

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI RAPORU

1994

TIHV YAYINLARI 10

■

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

■

■

1994
İnsan Hakları Raporu

■

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (10)

Kapak Resmi: Abidin Dino

Kapak Düzeni: Ferhat Babacan

Baskı & Cilt: Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

Menekşe 2 Sokak 16/6-7 Kızılay, 06440 - ANKARA/TÜRKİYE

Tel: (90-312) 417 71 80 Faks: (90-312) 425 45 52

ISBN 975-7217-05-0

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre

kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.

Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı

Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

TIHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

1 9 9 4
T Ü R K İ Y E
İNSAN HAKLARI RAPORU

Ankara, Eylül 1995

Bu yayın Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun
maddi desteğiyle hazırlanmış ve bastırılmıştır.

English version of Turkey
Human Rights Report - 1994 is available
at the HRFT

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Önsöz yerine	9
İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN ÖRNEKLER	
Giriş	19
Kürt sorunu	35
Newroz bayramı	37
Yerel seçimler	41
Çatışma, operasyon ve saldırılar	50
Yerleşim merkezlerine saldırılar	61
Göç edenler	74
Sivillere yönelik saldırılar	80
Örgüt infazları	95
Eğitim ve öğretmenler	100
Sağlık sorunları ve sağlık personeli	104
Köy korucuları	105
Diğer gelişmeler	108
Faili meçhul cinayetler	115
Faili meçhul cinayetlerden örnekler	121
Faili meçhul cinayetlerde öldürülenler	130
Yargısız infazlar	139
Ev ve işyeri baskınları sonucunda ölenler	144
Göstericilere ateş açılması	147
Dur ihtarına uymama vb. sonucunda ölenler	147
Mayın-sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenler	161

Ölüm cezaları	165
İşkence	175
CMUK	177
Soruşturma ve davalar	179
Gözaltında ya da cezaevlerinde ölenler	187
Ortadan kaybolanlar	197
Saptanan işkence olayları	207
Cezaevleri	228
Düşünce, basın ve inanç özgürlüğü	237
Ölenler ve ortadan kaybolanlar	247
Basına ve gazetecilere yönelik saldırılar	253
Cezaevindeki düşünce suçluları	278
Verilen cezalar, yargılananlar	300
Toplatılan ve kapatılan yayınlar	309
Zorunlu askerlik	313
Kürtçe	316
İnanç özgürlüğü ve dini baskılar	318
Örgütlenme özgürlüğü	321
İHD'ye baskılar	321
İHD-TİHV yöneticilerinin yargılanması	333
Kapatılan dernekler, engellenen etkinlikler	337
Partilere yönelik baskılar	342
Çalışma yaşamı ve sendikalar	356
Sivas olayları	360
1994 bilançosu	363
Aydınlık dergisine yanıt	365

KISALTMALAR

ANAP	Anavatan Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası
DEP	Demokrasi Partisi
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DYP	Doğru Yol Partisi
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi

HEP	Halkın Emek Partisi
İHD	İnsan Hakları Derneği
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
RP	Refah Partisi
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TİHV	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TTB	Türk Tabipleri Birliği
Türk İş	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

SUNUŞ

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın geleneksel yıllık insan hakları raporlarının bir yenisi daha kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. 1994 yılında yaşanan insan hakları ihlallerini ele alan bu rapor, (*) TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Böyle bir raporun hazırlanmasındaki amaç, iç ve dış kamuoyunu ve yetkilileri insan hakları ihlalleri konusunda bilgilendirmek ve uyarmak, onlara bu konuda değerlendirme yapma olanağı sağlamaktır.

Raporun hazırlanmasında özel kaynaklarımızdan, gazete, dergi ve diğer yayınlarda yer alan haberlerden, TİHV'nin günlük insan hakları raporlarından, İHD merkez ve şubeleri ile insan hakları savunucularının verdiği bilgilerden, resmi makamların açıklamalarından, her düzeydeki yetkili kişilerin konuşmalarından yararlanılmıştır. İnsan haklarını savunan hükümet dışı bağımsız bir kuruluş olmamızın doğal bir sonucu olarak raporda, rejimin yapısı ve niteliğinden kaynaklanan, Anayasa ve yasalardaki anti demokratik hükümlerin neden olduğu ya da siyasal iktidarın ve kamu görevlilerinin yol açtığı ihlallere ağırlık verilmiştir. Ancak Türkiye'de yaşanan şiddetin boyutları ve geldiği nokta göz önünde tutularak başta PKK olmak üzere çeşitli silahlı grupların gerçekleştirdiği eylem ve saldırılar da değerlendirilerek rapor kapsamına alınmıştır.

Rapor hazırlanırken haber ve bilgilerin doğruluğu ve kaynakların güvenilirliği konusunda titiz davranılmış, olaylar mümkün olduğunca nesnel olarak ele alınmıştır. Tek kaynaktan alınan, doğrulanamayan ya da sağlıklı görülmeyen ve abartılı bulunan pek çok olay rapora dahil edilmemiştir. Hazırlık çalışması boyunca önyargısız ve objektif davranılmış, çoğu kez raporun gecikmesine yol açacak ölçüde olaylarla ilgili incelemeler derinleştirilmiş, çok sayıda kaynağa başvurulmuştur. Dileğimiz, raporumuzu okuyan/inceleleyen kişi, kurum, yetkili ve her türlü çevrenin, benzer şekilde önyargısız ve objektif olmayı başarabilmesidir.

1994 yılında yaşanan insan hakları ihlalleri raporda, "Giriş", "Kürt Sorunu", "Faili Meçhul Cinayetler", "Yargısız İnfazlar", "Ölüm Cezaları", "İşkence", "Düşünce, Basın ve İnanç Özgürlüğü" ve "Örgütlenme Özgürlüğü" ana başlıkları altında toplanmıştır. Bu konular, çeşitli bölümlerde incelenmiş ve her bölümde çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Ancak verilen bu örnekler o alanda bir yıl boyunca yaşanan gelişme ve ihlallerin tamamını kapsama-

(*) "Türkiye İnsan Hakları Raporu-1994", 500 bin liralık posta pulu karşılığında "TİHV Menekşe (2) Sokak No: 16/6 Kızılay-Ankara (06440)" adresinden sağlanabilir.

makta, hatta kimi zaman çok az bir bölümünü kapsamaktadır. Bu nedenle rapor değerlendirilirken, 1994 yılı içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin daha üst boyutta ve çok daha fazla olduğu göz önünde tutulmalıdır.

Raporda, TİHV Başkanı Yavuz Önen'in, insan haklarının durumunu, varolan insan hakları sorunlarını değerlendiren ve bu konuda acil olarak alınması gereken önlemleri sıralayan "Önsöz Yerine" başlıklı bir yazısı da yer almaktadır. Yavuz Önen'in yazısında 1994 yılında Türkiye'de ve dünyada yaşanan bazı önemli konulara Vakıf'ın yaklaşımı anlatılmakta, ayrıca Vakıf'ın çalışmaları ile karşılaştığı baskı ve güçlükler hakkında bilgi verilmektedir.

TİHV bünyesinde oluşturulan Dokümantasyon Merkezi, Vakıf'ın faaliyete geçtiği 1990 yılının Mart ayından itibaren çalışmaya başlamıştır. Merkez 2 Nisan 1990 tarihinden bu yana (Pazar ve Cumartesi hariç) günlük insan hakları raporu hazırlamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde gazeteler ve dergiler sürekli taranmakta, kupürler tasnif edilmekte ve konularına göre dosyalanmaktadır. Ayrıca bilgisayar destekli bir bilgi bankası ile belge ve video kaset arşivi oluşturulmuştur. Dokümantasyon Merkezi, elindeki bilgi ve belgeler aracılığıyla insan hakları konusuna ilgi duyan kişi ya da kuruluşlara yardımcı olmakta, insan hakları mücadelesine bu yoluyla omuz vermektedir.

Dokümantasyon Merkezi, 5 yıllık faaliyeti süresince yukarıda özetlenen günlük işler dışında çeşitli raporlar hazırlamış, bunları iç ve dış kamuoyunun bilgisine sunmuş, ayrıca Vakıf'ın tanıtılması faaliyetine katkıda bulunmuştur. Hazırlanan raporlar şunlardır:

- 1990 Basın Raporu (Tamamı Türkçe-özeti Türkçe ve İngilizce)
- 1990 Yılı Raporu (Türkçe-İngilizce)
- 1991 Yılı İşkence Raporu (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991 (Türkçe-İngilizce)
- 100 Gün Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 6 Aylık Rapor-1992 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 500 Günlük Rapor-1993 (Türkçe-İngilizce)
- Koalisyon Hükümetinin Ardından-1993 (Türkçe-özeti İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993 (Türkçe-İngilizce)
- İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1994 (Türkçe-İngilizce)
Toplatıldı, Ankara DGM'de yargılandı, beraat etti.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1994 (Türkçe-İngilizce)

TİHV Dokümantasyon Merkezi, bu tür raporları hazırlamaya gelecekte de devam edecektir. Bu nedenle, hazırlanması düşünülen raporların daha kapsamlı olabilmesi için insan haklarına duyarlı kişi ya da kuruluşların belge ve bilgi aktararak bizlere yardımcı olmasını, yayımladığımız raporlarla ilgili eleştirilerini iletmesini diliyoruz.

İnsana, insan hak ve özgürlüklerine tam anlamıyla saygı gösterilen, barış içindeki güzel bir geleceğin çok yakın olması dileğimizle, yaptığımız çalışmanın her aşamasında bize destek olan, belge ve bilgi aktaran tüm dostlarımıza, yıllardır omuz omuza mücadele verdiğimiz insan hakları savunucularına saygılarımızı sunuyoruz.

Eylül 1995 / ANKARA

ÖNSÖZ YERİNE

1994 yılı da geçen yıllardan özde farkı olmayan bir şekilde geçti. İnsan haklarını koruma, kollama ve geliştirmeye yönelik bir çaba ya da ihlal edenlere karşı bir soruşturma gözlemleyemedik. Bu nedenle bu raporumuzun geçen yıllardaki raporlardan fazla bir farkı yok diyebiliriz.

Sistemik ve yaygın işkence uygulamaları, yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, kaybolmalar, yazılan yazılmayan, yapılan konuşmaların düşünce açıklama özgürlüğünün terörle özdeşleştirilmesi sonucu başta "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca olmak üzere kovuşturmayla uğraması, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde sivil halka yönelik -güvenlik güçlerinin ya da silahlı grupların- neden olduğu hak ihlalleri, köy boşaltma/yakmalar, zorla göçettirme, operasyonlar sırasında ev eşyalarının tahribi, gıda maddelerinin kullanılabilir hale getirilmesi, tarım ve hayvancılığın engellenmesi, hayvanların öldürülmesi, ormanların yakılması, köylerin, mezraların karadan ya da havadan bombalanması devam etti.

Geçen dönemin en önemli olaylarından biri de DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması, partinin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması ve "parlamentarlerinin PKK üyesi olduğuna" dair Başbakan Çiller'in ağızından dile gelen tezin DGM ve üst mahkemece kabul edilmesidir. Yargı kararının kesinleşmesinden sonra parlamentelerin bir kısmı yurtdışına gitmiş, ağır ceza alan diğerleri de cezaevine kapatılmıştır. Böylece Kürt sorununun politik alanda tartışılmasının önü tıkanmak ve "bu sorunun dile getirilmesinin bölücü silahlı eylemlerle özdeşleştirileceği" mesajı verilmek istenmiştir.

Raporumuz ayrıntılı biçimde incelendiğinde görüleceği gibi, 1994 yılı boyunca; bütün bu ihlallerin, yaşanan şiddetli çatışma ortamının, silahlı-bombalı saldırıların sonucunda yaşamını yitirenlerin sayısı ülke çapında toplam 4.041 kişiye ulaştı. Bu sayının büyük bir bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'ne aittir.

1000 kadar köy ve mezra boşaltıldı ya da yakıldı. Tunceli ve civarında yoğunlaşan köy boşaltma ve yakma olayları, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu tarafından "devlet terörü" olarak nitelendirildi. Bu ve benzeri olaylar sonucunda 2-3 milyon kişi yıllardır yaşadıkları kültür ortamlarından, topraklarından sökülüp atıldı. Kent merkezleri Kürtlerin göç dalgasına uğradı. Bu merkezlerde, işsiz, sağlık, eğitim, beslenme, barınma ve can güvenliğinden yoksun büyük bir kitle dramatik bir süreç yaşıyor. Türkiye, sınırları dışına (Irak'ın kuzeyine) yapılan kitlesel bir göçe de (20 bin kişi) tanık oldu.

Türkiye çapında yaşanan -yardan fazlasını PKK militanlarının düzenlediği- sivilere ve savunmasız insanlara yönelik silahlı-bombalı saldırılar sonucunda 37'si çocuk, 192 kişi öldü. Savunmasız kişilere ve sivil hedeflere yönelik saldırılar toplumdaki nefreti, ırkçı-şoven eğilimleri artırdı. Önemli bir bölümü PKK militanları ile bazı sol silahlı gruplar tarafından öğretmen ve diğer kamu görevlileri, devlete ait inşaatlarda çalışan işçiler, parti üyeleri, itiraflar, köy korucuları ile "ajanlık yaptıkları" öne sürülen ya da "devlet yanlısı" olarak tanımlanan bazı kişilere karşı düzenlenen saldırı ve suikastler sonucunda ölenlerin sayısı ise 218 kişiye ulaştı.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan 33 öğretmen bir kısmını (24) PKK'nin üstlendiği, bir kısmı da faili meçhul kalan saldırılar sonucunda öldürüldü. 33 öğretmenin yanı sıra, bölgede görev yapan 7 sağlık görevlisi de uğradığı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi.

Faili meçhul cinayetler sonucunda büyük bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, ağırlıklı olarak da Diyarbakır ve Batman'da, 423 kişi yaşamını yitirdi. Güvenlik görevlilerinin "yargısız infaz" olarak değerlendirilen uygulamaları sonucunda 129 kişi öldürüldü. Gözaltında ve cezaevlerinde 34 kişi şüpheli biçimde ya da gördüğü işkence sonucunda yaşamını yitirdi. İşkence sonucu ölüm olaylarının yanı sıra ortadan kaybolmaların da önüne geçilemedi. Yıl boyunca, gözaltına alındığı ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğü konusunda son derece ciddi delil ve tamik anlatımları bulunan 49 kişi ortadan kayboldu. İşkence sonucu ölüm ve kaybolma olaylarında daha önceki yıllara göre büyük artış oldu.

Düşünce, basın ve inanç özgürlüğü büyük çaplı baskıya uğradı. Muhafız yayın organlarına karşı sert/yasal önlemler ve saldırılar düzenlendi. Baskıların en büyük hedefi Özgür Ülke gazetesi oldu. Merkezleri bombalandı, yayın yapamaz hale getirildi, 2 gazete çalışanı öldürüldü. Düşüncelerinden dolayı 45'i hükümlü, 102'si tutuklu (gazeteci, yazar, yayıncı), 8'i milletvekili, 17'si parti yetkilisi olmak üzere 172 kişi cezaevine girdi. Gazeteci ve yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 448 yıl 6 ay 25 gün, para cezalarının toplamı ise 71 milyar 614 milyon 945 bin lirayı buldu.

Bütçenin 400 trilyon liradan fazla bir bölümü askeri operasyonlar için harlandı. Sadece köy korucularına 30 milyon ABD doları karşılığı maaş ödendi. Türkiye, dünyada en fazla silah ve askeri malzeme satın alan ikinci ülke oldu.

5 Nisan'da açıklanan ve aynı gün uygulamaya konulan ekonomik önlemler paketi toplumun önemli bir bölümünü olumsuz etkiledi, 650 bin kişi işinden oldu. Enflasyon oranı yüzde 160'lara ulaştı. 1994 yılı başında 14 bin lira olan ABD doları yıl içinde zaman zaman 40 bin liraya kadar yükseldi. Bütçe açığı 5 milyar ABD doları oldu.

Bu vahim tabloyu, bu çarpıcı rakamları uzatmak olanaktı. Raporumuzun ileriki bölümlerinde bu konulara ilişkin ayrıntılı bilgi verilmekte, geride bırakılan bir yılın vahim insan hakları bilançosu ortaya konulmaktadır.

* * *

Vakfımızın iki temel çalışma alanındaki gelişmelere de kısaca değinmek gerekirse; bir yıl boyunca Ankara, İstanbul ve İzmir'deki tedavi merkezlerimizde 472 işkence kurbanına el uzattık. Günlük raporlarımızla insan hakları ihlallerini abonelerimize ve ilgililere duyurduk. Ülke içinden ve dışından gelen, uğraş alanlarımızla ilgili sorulara yazılı, sözlü yanıtlar verdik. 1994 uluslararası ilişkilerimiz açısından yoğun geçti. Resmî, sivil pek çok kişi ve grupta görüşmelerimiz oldu.

Tedavi hizmetlerimizin yaygınlaşması ve nicel büyümesinin sağlanması için 1994 yılı sonlarında önemli bir adım atıldı. Adana'da, 1994 yılı başında başlattığımız "Beş Şehir Projesi"nin devamı olarak, TIHV Temsilciliği'ni kurduk. Temsilciliğin 4 Şubat 1995'de yapılan açılış törenine insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, Adana Valisi Naci Parmaksız, Avrupa Birliği Ankara Temsilci Yardımcısı Jörg Ketelsen, IRCT Başkan Yardımcısı Prof. Eric Holst, Almanya'dan Dr. Zepp Grassmann, Alman Frederich Nauman Vakfı Temsilcisi Wilhelm Hummen, İngiltere Büyükelçiliği Basın Müşaviri Owen Jenkins, Stockholm'deki İşkence Gören Mülteciler İçin Merkez Temsilcisi Per Stadig, Türkiye İnsan Hakları Dayanışma Komitesi Temsilcileri (İsveç) Lars Odefors ve Albert Fone-me, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen ve İHD Adana Şube Başkanı Öcal Ata ile siyasi partilerin, sendikaların ve demokratik kitle örgütlerinin temsilcileri katıldı. Vakfımız çalışanları da Adana'daki açılıшта hazır bulundular.

Yıl içinde günlük raporlar dışında da, Dokümantasyon Merkezimizin hazırladığı İngilizce ve Türkçe yayınlar yaptık. DEP'in kapatılması ve milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması, bir kısmının tutuklanması üzerine, durumun hukuki çerçevesini saptamak amacıyla bir rapor hazırlandı. İşkencenin, 1980 askeri darbesinden 1994 yılına kadar olan süre içindeki uygulanması ve çok yönlü sonuçları üzerine bir işkence raporu (İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1994) yayımlandı. Yıl sonuna doğru, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki öğretmenlere yönelik saldırı ve öldürmeleri konu alan bir raporumuz (Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1994) çıktı.

Çalışmalarımız iç ve dış kamuoyunda önemli etkiler yaptı. Bu etkilerin olumlu sonuçları olarak, TIHV'ye bazı ödüller verildi. Ödüller sırasıyla şöyle: International Helsinki Federation for Human Rights (Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu) Andrei Sakharov Ödülü, Lawyers Committee for Human Rights Roger Baldwin Medal of Liberty Ödülü, International Human Rights Law Group Partners Ödülü, Çağdaş Gazeteciler Derneği Yönetim Kurulu 1994 Onur Ödülü.

Uluslararası kuruluşların tedavi ve dokümantasyon çalışmalarına desteği devam etti. Birleşmiş Milletler İşkence Kurbanları için Gönüllü Fonu, Avrupa Topluluğu Komisyonu, İsveç Kızılhaç İşkence Tedavi Merkezi ve The John Merck Fund'dan ibaret olan bu kurumlar ile geleceğe ait projelerimizi ilgilendiren görüşmelerimiz devam ediyor.

Çalışmalarımıza bir yanıt da Ankara DGM Savcılığı'ndan geldi. Yayımladığımız, 1980-1994 dönemine ilişkin işkence raporu soruşturmaya uğradı. Benim ve Yönetim Kurulu üyemiz Fevzi Argun'un hakkında, "yazılarımızda bölücülük propagandası yaptığımız" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 2 ile 5 yıl arasında hapis, 100 milyon lira da para cezası istemiyle dava açıldı. Duruşmalarımız, yayımladıkları bir kitap nedeniyle haklarında dava açılan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Genel Başkan eski Yardımcısı Sedat Aslantaş ile Yönetim Kurulu Üyesi Erol Anar'm duruşmasıyla aynı günlere rastladı. Her iki dava aynı gün (13 Ocak 1995) beraatle sonuçlandı. Beraat kararları 1995 Mayıs'ında Yargıtay tarafından onaylandı.

Hakkımızda dava açılması, Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT), Rehabilitation and Research Centre for Torture Victims (RCT), Advocates for Human Rights (ABD), Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu, Alman Yeşiller Partisi ile bu partinin milletvekilleri Cem Özdemir ve Amke Dieter-Schener, Bengt Hurtig (Sol Parti-İsveç), Centre for the Independence of Judges

and Lawyers (İsviçre), Association for the Prevention of Torture, Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme (Fransa), David Durenberger (ABD-Senatör), Women in Decision-Making (Yunanistan), Human Rights Watch (Belçika), Human Rights Watch-Helsinki (İnsan Hakları İzleme Komitesi-Helsinki Watch), International Federation des Droits de l'Homme, International Helsinki Federation for Human Rights (Avusturya), International Human Rights Law Group (ABD), International PEN, Avrupa Birliği Ankara Temsilciliği, Committee To Protect Journalists-CPJ (Gazetecileri Koruma Komitesi), Lawyers Committee for Human Rights (ABD), Medical Rehabilitation Center for Torture Victims (Yunanistan), İsveç Parlamentosu, Victoria Coalition for Survivors of Torture (Kanada), Women for Mutual Security (Yunanistan) ve Demokratisches TürkeiForum'un (Almanya) desteklerini de beraberinde getirdi.

TİHV ve İHD yöneticilerinin duruşmaları, Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu adına Ali Yurttagül, Alman Yeşiller Partisi Milletvekili Amke Dieter-Schener, Center for Victims of Torture adına Douglas Johnson, Mark Williams ve Michael Clıne, Avrupa Birliği Ankara Temsilcisi Yardımcısı Jörg Ketelsen, bazı ülkelerin diplomatları, International Federation des Droits de l'Homme (Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu), Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), ve Centre for the Independence of Judges and Lawyers'ın temsilcileri ile TİHV yönetici ve çalışanları, İHD yönetici ve üyeleri, milletvekilleri, siyasi parti ve demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri tarafından izlendi.

TİHV ve İHD yöneticilerinin yargılandığı davaların karar duruşmalarında ise Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin temsilcileri (ortak kararla) duruşma salonundaydılar. ABD ve Rusya Büyükelçilik temsilcileri de duruşmayı izleyenler arasında yer aldılar.

Gösterilen yakın desteğe, bizi yalnız bırakmayan uluslararası kuruluşlara ve yargılama sürecinde bizle birlikte olan herkese teşekkür ediyoruz.

* * *

Çalışmalarımıza gelen yanıtlar, DGM Savcısı'nın tepkisiyle sınırlı kalmadı. Özellikle TİHV'nin ve İHD'nin uluslararası ilişkileri çok değişik çevrelerin eleştirilerine hedef oldu. Bu çevreler insan haklarını, "gelişmiş ülkelerin Türkiye'yi içerden çökertmek için kullandıkları bir maske", bizleri de "işbirlikçi", hatta "vatan haini" olarak nitelendirdiler. Bazı gazete ve televizyonlarda yazan/konuşan gazeteciler ve politikacılar, hükümet sözcüleriyle ağız birliği yaparak insan hakları savunucularının saygınlığına gölge düşürmek için suçlamalara, "bölücü" suçlamasını da ekleyerek yazdılar, konuşular, demeçler verdiler.

Son günlerde sıkça dile getirilen, gelişmiş ülke hükümetlerinin ve onlara bağlı istihbarat örgütlerinin etki alanına girme tehlikesi ve riski yalnız insan hakları alanında değil -özellikle- siyasal ve sendikal örgütlenmelerde de söz konusudur. Bizler, uluslararası insan hakları alanında oluşmuş hukuksal ve kurumsal altyapı içinde yer almaya devam edeceğiz. Bağımsız konumumuzu devam ettireceğiz. Bizce eleştiri yöneltten bazı siyasal ve sendikal çevrelerin kendi ideolojik ve fiili ilişkileri ile bağımlılıklarını gözden geçirmeleri ve değiştirmeleri daha yararlı olacaktır.

İnsan haklarını savunma, koruma ve geliştirme çabamız ve ihlallere karşı mücadelemiz kuşkusuz "politik" bir içerik taşımaktadır. İhlallere karşı çıkmak devletin değişik uygulamalarına eleştiri getirmek ve devletin sorumluluğunun altını çizmek, hükümeti gerekli önlemleri almaya davet etmek, ister istemez "politik" bir içeriğe muhalefet misyonunu da yüklüyor. TİHV, insan hakları ihlallerini dokümanite ederek, işkenceyi teşhir ederek, yaygın

ve sistematik bir uygulama olarak niteleyerek, işkence kurbanlarını tedavi ederek, insan hakları savunuculuğu gibi ülkemizde genel olarak pek hoş karşılanmayan misyonuna, "politikliği" ve "muhalefeti" de ekliyor.

Vakfımız etkinlikleriyle kamuoyunu bilgilendirmekte, görevlileri, resmi çevreleri, hükümeti uyarmaktadır. Başbakan'ın bile, "Bana işkencesiz sorgulama yöntemi bulunuz ve karakollardan işkence aletlerini kaldırınız." biçimindeki açıklamalarına tanık olduk. Bu, o güne kadar hep inkar edilen işkencenin sistematik biçimde uygulandığının kabulü idi. Böylece insan haklarının korunması ve geliştirilmesi temel amacımıza uygun sonuçlar aldığımız açıkça ortadadır. Ama bu yeterli değildir. Etkinlik ve çalışmalarımız, "işkencenin ortadan kaldırılmasına" yöneliktir.

Kapsamlı çalışmalarımız "muhalefetin" hemen her çeşidinin baskı altında tutulduğu Türkiye'de resmi çevreleri pek rahatsız etmektedir.

Önce sosyal demokratları koalisyon hükümetine ortak ederek; sonra da Kürtleri, DEP'i kapatıp, milletvekillerini "PKK'nin uzantısı" savıyla parlamento dışına, cezaevine ve yabancı ülkelere göndererek susturdular. Sıra, sözde sivil, özde on dört yıllık askeri rejimin uzantısı yönetimlerin katkıları ve resmi ideolojinin etkin propagandasıyla susturulmuş bir toplumda muhalif bir ses olarak kalan insan hakları kuruluşlarına geldi. Açılan davalar ve başlatılan suçlama kampanyaları bu nedenle gündemde. TİHV olarak, ülke içinde insan hakları ihlalleri dokümantasyonunu ve işkence kurbanlarının tedavisini, ayrıca ülke içinde ve dışında oluşmuş ilişkilerimizi sürdürüyoruz. Bu çalışmalarımız iddiaların aksine, topluma da ülkeye de yararlıdır. İnsan haklarının evrenselliği ve bütünselliği ilkesi doğrudur ve hükümetler dışı sivil toplum örgütlenmesi kadın, çocuk, çevre ve benzeri alanlarda olduğu gibi insan hakları alanında da uluslararası bir altyapı oluşturmaktadır.

İnsan haklarına yönelik eleştiri ve baskıların oluştuğu Türkiye ortamı dinci ve milliyetçi akımların egemenliğinde yaratıldı. Bu ortamda, 1992 yılında öldürülen polis ve askerlerin cenaze törenlerinde "Kahrolsun insan hakları!" sloganıyla bize karşı dile getirilmeye başlanan tepkiler, 1994'lerde uluslararası alanda şahlanmış bir şovenizme ulaştı. Artık futbol maçları bile milliyetçiliği bir paranoyaya dönüştürmektedir. Türk takımlarının kazandığı başarılarından sonraki kutlamalar sokak gösterilerine ve silahların patladığı ırkçı-şoven gösterilere dönüştü. Çevreye rasgele ateş açılması sonucunda ölenler, yaralananlar oldu.

Türkiye'nin bu ortamında insan haklarından, temel hak ve özgürlüklerden, demokrasiden, barıştan ve hele hele Kürt sorunundan ve barışçıl siyasi çözümden söz etmek, terör eylemiyle ve yabancı ülkelerle işbirliğiyle ve hatta vatan hainliğiyle bir tutulmaktadır. Demokratikleşme paketleri bu nedenle koalisyon hükümeti tarafından, yapılan tüm vaatlere karşın bir türlü uygulamaya konulamamıştır. Parlamento'da oluşmuş, 1970'li yılların milliyetçi cephesini anımsatan ırkçı-şoven-şariatçı ittifak, yeni bir "Milliyetçi Cephe" ittifakı, demokratikleşmenin önündeki büyük engellerden biridir. Ülke içinde kurumsallaşan faşist ideolojiyi besleyen ve güçlendiren en önemli etken, dünyanın çeşitli noktalarında yaşanan savaşlardır. Bosna Hersek'te Sırların insanlık dışı uygulamalarının Avrupa'nın yanbaşında pervasızca sürmesi ve ciddi bir müdahale yapılmaması, Azerbeycan ve Karabağ'daki Ermeni işgalinin devam etmesi, Çeçenistan'ın Rus silahlı kuvvetlerince işgal edilmesi, sorunların zora, şiddete ve silah gücüne dayalı olarak çözümlenmeye çalışılması, Türkiye'de demokrasi söylemini ve demokratikleşme uygulamalarını gündemin dışına itmektedir. Milliyetçi Cephe "Önce Bosna Hersek'te barış, demokrasi, insan hakları sağlansın, sonra Türkiye'de." demektedir. Parlamento bu tür görüşlerin etkisi altındadır.

Bu ortamda Avrupa Konseyi'nin ve Parlamentosu'nun; insan hakları ihlallerinin sona erdirilmesi, Anayasa'nın değiştirilmesi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin kaldırılması ve DEP'li parlamenterlerin salıverilmesi istemleri statükoyu ve onun yukarıda açıkladığımız savunucularını zora sokmuştur. Bugünkü siyasi kadroların kötü bir sınav vereceğini söylemek pek kehanet sayılmaz. Ayrıca, Avrupa Birliği ve ABD'nin farklı bir konumda olabileceğini de sanmıyoruz. Türkiye'deki anti-demokratik yapıyı sürdürmek için hükümetin alacağı iç ve dış destek, aynı zamanda evrensel insan hakları ve demokrasi hukukunu savunmamak ya da onu tahrip etmekle eşanlı olacaktır. Bakalım Türkiye'deki insan hakları Bosna Hersek'teki gibi ayaklar altına alınmaya devam edecek mi?

1994 yılının en belirgin özelliği, Hükümet'in, "1994'ün terör ve bölücülük tehdidinin sona erdirileceği" bir yıl olacağını açıklamasıydı. Yılbaşında yapılan açıklamada verilen süre en son Mayıs-Haziran aylarıydı. 9 Mart'ta yapılan açıklamada "Son tarih Eylül ayıdır." dendi. Yaz aylarında ise, "Yıl sonu biter bu tehdit." dediler. Yıl sonunda, "1995 yılının Mart ve Nisan ayı." dendi. Ancak çatışmalar yaygınlaştı, süreklilik kazandı. Demokratikleşme, "PKK'nin yok edilmesi" koşuluna bağlandı. Böylece Türkiye'deki sivilleşme ve demokratikleşme, Bosna Hersek'te Sırp'lara, Türkiye'de de PKK'ye bağlı kaldı. Ancak Hükümet'te ve Parlamento'da demokratikleşme konusundaki vaatlere devam edildi.

İnsan hakları mücadelesi etrafında kümelenmiş insanların özlemleri olan demokratikleşme alanında atılacak adımlar ise bellidir. Değişik fırsatlarda Hükümet'e ve Parlamento'ya yaptığımız, kamuoyuna açıkladığımız acil demokratikleşme önerilerimiz şöyledir:

1. İşkence önlenmelidir. Bu amaçla;
  - CMUK yeni baştan ele alınarak, siyasal nitelikli soruşturmalar için de geçerli olmak üzere gözaltına alınanlara avukatıyla, ailesiyle, yakınlarıyla istedikleri anda görüşme hakkı tam olarak tanınmalıdır.
  - Gözaltında tutma süreleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki standartlara uygun hale getirilmelidir. (Uygulamada siyasiler tek kişiye 4 gün, grupsa 15 gün, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ise 30 gün gözaltında kalmaktadırlar.)
  - İşkence suçları soruşturulmalı, yargı yolu açılmalı ve cezalar caydırıcı olacak bir şekilde ve kısa sürede kararlaştırılmalıdır. Ceza miktarlarında arttırma gidilmelidir. Bu konuda yapılması gereken yasal düzenlemeler için vakit geçirilmemelidir. "Terörle Mücadele Yasası" ve 1913'den beri yürürlükte olan Memurin Muhakematı Hakkındaki Yasa'daki ilgili maddeler kaldırılmalı ya da değiştirilmelidir.
2. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü sağlanmalıdır. Bu amaçla;
  - "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri, Türk Ceza Yasası'nın 155., 158., 159., 312. maddeleri acil olarak kaldırılmalı ya da değiştirilmelidir. Bu çalışmaya Atatürk'ü Koruma Yasası, Basın Yasası, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Yasası ve benzeri yasalar da dahil edilmelidir. "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Yasası'nın söz konusu maddeleri nedeniyle cezaevlerinde bulunanlar başta olmak üzere tüm düşünce suçluları serbest bırakılmalı, açılmış olan davalar düşürülmelidir.
  - Demokratikleşme süreci başlatılmalıdır. Anayasa'da yapılan değişiklikler yüzeysel kalmış, büyük bir rahatlık sağlamamıştır. Bu nedenle Anayasa değişikliği konusu yeniden ele alınmalıdır. Ayrıca demokratik yaşamı düzenleyen ilgili yasalar değiştirilmelidir. Dernekler, Siyasi Partiler, Seçim, Polis Yetki ve Selahiyetleri, Sendikalar, İş, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri yasaları ivedi olarak ele alınması ve

değiştirilmesi gereken yasalaradır. Böylece Koalisyon Hükümeti'nin protokolünde ve programında vaat ettiği değişimler sağlanacak ve Kürt sorunu başta olmak üzere tüm sorunlar tartışılabilecektir.

3. Olağanüstü Hal uygulamasına ve köy koruculuğuna son verilmelidir. Böylece 1991 yılı sonunda iktidarı devralan Koalisyon Hükümeti'nin 1991, 1992, 1993 ve 1994 yıllarında bu konuda verdiği sözler yerine getirilmiş olacaktır.

4. Yıkılan, yakılan köyler yeniden yaşanacak bir ortama dönüştürülmeli, köy ve kasabalar yeniden inşa edilmelidir. Sistemli ve sürekli bir politika olan zorla göçettirme uygulamasına son verilmelidir.

5. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde sivil halka yönelik, çeşitli silahlar kullanılarak yapılan operasyonlara, öldürmelere son verilmelidir.

6. Yaşam hakkı güvence altına alınmalıdır. Yargısız infazlar, kaybolmalar, faili meçhul cinayetler son bulmalıdır. Devlet bu alanda etkin soruşturmalar açmalı, faileri bulmalıdır.

7. Kamu çalışanlarına grevli toplu sözleşmeli sendikal haklar sağlanmalıdır.

8. Cezaevleri insanca yaşanabilir koşullara kavuşturulmalıdır.

Bu önerilerin bir acil iyileştirmeyi amaçladığı açıktır. Sınırlı bir iyileştirmeye razı olmuş durumdayız. Toplumun pasif konumu devam etmektedir. Kürt sorunu ve olağanüstü hal uygulaması ile "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü koruma" adı altında başvurulan uygulamalar ve yapılan propagandalar, barışın ve demokratikleşme özleminin tepesinde Demokles'in kılıcı gibi durmaktadır. "Toprak bütünlüğü" ve "halkımızın birliği" gibi ulusal ve uluslararası hukukun güvencesi altında olan değerleri koruma ve savunma içgüdüleri yalnız Millî Güvenlik Kurulu'nu, Cumhurbaşkanını, Parlamento'yu, Hükümeti, DGM'lerin savcı ve yargıçlarını, güvenlik güçlerini değil, gecekondudaki, fabrikadaki, bürodaki, tarladaki, sokaktaki insanları, çalışanları ve toplumun büyük bölümünü etkisi altına almakta ve demokratik, barışçı çözüm taleplerimizin, siyasi çözüm önerilerinin kuşkuyla karşılanmasına neden olmakta, herkesi statükoyu korumaya yönelmektedir. Bu ortamda "sivil" otorite yerini askeri otoriteye devretmektedir.

Bölünme ve parçalanma korkusu aşılmadıkça, sivil düşünce ve yaklaşımlar topluma egemen olmadıkça, demokrasi ve insan hakları istemleri kağıt üzerinde kalmaya devam edecektir. Ancak yaşadığımız on yıllık süreçte, bitmeyen bölünme tehlikesi giderek inandırıcılığını yitirmekte, gerçekliği hakkında kuşku artmaktadır. Ülke ekonomisine ağır darbeler vuran, silah alımını artıran, enflasyonu körükleyen, halkın yaşam düzeyinin düşmesine, işsiz sayısının artmasına, yatırımların durmasına, insanlar arasında düşmanlığa ve Avrupa ve dünya ile ilişkilerimizin zora girmesine neden olan bu silahlı çatışmanın tüm bu olumsuzluklara karşı sürdürülmesinin kuşkusuz bir mantığı ve gerekçesi vardır. Ancak bu gerekçeler arasında bölünme ve parçalanma tehlikesi en az inandırıcı olanıdır.

Açıkça ortadadır ki, şoven milliyetçi ideoloji ve onun ülke içindeki kurumları yetmiş yıllık programın bir devamı olarak, demokratik gelişimin önünü tıkayabilmiştir. Toplumun demokrat, insan haklarını, evrensel temel hak ve özgürlükleri savunan kesimlerinin 12 Eylül askeri rejimin cenderesinden yakınmasının nedeni budur. Tutucu

ve gerici barajı aşabilecek güçlerin demokratik bir ortamda kimliğini geliştirmesi, düşüncesini özgürce ifade etmesi ve bu görüşler etrafında örgütlenmesi, bu nedenle önemlidir. Mevcut Anayasal sistemi ve ona dayalı yasal kurguyu özellikle büyük sermayenin temsilcileri savunmaktadır. Çünkü onlara göre Türkiye'ye "liberal demokrasi" zarar verir. "Demokratik bir toplumsal yaşam" tehlikelidir. İş yaşamını düzenleyen, İLO Sözleşmeleri'ne aykırı baskıcı ve sömürücü yasaların değiştirme eğilimleri ile sendikal haklar, asgari ücret, emeklilik, sosyal yardım, işsizlik sigortası gibi sosyal düzenlemeleri, girmeye çaba harcadığımız Avrupa Birliği standartlarına yaklaştırma girişimleri büyük sermayenin temsilcilerinin sert tepkilerine neden olmaktadır. Bu tepkilerin sahipleri her fırsatta açığa çıkarmaya çaba harcadığımız resmi ideolojinin en önemli destekçileridir. Demokratik açılımlara "vize" gerekir ve bunun yetkilileri sermaye temsilcileridir. Bu nedenle bugünün koşullarında toplumdaki güçler dengesi demokrasi güçlerinin ve demokratikleşmenin aleyhindedir ve bu nedenle bu ortamın hükümeti ve parlamentosu ve siyasi partileri toplumun "batı" türünde bir demokrasiye hazır olmadığı savını sürekli gündemde tutmaktadırlar.

Kuşkusuz her ülkenin, her toplumun kendine özgü sosyal, politik, kültürel bir geçmişi vardır ve bu geçmiş güncel sorunlar ile birlikte yaşamaya devam eder. Ancak Türkiye'nin "batı" uygarlığıyla ikiyüz yılı aşkın alışverişi, batı ülkeleri ve tüm dünya ile girdiği ilişkiler, son yıllardaki bilimsel teknolojik değişimlerle ekonomik ilişkilerin hacmi ve hızı kısa zamanda çok mesafe alınabilecek ortamları da hazırlıyor. Türkiye'yi Avrupa ailesi içinde demokrasi özürülü bir konumda tutmak ve topluma bu özürün ağır faturasını ödetmek, Türkiye'yi yönetenlere altından kalkamayacakları ağır, tarihi bir sorumluluk yüklemektedir. Toplumsal dönüşümlere yol açılabilmesi için, kuşkusuz, kafaların içindeki düşüncelerin öncelikle değişmesi gerekmektedir. Bize göre değişime en çok uğraması gereken kafalar Türkiye'yi bugün yönetenlere ait olanlardır. Resmi ideolojinin tezlerinin aksine, toplum; değişmeye, demokratikleşmeye ters yöndeki, ırkçı-şoven-şariatçı yönlendirmenin çok azı bir çabayla kısa sürede hazırlanabilir.

İnsan hakları alanındaki çabamız, Türkiye'yi Balkanlar'da, Orta Doğu'da, Orta Asya'da, Kafkaslar'da oluşan yeni ortamda demokrat, laik, çağdaş bir dünyanın kurulmasının önemli, saygın ve etkili bir parçası haline getirmek içindir.

Her türlü istek ve önerilerimiz bu kapsamda değerlendirilmelidir.

İnsan hak ve özgürlükleri açısından somut adımların atıldığı, başta yaşama hakkı olmak üzere, insan hakları belgelerinde yazılı olan tüm haklara saygı gösterildiği, insanın insanı öldürmediği, barışın hakim olduğu bir geleceğin yakın olması en büyük dileğimizdir.

10 Eylül 1995 / Ankara

Yavuz Önen
TİHV Başkanı

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI RAPORU

1994

İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN ÖRNEKLER

GİRİŞ

Türkiye, 1994 yılını, geride insan hakları açısından kara bir bilanço bırakarak tamamladı. Yıl boyunca başta yaşama hakkı olmak üzere insan hak ve özgürlükleri sürekli ihlal edildi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler yoğun biçimde sürdü. Karakollarda ve özellikle de siyasi polis merkezlerinde işkence sistemli olarak uygulanmaya devam etti. İşkence iddiaları dikkate alınmadı. Kürt sorunu çözüme kavuşturulamadığı gibi, daha da içinden çıkılmaz hale geldi. Hükümet, Kürt sorununa barışçıl-siyasal bir çözüm bulmak yerine, yıllardır uygulanan askeri önlemleri daha da artırmayı tercih etti. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalar şiddetlendi. PKK'nin savunmasız, silahsız sivillere, toplu taşıma araçlarına, turistik tesislere karşı düzenlediği silahlı ve bombalı saldırılar artarak sürdü. Şiddetin boyutları daha önceki yıllara göre arttı. Bu şiddet ortamı içinde yaşanan çatışma, yargısız infaz, işkence, silahlı saldırı ve suikast, faili meçhul cinayet gibi olaylar sonucunda toplam 4041 kişi (Toplam ölü sayısı 1992 yılında 2933, 1993 yılında ise 3492 olmuştu.) yaşamını yitirdi.

Kitaplar, dergiler, gazeteler, toplatıldı, imha edildi. "Konuşanlar-yazanlar" susturuldu, cezaevine gönderildi. Basma ve gazetecilere yönelik bombalı-silahlı saldırılar sürdü. Kamu-oyu tek yanlı bilgilendirilerek, gerçekler ters yüz edildi. Parti, sendika ve demokratik kitle örgütlerine yönelik baskı ve saldırılar her geçen gün artarak devam etti. Bu örgütlerin çalışmaları engellendi, faaliyetleri yasaklandı, üye ve yöneticileri sık sık gözaltına alındı, tutuklandı. Pek çok gösteri, miting ve konsere izin verilmedi. Birçok gösteride, gösteriye katılanlar güvenlik görevlileri tarafından dövüldü, kurşunlandı. DEP kapatıldı, milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırıldı, milletvekilleri tutuklandı, mahkum edildi. Siyasi parti yöneticilerine yönelik silahlı saldırılar önlenemedi.

Çalışma yaşamı alanında beklentiler boşa çıktı. İşçi hakları ve sendikal özgürlükler için, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemelerde yapılacak değişiklikler yine gündeme getirilmedi. İşten çıkarmalar yoğun biçimde devam etti. Memur sendikaları yasal statüye kavuşturulmadı. Türkiye, 1994 yılında insan haklarıyla ilgili konular dışımda da hareketli günler geçirdi, önemli gelişmelere tanık oldu, ekonomik açıdan olumsuz noktaya geldi. Dış politikada sıkıntılı durumlara düştü. Uluslararası insan hakları belgelerinde yazılı olan hak ve özgürlüklerin büyük bir bölümü "lüks" olarak kabul edildi. Yıl boyunca insan hakları değil, insan haklarını ihlal edenler korundu. İnsan hakları savunucuları, hedef haline

getirildi, silahlı eylemlere başvuran örgütlerin uzantıları, destekçileri ya da üyeleri olarak suçlandı. Ölüm olayları, işkence görenler, toplatılan yayımlar ve ceza alan gazeteciler açısında ortaya çıkan rakamlar, bir önceki yılın rakamlarına göre birkaç misli arttı. Hatta daha önceki yıllarda alınan bazı olumlu kararlardan vazgeçildi. Örneğin; askerlik süresi yeniden uzatıldı, emekli olabilmek süresinin yeniden uzatılması için çalışmalara başlandı.

DYP-SHP koalisyon hükümeti insan haklarını savunma ve yaşama geçirme konusunda yine bir çaba sarf etmedi, önemli bir adım atmadı. Yıl boyunca sık sık “demokratikleşme” ve “insan haklarına saygılı bir yönetim” sözü veren Koalisyon Hükümeti, tam tersi bir davranış sergileyerek vaatlerini, (*) yerine getirmedi. Yukarıda ana başlıklarıyla özetlenen karanlık tablo, demokrasi, hukuk devleti ve insan haklarının yaşama geçirilmesi konusunda sözler veren bir koalisyon hükümetinin görev yaptığı bir dönemde yaşandı.

DYP-SHP Koalisyon hükümeti, 1994 yılını demokratikleşme konusunda vaatlerde bulunarak, sözler vererek geçirdi. Örneğin 18 Mayıs günü bir basın toplantısı düzenleyen Başbakan Tansu Çiller ile Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, koalisyon protokolünde ve hükümet programında yer alan vaatleri bu kez “Demokratikleşme Paketi” adı altında kamuoyuna açıkladılar. Demokratikleşme paketi, Anayasa ve yasalarda yapılacak değişikliklerle ilgili 62 maddelik bir listeyi içeriyordu ve Anayasa’nın 8 maddesi ile 20 yasa değişikliği yapılması öngörülmüştü. “Demokratikleşme ve Yeniden Yapılanma Uygulama Planı” adıyla kamuoyuna açıklanan bu paket hiçbir zaman ciddi biçimde gündeme getirilmedi. Vaadlerden ancak ikisi yerine getirildi.

Bunlardan ilki güvenlik soruşturması ve çeşitli gerekçelerle görevlerine son verilen ya da göreve başlatılmayanların (1402’likler) haklarının geri verilmesini öngören yasa oldu. Ancak yasa Meclis’te yapılan görüşmeler sırasında, varolan sorunu ortadan kaldırmayacak bir biçimde değişikliğe uğratıldı ve bu kesime kısmi haklar verilmesiyle yetinildi. İkinci konu Çocuk Hakları Sözleşmesi oldu. Çocuk Hakları Sözleşmesi, Meclis’in 9 Aralık günü yaptığı toplantıda kabul edildi. Yapılan oylamada, “sözleşmenin örf ve adetlere aykırı olduğunu” savunan RP’li milletvekilleri dışındaki tüm milletvekilleri olumlu oy kullandı. Sözleşme yaklaşık 2,5 yıldır Meclis gündeminde bekliyordu. Sözleşme, bir gün sonra Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı ve yürürlüğe girdi. Sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle birlikte, sözleşmeye taraf olan ülkelerin sayısı 145’e yükseldi. Türkiye, sözleşmenin azımlık çocuklarının dilini ve soyunu öğrenme hakkını belirleyen 17., 29. ve 30. maddelerine çekince koydu.

Bu arada 27 Temmuz günü Hükümet’deki SHP üyesi bakanlar arasında değişiklik yapıldı. Değişikliğe göre, Adalet Bakanlığı’na Mehmet Moğoltay, insan haklarından sorumlu

(*) DYP-SHP koalisyon hükümetinin kurulma aşamasında, 2 parti arasında imzalanan protokolde, demokratikleşme ve insan hakları konusunda şu vaatlere yer verilmişti: “Sendikalar, başta toplu sözleşme ve grev hakkı olmak üzere ILO standartlarına uygun hale getirilecektir. Sendikalar ve meslek kuruluşları üzerindeki siyaset yasağı kaldırılacaktır. Partilerin, program ve görüşlerini tam bir özgürlük içinde geliştirmeleri sağlanacaktır. Basın ve düşünce özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılacaktır. Olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hali ile ilgili düzenlemeler, hukuk devleti ilkelerine uyumlu hale getirilecektir. Üniversiteler, bilimsel ve yönetsel özerkliğe kavuşturulacaktır. Anayasa’nın geçici maddeleri kaldırılacaktır. Basın Yasası, Dernekler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, Terörle Mücadele Yasası, Polis Yasası gibi anti-demokratik yasaların tümü yeniden düzenlenecektir. Olağanüstü hal uygulaması, yetki boşluğu yaratmayacak yasal düzenlemeler yapılarak yürürlükten kaldırılacaktır. Köy koruculuğu sistemi zaman içinde yapılacak düzenlemelerle tasfiye edilecektir. Sosyal güvenlik sistemi yaygınlaştırılacak ve mali açıdan sağlığa kavuşturulacaktır.”

Devlet Bakanlığı'na Azimet Köylüoğlu, kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanlığı'na Önay Alpago, Dışişleri Bakanlığı'na Mümtaz Soysal, Çalışma Bakanlığı'na Nihat Matkap, Kültür Bakanlığı'na da Timurçin Savaş getirildi. (*) Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal, 28 Kasım akşamı görevinden istifa etti. İstifa dilekçesinde Dışişleri Bakanlığı'ndaki atamalar konusunda Başbakan Tansu Çiller ile anlaşamadığını belirten Mümtaz Soysal, Başbakan'a, "Tutumunuzu devlet yönetimi anlayışıyla bağdaşır bulmuyorum." dedi. Mümtaz Soysal'ın istifasından sonra Dışişleri Bakanlığı görevini SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın üstlendi.

Türkiye, 1994 yılında insan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası platformlarda sık sık gündeme geldi ve kınandı. Türkiye, Helsinki Watch ve Uluslararası Af Örgütü başta olmak üzere pek çok insan hakları kuruluşunun raporlarında da sürekli eleştirilen, kınanan ve tepki çeken bir ülke olmaktan kurtulamadı. Türkiye'ye yönelik kınamalar Kürt sorunu, işkence olayları, yargısız infazlar ve düşünce özgürlüğü üzerinde yoğunlaştı. Türkiye'ye yönelik eleştiri ve baskılar DEP Milletvekillerinin tutuklanması, DEP'in kapatılması, milletvekillerinin mahkum edilmesi ve TİHV ile İHD'nin bazı yöneticileri hakkında davalar açılması üzerine daha arttı.

Türkiye, insan hakları ihlalleri nedeniyle başta ABD olmak üzere bazı devletler tarafından da sık sık eleştirildi, kınandı. ABD yönetimi Eylül ayında Türkiye'ye 1995 yılı için yapacağı askeri yardımı (364 milyon ABD Doları) insan hakları ihlallerini ve Kıbrıs sorununu bahane ederek yüzde 10 oranında kesti. Türkiye için öngörülen askeri yardımın kesintisiz olarak verilebilmesi için Amerikan yönetimine Türkiye'deki insan haklarının durumu ile Kıbrıs konusunda kuşkuları giderici yanıt verilmesi istendi. Bunun üzerine Hükümet de tepki olarak yüzde 10' luk bölümü, üzerindeki şart kalksa dahi almayacağını açıkladı.

ABD'nin tepkileri, askeri yardım kesintisiyle sınırlı kalmadı. ABD yönetimi DEP milletvekillerinin mahkum olması sonrasında da tepkilerini sürdürdü. ABD'nin Ankara Büyükelçiliği Müsteşarı James Holmes 12 Aralık günü Dışişleri Bakanlığı nezdinde bir görüşüm yaparak, ABD yönetiminin DEP milletvekilleriyle ilgili kararından "endişe duyduğunu" iletti. 13 Aralık günü bir açıklama yapan insan haklarından sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı John Shattuck Türkiye'ye karşı sert ifadeler kullandı. "Uluslararası alanda kabul edilmiş bazı kişi hakları ile düşünce özgürlüğünün Türkiye'de mahkeme kanalıyla perdelenmesi düşündürücü" ifadesini kullanan John Shattuck, Türkiye'de insan hakları savunucuları ve gazetecilerin çalışmaları nedeniyle ceza aldığına dikkati çekti. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 1994 yılı raporunda Türkiye, insan hakları ihlalleri nedeniyle ağır bir dille eleştirildi.

Avrupa Parlamentosu, Meclis ile ilişkilerini "dondurma" kararı aldı. Parlamento 29 Eylül günü yaptığı toplantıda DEP davasının sonuçlanmasına kadar Türkiye-Avrupa Karma Parlamento Komisyonu'nun (KPK) işletilmemesini kararlaştırdı. 258 parlamenterin katıldığı oylamada 254 üye kabul oyu kullandı, 4 üye çekimser kaldı. Kararda, DEP'in kapatılması

(*) SHP, 1995 yılında CHP ile CHP'nin çatısı altında birleşti. Birleşme kararı, iki partinin 18 Şubat 1995 tarihinde Ankara'da toplanan kongrelerinde alındı. Birleşme kararı ile birlikte CHP Genel Başkanlığı'na Hatay Milletvekili Hikmet Çetin seçildi. SHP ile CHP birleşmesi Hükümet'deki bazı bakanların yeniden değişmesine yol açtı. Adalet Bakanlığı'na Mehmet Moğoltay, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na Algan Hacaloğlu, kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanlığı'na Aysel Baykal, Dışişleri Bakanlığı'na Erdal İnönü, Çalışma Bakanlığı'na Aydın Güven Gürkan, Kültür Bakanlığı'na da Ercan Karakaş getirildi. Hükümet içinde çıkan anlaşmazlıklar sonucunda Aydın Güven Gürkan ve Ercan Karakaş'ın istifa etmeleri üzerine, Çalışma Bakanlığı'na Ziya Halis, Kültür Bakanlığı'na da İsmail Cem atandı.

“çoğulcu demokrasiye saldırı” olarak nitelendirilerek, tutuklu milletvekillerinin serbest bırakılması çağrısında bulunuldu. Kuzey Irak’a yapılan insani yardımların ulaştırılması konusunda, Türk makamlarının engel çıkarmakla suçlandığı kararda Türkiye’nin bu konuda aldığı tedbirlerin, Birleşmiş Milletler’in kararına aykırı olduğu ifade edildi.

Türkiye-Avrupa Topluluğu Karma Parlamento Komisyonu, 12 Eylül askeri darbesinden sonra askıya alınmış ve 8 yıllık aradan sonra 1988 yılında yeniden faaliyete geçirilmişti. Avrupa Parlamentosu’nun, Türkiye ile siyasi diyalog köprüsünü atması şeklindeki 29 Eylül 1994 tarihli kararı, bu nedenle 12 Eylül sonrasındaki en ağır karar olarak değerlendirildi. Avrupa Parlamentosu yetkilileri yaptıkları açıklamalarda, büyük ümit yaratan koalisyon hükümetinin, insan hakları konusunda ciddi adım atmamış olmasının Avrupa’da hayal kırıklığı yarattığını ve bu durum karşısında sessiz kalmanın mümkün olmadığını kaydettiler.

İnsan hakları ihlalleri, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında kurulmasına çalışılan gümrük birliği için yapılan görüşmeler sırasında da sürekli gündeme geldi. Bu durum, Türkiye’ye sürekli olarak sıkıntılı anlar yaşattı. Avrupa Birliği’nin parlamento kerahat niteliğini taşıyan Avrupa Parlamentosu, Türkiye ile Gümrük Birliği müzakerelerinin derhal durdurulmasını ve bu konuyu karara bağlamak amacıyla 19 Aralık günü Brüksel’de yapılacak Ortaklık Konseyi toplantısının ertelenmesini istedi. Karar, Genel Kurul’da 87’ye karşı 145 oyla alınırken, iki parlamentere çekimser kaldı. Kararda, DEP milletvekillerinin “siyasi görüşlerini” ifade ettikleri için temel hukuk kurallarına ve insan haklarına aykırı bir şekilde mahkum oldukları belirtildi. Ayrıca, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana’nın Avrupa Parlamentosu’nda yaptığı konuşma nedeniyle cezalandırılması ile TİHV ve İHD yöneticileri hakkında davalar açılması kınandı.

İnsan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası düzeydeki eleştiri ve tepkilerden bunalan Türkiye, 1994 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’nda ele alınan bireysel başvurular nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü. Hatta kimi zaman mağdurlara tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Bu durum Türkiye’deki yetkilileri büyük telaşa düşürdü. Örneğin Adalet Bakanlığı Müsteşarı Yusuf Kenan Doğan Temmuz ayında yaptığı açıklamada insan hakları ihlalleri nedeniyle Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na 300’e yakın başvuru yapıldığını ve bu nedenle Türkiye’nin yüklü miktarda tazminat ödeme yükümlülüğüyle karşı karşıya kaldığını belirtti. Bu durumun ülke saygınlığına da zarar verdiğini belirten Yusuf Kenan Doğan, “Demokratikleşme yolundaki yasalarla, yargı reformunun hızla yasalaştırılmasında zaruret vardır,” dedi. Hukuk devleti yapısını Batı standartlarına ulaşturmama halinde, Avrupa ülkelerinin ve insan hakları örgütlerinin tutumlarının içişlerine müdahale olarak yorumlanabileceğine değinen Doğan, “Oysa, Batı standartları yakalandığında bunlar içişlerimize müdahale olarak da görülmez,” dedi.

Bu arada İnsan Hakları Komisyonu’nda Türkiye’nin avukatlığını üstlenen Prof. Dr. Bakır Çağlar, bu görevinden ayrıldı. Bakır Çağlar, Türkiye aleyhine açılan davaların sayısının 500’ü geçtiğini belirterek şunları söyledi. “Avrupa yargı makamları, bir prensibi öne çıkarıyor. Demokratik toplum düzeni ve bu demokratik toplum düzeninde yaşayan fert, özellikle insan onuruna sahip çıkacak fert. Onun için insan onurunu sakatlayan idari ya da hukuki uygulamalar komisyon önünde mahkum edilen uygulamalardır. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ne taraf olduktan ve bireysel başvuru hakkını kabul ettikten sonra, Türkiye’nin yapması gereken, ama yapmadığı bir olay var. Türkiye iç hukuk düzenini Avrupa standartları ile uyumlu hale sokmuş değil. Bu olmadığı için Türkiye’nin kirli çamaşırları Strasbourg’da yakıyor. Türkiye’nin insan hakları sicili Strasbourg’da hiç de iyi değil.” Türkiye’nin, Avrupa ile

birleşmek istiyorsa kendi hukuk sistemini Avrupa hukuk sistemi ile uygun hale getirmek zorunda olduğuna dikkat çeken Bakır Çağlar, "Strasbourg'da açılan davaların sayısındaki artışın olumsuz yanı dışında olumlu bir yanı var. Bu davalar, Türk hukuk düzeninin Avrupa hukuk düzeni ile uyumlu hale sokulması için çok ciddi itici bir motor rolü oynayabilir." dedi.

Türkiye'ye yönelik tepkiler uluslararası insan hakları kuruluşlarına ve yabancı ülke görevlilerine yönelik tepkileri arttırdı. Bu doğrultuda Ağustos ayından itibaren insan hakları ve demokratikleşme konularında incelemede bulunmak üzere Türkiye'ye gelen yabancı heyetlerin hakim ve savcılarla görüşmeleri yasaklandı. Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal tarafından gündeme getirilen bu girişimde, "Türk parlamenterler sürmekte olan davalarla ilgili hakim ve savcılarla görüşüp, onları etkileme olanağına sahip olmadıklarına göre, böyle bir ayrıcalık neden yabancı parlamenterlere uygulanсын? Türk parlamenterlerden esirgenen bir uygulama, yabancı parlamenterlere hak olarak verilemez." görüşü belirleyici rol oynadı. Bu uygulamadan etkilenen ilk yabancı, Eylül ayında Türkiye'ye gelen Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi Başkanı Michael Angel Martinez oldu. Ziyaret programının hazırlanışı sırasında Michael Angel Martinez için Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden ile Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'dan randevu almıştı. İki randevu Mümtaz Soysal'ın girişimiyle iptal edildi. Michael Angel Martinez TİHV ve İHD yöneticileri ile de görüştürülmedi.

Aynı günlerde Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Masası Şefi Jonathan Sugden'in Türkiye'ye girişi yasaklandı. Jonathan Sugden kararı öğrendikten sonra yaptığı açıklamada, "PKK'nin propagandasını yapmakla suçlanıyorum. Ancak, Uluslararası Af Örgütü hiçbir örgütün propagandasını yapmaz." dedi. Eylül ayında araştırma yapmak üzere Türkiye'ye gelmek istediğini ancak kendisine izin verilmediğini belirten Jonathan Sugden, bu uygulamaya bir anlam veremediğini ve bu konuda kendisine tatmin edici bir yanıt verilmediğini söyledi. Budapeşte'de yapılan AGİK toplantısında konunun İngiltere, Hollanda ve ABD tarafından gündeme getirildiğini kaydeden Jonathan Sugden, Uluslararası Af Örgütü Genel Sekreteri'nin konuyu Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal ile görüştüğünü, ancak Mümtaz Soysal'ın İçişleri Bakanlığı kaynaklı, "Sugden'in PKK ile bağlantısı var" yolundaki iddiayı Genel Sekreter'e aktarmakla yetindiğini söyledi. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Jonathan Sugden'in Türkiye'ye girişinin yasaklanması üzerine Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal'a bir mektup göndererek, "Bu tür yasaklar sadece hükümetinizi ve devleti değil, toplum olarak hepimizi uluslararası platformlarda yalnızlaştırmakta ve güç duruma sokmaktadır. Söz konusu yasağın kaldırılarak, insan haklarının korunması ve gözetilmesiyle ilgili üstlenilen yükümlülüğün yerine getirilmesini diliyoruz." dedi.

Türkiye'nin 1994 yılında yaşadığı diğer bazı önemli olaylar ile siyasi ve ekonomik gelişmeler ana başlıklarıyla şöyle:

Türkiye Ocak ayında ciddi bir ekonomik bunalımla karşı karşıya kaldı. Bunalım, uluslararası risk değerlendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notunu düşürmesiyle başladı. Bunun üzerine 17 Ocak gününden itibaren döviz piyasaları hareketlendi ve serbest piyasada 13 bin lira olan 1 ABD Doları hızla değer kazanarak 20 bin liradan satılmaya başlandı. Hükümet, Merkez Bankası'nın aldığı tüm önlemlere karşın döviz fiyatlarındaki artışın önlenememesi üzerine, 26 Ocak gecesi döviz kurunu yüzde 13.6 oranında arttırarak, 24 Ocak 1980 tarihinden sonraki ilk resmi devalüasyonu yaptı. Ardından da Merkez Bankası Başkanı Bülent Gültekin, "Hükümet'in, ekonomide karar alma mekanizmalarını tıkadığını ve yanlış iç borçlanma politikası yüzünden para piyasalarında dalgalanma başladığını" belirterek görevinden istifa etti. Döviz fiyatlarındaki artış güçlüklerle durduruldu.

2 Şubat günü Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Narlı köyü yakınlarında operasyona giden bir askeri birliğin üzerine çığ düşmesi sonucunda 13 er öldü, 10'dan fazla er yaralandı. Olaydan sonra yaralı askerleri almak üzere bölgeye giden bir helikopter düştü ve helikopterin pilotu Yusuf Turgut öldü.

İstanbul Tuzla'daki bir tren istasyonuna bırakılan saatli bombanın 12 Şubat sabahı patlaması sonucunda Ekrem Okutan, İsmail Kaya, Murat Tuncer, Osman Bozdağoğlu ve Cüneyt Güden adlı 5 askeri öğrenci (asteğmen aday) öldü. Patlamada 17'si askeri öğrenci, 8'i er, biri de kadın olmak üzere 26 kişi de yaralandı. Patlamanın sorumluluğunu PKK üstlendi.

Ankara Necatibey Caddesi'ndeki DEP Genel Merkezi'nin bulunduğu binaya bırakılan tahrir gücü yüksek bombanın 18 Şubat günü saat 18.15 sıralarında patlaması sonucunda Ekrem Akçakaya adlı kişi öldü, 2'si ağır 16 kişi yaralandı, çevrede büyük hasar meydana geldi.

İstanbul Adalar Belediye Başkanı Recep Koç, evinin bir bölümünü yıkmak istediği Osman Özen adlı kişi tarafından 19 Şubat günü Büyükkada'da öldürüldü. Olaydan sonra tutuklanan Osman Özen yapılan yargılama sonucunda ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu.

DEP, 27 Mart 1994 tarihinde yapılacak yerel seçimlere katılmama kararı aldı. DEP Parti Meclisi'nin 23 ve 24 Şubat günleri yaptığı toplantıda oy çokluğuyla alınan karar, Genel Başkan Hatip Dicle tarafından kamuoyuna açıklandı. Hatip Dicle, "Şeklen sokulmak istendiğimiz yerel seçimlerden çekilmeye ve anti demokratik uygulamalarla insanların iradesinin ortadan kaldırılmasını amaçlayan politikalara alet olmamaya karar verdik." dedi.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, "Refah Partisi'nin, merkezi Libya'da bulunan Uluslararası Çağrı Cemiyeti'nden, yasalara aykırı olarak 500 bin dolar yardım aldığı" iddiasıyla 1 Mart günü soruşturma başlattı.

DEP Genel Başkanı ve Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, Muş Milletvekili Sırrı Sakık, Mardin Milletvekili Ahmet Türk, Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, Şırnak milletvekilleri Mahmut Almak, Orhan Doğan ve Selim Sadak ile Refah Partisi'nden istifa eden İstanbul Milletvekili Hasan Mezarıcı'nın dokunulmazlıkları Mart ayı başında kaldırıldı. Dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekilleri gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Hasan Mezarıcı ve Selim Sadak serbest bırakıldı, Hatip Dicle, Leyla Zana, Mahmut Alnak, Ahmet Türk, Sırrı Sakık ve Orhan Doğan ise 17 Mart günü tutuklandı. Bu gelişmeler Türkiye'nin uluslararası platformlarda kınanmasına yol açtı.

İstanbul Boğazi'nde Kıbrıs bandıralı bir tanker ile Yunan bandıralı yük gemisinin 13 Mart gecesi çarpışması sonucunda meydana gelen kazada 18 kişi öldü, çok sayıda kişi yaralandı. Kaza sonucunda tanker tamamen yandı. İstanbul Boğazi için büyük tehlike yaratan kaza ve çıkan yangın Marmara Denizi'ni de kapsayan çevre kirliliğine neden oldu. Kaza, İstanbul Boğazi'ndeki deniz ulaşımını aksattı.

Doç. Dr. Fikret Başkaya, "Paradigmanın İflası-Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş" adlı kitabı nedeniyle aldığı 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezasının kesinleşmesi üzerine 18 Mart günü saat 02.00'da evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Fikret Başkaya aynı gün tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Newroz bayramı Türkiye genelinde önemli bir olay olmadan ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde geniş katılımlı bir kutlama toplantısı yapılmadan geçti. Bölgedeki yerleşim merkezlerinin büyük bir bölümünde Newroz bayramı nedeniyle toplantı ve gösteri düzenlenmedi.

27 Mart günü yapılan yerel seçimlerde, oyların (il genel meclisleri için kullanılan) yüzde 21,4'ünü alan DYP birinci, yüzde 21'ini alan ANAP ikinci, yüzde 19'unu alan RP üçüncü, yüzde 13,5'ini alan SHP dördüncü, yüzde 8,6'sını alan DSP beşinci, yüzde 8'ini alan MHP ise altıncı oldu. DYP il genel meclisi, RP büyükşehir başkanlığı, ANAP ise büyükşehir dışındaki belediye başkanlığı ile belediye meclis üyeliği seçimlerinde başarı kazandı. Seçimler sonucunda belediye başkanlıklarından 861'ini DYP, 765'ini ANAP, 430'unu SHP, 311'ini RP, 113'ünü MHP, 63'ünü CHP, 23'ünü DSP, 57'sini de diğer partiler ve bağımsız adaylar aldı. Seçimlere katılım Türkiye genelinde yüzde 90 civarında gerçekleşti. Olağanüstü Hal Bölgesi ile Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bazı merkezlerde seçimlere katılım Türkiye geneline göre daha az oldu.

"İstikrar tedbirleri" adı altında hazırlanan bir dizi ekonomik önlem Başbakan Tansu Çiller'in 5 Nisan günü düzenlediği basın toplantısıyla birlikte yürürlüğe sokuldu. Alman önlemler çerçevesinde, devlete bağlı kuruluşların ürettiği mallar ile yaptığı hizmetlere yüzde 50 ile yüzde 120 arasında değişen oranlarda zam yapıldı. Devlete ait fabrika ve işletmelerin bir bölümününün kapatılmasına, bir bölümünün de özelleştirilmesine karar verildi. Tarım kesimindeki desteklemeler büyük ölçüde kaldırıldı. Devlete bağlı kurumlarda çalışan memur ve işçilerin maaşlarının yıl sonuna değin düşük oranda artırılması kararlaştırıldı. Bazı vergilerin oranı artırılırken, arabası ya da birden fazla gayri menkulü olanlara ek vergiler getirildi. Ekonomik önlemler, başta işçi ve memurlar olmak üzere toplumun önemli bir bölümünün günlük yaşamını olumsuz yönde etkiledi, hayat pahalılığını, işsizliği ve sosyal huzursuzluğu arttırdı. Alman önlemler işçi ve memurlar ile işçi sendikalarının tepkilerine yol açtı.

Merkez Bankası, bankaların mevduat toplama ve kredi işlemlerini kontrol altına alarak bankaların döviz ve Türk Lirası mevduatlarından ayrılan zorunlu karşılık oranlarını arttırdı. Resmî kurun, bankalararası kura endekslenmesi sonucunda 38,4 oranında devalüasyon gerçekleşti. 1 ABD Doları devalüasyonun ardından serbest piyasada 40 bin liraya kadar yükseldi. Döviz kurlarındaki hızlı artış üzerine Merkez Bankası, bir gecelik faiz oranını yüzde 1000'e kadar yükseltmek zorunda kaldı. Bu gelişmeler pek çok bankayı batma noktasına getirdi. Bakanlar Kurulu, bu durum karşısında Yatırım Turizm ve Kredi Bankası'nı (TYT Bank), açığa repo yaptığı ve ödemelerini karşılayamadığı gerekçesiyle 12 Nisan günü kapatılarak tasfiye sürecine aldı. TYT Bank'ın ardından Marmarabank ile İmpexbank da kapatıldı. Kararların yarattığı panik, bankalardaki mevduatın hükümet güvencesine alınmasıyla önenebildi.

Bosna'nın Gorazde kentine yönelik Sırp saldırılarının yoğunlaşması ve saldırıda "kimyasal silah kullanıldığına" dair söylentilerin çıkması, protesto gösterilerine yol açtı. MHP, RP ve BBP yanlıları ile bazı İslamcı tarikatların taraftarları, başta Ankara, İstanbul, Erzurum ve Kayseri olmak üzere bazı kentlerde 10 Nisan günü protesto gösterileri düzenledi. Gün boyu devam eden gösterilere polis tarafından müdahalede bulunulmadı. Ankara'daki gösteride Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği, ABD Büyükelçiliği, Rusya Ticaret Ataşeliği, TRT ve DYP Genel Merkezi'nin camları taş atılarak kırıldı, gazeteciler tartaklandı. İstanbul'daki gösteriler sırasında ise İstanbul Radyosu, İşçi Partisi İstanbul İl Merkezi, The Marmara Otel'i ve gazeteciler saldırıya uğradı. Fener Rum Patrikhanesi, ABD'nin İstanbul Konsoloslugu ile İsrail Konsoloslugu'na saldırmak isteyen gruplar polis tarafından engellendi. Olaylar sırasında gözaltına alınan olmadı.

13 Nisan günü Meclis'te, partisinin grup toplantısında bir konuşma yapan RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, partisinin iktidara geleceğini ve Türkiye'nin "adil düzen"e mutlaka geçeceğini savunarak "Şimdi sorun, bu geçiş kanlı mı olacak, kansız mı? Acı mı

olacak, tatlı mı? Sert mi olacak, yumuşak mı?" dedi. Necmettin Erbakan'ın bu sözleri tepkiyle karşılandı ve uzun süre tartışıldı.

Özel televizyon ve radyo kuruluşlarının çalışmalarını düzenleyen yasa tasarısı, Meclis Genel Kurulu'nda 13 Nisan günü yapılan görüşmeler sonucunda kabul edildi. Yasa tasarısı, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından onaylanması üzerine Resmî Gazete'nin 20 Nisan 1994 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasa ile radyo ve televizyon kuruluşlarının denetlenmesi, bu kuruluşlara lisans verilmesi, yayın durdurma yetkileri yeni oluşturulacak Radyo Televizyon Üst Kurulu'na verildi. Ayrıca Başbakan'a ya da onun görevlendireceği bir bakana yayın durdurma yetkisi tanındı.

1 Mayıs İşçi Bayramı, başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde düzenlenen izinli miting ya da toplantılarla kutlandı. Ankara'daki miting sonrasında yürüyüş yapan gruplar, Sıhhiye Köprüsü üzerinde polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında 3'ü polis 10 kişi yaralandı, 16 kişi gözaltına alındı. Bu arada Ankara Milletvekili Salman Kaya da polis tarafından dövüldü. Aldığı darbeler sonucunda yaralanan Salman Kaya bir süre hastanede tedavi gördü. İstanbul'daki 1 Mayıs mitingi sonrasında yürüyüş yapan gruplar da polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Ankara ve İstanbul dışında yapılan miting ve toplantılar olaysız sona erdi.

Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, Ankara Milletvekili Salman Kaya'nın polisler tarafından acımasızca dövülmesinin kamuoyunda büyük tepki yaratması üzerine 4 Mayıs günü görevinden alındı. Salman Kaya'yı döven polislerden adları belirlenen 3'ü hakkında da soruşturma başlatıldı. Polisler hakkında daha sonra dava açıldı. Orhan Taşanlar, 18 Mayıs günü yeniden eski görevine başladı.

Bosna Hersek'e yardım amacıyla toplanan paraları, "RP'nin seçim çalışmalarında kullanılmak üzere Almanya üzerinden yeniden Türkiye'ye göndermekle" suçlanan Süleyman Mercümeç adlı kişi hakkında Mayıs ayında soruşturma açıldı. Bu olay, RP'nin seçim dönemlerinde yaptığı harcamaların kaynağının ne olduğu konusunda yeni bir tartışma başlattı.

DEP'in Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının büyük ölçüde kesinleşmesi üzerine, "Halkın Demokrasi Partisi" adıyla yeni bir parti kuruldu. 11 Haziran günü kurulan HADEP'in Genel Başkanlığı'na, DEP eski Genel Sekreteri Murat Bozlak getirildi. HADEP'in ilk kongresi 26 Haziran günü Ankara'da yapıldı. Kongre sonucunda, HADEP Genel Başkanlığı'na kullanılan 346 oydan 344'ünü alan Murat Bozlak yeniden seçildi.

"Yüksek fiyatla klor alarak İSKİ'yi (İstanbul Su ve Kanalizasyon İşleri) zarara uğrattıkları" suçlamasıyla yargılanan İSKİ eski Genel Müdürü Ergun Göknel ile İSKİ yöneticileri Ziya Kurtaran ve Ahmet Haluk Berksoy, 8 yıl 4'er ay hapis cezasına mahkum oldu. 13 Mayıs günü sona eren davada İstanbul Büyükşehir eski Belediye Başkanı Nurettin Sözen ile davanın önemli sanıklarından işadamı Halil Bezmen beraat etti.

Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, 28 Ekim 1992 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda düzenlediği basın toplantısı ve aynı yerde 3 Aralık 1992 tarihinde yaptığı konuşma nedeniyle yargılandı. Ankara DGM'de 4 yıl hapis ve 200 milyon lira para cezasına mahkum oldu. 12 Mayıs günü açıklanan kararla birlikte gıyaben tutuklanan Mehdi Zana, bu karar uyarınca 13 Mayıs günü gözaltına alındı ve hemen tutuklandı.

Diyarbakır DGM Savcılığı, Hizbullah'ın Menzil kanadına üye 35 kişi hakkında dava açtı. Mayıs ayında açılan dava ile ilgili olarak hazırlanan iddianamede sanıkların 39 silahlı-

satırlı-bombalı saldırıya katıldıkları ve bu saldırılarda 25 kişinin öldüğü, 32 kişinin de yaralandığı belirtildi. İddianamede sanıklardan 15'i hakkında ölüm, 20'si hakkında ise 5 yıl ile 15 yıl arasında hapis cezası istendi. Hazırlanan bu iddianame ile Hizbullah örgütü hakkında ilk kez geniş kapsamlı bir dava açılmış oldu.

HADEP Parti Meclisi üyesi ve DEP Urfa eski İl Başkanı Muhsin Melik 2 Haziran sabahı Urfa'nın Yenişehir semtindeki evinden çıkarken kimliği belirsiz 4 kişinin silahlı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda ağır yaralanan Muhsin Melik, kaldırıldığı hastanede öldü. Muhsin Melik, hastaneye gelen yakınlarına, ölmeden önce "Beni vuranları iyi tanıyorum. Polislerdir. Beni devamlı izleyen kişilerdi." dedi.

Anayasa Mahkemesi, "bölücülük yaptığı, Anayasa'ya aykırı davrandığı" iddiasıyla DEP'in kapatılmasına karar verdi. Anayasa Mahkemesi'nin 16 Haziran günü açıklanan kararı oy çokluğuyla alındı. Kararla birlikte DEP üyesi 13 milletvekilinin, milletvekillikleri düştü. Bu karar üzerine Naif Güneş, Zübeyir Aydar, Remzi Kartal, Mahmut Kılınç, Ali Yiğit ve Nizamettin Toğuş yurtdışına gitti. DEP'in kapatılmasına ilişkin karar, Resmi Gazete'nin 30 Haziran akşamı çıkan özel sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Türkiye'yi terk etmeyen Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak 1 Temmuz günü gözaltına alındı, 12 Temmuz günü de tutuklandı.

Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler Barış Gücü bünyesinde görev yapmak üzere Bosna'ya gönderdiği 1462 kişilik askeri birlik, 22 Haziran günü Hırvatistan'ın Split kentine gitti. Birlik, 7 Temmuz günü görev yeri olan Zenica'ya ulaştı.

Yaptıkları konuşmalar nedeniyle yargılanan HEP'in (Anayasa Mahkemesi tarafından 1993 yılında kapatıldı.) 15 yöneticisinden 10'u çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum oldu. Ankara DGM'de 23 Haziran günü biten davada sanıklardan Kemal Okutan'a 6 yıl hapis ve 250 milyon lira para, Abdülcabbar Gezici'ye 4 yıl hapis ve 100 milyon lira para, Feridun Yazar'a (HEP eski Genel Başkanı) 2 yıl hapis ve 100 milyon lira para, Hüseyin Turhallı, Salih Şahin, Harun Çakmak, Felemez Başboğa, Mustafa Kemal Öztürk, Güven Özata ve Mehmet Gemsiz'e de 2'şer yıl hapis ve 50'şer milyon lira para cezası verildi.

İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Kahraman görevinden istifa etti. Mehmet Kahraman, istifa kararını İnsan Hakları Bakanlığı'nın kuruluşu ile ilgili yasa tasarısının 24 Haziran gecesi Meclis'te yapılması gereken görüşmelerinin DYP milletvekilleri tarafından engellenmesi üzerine aldı. Mehmet Kahraman, istifa ettikten sonra yaptığı açıklamada, "Kadrosuz ve yetkisiz bir durumda görev yapamayacağım. 2,5 yıldır çektiğim strese artık daha fazla dayanamadım." dedi. Mehmet Kahraman'ın görevinden istifa ettiği gün yayımlanan bazı gazetelerde, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na yeni bir atama yapılacağına dair haberler yer alıyordu.

İstanbul'un Kalamış semtindeki askeri lojmanlar ile Fenerbahçe Orduevi'nin çevresindeki sokaklarda bulunan çöp kutularına bırakılan 5 bomba 26 Haziran günü saat 14.30 sıralarında peş peşe patladı. Patlamalar çevrede hasara yol açtı. Bunun üzerine bölgede yapılan arama sonucunda iki bomba bulundu. Bombalardan ilki, uzmanlar tarafından imha edildi. İkinci bomba ise imha edilmek istenirken patladı. Patlamada, 2 bomba imha uzmanı öldü.

Gazeteci-Yazar Haluk Gerger, 1993 yılı Mayıs ayı içinde Ankara'da düzenlenen bir toplantıya gönderdiği mesaj nedeniyle aldığı 20 aylık hapis cezasını çekmek üzere 27 Haziran günü Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na teslim oldu. Daha sonra tutuklanan Haluk Gerger, önce Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne ardından da Haymana Cezaevi'ne gönderildi.

Sosyolog İsmail Beşikçi, 15 kitabı nedeniyle yargılandığı davada 10 yıl 4 ay hapis ve 416 milyon 660 bin lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 30 Haziran günü sona eren davada kitapları yayımlayan Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk'e de 2 yıl 7 ay hapis ve 516 milyon 660 bin lira para cezası verildi. İsmail Beşikçi 15 kitabı nedeniyle daha önce de Ankara DGM'de yargılanmış ve 4 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum olmuştu. Ancak bu ceza Yargıtay tarafından "az bulunarak" bozulmuştu.

Türkiye, İstanbul ve Çanakkale boğazlarından geçişleri düzenleyen yeni Boğazlar Tüzüğü'nü 1 Temmuz günü uygulamaya koydu. Rusya, sözleşmenin serbest geçiş ilkesini çiğnediği ve Montrö Antlaşması'na aykırı olduğu gerekçesiyle Türkiye'yi protesto etti.

Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği Müsteşarı Ömer Haluk Sipahioğlu, 4 Temmuz sabahı evinden işine giderken uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirdi. Saldırının sorumluluğunu "17 Kasım" adlı örgüt üstlendi.

Sendikalarının çağrılarına uyan yüzbinlerce işçi ve memur hükümeti protesto amacıyla 20 Temmuz günü Türkiye genelinde bir günlük uyarı eylemi yaptı. Eylem nedeniyle ya işe gidilmedi ya da işyerlerinde bir saat ile 8 saat arasında değişen sürelerle iş yapılmadı. Uyarı eyleminin etkisi en fazla İstanbul'da hissedildi ve şehirdeki günlük yaşam önemli ölçüde etkilendi, yapılan yürüyüşler ve toplu taşıma araçlarının çalışmaması nedeniyle ulaşım aksadı. Uyarı eylemine devlete ait fabrika, işletme ve kuruluşlarda çalışanların büyük bir bölümü katılırken, özel sektöre ait işyerlerindeki katılım düşük oldu.

Dokunulmazlıkları kaldırıldıktan sonra tutuklanan milletvekilleri Hâtip Dicle, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Leyla Zana, Orhan Doğan ve Mahmut Alınak'ın yargılanmalarına 2 Ağustos günü Ankara DGM'de başlandı. İlk duruşmaya bazı yabancı gözlemciler, avukatlar, gazeteciler ve sanık milletvekillerinin az sayıdaki yakını dışında kimse alınmadı.

DİSK'in 4 Ağustos günü çalışmalarına başlayan 9. Olağan Genel Kurulu 7 Ağustos günü sona erdi. Yapılan seçimler sonucunda DİSK Genel Başkanlığı'na Rıdvan Budak, Genel Sekreterliği'ne Mehmet Atay, Yönetim Kurulu üyeliklerine ise Enver Öktem, Vahdettin Karabay, Çetin Uygur, Doğan Halis ve Sabri Kaplan seçildi.

Ağustos ayından itibaren Türkiye'yi etkisi altına alan kolera salgını sonucunda 17'si İstanbul, 14'ü Kocaeli'nin Dilovası ilçesi, 14'ü Ankara'da, 18'i de Çorum'da olmak üzere 100'den fazla kişi yaşamını yitirdi. Salgın nedeniyle Dilovası'nda 3 bin kişi sağlık ocaklarına başvururken, Ankara'da kolera şüphesiyle hastaneye başvuranların sayısı 2 bini buldu. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hastanesi'nde kolera tanısı konulan 80 asker tedaviye alındı. Erzurum, Samsun ve Gaziantep'te bağırsak enfeksiyonlarına rastlandı. Sağlık Bakanı Kazım Dinç, görülen vakaların kolera değil "akut bağırsak enfeksiyonu" olduğunu ileri sürdü. Ancak hastanelere kaldırılan bazı hastalara yapılan mikrobiyolojik testlerde koleraya yol açan "vibriyo" bakterisine rastlandı. Dünya Sağlık Örgütü kolera salgını üzerine Türkiye'ye heyet gönderme kararı aldı. Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı Selim Ölçer, 18 Ağustos günü düzenlediği basın toplantısında, koleranın önlenilebilir bir hastalık olduğunu vurgulayarak, "Toplum bu hastalığı hak etmemektedir. Türkiye'de bu tür hastalıklar önlenilebilecekken, hastalığın varlığı bile kabul edilmemektedir. Bu hastalık karşısında paniğe kapılmaya gerek yoktur. Çünkü bu konuda yeterli insan gücü ve teknoloji vardır." dedi. Çorum'daki kolera salgınına, klorlanmamış su kullanımının yol açtığı ortaya çıktı. Kazım Dinç'ten sonra Sağlık Bakanlığı görevini üstlenen Doğan Baran, Ekim ayında yaptığı açıklamada, 1994 yılında bağırsak enfeksiyonu nedeniyle 66 kişinin öldüğünü bildirdi.

Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (Devrimci Sol) Lideri Dursun Karataş, 9 Eylül günü Fransa'ya girerken yakalanarak, tutuklandı. Türkiye bu gelişme üzerine Dursun Karataş'ın Türkiye'ye iade edilmesini sağlamak için girişimlere başladı. Bunun üzerine aralarında TIHV'nin de bulunduğu pekçok yerli ve yabancı kuruluşa başvuran, Dursun Karataş'ın avukatları ise Dursun Karataş'ın Türkiye'ye iade edilmemesi için çaba gösterilmesini istediler. Başvurularda, Türkiye'de işkencenin yaygın ve sistematik olarak uygulandığı belirtilerek, Dursun Karataş'ın Türkiye'ye iade edilmesi halinde can güvenliğinin ortadan kalkacağı kaydedildi. Dursun Karataş'ın Türkiye'ye iadesini engellemeye çalışan avukatlardan Murat Demir (Tutuklandı), Ahmet Düzgün Yüksel ve Zeki Rüzgar hakkında dava açıldı. Dursun Karataş 1995 yılında serbest bırakıldı.

İzmir Fuarı'nın açılışı nedeniyle 9 Eylül günü düzenlenen törene katılan Başbakan Tansu Çiller, kalabalık bir işçi grubu tarafından protesto edildi. Bunun üzerine "protesto gösterisini düzenlemekle" suçlanan 7 sendika yöneticisi gece evlerine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin talimatı üzerine gözaltına alınan 7 sendikacı, 10 Eylül akşamı, tutuksuz yargılanmak koşuluyla mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Darıkent kasabasına 11 Eylül gecesi baskın düzenleyen bir grup PKK militanı, kasabada görev yapan Metin Kaynar (29), İhsan Çetinkaya (29), Vedat İnan (25), Buminhan Temizkan (27), Rüstem Şen (29) ve Mustafa Kaynarca (32) adlı 6 öğretmeni kurşuna dizerek öldürdü.

TIHV tarafından 12 Eylül askeri darbesinin 14. yıldönümü nedeniyle hazırlanan "İşkence Dosyası/12 Eylül 1980-1994" adlı kitapçık 12 Eylül günü kamuoyuna açıklandı. 14 yıl boyunca yaşanan işkence olaylarının ve yetkililerin işkence konusuna yaklaşımının değerlendirildiği kitapçıkta, 12 Eylül askeri darbesi sonrası 14 yılda 390'ı gözaltında sorgulanırken ya da cezaevlerinde, 13'ü yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla cezaevlerinde yapılan açlık grevlerinde, 17'si de gözaltında ve cezaevlerinde gördükleri işkence sonucunda hastalanarak ya da gerekli tedavi olanağı bulamadıkları için olmak üzere 420 kişinin öldüğü belirtildi. Ankara DGM Savcılığı, kitapçık hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8/1. maddesi uyarınca Ekim ayında soruşturma açtı ve kitapçığın toplatılmasını kararlaştırdı. Soruşturma sonucunda TIHV Başkanı Yavuz Önen ile Yönetim Kurulu Üyesi Fevzi Argun hakkında 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon liraya kadar da para cezası istemiyle dava açıldı. Yavuz Önen ve Fevzi Argun 11 Ocak 1995 tarihinde beraat etti ve kitapçık hakkındaki toplatma kararı kaldırıldı. Beraat kararı, 1995 yılı Mayıs ayında Yayıtay 9. Ceza Dairesi tarafından onaylanarak kesinleşti.

Emlak Bankası eski Genel Müdürü Engin Civan, 19 Eylül günü uğradığı silahlı saldırı sonucu yaralandı. Bu olay, Türkiye gündemini uzun bir süre meşgul eden bir rüşvet skandalının ortaya çıkmasına yol açtı. Olaydan sonra tutuklanan (4 Ekim günü) Engin Civan hakkında "rüşvet aldığı" iddiasıyla dava açıldı. Rüşvet davasına eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın eşi ve çocuklarının da aralarında bulunduğu çok sayıda ünlü kişinin adı karıştı.

İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, 27 Eylül günü düzenlenen basın toplantısında İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu'nun oluşturulduğunu bildirdi. Azimet Köylüoğlu, "Bu kurul, hükümetimizin insan hakları konusundaki politikalarını belirlemesine, yeniden düzenlemesine ve bu alandaki zorlukları aşmasına yol gösterecektir." dedi. Danışma Kurulu'nda yer alan 22 kişinin adları şöyle: "Toktamış Ateş, Aysel Çeliker, Korkmaz Alemdar, Ekrem Aksoy, Tekin Akıllıoğlu, Okan Hasan Aktan, Füsün Arsalı,

Mehmet Aydın, Aysel Aziz, Süheyl Batum, Lütfü Doğan, Hüsnü Göksel, Cahit Talas, Tahir Hatipoğlu, Nevzat Helvacı, Yakup Kepenek, Ioanna Kuçuradi, Yaşar Nuri Öztürk, Maksut Mumcuoğlu, Rifat Önsoy, İlhan Tekeli ve Kamul Turan.” Kurul üyelerinden Nevzat Helvacı, işkence olaylarına ilişkin olarak hazırlanan raporun kamuoyuna açıklanmaması üzerine görevinden istifa etti. Nevzat Helvacı’nın ardından Süheyl Batum ve Aysel Çeliker de Komisyon’dan ayrıldı.

ANAP Uşak eski Milletvekili ve Adalet eski Bakanı Mehmet Topaç (avukat) Ankara’nın Kızılay semtindeki bürosuna 29 Eylül saat 14.30 sıralarında gelen Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C/Devrimci Sol) militanları tarafından öldürüldü. 1988 ile 1991 yılları arasında cezaevlerinde büyük huzursuzluğa ve geniş çaplı açlık grevlerine yol açan 1 Ağustos Genelgesi, Mehmet Topaç’ın Adalet Bakanlığı döneminde hazırlanmıştı.

HADEP Adana Yüreğil İlçe Başkanı Rebih Çabuk ve ilçe örgütü yöneticilerinden Sefer Cerf 3 Ekim sabahı Adana’nın Mutlu mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Olayda Salih Satan adlı HADEP üyesi de bacağından vurularak yaralandı.

Tunceli’nin Çemişgezek, Hozat ve Ovacık ilçelerine bağlı 20 köy Eylül ayının son günlerinde güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı ve bazıları yakıldı. SHP Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya, Tunceli’deki köy yakma olaylarını Ekim ayının ilk günlerinde yaptığı bir konuşma ile Meclis gündemine getirdi. Sinan Yerlikaya’dan sonra insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu da olayı doğrularak, “Tunceli’nin Ovacık ilçesinde 218 evin yakıldığını saptadık. Tunceli’de köyleri devlet boşaltıyor, yakıyor.” dedi.

İHD tarafından yayımlanan ve kısa süre içinde toplatılan “Yakılan Köylerden Bir Kesit” adlı kitap nedeniyle dernek yöneticileri hakkında dava açıldı. Ankara DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD eski Genel Başkan Yardımcısı Sedat Aslantaş ile İHD Yayın Sorumlusu Erol Anar hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca 2’şer yıl hapis cezası istendi. Yargılanmalarına 17 Ekim günü Ankara DGM’de başlanan İHD yöneticileri 11 Ocak 1995 tarihinde beraat etti. Karar, 1995 yılı Mayıs ayında Yagıtay 9. Ceza Dairesi tarafından onaylanarak kesinleşti.

İstanbul Gaziosmanpaşa’daki Gazi Polis Karakolu’nda gözaltında tutulan Bayram Duran (26) adlı kişi 16 Ekim günü öldü. Polis yetkilileri, Bayram Duran’ın karakolda geçirdiği kalp krizi sonucunda öldüğünü öne sürdüler. Ancak bu açıklama Bayram Duran’ın yakınları tarafından kabul edilmedi. “Bayram Duran’ın işkenceyle öldürüldüğünü” bildiren bir grup, Gazi Karakolu önünde toplanarak olayı protesto etti. Bayram Duran’ın babası Ali Duran, oğlunun öldüğü karakolda görev yapan polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

İstanbul Bakırköy’de 25 Aralık 1991 tarihinde düzenlenen ve bir alışveriş merkezinin (Olağanüstü Hal Bölge eski Valisi Necati Çetinkaya’nın kardeşine ait olan Çetinkaya Mağazası) yakılarak 12 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan gösteri nedeniyle haklarında dava açılan 28 kişiden, Çetin Arkaş, Nuran Ekingen, Soner Önder, Ziya Büyükkışık, Cemal Tekin, Lütfü Yavuz, Hüseyin Bilge ve Nevzat Güngör ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM’de 18 Ekim günü biten davada Almet Yurttaş’a 3 yıl 9 ay, Kadir Ergün’e de 1 yıl 8 ay hapis cezası verildi. 18 kişi de beraat etti.

Hiroşima Vakfı tarafından “uluslar, topluluklar ve halklar arasında barışı güçlendirici ve gerilimi azaltıcı” çalışmalar yapan kişilere verilen 30 bin dolarlık ödüle 1994 yılında Aziz

Nesin layık görüldü. Aziz Nesin 1989'dan bu yana verilen ödülü Ekim ayı sonunda aldı. Aziz Nesin'e aynı günlerde Gazetecileri Koruma Komitesi (Committee To Protect Journalists-CPJ) tarafından da "1994 Uluslararası Basın Özgürlüğü Ödülü" verildi.

Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın kapatılmak istenmesini protesto için 8 Kasım günü Karabük'te 4 saat süren geniş katımlı bir eylem yapıldı. Eylem süresince öğrenciler okullarına, işçi ve memurlar ise işlerine gitmedi, dükkanlar açılmadı, araçlar çalışmadı ve trafik durdu. Ayrıca, şehir merkezinde geniş katımlı bir gösteri düzenlendi. Eylem olaysız sona erdi. Bu arada Karabük Kaymakamı'nın suç duyurusu üzerine eylemi düzenleyen kitle örgütlerinin yöneticileri hakkında soruşturma açıldı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Kasım günü Anıt Kabir'de düzenlenen devlet töreni sırasında Mahmut Kaçar adlı radikal İslamcı gösteri yaptı. Atatürk'ün ölüm saati olan 09.05'de saygı duruşuna geçildiği sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e 3 metre kadar yaklaşan Mahmut Kaçar, elindeki Kuran'ı sallayarak, "Bu yaptığımız putlara tapmaktır. Taşlara, kemiklere secde etmeyin. Taşlar sizi kurtaramaz. Sizi Kuran'a davet ediyorum." diye bağırdı. Mahmut Kaçar, daha sonra polis tarafından gözaltına alındı. 22 Kasım günü Ankara DGM tarafından tutuklanan Mahmut Kaçar 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Mahmut Kaçar'ın cezası 1995 yılında Yargıtay tarafından onaylandı.

İstanbul Barosu avukatlarından Medet Serhat (59), 12 Kasım günü saat 01.30 sıralarında İstanbul Erenköy'deki evine giderken bindiği aracın yolunu kesen kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Olayda Medet Serhat'ın şoförü İsmail Karaalioglu öldü, eşi Yurdanur Serhat da ağır yaralandı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra, siyasal faaliyetleri nedeniyle gözaltına alınan Medet Serhat, Barış Derneği davası sanıkları arasında yer almıştı.

Uluslararası çevre örgütü Greenpeace (Yeşil Barış) üyesi 33 kişi, Sinop Akkuyu'da yapılması planlanan nükleer santrali protesto amacıyla Ankara'daki Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Genel Müdürlüğü önünde 11 Kasım günü bir gösteri yaptı. Sabah saatlerinde genel müdürlük önüne gelen Greenpeace üyeleri, binaya, üzerinde "Başka Çernobil'lere gerek yok!" yazan bir pankartı astıktan sonra yere yatarak ya da kendilerini kapiya zincirleyerek binaya giriş ve çıkışı engellediler. 28'i yabancı, 5'i de Türk olan 33 gösterici, daha sonra polis tarafından zor kullanılarak ve sürüklenerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 5 saat sonra serbest bırakıldı. 33 kişi hakkında daha sonra, "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla dava açıldı.

Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi'nin kıta sahanlığı konusunda yaşanan anlaşmazlık Kasım başından itibaren arttı. Yunanistan'ın, Ege'de yapacağı (Türkiye'nin yapacağı tatbikatla aynı döneme rastlayan) tatbikat öncesi, "Birleşmiş Milletler Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği 16 Kasım gününden itibaren karasularını 12 mile çıkarma hakkı olduğunu" açıklaması gerginlik yarattı. Türkiye, Yunanistan'ın Ege'deki karasularını 6 milin üzerine çıkarmasını savaş nedeni sayacağı yolundaki bilinen politikasını yineledi. Bu ortamda gerçekleştirilen tatbikatlar, karşılıklı açıklamalara karşın bir çatışma olmadan sonuçlandı.

Türkiye'nin güneydoğusunda 1987 yılı Temmuz ayından beri devam eden olağanüstü hal uygulaması, Meclis'te 16 Kasım günü yapılan görüşmeler sonucunda 4 aylık bir süre için (22. kez) yeniden uzatıldı. 56 red oyuna karşı 218 oyla kabul edilen uzatma kararına, RP ve CHP milletvekillerinin tamamı ile SHP üyesi bazı milletvekilleri karşı çıktı.

Cumhuriyet tarihinin ilk çerçeve Özelleştirme Yasası, Meclis Genel Kurulu'nda 23 Kasım günü yapılan oylamayla kabul edildi. Başbakan Tansu Çiller, Özelleştirme Yasası ile yeni bir döneme girildiğini belirterek, "Türkiye, coğrafi bölgesindeki son sosyalist devlet olmuştü. Özelleştirmekle biz onu yıktık." dedi.

TİHV'nin, Türkiye'nin güneydoğu ve doğusunda yıllardır devam eden çatışma ve saldırıların, bölgedeki eğitime etkisini ve asıl olarak da uğradıkları saldırılar sonucunda öldürülen öğretmenleri saptamak amacıyla hazırladığı rapor 24 Kasım günü kamuoyuna açıklandı. "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim ve Öğretim" adlı rapora göre, PKK'nin silahlı eylemlere başladığı 15 Ağustos 1984 tarihinden 20 Kasım 1994 tarihine kadar geçen sürede silahlı bombalı-satırlı-sopalı saldırılar ya da çatışma ve benzeri şiddet eylemleri sonucunda 128 öğretmen öldürüldü. Öğretmenlerden 81'i PKK militanlarının saldırıları, 43'ü de faili meçhul cinayetler, 4'ü de başka olaylar sonucunda öldü.

Maden ocaklarının kapatılmak istenmesini protesto için 23 Kasım günü Zonguldak'ta 4 saat süren geniş katımlı bir eylem gerçekleştirildi. Eylem süresince öğrenciler okullarına, işçi ve memurlar ise işe gitmedi, dükkanlar açılmadı, araçlar çalışmadı ve trafik durdu. Ayrıca, şehir merkezinde geniş katımlı bir gösteri düzenlendi. Eylem olaysız sona erdi.

İşadamı Jak Kamhi'ye 31 Ocak 1993 tarihinde, Beylerbeyi'ndeki evinden çıkarken suikast girişiminde bulunan Osman Erdemir, Ali Rıza Bayramçavuş ve Can Özbilen, 23 Kasım günü 15'er yıl hapis ve 416'şar milyon lira para cezasına mahkum oldu.

Hükümetin 1995 yılı için düşündüğü bazı ekonomik önlemleri protesto eden 50 binden fazla işçi ve memur 26 Kasım günü Ankara'da bir gösteri yaptı. Sabah saatlerinde Tandoğan Meydanı'nda biraraya gelen işçi, memur ve bazı kitle örgütlerinin üyelerinden oluşan topluluk öğle saatlerinde önce Anıt Kabir'e gitti. Topluluk daha sonra Hükümet'i protesto eden ve Başbakan Tansu Çiller'i istifaya çağırın sloganlar atarak Meclis'e doğru yürüyüşe geçti. Yoğun kar yağışı altında yürüyüşünü sürdüren topluluğun Meclis'e gitmesi, Meclis yakınlarında yola barikat kuran polisler tarafından engellendi. Yürüyüş sırasında ve sonrasında gözaltına alınmadı.

Özgür Ülke gazetesinin İstanbul Kadırga'daki merkezi ve Çağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na 3 Aralık günü sabaha karşı "kimliklerinin belirsiz olduğu" öne sürülen kişiler tarafından bombalı saldırılar düzenlendi. Saat 03.15 ile 03.50 arasında meydana gelen saldırılar sonucunda bir kişi öldü, 21 kişi yaralandı, bombalanan binalar büyük ölçüde tahrip oldu. Saldırıların sorumluluğunu resmen üstlenen olmadı.

IHD eski Genel Başkan Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş, derneğin 24 Ekim 1992 tarihinde yapılan kongresindeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 3 yıl hapis ve 150 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Sedat Aslantaş bu karar üzerine tutuklanarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildi.

DEP'e üye 7 milletvekili ile Şırnak Bağımsız Milletvekili Mahmut Alnak'ın yargılandığı dava, 8 Aralık günü Ankara DGM'de sona erdi. Karara göre, Hatip Dicle, Ahmet Türk, Orhan Doğan, Leyla Zana ve Selim Sadak Türk Ceza Yasası'nın 168/2. maddesi uyarınca 15'er yıl hapis cezasına mahkum oldu. Davada, Sedat Yurtdaş'a Türk Ceza Yasası'nın 169. maddesi uyarınca 7 yıl 6 ay, Sırrı Sakık ve Mahmut Alnak'a ise "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 3 yıl 6'şar ay hapis ve 60'ar milyon lira para cezası verildi. Sırrı Sakık ve Mahmut Alnak kararlarla birlikte tahliye edildi.

Ankara'nın Sıhıhye semtindeki bürosundan 2 Aralık günü çıktıktan sonra ortadan kaybolan, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan HEP'in Ankara İl Başkanı Avukat Faik Candan 14 Aralık günü ölü olarak bulundu. Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaklıktaki Salih Bey bölgesinde cesedi bulunan Faik Candan'ın kafasına, boynuna ve göğüsüne tabancayla sıkılan 4 kurşunla öldürüldüğü belirlendi.

İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Fener Rum Patriği Bartelemeos hakkında soruşturma açılması için Aralık ayı ortalarında İstanbul Valiliği'ne talimat verdi. Patrik Bartelemeos hakkında "yurtdışında Türkiye aleyhine faaliyet gösterme" ve "Ortodoksların ruhani lideri olmak için Rusya ve Yunanistan ile işbirliği yapma" gibi suçlamalar bulunuyor.

Elazığ Askeri Hastanesi'nde görev yapan Fuat Çık (Binbaşı-36) adlı diş hekimi, 14 Aralık akşamı Elazığ'daki muayenehanesine gelen Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C/Devrimci Sol) militanları tarafından öldürüldü.

İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu'nun 7 üyesi hakkında, yayımladıkları bir kitap nedeniyle tutuklama kararı verildi. Haklarında tutuklama kararı verilen İHD yöneticilerinin adları şöyle: "Halit Temli (İHD Genel Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şubesi Başkanı), Mahmut Şakar (İHD Diyarbakır Şubesi Sekreteri-avukat), Nimetullah Gündüz (avukat), Abdullah Çağır (avukat), Melike Alp, Hayri Veznedaroğlu ve Hüseyin Yıldız." Verilen karar üzerine Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz ve Abdullah Çağır 17 Aralık, Melike Alp ise 29 Aralık günü tutuklanarak cezaevine gönderildi. Tutuklu İHD yöneticileri, 17 Nisan 1995 tarihinde Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmadan sonra tahliye edildi.

Bingöl'ün RP'li Belediye Başkanı Selahattin Aydar, Diyarbakır'da düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle yargılandığı davada 1 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Diyarbakır DGM'de 22 Aralık günü biten davada toplantıyı düzenleyen Diyarbakır Millî Gençlik Vakfı'nın Başkanı Bedri Baran'a da yaptığı konuşma nedeniyle 1 yıl hapis cezası verildi. Selahattin Aydar ve Bedri Baran'a verilen cezalar tecil edildi. Söz konusu dava, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca açılmıştı.

Öncülüğünü işadama Cem Boyner'in (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği eski Genel Başkanı) yaptığı Yeni Demokrasi Hareketi (YDH), 22 Aralık günü aynı adla partileşti. Partinin genel başkanlığına seçilen Cem Boyner, yapılacak ilk seçimlerde yüzde 45 oy alarak iktidara geleceğini söyledi.

37 kişinin yakılarak öldürülmesiyle sonuçlanan Sivas olayları nedeniyle açılan dava, sanıkların beklenenin altında cezalara mahkum edilmeleriyle 26 Aralık günü sona erdi. Davada sanıklardan 26'sı önce ölüm cezasına mahkum oldu. Ancak bu ceza "suçun ağır tahrik altında işlendiği" gerekçesiyle 22 sanık için 15 yıla, 3 sanık için 10 yıla, bir sanık için de 5 yıla indirildi. "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmakla" suçlanan sanıklardan 54'üne 3'er yıl, 6'sına da 2'şer yıl hapis cezası verildi. 37 sanık beraat etti. Tutuklu 33 sanıktan 12'si de tahliye edildi. Mahkeme ayrıca "Sivas'daki olayları tahrik ettiği" iddiasıyla yazar Aziz Nesin hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunulmasını kararlaştırdı. Kararın açıklanmasından sonra sanıklar, duruşmayı izleyen gazeteciler ile malikeme heyetine bozuk para, çakmak ve sopalarla saldırdı.

Bakanlar Kurulu, 26 Aralık günü askerlik süresinin uzatılmasını kararlaştırdı. Alınan karara göre, askerlik süreleri bundan böyle erler için 15 ay yerine 18 ay, yedeksubaylar için 12 ay yerine 16 ay, kısa dönem askerler için ise 6 ay yerine 8 ay olacak.

Özgür Gündem gazetesinin ilk yazı işleri müdürü olan Işık Yurtçu, “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca aldığı hapis cezalarının bir bölümünün kesinleşmesi üzerine, 28 Aralık günü İstanbul Ortaköy’deki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı ve tutuklanarak cezaevine gönderildi. Bir süre Bayrampaşa Kapalı Cezaevi’nde kalan Işık Yurtçu daha sonra Sakarya Kapalı Cezaevi’ne gönderildi. Işık Yurtçu’nun 14 yıl 10 aylık kesinleşmiş hapis cezası bulunuyor.

Ankara’dan Van’a giden Türk Hava Yolları’na ait Boeing 737-400 tipi bir yolcu uçağı, 29 Aralık günü saat 14.00 sıralarında Van yakınlarında düştü. Yoğun kar yağışının yol açtığı kazada 56 kişi öldü. Uçakta bulunan 20 kişi kazadan yaralı olarak kurtuldu.

İstanbul Taksim Meydanı’ndaki Opera Pastanesi’nin vestiyerine kimliği belirsiz bir kişi tarafından pardesü içinde bırakılan bomba, 30 Aralık günü saat 19.15 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Yasemin Cebenoyan (36) adlı kadın öldü. Cumhuriyet gazetesi yazarı ve tanınmış sinema eleştirmeni Onat Kutlar (59) ağır yaralandı. Belkemiğı kırılan ve omuriliğı zedelenen Onat Kutlar, Amerikan Hastanesi’nde tedavi altına alındı. Yapılan tüm tıbbi girişimlere karşın her geçen gün sağlık durumu kötüleşen Onat Kutlar, 11 Ocak 1995 tarihinde yaşamını yitirdi.

Ankara’dan İstanbul’a giden bir yolcu otobüsünü 30 Aralık gecesi Kocaeli’nin Hereke ilçesi yakınlarında durduran silahlı 3 PKK militanının açtığı ateş sonucunda otobüste bulunan Başak Kanat (17) adlı lise öğrencisi ile Neşet Alper adlı asteğmen öldü, 25 kişi yaralandı. Saldırganlar, olaydan sonra otobüsten inerek İstanbul yönüne doğru kaçtı. Saldırıda ölen Başak Kanat’ın, Sağlık Sen Ankara Şubesi yöneticisi ve İHD Ankara Şubesi üyesi olan Şahhanım Kanat’ın kızı olduğu öğrenildi.

KÜRT SORUNU

Türkiye'nin 1994 yılındaki en can alıcı konusu yine Kürt sorunu oldu. Türkiye'de yaşanan insan hakları ihlallerinin önemli bölümünün temel nedeni olan Kürt sorunu, yaşanan olumsuz olaylar ve ortaya çıkan gelişmelerle bir önceki yılı aratacak ölçüde daha içinden çıkılmaz hale geldi. Siyasal iktidar, soruna barışçıl ve demokratik bir çözüm bulmak yerine, yıllardır kullanılan askeri yöntemleri tercih etti. Sorunun çözümü için yapılan tüm demokratik istemlere kulak tıkandı. Askeri yöntemler bu konuda tek çözüm yolu olarak gösterildi ve uygulandı. Şiddet, Kürt sorununun en belirgin özelliği olmayı sürdürdü. Kürt sorunu konusunda politika belirleme ve uygulama yetkisi yine Millî Güvenlik Kurulu ile Genelkurmay Başkanlığı'nın inisiyatifinde kaldı.

Soruna barışçıl yöntemlerle çözüm bulunmasını isteyen ya da önerenlerin sesleri, baskıcı yöntemleri savunan ve uygulayanların arasında çoğu zaman duyulmadı. Resmi ideoloji dışındaki görüş ve çabalara ağır yaptırımlar uygulandı. Bu nedenle gazeteciler, yazarlar tutuklandı, cezalandırıldı. Partiler kapatıldı, demokratik kitle örgütleri, insan hakları savunucuları üzerindeki baskılar yoğunlaştı. Dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekilleri yaka paça gözaltına alındı, tutuklandı, yargılandı ve mahkum edildi. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşananlar ve meydana gelen olaylar ya kamuoyundan saklandı ya da gerçekler ters yüz edilerek kamuoyuna sunuldu.

Türkiye'nin güneydoğusunda 1987 yılı Temmuz ayından bu yana devam eden olağanüstü hal uygulaması ve köy koruculuğu sistemi, koalisyon hükümetinin programındaki vaatlerin aksine 1994 yılında da kaldırılmadı. Hatta daha pekiştirildi. Olağanüstü hal uygulaması, (Bitlis, Tunceli, Siirt, Van, Şırnak, Mardin, Hakkari, Diyarbakır, Batman ve Bingöl'ü kapsamaktadır.) 3 kez uzatıldı. Köy korucularının sayısı ve yetkileri artırıldı, bazı yerleşim merkezlerindeki güvenlik işleri tamamen köy korucularına (Siverek örneğinde olduğu gibi) devredildi, PKK'ye karşı düzenlenen operasyonlarda korucuların yanı sıra devlet yanlısı bazı Kürt aşiretlerine de görevler verildi. Gerek Türkiye içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan şiddetin boyutları her geçen gün arttı. Baskıların ve insanlık dışı uygulamaların boyutları büyüdü. Yüzlerce köy boşaltıldı, yakıldı. Kasabalar, ilçeler tahrip edildi. Yüzbinlerce kişi yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek,

başka yerlere, kimi zaman da Türkiye sınırları dışına göç etti. Diyarbakır, Van, Adana ve Mersin'de, yerlerini yurtlarını bırakarak göç etmek zorunda kalan onbinlerce kişinin yaşadığı derme çatma mahalleler oluştu. Göç edenlerin çoğu sağlıksız koşullarda barınma ve yaşama savaşı içine girdi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, işkence olayları yoğunlaştı.

PKK'nin sivillere, savunmasız gruplara ve yabancı turistlere yönelik saldırıları arttı. Bu tür saldırılar İstanbul, İzmir, Adana gibi büyük kentlerde yoğunlaştı. Otobüsler, alışveriş merkezleri, lokantalar, oteller bombalandı, kurşunlandı. Orman yangınlarında dikkat çekecek ölçüde artış oldu. Jandarma karakolları, PKK militanlarının saldırılarına maruz kaldı. Güvenlik görevlileri ile PKK militanları arasındaki çatışmalar kimi zamanlar günlerce sürdü. Türkiye'nin batısındaki yerleşim merkezlerine hemen her gün çatışmalarda, baskınlarda ya da kurulan pusularda yaşamlarını yitiren genç askerlerin cenazeleri gönderildi. Cenazeler, toplumda Kürtlere yönelik olarak ortaya çıkan (bazı televizyon kuruluşları ve gazeteler ile bazı partiler tarafından da sürekli olarak kışkırtulan) tepkileri artırdı, gerginliklere yol açtı.

Kürt sorunu Türkiye ekonomisi üzerinde de ağır tahribat yarattı. Türkiye, yaşadığı şiddetin bir sonucu olarak trilyonlarca liralık mali yük altında kaldı. Yıllardır aksayan ekonomik dengeler alt üst oldu. Enflasyon oranı yüzde 150'liler seviyesine geldi, bütçe açığı büyüdü. Ekonomik bunalımın faturası da alışılmış yöntemlerle işçi, memur ve benzeri dar gelirli gruplara çıkartıldı.

Bir yanda askeri çözümde ısrar eden yöneticiler, bir yanda saldırılarını sürdüren PKK olarak şekillenen taraflar arasında süren mücadelenin sonucunda Kürt sorunu; şiddet, baskı ve ölüm üçgeni içine sıkışarak daha çözümsüz bir hal aldı. Yaşamını yitiren binlerce (*) kişiye, yeni binlerce kişi eklendi. Türkler ve Kürtler arasında (Bir yanda oğlu, kızı, kardeşi, eşi ölen, yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmış, işkence görmüş, şiddete tanık olmuş Kürt insanı. Diğer yanda çatışma ve saldırılar sırasında yaşamını yitiren askerlerin yakınları, sakat kalmış güvenlik görevlileri, sivil hedeflere yönelik saldırılar nedeniyle tedirgin olan Türk insanı.) telafisi güç ayrılıklar, düşmanlıklar, uçurumlar oluştu.

(*) PKK'nin eylem ve saldırılara başladığı 15 Ağustos 1984'den sonraki 10 yıllık sürede yaşanan olaylarla ilgili olarak Milli Güvenlik Kurulu'na sunulmak üzere Milli Güvenlik Kurulu Milli Güvenlik Siyaseti Başkanlığı tarafından hazırlanan bir raporda çarpıcı rakamlara yer verildi. Çatışma ve operasyonlar sırasında 244'ü subay, 621'i astsubay, 275'i emniyet görevlisi, geride kalanı da köy korucusu, er ve erbaş olmak üzere 4 bin 644 güvenlik görevlisinin öldüğünün açıklandığı raporda, olaylar sırasında 4 bin 36 sivil kişinin yaşamını yitirdiği, 6 bin 443 PKK militanının da öldürüldüğü belirtildi. 1974 yılında gerçekleştirilen Birinci ve İkinci Kıbrıs hareketleri sırasında Türk ordusunun 484 (38'i subay, 36'sı astsubay, 409'u er, 1'i sivil işçi) kayıp verdiği dikkate alındığında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmaların korkunç boyutu gözler önüne serilmektedir. Raporda operasyonlarda 2 savaş uçağı ve 3 helikopterin düştüğü, 5 tankın imha edildiği, miktarı belirlenemeyen silah ve mühimmatın hizmet dışı kaldığı ifade edildi. Raporda, operasyonlar sırasında yakalananlardan 16 bin 400'ü hakkında dava açıldığı ve bunların büyük bölümünün bir süre tutuklu kaldığı belirtilerek, ele geçirilen silah ve mühimmatın ise bir orduyu donatacak nitelikte olduğu kaydedildi. Raporda, çok sayıda güvenlik görevlisinin yaralandığına dikkat çekilerek, yaralananlardan 170 subay, 264 astsubay, 400 uzman çavuş ve 795 erin sakat kaldığı belirtildi. Raporda, Kürt sorununun 10 yıllık maliyetinin 987 trilyon lira, kaybedilen milli servetin tutarının ise 4.2 katrilyon lira olduğu belirtilerek bölgenin milli bütçeye katkısının, önceki yıllara göre 370 trilyon lira azaldığı vurgulandı. Operasyonlar nedeniyle, bölgede ekolojik denge bozuldu ve doğal zenginliklerdeki (orman, mağara, tarihi eser) tahribatın rakamlarla ölçülemeyecek boyutta olduğunun kaydedildiği raporda, kaybedilen doğal zenginliklerin yeniden kazanılmasının mümkün olmadığı belirtildi.

Kürt sorununa ilişkin olarak 1994 yılında yaşananlar, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insanlık dışı uygulamalar, PKK'nin saldırıları ve benzeri olaylara ilişkin olarak derlenen bilgiler (*) konu başlıklarına göre şöyle:

a)- Newroz bayramı

Türkiye, 1994 Newroz bayramına da daha önceki yıllardakine benzer gerginlikleri yaşayarak ulaştı. Yerel seçimlerin Newroz bayramından hemen sonra yapılacak olması, gerginliği arttıran bir başka etken oldu. Provokatif açıklama ve davranışlar 21 Mart günü yaklaşıkça yoğunlaştı. Toplum, daha önceki yıllarda yaşananları anımsayarak endişeli bir bekleyiş içine girdi. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki güvenlik önlemleri ve baskılar arttı. Ancak, PKK'nin Newroz bayramının bu yıl evlerde kutlanması yolunda çağrı yapması, bazı yerel yöneticilerin toplantı düzenlemek amacıyla yapılan başvuruları bir güçlük çıkarmadan kabul etmesi ortamı bir ölçüde de olsa yumuşattı. Bu durum gerginliği, endişeli bekleyiş tamamen ortadan kaldırmadı. Baskı ve engellemelerin de ardı arkası kesilmedi. Örneğin; İHD İstanbul Şubesi tarafından Newroz bayramı ile ilgili olarak hazırlanan afişlerin asılması İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklama kararına bir gerekçe gösterilmedi. Yasaklanan afişlerin üzerinde, "Savaşsız Bir Dünya, Kansız Bir Newroz" yazısı yer alıyordu.

Gazeteci Nazım Alpman, Milliyet gazetesinin 21 Mart 1994 tarihli sayısında yer alan "*Diyarpolis kenti*" başlıklı yazısında Newroz öncesinde bölgede yaşananları şöyle anlattı:

Newroz nedeniyle Diyarbakır'a akın eden basın mensuplarından bazıları "hayal kırıklığına" uğrama endişesi içindeler:

- Ya hiç olay meydana gelmezse?

- Kötü mü bu?

- Biz boşuna mı kamerayla geldik?

Kamerayla "deli danalar" gibi dolaşıp "Yahu şöyle kanlı manlı şeyler yok mu hiç?" diye soranları anlayabilmek kolay değil! Bazı meslekdaşlar ise aşırı "sağlamcı" biçimde çalışıyorlar. Kentte çelik yelekle dolaşıyorlar. Yabancı arkadaşların "rüyası" ise yakılan köy görüntüleri çekebilmek.

1991 genel seçimleri öncesi yine Diyarbakır'daydık. O zaman yolda kime bir şey sorsak, bantlar dolusu konuşuyorlardı. Herkesin kafasında bu meselenin nasıl çözümlenebileceğine ilişkin "doğru-yanlış" fikirler var. Ve bunları gazetecilere büyük bir "şehvetle" anlatıyorlardı. Korkmadan, çekinmeden. Şimdiyse insanlar isimlerini bile söylemiyorlar. Laf olsun diye sorulan "Durumlar nasıl?" yoklamalarını büyük kayıtsızlıkla yanıtlıyorlar:

- Ne olsun? Her şey gördüğünüz gibi. Yaşıyoruz işte!

20 Mart günü Diyarbakır caddelerinde dolaşıyoruz. İsportacılarla "sıcak temas" sağlayabilmek için ıvır zıvır şeyler satın alıyoruz. Çaknak, tespih, simit, tornavida. Konuşmalar "soyut" geçiyor. Bunun üzerine TRT'nin "olağanüstü hal muhabiri" üslubunu deniyoruz:

(*) Bu bölüm büyük ölçüde Kürt sorununa ilişkin gelişmeler ve Olağanüstü Hal Bölgesi ya da çevresindeki olaylar değerlendirilerek hazırlanmıştır. Ancak çatışmalar, silahlı-bombalı saldırılar, suikastler gibi konularda bir kopukluğa yol açmamak için Türkiye genelindeki olaylar bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Faili meçhul cinayetler ise "Kürt Sorunu" başlıklı bölüm dışında aynı bir bölümde ele alınmıştır.

- DEP'li millervekillerinin tutuklanmalarını olumlu karşılıyorsunuz değil mi?

Garibim, duruluyor. Yüzü kızarıyor. Arkamızda kalaşnikof, panzer, tank, kariyer gibi "akseuarların" bulunmadığını görünce gülümsüyor:

-Yok be abi... Pek iyi olmamıştır!

Çocuklar her zaman içtendir. Hesapsız konuşurlar. Elektronik bir tartı aletinin üzerine çıkıyoruz. İbreye hiç bakmıyoruz! Ama tartı sahibi çocuk. Sesi tabanca gibi patlıyor:

- Leyla Zana!

- Nerede şimdi?

- Hapiste.

- Hangi şehirde?

- İstanbul'da.

Gazetelerin sadece karakolda satıldığı bir kentte bu kadar hata herhalde hoşgörülür!

Bir büfeye geliyoruz. İki paket sigara alıyoruz. Tekel bayii gibi olduk. Her yanımız sigara dolu. Bir de kutu kola. İçene kadar bir sohbet imkanı çıkabilir. Daha iyisi oluyor. Büfeci bizi tanıyor:

- Abi gelsene içeri. Bir çay iç.

Önceki yıllardan tanışıklık işe yarıyor. Mevzuya giriyoruz. Anlatıyor:

- Demin yabancı televizyonlar geldi. Baskı var mı diye sordular. "Bunu nereden çıkarıyorsunuz?" dedim. Burada hiç baskı yok!

- Neden öyle söyledin?

- Arkalarında on kişi var. Dördü beşi istihbaratçı. Konuşur muyum?

Büfede ikinci çayımızı içiyoruz. Konu, Newroz ve Tansu Hanım'ın "bayram jesti". Muhatabımız "valla" diyor. "Şefkatten söz edildi mi, içimizi ürperti kaplıyor. Çünkü ne zaman devlet şefkatten söz etse, sopa kafamıza iniyor!" Ünal Erkan'ın 20 Mart günü Milliyet'te yayımlanan sözlerini aktarıyoruz:

- Vali diyor ki, herkese terörist gibi bakmayacaksınız. Sonra vatandaş sizin yanınıza gelmez.

- Vali'nin ağzına sağlık. Ama ne yazık ki, devlet herkesi PKK'li gibi görüyor! Sonra sıra sıra geçen tam teçhizatlı askerleri gösteriyor:

- Şu askere, polise bakın. Bunlar bizim askerlerimiz değil mi? Burası Filistin değil ki. Devletimize bağlıyız. PKK'ye karşıyız. Ama inanmıyorlar!

Diyarbakır'daki güvenlik kuvvetlerinin yoğunluğu, yaratıcı gücü yüksek Diyarbakırlılar tarafından "espirili" biçimde yorumlanıyor:

- Diyarbakır oldu, Diyarpolis!

Daha önceleri Gıneydoğu'nun Paris'i olarak tanımlanan Diyarbakır böylece bir de "antik kent" ismine sahip oluyordu.

Bu kez bir pasaja giriyoruz.

Kısmetim açıldı. Ayakkabılarımızı boyatırken, yandaki manifaturacıyla "canlı bağlantı" sağlıyoruz.

- İşler nasıl?

- Kötü. Çok kötü. Günde 3-5 kişinin öldürüldüğü bir kentte ticaret nasıl canlı olsun ki?

Kumaşların arasında bir siyaset sosyoloğu gibi konuşmasını sürdürüyor:

- Bölgede sanayi yok. Kırsal kesimde tarım da hayvancılık da "malum durum" nedeniyle sifira iniyor. Parası olan Batı'ya kaçıyor. Onların yerine aç insan geliyor. İki göç yaşıyor. Şimdilik herkes bu gidişi seyrediyor. Buranın insanına saygı gösterilmeli!

Orta yaşım tizerinde bir işadamıyla birlikteyiz. Söz bugünkü Newroz'a geliyor. Önce ikili eleştiride bulunuyor:

- Newroz'u ne halk biliyor ne de devlet!

Sonra geçmiş yıllara uzanıyor:

- Biz eskiden nasıl coşkuyla kutlardık. Bir sene Silopi tarafındayız. Bir şoför arkadaş, yakacak bir şey bulamadı. Kamyonunu ateşe verdi!

Gözlerimiz "faltaşı" gibi açık soruyoruz:

- Peki yarın (bugün) ne olacak?

- Ben şu meydana (Dagkapı'yı gösteriyor) gidip Newroz'u kutlayacağım. Devlet de müdahale etmemeli.

Newroz bayramı Türkiye genelinde önemli bir olay olmadan ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde geniş katımlı bir kutlama toplantısı yapılmadan geçti. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki yerleşim merkezlerinin bir bölümünde Newroz bayramı nedeniyle bir toplantı düzenlenmedi. Daha önceki yılların aksine 1994 yılı Newroz Bayramı süresince düzenlenen gösteri ya da toplantılar sırasında ölümlerle sonuçlanan bir olay (Newroz kutlamaları sırasında 1992 yılında 92 kişi, 1993 yılında da 3 kişi yaşamını yitirmişti.) olmadı. Ancak, yerli yabancı ayrımı yapılmaksızın bazı gösterilere katılanlar dövüldü ya da gözaltına alındı.

Newroz bayramı süresince yaşanabilecek olayları izlemek üzere Almanya'dan Van'a gelen 59 kişilik bir heyet, 19 Mart günü Van Havaalanı'nda 5 saat süreyle gözaltında tutuldu. Uçaktan iner inmez çevreleri polisler tarafından sarılan heyet üyelerinin pasaport ve kimlik belgelerine zorla el konuldu. Heyeti karşılamak üzere havaalanına giden İHD Van Şubesi Başkanı Nazmi Gür ile şube yöneticilerinden Necati Bayram da gözaltına alındı. Alman heyet daha sonra uçakla İstanbul'a gönderildi. İstanbul'da 20 Mart günü bir basın toplantısı düzenleyen heyet üyeleri, gözaltında tutuldukları Van Havaalanı'nda tartaklandıklarını ve hakarete uğradıklarını bildirdiler. Van'a gelen 17 kişilik başka bir Alman heyeti de 19 Mart günü kaldıkları otele gelen polisler tarafından zorla havaalanına getirilerek Ankara'ya gönderildi. Newroz bayramını Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde geçirmek isteyen heyet üyeleri, 17 ve 18 Mart günleri Doğubeyazıt'a giderken yollarını kesen polisler tarafından Van'a geri döndürülmüşlerdi. Bu arada Finlandiya'dan Türkiye'ye gelen 4 kişilik bir heyetin Mardin'e gitmesine izin verilmedi.

İsviçre'den Van'a gelen 23 kişilik bir heyetin bazı üyeleri de 20 Mart günü gözaltına alındı. Aynı günün gecesi serbest bırakılan İsviçreliler, gözaltında buldukları süre içinde konsolosluk yetkilileri dahil hiç kimseyle görüştürülmedi. İsviçre Heyeti'nde bulunan Anina Martki 21 Mart günü yaptığı açıklamada, "Otelden çıktığımızda polisin saldırısına uğradık. Kamera ve fotoğraf makinelerimize el konulmak istendi. Gözaltına alındık. Serbest bırakıldıktan sonra çarşıdan ekme almak istediğimizde tartaklandık. Otele geri döndüğümüzde bir süre kimse ile görüştürülmedik. Telefonlarımız İsviçre Konsolosluk'u'na bağlanmadı ve hatlar bizim için kapatıldı." dedi.

Newroz bayramı süresince yaşanabilecek olayları izlemek üzere Almanya'dan Türkiye'ye gelen Michegel Enger, Hans Peter Wermar ve Corinna Guttstadt adlı 3 gazeteci, Tatvan'da sivil polisler tarafından dövüldü. 19 Mart günü yaşanan olayda Alman Spiegel Televizyonu adına Türkiye'ye gelen gazetecilerin kameraları tahrip edildi, yanlarında bulunan 4 video kasetine de el konuldu. Olay üzerine Tatvan'ı terk ederek Diyarbakır'a giden gazeteciler, Diyarbakır'a gelirken Bismil yakınlarında yollarını kesen jandarmalar tarafından 2 saat süreyle gözaltında tutulduklarını ve hakarete uğradıklarını bildirdiler.

Newroz bayramı nedeniyle 20 Mart günü Adana, Gaziantep ve İzmir'de DEP tarafından izinli toplantılar, Kızıltepe, Tarsus ve Mersin'de de bazı gruplar tarafından izinsiz gösteriler yapıldı. İzinli toplantılar polisin bir müdahalede bulunmaması nedeniyle olaysız sona erdi. Tarsus'daki izinsiz gösteriden sonra 50'den fazla insan gözaltına alındı. Mersin'de de Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Yumruktepe mahallesinde toplanan 250-300 kişilik bir grup, ateş yakıp halaylar çekti. Mersin'in Selçuklular mahallesinde de gösteri yapmak isteyen bir grubun dağıtılması sırasında 2 kişi yaralandı. Mersin'deki gösteriler 21 Mart günü de devam etti. Bu arada 19 ve 20 Mart günleri polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda Ankara'da 257, İstanbul'da 89, Gaziantep'de de 5 kişi gözaltına alındı. Ayrıca Cizre ile Siirt'in Kurtalan ilçesinde 19, 20 ve 21 Mart günleri 18.00 ile 06.00 saatleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulandı.

21 Mart günü İstanbul'un İncirli, Merter ve Sarıgazi semtlerinde izinsiz gösteriler düzenlendi. Polisin bir müdahalede bulunmadığı İncirli ve Sarıgazi'deki gösteriler olaysız sona erdi. Merter'deki gösteriden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grup polis tarafından toplanarak dağıtılmak istendi. Bunun üzerine başlayan taşlı sopalı çatışma, polis yetkililerin telsizlerle devreye girerek, olay yerindeki polisleri geri çekmeleriyle fazla büyümeden sona erdi. Bu arada "PKK bayrağı taşıdığı" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alınmak istenen 13 yaşındaki bir kız çocuğu, bazı gazetecilerin araya girmesi üzerine serbest bırakıldı.

21 Mart günü Diyarbakır'da çoğunluğunu çocukların oluşturduğu küçük gruplar tarafından ateşler yakılarak halaylar çekildi. Gösterilerden birine Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan da katıldı. Cizre'de ise sabah saatlerinde Dörtöyl Meydanı'nda toplanan köy korucuları ve ailelerinden oluşan 1500 kişilik topluluk "Newroz kutlaması" adı altında PKK ve PKK lideri aleyhinde saatlerce gösteri yaptı. PKK'nin "Newroz bayramını evde kutlayın." çağrısı özellikle küçük yerleşim merkezlerinde etkili oldu. Buralarda yaşayanlar gün boyu evlerinden çıkmazken, dükkanlar açılmadı. Diyarbakır'ın Bağlar, Şehitlik ve Melikahmet semtlerindeki dükkanlar 21 Mart günü öğle saatlerine kadar kapalı kaldı. Ankara, Antalya ve Muğla'da DEP tarafından kapalı salon toplantıları düzenlendi. Ceyhan, Mersin, İskenderun ve Adana'nın bazı mahallelerinde izinsiz gösteriler yapıldı. Adana'daki gösterileri engelleyen

polis yaklaşık 100 kişiyi gözaltına aldı. Adana'nın Şakirpaşa mahallesinde 21 Mart sabahı yapılan izinsiz gösteriyi izleyen Alman ARD Televizyonu kameramanı Gabriele Ohl ile Ali Berber ve Mehmet Alan adlı 2 gazeteci polis tarafından 2 saat gözaltında tutuldu.

21 Mart günü İstanbul Marmara Üniversitesi Göztepe Kampüsü'nde gösteri yapmak isteyen bir grup öğrenci, polis tarafından engellendi. Öğrencilerin yürüyüş yapma konusunda ısrar etmeleri üzerine bir polis havaya 3 el ateş etti, 8 öğrenci de gözaltına alındı. İstanbul'un Nurtepe, Avcılar, Gazi, Kasımpaşa, Küçükköy, Yenikapı, Gülsuyu ve Kadırga semtleri ile İstanbul Üniversitesi Avcılar Kampüsü'nde gösteriler düzenlenerek Newroz bayramı kutlandı. Nurtepe semtindeki gösteriye katılmak isteyen "Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun üyeleri Taner Tanrıverdi, İrşad Aydın, Hakan Alak, Recep Yürek ve Gülen Aygül bir süre gözaltında tutuldu. İstanbul'da 21 Mart gecesi Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı tarafından Newroz bayramı nedeniyle kapalı salon toplantısı düzenlendi.

DEP'in Antalya'da Konyaaltı Açık Hava Tiyatrosu'unda gerçekleştirdiği Newroz kutlaması oldukça coşkulu geçti. 20 Mart gecesi gerçekleştirilen ve yaklaşık 5 bin kişinin katıldığı kutlamaya gitmek üzere servislerle Ömerpaşa ve Habipler mahallelerinden hareket eden yaklaşık 90 kişi gözaltına alındı. Antalya'nın Ahatlı ve Şafak mahallelerinde 21 Mart günü yapılmak istenen gösteriler polis tarafından engellendi ve bazı kişiler gözaltına alındı.

21 Mart akşamı Urfa'nın Viranşehir ilçesindeki Cumhuriyet, Demirel, Enver Paşa ve Tekke mahallelerinde sokaklarda ateş yakılarak ve havaya ateş edilerek Newroz bayramı kutlandı. Aynı akşam Viranşehir'in Yenişehir mahallesinde Newroz'u kutlamak için bir araya gelen ve çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu yaklaşık 300 kişi yürüyüşe geçti. Yürüyüşü engellemek isteyen askerlerin havaya ateş açması sonucunda 2 kişi, seken kurşunla yaralandı.

b)- Yerel seçimler

1994 yılının toplumda endişe yaratan ve gerginliklere yol açan bir diğer olayı da 27 Mart yerel seçimleri oldu. Seçimlerin Newroz bayramından hemen sonra yapılacak olması, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 10 yıldır devam eden çatışmaların şiddetlenmesi, "seçim güvenliği sağlama" adı altında pek çok yerleşim merkezinde (özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki köy ve kasabalarda) baskıların yoğunlaştırılması gerginliğe yol açtı. Baskılar özellikle DEP'e ve DEP'in aday ya da üyelerine yöneldi. Yerel seçimlerin yarattığı gerginlik, 1994 yılının ilk günlerinden itibaren ortaya çıkan şiddet ortamı ve büyük şehirlerde tanık olunan silahlı ve bombalı saldırılar nedeniyle büyüdü. Gerginlik ve endişeli bekleyiş DEP'in seçimleri boykot etmesi, ardından da 6 milletvekilinin tutuklanması sonucunda daha arttı.

Ocak ayının ilk günlerinde başlayıp, DEP'in seçimlere katılmayacağını açıkladığı Şubat ayı sonuna kadar devam eden süreçte yaşanan olaylar, yapılan baskılar ve düzenlenen saldırılarla (Bu konudaki ayrıntılı bilgi, "Partilere Yönelik Baskılar" başlıklı bölümde yer almaktadır.) ilgili örnekler şöyle:

Ocak ayı başında PKK tarafından yayımlanan bir bildiriye, bölgede DEP dışındaki tüm partilerin çalışmalarının yasak olduğunu ve bu partilerin yapacağı etkinliklere katılanların cezalandırılacağı belirtildi. Bildiriye, "Hiç kimse onları dinlemeye gitmemelidir. Halkı bunları dinlemek için toplamaya çalışanlar düşman sayılacak ve onlara sert karşılık verilecektir." denildi. Aynı günlerde Londra'da bir açıklama yapan PKK'nin yurtdışındaki temsilcilerinden

Mustafa Karasu, demokratik bir şekilde yapılmaması halinde yerel seçimlerin sabote edileceğini bildirdi. Mustafa Karasu, Kürt sorununun ancak demokratik yolla çözüme kavuşabileceğini savunarak, "Demokratik çözüm demokratik devletle olur. Bizim demokratik çözümümüz ancak demokratikleşmiş bir Türkiye ile olur." dedi.

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Payamlı Köyü (Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar'ın köyü), 10 Ocak günü güvenlik görevlileri tarafından basıldı ve 26 kişi gözaltına alındı. Güvenlik görevlileri, köyden ayrılırken köyde yaşayanlara köyü boşaltmaları için 10 günlük süre verdi. Payamlı köyü 25 Ocak günü ikinci kez basıldı ve köylülerin köyü terketmeleri istendi. 15 Ocak günü Kars'ın Digor ilçesine bağlı Başpınar köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri, köyde yaşayanların yerel seçimlerde DEP'e oy vermeleri halinde köyün yakılacağını bildirdiler. Adıyaman'a bağlı Pınarbaşı kasabasına 17 Ocak günü seçim propagandası için giden 5 kişilik DEP heyeti, bölgedeki jandarma karakolunda bir süre gözaltında tutuldu ve ölümle tehdit edildi. 18 Ocak günü Van ve ilçelerinde başlatılan operasyonlar sonucunda aralarında DEP Van İl Örgütü yöneticilerinden Burhan Kartal, Cevdet Kayhan ve Şükrü Kelsaç'ın da bulunduğu 100 kişi gözaltına alındı.

DEP'in Ankara Yenimahalle İlçe Merkezi'ne 20 Ocak gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba konuldu. Bombanın patlaması sonucunda, parti binasında çaycılık yapan Fahrettin Aydoğan yaralandı, DEP'in Ankara Mamak İlçe Merkezi de 29 Ocak gecesi bombalandı. 200 milyon liralık hasara yol açan patlamada ölen ya da yaralanan olmadı. DEP Ankara İl Merkezi 14 Şubat gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Mithatpaşa Caddesi üzerinde bulunan il merkezinde patlayan bomba, binada büyük hasara yol açtı. Patlama sonucunda, binadaki bir inşaat şirketinde çalışan 3 kişi hafif şekilde yaralandı. Bombalı saldırıların sorumluluğunu üstlenen olmadı.

26 Ocak günü Digor Jandarma Komutanlığı'na çağrılan, Digor'a bağlı Başköy, Derince ve Sorgulu köylerinin ileri gelenleri, "seçimlerde DEP'e oy vermemeleri" için tehdit edildi. 1 Şubat günü Mardin'in Derik ilçesindeki DEP İlçe merkezi ile o sırada cezaevinde bulunan DEP Derik İlçe Başkanı Veysi Karagül'ün dükkanı kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. Aynı gün Mardin'in Kızıltepe ilçesinde de DEP'in belediye başkanlığı için aday göstermeyi düşündüğü, Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'ın babası Tevfik Sincar (70) gözaltına alındı. 3 Şubat günü ise DEP'in Maraş İl Merkezi polis tarafından basıldı ve İl Başkanı Ali Gökot gözaltına alındı.

DEP Digor İlçe Başkanı Mehmet Yardımcıel, 3 Şubat sabahı evini basan polisler tarafından gözaltına alındı. Emniyete götürüldükten sonra aynı gün serbest bırakılan Yardımcıel, "Yerel seçimler yaklaştığı için DEP'e yönelik yoğun bir gözaltı yaşanıyor. Digor'da da bu doğrultuda partimize baskılar yapılıyor. Bana 4 saat işkence yaptılar." dedi.

Kozluk (Batman) Belediye Başkanı Abdullah Kaya ile Kurtalan (Siirt) Belediye Başkanı Cemil Akgül, Şubat ayında İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alındı. DEP'e üye olan iki belediye başkanının görevden alınmasını "hükümetin seçimlere bir müdahalesi" olarak değerlendiren DEP Genel Başkanı Hatip Dicle, "Siyasi iktidar, bu kararlar seçim ortamında neler yapabileceğinin işaretini vermiştir." dedi.

Seçim bölgesinde inceleme yapmak üzere bir grup gazeteciyle birlikte 5 Şubat günü Cizre'ye gitmek isteyen Şırnak Milletvekili Selim Sadak, bir saat ilçeye sokulmadı. Daha sonra

ilçeye girebilen Selim Sadak, burada Belediye Başkanı Haşim Haşimi ile görüştü. Selim Sadak yaptığı açıklamada, "Bir milletvekilinin ilçesine girememesi, burada seçim güvenliği olmadığım ve seçimin demokratik olamayacağını göstergesidir. Tansu Çiller'i Cizre'ye davet ediyorum. Cizre, Şırnak, İdil ve Silopi'yi görsün. Oluk oluk kanın aktığı bölgeyi görsün. Demokratik seçim yapılması için gereken önlemleri derhal alsınlar. Buradan PKK'ye ve devlete sesleniyorum. Halka baskı yapılmam. Halk demokratik bir ortamda oyunu kullansın." dedi.

DEP Genel Sekreteri Murat Bozlak, 5 Şubat gecesi Ankara'nın Keçiören semtindeki evine gelen kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda yaralandı. Göğsünden ve kolundan 4 kurşun yarası alan Murat Bozlak uzun bir süre hastanede tedavi gördü.

DEP'in Siirt İl Genel Meclis adayları Halil Aksu ve Mehdi Olga, 7 Şubat günü Eruh Jandarma Bölük Komutanı Üsteğmen Hüseyin Kurt tarafından dövüldü ve adaylıktan çekilmeleri için ölümlü tehdit edildi. Aynı gün DEP'in Eruh Belediye Başkan Adayı Kadri Bektaş da götürüldüğü Eruh Emniyet Amirliği'nde adaylıktan vazgeçmesi için tehdit edildi.

İstanbul Tuzla'daki bir tren istasyonuna bırakılan saatli bombanın 12 Şubat sabahı patlaması sonucunda Ekrem Okutan, İsmail Kaya, Murat Tuncer, Osman Bozdağoğlu ve Cüneyt Güden adlı 5 askeri öğrenci (asteğmen aday) öldü. Patlamada 21'i askeri öğrenci, 8'i er, 2'si de kadın 31 kişi yaralandı. Bombalı saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi. PKK adına yapılan açıklamada, "Eylem, devletin uyguladığı insansızlaştırma politikasına ve köy boşaltmalarına karşı bir misillemedir. Eylemimiz tamamen askeri birimleri hedeflemektedir. Bu tür eylemlerimiz artacaktır." denildi. Tren istasyonundaki saldırı Türkiye genelinde büyük tepki uyandırdı. Bazı yayın organları bu olay üzerine DEP ve DEP milletvekilleri aleyhine kampanya başlattı. Bu kampanya sürerken DEP Genel Başkanı Hatip Dicle'nin "Üzerinde üniforma bulunan herkes hedeftir." şeklinde bir açıklama yapması tepkileri artırdı.

DEP Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Metin Toprak ile ilçe belediye başkan adayları Musa Özsat ve Nebahat Akkoç 12 Şubat gecesi evlerine baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 22 Şubat günü serbest bırakıldı. Metin Toprak serbest bırakıldıktan sonra gözaltında işkence gördüğünü söyledi.

DEP'in Şırnak'ın Uludere ilçesi Belediye Başkan Adayı Abdullah Yılmaz, 14 Şubat günü çağrıldığı jandarma karakolunda dövülerek, adaylıktan vazgeçmesi için tehdit edildi. Abdullah Yılmaz, 18 Şubat günü de adaylık başvurusu yapmak üzere gittiği Uludere İlçe Seçim Kurulu önünde özel tim görevlileri tarafından dövüldü ve adaylık evrakları yırtıldı. DEP'in Ankara Sincan Belediye Başkan Adayı Ahmet Kızıl, 21 Şubat günü öğle saatlerinde işyerine gelen polisler tarafından gözaltına alındı.

Siirt'e bağlı Aydınlar kasabasında 9 Şubat günü polis tarafından gözaltına alınan Ömer Alevcan (28) adlı gencin cesedi 19 Şubat sabahı ailesine teslim edildi. DEP Aydınlar Belediye Başkan Adayı Hüseyin Alevcan'ın oğlu olan Ömer Alevcan, kasabaya gelen Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar ile görüştüktan kısa bir süre sonra gözaltına alınmıştı. Hüseyin Alevcan, oğlunun işkenceyle öldürüldüğünü söyledi.

DEP'in Ankara Necatibey Caddesi'ndeki genel merkezinin bulunduğu binaya bırakılan tahrip gücü yüksek bombanın patlaması sonucunda Ekrem Akçakaya (30) adlı kişi öldü, 2'si ağır 16 kişi de yaralandı. 18 Şubat günü saat 18.15 sıralarında patlayan bomba sonucunda binada ve çevredeki binalarda büyük hasar meydana geldi.

Diyarbakır'ın Bağlar Caddesi'nde 24 Şubat günü kimliği belirsiz 3 kişinin silahlı saldırısına uğrayan Soner Tekeş (20) ve Ahmet Tekeş (28) adlı DEP üyesi iki kardeş yaşamını yitirdi. Öldürülenlerin Fatih mahallesinin muhtarı Mahmut Tekeş'in akrabası olduğu öğrenildi.

Seçimleri boykot

Bu gelişmeler sonrasında DEP yerel seçimlere katılmama kararı aldı. DEP Parti Meclisi'nin Ankara'da 23 ve 24 Şubat günleri yaptığı toplantıda oy çokluğuyla alınan karar, Genel Başkan Hatip Dicle tarafından kamuoyuna şöyle açıklandı: "Seçim takviminin başlamasıyla birlikte, bütün engellere rağmen çalışmalarımızı yoğunlaştırdık. Birçok yerleşim merkezinde adaylarımızı belirledik. Ancak her gün bir saldırıya hedef olduk. Son 45 gün içinde 7 üyemiz öldürüldü. 6 il ve ilçe binamız bombalandı. Genel sekreterimiz evinde silahlı saldırıya uğradı. Genel merkezimiz bombalanarak kullanılamaz hale getirildi. Bu saldırılar devam ederken, güvenlik güçleri de oy potansiyelimizin yoğun olduğu yerleşim birimlerinde halkı partimize oy vermemesi için tehdit ettiler. Adaylarımızın önemli bir bölümü gözaltına alındı ve tehdit edildi. Seçim Yasası da bizi engellemek üzere yeniden düzenlendi. Bu koşullar altında şeklen sokulmak istendiğimiz yerel seçimlerden çekilmeye ve anti demokratik uygulamalarla insanların iradesinin ortadan kaldırılmasını amaçlayan politikalara alet olmamaya karar verdik". DEP'in bu kararının ardından Sosyalist İktidar Partisi ile yasadışı faaliyet gösteren bazı sol görüşlü örgütler de seçimleri boykot ettiklerini açıkladılar.

Mart ayı başında bir açıklama yapan, PKK'nin Avrupa'daki sözcülerinden Kani Yılmaz, halkın 27 Mart yerel seçimlerinde oy kullanmamasını istedi. DEP'in seçimlerden çekilmesini "yerinde bir karar" ve "halkın tercihi" olarak değerlendiren Kani Yılmaz, 1 Mart günü yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Devlet, kendisi gibi düşünmeyen, kendinden olmayan adayları vuruyor, tutukluyor, gözaltına alıyor, işkence yapıyor. Seçim propagandası yapanlar kurşunlanıyor, belediye başkanları görevden alınıyor, parti genel merkezleri bombalanıyor, sandıklar askeri garnizonlarda kuruluyor, sandık güvenliği köy korucuları ve özel tim görevlilerine teslim ediliyor. Bu koşullarda seçimlerden bahsetmek tam bir sahtekarlıktır. Özel savaşın korkunç sonuçlarını yaşadığımız bir yerde ne demokratik süreçten ne de özgür seçimlerden bahsedilebilir. Biz bu koşullarda halkın sandık başına gitmeyeceğini biliyoruz. Halk daha disiplinli davranacak ve çağrımıza uyacaktır. Oy çıkarsa, bu devletin garnizonlarında oy kullanılması anlamına gelecektir. PKK'nin siyasi otoritesi var. Sömürgeci siyasi partiler daha önce yasaklanmıştı. Çağrımıza uymayıp aday olanlar hedeftir ve cezalandırılacaktır. Biz, halkın iradesinin ortaya çıkarılmasından yanayız. Devlet askerlerini kışlalarmaya çeksin, kontr-gerillasını durdursun. Dünyanın gözetiminde referanduma gidelim."

Başbakan Tansu Çiller, yukarıda anlatılan gelişmeler yaşanırken Şubat ayında bazı DEP milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için talimat verdi. Siyasi çevrelerin, "Tansu Çiller'in seçim yatırımı" olarak değerlendirdiği bu talimat kısa süre içinde etkisini gösterdi. Başta DEP Genel Başkanı Hatip Dicle olmak üzere bazı milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını öngören tasarılar Meclis gündemine getirildi.

Meclis'in 2 ve 3 Mart günleri yaptığı toplantılarda DEP Genel Başkanı Hatip Dicle, Muş Milletvekili Sırrı Sakık, Mardin Milletvekili Ahmet Türk, Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, Şırnak Milletvekilleri Mahmut Almak, Orhan Doğan ve Selim Sadak'ın dokunulmazlıkları kaldırıldı. Refah Partisi'nden istifa eden Hasan Mezarıcı da dokunulmazlığı kaldırılan 8.

milletvekili oldu. Dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekilleri daha sonra polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan milletvekillerinden Hasan Mezarıcı ve Selim Sadak 4 Mart gecesi serbest bırakıldı, Hatip Dicle ile Leyla Zana, Mahmut Alınak, Ahmet Türk, Sırrı Sakık ve Orhan Doğan 17 Mart günü tutuklandı.

Seçime katılan parti ve adaylara karşı düzenlenen bombalı-silahlı saldırılar ile çıkan çatışmalar ve yapılan baskılarla ilgili örnekler şöyle:

6 Mart gecesi RP Adıyaman İl Merkezi, DYP Diyarbakır İl Merkezi ve İzmir'deki, DYP'ye ait bir seçim bürosuna bomba atıldı. Adıyaman ve Diyarbakır'daki saldırıları PKK, İzmir'deki saldırıyı ise "Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği" adlı örgüt üstlendi. Binalarda hasara yol açan bombalı saldırılar sonucunda ölen ya da yaralanan olmadı.

Karşıyaka (İzmir) Bağımsız Belediye Başkan Adayı Yıldırım Gezgin'in Yamanlar semtindeki seçim bürosu 7 Mart gecesi polis tarafından basıldı. Baskından bir saat sonra da bürodan çıkan Meral Yiğit, Uğur Hüseyin Çalkın ve Özlem Göklü adlı kişiler polis tarafından gözaltına alındı. İzmir Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan 3 kişi, 10 Mart günü serbest bırakıldı. Yıldırım Gezgin, 15 Mart günü Yamanlar semtindeki bürosunu basan polisler tarafından gözaltına alındı ve bir gün gözaltında tutuldu.

Diyarbakır İnaoğlu Caddesi'ndeki bir inşaata konulan bombanın 8 Mart günü saat 16.30 sıralarında patlaması sonucunda Abdüllatif Soylu (13) adlı çocuk yaşamını yitirdi. Bomba yerleştirilen inşaatın DYP'ye ait bir seçim bürosuna 50 metre uzaklıkta olduğu bildirildi. Diyarbakır'da RP İl Merkezi'nin yanındaki bir inşaata bırakılan bombanın 9 Mart günü patlaması sonucunda da hasar meydana geldi.

DEP Parti Meclisi üyeleri Melik Aygül, Ahmet Karataş ve Ahmet Civan 8 Mart günü İşçi Partisi Genel Merkezi'nden çıktuktan sonra gerekçe gösterilmeden gözaltına alındı. Melik Aygül 10 Mart sabahı, Ahmet Karataş ve Ahmet Civan ise 16 Mart günü serbest bırakıldı. Ahmet Karataş, kamuoyuna "PKK'ye yardım ve yataklık eden kişi" olarak tanıtıldı. Ahmet Karataş Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde yaptığı açıklamada, kendisine yöneltilen suçlamalarla bir ilgisinin bulunmadığını söyledi. Ahmet Karataş gözaltında bulunduğu sırada kalp rahatsızlığı geçirdi ve hastaneye kaldırıldı. Polisin kurduğu bir komplo sonucunda gözaltına alındığını ve kamuoyuna teşhir edildiğini açıklayan Ahmet Karataş, gördüğü işkence ve yoğun psikolojik baskı nedeniyle rahatsızlandığını söyledi.

Diyarbakır'ın Dağkapı semti ile Turistik Caddesi'nde bulunan, ANAP'a ait 2 seçim bürosuna, 11 Mart gecesi PKK militanları tarafından bombalı saldırı düzenlendi. Dağkapı semtindeki saldırı sırasında seçim bürosunu korumakla görevli polisler ile militanlar arasında çatışma çıktı. Çatışmada Kazım Tunç adlı polis ağır yaralandı.

Adana'nın Yüreğir İlçesi Bağımsız Belediye Başkan Adayı Murat Yücesu, 16 Mart günü polis tarafından gözaltına alındı. Trafik kazalarını protesto eden bir grubun Karşıyaka semtinde yaptığı gösteriyi izlerken gözaltına alınan Murat Yücesu, "yasadışı bir örgülle ilişkisi olduğu" iddiasıyla sorgulandı. 17 Mart günü serbest bırakılan Murat Yücesu, "Emekçi halkın gerçek adayı olduğumuz için bu baskılar yapıyor. Gözaltına alınan emekçilere ve bana gönderilen tehditler ilgi çekici. Beni sürekli olarak öldüreceklerini söyleyerek yıldırıma çalışıyorlar. Gerek bana, gerekse bürolarımda çalışan arkadaşlara gelecek saldırılardan güvenlik güçleri sorumludur." dedi.

Diyarbakır'ın Kayapınar kasabası CHP Belediye Başkan Adayı Muhyettin Ayata (50) 16 Mart gecesi kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısı sonucunda yaşamını yitirdi. Huzurevi semtinde meydana gelen olayda Muhyettin Ayata'nın eşi Rahime Ayata (45) ve akrabası Abdurrahman Güler (28) ise ağır yaralandı. Abdurrahman Güler tedavi gördüğü hastanede 19 Mart günü öldü. 16 Mart gecesi ANAP'ın Yüksekova (Hakkari) Belediye Başkan Adayı Ali Öner'in amcası Ahmet Öner de PKK militanları tarafından kaçırıldı.

DYP Sason (Batman) İlçe Merkezi 17 Mart gecesi, içinde kimse olmadığı bir sırada PKK militanları tarafından bombalanarak tahrip edildi.

18 Mart günü PKK adına Diyarbakır'da dağıtılan bir bildiriye seçimlere yönelik tüm toplantı ve propaganda faaliyetlerinin yasaklandığı belirtilerek, "Herkesi uyarıyoruz, Bunları yapanlara ve katılanlara gelebilecek zararın sorumluluğu bize ait olmayacaktır." denildi. Seçimlere katılacak adayların geri çekilmesinin ve seçimlerin boykot edilmesinin istendiği bildiriye, "Türkiye Cumhuriyeti'nin oyunlarına alet olma. Kararımıza uymamanız halinde tüm aile çevreniz dahil olmak üzere namlularımıza hedef olduğunu unutma. Seçime katılmamız halinde seçim sonrası bu hesabı mutlaka ödemek durumundasınız." gibi ifadeler yer aldı.

Diyarbakır'ın Suriçi semtindeki SHP'ye ait bir seçim bürosuna 18 Mart gecesi düzenlenen bombalı saldırıda 2'si ağır 17 kişi yaralandı. Yaralananlardan bazılarının adları şöyle: "Mehmet Pudak, Muhittin Baran, Ali İhsan Şanlı, Mustafa Çiçek, Abdülkadir Aktas, Servet Cemal, Naif Aslan, Abdülbaki Şanlı, Mustafa Çetiner, Mehmet Bozan, Mehmet Ali Alçay ve Mehmet Aslan". Yaralılardan Mehmet Aslan tedavi gördüğü hastanede 22 Mart günü öldü.

"Kutup Yıldızı" adlı müzik topluluğunun üyeleri Ayhan Sağcan, Murat Tokdemir ve Haluk Akay bir konser için gittikleri Adana'da 18 Mart günü gözaltına alındı. Yüreğir Bağumsuz Belediye Başkan Adayı Murat Yücesu'nun Anadolu mahallesindeki seçim bürosundan çıkarken gözaltına alınan topluluk üyeleri ile birlikte, konserin verileceği Adana Kültür Sanat Merkezi'nin Müdürü Şeyda Gergin ile Uğur Gürdoğan adlı genç de gözaltına alındı.

Malatya'ya bağlı Topsöğüt Kasabası'nın DYP Belediye Başkan Adayı Ahmet Kaya, 19 Mart günü uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaralandı. Aynı gün Mersin'in Akdeniz ilçesindeki DYP'ye ait bir seçim bürosu ile SHP Bingöl İl Merkezi ve CHP Patnos İlçe Merkezi'ne patlayıcı madde atıldı.

İstanbul'un Pendik ilçesi Çamçeşme mahallesindeki RP yanlısı Milli Gençlik Vakfı'na 20 Mart gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından iki el bombası atıldı. El bombalarının patlaması sonucunda Abdullah Subaşı (48) adlı kişi öldü, 2'si ağır 11 kişi de yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Mustafa Akyol (40), Abdülaziz Akyol (8), Abdurrahman Akyüz (12), Dursun Çakmak (35), Şevket Aydın (34), Necati Sivri, Orhan Telli (40), Adil Koç, Mahmut Saulmuş, Taşkın Çeteoğlu (18) ve Bekir Aktas".

20 Mart gecesi İstanbul'da 2'si RP'ye biri de SHP'ye ait seçim bürosu olmak üzere 5 yere patlayıcı madde atıldı. Hasara yol açan saldırılarda ölen ya da yaralanan olmadı. SHP'ye ait seçim bürosuna karşı düzenlenen saldırının sorumluluğunu Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği üstlendi. Aynı gece Adana'nın Gürselpaşa Mahallesi'ndeki muhtarlık binası ile Adana Büyükşehir Belediyesi karşısındaki bir banka şubesi, Diyarbakır'da bir banka şubesi ve Hakkari'de de bir garaj PKK militanları tarafından bombalandı.

21 Mart gecesi Bingöl'e bağlı Arıcılar köyüne baskın düzenleyen silahlı 4 kişi tarafından kaçırılan, RP Bingöl İl Genel Meclisi Adayı Sadık Boyanbaş 22 Mart sabahı köy yakınlarında ölü olarak bulundu.

İşçi Partisi Gebze Belediye Başkan Adayı Mustafa Cerit'in evi 21 Mart gecesi kimliği belirsiz kişilerin taşlı sopalı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda evde hasar meydana geldi.

Diyarbakır'ın Suriçi semtindeki DYP seçim bürosuna 23 Mart günü öğle saatlerinde bombalı saldırı düzenlendi. Saldırı sonucunda büroda bulunan Ayten Aksin (25) ve Zülfü Karademir (68) adlı 2 kişi yaralandı. Aynı gün RP Patnos (Ağrı) İlçe Merkezi'ne patlayıcı madde atıldı. Mersin'de de ANAP'a ait bir seçim bürosuna atılan bomba etkisiz hale getirildi.

23 Mart gecesi İstanbul Kadıköy'de afiş asan Sosyalist Birlik Partisi taraftarı 2 kişi, MHP yanlısı bir grubun saldırısı sonucunda bıçaklanarak yaralandı. Olaydan sonra gözaltına alınan 2 MHP üyesi mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

İstanbul'un Kartal İlçesi Samandıra semtindeki bir kahvehane 24 Mart gecesi RP Samandıra Belediye Başkan Adayı Abdullah Bayram'ın düzenlediği toplantı sırasında bombalı ve silahlı saldırıya uğradı. Saldırı sonucunda Osman Aytemur ve Durmuş Ekici adlı 2 kişi öldü, 4'ü ağır 8 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Cevat Kahya, Ali Tutak, Erdoğan Öztürk, Recep Aydın, Hayrettin Eroğlu, Turgut Yıldız, Hüseyin Çelik ve Şaban Sarıoğlu". Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı. Aynı gece Urfa'nın Ceylanpınar ilçesinde DYP üyeleri tarafından kullanılan bir kahvehaneye bomba atılması sonucunda 3 kişi yaralandı. Tarsus'un Fatih semtinde de afiş asan SHP ve DYP üyeleri arasında çıkan kavgada Muvaffak Tezel, Onur Tezel, Çetin Fidanoğlu ve Ramazan Fidanoğlu adlı kişiler yaralandı. Bursa'da ise SHP İl Merkezi'ne bomba koymak isteyen Cem Eker adlı üniversite öğrencisi bombanın zamanından önce patlaması üzerine yaralandı. "İBDA-C üyesi olduğu" bildirilen Cem Eker daha sonra tutuklandı. İstanbul DGM'de yargılanan Cem Eker 1995 yılı Mayıs ayında 18 yıl hapis cezasına mahkum oldu.

Adana'nın Depboy semtindeki DYP ve MHP'ye ait seçim büroları ile Bahçelievler semtindeki RP'ye ait seçim bürosu 25 Mart gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. DYP seçim bürosuna düzenlenen saldırıda Serdar Aydeniz (12) adlı çocuk öldü. Aynı gece İstanbul'da MHP Güngören İlçe Merkezi'ne otomatik silahlarla ateş açıldı. Olayda Yusuf Kahraman, Mehmet Taşdelen, Şaban Koca ve Necmettin Kılıçkaya adlı kişiler yaralandı. Diyarbakır'ın Suriçi semtindeki ANAP'a ait bir seçim bürosuna kimliği belirsiz 3 kişi tarafından açılan ateş sonucunda da Abdurrahim Doğan adlı kişi öldü, biri polis 6 kişi yaralandı.

Mersin'in Bahçelievler semtindeki RP'ye ait seçim bürosu 25 Mart gecesi bombalandı. Hasara yol açan patlamadan sonra bölgeye gelen polisler ile silahlı iki kişi arasında çatışma çıktı. Çatışmada "seçim bürosuna bomba atan kişi olduğu" bildirilen Mirza Bilen (22) adlı genç öldü, bir polis de yaralandı. Aynı gece Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde DYP İlçe Başkanı Bahri Türe'nin otomobiline, Siirt'in Kurtalan ilçesinde de DYP Belediye Başkan adayı Faysal Ceylan'ın evine bomba atıldı.

26 Mart akşamı Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde ANAP'a ait bir seçim bürosuna PKK militanları tarafından atılan patlayıcı madde hasara yol açtı. Aynı akşam Gaziantep'in Üçoklar mahallesinde de SHP ve RP seçim bürolarının bombalanması sonucunda 3 kişi hafif şekilde yaralandı.

Seçimler

27 Mart günü yapılan yerel seçimlerde, oyların (il genel meclisleri için kullanılan) yüzde 21,4'ünü alan DYP birinci, yüzde 21'ini alan ANAP ikinci, yüzde 19'unu alan RP üçüncü, yüzde 13,5'ini alan SHP dördüncü, yüzde 8,6'sını alan DSP beşinci, yüzde 8'ini alan MHP ise altıncı oldu. DYP il genel meclisi, RP büyükşehir başkanlığı, ANAP ise büyükşehir dışındaki belediye başkanlığı ile belediye meclis üyeliği seçimlerinde başarı sağladı. İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Konya, Erzurum, Siirt, Bitlis, Malatya, Bingöl, Sivas, Maraş, Van, Muş, Elazığ, Urfa ve Batman belediye başkanlıklarını RP, Iğdır, Mardin, Antalya ve İzmir belediye başkanlıklarını DYP, Bursa, Adana, Mersin ve Şırnak belediye başkanlıklarını ANAP, Tunceli, Hakkari, Gaziantep, Kocaeli belediye başkanlıklarını SHP, Erzincan ve Kars belediye başkanlıklarını ise MHP adayları kazandı. Seçimler sonucunda belediye başkanlıklarından 861'ini DYP, 765'ini ANAP, 430'unu SHP, 311'ini RP, 113'ünü MHP, 143'ünü de diğer partiler ya da bağımsız adaylar aldı.

Seçimlere katılım Türkiye genelinde yüzde 90 civarında gerçekleşti. Olağanüstü Hal Bölgesi ile Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları bazı yerleşim merkezlerinde seçimlere katılım Türkiye geneline göre daha az oldu. Ayrıca kullanılan oyların önemli bölümü de geçersiz sayılacak şekilde kullanıldı. Seçimlere katılmayan ya da geçersiz oy kullananların oranı İzmir Kadifekale'de yüzde 50'nin, İstanbul Esenyurt'ta yüzde 33'ün, Adana, İstanbul Sultanbeyli ve Adana Osmaniye'de ise yüzde 25'in üzerine çıktı, Diyarbakır, Mardin, Kars, Hakkari, Tunceli, Siirt, Dığor, Yüksekova, Şemdinli, Doğubeyazıt ve Ceylanpınar'da yüzde 35 ile yüzde 50 arasında gerçekleşti. Gazete ve televizyonlarda yayımlanan seçim sonuçlarıyla ilgili haberlerde, "oy kullanmayanların sayısı ve kullanılan oyların ne kadarının geçersiz olduğuna" dair bir bilgiye yer verilmedi.

İstanbul'da DEP' in iddialı olduğu yerlerden biri olan Sultanbeyli'de RP adayı Ali Nabi Koçak 19 bin 373 oyla Belediye Başkanlığı'nı kazandı. Seçmen sayısının 43 bin 248 olduğu Sultanbeyli'de 6 bin 968 kişi sandık başına gitmedi. Ayrıca sandık başına giden 36 bin 425 kişiden, 2 bin 968 kişi geçersiz oy kullandı. En çarpıcı sonuçlardan biri Diyarbakır'da ortaya çıktı. Bu kentte Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini 82 bin 850 seçmen (yüzde 48,9) ya sandığa gitmeyerek ya da gidip geçersiz oy kullanarak boykot etti. RP'den Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı seçilen Ahmet Bilgin, kayıtlı 170 bin seçmenden 21 bininin oyunu alabildi. Kars'da ise 149 bin seçmenden 38 bini sandığa gitmedi, gidenlerden 8 bin kadarı da geçersiz oy kullandı.

Seçim döneminde, siyasi görüş farklılıkları ve çeşitli nedenlerden ötürü ortaya çıkan anlaşmazlıklar sonucunda çıkan çatışma ve kavgalara da tanık olundu. Bu olaylar sonucunda 15 kişi öldü, en az 26 kişi yaralandı.

8 Mart gecesi Mersin'in Bahçe Mahallesi'nde CHP ve MHP yanlıları arasında afiş asma yüzünden çatışma çıktı. Çatışmada Hasan Topçu (23) adlı genç bıçaklanarak öldürüldü, Osman Bektaş (23) ve Alaattin Alyani (31) adlı kişiler yaralandı. Ölen ve yaralananların CHP yanlısı olduğu bildirildi.

25 Mart günü Bursa'nın Orhangazi ilçesinde DYP ve ANAP taraftarları arasında çıkan silahlı çatışmada Abdurrahman Demirhan (28) adlı kişi öldü, Habib Kurhan (ağır), Müslüm Kaya, Yadigar Demirci, Rıza Çiçek ve Uğur Yüksel adlı 5 kişi yaralandı. 25 Mart gecesi İstanbul Kısıklı'da afiş asan İşçi Partisi taraftarları ile MHP taraftarları arasında çıkan sopalı çatışmada Ali Tokgöz (İP Üsküdar Belediye Başkan Adayı) yaralandı.

Seçim günü oy kullanma işlemi devam ederken çıkan olaylar sırasında Balıkesir'in Erdek ilçesinde Nihat Kırbaç, Malatya'nın Darende ilçesine bağlı Ilıca kasabasında da Ali Seydi Özel adlı kişiler bıçaklanarak öldürüldü. Diyarbakır İsmetpaşa İlkokulu'nun bahçesine oy sayımı yapılırken kimliği belirsiz bir kişi tarafından el bombası atılması sonucunda 2 polis ile 7 yaşındaki bir çocuk yaralandı.

27 Mart gecesi Gaziantep'in Kilis ilçesindeki SHP İlçe Merkezi'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda Polat Çakmak (44) ve Yusuf Özkasapoğlu (16) adlı 2 kişi öldü. Saldırımın MHP yanlıları tarafından düzenlendiği sanılıyor. Aynı gece Bitlis'in Tatvan ilçesinde Cumhuriyet Caddesi üzerindeki MHP binasının önüne tahrir gücü yüksek bomba konuldu. Patlamada ölen ve yaralanan olmadı, ancak binada hasar meydana geldi.

27 Mart günü Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Atabağ kasabasında, oy verme işlemi sürerken DYP ve RP yanlıları arasında çıkan silahlı çatışmada RP'nin başkan adayı Hikmet Lale ile 3 kişi yaralandı. Daha sonra belediye başkanlığını kazanan Hikmet Lale tedavi gördüğü Ankara Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde 9 Nisan günü öldü. Hikmet Lale'nin ölümü üzerine Atabağ kasabasında belediye başkanlığı için yeniden seçim yapılmasına karar verildi. 4 Aralık günü yapılacak belediye başkanlığı seçimlerine DYP'nin adayı olarak katılacak olan Ekrem Canpolat, arabasıyla Baykan'a giderken uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. 9 Kasım günü öğle saatlerinde Baykan yakınlarda meydana gelen olayda, Ekrem Canpolat'ın kardeşi Abdurrahman Canpolat da yaralandı.

28 Mart akşamı Gaziantep'in İslahiye ilçesi Altınüzüm kasabasında seçim tartışması yapan DYP ve SHP taraftarları arasında kavga çıktı. Kavgada Mustafa Zahit Uçar (30) adlı kişi bıçaklanarak öldürüldü, Kadir Korkmaz ve Mehmet Karaca adlı 2 kişi yaralandı. Olaydan sonra Altınüzüm Kasabası'nda sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

29 Mart sabahı Ağrı'nın Patnos ilçesinde, belediye başkanlığını kazanan DYP'nin taraftarları ile seçimi kaybeden RP taraftarları arasında silahlı çatışma çıktı. Çatışmada Fabrettin Esin (40-RP Belediye Başkan Adayı), Nurullah Esin (23), Mirza Esin (50), İrfan Yarol (22) ve Murat Yarol (30) adlı 5 kişi öldü, 8 kişi yaralandı. Olaylar üzerine Patnos'ta uzun bir süre sokağa çıkma yasağı uygulandı.

30 Mart akşamı Kars'ın Sarıkamış ilçesine bağlı Gecikmez köyünde seçim sonuçlarını tartışan iki aile arasında kavga çıktı. Olayda Mehmet Çolak adlı kişi bıçaklanarak öldürüldü, Efendi Çolak adlı kişi ağır yaralandı.

1994 yılında siyasi görüş ayrılıkları ya da dini konular nedeniyle çıkan çatışma ve kavgalarda da 10 kişi öldü, 35 kişi yaralandı.

26 Şubat günü saat 17.30 sıralarında Malatya İnönü Üniversitesi'nde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan kavga Şakir Yiğit (20) adlı sağ görüşlü öğrenci bıçaklanarak öldürüldü. Olayla ilgili olarak Devrim Gül, Mikail Avcı, Servet Toktaş, Muhammet Gülmiş ve Sezai Badem adlı 5 öğrenci tutuklandı. Olaydan sonra Malatya'da gösteri düzenleyen sağ görüşlü gençler tarafından İHD Malatya Şubesi'nin kapısına "Kana Kan İntikam" şeklinde bir slogan yazıldı, Mücadele dergisinin Malatya Bürosu ile Halkevleri'nin Malatya Şubesi'ne tehdit mesajları bırakıldı.

3 Mart günü Adana'nın Ceyhan ilçesinde, üniversite öğrencilerinin kaldığı bir yurttan, akşam yemeği almak için sıra bekleyen öğrenciler arasında çıkan kavga sonrasında yurttan kaçmak isteyen Orhan Albayrak (22) adlı öğrenci tabancayla vurularak öldürüldü. Yurttaki

kavganın Orhan Albayrak'ın oruç tutan öğrencilerle birlikte iftar saatini beklemeyip yemek almak istemesi üzerine başladığı bildirildi. "Orhan Albayrak'ı öldürdüğü" öne sürülen Osman Orhan (21) adlı öğrenci yakalanarak gözaltına alındı. Orhan Albayrak ile Osman Orhan'ın sağ görüşlü oldukları bildirildi.

SHP Erzincan Merkez Gençlik Komisyonu Başkanı Sinan Gürer, 30 Ağustos günü bir grup MHP yanlısının saldırısı sonucunda bıçaklanarak öldürüldü. Sinan Gürer, 1 Eylül günü, yaklaşık 3 bin kişinin katıldığı bir törenden sonra Erzincan'da toprağa verildi. "Sinan Gürer'in ölümüyle sonuçlanan saldırıya katıldığı" bildirilen 4 kişi yakalanarak tutuklandı.

İzmir'de düzenleyecekleri bir toplantının tanıtımı için 1 Eylül gece yarısı afiş asan bir grup MHP yanlısı, Erkin Ulutaş, Savaş Sözak ve Doğan Sever adlı 3 üniversite öğrencisini döverek yaraladı. Yaralı öğrenciler, olay sırasında bir otomobilden inen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan sivil giyimli bazı kişilerin de kendilerini dövdüğünü bildirdiler. Dövülen öğrenciler tedavi olmak amacıyla TİHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdular.

2 Eylül günü Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Çavuşlu kasabasında, 12 Eylül günü yapılacak belediye başkanlığı seçimine hazırlanan DYP ve SHP üyeleri arasında çıkan silahlı çatışmada Süleyman Cansu (26) adlı kişi ile 12 yaşında bir çocuk öldü, 6'sı ağır 17 kişi yaralandı.

9 Aralık günü saat 24.00 sıralarında İzmir'in Güzeltepe mahallesinde Bosna'ya yardım kampanyasıyla ilgili afiş asmak isteyen MHP'lilerle mahalle sakinleri arasında çıkan tartışma kısa sürede sopalı-bıçaklı çatışmaya dönüştü. Çatışmada Gazi Özer adlı inşaat işçisi bıçaklanarak yaralandı. Olaydan sonra 10 kişi gözaltına alındı.

Batman'ın Sason ilçesine bağlı Yücebağ kasabasının SHP'li Belediye Başkanı Sıddık Çetinkaya'nın misafir olarak bulunduğu ev 11 Aralık günü saat 11.00 sıralarında aralarında köy korucularının da bulunduğu 10 kişilik bir grup tarafından basıldı. Baskın sonucunda Yücebağ Belediye Başkanı Sıddık Çetinkaya ile Sabri Oruç, Hüseyin Bil, Şahin Bil ve Hurfiye Çetinkaya adlı 4 yakını öldürüldü. Evde bulunanların saldırganlara silahla karşılık vermesi üzerine çıkan çatışmada da Abdulvahap Çetinkaya adlı köy korucusu öldü. Uzun süre devam eden çatışma sonucunda 6'sı ağır 14 kişi yaralandı. Sıddık Çetinkaya'nın bulunduğu evi basan saldırganların 27 Mart günü yapılan Belediye Başkanlığı seçimini kaybeden ANAP'lı eski Belediye Başkanı Ali Yücebağ'ın adamları olduğu öğrenildi. Olaydan sonra Ali Yücebağ ile Kemal İşyer, Nevzat İşyer, Fadil Çetin, Felemez Çetinkaya ve Vahdettin Öntük adlı köy korucuları tutuklandı.

c)- Çatışma, operasyon ve saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi ve yakın çevresi 1994 yılında kanlı çatışmalara, operasyon ve baskınlara sahne oldu. Bölgedeki askeri yığılmak her geçen gün artarken, PKK de saldırılarını şiddetlendirdi. Çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi ve PKK militanı sayısı bir önceki yıla göre ciddi biçimde arttı. Gerek Türkiye sınırları içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi. Harekatlar sırasında bazen sivil yerleşim merkezleri zarar gördü, PKK ya da başka bir Kürt örgütü ile ilgileri bulunmayan kişilerden ölenler oldu.

1994 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi ile İstanbul ve Adana başta olmak üzere Türkiye genelinde silahlı gruplarla, güvenlik görevlileri arasında çok sayıda çatışma yaşandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki askeri karakol ve birliklere yapılan baskınlar da dahil olmak

üzere yaşanan tüm çatışma ve saldırılarda toplam 1737 militan ya da silahlı kişi öldü. Bu olaylarda ölen güvenlik görevlisi ya da çatışmaya taraf diğer kişiler ile çatışmalarda kaza sonucunda vurulanların toplamı ise 1077 oldu. Çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi, militan ve diğer kişilerin dökümü^(*) şöyle:

Er ve Erbaş	574	PKK	1598
Astsubay-uzman çvş.	88	DHKP-C	33
Subay	54	TİKKO	44
Polis-Bekçi	44	TDKP	13
Köy korucusu	253	TDP	1
Banka görevlisi	3	Hizbullah	3
İtirafçı	1	Belirsiz	18
Diğer	60	Kaçakçı	27
	+ _____		+ _____
TOPLAM	1077	TOPLAM	1737

PKK : Partiya Karkeran Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

DHKP-C : Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (Devrimci Sol)

TİKKO : Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu

TDKP : Türkiye Devrimci Komünist Partisi

TDP : Türkiye Devrim Partisi

Çatışma ve saldırılar sırasında çok sayıda güvenlik görevlisi de yaralandı ve sakat kaldı. Ayrıca esir alınanlar oldu. Örneğin; Haziran ayında Mehmet Nuri Aykut ve Yalçın Yaşar adlı erler, Eylül ayında da Mustafa Özülgör adlı asteğmen PKK militanları tarafından esir alındı. Esir alınan askerler 1994 yılı sonuna kadar serbest bırakılmadı. PKK militanlarının eline esir düşen askerler ve onların yakınlarıyla ilgilenilmedi. Esir askerlerin ailelerinin yardım istekleri yetkili makamlar tarafından geri çevrildi. Bu durum, esir yakınlarının İHD'den yardım istemelerine ya da Kızılhaç, Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlara başvurmalarına yol açtı.

Bu arada 1992 yılı Temmuz ayında PKK militanları tarafından kaçırılan Mustafa Çelik adlı astsubay "esir statüsü"ne alındı ve eşi Hülya Çelik'e bu kapsamda maaş bağlandı. Astsubayın "esir statüsü"nde değerlendirilmesine, "Terör örgütleri tarafından kaçırılan personel için yapılacak ödemeler konusunda mevcut bir düzenleme bulunmaması" gerekçe gösterildi. Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından Hülya Çelik'e ve astsubayın görev yaptığı Mardin 70. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı ile Midyat 2. Piyade Tabur Komutanlığı'na gönderilen konuya ilişkin yazıda, "Ailelerinin mağdur edilmemesi bakımından, terör örgütlerince kaçırıldığı kesin olarak bilinen subay, astsubay ve uzman erbaşların kanuni mirasçılara, geri dönmeme, ölüm halinin kesinleşmesi veya gaipliklerine karar verilmesine kadar ödeme yapılması kararlaştırılmıştır." denildi.

Çatışmalarda öldürülen askerlerin cenaze törenleri çeşitli olaylara sahne oldu. Törenler, binlerce kişinin katıldığı, "PKK" ve "Kürtler" karşıtı gösterilere dönüştü. Törenlerde, DEP'e üye milletvekillerinin idam edilmelerini isteyen ve hükümeti istifaya çağırın sloganlar atıldı. Cenaze törenlerinde meydana gelen olayların önlenmesi ya da benzer olayların

(*) Silahlı saldırı ve suikastler sonucunda ölen ve kronolojik bilgileri sayfa 96-101'de yer alan 218 kişi bu bölüme dahil edilmemiştir.

yenilenmemesi konusunda ciddi bir çaba gösterilmedi. Örneğin; Ocak ayında Hakkari'nin Çukurca ilçesi yakınlarındaki Piriñçeken Jandarma Karakolu'na PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda ölen Asteğmen Kadir Kılıcı için 21 Ocak günü Erzurum'da düzenlenen cenaze töreni 5 bin kişinin katıldığı gösteriye dönüştü. Törene katılanlar uzun bir süre "Kahrolsun PKK", "Hükümet istifa", "Çiller istifa", "Doğan Güreş'e yuh olsun" gibi sloganlar atarak gösteriyi sürdürdüler.

Çatışmalarda ölen askerlerin yakınlarının tepkileri cenaze törenleriyle sınırlı kalmadı. 1993 yılında Ağrı'nın Hamur ilçesi yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Asteğmen Nizamettin Şensoy'un yakınları, kendilerine yapılan 130 milyon liralık ödemeyi yetersiz bularak, İçişleri Bakanlığı aleyhine 1 milyar 50 milyon liralık maddi ve manevi tazminat davası açtı. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde açılan davaya, Anayasa'nın 125. maddesindeki "İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür." hükmü gerekçe gösterildi. Şensoy ailesi adına açılan davanın başvurusunda, Nizamettin Şensoy'un, petrol mühendisi olduğu belirtilerek, şu görüşlere yer verildi: "Nizamettin Şensoy, görev bilinci ve çabası içinde görevini yaparken şehit düşmüştür. Olayda, idareye atfı kabil bir kusurun varlığından söz edilmezse de kamu görevinin ifası sırasında meydana gelen bu olayda, zararım görevden kaynaklandığı bir gerçektir. Kusursuz sorumluluk kuram ve ilkesi gereği, davah idarenin maddi ve manevi zararı karşılması gerekmektedir." Mahkemeye, İçişleri Bakanlığı tarafından verilen yanıtta ise olayın emniyet ve asayiş hizmeti sırasında meydana geldiği belirtilerek, "Olay, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun kapsamında mütalaa edilerek, davacılarından Çağatay Şensoy ve Zehra Şensoy'a eşit olarak bölüştürülmek suretiyle 130 milyon 851 bin lira nakdi tazminat verilmiştir. Müteveffanın gelirine muhtaç kimse olmadığı için tazminat talebi yerinde olmayıp, reddi gerekir." denildi.

Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresinde yaşanan çatışma ve hareketlerin yoğunlaşması, zorunlu askerlik süresinin yeniden (*) uzatılmasına yol açtı. Bakanlar Kurulu, 6 Ocak günü beklenmedik bir biçimde aldığı kararla asker terhislerini belli bir süre için durdurdu. Karar sonucunda asteğmenler 5 ay, er ve erbaşlar 4 ay, kısa dönem askerlik yapanlar ise 2 ay geç terhis oldu. Ayrıca subay ve astsubayların istifa etmeleri ya da emekliye ayrılmaları bir süre durduruldu. Terhislerin durdurulmasıyla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada başta Yunanistan ve Rusya Cumhuriyeti olmak üzere Türkiye'ye komşu ülkelerde yaşanan siyasal gelişmelerin böyle bir karar alınmasına yol açtığı belirtildi. Hükümetin terhisleri durdurma kararı, yakınları askerde olanlar tarafından tepkiyle karşılandı.

Başbakan Tansu Çiller, 7 Ocak günü yaptığı açıklamada terhis durdurma kararının, "bir defaya mahsus" olduğunu söyledi. Tansu Çiller, Körfez savaşı döneminde de benzer bir karar alındığını anımsatarak "Bölgede asgari 110 bin asker olması gereği var. Kış aylarında militanlar kendilerini yenileme dönemine giriyorlar. Bunun bu yıl olmaması gereği vardı." dedi. Ancak gelişmeler Tansu Çiller'in "Terhisler bir defaya mahsus ertelendi." şeklindeki açıklamasının doğru olmadığını gösterdi. Bakanlar Kurulu, Temmuz ve Ekim aylarında da terhisleri erteledi. Milli Savunma Bakanlığı Genel Sekreteri Albay Nedim Tetik, 11 Temmuz günü yaptığı açıklamada, terhis durdurma kararının gerekçelerini şöyle sıraladı: "Ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösteren terörist örgüte karşı yapılan operasyonlar başarıyla devam etmektedir ve belirlenmiş olan hedeflere ulaşma aşamasındadır. Operasyonların tecrübe

(*) DYP-SHP Koalisyon Hükümeti, güvenoyu aldıktan hemen sonra 1992 yılı başında, zorunlu askerlik süresinin kısaltılmasını kararlaştırmıştı.

kazanmış personelle kesintisiz sürdürülmesi, ülke bütünlüğünün ve güvenliğinin tam olarak sağlanması bakımından hayati önem taşımaktadır. Bu itibarla terör örgütüne karşı elde edilen başarıyı devam ettirmek, terörist örgütün yeniden toparlanmasına imkan sağlamadan ona hak ettiği cezayı vermek ve üzerindeki baskıyı sürdürmek amacıyla bölgede hizmet yapmakta olan tecrübeli personelin bir müddet daha göreve devam etmesi gerekmektedir.”

1994 yılında 3 kez alınan “terhis durdurma kararı” Aralık ayında kalıcı hale getirildi. Bakanlar Kurulu, 26 Aralık günü aldığı kararla askerlik süresini, erler için 15 aydan 18 aya, yedeksubaylar için 12 aydan 16 aya, kısa dönem askerler için ise 6 aydan 8 aya yükseltti. DYP-SHP koalisyon hükümeti böylece, az sayıdaki olumlu icraatından biri olan askerlik süresinin kısaltılması kararından vazgeçmiş oldu. Terhislerin ertelenmesi ve askerlik süresinin uzatılması bütçeye 1,5 trilyon liradan fazla ek yük getirdi. Terhislerin ertelenmesinden 1994 yılında yaklaşık 100 bin er (bir erin aylık maliyeti 3 milyon lira) ve 3500 yedeksubay (bir yedeksubayın aylık maliyeti 10 milyon lira) etkilendi.

Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki kanlı çatışmaların başka bir sonucu da toplumda yaratılan düşmanlıklar ve ortadan kalkmayacak derecede kangrenleşen kinler oldu. Mustafa Balbay’ın, Cumhuriyet gazetesinin 11 Kasım 1994 tarihli sayısında yer alan “*Asteğmenin Dönüşü*” başlıklı yazısı bu konudaki çarpıcı bir örneği gözler önüne serdi.

İstanbul Çapa Dış Hekimliği Fakültesi’ne aynı yıl girmişler. Üniversite yaşamını birlikte tanımışlar. Okul arkadaşlığı dostluğa dönüşmüş. İlk sigarayı birlikte içmişler. Herhangi bir konu gündeme gelse, her biri diğerinin ne düşündüğünü tahmin edermiş. Üniversite bitmiş. “Hayatla” tanışmışlar. Aydın, okul bittiğinde mesleğine başlama kararı almış. Birkaç küçük denemeden sonra Van’a yerleşmiş. Burada dış teknisyenleriyle tanışmış, birlikte iyi bir işbirliği kurmuşlar. Mehmet, biraz kafasını dinlemiş, sonra askerlik. Temel askerlik eğitimi, ardından kura. Torbadan Çukurca çıkmış.

17 ayın sonunda tezkeresini almış ve İstanbul’a dönmek üzere bölgedeki merkezi toplanma yerine, yani Van’a gelmiş. Van’a gelip de okul arkadaşını görmemek olur mu?

“Vayyy Mehmet...”, “Oooo Aydın...”. Kucaklaşıp hasret giderdikten sonra birbirlerine sormuşlar:

- Akşam ne yapıyoruz?

- Üniversite yıllarımızdaki gibi bir koyu muhabbet çekelim.

Birlikte Çem Restoran’ın yolunu tutmuşlar.

Aynı günün akşamı ben de Van’da bütün gün koşturduktan sonra “Akşam ağız tadıyla nerede yemek yiyebilirim?” sorusuna, “Çem Restoran” karşılığını almıştım. Masamın karşısında oturan bu iki genç için kendi kendime, “Doktor olmalılar. Belki de mecburi hizmet için gelmişlerdir.” dedim. Bir süre sonra “merhaba” deyip masalarına oturdum. Sohbetin ağırlık noktası, askerlik, Türkiye, terör... Mehmet, Aydın’ı anlamakla zorlanıyor, Aydın, Mehmet’i.

MEHMET - Bak Aydın, bu köylüler var ya, dövünce senden yana oluyor.

AYDIN - Yapma Mehmet. Sen nasıl böyle düşünürsün?

MEHMET - Gözümle gördüm arkadaş. PKK, bunlara terör estiriyor. Evde genç erkek varsa birini kendisi götürüyor. Döverecek zorla yiyecek alıyor. Asker, nazik davranırsa halk PKK’den yana oluyor. Nasıl olsa asker bana karşı nazik diyor.

AYDIN - Peki bu iş böyle nasıl çözülür Mehmet? Hani biz seninle üniversitede hümanizmden söz etmez miydik?

MEHMET - Onu bunu bırak Aydın. Bir şey soracağım. Sen hiç ölümlle burun buruna geldin mi? Ölümi yaşadın mı?

AYDIN - Mehmet seni anlamaya çalışıyorum ama, ben bu gidişten korkuyorum. Bütün dünyada böyle bir anlayış yerleşirse... Bu işin sonu ortaçağ arkadaş. Bütün dünyada gidiş kötü. İkinci bir ortaçağa giriyoruz.

MEHMET - Aydın bana felsefe yapma. Ben sana yaşadıklarımı anlatıyorum. Hakkari'de dağın eteğinde çatışma var. Askerler sırtını Hakkari'ye vermiş, teröristlerle çatışıyor. Hakkari'nin içinden askerlere ateş açılıyor. Ne yaparsın? Hakkari'ye dönüp, "Lütfen rica ediyoruz, ateş etmeyin." mi dersin? Yoksa, "O teröristi getirin, yoksa kenti duman ederim." mi dersin? Tabii ki ikincisini demek zorundasın.

AYDIN - Mehmet, sen biraz önce anlatmadın mı bölge halkının yarısı dağda, yarısı devletten yana. Asker bu işin içinden nasıl çıkar? Öldürmekle nereye kadar? Benim demek istediğim o. Buradan korucusu, PKK'yle işbirliği yapan uyuşturucu kaçakçısı, silah kaçakçısı zengin oluyor. Bu herifler bölgede terör bitsin ister mi?

MEHMET - Bazı yerlerde asker pusuya düşürülüyor. Teröristlerin geldikleri yere bakıyoruz, o bölgede korucular var. Yani teröristlerin askerden önce korucularla çatışması gerekir. Nasıl oluyor, anlamıyoruz.

AYDIN - Bak, demokrasiye geelim.

MEHMET - Türkiye'de çok daha fazla demokrasi var. Gereğinden fazla.

AYDIN - Hayır demokrasi eksik, mesele bu.

Sohbet gece boyu devam etti. Mehmet'in anlattıklarının çoğunu, "kanutlu" aktarmak gerektiği için yazamıyorum. Bölge halkının ikili oynaması, kaçakçıların devlet kademeleriyle bağlantıları, silahları kimler aracılığıyla kimlere sattıkları.

1994 yılında Türkiye sınırları içinde ya da dışında gerçekleşen operasyon, hareket, saldırı, çatışma ve benzer olaylarla ilgili bazı örnekler şöyle:

Cizre, 22 Ocak gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Emniyet Müdürlüğü'nün hedef aldığı baskında bir polis öldü, 6 polis yaralandı. Baskın üzerine başlayan çatışma yaklaşık 2 saat sürdü. Çatışma sırasında 150 kadar ev ve işyeri hasar gördü. Ev ve işyerlerinin büyük bölümünün güvenlik görevlilerinin çevreye rastgele ateş açmaları üzerine hasar görüldüğü bildirildi. Hasar gören binalar arasında Şırnak Milletvekili Orhan Doğan'ın evi ile İHD Cizre Temsilcisi Avukat Mehmet Ali Dinler'in bürosu da yer aldı.

28 Ocak günü Türk savaş uçakları, PKK'ye yönelik en geniş kapsamlı hava saldırısını gerçekleştirdi ve PKK'nin önemli bir üssü olan Zeli Kampını bombaladı. 50 savaş uçağının katıldığı bombardıman yarın saat sürdü. Harekat sırasında bir ulaştırma uçağı ile 5 helikopter de görev aldı. Genelkurmay Başkanlığı, bombardıman sonucunda Zeli Kampı'nın tamamen tahrip edildiğini ve 500'e yakın PKK militanının öldürüldüğünü açıkladı. PKK tarafından yapılan açıklamada ise harekatın önceden haber alınması nedeniyle kampın boşaltılmış olduğu ve bu nedenle büyük bir kayıp verilmediği belirtildi. Açıklamada, "Gücümüzün tümünden imha-

sını hedefleyen saldırı boşa çıkmıştır. Saldırıda 7 şehidimiz, 7 de yaralımız var. Hava savunmamız çok etkili cevap verdi ve 2 uçak düşürüldü. Harekat, son ekonomik düzenlemeleri ve devalüasyon kararını gözden kaçırmak üzere yapılmıştır.” denildi. Başbakan Tansu Çiller’e harekat tamamlandıktan hemen sonra Genelkurmay Başkanlığı’nda brifing verildi. Tansu Çiller brifingten sonra, “Bu kamp Bekaa Vadisi’nin yerini almıştı. Burada 1600 teröristin barındığı ve aralarında liderlerinin de bulunduğu istihbaratı gelmekteydi. Teröristlerin 300 kadarının silahlı kadın militan olduğunu biliyoruz. Sabah saat 08.10’da harekat başlamış ve 09.00’da kamp bombalanmıştır. Tam isabetli bir harekat olduğu bilgisini aldım. Bu bir siyasi karardır.” dedi. Dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın da hava harekatının 1 trilyon liraya mal olduğunu açıkladı.

Harekat sırasında İran sınırları içinde kalan bazı yerleşim merkezleri de zarar gördü. Zarar gören yerleşim merkezlerinden Şene köyünde 9 kişi öldü, 17 kişi yaralandı. Türkiye bu olayı önce kabul etmedi. Ancak İran’ın sert tepkisi üzerine Dışişleri Bakanlığı 3 Şubat günü bir açıklama yaparak olay nedeniyle özür diledi. Açıklamada, “Türkiye, bu üzücü olay sonucunda meydana gelen yaraların sarılmasına yardımcı olmak için elinden gelen çabayı gösterecektir. Seçilen hedeflerden, İran sınır hattındaki tepe üzerinde bulunan uçaksavar mevzilerine atılan parça etkili birkaç bomba demetinin havada parçalanmasını müteakip saçılan bombacıkların bir kısmının İran istikametine sekmemesinin can ve mal kaybına sebep olduğu belirlenmiştir. İran vatandaşlarının bu olay sonucunda can ve mal kaybına uğramalarından derin üzüntü duymaktayız.” denildi. Türkiye zarar gören yerleşim merkezleri nedeniyle İran’a 273 bin ABD doları tazminat ödedi.

6 Şubat günü Kuzey Irak’ın Türkiye sınırına çok yakın olan Mezi ve Keryaderi bölgelerinde üstlenen PKK militanlarına karşı uçak ve helikopterlerin katıldığı bir harekat düzenlendi. Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, bombardıman sonucunda PKK’ye ağır zayıat verildiği öne sürüldü. PKK adına yapılan açıklamada ise bombardıman sırasında PKK militanlarının bir kayıp vermediği savunuldu.

11 Şubat gecesi Şırnak’ın Silopi ilçesi PKK militanları tarafından basıldı. Silopi’deki, devlete ait binalar ile bazı askeri hedeflere otomatik silahlarla ateş açan PKK militanlarına, ilçede bulunan güvenlik görevlileri tarafından karşılık verilmesi üzerine çatışma çıktı. 12 Şubat sabah saatlerine kadar devam eden çatışmada bir polis ile 5 PKK militanı öldü. Ayrıca top mermisi isabet eden Karşıyaka mahallesindeki bir evde bulunan 2 çocuk ile Cudi mahallesinde oturan bir kadın yaşamını yitirdi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği yaptığı açıklamada çatışmada biri kadın 18 PKK militanının öldürüldüğünü öne sürdü. PKK adına yapılan açıklamada ise çatışmada 13 güvenlik görevlisi ile 3 PKK militanının öldüğü belirtildi. Bölgedeki kaynaklar, çatışma bittikten sonra çok sayıda ev ve işyerinin güvenlik görevlileri tarafından tahrip edildiğini, 3 yolcu otobüsünün yakıldığını, tahrip edilen binalarda bulunan bazı sivil kişilerin öldüğünü ve bu kişilerin kamuoyuna “çatışmada öldürülen PKK militanları” olarak gösterilmek istendiğini bildirdiler.

1 Mart günü Erzurum’un Şenkaya ilçesi ile Kars’ın Göle ilçesi arasındaki ormanlık alanda başlayan ve 6 Mart gününe kadar devam eden çatışmada 3 astsubay ve 13 er ile 15 PKK militanı öldü, 6 güvenlik görevlisi yaralandı, bir PKK militanı da yaralı olarak yakalandı. Çatışmada ölen askerlerin adları şöyle: “Astsubaylar Zeynel Öztören, Hüseyin Şen ve Arif Yüksel Kaya ile erler Naci Emil, Kemal Çankaya, Tarık Daşar, Veysi Dere, Olcay Erteğli,

Kasım Topuz, Yaşar Özdi, Haydar Topuz, Cengiz Ercan, Hüseyin Öcal, Kemal Demir, Arif Kalkan ve Aziz Karaçizmeli". Bu arada bölgedeki çatışma devam ederken Göle'ye bağlı Değirmendere köyü çevresinde mevzilenen bir askeri birlikten, bölgede bulunan özel tim görevlilerine tank ateşi açıldı. Olayda Yücel Gür adlı özel tim görevlisi öldü, 9 özel tim görevlisi yaralandı. Özel tim görevlilerine, "PKK militanı" sanılarak ateş açıldığı ortaya çıktı.

21 Mart günü öğle saatlerinde, Kuzey Irak'ın Türkiye sınıra yakın bölgelerinde üslenen PKK militanlarına karşı bir hava hareketi başlatıldı. 22 Mart günü de devam eden hareket sırasında Hakkari'nin Çukurca ve Şırnak'm Beytüşşebap ilçelerinin güneyine düşen Şivi Vadisi bombalandı. Aynı günlerde Şırnak yakınlarındaki Gabar Dağı'ndaki PKK mevzilerine karşı hava hareketi yapıldı. Genelkurmay Başkanlığı yetkilileri hava hareketlerini doğrularken, PKK tarafından konuya ilişkin bir açıklama yapılmadı.

6 Nisan günü Bitlis yakınlarındaki Kayalıbağ ve Çeltikli köyleri arasında başlayan ve 8 Nisan akşamına kadar devam eden çatışmada aralarında Mustafa Burcu adlı asteğmen ile Cengiz Topçu, Ayhan Ercan ve Halim Naneci adlı erlerin de bulunduğu 10 güvenlik görevlisi öldü, 4 güvenlik görevlisi yaralandı. Zaman zaman savaş uçaklarının da katıldığı çatışmada 30'a yakın PKK militanının öldürüldüğü açıklandı. Şırnak ile Mardin'in Dargeçit ilçesi arasındaki dağlık bölgede 10 Nisan günü başlayan çatışmada bir astsubay ile 4 er öldü, 16 güvenlik görevlisi yaralandı. Aynı bölgede 8 Nisan günü de PKK mevzilerine düzenlenen hava hareketine katılan uçaklardan biri düştü. Düşen uçaktaki 2 pilot paraşütle atlayarak kurtuldu.

12 Nisan günü Kuzey Irak'taki, PKK'ye ait kamplardan bazılarına karşı bir kara ve hava hareketi başlatıldı. Harekat kapsamında ilk olarak Mezi, Keryaderi ve Şivi bölgesindeki PKK mevzileri savaş uçakları ve helikopterler tarafından bombalandı. Ardından Şivi bölgesine helikopterlerle 2 bin kişilik bir askeri birlik indirildi. Harekatta 3 güvenlik görevlisi öldü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada hareket sırasında 57 PKK militanının öldürüldüğü öne sürüldü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin hareketle ilgili açıklaması PKK tarafından yalanlandı.

15 Mayıs sabahı Adıyaman ile Malatya arasındaki Bezar Dağı'nda çoğunluğunu PKK'ye katılmak üzere dağa çıkan 17-20 yaşlarındaki gençlerin oluşturduğu 30-35 kişilik bir grup güvenlik görevlileri tarafından çembere alındı. Ardından Kobra helikopterlerinin de katıldığı operasyon sonucunda 28 kişi öldürüldü. Bölgedeki kaynaklar, öldürülen 28 kişiden 25'inin PKK'ye katılmak isteyen silahsız gençler olduklarını bildirdiler. Öldürülenlerden bazılarının adları şöyle: "Şükri Töre, Fidel Töre, Yusuf Turan, Bahri Ekinci, İrfan Çintay, Ergun Bozkuş, Seyit Ahmet Özdemir, Ferhat Buran, Hüseyin İlhanlar, Hüseyin Sarıtaş ve Hüseyin Kanlıbaş." Cumhuriyet gazetesi yazarı Mustafa Ekmekçi, gazetenin 22 Mayıs 1994 tarihli sayısında yayımlanan yazısında Bezar Dağı'ndaki çatışmaya ilişkin bazı bilgilere yer verdi. Mustafa Ekmekçi'nin "*Malatya'dan Gelen Çığlık*" başlıklı yazısı şöyle:

Perşembe akşamıydı, telefon çaldı, açtım. Arayan kendini tanıtmadan önce sordu:

- Mustafa Bey siz misiniz?

- Benim!

- Ben Malatya'dan arıyorum. Hüseyin'i kaçırmışlardı. Adıyaman'ın dağlarında vurdular. Çelikhan taraflarında. Orada 28 kişi vuruldu ya, içindekilerin üç tanesi PKK'liymiş.

Diğerlerinin hepsi öğrenci Mustafa Bey! Malatya'da Anadolu Lisesi'yle, Merkez Dershane-si'nde okuyanlar. Gittiğimizde gördüğümüze inanamadık. Adamların elleri, ayakları bağlan-muş, Çelikhhan'dan Adıyaman'a kadar sürükleyip götürmüşler, arabaların arkasına bağla-mışlar. Gittiğimizde cesetler tanınmayacak haldeydi. Helikopterle bomba atmışlar.

Soluğumu kesmiş dinliyordum. Kimdi arayan? sordum:

- Hüseyin kaç yaşındaydı?

- 17 yaşına yeni girmişti. Öğrenciydi. Malatya Anadolu Lisesi'nde okuyordu. Eline silah almış insan değildi. Geçenlerde ava gitmiştik, o da gelmişti, amcası dedi ki: "Hüseyin, hayvana bir tane sık öldür!" "Ben hiçbir canlıya silah sıkamam." dedi. Ben, öyle bir insanın PKK'ye isteyerek gittiğini sanmıyorum. Bizim buradan birkaç arkadaş dedi: "Bizi de zorla götürmek istediler, biz kaçtık!" Devlet bunu neden yapıyor, benim anlayamadığım bu.

- PKK'nin içinde yakalanıyor, öyle mi?

- Yok, dağda yakalanıyor Mustafa Bey!

- Dağda ne yapıyorlar?

- PKK'nin kampına götürüyorlarmuş, üç tane silahlı adam. Malatya'dan zorla götür-müşler. Malatya'daki okullara da kimse gitmedi, "Tehlikeli adamlar dolaşıyor?" diye.

- Yazık! O zaman kim vurduya gidiyor bunlar.

- Benim anlatmak istediğim de o yani, kim vurduya giden bu çocuklara neden böyle yapıyorlar? Biz gittik, bize bile hayvanmışız gibi davranıyorlar Mustafa Bey. Bizle ilgilenmi-yorlar. O insanlar, zorla götürüldükleri halde, demek bunlara acımamışlar.

- Ne zaman öldü bunlar?

- Dün öldürüldü Mustafa Bey, dün gittik cenazeyi getirdik.

- Dün 18 Mayıs Çarşamba!

- Bugün döndük! Daha yeni yemeğe geldik. Sizi arayayım dedim, haberiniz olsun.

- Sizin telefonunuz kaç?

- Malatya'nın kodunu söyleyeyim mi! (Söyledi, adını da yazdım. Bende.)

- Peki öteki öldürülenler hakkında bilgi verebilir misin?

- Adıyaman'dan Malatya'ya altı kişi (ceset) getirdiler. Daha yirmi kişi de oradaymış. Onları kimse tanıyamamış. Bir cesedin üzerine bir taş gelmiş, taşı kaldıramamışlar. Büyük bir taşmış yani.

- Anladım, anladım. Ne yapmalı buna karşı? Diyecekler ki: "Kardeşim; PKK'ye uymuş gitmiş, orada eğitim göreceksin, savaşacaktı."

- Mustafa Bey, ben Haçovalıyım, hiçbir Haçovalı tutup PKK'ye gitmez!

- Anladım! (Haçovalılar çokluk Kürt-Aleviymişler, o nedenle PKK'ye gitmezlermiş. Bunu sonradan öğrendim.)

- İmamların dört tanesi korktu, cenazeyi yıkamadı. "Yıkıyamam ben bunu, mahvet-mişler!" dedi. O kadar ki.

- Kurşun yarası mı?
- Yok, yerde sürünme yarası çoğu. Bomba patlamış zaten üzerlerinde.
- Peki bu dağ, Malatya'ya ne kadar uzak?
- Üç buçuk-dört saat uzak. Kaçınıyorlar. Dört gündür zaten yoktu. Aramadığımız yer bırakmadık. İskenderun'a gittik, Antalya'ya gittik. Aradık, bulamadık.
- Peki, babası filan yok mu!
- Babası var, babası deli oldu zaten. Komada şu an.
- Babası ne iş yapar?
- Feyzullah Taşkınsoy İlkokulu'nda hademe.
- Kaç kardeş bunlar?
- Dört kardeşler. Evin bir oğluydu! Diğerleri kız. Mustafa Bey, bir hayvana yapılmayacak şeyin insana yapılması. Benim içime sinderemediğim o. Ben her gün Cumhuriyet gazetesi okuyorum. Biz, devletimize bağlıyız, ama benim anlamadığım, bu millete neden bu işleri reva görüyor bu devlet? Adam, göz göre göre "Teslim ol!" çağrısı yapmadan öldürüyor. Bir sürü silah, bir sürü araba orada Mustafa Bey! Görseydiniz yani, askeri arabalardan geçilmiyordu. O kadar silaha karşı, 28 kişi. Üstelik üçünün elinde silah. Başka birinin elinde silah denecek bir şey yok Mustafa Bey! Yani, kaçırılmış insanlar. Gitmediğimiz, aramadığımız yer kalmadı. Gidecek bir insan da degildi. Benim içime sindiremediğim bu. Yazsanız iyi olur. Devlet buna bir çare bulsun. Burada birçok kişi, PKK'nin yerine, devletin yaptığına inanıyor. "Devlet isteseydi, bunlara göz yummazdı" diyor. Göz göre göre gündüz vakti, insanların önünde kaçırılıyor bu çocuklar, kimse "Dur!" diyemiyor. Üstelik valinin yanına gittiğimizde, vali yardımcısı kapı dışarı ediyor bizi. Benim anlamadığım bu Mustafa Bey.

18 Mayıs günü öğle saatlerinde Kuzey Irak'ın Zeli bölgesindeki PKK'ye ait kamp ve eğitim merkezleri savaş uçakları tarafından bombalandı. Harekata, Malatya ve Diyarbakır'daki üslerden havalanan 19 uçak katıldı. Harekat sonrasında PKK tarafından yapılan açıklamada bombalanan bölgeler daha önce boşaltıldığı için bir kayıp verilmediği belirtildi.

Haziran ayının ilk günlerinde Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınlarındaki Alandüzü bölgesinde çıkan çatışmalarda Nursel Gürlek adlı astsubay ile 7 er öldü. Ölen erlerin adları şöyle: "Cengiz Toplu, Mehmet Malçuk, Şenol Çolak, Seyit Şahin, Ercüment Bozdoğan, Ahmet Yalçınkaya ve Mehmet Akkurt".

5 Haziran günü sabaha karşı Hakkari'nin Derecik ilçesine bağlı Umurlu ve Yolgeldi köylerine saldıran PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmada 3 köy korucusu ve bir er ile 6 PKK militanı öldü, çoğu güvenlik görevlisi 13 kişi yaralandı. Çatışma sırasında havan mermisi isabet eden bir evde bulunan İbrahim Yılmaz (60) ve Serdar Yılmaz adlı 2 kişi ile Hadi Yılmaz (3) adlı çocuk öldü.

14 Temmuz sabahı Kars'ın Kağızman ilçesi yakınlarındaki Modul Dağı'nda başlayan ve 2 gün devam eden çatışmada Kemal Yüzgeç adlı asteğmen ve 12 er ile 24 PKK militanı öldü, 12 güvenlik görevlisi yaralandı. Çatışmada ölen erlerden dördünün adının Murat Kümesu, Kudret Özcan, Asım Türk ve Tahir Güngör olduğu öğrenildi.

20 Temmuz günü, Cudi Dağı'nda üslenen PKK militanlarına karşı başlatılan ve günlerce devam eden hareket sırasında çıkan çatışmalarda 9 güvenlik görevlisi öldü, 5 güvenlik görevlisi yaralandı. PKK'nin verdiği kayıp konusunda ise sağlıklı bilgi elde edilemedi. Ancak, daha sonra kamuoyuna yansıyan bazı bilgiler sonucunda, Cudi Dağı'ndaki PKK militanlarının komutanlarından Yılmaz Uzun'un da aralarında bulunduğu 5 militanın (*) 21 Temmuz günü öldürüldüğü ortaya çıktı. Harekat sırasında, 1991 yılı sonundan beri PKK militanları tarafından kullanılan Dedeören Jandarma Karakolu yeniden güvenlik görevlilerinin eline geçti. Karakola, daha sonra törenle Türk bayrağı asıldı.

25 Temmuz günü Şırnak'ın Silopi ilçesi yakınlarında, PKK militanları tarafından kullanılan bir sığınakta meydana gelen patlamada bir binbaşı, 4 er ve bir PKK militanı öldü. Olay şöyle gelişti: Silopi yakınlarında operasyon yapan güvenlik görevlileri tarafından 24 Temmuz günü yakalanan bir PKK militanı, sorgusu sırasında, PKK tarafından kullanılan bir sığınacağı göstermeyi kabul etti. Bunun üzerine, adı açıklanmayan militan, bir grup askerle birlikte, bahsedilen sığınığa götürüldü. Sığınığa askerlerle birlikte giren PKK militanı, kısa süre sonra bulduğu mayını patlatarak sığınığı havaya uçurdu. Patlama sonucunda Abdülkadir Kılavuz adlı binbaşı ile 4 er ve militan öldü. Olayla ilgili olarak kamuoyuna hiçbir açıklama yapılmadı. Ölen binbaşının 12 Eylül askeri darbesi sonrasında sol görüşlü subaylara karşı başlatılan tasviye operasyonu sırasında soruşturmaya tabi tutulduğu ve bu nedenle bir süre tutuklu kaldığı, ancak son anda ordudan çıkartılmasından vazgeçildiği öğrenildi. 12 Eylül askeri darbesinden sonra siyasi görüşleri ve dini inançları nedeniyle, büyük bir bölümü sol görüşlü olan bine yakın subay, astsubay ve askeri öğrenci ordudan atılmıştı.

26 Temmuz sabahı Kuzey Irak'ın Mezi bölgesinde, Türkiye ile Irak arasındaki sınıra 25 kilometre uzaklıktaki, PKK'ye ait bazı mevziler savaş uçakları tarafından bombalandı. Yapılan resmi açıklamada, 8 uçağın katıldığı hareket sırasında PKK'ye ait bir cephaneliğin imha edildiği ve 70'e yakın PKK militanının öldürüldüğü öne sürüldü. PKK tarafından yapılan açıklamada ise bombalanan bölgede askeri üs bulunmadığı ve hareket sırasında sivillerin yaşadığı bir köyün hedef alındığı savunuldu. Açıklamada, bombardıman sırasında 2 PKK militanının öldüğü, 3 militanın yaralandığı kaydedildi. Kürdistan Demokrat Partisi'nin Ankara Temsilcisi Sefin Dizayi de hava hareketını doğruladı, ancak hareketin sonuçlarıyla ilgili bilgi vermekten kaçındı.

28 Temmuz günü Van'ın Başkale ilçesi yakınlarındaki Mor Dağı'nda, operasyona giden 8 araçlık bir askeri konvoy PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda 14 güvenlik görevlisi öldü, 39 güvenlik görevlisi yaralandı. Ölen güvenlik görevlilerinin adları şöyle: "Hüseyin Bedir, Murat Alıcı, Müseyyit Uluşık, Hüseyin Koçar, Mustafa Dündar, Ayhan Ocağ, Mustafa Korkmaz, Nurettin Yel, Muharrem Taş, Hüseyin Demirel, İsmail Külek, Recep Avşar, Bülent Karataş ve Sezai Erbil". Bölgedeki kaynaklar, saldırıda ölen güvenlik görevlisi sayısının yapılan resmi açıklamanın aksine 14'ün çok üstünde olduğunu öne sürdüler.

3 Ağustos sabahı Kuzey Irak'ın Harkuk ve Haftanın bölgelerindeki, PKK'ye ait bazı üs ve mevzilere karşı bir hava hareketi başlatıldı. Harekatla ilgili olarak Genelkurmay Başkanlığı

(*) Özgür Ülke gazetesinin 17 Ağustos 1994 tarihli sayısında yer alan bir haberde, "Yılmaz Uzun ve arkadaşlarının sağ yakalanandıktan sonra işkenceyle öldürüldüğü" öne sürüldü. Haberde, "olaya tanık olduğunu ve ölü gibi davranarak askerlerin elinden kurtulduğunu" belirten bir kişinin anlatımına yer verildi.

tarafından yapılan açıklamada, çok sayıda PKK militanının öldürüldüğü ve PKK'ye ağır zayıat verildiği belirtildi. Bu açıklama PKK tarafından yalanlandı.

8 Ağustos günü sabah saatlerinde Kuzey Irak'ın Sinat bölgesindeki (Türkiye ile Irak arasındaki sınıra 15 kilometre uzaklıkta) PKK'ye ait bazı mevzi ve üsler savaş uçakları tarafından bombalandı. Harekat ile ilgili olarak yapılan resmi açıklamada, bombardıman sonucunda çok sayıda militanın öldürüldüğü ve PKK'ye ağır zayıat verildiği öne sürüldü.

20 Ağustos sabahı Kuzey Irak'ın Haftanın ve Sinat bölgelerinde bulunan, PKK'ye ait bazı üs ve mevziler savaş uçakları tarafından bombalandı. Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, bombardıman sonucunda 92 PKK militanının öldüğü, 74'ünün de yaralandığı öne sürüldü.

23 Ağustos sabahı Kuzey Irak'ın Badawan-Khidran bölgesindeki, PKK'ye ait bir eğitim kampı savaş uçakları tarafından bombalandı. Türkiye ile Irak arasındaki sınıra 230, İran ile Irak arasındaki sınıra da 25 kilometre uzaklıktaki kampa yönelik harekate 32 uçak katıldı. Yapılan resmi açıklamada, harekat sırasında PKK'ye ağır zayıat verildiği belirtildi.

28 Ağustos günü operasyondan dönen bir askeri helikopter, Tunceli şehir merkezi yakınlıklarında düştü. Olayda Suat Karadağ (albay), Önder Balkaya (üsteğmen) ve Adem Köse (teğmen) adlı 3 subay ile Fikri Öztürk adlı er öldü, 2 güvenlik görevlisi yaralandı. Helikopterin yerden açılan ateş sonucunda isabet alarak düştüğü öne sürüldü.

30 Ağustos günü Diyarbakır'ın Lice, Hazro ve Silvan ilçeleri arasında bulunan Reşane köyü yakınlıklarında çıkan çatışmada 11 PKK militanı öldü. Ölen PKK militanlarından 4'ünün adının Mehmet Çelik, Orhan Ersöz (doktor), Doğan Aydın ve Mehmet Şenol (gazeteci) olduğu öğrenildi. Orhan Ersöz ve Mehmet Şenol'un cenazeleri, Lice Cumhuriyet Savcılığı'nın talimatıyla uzun bir süre ailelerine verilmedi. Bu arada cenazeleri almak üzere Lice'ye giden, Orhan Ersöz'ün ağabeyi Mustafa Ersöz ve amcası Fevzi Ersöz ile Mehmet Şenol'un ağabeyi Hikmet Şenol 5 Eylül günü gözaltına alındı. Diyarbakır Jandarma Alay Komutanlığı'na götürülen 3 kişi, 14 Eylül günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı.

22 Eylül günü Tunceli'nin Ovacık ve Pülümür ilçeleri arasındaki Kutüderesi bölgesinde PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada Elkan Yıldırım adlı üsteğmen ve bir er ile 19 PKK militanı öldü. Savaş uçakları ve helikopterlerin de katıldığı çatışma sürerken bölgeye adını veren Kutüderesi köyüne uçaktan atılan bir bomba, 4 kişinin ölümüne yol açtı.

28 Eylül akşamı Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Gökbudak köyüne baskın düzenleyen PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 2 er öldürüldü. Çatışmanın haber alınması üzerine bölgeye gönderilen takviye güvenlik görevlilerinin köy yakınlarındaki Süleyman Yaylası'nda pusuya düşürülmesi sonucunda 3 astsubay, 2 er ve 4 köy korucusu öldü. Ölen 11 güvenlik görevlisinin adları şöyle: "Astsubaylar Mustafa Handan, Abdurrahman Selçuk ve Ferhat Hasovalı, erler Abdülkerim Bulut, Ahmet Oran, Engin Saraç ve Kazım Bulut, köy korucuları Mehmet Aras, İbrahim Ayhan, Nezir Etis ve İbrahim Yiğit."

9 Ekim günü saat 14.30 sıralarında Kuzey Irak'ın Bote bölgesinde bulunan PKK'ye ait mevziler Türk savaş uçakları tarafından bombalandı. Türkiye ile Irak arasındaki sınıra 100 kilometre uzaklıkta bulunan Bote bölgesine düzenlenen hava harekatinde 21 savaş uçağı katıldı.

12 Aralık günü sabah saatlerinde Kuzey Irak'ın Metina bölgesindeki PKK'ye ait bazı üs ve mevziler Türk savaş uçakları ve helikopterleri tarafından bombalandı. Harekatla ilgili olarak Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada bombardıman sonucunda PKK'ye ağır zayıat verildiği belirtildi. PKK ise harekatla ilgili açıklama yapmadı.

d)- Yerleşim merkezlerine saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bazı yerleşim merkezlerinde 1994 yılı boyunca, 1992 yılında Şırnak'ta, 1993 yılında da Lice'de yaşananlara benzer olaylar (*) meydana geldi. Ayrıca köy ve mezraların boşaltılması ve yakılması uygulamasına tüm hızıyla devam edildi. Yerleşim merkezleri, düzenlenen operasyonlar sırasında veya kimi zaman PKK militanlarının düzenledikleri saldırıları ya da açtıkları taciz ateşini bahane eden, kimi zaman da durup dururken çevreye ateş açan güvenlik görevlileri tarafından tahrip edildi. Bu olaylar sonucunda toplam 51 kişi (Benzer olaylarda 1992 yılında 41, 1993 yılında da 46 kişi ölmüştü.) öldü. 50'den fazla kişi yaralandı. Milyarlarca liralık hasar meydana geldi. Onbinlerce kişi yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek başka yerlere göç etti.

Cizre: 6 Ocak gecesi Cizre'nin çevresindeki dağlardan yer yer silah sesleri gelmesi üzerine, ilçede bulunan Tank Taburu'ndan çevreye otomatik silahlar ve toplarla rasgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda top mermisi düşen bir evde bulunan Mehmet Emin Kakmuş (60), Mümine Kakmuş (13) ve Ali Kakmuş (10 aylık) yaşamını yitirdi. Olayda Hanî Kakmuş (50), İsmail Tetik, Yusuf Tetik ve Osman Tetik (21) adlı kişiler de ağır yaralandı. Top ateşi sonucunda Salih Kayasız, Mehmet Emin Kakmuş, İsmail Tetik ve Ramazan Oran adlı kişilerin evlerinde ağır hasar meydana geldi. Cizre'de 9 Ocak gecesi de, duyulan silah seslerini bahane eden güvenlik görevlilerinin çevreye ateş açması sonucunda top mermisi isabet eden bir evde bulunan 2'si çocuk 6 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. Ölenlerin adları şöyle: "Ramazan Bilgiç, Sabiha Bilgiç (26), Hediye Bilgiç (27), Muhammed Bilgiç (5), Ahmet Bilgiç (6), Sabiha Bilgiç (Bozkurt-30)." Şırnak Milletvekili Mahmut Alnak, Cizre'deki olayların sorumlusunun Başbakan Tansu Çiller ile Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş olduğunu öne sürdü. Mahmut Alnak, PKK militanlarının taciz ateşi açmasının bir yerleşim merkezini bombalama gerekçesi olamayacağını söyledi.

PKK militanlarının 3 Mart akşamı Cizre'deki devlete ait bazı binalara düzenledikleri saldırıdan sonra, 4 Mart günü sabaha karşı güvenlik görevlileri tarafından ilçe merkezinde geniş kapsamlı bir operasyon düzenlendi. Operasyon sırasında çevreye ateş açan güvenlik görevlileri, Dağkaptı, Karşıyaka ve Yeşiltepe mahallelerindeki bazı ev ve işyerlerini tahrip etti. Açılan ateş sonucunda İbrahim Sümer (1) adlı çocuk ile Abbas Zeyrek, İsmail Balıç ve Resul Balıç adlı 3 kişi öldü. Olaylar sırasında Mardin Caddesi üzerinde bulunan 12 dükkan köy korucuları tarafından yakıldı. Özgür Gündem gazetesinin Cizre Bürosu 3 roketatar mermisi isabet etmesi sonucunda tahrip oldu. Cizre'de 4 Mart gecesi bazı ev ve işyerlerine, 5 Mart günü de dükkanlarına gitmek isteyen esnafların üzerine ateş açıldı.

(*) Şırnak'ta 18 Ağustos 1992 gecesi meydana gelen kısa süreli taciz ateşine, güvenlik güçleri tarafından çok sert yanıt verildi. 48 saatten fazla bir süre ateş altında tutulan Şırnak deprem sonrası görüntüleri hatırlatan bir enkaz haline geldi. Olaylar sırasında biri polis, 3'ü de er olmak üzere 26 kişi öldü, yaklaşık 60 kişi yaralandı, 500'den fazla kişi gözaltına alındı. Lice'de 22 ve 23 Ekim 1993 tarihinde yaşanan olaylar sırasında da en az 30 kişi öldü, yaklaşık 100 kişi yaralandı. 401 konut ve 242 işyeri yandı ya da büyük ölçüde tahrip oldu, belediye binası hasar gördü, pek çok araç kullanılamaz hale geldi.

Derik (Mardin): 15 Şubat günü Mardin'in Derik ilçesinde "PKK militanlarının kente geldiği" gerekçesiyle sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve operasyon başlatıldı. Operasyon sırasında ilçedeki evler tek tek arandı ve yaklaşık 2 bin kişi zorla ilçe meydanında toplandı. Toplanan kişiler arasında bulunan çoğu DEP üyesi 15 kişi gözaltına alındı. İlçedeki güvenlik yetkilileri, toplanan kalabalığa yaptıkları konuşmalarda, benzer uygulamaların gerek görüldüğü takdirde yineleneceğini bildirdiler. Güvenlik görevlilerinin operasyon sırasında kendilerini kontr-gerillaya hedef yapmak amacıyla fişlediğini savunan Derikliler olayı şöyle anlattılar: "Sabah önce silah sesleri duyduk. Daha sonra güvenlik görevlileri evlere baskın yapıp tüm erkekleri meydana topladı. Meydanda hepimizin tek tek fotoğrafı çekildi. Meydanda bekleyen askeri panzerin içinde sivil giyimli 2 kişi vardı. Bizi teker teker panzerin önünden geçirerek bu kişilere gösterdiler. Bunlar büyük olasılıkla itiraflıydı. Daha sonra bize, 'Bir grubun ilçeye sızdığını haber aldık. Bu nedenle sizi topladık. Bundan sonra da militan aradığımızda bu tür uygulamalara başvuracağız.' dediler ve dağılmanızı istediler."

Heybetli köyü (Batman): 24 Şubat gecesi Batman'ın Sason ilçesine bağlı Heybetli köyüne güvenlik görevlileri tarafından top ateşi açıldı. Olayda 3'ü çocuk 9 kişi öldü, 4'ü çocuk 12 kişi yaralandı. Köy koruculuğundan vazgeçmeleri nedeniyle güvenlik görevlilerinin tepkisini çeken Heybetli köyüne atılan ilk top mermisi caminin yanına düştü. Mermi, caminin önünde bulunan imamın yaralanmasına yol açtı. Yaralı imamın yardım istemesi üzerine olay yerine giden köylülerin üzerine de 2 top mermisi isabet etti. Bu mermiler 9 kişinin ölümüne 12 kişinin yaralanmasına neden oldu. Ardından köye 3 mermi daha düştü. Ancak bu mermiler, bir hasara yol açmadı. Öldürülen 9 kişinin adları şöyle: "Sadık Aydın (57-köy imamı), Esad Çetin (60), Vahdetin Öngün (23), Kadir Dilek (55), Hanifi Yıldız (13), Abdülrahim Yıldız (23), Hüseyin Tekin (16), Halime Öngün (30) ve Sohbet Öngün (3)". Yaralananlardan Hayriye Sayım (60) ve Ayşe Aydın (5) Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde, diğer 10 yaralı Batman'da tedavi gördü. Batman'da tedavi gören yaralılarından bazılarının adları şöyle: "Yusuf Çelikkilek (25), Yusuf Yıldız (60), Naime Çelikkilek (20), Aziz Öngün (21), Adile Öngün (25) ve Abdullah Akman (60)". Heybetli Köyü, Ocak ayında güvenlik görevlileri tarafından basılmış ve köydeki 7 ev yakılarak 8 kişi gözaltına alınmıştı. Bu olay üzerine köyde yaşayanların bir bölümü başka yerleşim merkezlerine göç etmişti.

Kumçatı, Sapaca, Gever, Çağlayan ve Hisar köyleri (Şırnak): 25 ve 26 Mart günleri Şırnak'ın Kumçatı, Sapaca, Gever, Çağlayan ve Hisar köyleri savaş uçakları tarafından bombalandı. Bombalanan köylerden Kumçatı'da Sever Koçar, Hone Koçar (60), Şemsi Koçar (18), Ayşe Bengin (65), Newroz Bengin (6), Zahide Kıracı (2), Hone Koçar (40) ve Fatma Bedir adlı 8 kişi öldü, Lale Erdil (25), Bahar Bengin (4), Bediye Bengin (31), Zülfü Bengin, Nafiye Bengin (4), Hüsnüye Karaağaç, Ercan Bayır (6) ve Mehmet Ayhaç adlı 8 kişi yaralandı. Sapaca köyünde ise Meryem Şen (55) ve Salih Şen (65) adlı 2 kişi öldü, Esmer Şengül, Nimet Şengül, Hikmet Şengül, Emine Şengül, Leyla Şen ve Abdullah Şen adlı 6 kişi yaralandı. Gever köyünün bombalanması sonucunda en az 10 kişi, Çağlayan ve Hisar köylerinde ise en az 4 kişi (2'sinin adı Ahmet Ceren ve Selamet İnegül) öldü. Bombalama sonucunda yaralananlar Diyarbakır, Şırnak ve Mardin'deki hastanelere götürüldü. Sapaca köyünün bombalanması sırasında yaralanan Hikmet Şengül adlı kadın, şunları söyledi: "Güvenlik görevlileri köy koruculuğunu kabul ettirmek için bize sürekli baskı yapıyordu. Köy bombalanmadan 2 saat kadar önce bu nedenle tekrar köye geldiler. Bizler koruculuğu kabul etmedik. Aradan 2 saat geçtikten sonra uçakların köyümüze doğru geldiğini gördük. Her

zaman yapıldığı gibi yine dağları bombalayacaklarını zannettik. Fakat köyü bombalamaya başladılar. Bombalama sonucunda 50 haneli köy yerle bir oldu. Köyümüz düz arazide olduğu için atılan her bomba isabet ediyordu." Bombalanan köylerde yaşayanların önemli bir bölümü daha sonra Kuzey Irak'a göç ederek, buradaki mülteci kamplarına yerleşti.

Köylerin bombalanmasını protesto eden İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül yaptığı açıklamada, "Köylerin bombalanması en vahşi infaz uygulamalarından birisidir. Devlet yetkilileri suskunluk içerisinde. Hangi askeri/sivil yetkili emri vermiştir? Hangi pilot yerleşim alanlarını, konutları, bebekleri, kadınları, yaşlıları, sivil ve silahsız insanları katletmiştir?" dedi. Bombalanma sırasında yaralananlardan Leyla Şen, Emin Şengül ve Hikmet Şengül tedavi amacıyla daha sonra Mersin'e getirildi. Bu kişilerin tedavileri için TİHV tarafından maddi destek sağlandı. Mersin'e gelen yaralılarından Leyla Şen, Şırnak Devlet Hastanesi'nde ve Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi olanağı bulamadıkları için Mersin'e gelmek zorunda kaldıklarını söyledi. Şırnak Devlet Hastanesi'ndeki doktorların kendisine, "PKK'nin döşediği mayına basarak yaralandığını söylemezsen seni tedavi etmeyiz." dediğini öne süren Leyla Şen, köylerinin, köy korucusu olmayı kabul etmedikleri için bombalandığını anlattı.

Köylerin bombalanması Nisan ayı başında Şırnak Milletvekili Selim Sadak tarafından Meclis gündemine getirildi. Selim Sadak İçişleri Bakanı Nahit Mentese'nin yanıtlaması istemiyle Meclis Başkanlığı'na verdiği önergede, köylerin bombalanması sırasında 48 kişinin öldüğüne, 100'den fazla kişinin yaralandığına ilişkin haberler alındığını bildirdi. Güvenlik görevlilerinin bölgeye giriş-çıkışı engellemesi ve köylerde yaşayanların değişik yerlere göç etmesi nedeniyle ölü ve yaralıların tümünün adlarını öğrenemediğini belirten Selim Sadak, Nahit Mentese'ye, "Olayla ilgili gerekli araştırma yapıp soruşturma açılacak mı?", "Bombalanan köylerde yaşayanların ifadesine ne zaman başvurulacak?" ve "Bombalanan köylerdeki zarar nasıl tazmin edilecek?" gibi sorular yöneltti. Selim Sadak, ayrıca köylerin bombalanması için emir verenlerin bulunarak cezalandırılmasını istedi.

Şemdinli (Hakkari): 2 Haziran günü saat 22.00 sıralarında Şemdinli ilçe merkezinde devriye gezen askeri panzerlerden çevreye ateş açıldı. Yaklaşık yarım saat süren ateş sırasında ölen ya da yaralanan olmadı, ancak birçok işyeri hasar gördü. Askerlerin keyfi olarak çevreye ateş açtıklarını bildiren Şemdinli Belediye Başkanı Hacı Özel, "İlçede yaklaşık bir milyar fırlak hasar meydana geldi." dedi.

Yukarı Karataş köyü (Tunceli): 5 Haziran günü Tunceli'nin Ovacık ilçesi civarında operasyon yapan güvenlik görevlilerinin, ilçeye bağlı Yukarı Karataş köyüne roketatar ve otomatik silahlarla ateş açması sonucunda Didar Elmas (7) adlı çocuk öldü, Zarife Boztaş (64), Gülender Akgül (55) ve İsmail Akgül adlı 3 kişi yaralandı. Yaralananlardan Zarife Boztaş, hastanede olayı şöyle anlattı: "Bölgede 3 gündür operasyon vardı. 3 Haziran günü köy yakınlarında PKK'lılar ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmadan sonra köy ablukaya alındı. Olay günü önce kuvvetli bir patlama sesi duyduk ve uçaktan bomba atıldığını zannettik. Sonra patlama ve silah sesleri arttı. Köy, 20 dakika ateş altında tutuldu. Evler hasar gördü. Didar Elmas evine isabet eden roketatar mermisinin başını kopartması sonucunda öldü."

Lice (Diyarbakır): 18 Temmuz günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Lice ilçesinde duyulan silah sesleri üzerine, operasyona başlayan güvenlik görevlileri, 100'den fazla ev, işyeri ve ahırı yakarak tahrip etti. Sokağa çıkma yasağı ilan edilerek başlatılan operasyon sırasında

çevreye rastgele ateş açan güvenlik görevlileri, ilçedeki evlerde arama yaptı. Akşam saatlerine kadar devam eden olaylar sırasında evi yakılan Hacı Tahir Kozat (70) adlı kişi dumandan boğularak öldü, Tarık Yağan ve Sedat Yağan adlı 2 genç yaralandı, yanan ahırlardaki çok sayıda hayvan telef oldu. Olaylar, Lice Jandarma Tabur Komutanlığı'nın yakınlarındaki Yeşilyurt, Çarşı, Molla, Körtü ve Yenişehir mahallelerinde yoğunlaştı. Lice'deki olayları protesto eden İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Halit Temli, "Lice'nin yakılmasına seyirci kalmamalıdır. Tüm demokratik kuruluşları olaya karşı duyarlı olmaya çağırıyoruz. Lice'deki uygulamaya karşı bugün suskun kalırsa, aynı uygulama yarın diğer kent merkezlerinde de yapılmak istenecektir" dedi.

Yüksekova (Hakkari): 23 Temmuz gecesi Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde duyulan silah sesleri üzerine, ilçedeki güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Yaklaşık 5 saat devam eden olaylarda Perihan Soylu adlı kadın öldü, Nejdet Adaş ve Sait Kömür adlı 2 kişi yaralandı, 4 ev ve 12 işyeri tahrip oldu. Yüksekova'da yaşayanlar, ilçedeki olaylara birkaç korucunun havaya ateş açmasının yol açtığını bildirdiler. Yapılan resmi açıklamada ise "olaylara ilçeye baskın düzenlemek isteyen PKK militanlarına güvenlik görevlilerinin karşılık vermesinin neden olduğu" belirtildi.

Kunuklu köyü (Diyarbakır): 12 Ağustos gecesi Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Kunuklu köyü yakınlarındaki askeri mevzilerden, PKK militanlarının bulunduğu dağlık alana yapılan top atışı sırasında kullanılan mermilerden 2'si Kunuklu köyüne isabet etti. Olayda Mümine Zümrüt (18) ve Netice Coşkun adlı 2 kadın öldü, 8 kişi yaralandı. Yaralananlardan durumu ağır olan Hakkı Coşkun, Muğtezer Zümrüt ve Habibe Coşkun Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne götürüldü. Hafif şekilde yaralanan 5 kişi ise Kulp Sağlık Ocağı'nda tedavi edildi. Hastanedeki yaralılarından Habibe Coşkun, köylerinin, köy korucusu olmayı kabul etmedikleri için kasıtlı olarak bombalandığını söyledi.

Hazro (Diyarbakır): 14 Ağustos gecesi Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde köy korucuları ve askerlerin çevreye ateş açması sonucunda Gazal Osnil (60) adlı kişi ile 8 yaşındaki torunu (D.O.) vurularak yaralandı. Gazal Osnil tedavi gördüğü Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde yaptığı açıklamada, "Namaz kıyordum. Birdenbire elektrikler kesildi. Sonradan silah sesleri duyulmaya başladı. Evde bulunan iki torunumu kucağıma aldım. Ancak evin önünden geçen bir panzerden eve ateş açılması sonucunda torunumla birlikte vuruldum. Torunum ağır yaralandı. Daha sonrasında bir şey hatırlamıyorum." dedi.

Boşaltılan, yakılan ve basılan köyler

1994 yılında köy ve mezraların boşaltılmasına tüm hızıyla devam edildi. Bir yıl boyunca 1000'den fazla köy ve mezra boşaltıldı. Köy boşaltma uygulaması ile büyük ölçüde köy korucusu olmayı kabul etmeyenlerin yaşadığı köy ve mezralar hedef alındı. Köy ve mezralara yönelik baskılar, boşaltma ile sınırlı kalmadı. Köyler sık sık basıldı. İnsanlar öldürüldü, yaralandı, işkence gördü. Pek çok köydeki ev, ahır, samanlık gibi binalar yakıldı ya da kullanılamaz hale getirildi. İnsanlar göçe zorlandı. Baskılar, çoğu zaman köyde yaşayanlar köyü terk edene kadar sürdü. 1994 yılı sonuna gelindiğinde Olağanüstü Hal Bölgesi ile çevresinde köy koruculuğu uygulamasını kabul edenler dışında, insan yaşayan köy ya da mezraya rastlanamaz oldu. Yapılan resmi açıklamalarda ise köylerin, "PKK'nin baskı ve saldırıları" ile "ekonomik sıkıntılar" nedeniyle boşaldığı ya da yakıldığı savunuldu.

İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Nisan ayında yaptığı bir açıklamada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 1987 yılı Temmuz ayından sonra 871 köy ve mezranın çeşitli nedenlerle boşaldığını bildirdi. Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurtdaş'ın konuya ilişkin sorusunu yanıtlayan Nahit Menteşe, 178 köy ve 39 mezranın kısmen, 288 köy ve 366 mezranın ise tamamen boşaldığını söyledi. Nahit Menteşe, köy ve mezraların PKK militanlarının baskısı ya da ekonomik nedenlerden ötürü boşaldığını öne sürerek, "Bu nedenle kırsal kesimden il ve ilçe merkezleri ile bölge dışındaki bazı illere göçler yaşanmıştır." dedi. Nahit Menteşe'nin bu açıklamasıyla, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yoğun bir biçimde süren köy boşaltma uygulaması ilk kez resmen kabul edilmiş oldu. Nahit Menteşe, 1994 yılı sonunda yaptığı başka bir açıklamada ise tamamen ya da kısmen boşaltılan köy sayısının 2 bin 297 olduğunu söyledi. Hatay Milletvekili Fuat Çay'ın konuya ilişkin soru önergesini yanıtlayan Nahit Menteşe, 30'u kısmen, 255'i de tamamen olmak üzere toplam 285 köy ve mezranın yakıldığını bildirdi. Bölgede yanan ev sayısının 7 bin 64 olduğunu belirten Nahit Menteşe, 37 bin 752 kişinin evi yandığı, 225 bin 283 kişinin ise başka nedenlerden ötürü evsiz kaldığı için göç ettiğini söyledi. Nahit Menteşe, göç edenlerin önemli bölümünün Şırnak, Mardin, Diyarbakır, Bitlis ve Bingöl'deki yerleşim merkezlerine gittiğini kaydetti. Nahit Menteşe'nin boşaltılan ya da yakılan köylerle ilgili olarak verdiği rakamlar arasındaki fark bölgenin insansızlaştırılmasına yönelik çabalara 1994 yılında (*) büyük hız verildiğini ortaya koydu.

Köylerin boşaltılması ya da yakılması, yarattığı pek çok sosyal sorunun yanı sıra hem bölge ekonomisine hem de Türkiye ekonomisine büyük zarar verdi. Türkiye Ziraatçılar Derneği (TZD) tarafından yapılan bir araştırmada köylerin boşaltılması ile ekili alan ve ormanların yakılması sonucunda ortaya çıkan ekonomik kayıpların 12 ile 13 trilyon lira arasında olduğu belirtildi. Araştırmanın sonuçlarına göre; sadece Mardin'de 371 bin 492 dekarlık tarım arazisi köyler boşaldığı için işlenemez hale geldi. 115 bin 447 hektar çayır ve meralık alan kullanım dışı kaldı. Hububat ekili alanların 70 bin dekarı yakıldı. 120 bin ağacın meyvesi toplanamadı. Hayvancılıkta yüzde 31.2 oranında düşüş meydana geldi. Diyarbakır'da ise hayvan sayısında yüzde 50, orman alanlarında da yüzde 60 oranında azalma oldu. Mardin ve Diyarbakır'ın pilot bölge seçilerek yapılan araştırmanın sonuçlarını yorumlayan TZD Genel Başkanı İbrahim Yetkin, "Araştırmaya konu olan yer, savaş bölgesi olarak adlandırabileceğimiz bir bölge. Burası Türkiye'nin toplam tarımsal alanının yüzde 15.88'ini oluşturuyor. Araştırmanın sonucu, bize buradaki kayıpların ekonomiye 12-13 trilyon liralık bir zarar verdiğini gösteriyor. Bu da ülke ekonomisine büyük bir yüküdür." dedi.

Türkiye köy yakma olayları nedeniyle uluslararası platformlarda da sık sık gündeme geldi ve kınandı. Ayrıca bazı köy yakma olayları, mağdurların bireysel başvuru haklarını kullanmaları sonucunda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun gündemine girdi. Örneğin; 1993 yılında boşaltılarak yıkılan Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Kelekçi köyünde yaşayanların yaptığı başvuru, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından dikkate alındı. Başvuruyu 17 Ekim günü incelemeye başlayan Komisyon'da köylüleri İHD eski Genel Başkan Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş, Türkiye'yi Prof. Dr. Bakır Çağlar başkanlığında 3 kişilik bir heyet savundu. Sedat Aslantaş, Komisyon'a, iç hukuk yollarını tüketmeden yaptıkları başvurunun kabul edildiğine dikkat çekerek "Bu çok önemli bir husustur. Başvuru lehimize sonuçlandı takdirde, iç hukuk yolları tüketilmeden Komisyon'a doğrudan başvuru yapma yolu açılmış

(*) İHD'nin yaptığı araştırmalar sonucunda, 1990 yılının başından 1993 yılı sonuna kadar Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresindeki illerde 923 köy ya da mezranın boşaltıldığı ortaya çıkmıştı.

olacaktır. 1913 yılından beri yürürlükte olan Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun, suç işleyen kamu görevlilerinin yargılanması önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle insan hakları ihlallerine paralel olarak komisyona yapacağımız başvurular sürecektir. Türkiye, köy yakma olaylarıyla ilgili davalar başta olmak üzere, benzer davaları kaybederek milyarlarca lira tazminat ödemeye mahkum olabilecektir.” dedi.

Köy boşaltma, yakma, yıkma ve baskın olaylarıyla ilgili olarak TIHV tarafından derlenen bilgilerin bir bölümü şöyle:

31 Ocak günü Siirt’ in Eruh ilçesine bağlı Akdiken köyüne baskın yapan askerler köydeki evlerden 4’ ünü yaktı. Konuyu Meclis gündemine getiren Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar, “Askerler, köyün tamamen boşaltılması için bir hafta süre vermişler. Aynı günlerde Eruh’ un Kuşdalı ve Gedikaşar köyleri askerler tarafından basılmış ve bu köylerin de boşaltılması istenmiş.” dedi. 2 Şubat günü de Siirt’ e bağlı Yurt köyünün askerler tarafından basıldığını kaydeden Zübeyir Aydar, askerlerin köyde yaşayanları dövdüklerini ve köyü yakmakla tehdit ettiklerini söyledi.

12 Şubat günü Diyarbakır’ ın Lice ilçesine bağlı Bağlan köyü köy korucuları tarafından basıldı. Haydar adlı bir korucunun PKK militanlarıyla girdiği çatışmada ölmesi üzerine yapılan baskında 7 kişi dövülerek yaralandı. Yaralananların adları şöyle: “Refik Solmaz (57), Halim Al (45), Hacı Mahmut Kaplan (65), Hacı Mehmet Ceylan (55), Halim Şahin (60), Nuri Demirbaş (35) ve Ekrem Demirbaş”. Baskın sırasında Refik Solmaz, Bayram Yıldırım, Celal Yıldırım, Mehmet Yıldırım, Emin Yıldırım, Kasım Yıldırım, Mustafa Yıldırım, Hacı Selami Öner, Semiha Yıldırım, Haydar Kahraman, Fevzi Ceylan ve Refik Bulut adlı kişilerin de evleri yakıldı. Yaralananlardan Refik Solmaz tedavi gördüğü Diyarbakır Devlet Hastanesi’nde yaptığı açıklamada, “Ormankaya köyü korucuları, köyümüze gelerek hepimizi köy meydanında topladılar. Hepimize hakaret ederek ‘Siz Ermenisiniz.’ dediler ve bizi dövmeye başladılar. Bu sırada evlerimiz ateşe verildi. Eşyalarımızı almamıza bile izin vermediler.” dedi. Olay, Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurtdaş tarafından Meclis gündemine getirildi. Sedat Yurtdaş, İçişleri Bakanı Nahit Mentеше’ nin yanıtlanmasını istediği önergesinde olay hakkında soruşturma açılıp açılmadığını sordu ve köylülerin zararının karşılanmasını istedi.

3 Kasım 1993 tarihinde boşaltılan, Siirt’ in Eruh ilçesine bağlı Eykent köyü, 6 Mart günü güvenlik görevlileri tarafından “evlerin PKK militanları tarafından kullanıldığı” gerekçesiyle yakıldı. Evlerinin yakılmasını tepkiyle karşılayan köylüler, “Koruculuğu kabul etmediğimiz için baskılarla karşılaştık. O nedenle köyümüzü terk etmek zorunda kaldık. Ama bahar aylarında köye dönmeyi düşünüyorduk ve bunu her fırsatta dile getiriyorduk. Köye dönmemizi engellemek için evlerimizi yaktılar.” dediler.

20 Mart günü Siirt yakınlarındaki Emekçiler Jandarma Karakolu’ na malzeme taşıyan bir aracın mayına çarpması üzerine güvenlik görevlileri tarafından basılan Kezere köyünde, başta muhtarın evi olmak üzere toplam 20 ev yakıldı. Baskın sırasında evlerdeki eşyaların alınmasına bile izin verilmediğini anlatan köylüler, askerlerin kendilerine, “Dua edin sizleri de birlikte yakmıyoruz.” dediklerini belirttiler. Evleri yakılanlar başta Siirt olmak üzere çevredeki yerleşim merkezlerine göç etti.

Bitlis’ in Hizan ilçesine bağlı Çökekyazı, Süttaş, Ürünveren, Şen, Ardaş, Tasulı ve Veras köyleri Mayıs ayında güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köylerdeki evlerin büyük bir bölümü yakıldı. Çıkan yangınlar sırasında çok sayıda büyükbaş ve küçükbaş hayvan telef oldu.

30 Mayıs gecesi Batman'a bağlı Binatlı köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda 2 yaşındaki bir çocuk vurularak yaralandı. Baskın sırasında köydeki bazı evler de hasar gördü. Evleri hasar gören köylülerin adları şöyle: "Osman Yardımcı, Yusuf Aygo, Hikmet Aygo, İhsan Aygo, Ömer Çağma, Ahmet Aygo ve Mustafa Çağma."

30 Mayıs gecesi Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Kocalar köyü ile Kulp ilçesine bağlı Alaca köyü, güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sonrasında Kocalar köyündeki evlerden 17'si, Alaca köyündeki evlerden de 12'si benzin dökülerek yakıldı. Güvenlik görevlileri tarafından iki yıl içinde 4 kez basılan Kocalar köyünde Mehmet Ulutaş (41) ve Seyfettin Kaplan (45) adlı 2 kişi dövülerek yaralandı. Baskıların artması üzerine her iki köyde yaşayanların büyük bir bölümü başka yerleşim merkezlerine göç etti.

1 Haziran gecesi Mardin'in Derik ilçesine bağlı Bayraklı köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri, köydeki bazı evleri tahrip etti ve bir patos makinasını yaktı. Evleri tahrip edilenlerin adları şöyle: "Hamit Er, Ali Er, Güle Yıldız, Harun Özsoy, Halil Romioğlu ve Zerga Özsoy." Baskın sırasında Sinan Romioğlu ve Harun Özsoy adlı 2 kişi de sopa ve dipçiklerle dövülerek yaralandı. Dayak sonucunda 4 kaburgası kırılan ve kafası yarılan Sinan Romioğlu Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde tedavi gördü.

Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan, Haziran ayı başında yaptığı bir açıklamada Ağrı ve Tendürek dağları ile çevresindeki yerleşim merkezlerinin boşaltılacağını ve buraların askeri bölge ilan edileceğini söyledi. Boşaltma işleminin tamamlanmasından sonra bölgeye izinsiz girenlere ateş açılacağını bildiren Mehmet Gölhan, "Bu uygulama ile İran, Ermenistan ve Nahcivan sınırında fiili bir tampon bölge oluşturulacaktır. Böylece PKK'nın bölgedeki faaliyetleri rahatlıkla kontrol edilecek ve önlenecektir." dedi. Mehmet Gölhan, boşaltılacak yerleşim merkezi sayısının 50'ye yakın olduğunu ve uygulama sonucunda 10 bin kişinin göç etmek zorunda kalacağını söyledi.

23 ve 25 Haziran günleri Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Sarısaman, Keklikdere, Yazkonağı, Yolaçtı ve Çevirme köyleri "kaçak olarak hintkeneviri ekildiği" iddiasıyla jandarmalar tarafından basıldı. Diyarbakır'ın Silvan ilçesindeki Jandarma Komando Birliği'nden gönderilen askerlerin düzenlediği baskınlar sırasında köylerdeki evlerden 350 kadarı, bir bölümü içindeki eşyalarla birlikte olmak üzere yakıldı. Olay, köylerde yaşayanların partilere ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne başvurması üzerine ortaya çıktı. Bunun üzerine yakılan köylere giden Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ile Jandarma Asayiş Komutanı Korgeneral Hasan Kundakçı evi yakılan insanlarla görüştü ve köylülerden özür diledi. Köylülere, "zararım devlet tarafından karşılanacağı" sözü verildi.

Temmuz ayı başında Diyarbakır'ın Hani ilçesine bağlı Akçayurt ile Yayladere köyleri güvenlik görevlileri tarafından yakıldı ve köylerde yaşayanlar zorla Topçular bölgesinde, Dicle nehri kenarında oluşturulan kampa götürüldü. Kampa götürülen yüzlerce kişi uzun süre kötü ve sağlıksız yaşam koşulları altında açık havada beklemek zorunda kaldı. Olayın kamuoyuna yansması ve uluslararası düzeyde tepkilerin ortaya çıkması üzerine kamp dağıtıldı. Kampta tutulanların istedikleri yere gitmelerine izin verildi. Ayrıca olayla ilgili olarak Hani Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma başlatıldı. Bolu'dan bölgeye getirilen askerler tarafından tamamen yakılan 50 haneli Akçayurt köyünün muhtarı Mehmet Günkan'ın köyün yakıldığını ve kendilerine işkence yapıldığını açıklaması üzerine başlatılan soruşturmada olaya tanık olan köylülerin ifadelerine başvuruldu. Ayrıca, Kaledibi, Turali, Topçular ve Sarıbudak köylerinde yaşayanlar Cumhuriyet Savcılığı'na çağrılarak "Akçayurt köyünün kim tarafından yakıldığı"

ve "toplama kampı hakkında bilgilerinin bulunup bulunmadığı" konusunda sorular soruldu. Bu arada kampa götürülenlerin arasında bulunan Emine Çelik (36) adlı hamile kadın erken doğum yaptı, ancak daha sonra bebeği öldü. Yayladere köyünün yakılmasının ardından bir süre kampta tutulan ve daha sonra Adana'ya göç eden, Emine Çelik'in annesi Fatma Çelik, olayla ilgili olarak "Bir yandan köyümüz yakılıyor, bir yandan kızlara işkence yapıyordu. Kızım bunları gördüncü korktu ve baygınlık geçirdi. Daha sonra sancısı başladı. Kızım kumun üstünde yatıyordu. Başında bekleyen askerler yardıma gitmek isteyenlere engel oldu. Kızım sonunda doğum yaptı. Bir oğlu oldu. Ancak bebek bir süre sonra öldü." dedi.

4 Temmuz sabahı Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Gözderesi köyü ile bu köyün Yukarıgören mezarına baskın yapan güvenlik görevlileri 8 evi eşyalarıyla birlikte benzin dökerek yaktı. Ateşe verilen evlerle birlikte yanan ahırlarda bulunan çok sayıda büyükbaş ve küçükbaş hayvan telef oldu. Celal Alphan ve Cevat Alphan adlı 2 kişi de gözaltına alındı. Bu arada Gözderesi köyünde 16 Haziran 1991 tarihinde çıkan bir çatışma sırasında güvenlik görevlileri tarafından evi yakılan Cüneyt Alphan adlı kişi, İçişleri Bakanlığı aleyhine açtığı tazminat davasını Mart ayında kazandı. Mahkeme kararında, güvenlik görevlileri kusurlu bulunarak Cüneyt Alphan'a 135 milyon lira tazminat ödenmesine karar verildi. Ancak bu kararın gereği yerel yöneticiler tarafından yerine getirilmedi. Cüneyt Alphan, bunun üzerine Eylül ayında yaptığı açıklamada, "Evim, güvenlik görevlileri ile PKK militanları arasında çıkan çatışma sırasında güvenlik görevlileri tarafından komşu eve atılan bomba nedeniyle içindeki eşyalarla birlikte tamamen yandı. Gördüğüm maddi zararın tazmin edilmesi için İçişleri Bakanlığı aleyhine dava açtım. Davayı kazandığım halde paramı alamadım. Kazandığım 135 milyon lira zamanında ödenmediği için değerini kaybediyor." dedi.

7 Temmuz günü Batman'ın Gercüş ilçesine bağlı Sargın köyüne baskın yapan köy korucuları 3'ü hariç köydeki bütün evleri içindeki eşyalarla birlikte yaktı. Korucular, köylülerin ekinlerini de ateşe verdikten sonra köyden ayrıldı. Evleri yakılan köylüler Gercüş ve Hasankeyf'e göç etti.

7 Temmuz günü sabah saatlerinde Batman'ın Sason ilçesine bağlı Kelhasan köyü Sinemerg mezarısı güvenlik görevlileri tarafından basıldı ve mezaradaki evlerden 10'u yakıldı. Baskında evlerle birlikte yanan ahırlarda bulunan yaklaşık 100 koyun da telef oldu. Evleri yakıldıktan sonra Sason'a göç eden köylülerden Bedia Şanlı, Sason Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurarak evinin askerler tarafından yakıldığını bildirdi ve hakiminin yerinde zararı tespitini istedi. Bedia Şanlı'nın 12 Temmuz günü yaptığı başvuru mahkeme tarafından kabul edildi ve olay yerinde inceleme yapılmasına karar verildi. 16 Temmuz günü Sason Asliye Hukuk Hakimliği Hakkı Hakan Alanur başkanlığındaki 5 kişilik bir heyet yakılan mezraya giderek inceleme yaptı. İncelemede Bedia Şanlı'nın 940 milyon lira zararı olduğu tespit edildi. Bedia Şanlı, daha sonra Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurarak İçişleri Bakanlığı aleyhine tazminat davası açtı.

Temmuz ayında Hakkari ile Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı toplam 24 köy güvenlik görevlileri tarafından tamamen boşaltıldı. Boşaltılan köylerde yaşayan yaklaşık 12 bin kişinin büyük bölümü bölgedeki diğer köy ve ilçelerdeki yakınlarının yanına, bir bölümü ise Kuzey Irak'a gitti. Boşaltılan köylerin adları ve bazılarının nüfusları şöyle: "Akkuş (400), Cevizdibi (600), Sütlüce (98), Elmacık (1115), Kaval (935), Kavak (2500), Hendek (425), Oğul (387), Çaltık (613), Pınarca (400), Sevin (197), Gevirkan (135), Zeranıs (145), Çatıkuru (213), Kaymaklı (640), Koçlu (128), Akbulut (386), İlik (116), Doğanca (1300), Demirli (140), Armutlu (395), Güzelkonak (310), Kırtaıs ve Zawüte."

1 Ağustos ile 15 Ağustos günleri arasında Tatvan'a bağlı Pertevküt, Anadare, Pancas, Engesor, Pıhak, Inzan, Axkis, Sallica, Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Tulumtaş, Uşi, Merge, Surtalanbağı, Bıhışka, Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Yerlibahçe ve Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Göltepe köyleri güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Ayrıca bölgedeki 20 köye boşaltılması için süre verildi. Boşaltılan köylerde yaşayanlar çevredeki il ve ilçelere göç etti.

14 Eylül sabahı Van'ın Gürpınar ilçesine bağlı Topyıldız köyü özel tim görevlileri tarafından basıldı ve köyün 3 gün içinde boşaltılması istendi. Köylüleri, "Köyü boşaltmazsanız, köyle beraber sizi de yakarız" diye tehdit eden özel tim görevlileri köyde bulunan 10 köy korucusunu gözaltına aldı. 15 Eylül günü serbest bırakılan köy korucuları, gözaltında işkence gördüklerini söylediler.

Eylül ayında Bingöl'ün Kiğı ilçesinde yapılan operasyonlar sırasında 25 köy boşaltıldı ya da yakıldı. Boşaltılan ya da yakılan köylerin adları şöyle: "Ağaçöven, Aşağı Serinyer, Bakkalı, Çanakçı, Çiçektepe, Çomak, Darköprü, Eskikavak, Nacaklı, Demirdös, Eşme, Molla İbrahim, Güneyyağı, Kutluca, Sırmacık, Sabirtaşı, Yukarı Serinyer, Yeniçevre, Yazılı, Yayladere, Üçgül, Yatansögüt, Sırmalıoşa, Sarıbudak, Yerkaya ve bu köylere bağlı bazı mezralar". Boşaltılan köylerde yaşayanların bir bölümü Kiğı'ya, bir bölümü de İstanbul, Mersin, İzmir gibi büyük kentlere göç etti.

19 Ekim günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Pirinçeken köyü ile Kardeşler mezrası güvenlik görevlileri tarafından basılarak yakıldı. Evleri yakılan köylülerin çoğu Kuzey Irak'a göç etti. Uzundere kasabasına göç etmek isteyen bir grup köylü ise güvenlik görevlileri tarafından engellendi. Aynı gün Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Derde köyüne başkan yapan güvenlik görevlileri de köyün boşaltılmasını istedi. Bunun üzerine köyde yaşayanların büyük bir bölümü göç etmek zorunda kaldı.

Ekim ayı başında Elazığ'ın Karakoçan ilçesine bağlı Pamuklu, Akkuş, Balıcalı, Okçular ve Deliktaş köyleri güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köylerde yaşayanların büyük bir bölümü Karakoçan'daki akrabalarının yanına yerleşti.

Mardin'in Savur ilçesine bağlı Bağyaka, Serinli ve Durusu köylerinin boşaltılması istendi. Mardin Jandarma Tugay Komutanlığı'nın aldığı karar, Kasım ayı başında Savur Jandarma Komutanlığı'nda görevli bir subay tarafından Bağyaka, Serinli ve Durusu köylerinin muhtarlarına iletildi ve köylerin boşaltılması için 28 Kasım gününe kadar süre verildi. Bunun üzerine 25 Kasım günü Mardin Valiliği'ne giden, Serinli köyünün muhtarı Şerif Zaman köyde yaşayanların büyük bölümünün kadın, çocuk ve yaşlı olduğunu belirterek, karardan vazgeçilmesini ya da kendilerine yaza kadar süre verilmesini istedi. Savur Jandarma Komutanı'nın, kendilerine, "köyün boşaltılmadığı takdirde yakılacağımı" söylediğini kaydeden Şerif Zaman, bu durumun köyde yaşayanların mağduriyetini arttıracığını söyledi. Yapılan girişimler sonucunda köylerin boşaltılmasından vazgeçildi.

Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) Genel Başkanı İhsan Arslan başkanlığındaki bir heyet Kasım ayında, boşaltılan ve yakılan köylerle ilgili bir araştırma yaptı. Heyetin Tunceli, Elazığ, Muş, Bingöl, Batman, Diyarbakır ve Mardin ile bu illerin bazı ilçelerinde yaptığı araştırmanın sonuçları rapor haline getirilerek Aralık ayı başında kamuoyuna açıklandı. Raporda, köylerin güvenlik görevlileri tarafından yakıldığı, mağdur duruma düşenlere yardım yapılmadığı ve devletin sadece koruculara konut yaptığı belirtilerek şu görüşlere yer verildi: "Bölgeye yönelik politikalar, kırsal alanı insansızlaştırma şeklinde tezahür etmektedir. Koruculuğu kabul etmeyen köyler, aşamalı olarak boşaltılmakta ve köyler-

deki evler yakılmaktadır. İnsanlar göçmen duruma düşürülmüştür. Yaptığımız tespitlere göre, her ilde 50-60 köy yakılmıştır. Bu köylerin büyük bölümü güvenlik görevlileri, bir bölümü köy korucuları tarafından yakılmıştır. Az sayıda korucu köyünün de PKK tarafından yakıldığı tesbit edilmiştir. Diyarbakır'da bir milyona yakın göçmen bulunmaktadır. Diğer il ve ilçelerin de Diyarbakır'dan farkı yoktur. Hepsi yoğun göç nedeniyle işsizler kenti olmuştur. Devleti yönetenlerin vaatleri havada kalmıştır. Hiç kimseye yardım yapılmadığı ortadadır. Devlet, korucu olmayan yerleşim birimlerini potansiyel suçlu görerek halka kötü davranmaktadır. İnsanları psikolojik baskı ile kendine bağlamak isteyen devlet bunun zararlarını gelecekte görecektir. Bölgede insan hakları ihlalleri had safhaya ulaşmıştır. Askerler halka kötü davranmaktadır. Yaşama hakkı ve can güvenliği yoktur. İnsanlar istediği gibi seyahat ve ikamet etme özgürlüğüne sahip değiller. Korucu köylerin dışındaki diğer yerleşim yerlerindeki okulların hepsi kapatılmış ve eğitim özgürlüğü kısıtlanmıştır. Göç eden insanların evleri talan edilmekte ve hak arama yolları kapatılmaktadır. Haksızlığa uğrayan insanlar başvuracak merci bulamamaktadır. Bölgede basın özgürlüğü yoktur. Tek haber kaynağı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin resmi açıklamalarıdır.”

Tunceli'nin köyleri

Tunceli'nin Çemişgezek, Hozat ve Ovacık ilçelerine bağlı 20 köy ile bu köylerinin bazı mezraları Eylül ayı sonu ile Ekim ayı başında güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köylerin adları şöyle: Aslıca, Karataş, Hanuşağı, Cevzlidere, Bilgeç, Yazıören, Mollaaliler, Yarıkkaya, Şahverdi, Elgazi, Kuşluca, Otubahçe, Tepsili, Eğrikavak, Çat, Çemberlitaş, Işıkvuran, Halitpınar, Gökçek ve Aynıktepe.” Boşaltılan köylerden 15'indeki evler, bazıları içindeki eşyalarla birlikte olmak üzere yakıldı. Ayrıca bu köylerde yaşayanlardan 17'si ortadan kayboldu. “Güvenlik görevlileri tarafından götürüldükleri” bildirilen 17 kişiden Müslüm Kavut, Aslan Yıldız, Ali Işık ve Hasan Çiçek daha sonra ölü olarak bulundu. Diğer kişilerin akıbeti ise 1994 yılı sonuna kadar belli olmadı. Boşaltılan ve yakılan köylerde yaşayanların büyük bölümü Ovacık'a, bir bölümü de Elazığ'a gitti.

Tunceli'deki köy yakma olayları kamuoyunda büyük tepki uyandırdı ve uzun süre tartışıldı. Olaylar ilk kez Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya'nın 4 Ekim günü Meclis'te yaptığı bir konuşma ile gündeme geldi. Konuşmasında Tunceli'deki bazı köylerin güvenlik görevlileri tarafından boşaltılarak yakıldığını ve bölgede sürdürülen operasyon sırasında çatışmalarla ilgili olmayan sivil halkın büyük zarar gördüğünü belirten Sinan Yerlikaya, “Köylerin yakıldığı yetmiyormuş gibi, yurttaşlarımız göçe zorlanmaktadır. Munzur Çayı üzerindeki 3 köprü sökülmüş ve ulaşım olanağı ortadan kaldırılmıştır. Uygulanan gıda ambargosu nedeniyle köylüler evlerine un ve şeker bile götürememektedir. Ormanlar yanmakta ve yok edilmektedir. İçişleri Bakanlığı'na yaptığım başvurular yanıtız kalmıştır. Kendileri umursamaz bir hava içindedirler. Yasadışı uygulamalara bir an önce son verilmelidir.” dedi. Sinan Yerlikaya, köylerin Bolu ve Kayseri'den getirilen askerler tarafından yakıldığını sözlerine ekledi.

6 Ekim günü bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki köy boşaltma ve yakma uygulamasının sürdüğünü ve Tunceli'de bir hafta içinde 15 köyün yakıldığını söyledi. Hükümetin köy yakma olayları karşısında sessiz kalmasını eleştiren Akın Birdal, “Meclis'i göreve çağırıyoruz. Bu insanlık dışı uygulama derhal durdurulmalıdır. Köylerin yakılmasının sorumluları ortaya çıkartılmalıdır. Meclis'te oluşturulacak bir komisyon bölgeye giderek vahşeti yerinde saptamalıdır.” dedi. Aynı gün Ankara'ya gelen, yakılan köylerde yaşayanların temsilcileri, yetkililerle görüşerek sorunlarını aktardılar. Ayrıca Tunceli milletvekilleri Kamer Genç ve Sinan Yerlikaya, aralarında Başbakan Tansu Çiller'in

de bulunduğu pek çok yetkili nezdinde girişimde bulundu. Ankara ve İstanbul'da ise düzenlenen basın toplantıları ve gösterilerle Tunceli'deki olaylar protesto edildi. Tepkiler üzerine harekete geçmek zorunda kalan dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, 8 Ekim günü beraberinde Devlet Bakanı Esat Kıratlıoğlu olduğu halde Tunceli'nin Ovacık ilçesine gitti. Murat Karayalçın ve yanındakilerin yakılan köylere gitmelerine askeri yetkililer tarafından izin verilmedi. Ovacık'ta protesto gösterileri ile karşılaşan ve uzun süre yuhalanan Murat Karayalçın, güçlükle yaptığı konuşmada, "Köylerden Ovacık'a gelen yurttaşlarımıza 'geçmiş olsun' demek için devlet olarak, hükümet olarak buraya geldik. Sorunları çözmek için her türlü tedbir alınacaktır. Köylerin yakılması için yukarıdan talimat verilmesi söz konusu değildir. Çatışma içinde haksızlık, yanlışlık, eksiklikler ortaya çıkabiliyor." dedi.

Dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, 10 Ekim günü yaptığı açıklamada Tunceli'deki köylerin güvenlik görevlileri tarafından yakıldığını doğrularak, "Ovacık'ta 218 evin yakıldığını saptadık. Olaylar Tunceli bölgesinde gelişiyor. Diğer bölgelerdeki terör olayları PKK tarafından gerçekleştiriliyor. Tunceli'deki terör ise devlet terörü. Tunceli'de köyleri devlet boşaltıyor ve yakıyor. Özelde Tunceli üzerinde duruyoruz. Güneydoğu'da evsiz, açıkta ve sokakta yaşayan 2 milyon insan var. Bunlara çadır bile veremiyoruz." dedi.

Bunun üzerine 14 Ekim günü bir açıklama yapan ve köylerin güvenlik görevlileri tarafından yakılmadığını savunan İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu'na isim vermeden sert eleştiriler yöneltti. Nahit Menteşe, yanan köylerden Karataş, Cevizlidere, Yazıören, Mollaaliler, Yarıkkaya, Şahverdi, Elgazi, Kuşluca ve Otlubahçe'nin operasyon bölgesi dışında kaldığını ve bu köylere güvenlik görevlilerinin girmedğini, Tepsili ve Eğrikavak köylerinde ise yapılan operasyon sırasında güvenlik görevlilerinin açılan ateşe karşılık vermesi üzerine bazı evlerin yandığını söyledi. Nahit Menteşe sözlerini şöyle sürdürdü: "Teröristlerin baskın ve katliamlarına karşı bir önlem olmak üzere, zulümden kurtulmak için bizzat halkın kendi isteğiyle boşalttığı köylerin yakılması için bölücü örgütün vermiş olduğu talimat güvenlik kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir. Bu iddiaların ileri sürülmesi, aslında, bölgede güç durumda kalan teröristleri korumaya yönelik girişimlerdir. Bilinen diğer bir gerçek ise devletten tazminat alabilmek, yeniden ev ve ahır yapmak için art niyetli bazı vatandaşlar tarafından köy ve mezarlardaki vasıfsız yapıların yakılmasıdır."

Askeri yetkililer ise yaptıkları açıklamalarda, köylerin bir bölümünün, asker üniforması giyen PKK militanları tarafından yakıldığını savundular ve yakılan köylere götürülen gazetecilere "PKK'ye ait sığınaklarda bulunduğu" öne sürülen asker üniformaları gösterdiler. Ayrıca bazı itirafçılara, "köylerin PKK militanları tarafından yakıldığını" öne süren açıklamalar yaptılar.

Yakılan köylerde yaşayanlar Ekim ayı ortalarında Ovacık Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak güvenlik görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusu daha sonra faksla insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu'na iletildi. Azimet Köylüoğlu bu gelişme üzerine yaptığı açıklamada, güvenlik görevlileri tarafından Ovacık ilçesinde yapılan operasyon sırasında 15 köyün tamamen yandığını bildirdi. Azimet Köylüoğlu şunları söyledi: "Ovacık ilçesine bağlı köylerde, güvenlik görevlileri tarafından yapılan operasyon sırasında 15 köyün tamamen yandığını belirten bir faks dilekçe bakanlığımıza ulaşmıştır. Dilekçede, Ovacık Belediye Başkanı ile 10 köy muhtarının isim ve mühürleri bulunuyor. Yanan 15 köyün dışında 30 köyün halkı da panik içinde evlerini boşaltmışlar. Dilekçede iddia edilen hususlar, ilgililerin telefonla araması sonucunda teyit edilmiştir. Faksta, yakma

eyleminde, ev sahiplerine evleri tahliye etmesi için süre tanınmadığı, bütün ev eşyalarının ve ziyaret eşyalarının yandığı, kadınların bebeklerine ait çamaşır ve bezleri almasına bile müsaade edilmediği belirtilmektedir.”

Tunceli'deki bazı köylerin güvenlik görevlileri tarafından yakılmasının büyük tepki uyandırması üzerine, bu olaylarla ilgili soruşturma açıldı. Ovacık Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturmada ilk olarak, “evlerinin yakıldığı” bildirerek suç duyurusunda bulunan 444 kişinin ifadeleri alındı. 2 savcı tarafından sürdürülen soruşturmada daha sonra tanıkların ve bölgede görev yapan bazı güvenlik görevlilerinin ifadelerine başvuruldu. Açılan soruşturma 1994 yılı sonuna kadar bir sonuca ulaşmadı.

Yakılan köylerden (Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı), 10'unun muhtarı, 27 Ekim günü Meclis'te Başbakan Tansu Çiller ile görüştü. Görüşmeye insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu ve Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya da katıldı. Toplantıdan sonra bir açıklama yapan Sinan Yerlikaya ve muhtarlar, Tansu Çiller'e yakılan köyler hakkında bilgi verdiklerini söylediler. Muhtarlar, köylerin yakılması sırasında havada askeri helikopterlerin uçtuğunu söylemeleri üzerine Tansu Çiller'in kendilerine, “Her helikopterin Türk ordusuna ait olduğu sanılmamalıdır. Gözlerimle görsem inanmam, bunlar dışarıdan gelmiş olabilirler. Ermeni, Rus, PKK, Afgan helikopterleri olabilirler.” dediğini anlattılar.

Tansu Çiller'in kamuoyunda tartışma, tepki ve esprilere yol açan bu sözleri, diplomatik çevrelerde şaşkınlık yarattı. Afganistan Büyükelçiliği'nde görevli bir diplomat, Afganistan'ın söz konusu bölgeye oldukça uzak olduğunu belirterek, muhtarların bahsettiği helikopterlerin Tansu Çiller'in öne sürdüğü gibi Afganistan ordusuna ait helikopterler olmasının olanaksız olduğunu söyledi. Rusya Federasyonu ile Ermenistan ise bu konuda bir açıklama yapmadı. PKK de “elinde helikopter olup olmadığı” konusunda bir açıklama yapmak yerine sessiz kalmayı tercih etti.

Bu arada yakılan köyleri ve insan hakları ihlallerini incelemek üzere Tunceli'ye giden sanatçı, yazar ve demokratik kitle örgütü yöneticilerinden oluşan heyetin bölgeye girmesine izin verilmedi. Heyet üyelerini taşıyan otobüsleri 9 Kasım sabahı Tunceli il sınırında durduran jandarma yetkilileri, “gezinin Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yasaklandığını” bildirerek otobüsleri geri çevirdi. Heyette yer alan bazı kişilere yapılan tebligatta, “Tunceli'ye yapacağımız gezi kamu düzenini ve güvenliğini sarsıcı nitelikte görüldüğünden, Olağanüstü Hal Yasası'nın 11-K maddesi uyarınca il ve ilçe sınırları içine girmeniz yasaklanmıştır.” denildi.

Gazeteci-Yazar Sungur Savran, Özgür Ülke gazetesinin 19 Ekim 1994 tarihli sayısında yayımlanan “İtiraf!” başlıklı yazısında Tunceli'deki köy yakma olaylarına değindi. Yazısında, “Çekik yüzlü olmak Vietnamlıların şanslıymış demek! ABD askerleri köyleri, mezraları yaktıktan sonra, ‘Bunlar Amerikan askeri kılığında Vietkong gerillalarıydı.’ diyemezdi.” ifadesini kullanan Sungur Savran'ın dile getirdiği görüşlerin bir bölümü şöyle:

Fıkra bu ya: Sovyetler Birliği dağılmadan önce, Amerikalılar bu ülkeye casus göndermek için bir yöntem düşünmüşler. En iyi ajanlarından birine ana dili gibi Rusça öğretmişler, Rus tarihinden günlük yaşamına, kültüründen yemek adetlerine kadar her şeyi belletmişler. Hatta semaverle yapılan çaya tiryaki bile etmişler. Sonunda Sibiry'a'ya havadan indirmişler. Ajanımız bir süre yürüdüktan sonra bir kasabaya gelmiş, kahveye girmiş, “Ben İvan.” diye kendini tanıtmış, başlamış sohbet. Kasabalılar hemen polise haber vermiş, polis gelmiş adamı casus diye tutuklamış. Ajanımız şaşkın, dayanamamış komiser sormuş: “Casus olduğumu nasıl anladınız?” Komiser cevap vermiş: “Bizim burada zenci pek bulunmaz da!”

Dersim'in köyleri ve ormanları günlerdir alev alev yanıyor, Gerici "mehmetçik" basın bile yangının haberleriyle sarsılıyor. Hükümetin bir üyesi bile ormanları devletin yakıtını açıklayarak, Dersim'de "devlet terörü" olduğunu ileri sürüyor. AFP bunu haber yaparak bütün dünyaya yayıyor. İçişleri Bakanı yüzündeki o korkunç çelik gülmüsemeye yine iddia ediyor: "Köyleri ve ormanları PKK yakıyor." Ama kimse inanmıyor buna.

Hükümet tam anlamıyla köseye sıkışmış durumda. Nihayet, muzrak çuvala sığmadığı için yeni bir yöntem deniyor. Pazar akşamı bütün televizyonlar Genelkurmay'ın yeni iddiasını naklediyor: "Köyleri asker kılığında girmiş PKK'liler yaktı."

Gerçeği ortaya koyma kılığında ileri sürülen bu tez, aslında bir itirafır. Bugüne kadar "PKK yaktı." diyenler, artık bütün tanıkların parmaklarının askeri birliklere işaret ettiğini saklayamaz hale geldiklerinde, köyleri yakanların askerler olduğunu kabulleniyorlar ve "Ama askerler asker değildi." diyorlar! Nedir peki askerlerin asker olmadığı iddiasının kanunları? Bir çuvaldan çıkarılan asker yelekleri! Sanki ordunun elinde bunlardan bol bol yokmuş gibi! Düşünün bir takım yelekleri önce bir torbaya dolduruyorsunuz, sonra televizyon kameraları önünde çıkarıyorsunuz, bu da kanıt oluyor! Başka kanıt? Yüzü saklanarak konuşurulan, PKK'nin köy yakma operasyonlarına katılmış olduğunu ileri süren sözde "itirafçılar". Sanki özel her aygıtının elinde Türkçeyi Kürt aksanıyla konuşan hain sıkıntısı varmış gibi!

Başka? Koskaca Dersim'de köyleri yakanın PKK olduğunu ileri süren tek bir köylü!

Televizyon muhabiri soruyor, "Nereden biliyorsun gelenlerin asker kılığında PKK'liler olduğunu?" diye.

Cevap: "Askerler niye gece gelsin, hep gündüz gelirler." Yani askerler değildi, çünkü onlar olamazdı!

Özel televizyon kanalları, bütün bunların yanısıra, birçok köylünün feryadını iletiyor: Köylerimizi asker yaktı diyor her biri. TRT ise, öteki televizyon kanallarında uzun uzun askerlerden şikayet etmiş olan köylülerin görüntülerini sessiz veriyor. Tam o sırada aradaki ses onların söylediğinin tam tersini söylüyor! Bu da habercilik oluyor! Başbakan Yardımcısı'nun bile giremediği köylere kameraların birdenbire askeri birlikler eşliğinde sokulmasının amacı açıktır: Köyleri askeri birliklerin yakıtı tartışmasızca ortaya çıktığından dolayı, son bir saptırma denemesi yapmak. Ama bu saptırma denemesi aynı zamanda bir itiraf oluyor: Köyleri yakanların fiziksel eşgalinin askeri birlikler olduğu tescil edilmiştir!

Geriyeye Botan'da 1300 köy yakılıp, yağmalanır ve boşaltılırken susanların bugün neden böyle celallendiği sorusunu cevaplandırmak kalıyor. Bu soruyu, bazılarının yaptığı gibi, "Kamer Genç Tunceli milletvekili." ya da "Sinan Yerlikaya fedakarca çalıştı." gibi yüzeysel cevaplarla geçiştirmek mümkün değil. Esas cevap bambaşka: Dersim Kürtleri Alevidir. Dolayısıyla Alevi topluluğu ayağa kalkmıştır. SHP ve bazı milletvekilleri Alevileri yitirirse, kendi politik geleceğini yitirir. Kamer Genç bunun için konuşmaya başladı. Sormak gerekiyor Genç'e. Evvelki hafta Düşünce Özgürlüğü Yürüyüşü için Ankara'ya gittiğimizde, yüzümüze hiç sıklımadan bakarak, "Terör olan ülkede insan haklarından bahsedilmez." demiyor muydu? Şimdi nasıl oluyor da Dersim konusunda sesini yükseltiyor? Yalnızca Kamer Genç'in politik çıkarının söz konusu olduğu yerde mi insan hakları olur? Kamer Genç'in ya da bakan Azimet Köylüoğlu'nun çelişkileri ne olursa olsun, önemli olan şudur: Kürt özgürleşmesi Alevi Kürtleri de kucaklayarak şovenizmin ytreğinde bir çatlak yaratmıştır!

e)- Göç edenler

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylar, baskı ve insanlık dışı uygulamalar, ilçe, kasaba ve köylere yönelik saldırı ve operasyonlar sonucunda yüzbinlerce insan mağdur duruma düştü. Köyler, kasabalar, ilçeler tahrip edildi. 2-3 milyon kişi yıllardır yaşadığı yerleşim merkezlerini terk ederek göç etmek zorunda kaldı. Göç edenlerin bir bölümü Diyarbakır, Van, Elazığ gibi, bölgedeki yerleşim merkezlerine, bir bölümü de İstanbul, İzmir, Mersin, Antalya, Adana gibi, batıdaki şehirlere gitti. Diyarbakır, Van, Adana ve Mersin'de, yerlerini yurtlarını bırakarak göç etmek zorunda kalan onbinlerce kişinin yaşadığı derme çatma mahalleler oluştu. Göç sonucunda 1990 nüfus sayımına göre, Mersin'in 422 bin olan nüfusu 1 milyona, Tarsus'un 177 bin olan nüfusu 350 bine, Adana'nın 927 bin olan nüfusu 2 milyona, Diyarbakır'ın 380 bin olan nüfusu 1 milyona, Gaziantep'in 600 bin olan nüfusu 1 milyona çıktı. Göçün yarattığı ekonomik ve sosyal sorunların boyutları 1994 yılında daha da büyüdü.

Göç olayı Türkiye ile sınırlı kalmadı. 1994 yılının ilk aylarından itibaren oturdukları yerleşim merkezleri terk etmek zorunda kalan binlerce kişi Kuzey Irak'a göç etti. Kuzey Irak'a gidenlerin sayısı 1994 yılı sonunda 20 bin kişiyi geçti. Göç edenler uzun uğraşlar sonucunda Birleşmiş Milletler kontrolü altındaki kamplara yerleştirildi. Bu kişilerin önemli bir bölümüne mülteci statüsü tanındı.

Kuzey Irak'a göç edenlerin içinde buldukları durumu incelemek üzere İHD tarafından oluşturulan bir heyet Haziran ayında Kuzey Irak'a gitti. İHD Genel Başkanı Akın Birdal başkanlığındaki heyet, 14 ve 15 Haziran günleri Zaho ve çevresi ile Duhok'ta incelemeler yaptı. Heyet tarafından hazırlanan rapor, Akın Birdal'ın 28 Haziran günü düzenlediği basın toplantısıyla kamuoyuna açıklandı. Akın Birdal, raporu açıklarken yaptığı konuşmada Kuzey Irak'a göç edenlerin, güvenlik görevlilerinin baskıları nedeniyle bu yola başvurduklarını belirterek, "Bu insanlar yeniden köylerine dönmek istiyorlar. Biz de bunu istemeliyiz. Onların köylerine dönmeleri için çaba sarfetmeliyiz." dedi. Rapor özette şöyle:

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda yaşananlar kamuoyu tarafından az ya da çok bilinmektedir. Son yıllarda Türkiye'nin güneyine ve batısına yaklaşık 2 milyon insan göç etmiştir. Ancak son aylarda Hakkari ve Şırnak'tan Kuzey Irak'a "kitlese göçler yapıldığı" yolunda duyurular alınmış ve bu konuda basında haberler yer almaya başlamıştır. Aynı günlerde İHD'ye başvurular yapılarak göçe neden olan koşullar üzerinde durulması ve bu konuda girişimde bulunulması istenmiştir. Bunun üzerine İHD, sivil toplum örgütlerine, siyasi partilere ve basına çağrı yaparak, göçü yerinde incelemek üzere oluşturulacak "İNSAN HAKLARI HEYETİ"nde yer alınmasını istemiştir. Türkiye'den Kuzey Irak'a göç eden Kürt göçmenlerin yaşama, sağlık, beslenme ve barınma koşullarını kamuoyuna duyurmak amacıyla, İHD'nin çağrısı üzerine Kürt Federe devleti sınırları içindeki Zaho ve çevresi ile Duhok'ta inceleme ve görüşmeler yapan heyetin saptadıkları aşağıdadır:

Heyet, 13 Haziran günü Ankara'dan Diyarbakır'a hareket etmiştir. 13 Haziran günü Nusaybin-Cizre arasında bulunan Nezirhan tesislerinde kalınmış, 14 Haziran günü Habur Sınır Kapısı'ndan Zaho'ya geçilmiştir. Heyet, aynı gün Kürt Federe Devleti Gümrük Polis Müdürü Nakip Muhammet ve Zaho Kaymakamı Muhammet Mecû ile görüşmüştür. Ardından Zaho Öğretmenevi Lokali'nde açlık grevi yapan 200 Kürt göçmeni ziyaret ederek, göç nedenleri, yaşama koşulları ve talepleri hakkında bilgi almıştır. 14 Haziran günü, göçmen kamplarının bulunduğu, Zaho çevresindeki Hizawa, Baheri ve Şeranişê bölgelerinde inceleme ve görüşmeler yapılmıştır.

15 Haziran günü Zaho'da bulunan Birleşmiş Milletler Irak Birimi Yetkilisi Ayman Ghraibah, Duhok Valisi Abdülaziz Tayip, Kızılay ile Kızıllaç'ın Duhok temsilcileri ve Kuzey Irak İnsan Hakları Derneği Başkanı Selah Zeru ile görüşülmüştür. Bu görüşmelerden edinilen bilgiler göre; Türkiye'den Kuzey Irak'a göç yaklaşık bir yıldan beri sürmektedir. Göç, özellikle Nisan ve Mayıs aylarında yoğunlaşmış ve 2 ayda hemen hergün 20-30 aile sınırı geçerek, sınıra 25 kilometre uzaklıktaki bölgelere yerleşmiştir. Güvenlik güçlerinin Hakkari, Şırnak, Cizre, Silopi, Uludere ve Çukurca'nın köyleri ile Diyarbakır'ın bazı köylerini ablukaya alarak göçü engellemeye çalışması ve sınırdaki sıkı askeri denetim nedeniyle son 10-15 gündür göç edenlerin sayısının günde 2-3 aileye düştüğü öğrenilmiştir. Yoğunluğun azalmasına karşın göçün sürdüğü, gerek yerel yetkililer, gerek Birleşmiş Milletler Temsilcisi, gerekse kamplardaki göçmenler tarafından belirtilmiştir.

Yerel yetkililer, Birleşmiş Milletler Temsilcisi ve kamplarda kalanların verdiği bilgilerin değerlendirilmesinden göç edenlerin yaklaşık 10-12 bin kişi olduğu sonucuna varılmıştır. Heyetin görebildiği üç göçmen kampı ve Öğretmenevi Lokali dışında Zaho, Tikabar, Darkar, Forga bölgelerinde de göçmen kampları bulunduğu öğrenilmiştir. Yukarıdaki sayı bu kamplarda yaşayanları da kapsamaktadır. Göçün nedenleri, kamplarda yaşayan göçmenlerle yapılan görüşmelerden çıkan sonuçlara göre şöyledir: Korucu olmaya zorlanma, bu kabul edilmediği için ev ve köylerinin basılması, erkeklerin toplanarak işkence yapılması, erkekler köy meydanında kuşatma altında tutulurken askerlerin kadınların bulunduğu evlere girmesi, evlere havan topu ve yangın bombası atılması, gıda maddelerinin özel baskın ve denetimlerle talan edilip kullanılmayacak hale getirilmesi, açlıkla karşı karşıya bırakılma, erkeklerin sürekli şekilde gözaltına alınıp işkence görmesi, hemen her aileden en az bir kişinin gözaltında ya da özel tim görevlileri tarafından öldürülmesi, kadınlara ve genç kızlara cinsel saldırı ya da işkence yapılması, genç kızların zorla kaçırılması ve bunlardan bir daha haber alınmaması, köylerin boşaltılması ve yakılması, tarım alanları ve ormanların yakılması, can güvenliğinin olmaması, "ya koruculuk ya ölüm" ikileminin dayatılması ve kendilerine başka bir şans tanınmaması, Türkiye'nin diğer bölgelerine gitseler bile rahat bırakılmayacakları korkusu vs.

Kamplardaki göçmenlerin bir bölümünü yapraklı dallardan yaptıkları barınaklarda, bir bölümü de Birleşmiş Milletler'in verdiği çadırlarda kalmaktadır. Kamplarda, her birinde birkaç musluk bulunan tesisattan su gereksinimi karşılanmaktadır. Çadır ve barınaklar çevresinde taşlar arasında yakılan ateşlerde Birleşmiş Milletler'in dağıttığı unla saç üstünde eknek pişirildiği, ailelerinin yaşama gereçlerinin birkaç tencere, battaniye ve minderden ibaret olduğu görülmüştür. Çocukların ayakkabısız, toz-toprak içinde, göz kenarlarına konan sineklere karşı bile duyarsızlaşmış bir şekilde yaşadıkları gözlenmiştir. 200 kişiye bir tuvalet düşmektedir. Çocuklarda beslenme yetersizliği başlamıştır. Birleşmiş Milletler'in dağıttığı un ve şeker dışında göçmenlerin düzenli bir besin alamadıkları, bunun da haftada bir verildiği ve yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Haftada bir doktor geldiği ancak, muayene yapmaksızın şikayete göre ilaç verdiği, yaşlıya verilen ilaçla, bebeğe verilen ilacın aynı olduğu belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler Irak Birimi Yetkilisi'nin verdiği bilgiye göre; kamplarda ishal ve bağırsak parazitlerinin yanı sıra 20 kadar sıtma vakası tespit edilmiştir. Sıtmanın yaygınlaşmasından kaygı duyulmaktadır. Birleşmiş Milletler yetkilisi, UNICEF'ten göçmenler için ilaç temin etmeye çalışıklarını, ayrıca Qandil adlı sağlık örgütü ile işbirliği halinde haftalık sağlık kontrolü yapıldığını bildirmiştir. Ancak, sabit veya gezici hastane olmadığı için haftalık sağlık kontrollerinde, acil vakalarda bile ilaç vermekten başka bir önlem alma olanağı bulunmadığı ifade edilmektedir. Şeranişe Kampı'nda bulunan 6 kişinin el, kol, bacak ve göz gibi organla-

rını yitirdikleri görülmüştür. Verdikleri bilgilere göre; bu kişiler göçten önce çeşitli tarihlerde köylerine yapılan bombardıman ve top atışları esnasında organlarını yitirmişlerdir. Koltuk değneği ile dolaşan 36 yaşındaki bir başka Kürt göçmen, kendisinin doğuştan sakat olduğunu ancak, bütün ömrünün karakollarda, gözaltında, işkencede geçtiğini, bu duruma dayanamayarak Eruh'tan Uludere'ye geldiğini ve daha sonra sınırı geçtiğini anlatmıştır.

Akduman, Sapaca, Hilal, Işıkveren, Taşdelen, Kayadibi, Kalemli, Ballı, Inceler, Balveren köylerinden göç etmiş olup, Zaho'daki Öğretmenevi Lokali'nde açlık grevi yapan 200 Kürt köylüsü ile görüşülmüştür. Bu kişiler yukarıda göç nedeni olarak sayılan uygulamalara maruz kalarak göç etmek zorunda kaldıklarını, uçakların bombardımanı ve top atışları arasında yaya olarak ya da katırlarla, gündüz saklanıp, gece yürüyerek Zaho'ya geldiklerini ifade etmişlerdir. Göç esnasında 8 kişinin uçaklardan atılan bombalarla öldüğü bildirilmiştir. Bu köylüler, kendilerini ziyaret etmenin yanı sıra yakılan yıkılan köylerinin gidilip görülmesini, öncelikle sağlık, beslenme, yerleşim sorunlarının çözümlenmesini istemişlerdir.

Heyetin görüştüğü Birleşmiş Milletler yetkilisi, göçmenlerin Birleşmiş Milletler'in sorumluluğu ve koruması altında bulunduğunu belirterek, göçmenlere çadır verildiğini, tıbbi yardım yapıldığını ve Dünya Gıda Programı çerçevesinde gıda yardımı sağlandığını, kamplara içme suyu için tesisat çekildiğini, durumun ideal olmadığını ancak acil yardım çerçevesinde mümkün olanı yapmaya çalıştıklarını anlatmıştır. Sıtma ekibi ve Duhok Valiliği ile birlikte çalıştıklarını, bölgeye şu anda günde 2-3 ailenin geldiğini ve göçün nedenlerini araştırdıklarını ifade eden yetkili, göçün Irak'ta kendileri için yeni bir durum olduğunu, bu duruma Türkiye ve Irak ile Cenevre'deki bitrolarının çözüm aradığını belirtmiştir. Çözümlerden birinin, koşulu olursa göçmenlerin daha önce yaşadıkları yerlere dönmesi olduğuna dikkat çeken yetkili, ancak göçmenleri buna zorlamayacaklarını, kalmaları halinde yaklaşan kış koşullarında durumun çok zor olacağını, göçmenlerin ulaşımı daha kolay yerlere sevkini sağlanması gerekeceğini söylemiştir. Göçmenlerin siyasi faaliyet içinde olduklarını gördükleri takdirde yardımı derhal keseceklerini kaydeden yetkili, olaya çok dikkatli yaklaşıklarını, durumun karışıklığını iyi bildiklerini, bu insanların bir çatışma ya da savaştan kaçmış gibi davrandıklarını, "insanlar yerlerini yurtlarını bırakıp buraya geliyorsa" bunun bir nedeni olması gerektiğini, ancak herkesin nedeninin aynı olup olmadığını bilmediklerini ve bunu araştırdıklarını ifade etmiştir.

Heyetin görüştüğü Kürt Federe Devleti Kamplar Sorumlusu, BM'nin Irak'a, Irak'ın da kendilerine ambargo koyduğunu, bu nedenle olanakları ve rezervleri olduğu halde, sanayi malzemesi getiremedikleri için devletlerinin sıkıntı çektiğini, Kürt göçmenlerin yaşadıklarını bizzat kendi halklarının da yaşadığını, ancak olanaklarını kardeş Kürt göçmenlerle paylaştıklarını belirtmiştir. Duhok Valisi de halkı, göçmenleri barındırması ve yardım etmesi için uyardıklarını, kendilerine gelen gıda maddelerini onlarla paylaştıklarını, göçmenleri öncelikli yardım listesine dahil ettiklerini, köyler yakılıp yıkıldığı için kendi halklarının da konut sorunu olduğunu, BM Göçmen Bürosu ve Kızılay nezdinde girişimler yaptıklarını, sulak ve ulaşımı uygun bir yeri BM'ye vereceklerini, ancak göçmenlerin sınıra yakınlarından ayrılmak istemediğini ve göçmenlerin de zaten yerleşmek değil, dönmek istediklerini anlatmıştır. Kızılay ve Kızılaç temsilcileri ise temsilcisi oldukları kurumların çalışma alanının, kendisi de yardıma muhtaç olan Kuzey Irak halkına yardım etmek olduğunu, kısıtlı olanaklarla çalıştıklarını ve sınırlı bir yardımda bulunabildiklerini açıklamışlardır. İnsan Hakları Derneği Başkanı da göçmenlerin sorunlarına ilgi duyduklarını, ancak parti ve hükümetten bağımsız gönüllü bir kuruluş olmaları nedeniyle olanaklarının çok sınırlı olduğunu ifade etmiştir.

Heyet 15 Haziran günü akşam üzeri, görüşmelerini tamamlayarak Zaho'dan ayrılmıştır. Heyet, Türkiye'ye geçtikten sonra, güzergah boyunca, savaş koşulları içinde bulunan askeri araç ve personele rastlamıştır. Güvenlik güçleri, heyetin aracını gerek giderken, gerek dönüşte 11 kez durdurmuştur. Ancak, heyetten haberdar olmaları nedeniyle bir zorlukla karşılaşmamıştır. Dönüş esnasında yolun iki tarafındaki dağlık ve ormanlık bölgelerde kesif dumanlar olduğu, Mardin'e 70 kilometre kala yolun kenarındaki ormanlık bölgenin yandığı, köylülerin ellerinde kazma, kürek gibi araçlarla içinde yer yer ekili alanlar bulunan ormana doğru koştuğu izlenmiş, ormanın bitimindeki tepenin eteğinde bir askeri aracın beklediği görülmüştür. Nusaybin'e 20-25 kilometre kala güney ufkü tamamen alevlerle kaplanmıştır. Hava kararırken heyet aracının bekletildiği karakolun görevlilerine, "Ne olduğu?" sorulduğunda "ekinlerin yandığı" yanıtı alınmıştır. Yine Mardin'e yaklaşırken, arkası açık iki askeri araç içinde gözleri kapatılmış ikişer kişinin askerlerin arasında, elleri birbirine bağlı olarak götürüldüğü izlenmiştir.

Sonuç

- Barış ve insan hakları için, Kuzey Irak'a giden heyetimiz ulusal ve uluslararası kuruluşlara acil yardım çağrısı yapma kararı almıştır.
- Göç eden insanların acil beslenme ve sağlık sorunları bulunmaktadır. Mevsim koşulları nedeniyle bugün için çadırlarda, naylon örtü ve ağaç dallarından yapılmış gölgelikler altında barınabilen çocuk, kadın ve yaşlı insanların kışı bu koşullar altında geçirebilmesi olanaksızdır. Herkesi göçmenlerin beslenme, sağlık ve barınma sorunlarının çözümü ile koşullarının iyileştirilmesi için girişimde ve yardımda bulunmaya çağırıyoruz.
- Meclis, siyasi parti ve hükümet heyetleri oluşturularak, yaşanan insanlık dramı yerinde görülmeli ve soruna ivedi çözüm getirmelidir. Birleşmiş Milletler ve Kızılağaç ile barış ve insan hakları kuruluşları acil yardım kanallarını harekete geçirmelidir.
- Küresel göçlere neden olan koşullar bir an önce giderilmeli, bölgede, insan haklarına ve demokrasiye bağlı düzenlemeler gecikmeden yapılmalıdır.
- Göç edenlerin yerlerine yurtlarına dönebilmeleri için özendirici önlemler alınmalı ve göç edenler buna ikna edilmelidir.
- Göç edenlerin ekmekten önce insanca yaşama isteği ve özlemi dikkate alınmalı, buna göre düzenlemeler yapılmalıdır.

Kuzey Irak'a giden heyette yer alan Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Hüseyin Okçu, 25 Haziran günü İstanbul'da düzenlediği basın toplantısında, göçmenlerle ilgili gözlemlerini anlattı. Kuzey Irak'a göçün bir yıldan beri devam ettiğini belirten Hüseyin Okçu, "Devletin 'Bunlar PKK baskısıyla göç etmişler. PKK, onları zorla götürmüş.' şeklindeki açıklamaları gerçek dışıdır. Kendileriyle görüştüğümüz çoğu mülteciye, zamanında devletin bir takım teklifleri olmuş. Koruculuk teklifi olmuş, ihbarcılık teklifi olmuş. 'Sizi cezalandırırız.' tehdidi olmuş. Bazılarının köyü yakılmış, bazılarının çocuğu götürülmüş, kaybedilmiş, işkenceye tutulmuş, hapse atılmış. O nedenle göç etmekten başka çareleri kalmamış." dedi. Hüseyin Okçu, kampları gezerken tanık olduğu bir olayı gazetecilere şöyle aktardı:

"Kamptaki kadımlardan biri, tüzerine benzin dökerek kendini yakmak istedi. Kadına, neden kendisini yakmak istediğini sorduğumuzda, bize, 'Benim 3 oğlum vardı. Bir gün askerler köye gelerek 3 çocuğumu almak istediler. Ben askerlerin götürdüğü gençlerin ne olduğunu bilirim. Ya kaybederler, ya sakat ederler, ya hapse atarlar. Askerlere yalvararak,

çocuklarımı almamalarımı istedim. Bir şeyle ilgilerinin olmadığını söyledim. Ama almakta kararlıydılar. Bunun üzerine boynumdaki altınları çıkarıp verdim. Çocukları bırakıp, altınları alıp gittiler. Olaydan bir gün sonra köy bombalandı. Bombalama sonucunda bir oğlum öldü. Telaş içinde kaçıma başladık. Yolda bizi de bombaladılar. Orada diğer oğlum öldü. Oğlumun ölüsüne bile sarılamadım. Kalan tek oğlum da açlık grevine girmiş, ölümü bekliyor. Kendimi yakmayayım da ne yapayım?’ diye dert yandı.”

İHD Genel Merkezi bünyesinde oluşturulan bir heyetin Haziran ayında Ankara’nın Beypazarı ilçesinde yaptığı araştırmadan sonra hazırlanan rapor da büyük kentlere göç edenlerin içinde bulunduğu olumsuz durumu çarpıcı biçimde ortaya koydu. İHD Genel Sekreter Yardımcısı Nazmî Gür’ün başkanlık ettiği heyetin hazırladığı rapor özetle şöyle:

Haziran ayında İHD’ye yapılan başvuru ve basında yer alan haberler üzerine, Güneydoğu’nun bazı illerinden göç ederek Ankara’nın Beypazarı ilçesine yerleşen 50 göçmen ailenin, barınma, beslenme, sağlık, eğitim ve diğer sorunlarını insani amaçla yerinde incelemek üzere İHD’nin yaptığı çağrıya olumlu yanıt veren Tüm Sağlık Sen yöneticileri ile bir grup gazeteciden oluşan heyetle Beypazarı’ndaki göçmen yerleşim alanına gidildi.

Göçmenlerin yerleştiği kampın, Beypazarı kent merkezi dışında, sağlıklı yerleşim özelliği taşımayan bir arazi üzerinde kurulduğu görüldü. Dikkati çeken bir diğer husus, kampın ortasından geçen yüksek gerilim hattıydı. Kampta kalanlarla görüşmeden önce, kampın genel durumu ve barınak olarak kullanılan derme-çatma naylon çadırlar yakından incelendi. Barınakların sağlıklı olmadığı, soğuk, yağmur gibi hava koşullarına karşı hiçbir koruma sağlamadığı tespit edildi.

Heyetimiz kampa girdiğinde, köylüler tarafından karşılandı ve kampın ortasında oluşturulan konaklama yerine götürüldü. Burada bir grup köylü ile karşılaşılan sorunlar üzerine söyleşiye geçildi. Görüşmede ilk olarak heyetin geliş amacı konusunda kamp sakinlerine genel bir açıklama yapılarak göçle birlikte ortaya çıkan sorunların anlatılması istendi. Köylüler göç nedeni olarak, bölgede yaşanan savaş, oluşturulan koruculuk sisteminin kendilerine de dayatılmasını, savaş koşullarının yarattığı geçim sıkıntısını ve bu koşullar yüzünden can güvenliklerinin kalmamasını gösterdiler. Kampta bulunanların Mardin’in Mazıdağı ilçesine bağlı Yukarı Ocak, Aşağı Ocak, Karalan, Işıkkaya köyleri ile Urfa ve Siverek’ten gelen 50 kadar aile olduğu, göçün 4-5 yıldır sürdüğü, göçmenlerin yerleştiği naylon barınaklarda yaklaşık 350-400 kişinin yaşadığı, kamptakilerin büyük çoğunluğunu 0-7 yaş grubu çocukların oluşturduğu gözlenmiştir. Köylülerle konuşmalarımız sırasında tespit ettiğimiz şikayet ve sorunlar şöyledir:

Göçmenler, altyapısı olmayan arazi üzerinde, kendi imkanlarıyla yaptıkları son derece sağlıksız ve ilkel barınaklarda yaşama savaşı verdiklerini, yaşam koşullarının ağırlığı ve yerleşim alanının genel konumundan kaynaklanan sağlık sorunlarının had safhada olduğunu, tuvaletlerin rastgele yerlere yapıldığını ve açıkta bulunduğunu, kullanılan içme suyunun yetersiz kaldığını, ayrıca suyun da temiz olmadığını ifade ettiler. Kampta yaşayan çocuklarda, bu anlatılanların doğal sonucu olan ishal vs. hastalıkların bulunduğu belirlendi. Ayrıca bir çocukta sarılık teşhis edildi.

Göçmenler, tüm başvurularına karşın hiçbir kuruluşun kendilerine sağlık konusunda ya da diğer sorunlarda yardımcı olmadığını, tedavilerini kendi kısıtlı imkanlarıyla gerçekleştirdiklerini belirttiler. Kampta kalanlardan bir bölümünün ilçede veya bir başka yerleşim biriminde gündelikçi olarak ya da yevmiye karşılığı çalıştığını, ancak kazanılan paranın

çocuklarının ilaç ve tedavi giderlerine gittiğini, bu nedenle tamamen ekmeğe dayalı ve katkı besin maddesi almaksızın beslendiklerini söylediler. Kamptaki sağlık koşullarının yetersizliği yapılan gözlemlerle de doğrulandı. Kampta bulunan ve okul çağına gelmiş çocuklardan ancak 5'inin ilçedeki bir okula gittiğini, geri kalan büyük bir çoğunluğun ise bu olanağı bulmadığını öğrendik. Heyet tarafından ilginç bulunan bir olay da şu oldu: Kampın kenarında yer alan bir barınağın önünde okul çağına gelmiş 7-8 çocuğun elinde "İslam" adlı dini dergi olduğunu gördük. Çocuklar, bu dergilerin kendilerine, kampa gelen "yabancı amcalar" tarafından verildiğini belirttiler.

Heyetin göçmenlerle görüşmesi sürerken, Beypazarı Emniyet Amiri ve birkaç sivil polis, bulunduğumuz bölgeye geldi. Polisler, heyetin kamptan ayrılışına kadar herkesi izleyip not aldı. Emniyet Amiri de heyettekilerin adlarını içeren bir listenin kendisine verilmesini istedi.

Kamptaki inceleme bittikten sonra yetkililerle görüşmek ve saptadığımız sorunları aktarmak amacıyla Beypazarı Belediyesi'ne gittik. Belediye Başkanı yerinde olmadığı için, ancak Belediye Başkan Vekili İbrahim Demir ile görüşebildik. İbrahim Demir'e, kamptaki gözlemlerimizi aktararak, sorunun çözümü konusunda bir çalışma yapıp yapılmadığını sorduk. Aldığımız yanıt, "göçmenlerin bugüne kadar kendilerine başvuruda bulunmadığı" şeklindeydi. Mezbahaya gidiş-gelişte uzaktan bu insanların tüm perişanlığını gördüğünü belirten İbrahim Demir, "Burada yaşayan insanlarla ilçe sakinleri arasında herhangi bir problem var mı?" şeklindeki bir soru üzerine de "MHP ve DYP'li politikacıların ve seçmenlerin, bu insanların Kürt olmaları nedeniyle burada barınmalarını istemediklerini ve zaman zaman bu nedenle gerginlikler yaşandığını" söyledi.

Sonuç olarak görünen şu ki; yaşadıkları toprakları terketmek zorunda kalıp, Beypazarı'na gelen bu insanların sorunlarıyla yerel yönetim birimleri başta olmak üzere hiçbir kamu kurum ve kuruluşu ilgilenmemiştir. Göçmenlere göçün başladığı 4 yıl öncesinden bugüne kadar götürülen tek somut hizmetin, çocukların elinde gördüğümüz "İslam" dergileri olduğunu belirtirsek, ilgisizliğin hangi boyutlara vardığını gözler önüne serebiliriz. Diğer taraftan ilçe halkı ile göçmenler arasında suni bir ayırımın gündemde tutulmaya çalışıldığı, Kürt olgusunun sürekli olarak öne çıkarıldığı ve mevcut koşulların iyileştirilmemesinin gerisinde de bu anlayışın yattığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, barınma, sağlık, eğitim ve işsizlik olmak üzere tüm sorunların vakit geçirmeksizin kesin çözüme kavuşturulmasını tüm ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından talep ediyoruz. Demokratik kuruluşlara da bu insanlara gerekli ilgi ve yardım elinin uzatılması için çağrıda bulunuyoruz.

Bu arada büyük şehirlere göç etmek zorunda kalan Kürtler kimi zaman güvenlik görevlilerinin, kimi zaman da kimliği belirsiz kişilerin baskı ya da tehditlerine maruz kaldı. Örneğin; baskılar sonucunda köylerini terk ederek Mersin'e giden Kürtlerin yerleştiği Barbaros mahallesinde yaşayanlar 1994 yılının son aylarında kimliği belirsiz silahlı kişiler tarafından tehdit edilmeye başlandı. Genellikle Diyarbakır, Hakkari, Ağrı, Batman, Mardin ve Tunceli'den göç edenlerin yerleştiği Barbaros mahallesinde yaşayan Hatice Kut (70) adlı kadın, akşam saatlerinde mahalleye gelen sivil giyimli silahlı 6 kişinin, sabaha kadar evlerin damlarında ve bahçelerde dolaştığını belirterek, "Bize silah gösteriyorlar. Mahallemiz devamlı polis gözetiminde ve kontrolünde olduğu halde bu silahlı kişiler, sokakta ve evlerin damında geziyor. Bu kişiler kimdir? Ne için geldiklerini bilmiyoruz. Geceleri korkumuzdan dışarıya çıkamıyoruz. Bizleri kendi topraklarımızdan sürgün eden zihniyet, burada da bizi rahat bırakmıyor. Bu silahlı kişiler bize kötülük yaparsa, bunun hesabını kim verecek?" dedi.

Barbaros mahallesinde yaşayan Ayhan Narin ise silahlı kişilerin özellikle Şeyhmus Üzümcü, Esmer Mertçe ve Celil Özer adlı kişilere ait evlerin damına çıktığını, bazen de bahçelerin içinde dolaştıklarını belirterek, şunları söyledi: “Sanki birilerini bekliyor ve takip ediyorlar. Her gün saat 18.00-22.00 arasında geliyorlar. Bahçe bahçe, sokak sokak dolaşıyorlar. Kimse korkusundan bir şey diyemiyor. Mahalle sakinleri artık mahalle arasında nöbet tutmaya başladı. Eğer başımıza bir şey gelirse bunun tek sorumlusu devlet olacaktır. Polis kontrolünde olan bir yerde silahlı kişiler nasıl bu kadar rahat dolaşabiliyor? Bu da gösteriyor ki, bu kişiler, polislerin denetiminde bizi korkutup, buradan kovmak istiyorlar. Bu provakasyon çabalarını sağduyulu davranıp, boşa çıkaracağız.”

f)-Sivillere yönelik saldırılar

Türkiye’deki insan hakları sorunları arasında önemli bir yer tutan, sivillere ve savunmasız insanlara yönelik silahlı-bombalı saldırılar, 1994 yılında da sürdü. Ancak bu saldırılar sonucunda ölenlerin sayısında (özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi’nde) bir önceki yıla göre büyük azalma oldu. Saldırıların sayısı ve sürekliliği ile toplumda bu nedenle yaratılan gerginlik ise son bir kaç yıla göre büyük ölçüde arttı. Yıl boyunca devlet yanlısı olarak bilinen köy ve mezralar, köy korucularının ev ve aileleri, köy koruculuğunu kabul etmeyen insanların yaşadığı yerleşim merkezleri, turistik tesis ve bölgeler, büyük kentlerin merkezi yerleri, parti binaları ile toplu taşıma araçları sık sık hedef alındı. İstanbul ve Adana başta olmak üzere pek çok şehirde sokaklara, alışveriş merkezlerine, otobüslere, sinemalara, lokantalara, bombalar bırakıldı.

Örgüt adı	Eylem sayısı	Toplam ölü	Ölen çocuk	Yaralı
PKK	70	156	34	355
İBDA-C	15	1	-	36
Kawa	1	-	-	6
Belirsiz	48	35	3	212
TOPLAM	134	192	37	609

Türkiye genelinde düzenlenen toplam 134 saldırı (*) sonucunda 37’si çocuk, 192 kişi öldü, (Sivillere yönelik saldırılarda 1992 yılında 34’ü çocuk 189 kişi, 1993 yılında da 107’si çocuk 406 kişi ölmüştü.) en az 609 kişi yaralandı. Saldırılardan 42’si Olağanüstü Hal Bölgesi’nde, 92’si batı ya da güneydeki büyük kentler ile turistik bölgelerde meydana geldi.

Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki saldırılarda 37’si çocuk 159 kişi öldü, 163 kişi yaralandı. Bu saldırılardan 28’i PKK militanları tarafından gerçekleştirildi. PKK militanlarının gerçekleştirdiği saldırılarda 34’ü çocuk 134 kişi öldü, 107 kişi yaralandı. 14 saldırının ise kim tarafından ve ne amaçla yapıldığı kesin olarak anlaşılmadı. Bu saldırılarda 3’ü çocuk 25 kişi öldü, 56 kişi yaralandı. Kim tarafından yapıldığı belli olmayan saldırılar genellikle PKK yanlısı olarak bilinen ya da köy koruculuğunu kabul etmeyenlerin yaşadığı, yerleşim merkezlerine karşı düzenlendi. Bu saldırıların köy korucuları ya da “kontr-gerilla” olarak bilinen karanlık odaklar tarafından düzenlendiğine dair yaygın bir kanaat oluştu.

(*) Banka şubelerine, devlete ait bina ve tesislere, şirket ve fabrikalara, dükkanlara, evlere, özel ya da resmi araçlara, parti binalarına, içlerinde insan olmadığı sırada düzenlenen yüzlerce bombalı ve silahlı saldırı (çoğu gece saatlerinde meydana gelen) değerlendirme dışı tutulmuştur.

Batı ya da güneydeki büyük kentler ile turistik bölgelerdeki saldırılarda 4'ü yabancı uyruklu 33 kişi öldü, 35'i yabancı uyruklu 446 kişi yaralandı. Bu saldırıların 42'si (22 kişi öldü, 248 kişi yaralandı.) PKK militanları, 15'i (1 kişi öldü, 36 kişi yaralandı.) İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün militanları, 1'i (6 kişi yaralandı.) "Kawa" adlı örgüt tarafından düzenlendi. 34 (10 kişi öldü, 156 kişi yaralandı.) saldırının ise kim tarafından yapıldığı saptanamadı.

Savunmasız kişilere ve sivil hedeflere yönelik saldırılar toplumda nefret uyandırdı. Bu saldırılar, toplumu terörize etmesi ve antidemokratik uygulamalara gerekçe olması nedeniyle ayrı bir önem kazandı. İnsan hakları savunucuları, bu saldırılar nedeniyle kimi zaman haksız, kimi zaman da yersiz suçlamalara maruz kaldı. PKK ya da Abdullah Öcalan tarafından yapılan bazı açıklamalarda, "özellikle büyük şehirlerdeki turistik tesislere, sanayi kuruluşlarına ve eğlence yerlerine saldırılar düzenleneceği" sık sık yineleni. Bu açıklamalar ve yapılan eylemler, batıdaki yerleşim merkezlerinde Kürtlere karşı oluşan tepki ve husumeti arttırdı.

Sivillere, savunmasız insanlara, yerleşim merkezlerine ve turistik hedeflere yönelik olarak düzenlenen saldırılarla ilgili TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

Olağanüstü Hal Bölgesi

1 Ocak gecesi Diyarbakır ile Elazığ arasındaki karayolunu, Maden ilçesi yakınlarda kesen bir grup PKK militanı, durdurdukları 2 otobüste bulunan biri polis 8 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Öldürülenlerden 6'sının adları şöyle: "Osman Turan (polis), Nahit Ergene (Elazığ Milli Eğitim Müdür Yardımcısı), Süleyman Ulusoy (memur), Nejat Dönmez (memur), Yahya Bulut (öğretmen) ve Fevzi Çalış".

2 Ocak akşamı Diyarbakır'da aralarında bir gece kulübü ile "Söz" adlı gazetenin merkez bürosunun da bulunduğu bazı binalara PKK militanları tarafından bombalı ve silahlı saldırılar düzenlendi. Söz gazetesine karşı düzenlenen saldırıda 2'si polis 4 kişi yaralandı. Saldırıya katılan PKK militanlarından 2'si polisle girdikleri silahlı çatışma sonucunda öldürüldü.

2 Ocak gecesi Siirt'in Erüh ilçesine bağlı Dikboğaz köyüne baskın yapan PKK militanlarının attığı roketatar mermisinin isabet ettiği bir evde bulunan Zerrin Akyürek (25), Şebnem Akyürek (18-hamile) ve Ömer Aksu (28) adlı 3 kişi ile Hanım Akyürek ve Bedri Akyürek adlı 2 çocuk öldü. Baskın sırasında PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmada 3 PKK militanı öldü, 3 köy korucusu yaralandı.

14 Ocak akşamı Şırnak'a bağlı Balveren köyündeki bir eve kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan 2 el bombasının patlaması sonucunda Abdülkerim Karatoprak ve Osman İşcan adlı 2 kişi ile 2 yaşındaki bir çocuk öldü. Patlamada Halime Karatoprak, Abdullah Fidan, Ali Karatoprak, Fadile Karatoprak, Ömer Karatoprak, Gurbet Karatoprak, İsmail Karatoprak ve Hatice Karatoprak adlı 8 kişi de yaralandı. Bölgedeki kaynaklar, Balveren köyünün "PKK yanlısı" olarak tanıdığını bildirdiler. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

22 Ocak gecesi Mardin'in Savur ilçesine bağlı Akyürek ve Ormancık köylerine baskın yapan PKK militanları, 4'ü köy korucusu, 6'sı çocuk, 9'u kadın, 20 kişiyi öldürdü. Baskında 8 kişi de yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği yetkilileri, PKK militanlarının baskın sırasında gaz bombası kullandığını ve baskına katılan militanlardan 2'sinin köy korucularının açtığı ateş sonucunda öldürüldüğünü açıkladı. Baskında ölenlerin adları şöyle: "Behiye Fidan (18), Menekşe Düzgün (18), Bilal Düzgün (10), Hanım Düzgün (70), Sabiha Düzgün (21),

Cemal Düzgün (20), Sevi Düzgün (18), Cemile Düzgün (20), Dilber Düzgün (20), Zeynep Düzgün (40), Hüseyin Düzgün (7), Fahri Düzgün (7), Feride Düzgün (10), İmran Düzgün (15), Sevi Aykal (30), Hüseyin Aykal (16), Resul Fidan (köy korucusu), Hüsnü Düzgün (köy korucusu), İsmail Aykal (köy korucusu) ve Şirin Düzgün (köy korucusu).”

24 Ocak sabahı Şırnak’ın İdil ilçesinden Midyat’a giden iki minibüse PKK militanları tarafından ateş açılması sonucunda Cemal Nas (24), Menci Kaya (60) ve Hayriye Kurtluk (46) adlı 3 kişi öldü, 7 kişi yaralandı.

Diyarbakır Valiliği binasının Nüfus Müdürlüğü bölümündeki bir tuvalete bırakılan bombanın 25 Ocak günü saat 11.00 sıralarında patlaması sonucunda Gülistan Çelik (5) adlı çocuk öldü, 2’si ağır 7 kişi yaralandı. Yaralıların adları şöyle: “Mehmet Demir, Şehmus Çapan, Siddık Kaynak, Mehmet Çelik, Emine Çelik, Halime Çelik ve Abdurrahman Aslan”. Saldırının sorumluluğunu üstlenen PKK, “benzer saldırıların devam edeceğini ve vatandaşların bu nedenle tedbirli davranması gerektiğini” bildirdi.

19 Şubat akşamı Mardin’in Mazıdağı ilçesine bağlı Bilge köyüne baskın yapan PKK militanların açtığı ateş sonucunda Abdullah Çelebi (70), İbrahim Çelebi (44), Melek Çelebi (70) ve Güllü Çelebi (80) adlı 4 kişi ile Şeymuz Çelebi (6) ve Kadriye Çelebi adlı 2 çocuk öldü, 2 kişi yaralandı.

23 Şubat gecesi Bitlis’in Tatvan ilçesine bağlı Emek köyü kimliği belirsiz silahlı kişiler tarafından basıldı. Baskın sonrasında, köyde yaşayanları bir araya toplayan silahlı kişiler, Bilayşan Asper adlı kadın ile Zeki Asper, Ziya Beyhan, Şerif Batur ve Adil Beyhan adlı 4 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Olayda Necla Sibel ve Mürşide Asper adlı 2 kişi de yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği yaptığı açıklamada baskının PKK militanları tarafından düzenlendiği öne sürdü. Köyün muhtarı Nuri Beyhan yaptığı açıklamada, “Köyümüzde korucu yoktur. Onun için PKK ile bir ittifakımız yok. Korucu olmayan köyler devletin hedefi, korucu olan köyler PKK’nin hedefi. Bu durumda ne yapacağımızı şaşırdık, kaldık. Olayda karanlık noktalar var. Yetkililer saldırıyı gerçekleştirenlerin PKK’liler olduğunu söylüyor. PKK’nin bize saldırmaması için bir neden yok.” dedi. Yörede, “PKK sempatanlarının yaşadığı bir yerleşim merkezi” olarak bilinen Emek köyü, bu nedenle güvenlik görevlileri tarafından boşaltılmak isteniyordu. Özgür Gündem gazetesinin 25 Şubat 1994 tarihli sayısında ise “köyün Tatvan Zırhlı Tuğay Komutanlığı’na bağlı askerler tarafından basıldığı ve askerlerin ‘Size PKK’ye yardım etmeyin ve köyü boşaltın dedik. Neden boşaltmadınız? 22 Şubat günü buraya militanlar gelmiş.’ diyerek göç etmek istemeyen köylülerin üzerine ateş açtıkları” yazıldı.

17 Mart günü Urfa’nın Siverek ilçesine bağlı Dağbaşı kasabasında yaşayan İsmail İpekli adlı kişinin evine PKK militanları tarafından düzenlenen bombalı-silahlı saldırıda Cabide İpekli adlı kadın öldü, 10 kişi yaralandı.

1 Nisan günü saat 18.15 sıralarında Diyarbakır’ın Çınar ilçesindeki belediye binasına kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Atılan bombanın pencere demirine çarpıp dışarıya düşmesi sonucunda ölen ve yaralanan olmadı, ancak binada hasar meydana geldi. Saldırının kim tarafından ve ne amaçla yapıldığı öğrenilemedi.

24 Nisan günü Şırnak’ın Güçlükönak ilçesine bağlı Papağankaya köyünden Siirt’e giden bir minibüse kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda Resul Kaya ve Mehmet Tür adlı 2 kişi öldü. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Siirt şehir merkezindeki bir iş hanına konulan bombanın 13 Mayıs günü akşam saatlerinde patlaması sonucunda Tahir Polat (12) adlı çocuk öldü, 2'si ağır 9 kişi yaralandı, 7 katlı iş hanının 3 katında büyük hasar meydana geldi. Yaralananların adları şöyle: "Emin Ünlü, Mehmet Siddık Demir, Musa Batur, Emin Ete, Murat Yarayan, Şemsettin Polat, Halim Aydoğan, Abidin Tarhan ve Ceylan Fırat." Saldırının, "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

15 Mayıs günü Elazığ şehir merkezindeki bir sinemaya kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan el bombasının patlaması sonucunda 6'sı asker 12 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

15 Mayıs gecesi Erzincan'ın Tercan ilçesine bağlı Edebük köyüne baskın yapan PKK militanları biri çocuk 9 kişiyi öldürdü. Baskında öldürülenlerin adları şöyle: "Rabia Köse (25), Tansu Köse (3), Selahattin Aktaş (49), Fikriye Aktaş (45), Adem Aktaş (16), Fadime Köse (45), Hünkar Çukur (80), Mustafa Aydoğan (27) ve Nurten Aktaş (35)."

18 Mayıs gecesi Van'ın Başkale ilçesine bağlı Öncüler köyüne baskın yapan PKK militanlarının bir eve açtıkları ateş sonucunda Ahmet Kaya (65) ve Satı Kaya (25) adlı 2 kişi ile Turan Kaya adlı 4 aylık bebek öldü.

23 Mayıs gecesi Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Ardıçlı köyüne baskın yapan bir grup PKK militanının evlere açtığı ateş sonucunda 3'ü çocuk 7 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. Ölenlerin adları şöyle: "Canan Ağırman, Gülüstan Ağırman, Mazhar Ağırman, Çetin Ağırman, Ahmet Ağırman, Şefika Ağırman ve Lokman Ağırman."

29 Mayıs akşamı Bingöl'e bağlı Yukarı Elmalı köyüne baskın yapan PKK militanlarının bir köy korucusuna ait eve açtıkları ateş sonucunda Sabri Korkmaz (60) ve Zahide Korkmaz adlı karı koca ile Sabri Korkmaz (7) adlı torunları öldü.

17 Haziran akşamı Diyarbakır'ın Fiskaya semtindeki Feritköşk Camii'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan el bombasının patlaması sonucunda Musa Güneş (45) adlı kişi öldü, İbrahim Kangal adlı kişi yaralandı. Kim tarafından ve ne amaçla düzenlendiği öğrenilemeyen saldırı sırasında camide 6 kişi bulunuyordu.

19 Haziran günü, Diyarbakır'da bir sinema salonuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan saatli bomba patlamasına az bir süre kala bulunarak imha edildi. Bombanın kim tarafından ve hangi amaçla konulduğu öğrenilemedi.

Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Yeniköprü köyünde yaşayan Halil Taşkıran adlı itiraflının evi 19 Haziran gecesi PKK militanlarının saldırısına uğradı. Olayda Halil Taşkıran'ın annesi Zahide (38) ile Ali (4), Süleyman (6), Filiz (7), Ayşe (12) ve Ekrem (13) adlı 5 kardeşi öldürüldü.

5 Temmuz gecesi Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Daltepe köyüne baskın yapan PKK militanlarının bir eve açtığı ateş sonucunda Vahide Kavıt (10) ve Ramazan Kavıt (14) adlı 2 çocuk ile Halime Kıranç (51) adlı kadın öldü.

20 Temmuz akşamı Bingöl ile Erzurum arasındaki karayolunu Karlıova ilçesi yakınlarında kesen bir grup PKK militanı, yoldan geçen araçlarda bulunan biri polis 11 kişiyi öldürdü. Öldürülenlerden bazılarının adları şöyle: "Abdülkerim Yıldırım (polis), İbrahim Cengiz, Muhsin Cürçüş, Nafiz Coşkun ve Memduh Bingöl". Olayda Selim Güreş, Mehmet İyigelen, Mehmet Gümüş, Süleyman Çelik ve Bedri Aydoğdu adlı 5 kişi yaralandı.

Adıyaman'dan Adıyaman'a bağlı Atatürk köyüne giden bir minibüse PKK militanları tarafından yerleştirilen bombanın 21 Temmuz sabahı patlaması sonucunda Sait Güler (64) adlı kişi öldü, 14 kişi yaralandı.

25 Temmuz gecesi Diyarbakır'ın Ergani ilçesi Şirinevler mahallesindeki bir kahvehane kimliği belirsiz kişiler tarafından önce bombalandı, ardından otomatik silahlarla tarandı. Olayda Mahmut Ernes, Zülfükar Ernes, Rifat Gülsüm, Ahmet Tokcan, Felemez Karabulut, Şükrü Mete ve Enis Çubuk adlı 7 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

25 Temmuz günü Elazığ ile Tunceli arasındaki karayolunun Seyitli Köprüsü bölgesinde, bir yolcu otobüsüne ateş açılması sonucunda Ergün Kaplan adlı er ile Kemal Timur, Filiz Aslan, Şehriban Bryıklı ve Süleyman Çelik adlı 4 kişi yaralandı. Bölgedeki kaynaklar, otobüse askerler tarafından ateş açıldığını savunurken, yapılan resmi açıklamada "saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiği" belirtildi.

Silopi Belediye Başkanı Neşet Ökten'in evi 27 Temmuz günü öğle saatlerinde kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Olayda 2 kişi yaralandı, evde hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

3 Ağustos gecesi Maraş'a bağlı Baluşağı Obası'na baskın yapan bir grup PKK militanının açtığı ateş sonucunda Fadime Kalem adlı kadın ile Şevket ve Nuri adlı 2 çocuk öldü.

10 Ağustos akşamı Van ile Van'ın Bahçesaray ilçesi arasındaki karayolunu kesen PKK militanlarının bir otobüse ateş açması sonucunda 3'ü çocuk 11 kişi öldü, 8 kişi yaralandı. Öldürülenlerin adları şöyle: "Abdülaziz Zeytin, Şehabettin Meraklı, Vahdettin Orhan, Cemal Orhan, Sadettin Orhan, Çağlar Orhan (8), Elmas Orhan (7), Celal Orhan (2), Halil Çelebi, Adem Algan ve Ahmet Mercimek." Saldırıda ölen ve yaralananların büyük bölümünün Bahçesaray Belediye Başkanı'nın akrabaları olduğu öğrenildi.

13 Ağustos akşamı Elazığ'ın Alacakaya ilçesine bağlı Halkalı köyüne baskın yapan bir grup PKK militanı, 9 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Öldürülenlerin adları şöyle: "Mehmet Özgen, Zülfü Özgen, Hüseyin Çelik, Ahmet Çelik, Mehmet Çelik, Ali Özdemir, Hüseyin Bağcı, Mehmedî Gülşen ve Mehmet Gülşen."

17 Eylül gecesi Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Akçasırt köyü Tahtanayal mezarına baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda 6 kişi öldü. Saldırı sırasında ölenlerin adları açıklanmadı.

26 Eylül günü Bingöl'ün Ilıcalar kasabası yakınlarında, kimliği belirsiz kişiler tarafından bir minibüse açılan ateş sonucunda Şerafettin Varol, Halim Kotinkaya, Zeki Kayantaş ve Tayyip Kotinkaya adlı 4 kişi öldü. Olayda Sait Diyadin, Ali Güneşgörü, İhsan Güneşgörü, Muhittin Kayantaş, Celalettin Korkutata, Sedat Kotinkaya ve Nizam Güneşgörü adlı 7 kişi de yaralandı. Saldırının kim tarafından ve hangi amaçla düzenlendiği öğrenilemedi.

3 Ekim günü Bitlis'e bağlı Kavaklı köyü yakınlarında yoldan geçen bir minibüse ateş açılması sonucunda Macit Maral ve Fında Kardeş adlı 2 kişi öldü, 4 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

5 Ekim gecesi Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Gümüşkanat köyüne baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda biri çocuk, 2'si de köy korucusu 8 kişi öldü, 6 kişi yaralandı. Ölenlerin adları şöyle: "Kemal Kanat (20), Zuriye Kanat (4), Nuriye Kanat (25), Meryem Kanat (18), Reşit Kanat (25), Kazım Kanat (55), Onur Kanat (45) ve Hakim Özer."

22 Ekim gecesi Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Tokaşlı köyüne baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda Nezihe Coşkun (35) adlı kadın ile Fatma Coşkun (8) adlı çocuk öldü, Şükran Coşkun ve Nihayet Coşkun adlı 2 kadın ile 3 aylık bir çocuk yaralandı.

31 Ekim günü sabahı Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Demirkonak köyü yakınlarında bir otobüsü durduran silahlı 4 kişinin açtığı ateş sonucunda 7 kişi yaşamını yitirdi. Saldırı sırasında öldürülenlerin adları şöyle: "Seyfettin Evin (30), Burhan Evin (24), Selim Çelikbaş (32), Abdülmecit Demir (43), Rifat Şenlik (25), Sait Aslan (40) ve Fikri Yılmaz (15)." Olayda Reşat Evin, Halil Şenlik, Cemil Şenlik, Arif Demir, Ferzende Yavuz ve Şemsettin Ekinci adlı 6 kişi de yaralandı. Saldırının kim tarafından ve hangi amaçla düzenlendiği öğrenilemedi.

4 Kasım günü öğle saatlerinde ANAP Diyarbakır İl Merkezi'ne PKK militanları tarafından bomba atılması sonucunda Ali Şahidin Kurcan (bekçi), Fatih Köse (polis), Mehmet Emin Altay, Hatice Işık, Kenan Altın, Perin Gök ve Sami Aslan adlı 7 kişi yaralandı.

5 Kasım günü Şırnak'ın İdil ilçesi Yayvantepe bölgesinde, içinde köy korucularının da bulunduğu bir otobüse PKK militanları tarafından ateş açılması sonucunda Emine Altıntaş ve Şerife Özmen adlı 2 kadın öldü.

9 Kasım günü saat 10.00 sıralarında Diyarbakır'ın Aliemiri Caddesi üzerindeki bir apartman garajına bomba yerleştirmek isteyen 2 genç, bombanın zamanından önce patlaması sonucunda öldü. Olayda Cesur Dönmez, İbrahim Delil, Fırat Yalçınkaya, Fahri Duman ve Hamdi Yavuz adlı 5 kişi ile Elif Ökte adlı çocuk yaralandı.

17 Kasım gecesi Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Çölköy'e baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda 2'si çocuk, 3'ü kadın 10 kişi öldü. Ölenlerden 9'unun adları şöyle: "Yusuf Aslan, Yaşar Otman, Memiş Esin, Ethem Otman, Haydar Erdoğan, Duhize Aslan, Şükriye Özbay, Müşide Kaymaz ve Kasım Kaymaz." Baskın sırasında çıkan çatışmada ise 2 PKK militanı ile bir güvenlik görevlisi öldü, 10 ev yandı.

23 Kasım günü öğle saatlerinde Diyarbakır'ın Saraykapı semtindeki bir ekmek firmına kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan bombanın patlaması sonucunda Bayram Gümüş (4) adlı çocuk öldü, Çiçek Buraner (13), Esra Buraner (6) ve Hidayet Gümüş (8) adlı 3 çocuk yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

29 Kasım akşamı Diyarbakır'ın Çiftlikkapı semtindeki postane binası önünden geçen bir polis aracına PKK militanları tarafından atılan el bombasının patlaması sonucunda, postane önünde bulunan Aydın Taşkıran, Mehmet Taşkıran, Abuzer Yüksekol, Fırat Yıldırım, İhsan Buralan ve Bahattin Sarı adlı 6 kişi yaralandı.

Bu arada 7 Ağustos gecesi Tunceli ile Erzincan arasındaki karayolunu Kırmızıköprü kasabası yakınlarında kesen PKK militanları, durdurdıkları bir araçta bulunan Markoant Hotakaimen (27) ve Tvomokalevi Pollari (20) adlı Finlandiyalı 2 turisti kaçırdı. Finlandiyalı turistler, 30 Ağustos gecesi Pülümür ilçesi Kangallı köyü yakınlarında serbest bırakıldı. Turistler, 31 Ağustos günü helikopterle Tunceli'ye getirilerek 24 saat gözaltında tutuldu.

7 Eylül günü Ağrı Dağı yakınlarında yol kesen PKK militanları, karayolu yapımında görev yapan Yaşar Kalaycı ve Ahmet Karagüzel adlı 2 mühendis ile 2 teknisyeni kaçırdı. Olayın öğrenilmesi üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, kaçırılan 4 kişinin bir an önce serbest bırakılmasını istedi. Kaçırılanlar daha sonra serbest bırakıldı.

Büyük kentler

Ankara'dan hareket eden 4 yolcu otobüsüne yerleştirilen saatli bombaların 14 Ocak akşamı aynı saatlerde Kırıkkale, Bolu ve Kızılcahamam yakınlarında patlaması sonucunda Ali Ertuğrul Tokaç (23), Ruhican Tul (29) ve Ali Taşcıoğlu adlı 3 kişi öldü, 2'si ağır 17 kişi yaralandı. Saldırıların sorumluluğunu PKK üstlendi. Olaydan sonra PKK adına gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "eylemin devletin baskısına, son günlerde Cizre'de halka karşı yapılan saldırılara, yağma, talan ve köy boşaltmalara karşı misilleme olduğunu" söyledi. Aynı kişi, "Baskıların sürmesi halinde metropollerdeki eylemlerimiz artacak. Özellikle bürokratik kurumları hedef alacağız" dedi. Olayda ölenlerden Ruhican Tul, Ankara'da yayımlanan Turkish Daily News gazetesinde tercüman-muhabir olarak görev yapıyordu. TİHV'nin çalışmalarına yakın ilgi gösteren Ruhican Tul, 16 Ocak günü Samsun'un Kavak ilçesinde toprağa verildi. Bombalı saldırılar üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "Nasıl Lice, Tatvan, Cizre'de tanklarla yurttaşların evleri yıkılıyor, insanlar öldürülüyorsa ve biz bunlara karşı çıkıyor ve protesto ediyorsak; otobüslerin bombalanmasına, insanların öldürülmesine de karşı çıkıyor ve protesto ediyoruz. Hiçbir ideolojik-siyasi mücadele ve hiçbir yüksek amaç, otobüs bombalama eyleminin gerekçesi olamaz. Böyle bir eylem savunulamaz, kabul edilemez. Derneğimiz, Cenevre Sözleşmelerini ölçüt almaktadır. Sözleşmelerin ortak 3. maddesi gereğince, silahlı çatışmanın tarafı olmayan insanlara yönelik yaralama, rehlin alma ve öldürme eylemini kim yaparsa yapсын karşı çıkmaktadır." dedi.

6 Ocak gecesi İstanbul'un Unkapanı ve Aksaray semtlerinde RP'ye ait 2 binanın kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalanması sonucunda 4'ü ağır 6 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu "Kawa" adlı örgüt üstlendi.

19 Ocak günü öğle saatlerinde İstanbul'da 8 yere bomba bırakıldı. Bırakılan bombalardan 6'sı patlarken, 2'si uzmanlar tarafından imha edildi. Ölen ve yaralanın olmadığı patlamalar, hasara ve halk arasında paniğe yol açtı. Bombalı saldırıların sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi. Bu arada bombalı saldırılardan birine (Beyazıt Camii) katılan İbrahim Tathı adlı genç, patlamadan sonra polis tarafından yakalandı.

23 Ocak gecesi İstanbul'un Halkalı semtindeki polis lojmanları yakınlarında bir kahvehaneye kimliği belirsiz 3 kişi tarafından otomatik silahlarla ateş açıldı. Olayda 5'i polis 11 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

Ankara'nın Kızılay semtinde seks filmleri oynatan bir sinemaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 1 Şubat günü öğle saatlerinde patladı. Ölen ve yaralanmanın olmadığı saldırı sinemada hasara yol açtı. Saldırının sorumluluğunu İBDA-C adlı örgüt üstlendi.

4 Şubat akşamı İstanbul'un Cihangir semti Güllabici Sokak'daki bir evde meydana gelen patlamada Şahide Taş (16) ve Yavuz Macit (31) adlı 2 kişi öldü, Gülizar Taş (35) adlı kadın yaralandı. Polis yetkilileri, patlamanın bomba imal ederken meydana geldiğini öne sürdüler. Bu olaydan kısa süre önce de İstanbul Taksim'deki bir lokantaya yerleştirilen bombanın patlaması sonucunda Soner Demirci (19) adlı öğrenci yaralandı.

İstanbul'un Bağcılar semtindeki bir postaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından yerleştirilen bombanın 9 Şubat sabahı patlaması sonucunda Cengiz Pulat (30) adlı PTT işçisi yaşamını yitirdi. Binada büyük hasara yol açan patlamanın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Tuzla'daki bir tren istasyonuna bırakılan saatli bombanın 12 Şubat sabahı patlaması sonucunda Ekrem Okutan, İsmail Kaya, Murat Tuncer, Osman Bozdağoğlu ve Cüneyt

Güden adlı 5 askeri öğrenci (asteğmen aday) öldü, 21'i askeri öğrenci, 8'i er, 2'si kadın 31 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Adem Adıgüzel, Necati Aydemir, Mustafa Uludoğan, Murat Taneli, Hasan Hüseyin Atagün, Mehmet Baştur, Ufuk Başalp, Yüksel Şen, Mustafa Aydemir, Nejat Aydın, İhsan Meral, Ali Rıza Kaplan, Celal Gök, Mehmet Yıldırım, Yusuf Yazgan, Ahmet Ağırbaş, Gülay Yılmaz, Murat Besleröz, Ali Özdemir, Süleyman Er, Tanju Zigen, Uğur Demir, Mustafa Günal, Mehmet Koçak, Levent Karabodur, Doğan Uludoğan, Nesrin Arsak, Ahmet Koçak, Nevzat Baysal, Çetin Efe ve Erdoğan Adıgüzel". Bombalı saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi. Örgüt adına yapılan açıklamada, "Eylem, devletin insansızlaştırma politikasına ve köy boşaltmalarına karşı misillemidir. Bu tür eylemlerimiz artacaktır." denildi. "Tren istasyonuna bomba bıraktığı" öne sürülen Şerif Mercan, Hediye Aybek, Cumali Karsu ve Enver Özer adlı 4 kişi olaydan kısa süre sonra tutuklandı. Haklarında ölüm cezası istemiyle dava açılan 4 kişiden Şerif Mercan, 14 Haziran günü, tutuklu bulunduğu Bursa Özel Tıp Cezaevi'nde kendini asarak intihar etti. Bu arada olaydan sonra bir açıklama yapan Kartal Cumhuriyet Savcısı Bektaş İlıköz, patlamadan kısa süre önce polise, "istasyona şüpheli bir paket bırakıldığına" dair ihbar yapıldığını bildirdi. Bektaş İlıköz, "Araştırdım, bana ihbar hakkında bilgi veren kişinin Terörle Mücadele Grup Amiri olduğunu öğrendim. Bu kişi ihbardan hemen sonra olay yerine hareket etmiş. Öncelikle istasyon uyarılsa, insanlar oradan uzaklaştırılabilirdi." dedi.

DEP'in Ankara Necatibey Caddesi'ndeki genel merkezinin bulunduğu binaya bırakılan tahrip gücü yüksek bombanın 18 Şubat günü saat 18.15 sıralarında patlaması sonucunda Ekrem Akçakaya (30) adlı kişi öldü, 2'si ağır 16 kişi yaralandı, binada büyük hasar meydana geldi. Ocak ayında da DEP'in Ankara İl Merkezi ile Yenimahalle ve Mamak ilçe merkezleri kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. 4 kişinin yaralandığı saldırıların sorumluluğunu üstlenen olmadı. (Ayrıntılı bilgi, "Partilere Yönelik Saldırıları" başlıklı bölümde)

Adana Kızılay Caddesi üzerindeki Merkez Postanesi'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 13 Mart günü saat 14.25'de patlaması sonucunda 6'sı asker 13 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Göksel Güner (er), Şerafettin Durku (er), Aydın Apaydın (er), Salih Kızıltan (er), Uğur Baştuğ (er), Ümit Bulduk (er), Orhan Işık, Bülent Gider, İsmail Balık, Beyhan Sert, Ali Burçak, Ercan Özperçin ve Osman Topçu". Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi. Mersin'in Bitpazarı semtindeki bir kahvehaneye konulan bombanın aynı gün aynı saatte patlaması sonucunda da 2'si ağır 4 çocuk yaralandı. Bu saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

15 Mart gecesi İstanbul'un Karagümrük semti Fevzi Paşa Caddesi üzerindeki bir içkili lokantaya kimliği belirsiz kişiler tarafından molotof kokteyli atıldı. Molotof kokteylinin lokantada çıkardığı yangın sonucunda Cemal Öney (19) adlı genç yanarak öldü, 3'ü ağır 19 kişi yaralandı. Ağır yaralanan 3 kişinin adlarının "Haluk Yüzgeç, Mahfuz Şekban ve Ramiz Karataş" olduğu öğrenildi. Saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

İstanbul'un Göztepe semti Kayışdağı Caddesi üzerinde bulunan bir benzin istasyonuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 16 Mart sabahı patlaması sonucunda Olcay Yıldırım adlı öğrenci ile Arif Göç adlı işçi yaralandı. Olaydan sonra gazetelere telefon eden bir kişi, "saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

İstanbul'un Kızıltoprak semti Bağdat Caddesi üzerinde bulunan bir süpermarkete bırakılan bomba 18 Mart sabahı patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlama sonucunda süpermarkette büyük hasar meydana geldi. Olaydan sonra gazetelere telefon eden bir kişi, "bombanın PKK militanları tarafından bırakıldığını" bildirdi.

18 Mart günü saat 14.55'de Adana'nın Kuruköprü semtinde, Adana İcra Mahkemesi ile Yüreğil İlçe Seçim Kurulu'nun bulunduğu binanın tuvaletinde tahrip gücü yüksek bir bomba patladı. Binada hasara yol açan patlamada Arafat Aslan (21) adlı kişi öldü, "Arafat Aslan'ın PKK'li olduğu ve bombanın zamanından önce patlaması sonucunda öldüğü" bildirildi.

20 Mart sabahı İstanbul Haydarpaşa Tren İstasyonu'nun tuvaletinde bomba patladı. Patlama sonucunda Kian Koon Jerry (20) adlı Singapur uyruklu genç yaralandı. Aynı saatlerde İstanbul'un Üsküdar semti Paşalimanı Caddesi üzerindeki bir benzin istasyonuna el bombası atıldı. Patlama benzin istasyonundaki araçlarda hasara yol açtı. Bombalı saldırıların "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul Kapalıçarşı'nın Beyazıt girişindeki tuvalete bırakılan bomba, 24 Mart günü öğle saatlerinde patladı. Patlamada İsmail Bulut (21), Sevilay Tezcan (23), Bejna Vesilika (52) ve Simtea Aleksandra (59) adlı 4 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Ayasofya Camisi'nin yakınlarına bırakılan bir bombanın 27 Mart günü öğle saatlerinde patlaması sonucunda Patrisya Erandes (İspanyol), Sehaper Norbert (Alman) ve Ani Von der Bas (Hollandalı) adlı 3 turist yaralandı. Çevredeki araçların da hasar gördüğü saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Kapalıçarşı'ya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 1 Nisan günü öğle saatlerinde patlaması sonucunda Jovier Castro Gonzales (48-İspanyol) ve Manura Nojan (40-Tunuslu) adlı 2 turist öldü. Patlamada çoğu turist 18 kişi de yaralandı. Olaydan sonra gazetelere telefon eden bir kişi, "eylemin PKK tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

Eski Yugoslavya Büyükelçiliği 1. Katibi Zivorad Simić'in, Ankara'nın Aşağı Ayrancı semti Kıbrıs sokaktaki evinin önüne duran otomobilinin altına bırakılan bomba, 19 Nisan günü sabaha karşı patladı. Patlama sonucunda ölen ve yaralanan olmadı, ancak çevredeki binalarda hasar meydana geldi, 3 araç da tamamen yandı. Saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

26 Nisan gecesi İstanbul'un Laleli semtindeki bir otelin lokantasına kimliği belirsiz kişiler tarafından el bombası atıldı. El bombası şans eseri patlamadı, ancak çıkan panik sırasında Kurbaçov Andrea ve Anatoli Akinof adlı 2 Rus turist yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

6 Mayıs gecesi İstanbul'un Bayrampaşa ilçesi Kartaltepe mahallesinde RP'ye ait bir lokale kimliği belirsiz kişiler tarafından el bombası atılması sonucunda Ömer Becerikli ve Kadir Dönmez adlı 2 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Sultanahmet Meydanı'ndaki bir tuvalete kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 7 Mayıs günü saat 10.00 sıralarında patlaması sonucunda İbrahim Kaymaz (35) adlı kişi yaralandı. Bu olaydan kısa süre sonra Dikilitaş semtindeki bir park ile turistler tarafından kullanılan otobüslerin durduğu Dolmabahçe rıhtımındaki otoparkta birer bomba patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlamalar çevredeki araçlarda hasara yol açtı. Bombalı saldırıların "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul Haydarpaşa Garı'nda, Ankara'ya hareket etmek üzere bekleyen bir trenin altına yerleştirilen bomba, 8 Mayıs günü saat 23.30'da patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlamalar trende hasara yol açtı. Patlamaların ardından trende yapılan incelemede tren hareket halinde iken patlamak üzere ayarlanmış tahrip gücü yüksek bir bomba bulundu. Bombaların kim tarafından ve ne amaçla bırakıldığı öğrenilemedi.

Ankara'nın Kızılay semti Olgunlar sokaktaki kitap satış tezgahlarının bulunduğu parktaki bir çöp kutusuna bırakılan bombanın 9 Mayıs akşamı patlaması sonucunda Metin Yıldız adlı kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

Adana'daki Seyhan Oteli'nin önünde bekleyen bir arabanın altına bırakılan bombanın 15 Mayıs günü patlaması sonucunda biri çocuk 3 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

15 Mayıs gecesi İstanbul Haydarpaşa Garı'nda Ankara'ya hareket etmek üzere bekleyen bir yolcu treninde meydana gelen patlamada Servet Merter ve Batman Merter adlı 2 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

16 Mayıs günü öğle saatlerinde İstanbul'un Osmanbey semtindeki Beyoğlu Telefon Bölge Müdürlüğü'ne bomba yerleştirmek isteyen Hüseyin Kılıç (16) adlı genç, bombanın zamanından önce patlaması sonucunda parçalanarak öldü. Olayda Şahin Aksoylu adlı kişi de yaralandı. Hüseyin Kılıç'ın "PKK militanı olduğu" bildirildi.

19 Mayıs günü öğle saatlerinde İstanbul Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerinde bulunan Santa Maria ve Saint Antuan kiliseleri, kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Ölen ya da yaralananın olmadığı patlamalar sonucunda kiliselerde hasar meydana geldi. Olaydan sonra gazetelere telefon eden bir kişi, "kiliselerin İBDA-C militanları tarafından bombalandığını" bildirdi.

22 Mayıs gecesi Adana'nın Mithatpaşa semtindeki bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda Fahri Akkoç adlı genç öldü, 7 kişi yaralandı. Saldırının hangi amaçla yapıldığı öğrenilemedi.

İstanbul Harem Otogarı'na kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan 4 bomba, 24 Mayıs günü saat 23.45 ile 24.00 arasında peş peşe patladı. Olayda Vehbi Mustafaoğlu (25) ve Murat Yaman (22) adlı 2 kişi yaralandı. Yaralılardan Vehbi Mustafaoğlu'nun sağ ayağı koptu. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Aksaray Vatan Caddesi üzerinde sefere çıkmak üzere bekleyen tramvayın bir vagonuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 26 Mayıs günü saat 17.45 sıralarında patladı. Patlamada Mehmet Gündoğdu adlı kişi yaralandı. Olaydan sonra tramvayda yapılan aramada bir bomba daha bulundu. Aynı saatlerde Aksaray Ordu Caddesi üzerindeki bir mağazanın önünde patlayan başka bir bomba da hasara yol açtı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi'nin çatısına kimliği belirsiz kişiler tarafından yerleştirilen bomba, 28 Mayıs günü patlamasına az bir süre kala polis tarafından bulunarak imha edildi. Bombanın "İBDA-C militanları tarafından konulduğu" ve "Patrikhane'de yapılacak bir düğün töreni sırasında patlayacak şekilde ayarlandığı" bildirildi.

7 Haziran günü öğle saatlerinde Aydın'ın Didim ilçesindeki iki otele bomba atıldı. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırılar otellerde hasara yol açtı. Saldırının "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul'da Taksim-Bostancı seferini yapan iki katlı bir belediye otobüsüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 14 Haziran sabahı patlamasına az bir süre kala otobüste bulunanlar tarafından fark edildi. Otobüs dışına atılan bomba kısa süre sonra patladı. Parça tesirli olan bombanın patladığı yerde büyük bir çukur açıldı. Bombanın otobüse kim tarafından ve hangi amaçla bırakıldığı ortaya çıkmadı.

10 Haziran günü akşam saatlerinde İstanbul Aksaray'da Ukrayna'dan gelen turistleri taşıyan bir minibüs kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Minibüste hasara yol açan patlamada ölen ve yaralanan olmadı. Saldırımın "İBDA-C militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

11 Haziran günü İstanbul Eminönü İskelesi'nde, hareket etmek üzere bekleyen bir vapurda saat 13.00 sıralarında bomba patladı. Patlamada İsmail Gürgün (38), Mustafa İlke (66), Fikret Özdengüven ve Halil İliksiz (34) adlı 4 kişi ile Özkan Danış (16) ve Mustafa İliksiz (4) adlı 2 çocuk yaralandı. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Tekirdağ'daki bir çay bahçesine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 12 Haziran akşamı patlaması sonucunda biri ağır 15 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Bülent Sevim, Hüseyin Şerbetçi, Mehmet İnan, İsmail Hakkı, Behzat Karaca, Turan İnce, Fatma İbiş, Mevlüt Bahşi, Mehmet Atalık, Mustafa Mirza, İsmail Başkır, Firdevs Önder, Aytaç Sözer, İsmail İnan ve Namık İpek." Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Bayrampaşa Otogarı'ndaki bir otobüs şirketi bürosuna kimliği belirsiz bir kişi tarafından valiz içinde bırakılan bombanın 16 Haziran sabahı patlaması sonucunda binada büyük hasar meydana geldi. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırının sorumluluğunu kimse üstlenmedi. Saldırıya uğrayan otobüs şirketinin bir yetkilisi, "Bu olay aldığımız önlemler sayesinde ucuz atlattığımızdır. Patlama otobüste meydana gelseydi kötü sonuçlar olabilirdi." dedi. İstanbul Kadıköy Rıhtım Caddesi'nde bulunan bir otobüs firmasına 18 Haziran sabahı düzenlenen benzer bir bombalı saldırıda da ölen ve yaralanan olmadı, ancak binada hasar meydana geldi.

19 Haziran günü saat 16.50 sıralarında İstanbul Karagümrük'te, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in konuşma yapacağı miting alanında bomba patladı. Olayda Mehmet Vedat Ödün, Ali Kaya, Güler Şahan, Şükriye Mutlu ve Perihan Genç adlı 5 kişi yaralandı. Alanda yapılan aramada bir bomba daha bulundu. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Muğla'nın Fethiye ilçesindeki bir kafeteryaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan iki bombanın 21 Haziran günü saat 22.50'de patlaması sonucunda 6'sı yabancı uyruklu 10 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Meindes Matina (Avusturya), Gendo Grens (Almanya), Stocher Inger (Almanya), Genson Hans (Almanya), George Tomson (İngiltere), Estone Brune (İngiltere), Erkan Koç, Mine Ünlü, Nuray Erkek ve Oya Bakır." Saldırımın "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

Muğla'nın Marmaris ilçesindeki bir plaj ile bir parka kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombaların 22 Haziran günü öğle saatlerinde patlaması sonucunda 4'ü yabancı uyruklu 11 kişi yaralandı. Yaralananlardan 9'unun adları şöyle: "İmre Metz (38-İngiltere), Silvio Metz (41-İngiltere), Alicia Metz, Joanna Griffiths (23), Trieme Griffiths, Mehmet Yılmaz (20), Orhan Karakaya, Nurullah Hatay (22) ve Serkan İnceyüz (19)." Patlamada yaralanan Joanna Griffiths adlı İngiliz tedavi gördüğü hastanede öldü. Saldırımın "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul'un Kalamış semtindeki askeri lojmanlar ile Fenerbahçe Orduevi'nin çevresindeki sokaklarda bulunan çöp kutularına bırakılan 5 bomba, 26 Haziran günü saat 14.30 sıralarında peş peşe patladı. Patlamalar çevrede hasara yol açtı. Olay üzerine bölgede yapılan aramada 2 bomba daha bulundu. Bulunan bombalardan ilki, bomba imha uzmanları tarafından imha edildi. İkinci bomba ise imha edilmek istenirken patladı. Patlamada bomba imha

ekibinde görevli Süleyman Aktaş ve Hürşit Şeker adlı 2 polis öldü, bir polis yaralandı. Bölgede akşam saatlerinde bulunan 2 bomba ise polis tarafından etkisiz hale getirildi. Saldırıların sorumluluğunu PKK üstlendi.

2 Temmuz günü sabaha karşı İstanbul'un Balat semtindeki bir birahaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan bombanın patlaması sonucunda İbrahim Kaya (57) adlı işçi yaralandı. Birahanenin "İBDA-C militanları tarafından bombalandığı" bildirildi.

Adana'nın Dörtylağzı semtindeki bir iş hanına bırakılan 2 bomba, 12 Temmuz günü öğle saatlerinde peş peşe patladı. Patlama sonucunda Erdoğan Yıldız ve Mesut Soylu adlı 2 polis ile Hüseyin Demirtaş, Sinan Demirtaş, Serap Azizoglu, Tuncay Beygavuz ve Oğuz Topaçoglu adlı 5 kişi yaralandı. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Suadiye Bağdat Caddesi üzerindeki 4 işyerine bırakılan bombalar 23 Temmuz günü saat 21.45 sıralarında peş peşe patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlamalar çevrede hasara yol açtı ve panik yarattı. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul'un Çağlayan semtindeki bir parka kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 2 Ağustos günü saat 22.00 sıralarında patladı. Patlamada Zülfü Özkar (13), Ramazan Karabulut (34), Yaşar Meşe (28) ve Ömer Yıldız adlı 4 kişi yaralandı. Saldırımın "İBDA-C militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

2 Ağustos gecesi Manisa'nın Turgutlu ilçesindeki bir kahvehaneye kimliği belirsiz maskeli 2 kişi tarafından ateş açılması sonucunda Osman Aykaç adlı kişi öldü, biri ağır 11 kişi yaralandı. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul'un Ataköy semtindeki bir eğlence merkezinin tuvaletine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 7 Ağustos günü saat 20.00'da patladı. Patlamada Ali Karasan (16) ve Ahmet Akdoğan (20) adlı 2 kişi yaralandı. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Olağanüstü Hal Bölgesi eski Valisi Necati Çetinkaya'nın kardeşlerine ait Çetinkaya Mağazaları'nın Adana'daki şubesine PKK militanları tarafından bırakılan 3 bomba, 8 Ağustos günü polis tarafından imha edildi.

İstanbul Topkapı Otobüs Terminali'ne bırakılan bir bombanın 12 Ağustos günü saat 17.30 sıralarında patlaması sonucunda İsmail Sunay (20) adlı Romanya uyruklu genç öldü, 3'ü yabancı uyruklu 9 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Inger Christina Frederikson (27-İsveç), Pavel Reinberger (27-Çekoslovakya), Mahmut Alkoç, Mehmet Teker, Ali Sunay, Nazım Nîmet, Mustafa Rayım (19-Romanya), Ayhan Pamuk ve Zeynel Abidin (16)." Saldırımın sorumluluğunu PKK üstlendi.

19 Ağustos gecesi Manisa'nın Saruhanlı ilçesinde genellikle Kürtlerin gittiği bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda Cebrail Sıgıncı adlı kişi öldü, 3 kişi yaralandı. Olaydan sonra yaralıları hastaneye götüren HADEP Saruhanlı İlçe Başkanı Mehmet Tozan bir süre gözaltında tutuldu. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Laleli'deki bir ilkokulun bahçesine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 19 Ağustos günü öğle saatlerinde patladı. Bekir Özatalay adlı kişinin yaralandığı saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Fatih Haydarbey Caddesi üzerindeki Fatih Askerlik Şubesi'nin önüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 22 Ağustos günü öğle saatlerinde patladı. Patlamada Hüseyin Ulucan (20) adlı er ile Meftade Gürkut (55) ve Bahtiyeye Taşoglu (48) adlı 2 kadın

öldü, Engin Havalı, Eyüp Murat Öktem, Mehmet Altuğ Kancan ve İsmail Çınar adlı 4 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Topkapı Sarayı'nın bahçesine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 23 Ağustos günü saat 11.55'de patladı. Patlama sırasında sarayın bahçesinde kimse bulunmadığı için olayda ölen ve yaralanan olmadı. Saldırının "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul Beyoğlu'ndaki Fitaş Sineması'na kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 24 Ağustos günü patlaması sonucunda 8 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

İstanbul'un Etiler semtindeki bir alışveriş merkezine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 25 Ağustos günü öğle saatlerinde merkez görevlileri tarafından bulundu. Patlamasına az bir süre kala bulunan bomba daha sonra etkisiz hale getirildi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İzmir Fuarı'ndaki Lunapark'a kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 1 Eylül günü saat 22.45 sıralarında patladı. Patlamada Bülent Oflaç (30) ve Leyla Metiner (25) adlı 2 kişi ile Ece Evrendilek (12) ve Kıvanç Evrendilek (10) adlı 2 çocuk yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Adana'nın Yenibey mahallesindeki PTT binası önüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 2 Eylül günü öğle saatlerinde patladı. Patlamada Kemal Dolaş ve Cumali Müstekin adlı 2 çocuk yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Ataköy'de bulunan Galleria Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin tuvaletine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan 3 bomba, 2 Eylül günü, polis tarafından patlatılarak imha edildi. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Beşiktaş'ta, Dolmabahçe Caddesi üzerindeki bir birahaneye bırakılan bomba, 2 Eylül gecesi patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

10 Eylül gecesi Gaziantep'in Beydilli mahallesindeki bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan bombanın patlaması sonucunda Ökkeş Naim (30) ve Mehmet Aslan (40) adlı 2 kişi öldü, Mehmet Yaşar, Mehmet Adıyaman, Ahmet Şahin ve Mesut Beyhan adlı 4 kişi yaralandı. Bombalanan kahvehanenin Ahmet Güzel adlı MHP üyesine ait olduğu öğrenildi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İzmir'in Karşıyaka semti 1717. sokaktaki bir çöp bidonuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 17 Eylül günü saat 16.00 sıralarında patladı. Patlamada, o sırada yoldan geçen Figen Akar ve Şule Duman (26) adlı 2 kadın yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Mersin Cumhuriyet Meydanı'na kimliği belirsiz kişiler tarafından yerleştirilen tahrip gücü yüksek bir bomba, 23 Eylül gecesi şarkıcı Mahsun Kırmızıgül'ün meydana vereceği konserden hemen önce patladı. Patlamada Şengül Tan (20) adlı kadın öldü, biri ağır 14 kişi yaralandı. Bu olaydan bir saat kadar önce de Mersin Serbest Bölge civarında bir belediye otobüsüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bombanın otobüs camına çarptıktan sonra yere düşerek patlaması üzerine olayda ölen ve yaralanan olmadı. Saldırıların sorumluluğunu üstlenen olmadı.

24 Eylül gecesi Mersin'in Yenipazar semtinde bir belediye otobüsüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atılması sonucunda Abdülkadir Öncül (32) adlı kişi ile Sinan Uysal (11) ve Adem Korkun adlı 2 çocuk yaralandı. Saldırımın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Adana Adliyesi'nin karşısında bulunan bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombalardan biri 12 Ekim günü saat 14.00 sıralarında patladı. Patlamada Şahin Çam (37) ve Seyfi Kılıç (40) adlı 2 kişi yaralandı. Kahvehaneye bırakılan ikinci bomba ise imha edildi. Saldırımın sorumluluğunu PKK üstlendi.

Adana'nın Kızılay Caddesi üzerindeki postanenin önüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 13 Ekim günü saat 11.15'de patladı. Patlamada Zeki Lunkaya (35) ve Ali Bikit (38) adlı 2 kişi öldü, biri polis 8 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Sadık Yaprak (polis), Metin Köse, Fatih Demir, Hatice Uzun, Menderes Çoban, Suat Eroğlu, Haydar Çubukkesen ve Ali Demirci." Saldırımın sorumluluğunu PKK üstlendi.

İzmir'in Konak semti Nadir Nadi Caddesi üzerindeki bir mağazaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 28 Ekim günü saat 15.45'de patladı. Patlamada Osman İşgüzar (61) adlı seyyar satıcı öldü, 5'i ağır, 3'ü çocuk, 40 kişi yaralandı, çevredeki işyeri ve araçlarda büyük hasar meydana geldi. Yaralananların adları şöyle: "Tanju Kurban, Abdülhadi Bilgin, Remzi Karaman, İsmet Tugan, Mehmet Ali Özkul, Sabri Dalyan, İbrahim Tosun, Vildan Kızıl, Seçil Harman, Ahmet Gül, Ali Akseki, Nazım Akar, Hanife Kosova, Ayşe Tüloğlu, Sıdıka Şahin, Duygu Eral (6), Ayten Onan, Uğur Şumlu, Tevfik Şahlar, Azime Tosun, Ünal Özdemir, İsmet Reka, Saliha Eral, Akra Kosova (2), Sefer Şahin (2), Ferda Göktürk, Fadıl Sepli, Ülkü Ergökçe, Harun Odabaşı, Serap Türkmenoğlu, Hamit Dalyan, Niyazi Koyuncu, Özlem Gül, Gökhan İyikal, Ayhan İşgüzar, Gamze Şeker, Sertan İnan, Sadri İpek, İdris Akman ve Esat Cindibek." Olaydan sonra gazeteleri arayan kimliği belirsiz bir kişi, "eylemin köyleri yakılan Kürtler tarafından düzenlendiğini" bildirdi. Olaydan 2 saat sonra, patlamanın olduğu bölgedeki bir süpermarkette bulunan saatli bomba imha edildi.

31 Ekim gecesi Gaziantep'in Beydilli mahallesindeki bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan el bombasının patlaması sonucunda 2'si ağır 10 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Hasan Ataş, Süleyman Yılmaz, Mahsun Yılmaz, Cuma Demir, Halil Tattı, Ömer Çelik, Ahmet Demir, Hüseyin Kahraman, Kadir Gümüş ve Osman Çoban."

Adana'nın Kuruköprü semtindeki bir otele kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 5 Kasım sabahı patlaması sonucunda ölen ve yaralanan olmadı, ancak hasar meydana geldi. Bu olaydan kısa süre sonra aynı semtteki Pazarlar Caddesi üzerine bırakılan bir bombayı imha etmek isteyen Mustafa Katurcıoğlu adlı polis, bombanın patlaması sonucunda yaralandı. Saldırıların "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nin 5. katındaki Dahiliye Bölümü'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 9 Kasım akşamı patladı. Patlamada Hasan Urcan (32) ve Halit Ünal (48) adlı 2 hasta yaralandı. Saldırımın sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin bazı bölümlerinde, başlarını örten kız öğrencilerin derslere alınmaması İslamcı kesimlerin tepkisini çekiyordu.

İstanbul'un Şirinevler semti Yeni Çalışlar Caddesi üzerindeki bir sinemaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 19 Kasım akşamı patladı. Patlamada Kemal Ünver adlı kişi yaralandı, sinemada hasar meydana geldi. Olaydan sonra gazeteleri arayan bir kişi, "saldırımın PKK militanları tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

Adana'nın Eski İstasyon mahallesindeki bir otomobil galerisine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 23 Kasım günü patlaması sonucunda, Hüseyin Engin (15) ve Fuat Okutucu (17) adlı 2 lise öğrencisi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

Adana'nın İnönü Caddesi üzerinde bulunan bir dershaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 24 Kasım günü saat 09.00'da patladı. Patlamada Süleyman Çatık (27) adlı öğretmen ile Ekrem Güner (22) adlı dersane görevlisi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Üsküdar Bağlarbaşı semtindeki bir alışveriş merkezine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 28 Kasım günü saat 18.00'da patladı. Patlamada Nilgün Polatoğlu (ağır), Umut Güney, Murat Gökdağ, Pakize Tunca, Haydar Taşlıçay ve Özkan Biryant adlı 6 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

3 Aralık günü sabaha karşı Özgür Ülke gazetesinin İstanbul Kadırga'daki merkezi ve Çağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na bombalı saldırılar düzenlendi. Saat 03.15 ile 03.50 arasında meydana gelen saldırılar sonucunda bir kişi öldü, 21 kişi yaralandı. Saldırıların sorumluluğunu resmen üstlenen olmadı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 257-258'de)

Adana Hipodromu'nun gişe bölümüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 10 Aralık günü saat 14.30 sıralarında patladı. Patlamada 2'si ağır 16 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Kadir Taylan (ağır), Mahir Bilir (ağır), Yunus Sabanlı, Hüseyin Sarıyıldız, Kemal Hazar, Edip Özşahin, Gökhan Kolcu, Selçuk Balcıoğlu, Rahmi Turan, Soner Kulak, İlhami Hergeleciler, Serdar Topuz, Mahmut Duran, Mehmet Arapçelse, Halil Aslan ve Yılmaz Yeşilbaş." Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

13 Aralık sabahı İstanbul Beyazıt Meydanı'nda park eden bir otomobilde meydana gelen patlamada Nurullah Güzel (28) adlı kişi öldü, Cemal Yolcu adlı kişi yaralandı. "PKK militanı olduğu" bildirilen Nurullah Güzel'in, bombanın zamanından önce elinde patlaması sonucunda öldüğü, Cemal Yolcu'nun ise patlama sırasında yoldan geçmekte olduğu açıklandı.

İstanbul Laleli'deki bir dükkanın önüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 13 Aralık günü saat 13.00'de patladı. Patlamada 4'ü yabancı uyruklu 8 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "İrfan Karaoğlu, Bülent Çifçi, Galip Yıldırım, Mehmet Demir, Handu Ban, Cepteri Fegenneahlk, Sergei Fegenneahlk ve Opesane Oliane." Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

17 Aralık günü saat 16.00 sıralarında İstanbul'un Pangaltı semtinde bulunan, subay ve astsubayların alışveriş ettiği bir mağazaya bırakılan bomba, patladı. Patlamada, mağazada çalışan Enis Saygı adlı işçi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

İzmir'in Konak semtindeki Hilton Oteli'nin önüne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bir arabanın bagajında bulunan bomba 25 Aralık gecesi patladı. Patlamada, Ali Özüsakız ve Suretün Vardar adlı 2 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Beşiktaş'daki bir pasajın giriş katında bulunan çöp kutusuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 29 Aralık günü saat 15.00 sıralarında patladı. Meryem Kurtuluş adlı kadının yaralandığı saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

İstanbul Taksim Meydanı'ndaki Opera Pastanesi'nin vestiyerine kimliği belirsiz bir kişi tarafından padesü içinde bırakılan bomba, 30 Aralık günü saat 19.15 sıralarında patladı. Patlamada Yasemin Cebenoan (36) adlı kadın öldü. Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Onat

Kutlar ağır yaralandı. Onat Kutlar, 11 Ocak 1995 tarihinde tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi. Gazeteci, yazar ve sanatçıların buluşma yeri olan Opera Pastanesine düzenlenen bombalı saldırının "İBDA-C militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi. Ancak 1995 yılı Nisan ayında İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından, "pastaneye bomba bırakan PKK militanlarının yakalandığı" açıklandı. Bu açıklama üzerine İBDA-C'nin görüşleri doğrultusunda yayın yapan bazı dergilerde, "açıklamanın doğru olmadığına" dair yazı ve haberlere yer verildi ve "eylemin İBDA-C militanları tarafından düzenlendiği" konusunda ısrar edildi.

Ankara'dan İstanbul'a giden bir yolcu otobüsünü 30 Aralık gecesi Hereke yakınlarında durduran 3 PKK militanının açtığı ateş sonucunda, otobüste bulunan Başak Kanat (17) adlı lise öğrencisi ile Neşet Alper adlı asteğmen öldü, 25 kişi yaralandı. Saldırganlar, olaydan sonra otobüsten inerek İstanbul yönüne doğru kaçtı. Saldırıda ölen Başak Kanat'ın, Sağlık Sen Ankara Şubesi yöneticisi ve İHD Ankara Şubesi üyesi olan Şahhanım Kanat'ın kızı olduğu öğrenildi. Olayda Şahhanım Kanat ve eşi Ali Kanat da yaralandı. Diğer yaralıların adları şöyle: "Münir Sabankaya (otobüs şoförü), Süleyman Ayaz, Tuğba Çelik, Özcan Polat, Çare Kabakçı, Hikmet Kabakçı, Gürcan Dündar, Alpaslan Çelik, Haydar Çiçek, Şerife Girgen, Mehmet Girgen, Mehmet Saim Tansuyu, Ramazan Öz, Davut Yazıcı, Süleyman Ayaz, Emre Yazıcı, İpek Özer, Oğuz Uyanık, Veli Talu, İrfan Demircan, Gülay Polat, Osman Çavuşoğlu ve Kariz Fchnabel". Bu arada saldırıyı düzenleyen 3 kişiden Ömer Yıldırım ile Adalet Aktepe yakalanarak tutuklandı ve haklarında ölüm cezası istemiyle dava açıldı, Ömer Yıldırım ve Adalet Aktepe İstanbul DGM'de görülen davada, saldırıya katıldıklarını kabul ettiler.

Yılbaşı gecesi İstanbul'da, Topkapı'daki Akgün Otel'i yakınlarındaki bir otomobilin altına bırakılan bomba, 31 Aralık günü saat 22.30'da, Etüler'lerdeki bir gece kulübünün vestiyerine bırakılan bir paltonun cebindeki bomba da 1 Ocak günü saat 01.30'da patladı. Yeşilyurt Sipahioğlu Caddesi ile Harbiye'deki Divan Oteli civarına bırakılan bombalar ise imha edildi. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırıların sorumluluğunu "İBDA-C" adlı örgüt üstlendi.

g)- Örgüt infazları

Askerler, memur ve öğretmen gibi kamu görevlileri, devlete ait inşaatlarda çalışan işçiler, parti üyeleri, itirafçılar, köy korucuları ile "ajanlık yaptıkları" öne sürülen ya da "devlet yanlısı" olarak tanımlanan bazı kişilere karşı düzenlenen saldırı ve suikastler 1994 yılında da devam etti. Bu saldırıların önemli bir bölümü PKK militanları tarafından (193) ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gerçekleştirildi. Olağanüstü Hal Bölgesi dışında meydana gelen saldırılar ise 1992 ve 1993 yıllarına göre büyük ölçüde azaldı. PKK ile Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (Devrimci Sol-DS) ve Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO) gibi örgütlerin düzenlediği (25) saldırı ve suikastler sonucunda, aşağıda ayrıntılı dökümü yapılan toplam 218 kişi (Benzer saldırılarda 1992 yılında 285, 1993 yılında da 341 kişi ölmüştü.) öldürüldü.

Er ve Erbaş	3	Memur-İşçi	9
Subay	1	İmam	1
Astsubay	1	Öğretmen	22
Köy korucusu	17	Şoför	2
Polis-Bekçi	3	Muhtar	14
Parti üyesi/adayı	15	İtirafçı	4
Gardiyan	1	Muhbir	44
Eski bakan	1	Devlet yanlısı	65
Diğer	11	Sol içi çatışma	4

Adı ve soyadı	Olay yeri	Tarihi	Gerekçe	Örgüt
001)- Baki Samancı	Maraş-Elbistan	02 Ocak 1994	Devlet yanlısı	PKK
002)- Hüseyin Arık	Adıyaman	07 Ocak 1994	Devlet yanlısı	PKK
003)- Salih Kaya	Adana	08 Ocak 1994	Devlet yanlısı	PKK
004)- Hakkı Baykız	Kars-Digor	19 Ocak 1994	Muhtar	PKK
005)- Ali İhsan Taymaz (19)	Malatya Cezaevi	20 Ocak 1994	Muhbir	PKK
006)- Mehmet Kankaya (30)	Malatya Cezaevi	20 Ocak 1994	Muhbir	PKK
007)- Ahmet Aydın (40)	Batman-Gercüş	31 Ocak 1994	Muhtar	PKK
008)- Hüseyin Çavuş	İğdır-Tuzluca	01 Şubat 1994	Muhbir	PKK
009)- Hanım Doğan	Tunceli-Mazgirt	06 Şubat 1994	Muhbir	PKK
010)- Ömer Uslu	Şırnak-Kızılsu	08 Şubat 1994	Muhtar	PKK
011)- Agit Külter	Şırnak-Uludere	09 Şubat 1994	İşçi	PKK
012)- Cemil Baysal	Şırnak-Uludere	09 Şubat 1994	İşçi	PKK
013)- Beşir Kabul	Şırnak-Uludere	09 Şubat 1994	İşçi	PKK
014)- Salih Baysal	Şırnak-Uludere	09 Şubat 1994	İşçi	PKK
015)- Mehmet Yılmaz (49)	Urfa-Viraneşehir	12 Şubat 1994	Emekli bekçi	PKK
016)- Şevket Direk (45)	Urfa-Viraneşehir	12 Şubat 1994	Muhtar	PKK
017)- Ramazan Bağırın (32)	Adana	13 Şubat 1994	Korucu	PKK
018)- Remzi Ok	Diyarbakır	21 Şubat 1994	Devlet yanlısı	PKK
019)- Ali Özkara	Şırnak	22 Şubat 1994	Polis	PKK
020)- İzzettin	İğdır-Tuzluca	23 Şubat 1994	Muhtar	PKK
021)-	İğdır-Tuzluca	23 Şubat 1994	Devlet yanlısı	PKK
022)- Yakup Budak (32)	Kars-Digor	23 Şubat 1994	Devlet yanlısı	PKK
023)- Ömer Alp (25)	Mardin	27 Şubat 1994	Astsubay	PKK
024)- Mustafa Güner	Siirt-Bağlıgül köyü	02 Mart 1994	Devlet yanlısı	PKK
025)- Veli Çelik	İstanbul	08 Mart 1994	Polis	PKK
026)- Abdullatif Soyul (13)	Diyarbakır	08 Mart 1994	Seçim toplantısı	PKK
027)- Askeri Balkan	Şırnak-Uludere	09 Mart 1994	Korucu	PKK
028)- Muhyettin Ayata (50)	Diyarbakır	16 Mart 1994	Bel. B. adayı	PKK
029)- Abdurrahman Güler (28)	Diyarbakır	16 Mart 1994	Seçim toplantısı	PKK
030)- İzzettin Kaplan	Diyarbakır Cezaevi	16 Mart 1994	İtirafçı	PKK
031)- Abdullah Subaşı (48)	İstanbul	20 Mart 1994	Seçim toplantısı	....
032)- Sadık Boyanbaş	Bingöl	21 Mart 1994	B. Meclis adayı	PKK
033)- Mehmet Aslan (26)	Diyarbakır	22 Mart 1994	Seçim toplantısı	PKK
034)- Osman Aytemur	İstanbul	24 Mart 1994	Seçim toplantısı	....
035)- Durmuş İkinci	İstanbul	24 Mart 1994	Seçim toplantısı	....
036)- Serdar Aydeniz (12)	Adana	25 Mart 1994	Seçim toplantısı	PKK
037)- Abdurrahim Doğan	Diyarbakır	25 Mart 1994	Seçim toplantısı	PKK
038)- Vahap Akar (69)	İğdır	06 Nisan 1994	RP il başkanı	PKK
039)- Halil Dünder	İstanbul	08 Nisan 1994	Muhbir	PKK
040)- Zeki Dağ	Muş-Malazgirt	08 Nisan 1994	Muhbir	PKK
041)- Hasan Polat	Muş-Malazgirt	08 Nisan 1994	Muhbir	PKK
042)- Sait Baytekin	Adana-Ceyhan	10 Nisan 1994	Devlet yanlısı	PKK
043)- Halis Aktaş	Çukurca-Kurdere	10 Nisan 1994	Devlet yanlısı	PKK
044)- Hasan Baykız	Kars-Digor	12 Nisan 1994	Muhbir	PKK
045)- Yılmaz Akkılıç	Tunceli-Ovacık	20 Nisan 1994	Banka müdürü	PKK
046)- Musa Tur	Tunceli-Ovacık	20 Nisan 1994	Memur	PKK
047)- Hüseyin Akkaya	Tunceli-Ovacık	20 Nisan 1994	Mühendis	PKK
048)- Metin Gençdalı	Tunceli-Ovacık	20 Nisan 1994	Öğretmen	PKK

049)- Halit Atakul	Siirt-Baykan	25 Nisan 1994	Muhbir	PKK
050)- Zekeriya Bayır	Erzurum-Erzincan	05 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
051)- Recep Ötügen	Erzurum-Erzincan	05 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
052)- Kurtcebe Dağdeviren	Erzurum-Erzincan	05 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
053)- Bünyamin Dağdeviren	Erzurum-Erzincan	05 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
054)- Mehmet Duymaz	Pülümür-Köprü	06 Mayıs 1994	Öğretmen	PKK
055)- Zeynel Karahan	Bitlis-İçgeçit	08 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
056)- Mekiye Karahan	Bitlis-İçgeçit	08 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
057)- Aslan Talan	Bitlis-Alacabük	15 Mayıs 1994	Muhtar	PKK
058)- Sait Talay	Bitlis-Alacabük	15 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
059)- Fehim Ergül	Bitlis-Alacabük	15 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
060)- Halit Demir	Hizan-Budaklı	17 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
061)- Tahir Demir	Hizan-Budaklı	17 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
062)- Şemsettin Demir	Hizan-Budaklı	17 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
063)- Kemal Aktaş (44)	Hizan-Budaklı	17 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
064)- Ahmet Kaya	Erzurum-Çat ara.	20 Mayıs 1994	Er	PKK
065)- Mehmet Korkmaztürk	Erzurum-Çat ara.	20 Mayıs 1994	Er	PKK
066)- Nevzat Döngel (32)	Bitlis-Çaygeçit k.	20 Mayıs 1994	Korucu	PKK
067)- Fariz Şimşek (35)	Bitlis-Çaygeçit k.	20 Mayıs 1994	Korucu	PKK
068)- Selim Aksu (22)	Bitlis-Çaygeçit k.	20 Mayıs 1994	Korucu	PKK
069)- Şükri Aksoy (60)	Tokat-Almus	21 Mayıs 1994	Muhbir	TİKKO
070)- Ali Karabay	Bitlis-Tatvan	24 Mayıs 1994	Muhbir	PKK
071)- Mehmet Şahin	Bitlis-Tatvan	24 Mayıs 1994	Muhbir	PKK
072)- Hasan Palay	Bitlis-Tatvan	24 Mayıs 1994	Muhbir	PKK
073)- Mehmet Sait Palay	Bitlis-Tatvan	24 Mayıs 1994	Muhbir	PKK
074)- Cemil Kaygusuz	İzmir	28 Mayıs 1994	Muhbir	PKK
075)- Yaşar Öngölen	İzmir	28 Mayıs 1994	Muhbir	PKK
076)- Erkan Özcan	Sason-Karameşe	29 Mayıs 1994	Öğretmen	PKK
077)- Mehmet Çetin	Sason-Karameşe	29 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
078)- Fahrettin Kaplan	Sason-Karameşe	29 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
079)- Selahattin Kaplan	Sason-Karameşe	29 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
080)-	Samsa Boğazı	30 Mayıs 1994	Devlet yanlısı	PKK
081)- Ayten Tenlikli	Adana	07 Haziran 1994	Muhbir	PKK
082)- Osman Oğuz	Digor-Arpalı	09 Haziran 1994	Muhtar	PKK
083)- Mehmet Oğuz (30)	Digor-Arpalı	09 Haziran 1994	Devlet yanlısı	PKK
084)- Faysal Kut	Mardin-Nusaybin	11 Haziran 1994	İtirafçı	PKK
085)- İsmail Karaca (65)	Tokat-Almus	12 Haziran 1994	Muhbir	TİKKO
086)- Ali Rıza Çağlayan (45)	İstanbul	20 Haziran 1994	Dinsel çelişki	....
087)- Mehmet Aras	Tekman-Körsü k.	28 Haziran 1994	Muhtar	PKK
088)- Mehmet Şerif	Sason-Sarıyayla k.	06 Temmuz 1994	Korucu	PKK
089)- Mirzettin Süre	Muş-Üçevler	10 Temmuz 1994	Korucu	PKK
090)- Nezir Ekrem (50)	Batman-Kozluk	12 Temmuz 1994	Devlet yanlısı	PKK
091)- Şerif Ekrem (35)	Batman-Kozluk	12 Temmuz 1994	Devlet yanlısı	PKK
092)- Hamdiye Öner (18)	Diyarbakır	13 Temmuz 1994	İtirafçı	PKK
093)- Şükri Bahçeci	İstanbul	13 Temmuz 1994	Muhbir	PKK
094)- Hayriye Erdoğan	İstanbul	13 Temmuz 1994	Muhbir	PKK
095)- Şehmus Demir	Batman	16 Temmuz 1994	Devlet yanlısı	PKK
096)- Mehmet	Uludere-Hilan k.	19 Temmuz 1994	Korucu	PKK
097)- İrfan Doğan	Erzurum Cezaevi	23 Temmuz 1994	Muhbir	PKK
098)- Ercan Yıldız	Erzurum Cezaevi	23 Temmuz 1994	Muhbir	PKK
099)- Sait Fidangil	Erzurum Cezaevi	23 Temmuz 1994	Muhbir	PKK

100)- .... (kadın)	Ömerli-Güzelağaç	25 Temmuz 1994	Muhbir	PKK
101)- .... (kadın)	Ömerli-Güzelağaç	25 Temmuz 1994	Muhbir	PKK
102)- Süleyman Aydın	Başkale-Aydemir	27 Temmuz 1994	Korucu	PKK
103)- Hacı İrin (35)	Yüksekova-Yazlı	27 Temmuz 1994	Korucu	PKK
104)- Arif Çevik	Silopi-Silip	28 Temmuz 1994	Devlet yanlısı	PKK
105)- Yusuf Dilek	Yayladere	06 Ağustos 1994	Devlet yanlısı	PKK
106)- Mehmet Kaygu	Yayladere	06 Ağustos 1994	Devlet yanlısı	PKK
107)-	Yayladere	06 Ağustos 1994	Devlet yanlısı	PKK
108)- Faik Atilla (65)	Viranşehir	07 Ağustos 1994	Muhbir	PKK
109)- Ayşe Atilla (60)	Viranşehir	07 Ağustos 1994	Muhbir	PKK
110)- Asım Tayyar	Sivas-Divriği	13 Ağustos 1994	Devlet yanlısı	PKK
111)- Ahmet Celal Özkul	Ankara Merkez C.	21 Ağustos 1994	Muhbir	DS
112)- Simel Aydın (26)	Bayrampaşa Ceza.	21 Ağustos 1994	Muhbir	DS
113)- H.Hulusi Kulak (25)	Bayrampaşa Ceza.	21 Ağustos 1994	Muhbir	DS
114)- Reşit Yorgun	Pervari-Çavuşlu	21 Ağustos 1994	Çoban	PKK
115)- Hüseyin Ördek	Pervari-Çavuşlu	21 Ağustos 1994	Çoban	PKK
116)- Baki Bölükbaşı (45)	Pasinler	31 Ağustos 1994	Muhtar	PKK
117)- Lütfü Bölükbaşı (20)	Pasinler	31 Ağustos 1994	Devlet yanlısı	PKK
118)- Salih Bölükbaşı (18)	Pasinler	31 Ağustos 1994	Devlet yanlısı	PKK
119)- Ahmet Çergi	İdil-Cerahi	00 Eylül 1994	Misilleme	PKK
120)- Mehmet Geçkin	Mersin-Kazanlı	03 Eylül 1994	....	PKK
121)- Nurgül Şahin	Mersin-Kazanlı	03 Eylül 1994	....	PKK
122)- Erol Akgün	Gebze	08 Eylül 1994	Sol içi	DS
123)- Baki	Bingöl-Adaklı	08 Eylül 1994	Muhbir	PKK
124)- İskender Gürbüz	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
125)- Latif Gürbüz	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
126)- Ahmet Altınoluk	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
127)- Abdullah Karaduman	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
128)- Abdullah Fidan	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
129)- Şerife Çoban	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
130)- Duran Çoban	Çemişgezek	09 Eylül 1994	Muhbir	DS
131)- Sıtkı Bozan	Diyarbakır	11 Eylül 1994	Muhbir	PKK
132)- Metin Kaynar (29)	Mazgirt-Darıkent	11 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
133)- Ali İhsan Çetinkaya (29)	Mazgirt-Darıkent	11 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
134)- Vedat İnan (25)	Mazgirt-Darıkent	11 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
135)- Buminhan Temikan (27)	Mazgirt-Darıkent	11 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
136)- Rüstem Şen (29)	Mazgirt-Darıkent	11 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
137)- Mustafa Kaynarca (32)	Mazgirt-Darıkent	11 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
138)- İlhami Özdemir	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
139)- Nusret Kaya	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
140)- Muhittin Yılmaz	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
141)- Turan Kaya	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
142)- Fatih Yılmaz	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
143)- Kamer Kaya	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
144)- Halit Kaya	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
145)- Mehmet Özdemir	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
146)- Vahap Yılmaz	Zara-Selimiye k.	11 Eylül 1994	Muhtar	PKK
147)- Hüsnü Pehlivan (55)	Lice-Dibek köyü	12 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
148)- Kismet Pehlivan (18)	Lice-Dibek köyü	12 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
149)- Mehmet Ali Aydın	Sason-Umurlu k.	13 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
150)- Bedrettin Başaran	Sason-Umurlu k.	13 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK

151)-Şükrü Başaran	Sason-Umurlu k.	13 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
152)-Ferman Başaran	Sason-Umurlu k.	13 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
153)-Musa Üstünyol	Şırnak-Uludere	14 Eylül 1994	Gardiyan	PKK
154)-Ahmet Doğan (55)	Lice-Dibek köyü	16 Eylül 1994	Misilleme	....
155)-Sadettin Doğan (10)	Lice-Dibek köyü	16 Eylül 1994	Misilleme	....
156)-Atilla Aydoğdu	Tunceli-Nazimiye	17 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
157)-Seyit Çiçek (43)	Maraş-Gürpınar	19 Eylül 1994	Muhtar	PKK
158)-Adnan Tunca (37)	Beşiri-Çevrimova	22 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
159)-Mustafa Gümüş (24)	Beşiri-Çevrimova	22 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
160)-Bırol Keleş (22)	Diyarbakır-Dicle	24 Eylül 1994	İşçi	PKK
161)-Yüksel Karabektaş (25)	Diyarbakır-Dicle	24 Eylül 1994	İşçi	PKK
162)-A.Ziyaettin Bulgur (38)	Diyarbakır-Dicle	24 Eylül 1994	Şoför	PKK
163)-Dilaver Sucan (43)	Diyarbakır-Dicle	24 Eylül 1994	Şoför	PKK
164)-Muhammed Güler (24)	Diyarbakır-Dicle	24 Eylül 1994	Demirci	PKK
165)-Hüseyin İpek (55)	Elbistan-Bakış k.	24 Eylül 1994	Muhtar	PKK
166)-Hakan Acer (23)	İstanbul	27 Eylül 1994	Sol içi	DS
167)-Sait Korkmaz	Doğubeyazıt-Kazan	28 Eylül 1994	Öğretmen	PKK
168)-Mehmet Topaç	Ankara	29 Eylül 1994	Eski bakan	DS
169)-Hüseyin Soysüren (66)	Elbistan-Kırankale	29 Eylül 1994	Muhbir	PKK
170)-Derviş Soysüren (43)	Elbistan-Kırankale	29 Eylül 1994	Muhbir	PKK
171)-Eşref Geçmez	Silvan	29 Eylül 1994	RP üyesi	PKK
172)-Ali Rıza Geçmez	Silvan	29 Eylül 1994	RP üyesi	PKK
173)-Abdullah Güçlü	Bismil	30 Eylül 1994	Devlet yanlısı	PKK
174)-Naci Onan (26)	Yüksekova	04 Ekim 1994	Korucu	PKK
175)-Davut Ayhan (24)	Yüksekova	04 Ekim 1994	Korucu	PKK
176)-Tayyip Yağan (40)	Yüksekova	04 Ekim 1994	Korucu	PKK
177)-Şükrü Yağan (27)	Yüksekova	04 Ekim 1994	İmam	PKK
178)-....	Kars-Hacı Halil	06 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
179)-....	Kars-Hacı Halil	06 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
180)-Hayati Kapukaya	Bingöl-Yedievler	08 Ekim 1994	Öğretmen	PKK
181)-....	Bingöl-Yedievler	08 Ekim 1994	Er	PKK
182)-....	Bingöl-Yedievler	08 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
183)-Nurullah Saraç (25)	Tekman-Taşkesenli	10 Ekim 1994	Öğretmen	PKK
184)-Ali Bulut (27)	Tekman-Taşkesenli	10 Ekim 1994	Öğretmen	PKK
185)-Ersoy Yorulmaz (28)	Tekman-Taşkesenli	10 Ekim 1994	Öğretmen	PKK
186)-Ragıp Köse (26)	Tekman-Katran k.	10 Ekim 1994	Öğretmen	PKK
187)-Cemil Çakar	Şemdinli-Altınsu	13 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
188)-Yakup Toprak (18)	Siirt-Eruh	13 Ekim 1994	Çoban	PKK
189)-Bayram Sevgin (10)	Siirt-Eruh	13 Ekim 1994	Çoban	PKK
190)-Musa Uyar	İstanbul	14 Ekim 1994	Sol içi	DS
191)-Ekrem Akkılıç	İstanbul	14 Ekim 1994	Sol içi	DS
192)-....	Çemişgezek	15 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
193)-....	Çemişgezek	15 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
194)-Ali Karadağ	Gaziantep	18 Ekim 1994	Muhbir	PKK
195)-Yıldız Durak (kadın)	İskenderun	21 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
196)-Abdullah Güner	Batman-Sason	22 Ekim 1994	Korucu	PKK
197)-Musa Güneş	Batman-Sason	22 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
198)-Ali Onuk	Batman-Sason	22 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
199)-Abdülkerim İğnek	Batman-Sason	22 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
200)-Burkay Ereklı (28)	Bitlis-Van	23 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK
201)-Fahri İğdır (25)	Bitlis-Van	23 Ekim 1994	Devlet yanlısı	PKK

202)-	Kulp-Hani	27 Ekim 1994	Korucu	PKK
203)- Mehmet Şerif	Uludere-Danagözü	01 Kasım 1994	Muhtar	PKK
204)- Hüseyin Yılmaz	Mardin-Bumade	03 Kasım 1994	Muhtar	PKK
205)- Emin Gelturan	Van-Erciş	04 Kasım 1994	İtirafçı	PKK
206)- Mehmet Zeki Ödük (37)	Mardin-Savur	05 Kasım 1994	Öğretmen	PKK
207)- Mahmut Çatalkaya (30)	Mardin-Savur	05 Kasım 1994	Öğretmen	PKK
208)- Ali Yılmaz (25)	Mardin-Savur	05 Kasım 1994	Öğretmen	PKK
209)- Erol Ercan (24)	Mardin-Savur	05 Kasım 1994	Öğretmen	PKK
210)- Cuma Yıldız	Adana	07 Kasım 1994	Muhbir	PKK
211)- Mehmet Canakan	İskenderun	17 Kasım 1994	Korucu	PKK
212)- İbrahim Acar (45)	Midyat-Çalpınar	19 Kasım 1994	MHP yöneticisi	PKK
213)- İzzettin Acar (25)	Midyat-Çalpınar	19 Kasım 1994	MHP üyesi	PKK
214)- Ömer Tekin (33)	Adana	07 Aralık 1994	Devlet yanlısı	PKK
215)- Filkret Turan	Diyarbakır	14 Aralık 1994	Devlet yanlısı	PKK
216)- Fuat Çık (36)	Elazığ	14 Aralık 1994	Subay/doktor	DS
217)- Ahmet Ateş (26)	İstanbul	15 Aralık 1994	Muhbir	TİKKO
218)- Hamit Demir	Adana	30 Aralık 1994	Korucu	PKK

h)- Eğitim ve öğretmenler

Türkiye'nin güneydoğu ve doğusunda yıllardır devam eden çatışma ve saldırılar, eğitim ve öğretim faaliyetlerini de olumsuz yönde etkiledi. Okullar kapandı, bölgede görev yapan öğretmenlerin sayısı büyük ölçüde azaldı. Başta boşaltılan ya da yakılan köyleri terk ederek başka yerleşim merkezlerine göç etmek zorunda kalanlar olmak üzere öğrenciler, çeşitli nedenlerle (can güvenliği, ekonomik sıkıntılar, okul ya da öğretmen yokluğu gibi) okula gidemez oldu. Okullardaki öğrenci sayısı büyük ölçüde düştü. Bu durum 1994 yılında da değişmedi. Saldırı ve çatışmalar sonucunda öğretmenler öldürüldü, yaralandı. Okullar tahrip edildi. Öğretmenlere yönelik PKK militanlarının saldırıları ve faili meçhul cinayetler sürdü.

Bölgede 1992 ve 1993 yılında çeşitli nedenlerle 1157 (1993 yılı sonu itibarıyla) ilk ve orta dereceli okul kapandı. Okulların kapatılmasına, "köylerin boşaltılması, güvenliğin sağlanamaması, öğrencilerin okula gitmemesi, öğretmen atanamaması, öğretmenlerin görev başlanmaması, onarım, okul binalarının PKK militanları tarafından yakılması, öğrenci azlığı, araç-gereç yokluğu ve yıkılma" gibi gerekçeler gösterildi. Kapalı okul sayısı 1994 yılında hızla arttı. Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, Ekim ayında yaptığı açıklamada okulların büyük ölçüde güvenlik gerekçesiyle kapalı tutulduğunu söyledi ve "Valiler güvenliği bulunmayan okulları açmayacaktır." dedi. Bu açıklamadan sonra, korucu olmayan köylerdeki okullar kapatılmaya başlandı. Örneğin; Ergani'ye bağlı Elbastı, Bonuklu, Yüksel, Aşağıkoyunlu ve Yayvan-tepe köylerindeki okullar kapatıldı ve buradaki öğretmenler köy korucusu olan köylere atandı.

Nevzat Ayaz, Aralık ayında yaptığı başka bir açıklamada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde kapalı olan okul sayısının 2 bini^(*) geçtiğini bildirdi. CHP Ankara Milletvekili Ali Dinçer'in soru önergesini yanıtlayan Nevzat Ayaz, "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 1891'i güvenlik nedeniyle olmak üzere 2 bin 134 okulumuz kapalıdır." dedi. Nevzat Ayaz, bu açıklamadan 10 gün sonra ise RP İstanbul Milletvekili Mustafa Baş'ın aynı konudaki önergesini yanıtlarken, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 351'i öğretmensizlik, 1891'i de güvenlik nedeniyle olmak üzere 2 bin 242 okulun öğretime kapalı olduğunu söyledi.

(*) Olağanüstü Hal Bölgesi dışında kalan illerden Erzincan'da 23, Erzurum'da 54, Kars'da 51, Ağrı'da 169, Iğdır'da 103, Ardahan'da 46, Bayburt'da ise 27 okul kapalı bulunuyor.

Bölgedeki ilk ve orta dereceli okulların bazıları, kısmen ya da tamamen askeri amaçlar için kullanılmaya başlandı. Örneğin; Diyarbakır'ın Lice ve Hazro ilçeleri ile bu ilçelere bağlı bazı köylerdeki okullar 1994 yılı başından itibaren kışla haline getirildi. Aynı dönemde, Diyarbakır ve Bingöl'de yapılması düşünülen kış operasyonu için Bolu'dan getirilen 400 kişilik komando birliği de Silvan Lisesi'ne yerleştirildi. Lise binasının bir bölümüne yerleşen askerler, okul çevresine mevziler kazarak buralara ağır makineli tüfekler yerleştirdi. Ayrıca nöbetçi kulübeleri kuruldu.

TIHV'nin, Türkiye'nin güneydoğu ve doğusunda yıllardır devam eden çatışma ve saldırıların, bölgedeki eğitime etkisini ve asıl olarak da, uğradıkları saldırılar sonucunda öldürülen öğretmenleri saptamak amacıyla hazırladığı rapor, 24 Kasım günü kamuoyuna açıklandı. "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim ve Öğretim" adlı rapora göre, PKK'nin silahlı eylemlere başladığı 15 Ağustos 1984 tarihinden 20 Kasım 1994 tarihine kadar geçen sürede silahlı-bombalı-satırlı-sopalı saldırılar, çatışmalar ya da benzeri şiddet eylemleri sonucunda 128 öğretmen öldürüldü. Öğretmenlerden 81'i PKK militanlarının saldırıları, 43'ü de faili meçhul cinayetler sonucunda öldü. Geriye kalan 4 öğretmenden 2'si gözaltında işkenceyle, biri TIKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) militanları tarafından, biri de 22 Ekim 1993 tarihindeki Lice olayları sırasında öldürüldü. Faili meçhul cinayetler genellikle il ve ilçe merkezlerinde yaşandı. Diyarbakır, öğretmenlere yönelik faili meçhul cinayetlerde 18 ölüm olayı ile ilk sırayı aldı. Faili meçhul cinayetler sonucunda Mardin ve ilçelerinde 6, Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde 5, Diyarbakır'ın diğer ilçelerinde 3, Batman'da da 2 öğretmen öldürüldü. PKK militanlarının saldırıları ise daha ziyade kırsal bölgelerde meydana geldi. 81 öğretmenden 53'ü görev yaptıkları köy ya da kasabaları basan, 18'i de bindikleri araçları durduran PKK militanları tarafından öldürüldü. Öğretmenlere yönelik PKK saldırıları, 1992 yılı sonuna kadar Mardin'de, 1993 yılından itibaren de Tunceli ve Diyarbakır'da yoğunlaştı.

1994 yılında, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlere yönelik silahlı ve bombalı saldırılar sonucunda 33 öğretmen öldürüldü, en az 10 öğretmen yaralandı. Öğretmenlere yönelik saldırıların bir boyutunu PKK militanlarının düzenlediği saldırılar, diğer boyutunu faili meçhul cinayetler oluşturdu. 33 öğretmenden 1'i (Emirali Demir) Tunceli'nin Ovacık ilçesi yakınlarında güvenlik görevlileriyle PKK militanları arasında çıkan bir çatışmada kaza kurşunuyla vurularak yaşamını yitirdi. 8 öğretmen ise faili meçhul cinayete kurban gitti. Bu faili meçhul cinayetler il ve ilçe merkezlerinde yaşandı. Faili meçhul cinayete kurban giden öğretmenlerin katilleri, diğer faili meçhul cinayetlerde olduğu gibi bulunamadı.

22 Şubat günü Cizre'nin Alibey mahallesindeki bir ilkokula kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda Mustafa Baz adlı öğretmen öldü, bir bayan öğretmen yaralandı. 7 Nisan günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Mescit mahallesinde Mehmet Ali Durak adlı öğretmen Hizbullah yanlılarının taşıdığı sopalı saldırısına uğradı. Hizbullah yanlıları tarafından bir süre dövülen Mehmet Ali Durak kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. 29 Nisan günü Diyarbakır'ın Melikahmet Caddesi'nde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Recep Uyur (39) adlı öğretmen vurularak öldü. Recep Uyur'un Eğitim Sen üyesi olduğu öğrenildi.

2 Haziran günü Diyarbakır'ın Bağlar semtinde silahlı saldırıya uğrayan Nuri Demiralp (48) adlı öğretmen yaralandı. Nuri Demiralp'e ateş eden saldırganlardan biri olaydan sonra silahıyla birlikte yakalandı. Silahlı kişinin "Hasan Süslü" adlı genç olduğu öğrenildi. Nuri Demiralp, 5 Haziran günü tedavi gördüğü hastanede öldü. 3 Haziran günü Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Kemal Göçer adlı öğretmen vurularak öldü. Aynı saatlerde Diyarbakır DGM yakınlarında Ahmet Meraloğlu adlı öğretmen

uğradığı bıçaklı saldırı sonucunda ağır yaralandı. 7 Aralık günü Mardin'in Midyat ilçesinde kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda Tevfik Alma (29) adlı öğretmen vurularak öldü.

PKK'nın öğretmenleri hedef alan saldırıları, 1994 yılında da daha önceki yıllarda olduğu gibi sürdü. Öğretmenlerin 24'ü PKK militanların saldırıları sonucunda öldü.

1 Ocak gecesi Diyarbakır ile Elazığ arasındaki karayolunu kesen bir grup PKK militanı, Nahit Ergene (Elazığ Milli Eğitim Müdür Yardımcısı) ve Yahya Bulut adlı 2 öğretmenin de aralarında bulunduğu 8 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. 20 Nisan günü Tunceli ile Ovacık arasındaki karayolunu kesen PKK militanları, durdurdukları bir araçta bulunan Metin Gençdalı adlı öğretmen ile Yılmaz Akkılıç (banka müdürü), Musa Tur (memur) ve Hüseyin Akkaya (mühendis) adlı 3 kamu görevlisini kurşuna dizerek öldürdü.

11 Eylül günü Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Darikent kasabasına baskın yapan bir grup PKK militanı, kasabada görev yapan 6 öğretmeni kurşuna dizerek öldürdü. Öldürülen öğretmenlerin adları şöyle: "Metin Kaynar (29), Ali İhsan Çetinkaya (29), Vedat İnan (25), Buminhan Temizkan (27), Rüstem Şen (29) ve Mustafa Kaynarca (32)." PKK militanları kasabayı terk ederken Kazım Kılıç, Hüseyin Vural ve Mesut Demirtaş adlı sağlık memurlarını da kaçırdı. Sağlık memurları bir hafta sonra serbest bırakıldı. Olay kamuoyunda büyük tepki uyandırdı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, yaptığı açıklamada 6 öğretmenin öldürülmesine tepki göstererek, "İHD, her koşulda ve herkese (devlet gücü veya devlete karşı silahlı mücadele yürüten politik örgütlere) insani hukuka uyma çağrısı yapmaktadır. İHD Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 3. maddesine aykırı her eyleme karşı çıkmakta ve protesto etmektedir." dedi. Akın Birdal'ın bu açıklaması hiçbir yaygın organında yer almadı. Olayla ilgili olarak PKK tarafından yapılan açıklamada ise öldürülen öğretmenlerin kontr-gerilla üyesi oldukları öne sürülerek, "Bu öğretmenler bir süredir askerlerle birlikte operasyonlara katılıyor, gerillaya destek veren köylülerin adlarını öğrenmeye çalışıyorlardı. Okulların açılmasıyla birlikte Darikent kasabasındaki okullara öğretmen olarak atanmışlardı." denildi.

17 Eylül sabahı Tunceli'nin Nazimiye ilçesi yakınındaki Kutudere bölgesinde PKK militanlarının saldırısına uğrayan bir askeri konvoyda bulunan bir astsubay ve 2 er ile Atilla Aydoğdu adlı öğretmen öldü. Saldırıda 3 öğretmen ile 8 güvenlik görevlisi de yaralandı. 22 Eylül gecesi Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Çevrimova köyüne baskın yapan PKK militanları, köy dışına götürdükleri Adnan Tunca (37) ve Mustafa Gümüş (24) adlı 2 öğretmeni kurşuna dizerek öldürdü. 28 Eylül akşamı Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Kazan köyünü basan bir grup PKK militanı, Saif Korkmaz adlı öğretmeni kurşuna dizerek öldürdü.

10 Ekim gecesi Erzurum'un Tekman ilçesine bağlı Taşkesenli köyüne baskın yapan PKK militanları Nurullah Saraç (25), Ali Bulut (27) ve Ersoy Yorulmaz (28) adlı 3 öğretmeni kurşuna dizerek öldürdü. Bu olaydan kısa bir süre sonra aynı bölgedeki Katranlı köyüne düzenlenen baskında da Ragıp Köse (26) adlı öğretmen kurşuna dizilerek öldürüldü. 5 Kasım günü Mardin ile Savur arasındaki karayolunu kesen PKK militanları, yoldan geçen bir araçta bulunan Mehmet Zeki Ödük (37), Mahmut Çatalkaya (30), Ali Yılmaz (25) ve Erol Ercan (24) adlı 4 öğretmeni kurşuna dizerek öldürdü.

Öldürülen öğretmenler

01)- Yahya Bulut	Diyarbakır-Maden yakınları	01 Ocak 1994	PKK
02)- Nahit Ergene	Diyarbakır-Maden yakınları	01 Ocak 1994	PKK
03)- Mustafa Baz	Cizre	22 Şubat 1994	FM
04)- Hasan Akan	Diyarbakır	01 Mart 1994	FM

05)- Mehmet Ali Durak	Diyarbakır-Silvan	07 Nisan 1994	FM
06)- Metin Gençdalı	Tunceli-Ovacık arası	20 Nisan 1994	PKK
07)- Recep Uyar (39)	Diyarbakır	29 Nisan 1994	FM
08)- Mehmet Duymaz	Tunceli-Pülümür Köprü bölgesi	06 Mayıs 1994	PKK
09)- Sıtkı Abdioğlu (40)	Batman	17 Mayıs 1994	FM
10)- Erkan Özcan	Batman-Sason-Karameşe köyü	29 Mayıs 1994	PKK
11)- Emiralı (Temur) Demir	Tunceli-Ovacık (Kaza kurşunu)	30 Mayıs 1994	Çatışma
12)- Kemal Göçer	Diyarbakır	03 Haziran 1994	FM
13)- Nuri Demiralp (48)	Diyarbakır	05 Haziran 1994	FM
14)- Metin Kaynar (29)	Mazgirt-Darıkent kasabası	11 Eylül 1994	PKK
15)- Ali İhsan Çetinkaya (29)	Mazgirt-Darıkent kasabası	11 Eylül 1994	PKK
16)- Vedat İnan (25)	Mazgirt-Darıkent kasabası	11 Eylül 1994	PKK
17)- Buminhan Temizkan (27)	Mazgirt-Darıkent kasabası	11 Eylül 1994	PKK
18)- Rüstem Şen (29)	Mazgirt-Darıkent kasabası	11 Eylül 1994	PKK
19)- Mustafa Kaynarca (32)	Mazgirt-Darıkent kasabası	11 Eylül 1994	PKK
20)- Atilla Aydoğdu	Tunceli-Nazimiye yakınları	17 Eylül 1994	PKK
21)- Adnan Tunca (37)	Batman-Beşiri-Çevrimova köyü	22 Eylül 1994	PKK
22)- Mustafa Gümüş (24)	Batman-Beşiri-Çevrimova köyü	22 Eylül 1994	PKK
23)- Sait Korkmaz	Ağrı-Doğubeyazıt-Kazan köyü	28 Eylül 1994	PKK
24)- Hayati Kapukaya	Bingöl-Yedievler bölgesi	08 Ekim 1994	PKK
25)- Nurullah Saraç (25)	Tekman-Taşkesenli köyü	10 Ekim 1994	PKK
26)- Ali Bulut (27)	Tekman-Taşkesenli köyü	10 Ekim 1994	PKK
27)- Ersoy Yorulmaz (28)	Tekman-Taşkesenli köyü	10 Ekim 1994	PKK
28)- Ragıp Köse (26)	Erzurum-Tekman-Katranlı köyü	10 Ekim 1994	PKK
29)- Mehmet Zeki Ödük (37)	Mardin-Savur karayolu	05 Kasım 1994	PKK
30)- Mahmut Çatalkaya (30)	Mardin-Savur karayolu	05 Kasım 1994	PKK
31)- Ali Yılmaz (25)	Mardin-Savur karayolu	05 Kasım 1994	PKK
32)- Erol Ercan (24)	Mardin-Savur karayolu	05 Kasım 1994	PKK
33)- Tefik Alma (29)	Mardin-Midyat	07 Aralık 1994	FM

PKK militanlarının öğretmenlere yönelik saldırılarının artması üzerine, “öğretmenlere silah dağıtılması” önerildi. Öneri ilk olarak Eylül ayında Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan tarafından dile getirildi. Mehmet Gölhan’ı, bazı yetkililerin benzer açıklama ve istekleri izledi. Öneri, öğretmenlerin ve öğretmen örgütlerinin tepkisini çekti. Aynı dönemde bazı yayın organlarında “silah verilen öğretmenler bulunduğu” dair haberlere rastlandı. Örneğin; Cumhuriyet gazetesinin 21 Eylül 1994 tarihli sayısında yer alan bir haberde, ‘Erzincan’a bağlı köylerde görev yapan ve aralarında bayanların da bulunduğu 40 kadar öğretmene, 20 Eylül günü Erzincan Öğretmenevi’nde düzenlenen törenle silah verildiği” belirtildi. Ancak bu haber Erzincan Milli Eğitim Müdürü Sebahattin Karakelle tarafından yalanlandı. Erzincan’a bağlı 6 köyde görev yapan 7 öğretmenin silah için jandarmaya başvurduğunu bildiren Sebahattin Karakelle, “Kişisel olarak müracaat etmişler. Bunun haricinde kimseye silah verilmemiştir.” dedi. Bu arada 7 Kasım günü bir açıklama yapan Milli Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, silah verilen öğretmen bulunmadığını ve öğretmenlere silah verilmesinin düşünülmendiğini bildirdi.

1994 yılında PKK’nin öğretmenlere ve eğitim kurumlarına yönelik tavrında bazı değişiklikler oldu. 6 Şubat günü PKK tarafından yayımlanan bir bildirimde, 1993 yılı Kasım ayında başlatılan eğitim yasağının kaldırdığı açıklandı. Bildirimde şu görüşlere yer verildi: “Kemalist eğitim sisteminin asimilasyon kurumları olan okullara, halkımızın çocuklarını göndermemesine dair kararı 27 Kasım 1993 tarihinde kamuoyuna duyurmuştuk. Bu kararı almamızın amacı gençlerimizin okuma özgürlüğünü engellemek değil, devletin son dönemlerde okulları birer

kontra merkezi haline getirmesini ve yurtsever gençlerimize karşı gerçekleştirilen cinayetleri durdurmak içindi. Halkımız kararımıza uyarak çocuklarını okullara yollamadı. Yani bu uygulamamız amacına ulaştı.” 29 Eylül günü yayımlanan başka bir bildiri de öğretmenlere yönelik saldırıların durdurulduğu belirtilerek “Halkın değer yargılarına ve ulusal özüne ters düşen davranış sahibi hiçbir öğretmen kırsal sahada görev yapamaz. Söz konusu konum haricindeki öğretmenler ise ancak onayımız dahilinde görevlerini sürdürebilir.” denildi. PKK militanlarının öğretmenlere yönelik saldırıları 1995’den itibaren son buldu.

1)- Sağlık sorunları ve sağlık personeli

Olağanüstü Hal Bölgesi’nde yaşanan olaylar, bölgede görev yapan sağlık personelinin de etkiledi. Son 3-4 yıl içinde düzenlenen silahlı saldırılar sonucunda (tümü faili meçhul cinayet) 20’ye yakın sağlık görevlisi yaşamını yitirdi. Bölgedeki sağlık hizmetleri iyice aksadı. Çocuk ölümlerindeki artış endişe verici boyutlara ulaştı. Özellikle, yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek il ve ilçe merkezlerine göç edenler ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldı. Ağustos ayından itibaren Türkiye’yi etkisi altına alan kolera ve bağırsak enfeksiyonu salgını bölgedeki yerleşim merkezlerinde de etkisini gösterdi.

Türk Tabipleri Birliği (TTB) Merkez Konseyi, Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki sağlık hizmetlerinin durumu ile bölgede görev yapan sağlık personelinin sorunlarına ilişkin bir raporu Mart ayında kamuoyuna açıkladı. 7 kişilik bir TTB heyetinin 10-12 Şubat günleri bölgede yaptığı incelemeler sonucunda hazırlanan raporda (Rapor TİHV tarafından İngilizceye çevrilerek yayımlanmıştır.) Kürt sorununun toplumun çeşitli kesimlerini olduğu kadar sağlık personelinin de derinden etkilediği belirtilerek, özetle şu görüşlere yer verildi:

“Can güvenliği, bölgede yaşayan herkes için en önemli sorundur. Diyarbakır Devlet Hastanesi’ne her gün, faili meçhul olaylar sonucu ölen 3-8 kişi getirildiği belirtilmektedir. Kırdan kente ve doğudan batıya göç, akıl almaz boyuttadır. Diyarbakır kent merkezinde, bir evde 30-35 kişinin yaşadığından söz edilmektedir. Göç ve olağanüstü koşullar, halkın sağlık durumunu, sağlık hizmetlerini ve sağlık personelinin olumsuz yönde etkilemektedir. Bölgede sağlıklı veri toplama ve gerekli sağlık hizmeti verme olanağı son derece kısıtlıdır. Eldeki veriler güvenilir değildir. Tüm göstergeler ve gözlemler, toplumun sağlık düzeyinin son yıllarda çok gerilediğini göstermektedir. Diyarbakır’ın nüfus artışıyla uyumlu olmayan altyapısı çeşitli salgın hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Olumsuz koşullar sağlık hizmetlerini ve sağlık personelinin önemli derece etkilemektedir. Yaygın personel göçü, sürgünler ve sağlık ocaklarının boşaltılması nedeniyle sağlık örgütü işlevini yerine getirememektedir. Tüm güçlüklerle ve engellere karşın, bölgede bulunan hekim ve sağlık personeli olanakları elverdiği ölçüde sağlık hizmeti vermeye çalışmaktadır. Buna karşılık, hekimler mesleğin gereklerini yerine getirirken baskı ve engellerle karşılaşmaktadır. Hasta muayene etmek ve rapor vermek zaman zaman suç sayılmaktadır. Bu nedenle ceza alan ve şu an cezaevinde bulunan meslektaşlarımız bulunmaktadır.”

Faili meçhul cinayetlere kurban giden, saldırıya uğrayan ve baskıya maruz kalan sağlık görevlileri ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilen raporda acil olarak alınması gereken önlemler ise şöyle sıralandı:

“Bölgedeki olağanüstü duruma uygun ‘olağanüstü bir sağlık örgütlenmesi’ gerçekleştirilmeli, sağlık personeli koşullara uygun eğitimden geçirilmelidir. Hekimlere bağımsız çalışma olanağı sağlanmalıdır. Hekimler, mesleki çalışmalarını nedeniyle kovuşturmayla uğramamalı ve güvence altına alınmalıdır. Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için su, besin ve çevre

koşullarının kontrolüne yönelik çalışmalar ivedilikle yapılmalı ve sürdürülmelidir. Olağandışı göçün sonuçlarıyla ilgili toplumsal önlemlerin alınması için sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılmalıdır. Asıl olan şiddetten ve çatışmadan arınmış bir yaşam ortamıdır. Böyle bir ortamın ve can güvenliğinin sağlanması için derhal barışçı ve demokratik adımlar atılmalıdır.”

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 1994 yılında düzenlenen saldırılar sonucunda 7 sağlık görevlisi yaşamını yitirdi. Bunlardan, Şehmuz Akın adlı doktor 31 Ocak günü Diyarbakır'da, Abdülselem Akgül adlı doktor 1 Mart günü Diyarbakır'da, Haşan Keleş adlı sağlık memuru 31 Temmuz günü Batman'ın Hasankeyf ilçesinde, Mehmet Emin Odabaşı adlı eczacı 20 Eylül günü Urfa'nın Siverek ilçesinde, Ahmet adlı bir doktor 20 Eylül günü Diyarbakır'da, Edward Tanrıverdi adlı doktor ise 18 Aralık günü Mardin'in Midyat ilçesinde kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. 18 Mart günü Diyarbakır'da gözaltına alınan ve "4 Nisan günü DGM tarafından serbest bırakıldıkları" açıklanan Necati Aydın (Tüm Sağlık Sen Diyarbakır Şubesi eski Başkanı) adlı sağlık teknisyeni ile Mehmet Ay ve Ramazan Keskin adlı 2 arkadaşı da 10 Nisan günü Diyarbakır ile Silvan arasındaki karayolu üzerindeki Pamuk Çayı yakınlarında ölü olarak bulundu. Necati Aydın ve 2 arkadaşının bellerine kadar toprağa gömüldü oldukları ve kafalarına kurşun sıkılarak öldürüldükleri bildirildi. Diyarbakır'ın Çınar ilçesindeki sağlık ocağında görev yapan Recai Aydın (32) adlı doktor ise 7 Temmuz günü kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Recai Aydın'ın akabeti 1994 yılı sonuna kadar belli olmadı.

Bu arada Diyarbakır Çocuk Hastanesi doktorlarından İlhan Diken'e "yaralı bir PKK militanını tedavi ettiği" gerekçesiyle Diyarbakır DGM tarafından verilen 3 yıl 9 ay hapis cezası, Nisan ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Aldığı cezanın 33 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek olan İlhan Diken, tedavi ettiği Nizamettin Özoğlu adlı PKK militanının verdiği ifade sonucunda 1992 yılı Eylül ayında gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı. İlhan Diken, savunmasında, Nizamettin Özoğlu'nu PKK'li olduğunu bilmeden tedavi ettiğini söylemişti. Cezanın kesinleşmesi üzerine İlhan Diken'in avukatı Şenal Sarıhan, kararın uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu belirterek Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Şenal Sarıhan yaptığı başvuruda, Dünya Hekimler Birliği Bildirgesi'nin 4. maddesinin "acil durumlarda hekimin her zaman yansız olarak ve cinsiyet, ırk, ulus, din, görüş ya da benzeri başka ölçülere bakmaksızın, gereksinimi olanlara sağlık bakımı vermesini ve bu sağlık bakımının gerekli olduğu ölçüde sürmesi gerektiğini" hükme bağladığına dikkat çekerek şunları söyledi: "Hekimin, tıbbi yardım için kendisine başvuran bir örgüt mensubuna yardımında bulunması, örneğin onu muayene veya tedavi etmesi, gerekiyorsa bu kişiye cerrahi müdahalede bulunması, milli hukukumuzda suç sayılmadığı gibi, milletlerarası hukuka göre de suç teşkil etmemektedir. Bu durumun mahkeme tarafından suç kabul edilerek hüküm verilmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7/1. maddesini açıkça ihlaldir. Müvekkilim, sağlık yardımında bulunmuştur. Bu yardım, yasada belirtilen çeteye barınacak yer gösterme, bu konuda yardımcı olma, yiyecek, silah, cephane ve elbise sağlama ya da çetenin eylemlerini kolaylaştırma türünden bir yardım değildir. Sağlık yardımı çeteye değil, bireye yapılmıştır. Müvekkilim bu yardımı sunarken, çeteye yardımcı olma ya da onun eylemlerini kolaylaştırma isteğiyle hareket etmemiştir."

i)- Köy korucuları

Kürt sorununun önemli açmazlarından biri olan köy koruculuğu da 1994 yılında korucuların yarattığı olaylar ve pervasız davranışlar nedeniyle sık sık gündeme geldi. Yıl boyunca köy korucularının yol açtığı insanlık dışı olaylara tanık olundu. Köy korucularının adları, kaçakçılık, hırsızlık, kız kaçırma, tecavüz, soygun gibi yüz kızartıcı suçlara karıştı. Yapılan resmi açıklamalarda köy koruculuğu uygulamasının yaygınlaştığı 1988 yılından 1994

Yılına kadar geçen sürede suç işlediği belirlenen bin kadar köy korucusunun görevden uzaklaştırıldığı ve haklarında yasal işlem yapıldığı belirtildi. "Gerçeği tam olarak yansıtmadığı" konusunda ciddi şüpheler bulunan resmi açıklamalardaki rakamların bile yüksek olması, köy korucularının yarattığı olay ve sorunların vahametini ortaya çıkarmaktadır.

Hükümet programlarında yer alan "köy koruculuğu sisteminin yeniden düzenleneceği ve kademeli olarak kaldırılacağı" vaadi 1994 yılında da yerine getirilmedi. Hatta köy koruculuğu sistemi daha yaygınlaştırıldı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan köy korucularının sayısı bu nedenle 57 bine ulaştı. "Köy koruculuğu sisteminin, Olağanüstü Hal uygulamasına son verilse bile devam edeceğine" dair açıklamalar yapıldı. Ödenen maaşlar ile yapılan silah, cephane ve malzeme yardımları dikkate alındığında köy korucularının Türkiye bütçesine getirdiği yük, 1994 yılında ayda yaklaşık 1 trilyon lira (25 milyon ABD Doları) oldu. Korucular için bir ayda harcanan para ile Güneydoğu'ya en az 10 fabrika kurulabileceğini savunan, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Felat Cemiloğlu, "Böylece 5 bin kişiye iş olanağı yaratılırdı. Aileleri de hesaba katarsak iş olanağından yararlananların sayısı 30 bin kişi olurdu." dedi.

Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu tarafından hazırlanarak 1995 yılında kamuoyuna sunulan raporda köy korucularının yarattığı olaylara ilişkin çarpıcı örneklerle yer verildi. "Köy koruculuğu sistemine son verilmesinin ve köy korucularının ellerindeki silahların alınmamasının" istendiği raporda, köy korucularının kaçakçılık yaptıkları ve ellerindeki yetkileri kullanarak PKK gibi köy baskınları düzenledikleri belirtildi. Raporda özetle şöyle denildi: "Terör faaliyetleri arttırılırken ve teröristler bölgede vatandaşı üzerinde baskı kurmaya çalışırken korucu sayısı arttırılmış, korucular vasıtasıyla başarı elde edilmeye çalışılmıştır. Ancak sistem tam uygulanamadığı için korucular devletin vermiş olduğu silahı ve statüyü kullanarak birtakım yasadışı faaliyetlere girmişlerdir. Bölgede halen silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığının büyük bir kısmının denetimi korucuların elinde bulunmaktadır. Bazı korucular, bu kimliklerini kullanarak rahatça silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı yapmışlardır. Yörede etkili olan kişiler köy koruculuğunu hakimiyetlerine dayanak olarak kullanmıştır. Köy korucuları, hukuk kurallarını açıkça ihlal ederek, yetkisiz bir şekilde polis bölgesindeki operasyonlara katılmaktadır. Bir kısım korucular, kan davalı oldukları köylüleri, PKK üyesi oldukları iddiasıyla öldürmüş, baskı yapıp köylerini terk etmeye mecbur bırakmıştır." Bölgedeki bazı faili meçhul cinayetlerin köy korucuları tarafından işlendiğine dair ciddi kanıtlar bulunduğu dikkat çekilen raporda, köy korucularının gerçekleştirdiği 5'i cinayet, biri yaralama, 2'si gasp, biri adam kaçırmaya, 6'sı da kaçakçılık olmak üzere 30 olaya ilişkin ayrıntılı bilgi yer aldı. (Raporla ilgili ayrıntılı bilgi sayfa 118-119'da)

Mardin'in Derik ilçesine bağlı Şeyhhabib köyünde görev yapan köy korucuları, 20 Ocak günü Urfa'nın Viranşehir ilçesindeki bir evi basarak Adile İnce adlı genç kıza kaçırdı. Kaçırılan kızın babası Bişar İnce olayı şöyle anlattı: "Şeyhhabib köyünde yaşayan Sabri Karaaslan, oğlu Deniz Karaaslan ile evlenmesi için kızımı istemişti. Ben de kızımın Deniz ile evlenmesine izin vermiştim. O zaman Sabri Karaaslan ile oğlunun köy korucusu olduğunu bilmiyordum. Nişan yapıp, düğün hazırlıklarına başladıktan sonra onların köy korucusu olduğunu öğrendim. Bunun üzerine ailede, başta kızım olmak üzere kimse bu evliliği istemedi. Ben de Şeyhhabib köyüne gidip Sabri Karaaslan ile konuştum. Koruculuğu bırakmadıkları takdirde, bu evliliğe izin vermeyeceğimi söyledim. Onlar da bir kız için koruculuğu bırakmayacaklarını söylediler. Bunun üzerine nişanı bozduk. Ancak daha sonra Sabri Karaaslan 50 kadar köy korucusu ile birlikte evimi basarak kızımı kaçırdı."

26 Mart akşamı Muş'un Korkut ilçesine bağlı Yolgözler köyünde, köyde yaşayanlar arasında çıkan çatışmada Nadir Tınk, Nezir Tınk, Medeni Tınk, Gülbeni Tınk, Mehmet Sayın ve Neslihan Sayın adlı 6 kişi öldü, 11 kişi yaralandı. Futbol maçı nedeniyle çıkan çatışmada ölen ve yaralananların büyük bölümünün köy korucusu olduğu bildirildi.

22 Nisan günü Van'ın Başkale ilçesinde çocuklar arasında çıkan bir kavga, kısa süre içinde Ertuş ve Ertaş ailelerindeki köy korucuları arasında silahlı çatışmaya dönüştü. Olaylar sırasında bir kahvehane saldırıya uğradı, 7 kişi öldü, 10 kişi yaralandı. Olayla ilgili olarak 11 köy korucusu hakkında dava açıldı. Güvenlik nedeniyle Ankara'da yapılan yargılama sonucunda Sadi Ertuş, Aydın Ertuş, Necdet Ertuş ve Cihangir Ertaş adlı 4 köy korucusu ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu.

16 Mayıs günü, Adıyaman'a bağlı Yedioluk köyü Bağtepe mezrasında görev yapan köy korucuları arasında ticari anlaşmazlık nedeniyle silahlı çatışma çıktı. Çatışmada Nevzat Küçükkaya ve Yusuf Gezer adlı 2 köy korucusu öldü, Kemal Güzel adlı köy korucusu yaralandı. Olaydan sonra Ali Dolaşkan, İbrahim Bağcı, Emin Sertaş ve Selahattin Şener adlı 4 köy korucusu tutuklandı.

Van'ın Erciş ilçesine bağlı Taşkapı köyü ile Tendürek Dağı (Ağrı) arasındaki Şıp Yaylası'nda pusu kuran köy korucularının bölgede devriye gezen askerlere, "PKK'li zannederek" ateş açmaları üzerine çatışma çıktı. 23 Haziran günü sabah saatlerinde çıkan çatışmada bir astsubay, 6 er ve bir köy korucusu öldü, 8 güvenlik görevlisi yaralandı. Olayla ilgili olarak 6 köy korucusu gözaltına alındı. Ölen güvenlik görevlilerinin adları şöyle: "Astsubay Birol Akın, erler İbrahim Korkmaz, Mehmet Uygun, Sinan Çilingir, Mehmet Yıldırım, Yahya Aydemir ve Mehmet Aslan, köy korucusu Hasan Geçkin". Çatışmada ölen askerlerin olay sırasında askeri üniforma yerine bölgedeki insanlar tarafından kullanılan kıyafetler giydikleri bildirildi. Bu arada çatışmada ölen Birol Akın adlı astsubayın eşi İlknur Akın (21), 25 Haziran sabahı intihar ederek yaşamına son verdi.

25 Temmuz günü Maraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Alışar köyü Tikenli mezrasında köy korucuları arasında çıkan çatışmada Kemal Tekerek adlı köy korucusu öldü. 22 Aralık günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Meşebağlar köyünde görev yapan köy korucuları arasında çıkan çatışmada Şerif (19) adlı köy korucusunun öldürülmesiyle sonuçlandı.^(*)

1994 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, çoğunluğunu köy korucuları ile ailelerinin oluşturduğu toplulukların PKK aleyhine yaptığı gösterilere de tanık olundu. Örneğin; Cizre'de 27 Ocak günü sabah saatlerinde, köy korucuları ve ailelerinden oluşan yaklaşık bin kişilik bir topluluk, PKK aleyhinde gösteri yaptı. Cizre'nin Dört Yol semtinde bir araya gelen topluluk, Kaymakamlık binasına kadar çeşitli sloganlar atarak yürüdü. Güvenlik görevlileri tarafından desteklenen gösteriye, Cizre'de yaşayan Atak ailesinin fertleri ile İdil ve Silopi'nin köylerinden gelen köy korucuları katıldı. Yürüyüş sırasında bazı dükkan ve evler tahrip edildi.

6 Şubat günü Diyarbakır'da "PKK'yi telin" adı altında bir gösteri yapıldı. Gösteriye katılım, bir hafta boyunca yapılan tüm propagandaya karşın son derece düşük oldu. Aralarında çevre il ve ilçelerden gelen köy korucularının da bulunduğu 500 kişi, saat 12.30 sıralarında Urfakapı'da toplandı. Daha sonra İstasyon Meydanı'na kadar yürüyen topluluk, "PKK bitecek,

(*) 1994 yılında köy korucuları arasında ya da askerler ile köy korucuları arasında çıkan çatışmalarda 24 kişi öldü, 30 kişi yaralandı. Yerleşim merkezlerine saldırılar ve yargısız infazlarla ilgili bölümlerde köy korucularının yol açtığı çok sayıda olaya ve düzenledikleri saldırılara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

defolup gidecek”, “Apo dönektir, hakkı kötektir”, “Kahrolsun PKK”, “Meclis’te PKK istemiyoruz”, “En büyük Türkiye” gibi sloganlar attı. Yürüyüşe katılanlar, 500 kadar polis ve özel tim görevlisi tarafından korundu.

26 Haziran günü Diyarbakır’ın Kulp ilçesinde Kaymakam Kadir Koçdemir’in desteğiyle köy korucuları tarafından “PKK’yi telin yürüyüşü” yapıldı. Güvenlik görevlilerinin kontrolü altında yapılan yürüyüşten sonra Kaymakamlık binası önüne gelen topluluğa hitap eden Kadir Koçdemir, “PKK amacına ulaşamayacaktır. Bu kubbenin altında birlik ve beraberlik içinde olduğumuzu, birliğimize toz kondurmayacağımızı göstermiş oldunuz. Hiçbir güç, birlik ve beraberliğimizi bozamaz.” dedi. Köy korucuları konuşmadan sonra dağıldı.

Ağustos ayı başında Beytüşşebap, Silopi ve Cizre’de “PKK’yi protesto” adı altında gösteriler düzenlendi. Yoğun güvenlik önlemi altında yapılan gösterilere köy korucuları ve aileleri katıldı. 15 Ağustos günü de Şırnak’ın İdil ilçesinde benzer bir gösteri yapıldı. Sabah saatlerinde İdil Emniyet Amirliği önünde toplanan bin kişilik topluluk, ilçe merkezine kadar PKK’yi protesto eden sloganlar atarak yürüdü.

15 Ağustos günü (PKK’nin eylem ve saldırılarını başlattığı tarihin 10. yıldönümü) Şırnak Cumhuriyet Meydanı’nda toplanan yaklaşık 5 bin kişi, uzun süre PKK’yi protesto etti. Elllerinde Türk bayrakları bulunan ve PKK’yi protesto eden sloganlar atan topluluk 5 kilometre yürüdüktan sonra tekrar Cumhuriyet Alanı’na geldi. Topluluk burada davul zurna eşliğinde halay çektikten sonra saat 16.00 sıralarında dağıldı. Gösterinin sonuna doğru Şırnak Valisi Kamil Acun da hoparlörlerden bir mesaj yayımlatarak gösteriye katılanlara teşekkür etti. Bu arada 15 Ağustos sabahı Şırnak’taki evleri dolaşan özel tim görevlileri ve köy korucularının, “gösteriye katılmayanların başlarına geleceklerden kendilerinin sorumlu olmayacağını” bildirdikleri öne sürüldü.

k)- Diğer gelişmeler

1992 yılından itibaren ciddi bir hal alan ve 1993 yılında kimi zaman çatışma ve saldırılara yol açan, Kürtlere karşı hoşgörüsüzlük, 1994 yılında da sürdü. Bunun sonucunda Türkler ile Kürtler arasında gerginlik yaratan ve çatışmalara yol açan gelişmeler yaşandı. Televizyon ve gazete gibi iletişim araçlarının yaptığı kışkırtıcı yayınlar, PKK’nin ya da başka örgütlerin sivil hedeflere yönelik saldırıları, çatışma ve baskınlarda ölen askerler için düzenlenen cenaze törenleri toplumdaki bu gerginliği daha artırdı.

Şubat ayında İzmir’in Karşıyaka ilçesine bağlı Doğançay köyünde Sünni Kürtlerle, Alevi Türkler arasında cami hoparlörlerinden çıkan sesin yüksek olması nedeniyle başlayan gerginlik kısa süre içinde kavga ve sürtüşmelere yol açtı. Köyde yaşayan Erdoğan Yılmaz adlı kişi olayları şöyle anlattı: “Camiden çok fazla ses geliyordu. Evde oturamaz, birbirimizi duyamaz hale gelmiştik. Bunun üzerine 18 Şubat günü konuyu muhtara götürdüm ve sesin biraz kısılmasını istedim. Bunu öğrenen köy imamının akrabası Zikri Acar üzerine yürüyerek bana saldırdı. Cami imamı Sinan Acar da bu sırada köyün kadımları tarafından tartaklanmış, bazı kişiler taşla yaralanmış. Polisin olaya müdahale etmesi üzerine o gün taraflar yatıştırıldı. Olaydan 2 gün sonra köy dışına süt satmaya giderken saldırıya uğradım ve dövüldüm. 21 Şubat günü köye MHP İlçe Başkanı geldi ve köylüleri tehdit etti. Böylece olay siyasi boyut kazandı.”

Erzincan’ın Tercan ilçesinde “PKK’ye yardım ve yataklık ettikleri” iddiasıyla Mayıs ayında gözaltına alınan 8 kişinin, sorgu için götürüldükleri Adliye binası 26 Mayıs akşamı çoğunluğunu MHP yanlılarının oluşturduğu bin kişilik bir grup tarafından basılmak istendi.

Sankileri linç etmek isteyen topluluk, havaya ateş açan askerler tarafından binadan uzaklaştırıldı. Erzurum ile Erzincan arasındaki karayolunu 3 saat trafiğe kapatan topluluk, ilçeye gelen Erzincan Valisi Recep Yazıcioğlu'nun yaptığı konuşma sonrasında dağıldı. 26 Mayıs 1994 tarihli Zaman gazetesinde, gözetilene alınan 8 kişinin "SHP Erzincan Milletvekili Mustafa Kul tarafından serbest bırakılacağına" dair asılsız bir haber yayımlanmıştı.

29 Kasım günü İzmir Konak Postanesi'nde bir araya gelen, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda ölen askerlerin yakınları "Terörle Mücadele Yasası"nda yapılmak istenen değişikliği protesto için Başbakan Tansu Çiller, Meclis Başkanı Hüsametdin Cındoruk ve diğer parti liderlerine telgraf gönderdi. Bu sırada bir açıklama yapan emekli Albay Lütfü Aksoy, "SHP'nin hazırlayarak meclise gönderdiği Terörle Mücadele Yasası kabul edilirse şehitlerimizin kanı yerde kalacaktır. Şehit yakınları olarak bu tasarrufla Meclis'ten geçmesini istemiyoruz." dedi.

Genelkurmay Başkanlığı görevini 30 Ağustos günü bırakan Orgeneral Doğan Güreş'in, 1994 yılında yaptığı bazı açıklamalar tartışmalara yol açtı. Örneğin; 16 Mayıs günü bir açıklama yapan Doğan Güreş, PKK'nin yaz sonuna kadar gündemden düşürüleceğini belirterek, "Devletin kullanmadığı çok imkan var, gerekirse bunları da kullanacağız." dedi. PKK'ye büyük darbe vurulduğunu savunan Doğan Güreş, PKK militanlarına, "Bir daha söylüyorum, gelin teslim olun. Devlet sizi kazanmak istiyor. Bunun için çeşitli yasalar çıkarıyor. Hangi nedenle kandırılmış olursanız olun, kendinize ve ailenize yazık etmeyin. Yoksa hepinize çok kötü olacak." çağrısını yöneltti. Doğan Güreş'in, "Devletin kullanmadığı çok imkan var." şeklindeki sözlerinin neyi kastedtiği açıklığa kavuşmadı. Ancak bazı yaygın organlarında Doğan Güreş'in "kimyasal silah kullanılabileceğini" kastedtiğine dair yorumlar yer aldı.

Orgeneral Doğan Güreş, Temmuz ayı sonunda yaptığı bir konuşmada PKK'ye karşı mücadele veren güvenlik görevlisi sayısının 220 bine ulaştığını ve PKK'ye karşı askeri mücadelede başarılı olduklarını söyledi. PKK'ye karşı taktik değiştirdiklerini belirten Doğan Güreş, "Artık konsepti değiştirdik. Alan hakimiyeti uyguluyoruz. Teröristin üzerine gitme yok. Alanı kontrol altına aldıktan sonra, lojistik desteksiz kalsın, aç kalsın, gelip teslim olsun uygulaması yapıyoruz. Bundan daha insani uygulama olamaz." dedi. PKK'ye karşı kullanılan silah sistemlerinin değiştirildiğini anlatan Doğan Güreş, şunları söyledi: "Geçen gün 'Bir köy yakıldı.' dediler. Batu ayağa kalktı. Milletvekilleri falan geldi. Olay şöyle gelişiyor: Oradan birlik geçiyor. Halk eşyalarını dışarı çıkarıyor. Komutan, birliğini alıyor, yukarıya götürüyor. Bakıyor köy yanıyor. Şaşırıyorlar. Dönüp geliyorlar. Eşyalar dışarıda, köy yakılmış. Ondan sonra terör örgütünün telsiz konuşmasına bakın ne diyor: 'Yakınız değil mi?' Cevap, 'Yaktık. Şimdi o general görür.' Bu olayı alıyorlar, asker yaktı diyorlar. Propaganda başarılı oluyorlar." Doğan Güreş, PKK'nin bazı olayları saptırarak propaganda yaptığını ileri sürerek "Bugün Mehmetçik'in teröriste muamelesini görün, gözleriniz yaşarır. Sanki güvenlik güçleri öldürmekten hoşlanıyormuş gibi. 17 yaşında birini öldürülmüş olarak gördüğümüzde yüreğimiz yanıyor. Anasını babasını düşünüyoruz. Elini kaldırsa yeter. Ama ateş ediyor, yapacak bir şey yok." dedi. Bazı gazete ve dergilerden de şikayetçi olan Doğan Güreş, "Türkiye'de yasaların tam hakim olduğunu söyleyemem. Yasalarda boşluklar var. Eğer hukuk sistemini iyi doldurmazsanız olmaz. Bu da yasaları iyi tatbik etmekle yürür. Gündem diye bir gazete var. Her gün 'Gerillalar şu kadar düşman askerini öldürdü.' diye yazıyor. Her gün yazıyorlar. Ama yayma bir biçimde devam ediyorlar." şeklinde konuştu.

Doğan Güreş'in konuşma ve açıklamalarına tepki gösteren İHD Genel Sekreteri Hüsni Öndül, 31 Temmuz günü yaptığı açıklamada, "Genelkurmay Başkanı, halkı ve demokra-

tikleşme çabalarını tehdit ediyor. Basın özgürlüğünden illerin yönetimine, demokratikleşme tartışmalarına değin, elinde silahlı güç dayatmasında bulunuyor.” dedi. Türkiye’de üretilen politikalarda, askeri otoritenin belirleyici olduğunu savunan Hüsnü Öndül, Doğan Güreş’e, “Politika yapacaksan, elindeki silahlı bırak.” çağrısını yöneltti.

1994 yılında Tunceli’de ilginç intihar olaylarına tanık olundu. Örneğin; Tunceli Jandarma Alay Komutanı Albay Kazım Çillioğlu, 3 Şubat günü Tunceli’deki lojmanında ölü olarak bulundu. Kazım Çillioğlu’nun intihar ettiği açıklandı. Ancak bu açıklama Kazım Çillioğlu’nun ailesi tarafından yalanlandı. Kazım Çillioğlu, 5 Şubat günü Düzce’de yapılan cenaze töreninden sonra toprağa verildi. Cenaze töreni sırasında gazetecilere bir açıklama yapan, Kazım Çillioğlu’nun yeğeni Suat Çillioğlu, amcasının, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis’in 1993 yılı Şubat ayında Ankara’da düşen uçağına^(*) binmekten son anda vazgeçtiğine dikkat çekerek, “Amcam intihar etmedi. Onu karanlık güçler öldürdü.” dedi. Kazım Çillioğlu’nun yakını Savaş Kanlıoğlu da şunları söyledi:

“Muayene ve otopsi tutanağında intiharla ilgili çelişkili notlar var. Otopsi tutanağında balistik muayene yok. Adli Tıp, şahsın elinin iç kısmına mask yapıp barut izine rastlamadan intiharın gerçekleştiğini onaylamaz. Böyle bir otopsi yapılmamış. Jandarma Genel Komutanlığı’ndan verilen bilgilerde, Albay Çillioğlu’nun, lojmanında kafasına tek kurşun sıkarak intihar ettiği söylendi. Bu kurşunun boş kovana tesbit edilmemiştir. Bize iki şarjör, bir silah ve boş bir kılıf teslim edildi. Bize verilen iki şarjör de doluydu. Tutanak, 3 Şubat 1994 saat 21.00’de tutulmuş. Tutanakta ölüm olayının 4-5 saat önce gerçekleştiği yazılı. Hastaneye dahi götürmeye gerek görülmeden cenaze bize teslim edildi. Edindiğimiz bilgilere göre, Albay Çillioğlu olay günü saat 10.00’da lojmanına gitmiş. Ölüm saatine kadar 7 saat geçmiş. 7 saat içinde telefona ve telsize cevap vermediği halde hiç aranmamış.” Albayın başka bir yeğeni de dayısının tehdit mektupları aldığını öne sürerek, “Dayımın cesedine baktım. İntihar eden adam tabancayı şakağına dayar. Oysa kurşun tam üstten girmiş. Elinde barut yanığı da yok. Böyle intihar olmaz.” şeklinde konuştu.

İntihar olaylarından ikincisi ise PKK içinde yaşandı. İçişleri Bakanlığı, 24 Mart günü bir açıklama yaparak PKK’nin lider kadrosundan ve Tunceli Bölge Sorumlusu “Doktor Baran” kod adlı Müslüm Durgun’un intihar ettiğini bildirdi. Açıklamada, “1992 yılından bu yana PKK’nin Tunceli sorumlusu olan Müslüm Durgun, 12 Mart 1994 tarihinde saat 04.00 sıralarında Tunceli’nin kuzeybatısındaki Yılan Dağı bölgesinde, üzerindeki el bombasını patlatarak intihar etmiştir.” denildi.

İntihar olayı daha sonra PKK Avrupa Temsilciliği tarafından doğrulandı. PKK tarafından yapılan açıklamada, “Doktor Baran yoldaş, yaşamına kendisinin son vermesi biçiminde bir eylem gerçekleştirmiştir. Doktor Baran’ın ayırt edici özelliklerinin başında, parti önderliğine ve partiye karşı duyduğu büyük bağlılık gelmektedir. Ancak kendisi daha önce pratiği nedeniyle eleştirilmişti. Arkadaş, Dersim pratiğinde bu alanın olanaklarını yeterince değerlendirememenin, özel savaşa istenilen cevabı verememenin sıkıntısı içindeydi. Sürece istenilen cevabı verememenin ezikliğini yaşar hale gelmişti. ‘Ben bu pratikle partinin, parti önder-

(*) Orgeneral Eşref Bitlis’i Ankara’dan Diyarbakır’a götürmek üzere 17 Şubat 1993 tarihinde havalanan askeri uçak, havalandıktan kısa süre sonra Ankara’nın Varlık mahallesi yakınlarına düştü. Olayda, Eşref Bitlis ile Fahir Işık, Yaşar Erian ve Tuğrul Sezginler adlı 3 subay ve Emin Öner adlı astsubay öldü. Eşref Bitlis’in bindiği uçağın “sabotaj sonucunda düştüğüne” ilişkin yaygın bir kanaat oluştu. Yapılan resmi açıklamalarda ise uçağın soğuk havanın yol açtığı buzlanma nedeniyle düştüğü belirtildi.

liğinin karşısına nasıl çıkarım?’ biçiminde bir ruh hali içindeydi. Doktor Baran’ın PKK’ye ve PKK önderliğine bağlılığı tüm konuşmalarına yansımıştır. Ancak bu bağlılık, onaylanmayacak bir eylemle tavır koymak değil, özel savaşa karşı mücadeleyi daha yükselterek cevap vermek biçiminde olmalıydı. Partinin kendisinden ve tecrübesinden beklediği buydu.” denildi.

Olağanüstü Hal Bölgesi’nde yaşananlar ve Kürt sorununun geldiği olumsuz nokta ekonomiden çevre sorunlarına kadar her alanda etkisini gösterdi. İHD İstanbul Şubesi Çevre Komisyonu, Olağanüstü Hal Bölgesi’nde sürdürülen operasyonların ve özellikle de hava hareketleri sırasında kullanılan bombaların doğada olumsuz etki yarattığını açıkladı. Komisyon tarafından Temmuz ayında yapılan açıklamada, hava hareketlerimde kullanılan bomba ve kimyasal silahların doğada 40-50 yıl boyunca silinmeyecek izler bıraktığı vurgulanarak, operasyonlar sırasında ormanların ve ekili alanların yakılmasının da başka bir olumsuzluk olduğu belirtildi. Açıklamada, orman ve ekili alanların yakılmasına bir an önce son verilmesi gerektiğine dikkat çekilerek başta çevre sorunlarıyla ilgilenen kuruluşlar olmak üzere kamuoyunun bu konuda duyarlı olması istendi.

Türkiye, sorunun çözümü için demokratik bir yol tercih etmemenin, çatışma ortamının ve büyük çaplı askeri hareketlerin sonucunda 1994 yılının başından itibaren ağır bir ekonomik kriz içine girdi. Krizin dayanılmaz boyuta ulaşması üzerine “İstikrar tedbirleri” adı altında bir dizi ekonomik karar alındı. Ekonomik kararlar, Başbakan Tansu Çiller’in 5 Nisan günü düzenlediği basın toplantısıyla birlikte yürürlüğe sokuldu.

Kamuoyunda “5 Nisan paketi” olarak tanımlanan kararlar çerçevesinde devlete bağlı kuruluşların ürettiği mallara ve yaptığı hizmetlere yüzde 50 ile yüzde 120 arasında değişen oranlarda zam yapıldı. Devlete ait fabrika ve işletmelerin bir bölümünün kapatılmasına, bir bölümünün de özelleştirilmesine karar verildi. Tarım kesimindeki desteklemeler büyük ölçüde kaldırıldı. Devlete bağlı kurumlarda çalışan memur ve işçilerin maaşlarına yıl sonuna kadar az zam yapılması kararlaştırıldı. Bazı vergilerin oranı artırıldı ve yeni vergiler getirildi. Resmi kurum bankalar arası kura endekslenmesi sonucunda yüzde 38.4 oranında devalüasyon gerçekleşti. 1 ABD Doları devalüasyonun ardından serbest piyasada 40 bin liraya kadar yükseldi. Döviz kurlarındaki hızlı artış, Merkez Bankası’nın bir gecelik faiz oranlarını yüzde 1000’e kadar yükseltmesiyle durdurulabildi. Bu gelişmeler pek çok bankayı batma noktasına getirdi. Bakanlar Kurulu, bunun üzerine 12 Nisan günü, Türkiye Yatırım Turizm ve Kredi Bankası’nı (TYT BANK), “açığa repo yaptığı ve ödemelerini karşılayamadığı” gerekçesiyle kapatarak tasfiye sürecine aldı. TYT Bank’ın ardından Marmarabank ile İmpexbank da kapatıldı. Ayrıca borsada aracılık yapan 10’ dan fazla kuruluşun faaliyeti durduruldu. Bu gelişmelerin yarattığı panik, bankalardaki mevduatın Hükümet güvencesine alınmasıyla önlenebildi.

Ekonomik kararlar, başta işçi ve memurlar olmak üzere toplumun önemli bölümünün günlük yaşamını olumsuz yönde etkiledi. Hayat pahalılığı, işsizlik ve sosyal huzursuzluk daha arttı. 650 bin kişi işten çıkartıldı. Enflasyon oranı yüzde 150’yi geçti. 1994 yılı başında 13 bin lira olan ABD Doları yıl sonunda 40 bin liradan işlem görmeye başladı. 1993 yılında 2 bin 933 dolar olan kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla, 1994 yılında 2 bin doların altına düştü. 1994 yılı bütçesinin verdiği açık, 200 trilyon lirayı (yaklaşık 5 milyar ABD Doları) buldu.

Yaşanan ekonomik kriz, Türkiye’nin uluslararası sermaye çevrelerindeki itibarını düşürdü. Örneğin; uluslararası yatırım kuruluşu Moodys, Ocak ayında Türkiye’nin kredi notunu BBB’den BB’ye indirdi. Türkiye böylece yatırım yapılabilir ülkeler kategorisinden çıkarılmış oldu. Mart ayında da dünyanın önde gelen rating (derecelendirme) kuruluşu olan Standard

and Poors, Türkiye'nin kredi notunu "BBB(-)"den "BB"ye düşürdü. Böylece Türkiye'ye verilen kredilerin risk oranı yüzde 60 olarak belirlendi ve Türkiye, bir kez daha "yatırım yapılabılır" ülke olmaktan çıktı.

Türkiye'den kaçarak Almanya'ya sığınanların sayısı, son 3 yılda 64 bin 223 kişiyi buldu. Aynı sürede önceki yıllarda başvuru yapanlar da dahil olmak üzere, 12 bin 972 kişiyi sığınmacı statüsü verildi. 3 bin 282'si 1994 yılında olmak üzere 7 bin 972 kişi ise Türkiye'ye iade edildi. 1994 yılında Türkiye'ye iade edilenlerden 1433'ünü Kürtler oluşturdu. Alman Hükümeti tarafından yapılan açıklamada, sınır dışı edilenlerin Türkiye'ye girişlerinde genellikle kötü muamele görmedikleri ve çıkan sorunlara anında müdahale edildiği öne sürüldü. Türkiye'nin Bonn Büyükelçisi Onur Öymen ise son yıllarda Almanya'ya sığınma talebinde bulunan Türk vatandaşlarının sayısında düşüş, sığınma talebi kabul edilenlerin sayısında ise artış olduğunu söyledi.

Refah Partisi tarafından Eylül ayında hazırlanan bir rapor kamuoyunda geniş yankı yarattı. RP yöneticilerinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı yerleşim merkezlerinde yaptığı inceleme sonrasında hazırlanan raporda, özel tim görevlilerinin büyük bir bölümünün MHP yanlısı olduğu, özel time eleman almak üzere yapılan sınavlara katılacak adayların önce MHP'ye başvurduğu ve özel tim görevlilerinin MHP'nin önerdiği kişiler arasından seçildiği kaydedildi. Söz konusu raporun gerçekleri yansıtmadığını savunan MHP Genel Başkan Yardımcısı Rıza Müftüoğlu ise "Ülkemizde işsizlik vardır. Bize iş için çok başvuru oluyor. Çeşitli talepler geliyor. Bu konuya ilişkin de başvuran olmuştur. Ancak özel tim görevlileri sınavla alındığı için bizim yapabileceğimiz fazla bir şey yok. RP, PKK ağzıyla konuşarak partimizi yıpratmak istemektedir." dedi. MHP'den gelen tepkiler üzerine RP yöneticileri de "Kamuoyunda, 'Milliyetçi, muhafazakar kişiler vatani iyi korur,' diye bir önyargı var. Bu anlayış devlete de yansıtıldığı için, MHP bu konuda belirleyici rol oynamakta." şeklinde konuştular.

Kürt sorunu devlet kademelerinde anlaşmazlıklara ve çatlaklara yol açtı. Örneğin; Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreter Yardımcısı ve Milli Güvenlik Siyaseti Başkanı emekli Tümgeneral Suat Eren, "Milli güvenlik stratejileri konusundaki yaklaşım farklılıklarını ve Milli Güvenlik Kurulu'ndaki bazı uyumsuzlukları" gerekçe göstererek Temmuz ayında görevinden istifa etti. 12 Eylül askeri darbesinden sonra Genelkurmay Genel Sekreteri olarak eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e yakın olarak görev yapan ve esrarengiz bir uçak kazasında ölen Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis'in sınıf arkadaşı olan Suat Eren yaptığı açıklamada, "Bazı şeyler vardır ki, söylenebilir ama yazılmaz. Zamanında, alınması gerekli tedbirlere ilişkin bazı sıkıntılar oldu. Hiçbir şey olmadı da, ayrılıyorum değil. Bizim çalışma alanımız kalkınmada öncelikli yöreler ve güneydoğuya ilişkindi. Bazı durumlar olunca istifaya karar verdim." dedi.

Mart ayında Belçika'da düzenlenen ve Kürt sorununun tartışıldığı uluslararası bir toplantıya mesaj gönderen PKK lideri Abdullah Öcalan, Türkiye'yi bölmek istemediklerini, federasyon dahil her alternatifi tartışmaya hazır ve bu konudaki tüm çözüm önerilerine açık olduklarını, siyasi çözüm ve serbest siyasi faaliyet için zemin oluşturulursa silahlı savaşın sona ermesinin önünü açacaklarını söyledi. Uluslararası gözlem çerçevesinde karşılıklı bir ateşkes yapıp, ardından da çözüm görüşmeleri başlatılacaksa bundan kaçınmayacaklarını bildiren Abdullah Öcalan, giderek uluslararası ve dünyayı yakından ilgilendiren bir düzeye varan Kürt sorununun, kaydedtiği gelişmeyle çözüm aşamasına geldiğini öne sürdü. Türkiye'nin Kürt sorununa yaklaşımının tarihi gerçekleri yok sayma biçiminde olduğunu, Avrupa'daki kimi devletlerin yaklaşımının da çözüme hizmet etmekten çok onu zorlaştırdığını ifade eden

Abdullah Öcalan, "Mücadelemize yönelik ve hiç gerçekçi olmayan 'PKK çözümünden yana değildir.' ya da 'PKK ayrı bir devlet kurmanın dışında bir yaklaşım göstermiyor.' gibi söylemler dayanaksız yakıştırmadan başka bir şey değildir." dedi.

Kürt sorununun geldiği vahim nokta ve Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insanlık dışı uygulamalar uluslararası insan hakları kuruluşlarının raporlarında da önemli yer tuttu. 1994 yılında başta Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi olmak üzere pek çok hükümet dışı insan hakları kuruluşu Türkiye'yi (zaman zaman da PKK'yi) kınayan raporlar yayınladı, kampanyalar açtı. Türkiye, Avrupa Parlamentosu ve AGİK/AGİT karşısında sıkıntılı duruma düştü. İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi, Ekim ayında, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylara ve bölgedeki sorunlara geniş yer veren bir rapor yayınladı. Kürt sorununun 10 yıllık gelişiminin değerlendirildiği raporda, Türkiye, ABD, Almanya ve Avrupa Birliği'ne üye diğer ülkeler ile PKK'ye bazı çağrılar yapıldı. Raporda yer alan çağrılar özetle şöyle:

Türkiye'ye

- Özellikle köy koruculuğu sistemini reddeden köylülere uygulanan ev ve sosyal çevreden zorla uzaklaştırma politikasına son verilmesi.
- Olağanüstü Hal Bölgesi başta olmak üzere askeri operasyonlar sırasında uluslararası insan hakları ilkelerine uyulması.
- Vatandaşlara karşı aşışılama, taciz ve öldürme suçu işleyen güvenlik görevlilerinin cezalandırılması.
- Güneydoğu Anadolu'da, özellikle de Olağanüstü Hal Bölgesi'nde köy ve mezraları insansızlaştırma politikasıyla ilgili araştırma yapacak bir komisyon kurulması.
- Boşaltılan köyler ve boşaltılma nedenleriyle ilgili liste hazırlanıp, evsizleştirilen kişileri geldikleri yer ve son adresleri ile gösteren resmi bir istatistik yapılması.
- Köy koruculuğu sisteminin kaldırılması, özel timin dağıtılması.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde evsizleştirilen insanlara tazminat ödenmesi, bu kişilere çadır, ilaç, yiyecek ve giyim eşyası gibi gerekli olan malzemenin sağlanması için yardım komisyonu kurulması.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gözaltına alınan kişileri, Kızılhaç örgütünün ziyaret etmesine izin verilmesi.
- İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi'ne, her iki tarafın yaptığı insan hakları ihlallerini araştırmak üzere Olağanüstü Hal Bölgesi'ne serbest giriş izni verilmesi.

ABD'ye

- Dış Yardım Yasası'nın 502-B maddesi uyarınca, Türkiye, "insan hakları ihlallerinin artık olmadığını" açıklamadığı müddetçe, bu ülkeye yapılan her türlü askeri ve güvenlik yardımının kesilmesi.
- Türk Hükümeti'nin, insani yardım gruplarına, uluslararası insan hakları gruplarına ve gazetecilere güneydoğuya serbest giriş hakkı tanınması için zorlanması.
- Raporda ayrıntılı olarak belirtilen insan hakları ihlallerinin mahkum edilmesi ve Türkiye Hükümeti'nin İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi'nin taleplerini hayata geçirmesi için gerekli girişimlerde bulunulması.
- ABD'nin çeşitli yardım programları ve ticari satışlarla Türkiye'ye gönderdiği silah ve askeri yardımın kullanımının denetlenmesi.

Almanya'ya

- *Alman silah ve askeri malzemelerinin, özellikle NVA stoklarından Türkiye'ye transfer edilenlerin, Türkiye'nin güneydoğusunda insan hakları ihlalleri sırasında kullanılıp kullanılmadığının incelenmeye devam edilmesi.*

Avrupa Birliği'ne

- *Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve AGİK çerçevesinde hem PKK'nin hem de Türkiye Hükümeti'nin, insan hakları ihlalleri nedeniyle kınanması.*
- *Türkiye Hükümeti'nin bu rapordaki taleplere uymaya zorlanması.*

PKK'ye

- *Sivillere yönelik eylemlere son verilmesi ve korucuların aileleri ile yakınlarına yönelik saldırıların sona erdirilmesi.*
- *Devlet memurlarına, silahsız koruculara, devletten yana olanlara ve ihbarcılara yönelik infazların durdurulması.*
- *Devletle ilişkide bulunan sivillere yönelik suikastlerin son bulması.*
- *Öğretmenlerin öldürülmesine ve eğitim kurumlarına yönelik saldırılara derhal son verilmesi.*
- *Sivillerin mallarının tahrip edilmesinin durdurulması.*

Milli Güvenlik Kurulu, PKK'nin yurt dışındaki propagandasını etkisiz kılmak amacıyla "İnsan Hakları Danışma Kurulu" adı altında bir birim oluşturdu. Başbakan'a bağlı olarak çalışacak Kurul, Genelkurmay Başkanlığı, Adalet, İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları, Milli İstihbarat Teşkilatı ile diğer ilgili kurum ve kuruluşlardan seçilecek temsilcilerden oluşacak. Milli Güvenlik Kurulu'nun Kasım ayında yaptığı toplantıda kurulmasına karar verilen Kurul, müsteşar ya da aynı yetkiye sahip bir üst kurul ve teknokratların yer alacağı çalışma grubundan oluşacak. Kurul insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı ve Başbakanlık İnsan Hakları Danışmanlığı ile koordineli olarak çalışacak. Kurul ile ilgili olarak hazırlanan genelgede Kurul'un çalışma şekli ve yapacağı işler şöyle anlatıldı: "Kurul'un tüm faaliyeti gerçek bilgi ve belgeler ile aydınlatma ve bilgilendirme konseptine dayandırılmalıdır. Türkiye'deki etkin kişi, kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla dış ülkelerde hedef olarak belirlenen etkin kişi ve kuruluşlar arasında ikili temaslar ya da uygun platformlarda bir araya gelindiğinde yoğun temas faaliyetleri programlanacak. Yurtiçinde ve yurtdışında organize edilecek seminer, konferans, kongre, sempozyum ve toplantılarda uygun hedeflere uygun temaları işlemek suretiyle aydınlatma faaliyetleri icra edilecek. Olayların meydana geldiği bölgelerle, Türkiye'deki basın merkezleri ve Avrupa ile ABD'deki medya kuruluşları arasında sağlanacak süratli ve görüntülü bilgi aktarımıyla medyanın bilinçlendirilmesi sağlanacak. İnsan Hakları Danışma Kurulu'na gerekli olan bilgi ve belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından kısıtlama olmaksızın kısa sürede gönderilecek."

FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER

Son 3-4 yılın insan hakları sorunları arasında önemli yer tutan faili meçhul cinayetler, 1994 yılında da başta Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere tüm hızıyla devam etti. Parti yöneticileri, esnaflar, avukatlar, öğrenciler, iş adamları, öğretmenler, taksi şoförleri, siyasi mülteciler, doktorlar, kısacası her çevreden, her meslekten insanlar (toplam 423 kişi) kimlikleri belirsiz kişi ya da kişilerin silahlı-bombalı-satırh saldırıları sonucunda yaşamını yitirdi. Faili meçhul cinayetler, Diyarbakır, Batman, Nusaybin, Silvan ile Midyat'ta yoğunlaştı ve buralardaki sosyal yaşamı büyük ölçüde etkiledi. Kapanan, iflas eden işyeri sayısında büyük artış oldu. Bölgedeki günlük yaşam gün ışığı ile sınırlı hale geldi. Yerleşim merkezleri havanın karamasıyla birlikte sessizliğe büründü.

Faili meçhul cinayetler, faillerin niteliklerini ortaya koyacak biçimde belli hedeflere yöneldi. PKK'nin çağrıları üzerine dükkanlarını kapatan esnaflar, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşayan Süryaniler, Kürt aydınları, insan hakları savunucuları, PKK ile olan ilişkileri nedeniyle sık sık gözaltına alınan ya da tutuklanan ancak haklarında somut delil bulunamadığı için bir süre sonra serbest bırakılan kişiler, yakınları PKK'ye katılmış olan insanlar, Kürt iş adamları, tanınmış bazı Kürtler peşpeşe öldürüldü. Faili meçhul cinayetlere kurban gidenlerin arasında, işlenen başka faili meçhul cinayetlere tanık olan ya da tanık olabileceği var sayılan kişiler de yer aldı.

Faili meçhul cinayetler konusundaki duyarsızlık daha önceki yıllarda olduğu gibi devam etti. Bugüne kadar işlenen yüzlerce cinayetten küçük bir bölümü dışında hiçbirinin failleri ele geçirilemedi, hatta failer hakkında somut bir bilgi dahi elde edilmedi. Ele geçirilen faillerin önemli bölümü de, işledikleri cinayetler sonrasında çevrede bulunanlar tarafından yakalanarak güvenlik görevlilerine teslim edildi. Gerek Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki, gerekse Ankara'daki yetkililer, faili meçhul cinayetler konusunda, "failerin yakalanacağına" dair açıklama yapma dışında bir adım atmadı. Bu açıklamalarda ise sürekli olarak "faili meçhul cinayetlerin bölgede faaliyet gösteren PKK ve Hizbullah militanları tarafından işlendiği" belirtilmekle yetinildi. Kimi resmi açıklamalarda da (Emniyet Genel Müdürlüğü, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve İçişleri Bakanlığı tarafından yapılanlar gibi) bazı faili meçhul cinayetlerin faillerinin yakalandığı duyuruldu. Ancak yakalandığı açıklanan kişilerin mahkum olduklarına dair bir bilgi alınmadı.

Hizbullah içinde, "İlimciler" ve "Menzilciler" olarak tanımlanan kesimler arasında yıllardır süren çekişme 1993 yılının ikinci yarısından itibaren çatışmaya dönüşmüştü. Faili meçhul cinayetlerin başka bir boyutunu oluşturan bu çatışma, 1994 yılında daha kanlı bir hal aldı. Bu nedenle çok sayıda insan, satırlı-silahlı-bombalı saldırılar sonucunda öldürüldü. Bu arada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde düzenlenen operasyonlar sonucunda "Hizbullah'ın İlim ya da Menzil kanadına üye oldukları" öne sürülen bazı kişiler gözaltına alındı. Operasyonlarla ilgili olarak yapılan resmi açıklamalarda, yakalanan kişilerin sorgulamaları sonucunda faili meçhul bazı olayların aydınlatıldığı ve yakalananların çok sayıda öldürme, yaralama, bombalama eylemine katıldıkları öne sürüldü. Bu kişiler hakkında yılın ikinci yarısından itibaren davalar açıldı. Ancak bu davalarda yargılanan sanıkların sorumlu tutulduğu öldürme olaylarının sayısı ise 113 (*) oldu.

Diyarbakır DGM Savcılığı, 1994 yılının ilk aylarında Hizbullah'a yönelik olarak düzenlenen operasyonlar sonucunda yakalanan 17'si tutuklu 35 kişi hakkında Mayıs ayında dava açtı. Hazırlanan iddianamede, sanıkların 39 silahlı-satırlı-bombalı saldırıya katıldıkları ve bu saldırılarda 25 kişinin öldüğü, 32 kişinin yaralandığı belirtildi. İddianamede sanıklardan 15'i hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, 20'si hakkında ise 5 yıl ile 15 yıl arasında hapis cezası istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle; "Mehmet Yaşasın (siyasi kanat sorumlusu), Emin Tenşi (askeri kanat sorumlusu), Gülsan Aydın, Selçuk Atasoy, Mehmet Tarduş, Abdullah Deniz, Eyüp Bozkurt, Osman Tektekin, Osman Sevim (satırcılar birimi sorumlusu), Muhammed Beşir Toprak, İrfan Aydın, Vahdetin Edibali, Metin Eren, Nasip Hiçyılmaz ve Hasan Gezer." Hizbullah'ın Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da başta PKK olmak üzere Marksist-Leninist örgütlere karşı kurulduğunun belirtildiği iddianamede, bu örgütün İran'daki yönetim modelini örnek alan şeriat yanlısı bir Kürt devleti kurmayı amaçladığı kaydedildi. Türkiye'de faaliyet gösteren Hizbullah'ın ikiye bölündüğünün, bunlardan birinin "İlim", diğeri'nin ise "Menzil" adını kullandığının, İlim grubunun silahlı eylem yanlısı olduğunun, Menzil grubunun ise "Silahlı mücadele için çok erken, İslam devriminin yolu tıkanmadıkça cihad yoluna başvurulmamalıdır." görüşünü savunduğunun anlatıldığı iddianamede, Hizbullah militanlarının yaptığı eylemlerle ilgili özetle şu bilgilere yer verildi:

"Eylem öncesinde hedef, yer ve eyleme katılacak kişiler askeri kanat sorumlusu tarafından belirleniyor. Askeri kanat sorumlusunun görevlendirdiği bir kişi, eylem yapılacak yer ve kişiler hakkında keşif yapıyor. Keşif amacı, en uygun yer ve zamanda, en az riskle eylemi gerçekleştirebilmek. Keşif sonucu, bir ön raporla askeri kanat sorumlusu veya cami sorumlusuna iletiliyor. Daha sonra eylem planı yapılıyor ve eylemi gerçekleştirecek grup belirleniyor. Bu işlemlere 'Fetva' adı veriliyor. Eylem sırasında görev bölümü, hedef gösterici, çevre emniyetçisi, yakın koruma ve tetikçi olarak yapılıyor. Hedef gösterici kişi, keşif ve istihbarat çalışması yapıyor. Kural olarak eyleme doğrudan katılmıyor. İstisnai durumlarda ve ani gelişen olaylarda eylemcilere yardımcı oluyor. Çevre emniyetçisi, dışarıdan müdahale yapılması ihtimaline karşı olay yerine yakın yerde silahlı olarak bekliyor. Bu kişinin görevi, dışarıdan bir müdahale anında hedef gözetmeksizin ateş ederek, eylem grubunu uyarmak, olaya müdahale edenleri şaşırtmak, dikkati üzerine çekmek ve eylem grubunun olay yerinden uzaklaşmasını sağlamak oluyor."

(*) TIHV'nin raporlarına göre, 1989 yılı başından 1994 yılı sonuna kadar toplam 1294, Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu raporuna göre ise 1993 yılı sonuna kadar toplam 908 faili meçhul cinayet işlenmiştir.

Nisan ve Mayıs aylarında Diyarbakır ile Batman'da yapılan operasyonlar sonucunda "Hizbullah'ın Menzil ile İlim kanatlarına üye oldukları" öne sürülen 22 kişi gözaltına alındı. Polis yetkilileri, gözaltına alınanların "27 kişinin öldürülmesi ve 33 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan çok sayıda silahlı saldırıya katıldıklarını" öne sürdü. Gözaltına alınanlardan 9'u Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı. Tutuklananlar hakkında daha sonra Diyarbakır DGM'de dava açıldı.

Haziran ayında Diyarbakır'da polis tarafından yapılan operasyon sonucunda Hizbullah'ın İlim kanadına üye 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 11'i Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı, 2'si serbest bırakıldı. Yapılan resmi açıklamada, yakalananların, 19 kişinin öldürülmesi, 17 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan çok sayıda silahlı ve bombalı saldırıya katıldıkları belirtildi. Yakalananların öldürdüğü öne sürülen 19 kişiden bazılarının adları şöyle: "Baki Kişin, Hamit Ülgen, Zülfü Akkaya, Şehmus Adıyaman, Eşref Pervane, Mehmet Konuk, Ömür Güneş, Hasan Gündüz, Necmettin Kaya, Mehmet Emin Alkan ve Ahmet Aydın." 13 kişi hakkında Temmuz ayında Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. Sanıklardan 8'inin ölüm, 5'inin de 15'er yıl hapis cezasına mahkum edilmelerinin istendiği iddianamede şu bilgilere yer verildi: "Hizbullah'ın başında biri dini, diğeri de siyasi olmak üzere 2 lider bulunmaktadır. Liderlerin yanında, onların da içinde yer aldıkları bir İslam Şurası vardır. Şura, siyasi kanat, askeri kanat, lojistik ve basın-yayın sorumlularından oluşmaktadır. Şura, Hizbullah'ın yasama ve fetva organı durumundadır. Şuranın hemen altında, ona bağlı faaliyet gösteren askeri ve siyasi kanat grupları yer almaktadır. Bu kanatlar, Hizbullah'ın yürütme ve infaz organlarını oluşturmaktadır. Örgütün tebliğ (propaganda) çalışmaları molla ve okutmanlar aracılığıyla cami, ev, okul ve işyerlerinde sürdürülmektedir. Çalışmalar 'Sevda' adı verilen cami sorumlusunun denetimi altında yapılmaktadır."

Eylül ayında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde polis tarafından yapılan operasyon sonucunda Hizbullah'ın İlim kanadına üye 28 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 26'sı Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı, 2'si serbest bırakıldı. Yapılan resmi açıklamada, yakalananların 1992, 1993 ve 1994 yıllarında gerçekleştirdikleri toplam 63 silahlı-bombalı-satırlı saldırı sonucunda 42 kişiyi öldürdükleri, aralarında Özgür Gündem Gazetesi Muhabiri Burhan Karadeniz'in de bulunduğu 34 kişiyi yaraladıkları belirtildi. Yakalananlar tarafından öldürüldükleri bildirilen kişilerin adları şöyle: "Namık Tarancı (Gerçek Dergisi Diyarbakır Temsilcisi), İbrahim Karaaslan, Şevki Kaya, Mehmet Sait Erten (HEP Mazıdağı İlçe Başkanı), Kemal Ekinci, Mehmet Koyuncu, Cevat Campolatan, Mehmet Tekdağ (HEP kurucusu), Abdurrahman Akkamış, Recep Uyar (öğretmen), Osman Göçer, Hasan Okur, Mehmet Çelik, Ali Şık, Zeki Murat Yıldırım, Muhittin Karaaslan, Mehmet Şerif Demir, Sedat Çağatay, Süleyman Dün, Hüseyin Çoban, Muzaffer Altun, Nimet Can, Eyüp Aslan, Rıdvan Yabancı, Hacı Murat İmre, Ahmet Tekeş, Sonet Tekeş, Hasan Akan (öğretmen), Sabahattin Ar, Hamit Söner, Nihat Baz, Davut Toprak (gardiyan), Abdulhalim Altunal (öğrenci), Baki Tekin (öğrenci), Servet Kaya, İlhan Karatekin (öğrenci), Mahmut Polat, Suphi Kaya, Mehmet Emin Aslan (öğrenci), Naif Tolun, Hıdır Çelik, İhsan Yeşilirmak (kitabevi sahibi)." Yakalananlar hakkında daha sonra Diyarbakır DGM'de dava açıldı.

Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'nun bombalı bir suikast sonucunda (24 Ocak 1993) öldürülmesinin kamuoyunda büyük tepki yaratması üzerine 1993 yılı Şubat ayında kurulan Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun çalışmaları 1994 yılı boyunca bir sonuca ulaşmadı. Komisyon Başkanı Sadık Avundukoğlu yaptığı açıklamalarda, çalışmaları boyunca çok sayıda tehdit aldıklarını ve bazı yetkililerin önlerine çeşitli engeller çıkarttığını

söyledi. Komisyon, çalışmalarını 1995 yılı Nisan ayında tamamlayabildi. Ancak hazırlanan rapor, Komisyon üyeleri arasında tartışmalara yol açtı. Komisyon'un DYP'li ve ANAP'lı bazı üyeleri, "raporda devleti suçlu duruma düşürecek bazı ifade ve bölümler bulunduğunu" savunarak, bu bölümlerin düzeltilmesini istediler. Rapor bu nedenle resmîyet kazanmadı. Resmîyet kazanmadığı halde basına yansıyan rapor, büyük yankı uyandırdı ve tartışmalara yol açtı.

Kamuoyuna yansıyan raporda, failli meçhul cinayetlerin 1991 yılından itibaren hızla arttığı ve toplumda büyük panik yarattığı vurgulanarak, Komisyon tarafından, 1993 yılı sonuna kadar Türkiye genelinde 908 failli meçhul cinayet işlendiğinin saptandığı ifade edildi. Raporda, failli meçhul cinayetlerin en çok Diyarbakır'da (259 ölüm olayı) yaşandığı ve Diyarbakır'ı sırasıyla (ilçeleriyle birlikte) Mardin (155), İstanbul (145), Batman (125), Şırnak (34), Malatya (23) ve Adana'nın (15) izlediği kaydedilerek, cinayetlerden 781'inin tabanca ve tüfek gibi ateşli silah kullanılarak, 22'sinin bombayla, 18'inin bıçak ve benzeri kesici aletler yardımıyla, 23'ünün de boğarak ya da asarak işlendiği anlatıldı.

Raporda, failli meçhul cinayetlerin artmasının ve bu cinayetlere adı karışan kişi ya da örgütlerin ortaya çıkarılmamasının toplumda güvensizlik yarattığı ve devleti töhmet altında bıraktığı savunularak, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları başta olmak üzere devlet kurumlarında bu cinayetlerle ilgili bilgilerin bile sağlıklı şekilde toplanmadığı belirtildi. Adalet ve İçişleri Bakanlığının kayıtları arasında büyük fark olduğuna ve kamuoyunda, "faillerin korunduğuna" dair yaygın bir izlenim bulunduğuna dikkat çekilen raporda, "Failli meçhul siyasi cinayetler genellikle cadde ortasında, şehirlerin en işlek yerlerinde ve gündüz saatlerinde işlenmektedir. Gündüz ve şehrin en işlek yerlerinde işlenen cinayetlerin faillerinin bulunmaması vatandaşta korku ve şüphe uyandırmaktadır. Güvenlik güçlerinin adli olaylar sonucunda işlenen cinayetlerin faillerini kısa sürede yakalaması veya tespit etmesine rağmen, siyasal içerikli cinayetlerde failleri yakalayamaması vatandaşlar tarafından devletin bu cinayetlere göz yumduğu şeklinde algılanmaktadır." denildi.

Raporda, failli meçhul cinayetlere adı karışan ya da bizzat cinayet işleyen güvenlik görevlisi, itirafçı ve köy korucuları bulunduğu anlatılarak, bu konuda bazı örneklere yer verildi. Ayrıca failli meçhul cinayetlerden bazılarının İslami Hareket ve Hizbullah gibi radikal İslamcı gizli örgütler, bazılarının da PKK tarafından gerçekleştirildiği belirtildi. Cezaevindeki itirafçıların özel izinlerle cezaevi dışına çıkartılarak operasyonlarda görevlendirildiğine ve tahliye olan itirafçıların devlete ait lojmanlarda barındırıldığına dikkat çekilen raporda bu durum eleştirildi ve itirafçıların işlediği bazı suçların üst düzey devlet görevlileri tarafından gizlendiği vurgulandı.

Raporun sonuç bölümünde yer alan, failli meçhul cinayetlerle ilgili saptama ve isteklerden bazıları şöyle:

- *Bölgede 200 kişi ile başlayan PKK hareketi, Olağanüstü Hal Kanunu'nun ver iş olduğu tüm yetkiye ve jandarma hizmetine tahsis edilen çok sayıda askerin bölgeye sevkine rağmen gelişmiş gündemi tayin eder hale gelmiştir. Devlet kurumları işler hale getirilmediğinden ve kamu hizmeti şeklen var olduğundan olaylar alabildiğince turmanmıştır. Bu nedenle, bölgede görev yapan memurların fazla maaş almalarına sebep olmaktan başka hiçbir işe yaramayan olağanüstü hal kaldırılmalıdır.*
- *Bölgede yeni bir yasadışı faaliyetin odak noktası olan ve korucu sayısının her gün artmasına rağmen PKK'ye karşı yapılan mücadelede etkili olmayan koruculuk sistemine son verilmelidir. Yeni alternatifler üzerinde çalışarak, bu şahıslara (dev-*

letten aldıkları maaşı hiçbir şey yapmadan ödemek alternatifi de dahil) çalışma imkanları sağlanmalıdır. Gerekirse bu şahıslara, aldıkları ücretin hepsi işsizlik sigortası olarak ödenerek, ellerindeki silahlar bir an önce alınmalıdır.

- İtirafçılar kendilerine düşen görevleri yaptıktan sonra, yeni kimlik verilerek bölgeden derhal uzaklaştırılmalıdır. Bu şahısların devleti kullanması gibi bir görüntü veren devlet-itirafçı ilişkisine son verilmelidir. Bu şahıslarla sağlıklı bir ilişki kurulmalıdır. Bu şahıslar Diyarbakır'daki polis lojmanlarından derhal çıkarılmalıdır.
- Uzun vadeye yayılacak bir şekilde jandarma teşkilatı kaldırılmalı, özel olarak kurulacak kuvvetlerin jandarma yerine istihdamı sağlanmalıdır.
- Bölgeye derhal, tecrübeli ve yeterli sayıda imam atanmalıdır.
- İstihbarat hizmetleri için yeterti ödeneğın, ilgili birimlerde örtülü ödenek şeklinde bulunması sağlanmalı, karşı istihbarat faaliyetlerine öncelik verilmelidir. İstihbarat hizmetleri kanunen yetkili olan birimlere bırakılmalı, kanunen yetkili olmayan birimlerin faaliyeti engellenerek, bu konuda karışıklığa sebep verilmemelidir.
- Devlet içindeki, devleti gerek ihmalleri gerek kasıtlarıyla yıkacak unsurlar temizlenmeli, faili meçhul cinayetlere karşı polisin profesyonel olarak hareket etmesini sağlayacak yeni bir organizasyona gidilmelidir.
- Uğur Mumcu vb. cinayetlerin araştırılması sırasında görüldüğü üzere; idarenin yanlış yapan kamu görevlisini ne pahasına olursa olsun savunması gerektiği uygulanması ve düşüncesinden vazgeçilmeli, kamu görevlisinin kusurlarının kapatılması uğruna sistem yıpratılmamalıdır.
- Tüm Hizbullahi hareketlerin hamisi olduğunu beyan eden ve ülkemizde faaliyet gösteren Hizbullah adı altındaki tüm örgütleri eğiten, destekleyen ve Güneydoğu'daki 400-500 kadar çocuğu kamplarında ülkemiz aleyhine yetiştiren İran bu faaliyetlerinden dolayı uyarılmalıdır.
- Tarafımızca anlaşılamayan bir nedenden ötürü Komisyon'un çalışmalarını engelleyen, hukuka aykırı olarak Emniyet Müdürlüğü'nün bilgi ve belge akışını kesen Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral ile DGM Savcısı Ülkü Coşkun'un eylem ve işlemlerinin takdiri için raporun bir örneği Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na gönderilmelidir.

1994 yılında yaşanan bazı olaylar, Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun raporunda yer alan saptamaları doğruladı. Örneğın; 22 Nisan günü öğle saatlerinde Diyarbakır'ın Yenişehir semtindeki dükkanına gelen silahlı kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Şerif Avşar (28) adlı esnaf, 7 Mayıs sabahı Silvan'ın Tepebaşı köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Mehmet Şerif Avşar'ın, başına sıkılan 2 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Yapılan soruşturma sonucunda "Mehmet Şerif Avşar'ı kaçıranak öldürdükleri" iddiasıyla Yaşar Günbatu, Aziz Erbay, Ömer Güngör, Fevzi Gökçek ve Nevzat Akçıl adlı köy korucuları ile Mesut Memetoğlu adlı itirafçı tutuklandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 152-153' de.)

Şeyhmuz Yavuz^(*) adlı kişinin 11 Mart gecesi, öldürülmüş olarak bulunması üzerine yapılan soruşturmada, cinayeti İsmail Yeşilmen adlı PKK davası itirafçısının işlediği ortaya

(*) 11 Mart günü Diyarbakır'da silahlı kişiler tarafından Doğan marka bir otomobile bindirilerek kaçırılan Şeyhmuz Yavuz (41) Diyarbakır Devlet Hastanesi Morgu'nda ölü olarak bulundu. Şeyhmuz Yavuz'un 11 Mart gecesi Diyarbakır-Silvan karayolu üzerinde elleri arkadan bağlanmış ve başına kurşun sıkılmış bir halde bulunduktan sonra morga getirildiği öğrenildi.

çıktı. Temmuz ayı başında Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan bir ihbar üzerine, kendisi gibi itirafçı olan Burhan Şare ile birlikte, çalınmış bir otomobil içinde silahla yakalanan İsmail Yeşilmen (20), gasp, soygun, şantaj, adam kaçırma, cinayet gibi bir dizi suç işlediğini itiraf etti. İsmail Yeşilmen, Şeyhmuz Yavuz'u Şırnak'ta görevli iki polisle birlikte ve Cizre Emniyet Müdürlüğü'nden aldığı silahla öldürdüğünü söyledi. İsmail Yeşilmen polise verdiği ifadesinde şunları anlattı:

"1987 yılında PKK'ye katıldım. 2 yıl kırsalda kaldım. Daha sonra teslim oldum. Pişmanlık Yasası'ndan yararlandım ve hiç cezaevinde yatmadım. Kendimi devlete affettirmek için emniyet güçleriyle sırt sırta verip PKK ile mücadeleye girdim. Yaptıklarım çevremde ihanet olarak değerlendirildiğinden toplumda sevilmez bir insan oldum. Polis ve askerlerin verdiği harçlıkta geçimimi temin ederim. Son zamanlarda ise Cizre Emniyet Müdürlüğü Özel Harekat Şubesi'ndeki görevlilerle kırsala giderek mücadeleyi sürdürüyorum. Üzerimde yakalanan ve Şeyhmuz Yavuz'u öldürülmesinde kullanılan ruhsatsız tabancayı Cizre Emniyet Müdürlüğü'nün talimatıyla Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli bir komiser verdi. Ayrıca bu tabancanın emniyete ait olduğuna dair bir belge düzenlendi. Olaydan bir gün önce MHP Diyarbakır İl Merkezi'ne gitmiştim. Burada oturduğum sırada Şırnak'daki operasyonlardan tanıdığım Hüseyin Albaş/Akbaş veya Bozkurt adlı polisle yanında bulunan, polis olduğumu bildiğim ancak ismini hatırlayamadığım bir kişi ile görüştim. Sohbet ettik, bir süre dolaştık ve ayrıldık. Bir gün sonra polis Hüseyin, Diyarbakır'ın Ofis mahallesinde kirada oturduğum evi telefonla aradı. Beni MİT binasının karşısında beklediğini söyledi. Buluştuk ve birlikte Kültür Pastanesi'ne gittik. Şeyhmuz Yavuz bir masada oturuyordu. Şeyhmuz Yavuz pastaneden çıktıktan sonra onu bir arabaya bindirip kaçırdık."

Cezaevinde bulunan itirafçıların zaman zaman dışarıya çıkartılması ve hatta operasyonlara katılmasının önemli bir örneğini "pek çok faili meçhul cinayete adınım karıştığı" öne sürülen PKK itirafçısı Alaattin Kanat (*) oluşturdu. Alaattin Kanat, tutuklu bulunduğu süre içinde Diyarbakır E Tipi Cezaevi Müdürlüğü'nün bilgisi dahilinde, defalarca cezaevi dışına çıkarıldı. Alaattin Kanat'ın, tutuklu olduğu 1991-1993 yılları arasında 11 kez cezaevi dışına çıkarıldığı ve tutukluluğunun son 3,5 ayını tamamen dışarıda geçirdiği saptandı. Alaattin Kanat'ın, cezaevi dışında bulunduğu dönemlerde aralarında Gazeteci-Yazar Musa Anter, Mardin Milletvekili Mehmet Sincar ile İHD Elazığ Şubesi Başkanı Metin Can ve arkadaşı Doktor Hasan Kaya'nın da bulunduğu çok sayıda insan öldürüldü.

(*) Kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldıktan sonra 5 Kasım 1993 tarihinde Ankara'nın Elmadağ ilçesi yakınlarında ölü olarak bulunan emekli Binbaşı Cem Ersever, öldürülmeden çok kısa bir süre önce yaptığı açıklamada Alaattin Kanat'la ilgili şunları söylemişti: "1986 yılında PKK'ye katıldım. Örgüt içinde hızla yükseldi. Mardin ve Batman Bölge Sorumlusu oldu. 1990 yılında İstanbul Sorumluluğu'na atandı. Burada Diyarbakır Askeri Cezaevi Komutan Yardımcısı Binbaşı Esat Oktay Yıldırım'ı öldürdü. Abdullah Öcalan, Alaattin Kanat'ı Bekaa'ya dönüşünde askeri törenle karşıladı. PKK'nin en değerli komutanlarından biriydi. Ancak daha sonra örgüte ters düştü. Abdullah Öcalan, Alaattin Kanat'ı öldürmesi için Bayram Akkuş adlı bir militanı İstanbul'la gönderdi. Ancak Alaattin Kanat, Bayram Akkuş'u öldürdü. Örgüte bağlı iyice koptu. Bize teslim oldu, itiraflarda bulundu. O güne kadar ele geçirdiğimiz en önemli PKK'li Alaattin Kanat idi. Alaattin Kanat'ın 30-40 kişilik sadece itirafçılardan oluşan bir ekibi var. Bu ekibi Diyarbakır Cezaevi'nde, itirafçılar koşusunda kurdu. Hürriyet gazetesinde okudum. DEP milletvekilleri Hatip Dicle ve Leyla Zana basın toplantısı yapıp, Mehmet Sincar'ın katilinin Alaattin Kanat olduğunu söylemişler. Batman'da birkaç kez Alaattin Kanat'la karşılaşmışlar herhalde. Mehmet Sincar olayında Alaattin Kanat ile Batmanlı Adem Yalın var. Bakan, Alaattin Kanat kesinlikle tetik çekmez. O ekibin beynidir."

Alaattin Kanat, 21 Ağustos günü İstanbul'da, tehditle 100 bin Mark istediği bir Kürt iş adamının ihbarı üzerine Nizamettin Kutlu, Kadir Akbıyık ve Mehmet Yazıcıoğulları adlı 3 arkadaşıyla birlikte gözaltına alındı. Yakalandığı sırada polisleri "Bunu nasıl yaparsınız? Ben Alaattin Kanat'ım. Kendinizi yakıyorsunuz." diyerek tehdit eden Alaattin Kanat'ın evinde, haraç istediği iş adamlarının listesi de ele geçirildi. 26 Ağustos günü tutuklanan Alaattin Kanat ve arkadaşlarının yargılanmasına 28 Ekim günü İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Alaattin Kanat, yaptığı savunmada, "Daha önce teröristtim. Sonra istihbaratta görev aldım. Şu anda askerlik görevimi yapmaktayım. Diyarbakır'da Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Lojmanları'nda ikamet etmekteyim. Üzerimde bulunan silah can güvenliğimi sağlamam için Diyarbakır Valiliği tarafından verilmişti. Haraç istemedim. Paraya ihtiyacım olduğu için borç istedim. Geçmişte örgüt içinde yer almıştım. Bu nedenle para isterken tehditvari davranmış olabilirim." dedi. Duruşma sonucunda Nizamettin Kutlu, Kadir Akbıyık ve Mehmet Yazıcıoğulları tahliye oldu.

a)- Faili meçhul cinayetlerden örnekler (*)

6 Ocak günü Adana'nın Şehit Erkut Akbay mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin bir işyerine açtığı ateş sonucunda Hişar Demir adlı esnaf öldü, Şemsettin Uslu ve Ramazan Seven adlı 2 kişi yaralandı. Saldırganlar kaçarken olaya tanık olan Keko Gül (12) adlı çocuğu da başından vurarak yaraladı.

10 Ocak sabahı Batman'ın Meydan mahallesinde silahlı saldırıya uğrayan Batman E Tipi Cezaevi Müdürü Ahmet İlyasoğlu vurularak öldü. Ahmet İlyasoğlu'nun can güvenliği nedeniyle yanında taşıdığı otomatik tüfeğin kısa bir süre önce emniyet görevlileri tarafından alındığı öğrenildi. Aynı gün Diyarbakır'da düzenlenen satırlı saldırılar sonucunda da Sabri İlgin, Muhterem Altın ve Hüseyin Yeşilirmak adlı 3 üniversite öğrencisi yaralandı.

11 Ocak sabahı Batman'ın Hürriyet mahallesinde silahlı saldırıya uğrayan İsa Özer (37) adlı petrol işçisi öldürüldü. İsa Özer'in Petrol İş Sendikası Batman Şubesi eski yöneticilerinden olduğu öğrenildi. İsa Özer'in öldürülmesini tepkiyle karşılayan Petrol İş Sendikası Genel Başkanı Münir Ceylan, son olayla birlikte faili meçhul cinayetlere kurban giden üyelerinin sayısının 10'a yükseldiğini söyledi. 11 Ocak akşamı Batman'ın Karşıyaka mahallesinde ise kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Feyruşah Saçan adlı kişi vurularak öldü.

12 Ocak günü öğle saatlerinde, Batman'ın 19 Mayıs mahallesindeki Yahya Kemal Lisesi'nden çıkan öğrencilere kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda Abdurrahman Ata (21), Fırat Soyvural (19) ve Şerif Coğöz (20) adlı 3 öğrenci öldü. Olay üzerine bir açıklama yapan İHD Batman Şubesi Başkanı Sedat Özevin, "Batman'da bir savaştan daha çok kayıp verilmektedir. Akan kanın bir an önce durdurulması gerekir. Siyasi görüşü ne olursa olsun Batman'daki insanlar faili meçhul cinayetler sonucunda ölmemelidir." dedi. Aynı gün Diyarbakır'ın Bağlar semtinde kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Selahattin Biçin adlı kişi vurularak öldü.

Kimliği belirsiz kişiler tarafından 14 Ocak gecesi İstanbul'da kaçırılan Kürt işadamı Behçet Cantürk (44) ile şoförü Recep Kuzucu, 15 Ocak günü Sakarya'nın Sapanca ilçesi yakınlarında başlarına kurşun sıkılarak öldürülmüş olarak bulundu. Behçet Cantürk, 12 Eylül

(*) Faili meçhul cinayete kurban giden parti yönetici ve üyeleri ile öğretmen, sağlık personeli ve gazete bayilerine ilişkin ayrıntılı bilgi, bu kesimlere yönelik insan hakları ihlalleri ile baskı ve saldırıların anlatıldığı bölümlerde yer almaktadır.

askeri darbesinden sonra Devrimci Demokratik Kültür Derneği (DDKD) davası ile hakkında açılan bir uyuşturucu madde kaçakçılığı davasında yargılanmış, ancak iki davada da beraat etmişti. Özgür Gündem gazetesinin kurucuları arasında da yer alan Behçet Cantürk'ün yakınları cinayetin kontr-gerilla tarafından işlenmiş olabileceğini açıkladılar. Behçet Cantürk'ün ağabeyi Nizamettin Cantürk olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Katilleri devletin ortaya çıkarılması lazım. Bize 'Kim yapmış olabilir?' diye soruyorlar. Biz bilsek intikamımızı kendimiz alırız. Behçet'in katillerini yakalamak için seferberiz. Araştırmayı sürdürüyoruz. Yetkililerden kardeşimin öldürülmeden önce yaptığı telefon konuşmalarının listesini istedik. 13 Ocak gününe kadar yapılan konuşmaların listesini verdiler. Ancak düğümü çözecek olan, 14 Ocak günü yapılan konuşmaların listesi verilmedi. Bizim için önemli olan bu konuşmalar. Bunu versinler, sır perdesini aralarız." Behçet Cantürk ve şoförünün öldürülmesinde kullanılan silah (İsrail yapımı Uzi marka otomatik tabanca olduğu tahmin ediliyor.) ilerdeki sayfalarda da görüleceği gibi, Fevzi Aslan, Salih Aslan, Savaş Buldan, Adnan Yıldırım ve Hacı Koray adlı 5 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan iki kaçırma olayı sırasında da kullandı.

16 Ocak gecesi Bitlis'e bağlı Yolcular köyündeki evine baskın düzenleyen kimliği belirsiz 3 kişi tarafından kaçırılan Kerem Gencer (42) adlı imam, Tatvan'a bağlı Kırkbudak köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. 17 Ocak günü bulunan ceset üzerinde yapılan inceleme sonucunda, Kerem Gencer'e işkence yapıldığı ve başına sıkılan tek kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Kerem Gencer, 1993 yılında, Tatvan Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Korkmaz Tağma tarafından "PKK destekçisi olmakla" suçlanmıştı.

8 Şubat günü öğle saatlerinde Diyarbakır'ın Dağkapı semti İzzetpaşa Caddesi'nde "Hizbullah yanlısı olduğu" bildirilen Hakkı Aslan adlı kişinin satırlı saldırısına uğrayan Ramazan Mimaroğlu adlı seyyar satıcı yaralandı. Saldırıyı düzenleyen Hakkı Aslan, olay sırasında çevrede bulunanlar tarafından yakalandı ve linç edilmek istendi. Hakkı Aslan, olay yerine gelen polisler tarafından kurtarılarak gözaltına alındı. Aynı gün Mardin'in Mazıdağı ilçesi yakınlarında da kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülen Mehmet Ereğ, Ramazan Ereğ ve Ahmet Ereğ adlı 3 kişinin cesetleri bulundu. 3 kişinin başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi.

Diyarbakır Barosu'na kayıtlı avukatlardan Davut Ufuk Demirel (23), 11 Şubat günü Diyarbakır'ın Gazi Caddesi üzerindeki bürosuna gelen kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Saldırıda Davut Ufuk Demirel'in yardımcılığını yapan İbrahim Zilan adlı genç de ağır yaralandı.

16 Şubat sabahı Diyarbakır'ın Sanayi Sitesi civarında kimliği belirsiz bir kişinin silahlı saldırısı sonucunda kafasından tek kurşunla vurulan Hakan Yalçın adlı öğrenci yaşamını yitirdi. Aynı saatlerde Diyarbakır'ın Melikahmet Caddesi'nde de kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda Recep Kutlay adlı muhtar vurularak öldürüldü.

22 Şubat günü ortadan kaybolan, Ankara Barosu avukatlarından Yusuf Ekinci (52), 25 Şubat sabahı Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında vücuduna sıkılan 7 kurşunla öldürülmüş olarak bulundu. Yusuf Ekinci'nin ağabeyi ve legal Kürt hareketinin önde gelen isimlerinden Tarık Ziya Ekinci yaptığı açıklamada, "Yusuf Ekinci'nin öldürülmesinin amacı, toplumda korku, terör ve dehşet yaratmaktır. Mesaj çok açıktır. Kürt aydınlarına en masum konumda dahi olsanız, bu cinayetlere hedef olursunuz demek istenmektedir. Çünkü kardeşimin politik bir faaliyeti olmamıştır. Kanımca bu olay, kendisini devlet yerine koyan karanlık güçler tarafından işlenmiş bir cinayettir." dedi.

3 Mart günü Diyarbakır'da silahlı saldırıya uğrayan Ahmet Gülgen adlı kişi öldü, Abdullah Özdemir ve Abdullah Akbaş adlı 2 kişi ağır yaralandı. Yaralananlardan Abdullah Özdemir daha sonra tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi. Silahlı saldırının Hizbullah içinde "İlimciler" diye bilinen grup tarafından düzenlendiği, saldırıya uğrayanların da "Menzil" grubundan olduğu bildirildi.

8 Mart günü Diyarbakır'm Aziziye mahallesinde kimliği belirsiz 2 kişinin bir aracı durdurarak ateş etmesi sonucunda, Dicle Üniversitesi'nde okuyan Abdurrahman Kar ile Murat Yolcu adlı 2 öğrenci öldü, Murat Ayhan Benlice adlı öğrenci yaralandı. Silahlı saldırıya "Hizbullah içinde, İlim ve Menzil grupları arasında süren çatışmanın yol açtığı" bildirildi. Aynı gün Bingöl şehir merkezinde de kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Fevzi Barası adlı şoför yaşamını yitirdi.

11 Mart günü Diyarbakır'm Şehitlik semtinde kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda Halis Kaçar adlı minibüs şoförü öldürüldü. Aynı gün Diyarbakır'm Alipaşa mahallesinde de kimliği belirsiz bir kişinin silahlı saldırısına uğrayan Alipaşa Mahallesi Muhtarı Abdülkadir Sular (55) yaşamını yitirdi. Olayda Nurettin Aras (6) adlı çocuk da yaralandı.

Askerlik işlemlerini yapmak için Askerlik Şubesi'ne gitmek üzere 3 Mart günü Diyarbakır'daki evinden ayrılan ve daha sonra ortadan kaybolan Ercan Başer (24) adlı mühendis, 12 Mart günü Diyarbakır-Ergani karayolu üzerindeki Devegeçidi Barajı yakınlığında ölü olarak bulundu. "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 1993 yılında gözaltına alınan ve yaklaşık 6 ay tutuklu kalan Ercan Başer, 15 Şubat günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edilmişti.

Kimliği belirsiz kişiler tarafından Ocak ayında Cizre'de kaçırılan Guri Özer ve İbrahim Adak, 14 Mart günü Cizre ile Silopi arasındaki karayolu üzerinde ölü olarak bulundu. Guri Özer ve İbrahim Adak'ın güvenlik görevlileri ile itirafçılar tarafından işkence yapılarak öldürüldükleri öne sürüldü.

28 Mart günü Kınalı-Sakarya Otoyolu'nun Hendek çıkışı yakınlarında, başlarma kurşun sıkılarak öldürüldükten sonra yol kenarına bırakılan iki erkeğin cesedi bulundu. Yapılan inceleme sonucunda cesetlerin Fevzi Aslan (42) ve Salih Aslan (32) adlı Lice doğumlu iki kardeşe ait olduğu belirlendi. Fevzi Aslan ve Salih Aslan'ın kardeşi Hüseyin Aslan, ağabeylerinin 26 Mart günü İstanbul Fındıkzade'deki bürolarına gelen ve ellerinde tüfek ile telsiz bulunan kişiler tarafından kaçırıldığını ve bu kişilerin kendilerini polis olarak tanıttığını anlattı. Ağabeylerinin bürodan elleri kelepçelenerek çıkartıldığını ve bu sırada elinde telsiz olan bir kişinin "Amirim aranan şahsı aldık." diye anons yaptığını dikkat çeken Hüseyin Aslan, 28 Mart günü Hendek Polis Karakolu'ndan kendilerini arayan bir polisin "Gelin cenazeleri alın." diyerek ölüm haberini iletildiğini söyledi. Fevzi Aslan'ın 1993 yılında "PKK'ye yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla gözaltına alındığını belirten Hüseyin Aslan, "Cenazeleri almaya gittiğimiz Hendek'te, bir polis yetkilisi bize 'Ağabeyiniz DEP adayı mıydı?' sorusunu yöneltti." dedi. Yapılan balistik incelemede Fevzi ve Salih Aslan'ın öldürülmesinde kullanılan silahın, Behçet Cantürk ile şoförünün öldürülmesiyle sonuçlanan olayda (15 Ocak 1994) kullanılan silahla aynı olduğu saptandı.

30 Mart günü öğle saatlerinde Batman 8. Cadde üzerinde bulunan Hacı Şirin Camii yakınlarında silahlı saldırıya uğrayan Nimet Toprak (28) adlı kişi öldürüldü, Nesip Orak adlı kişi yaralandı. 30 Mart gecesi Batman'm Kısmet mahallesindeki bir ekmek fırınına kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda da Muhittin Altun (18) ve İsmail Yılmaz (16) adlı 2 kişi öldü, Mehmet Şerif Demir ve Hakan Kaya adlı kişiler yaralandı.

1 Nisan sabahı Batman'ın Aydımlıkevler mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Abdülhakim Aslan (17) adlı lise öğrencisi vurularak öldü. Aynı saatlerde Batman'ın Karşıyaka mahallesinde de silahlı saldırıya uğrayan Abdullah Temiz (24) öldü.

2 Nisan günü Batman'ın Tekel Caddesi'nde düzenlenen silahlı saldırıda Nurullah Ensari (16) adlı genç vurularak öldü. Batman'da 2 Nisan gecesi de Lokman Altun (18) adlı genç kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi.

7 Nisan akşamı Urfa'nın Viranşehir ilçesindeki Öğretmenevi'nin önünde kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Kazım Ekinci adlı avukat ile Fahri İnan adlı arkadaşı öldürüldü.

8 Nisan günü öğle saatlerinde Diyarbakır Namık Kemal Lisesi'nden çıkan öğrencilerin üzerine kimliği belirsiz kişiler tarafından açılan ateş sonucunda Mehmet Tevfik Çiftsüren (17) ve Metin Güzel (17) adlı 2 öğrenci öldü, Aydın Aytan adlı öğrenci yaralandı. Saldırıya, "Hizbullah'ın İlim ve Menzil kanatları arasındaki anlaşmazlığın yol açtığı" bildirildi.

16 Nisan günü Mardin'in Kızıltepe ilçesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Mehmet Zeki Aksoy adlı kişi vurularak öldü. 1992 yılında "PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla gözaltına alınan ve işkence gören Mehmet Zeki Aksoy, bu olay nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulunmuştu. "Yapılan başvurunun, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından kabul edildiğine" dair tebligatın öldürülmesinden 3 gün önce Mehmet Zeki Aksoy'a iletildiği öğrenildi.

23 Nisan günü Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki bir dükkana atılan bombanın patlaması sonucunda, dükkanda bulunan Ahmet Aydın adlı astsubay öldü, dükkana sahibi Mehmet Aydın ile Abdülmecit Çetiner adlı kişi yaralandı.

25 Nisan günü saat 02.00 sıralarında Diyarbakır'ın Bağlar semti Kaynaratepe mahallesindeki bir apartman dairesine baskın düzenleyen kimliği belirsiz silahlı kişiler Erdal Aldeniz (20) ve Bahri Tekin (22) adlı 2 üniversite öğrencisini başlarına birer kurşun sıkarak öldürdü. Öğrencileri öldüren silahlı kişilerin, olay sırasında kendilerini "polis" olarak tanıtarak apartmanda bulunan bazı dairelerde arama yaptıkları bildirildi. Aynı sabah Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki Fatih Camii yakınlarında silahlı saldırıya uğrayan Mehmet Emin Gölcü adlı kişi vurularak öldü. Aynı saatlerde yine Bağlar semtinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Davut Toprak adlı Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde görev yapan gardiyan öldürüldü.

30 Nisan günü öğle saatlerinde Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Çaygeçit köyüne minibüsle gelen kimliği belirsiz silahlı kişiler, köy dışına götürdükleri Nazım Baran (20) adlı genci kurşuna dizerek öldürdü. Köyde yaşayanlar yaptıkları açıklamada "Nazım Baran'ın kendilerini PKK'li olarak tanıtan kontr-gerilla elemanları tarafından öldürüldüğünü" savundular. Nazım Baran, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada ise "çatışmada öldürülen PKK militanı" olarak gösterildi.

Kimliği belirsiz kişiler tarafından 9 Mayıs akşamı Ankara'da kaçırılan Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı Namık Erdoğan, 11 Mayıs günü Kırıkkale yakınlarında ölü olarak bulundu. Namık Erdoğan'ın eusesine iki kurşun sıkılarak öldürüldüğü belirlendi.

12 Mayıs gecesi İstanbul'daki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz 4 kişi tarafından kaçırılan Halil Alpsoy (45), 24 Mayıs günü Ankara ile Kırıkkale arasındaki karayolunun Yahşihan bölgesinde ölü olarak bulundu. Halil Alpsoy, baskılar nedeniyle 1993 yılında Mardin'i terk ederek İstanbul'a yerleşmişti.

14 Mayıs günü Diyarbakır'ın Koşuyolu semtindeki bir kahvehanede otururken kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Naci Asutay (50) ile 25 yaşındaki oğlu İsmail Asutay yaşamını yitirdi. Aynı gün Bağlar semtinde de kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Suphi Kaya (30) adlı kişi öldürüldü.

25 Mayıs sabahı Diyarbakır'ın Urfakapı semtinde silahlı 3 kişinin açtığı ateş sonucunda Mahmut Önen (44) adlı esnaf yaşamını yitirdi. Olaydan sonra bölgeden yaya olarak kaçmaya çalışan silahlı 3 kişi, aralarında Mahmut Önen'in oğlu İbrahim Önen ve kardeşi Ahmet Önen ile yeğeni Süleyman Önen'in de bulunduğu kişiler tarafından kovalanmaya başlandı. Bir süre kovalanan 3 kişi daha sonra Melikahmet Lisesi arkasındaki bir sokakta kısırıldı. Burada çıkan çatışmada silahlı kişilerden Hanifi Akboğa (21) ve İbrahim Halil Sarkaç (19) öldürüldü. Üçüncü silahlı kişi ise polis tarafından yaralı olarak halkın elinden kurtarıldı ve gözaltına alındı. Olaydan sonra gözaltına alınan İbrahim Önen, Ahmet Önen ve Süleyman Önen, 31 Mayıs günü tutuklandı. 31 Mayıs günü bir açıklama yapan Olağanüstü Hal Bölge Valiliği Mahmut Önen'i öldürdükten sonra öldürülen Hanifi Akboğa ve İbrahim Halil Sarkaç'ın üzerinde bulunan silahların Diyarbakır'da Fırat Çağlar (11 Ocak 1994), Faik Baran (4 Şubat 1994), Ahmet Kahraman (10 Şubat 1994), Ayhan Kayrılan (4 Mayıs 1994), Mehmet Mahmut Önen (25 Mayıs 1994) ve Kenan Aydın'ın öldürülmesi, 2 kişinin yaralanması ve bir kişiye silahlı saldırı düzenlenmesi sırasında kullanıldığını belirlendiğini bildirdi.

8 Mayıs günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Sulubağ köyüne gelen kimliği belirsiz silahlı kişiler tarafından götürülen Adil Değirmenci (26) ile daha sonraki günlerde aynı şekilde Silvan'ın Topluca köyünden götürülen Hüseyin Keskinlaliç (25) ve Bereketli köyünden götürülen Emin Toktaş, 31 Mayıs günü Silvan Devlet Hastanesi Morgu'nda ölü olarak bulundu. Öldürülen 3 kişinin cesetlerinde yanık izleri bulunduğu ve tırnaklarının sökülmüş olduğu belirlendi. Bölgedeki kaynaklar, 3 kişinin güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındıklarını ve işkenceyle öldürüldüklerini bildirdiler.

3 Haziran günü sabaha karşı İstanbul Yeşilköy'deki Çınar Oteli'nden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Savaş Buldan (30) adlı Kürt iş adamı ile Adnan Yıldırım (37) ve Hacı Koray adlı 2 arkadaşı 4 Haziran günü Bolu'nun Yığılca ilçesi Karakuş köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Savaş Buldan ve 2 arkadaşının işkence gördükleri ve başlarına kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi. Savaş Buldan ve arkadaşlarını kaçıran kişilerin polis oldukları öne sürüldü. Savaş Buldan'ın ağabeyi Yüksekova eski Belediye Başkanı Necdet Buldan yaptığı açıklamada cinayetlerden devletin sorumlu olduğunu belirterek, "Olayda çok iyi bir organizasyon var. Organizasyonda en az 8 kişi ve 3 araba yer almıştır. Bu cinayet daha önceki cinayetlerin bir devamıdır. İster aydın olsun, ister tüccar olsun, Kürtler potansiyel suçlu olarak görülmektedir" dedi. Savaş Buldan ve arkadaşlarının öldürülmesinde kullanılan silahın aralarında Kürt iş adamı Behçet Cantürk'ün de bulunduğu 4 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan 2 olayda daha kullanıldığı belirlendi. Polis yetkilileri, "Cinayetler arasındaki bir başka bağlantı da kurbanlara işkence yapılmaması. Cinayeti işleyen kişiler olay yerindeki boş kovanları toplamışlar. Kovanlar ele geçirilmeden silahın markasını kesin olarak belirlemek mümkün değil. Aynı silah kullanılarak bazı kişilere mesaj verilmeye çalışılıyor." dediler.

Şırnak'ın İdil ilçesinde 1970 ile 1977 yılları arasında Belediye Başkanlığı yapan Şükrü Tutaş, 17 Haziran akşamı evine gitmek üzere arabasına binerken kimliği belirsiz kişiler tarafından vurularak öldürüldü. Bölgede yaşayan Süryani cemaatinin önde gelen kişilerinden olan Şükrü Tutaş, 27 Mart yerel seçimlerinde İdil Belediye Başkanlığı için bağımsız aday olmuş, ancak seçimi az farkla kaybetmişti.

21 Haziran sabahı Mardin'in Nusaybin ilçesi Köprübaşı mahallesinde bir minibüse kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda minibüsün şoförü Ali Özdemir vurularak öldü, Halim Özdemir ve Selim Özdemir adlı 2 kişi de yaralandı. Ali Özdemir'in "PKK'ye yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla daha önce 3 kez gözaltına alındığı bildirildi.

25 Haziran günü Malatya'nın Darende ilçesine bağlı Ağılbaşı (Engizek) kasabasında kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan İsmail Taştan (32) adlı köy muhtarı öldü.

Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Doğanlı köyünün imamı Mehmet Ali Kılıç (26), 30 Haziran günü köy yakınlarında uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. 1 Temmuz günü Nusaybin ilçe merkezinde ise peş peşe düzenlenen silahlı saldırılar sonucunda Hamdin Kaya (30), Abdülmecit Kaya (35), Yusuf Yağız (55) ve Sabri Arar (30) adlı 4 kişi yaşamını yitirdi. 29 Haziran günü Mardin'in Nusaybin ilçesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda yaralanan Muzaffer Yıldırım adlı genç de tedavi gördüğü hastanede 1 Temmuz günü öldü.

5 Temmuz sabahı İzmir'deki evinden çıktıktan sonra kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Tüm Bel Sen (Belediyelerde çalışan memurların üye olduğu sendika) İzmir Şubesi eski Başkanı İkrâm Mihyas (37) 6 Temmuz günü ölü olarak bulundu. Cesedi İzmir'in Bornova ilçesine bağlı Yaka köyü yakınlarında bulunan İkrâm Mihyas'ın biri kafasından, 2'si göğsünden, birisi de çenesinden olmak üzere 4 kurşunla öldürüldüğü belirlendi.

5 Temmuz gecesi Hakkari'nin Yüksekova ilçesindeki evlerine baskın düzenleyen kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Recep Yaşar (25), Behçet Yaşar (20) ve Fikret Kaya (30), 6 Temmuz sabahı Yüksekova ile Şemdinli arasındaki karayolu üzerinde ölü olarak bulundu. Öldürülen 3 kişinin Haziran ayı başında İstanbul'da kaçırılarak öldürülen Kürt işadamı Savaş Buldan'ın arkadaşı ve akrabaları olduğu bildirildi.

8 Temmuz gecesi Batman'ın Bekirhan ilçesi Yapraklı mahallesindeki evine baskın düzenleyen kimliği belirsiz 3 kişi tarafından kaçırılan Hacı Halil Basma adlı kişi 9 Temmuz sabahı Keklikpınar köyü yakınlarındaki bir köprünün altında ölü olarak bulundu. Hacı Halil Basma'nın işkence gördüğü ve başı ile sırtına sıkılan 7 kurşunla öldürüldüğü belirlendi.

13 Temmuz günü Cizre'deki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz 2 kişi tarafından kaçırılan Süleyman Turgut (35) adlı imam 15 Temmuz günü İdil'e bağlı Camili köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Süleyman Turgut Haziran ayında "PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla bir süre gözaltında tutulmuştu.

22 Temmuz günü Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Gediktepe köyü yakınlarındaki bir tarlada, kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülen Fadil Toptan, Abdurrahman Arıkan ve Muhittin Tekin adlı 3 çiftçinin cesedi bulundu. Söz konusu 3 kişinin güvenlik görevlileri tarafından öldürüldüğü öne sürüldü.

12 Ağustos günü Mardin'in Nusaybin ilçesinde silahlı saldırıya uğrayan Hasan Ertaş adlı kişi yaşamını yitirdi. Aynı gün Batman'ın Oymataş köyü yakınlarında ise kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülen Abdurrahman Aras (28) adlı çobanın cesedi bulundu. 13 Ağustos gecesi Mardin'in Midyat ilçesinde silahlı saldırıya uğrayan Şehmus Kızmaz adlı kişi öldü.

26 Ağustos günü Batman'ın Kozluk ilçesi yakınlarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bir minibüse ateş açılması sonucunda İzzettin Altan (33), Hüseyin Bayık (32), Abdülmelik Altan (39) ve Hamit İlhan adlı 4 kişi öldü. Bölgedeki kaynaklar, saldırının köy korucuları ya da Hizbullah yanlıları tarafından düzenlenmiş olabileceğini bildirdiler.

28 Ağustos gecesi Batman'ın Kozluk ilçesi Yenimahalle semtindeki bir eve baskın düzenleyen silahlı 2 kişi tarafından zorla dışarıya çıkartılan Mehmet Emin Çelik adlı esnaf kurşuna dizilerek öldürüldü. Mehmet Emin Çelik ile birlikte evden dışarı çıkartılan kardeşi Mehdi Çelik ise üzerine ateş edildiği halde, büyük tesadüf sonucunda saldırıdan yara almadan kurtuldu. Mehmet Emin Çelik'in yakınları, eve baskın yapan silahlı kişilerin "özel tim görevlisi olduklarını" öne sürdüler.

29 Ağustos akşamı Hakkari'nin Yüksekova ilçesi Mezarlık mahallesindeki bir eve baskın düzenleyen kimliği belirsiz kişiler Niyazi Tekin (52) adlı memuru kurşuna dizerek öldürdü. Niyazi Tekin'in Yüksekova Belediyesi'nde zabıta amiri olarak görev yaptığı öğrenildi. Aynı gece Diyarbakır'ın Dicle ilçesindeki bir eve kimliği belirsiz kişiler tarafından atılan bombanın patlaması sonucunda da Hüseyin Güya adlı kişi öldü.

1 Eylül akşamı Diyarbakır'ın Bağlar semtinde satırlı saldırıya uğrayan Nurettin Doruk (18) adlı genç kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. Aynı akşam Mardin'in Kızıltepe ilçesinde de satırlı saldırıya uğrayan Sıddık adlı imam ağır yaralandı.

3 Eylül günü Diyarbakır'ın 5 Nisan mahallesinde Metin Balaban (34) adlı mobilyacı kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Metin Balaban 1990 yılında "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 7 ay tutuklu kalmıştı.

Nisan ayı içinde Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Ali Aslan adlı üniversite öğrencisi 5 Eylül günü Diyarbakır yakınlardaki Geyiktepe bölgesinde ölü olarak bulundu.

7 Eylül akşamı Gaziantep'in Şirinevler mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırıya uğrayan Nasah Yalçın (27) adlı kişi yaşamını yitirdi. Aynı akşam Diyarbakır'ın Fatih mahallesinde de kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Halis Kaplama ve Şahin Kaplama adlı 2 kardeş vurularak yaralandı.

13 Eylül günü öğle saatlerinde Diyarbakır'ın Batıkent semtinde silahlı saldırıya uğrayan İhsan Elmas adlı kişi vurularak öldü. İhsan Elmas'ı "öldürdüğü" bildirilen Nihat Aspirak adlı kişi olaydan sonra polis tarafından yakalandı. Aynı gün Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde de 11 Eylül günü kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Abdullah Çıtak (40) adlı belediye işçisinin ceseti bulundu.

1 Eylül günü Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki evine kimliği belirsiz kişiler tarafından düzenlenen baskından sonra kaçırılan Abdullah Aydın adlı iş adamı, 15 Eylül günü sağ olarak bulundu. Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, Abdullah Aydın'ın Hizbullah yanlıları tarafından kaçırıldığını ve polis tarafından basılan bir evin bodrumunda öldürülmek üzere elleri bağlı olarak bekletilirken bulunduğunu açıkladı.

30 Eylül günü Batman'ın Mehtap mahallesi 8. Cadde üzerinde silahlı saldırıya uğrayan Ahmet Özalp (34) adlı kişi vurularak öldü. Ahmet Özalp'ın çevrede "Hizbullah yanlısı" olarak tanındığı bildirildi.

Eylül ayı başında Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Sıddık Etyemez ve Ahmet Ceylan adlı 2 kişi 30 Eylül günü Diyarbakır ile Ergani arasındaki karayolu üzerinde ölü olarak bulundu. 2 kişinin boğularak öldürüldükleri ve vücutlarında darp izleri bulunduğu saptandı. Öldürülenlerden Ahmet Ceylan "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 1987 ile 1991 yılları arasında yaklaşık 4 yıl cezaevinde kalmıştı.

17 Ekim sabahı Diyarbakır'ın Bağlar semtinde silahlı saldırıya uğrayan Fikret Un (43) adlı kişi başından vurularak öldü. Fikret Un'un 12 Eylül askeri darbesinden sonra yurtdışına gittiği ve Ağustos ayma kadar İsviçre'de yaşadığı öğrenildi. Aynı gün Van'da ise Ahmet Siyahtaş (46) adlı kişi Devlet Hastanesi önünde uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü.

26 Ekim akşamı Diyarbakır'ın Bağlar semtinde kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda İsmet Gün (24) adlı genç başından vurularak öldü. İsmet Gün'ün babası Sadık Gün, güvenlik görevlilerinin baskıları sonucunda 1992 yılında Kulp'u terk ederek Diyarbakır'a geldiklerini belirterek, oğlunun kimliği belirsiz kişiler tarafından sık sık telefonla tehdit edildiğini söyledi.

İstanbul Barosu avukatlarından Medet Serhat (59), 12 Kasım günü saat 01,30 sıralarında İstanbul Erenköy'deki evine giderken, bindiği aracın yolunu kesen kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Olayda Medet Serhat'ın şoförü İsmail Karaalioğlu öldü, eşi Yurdanur Serhat da ağır yaralandı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra siyasal faaliyetleri nedeniyle gözaltına alınan Medet Serhat, Barış Derneği davası sanıkları arasında da yer almıştı. Medet Serhat'ın yakınları, Medet Serhat'ın öldürülmesiyle Behçet Cantürk'ün öldürülmesi arasında ilişki bulunduğunu ve saldırıyı PKK itirafçılarının gerçekleştirmiş olabileceğini belirterek şunları anlatıyor: "Her iki olaydaki ortak nokta, saldırının yapıldığı kavşak. Medet Serhat'ın öldürüldüğü yer, 15 Ocak akşamı Behçet Cantürk'ün kaçırıldığı yerle aynı. Her iki olayın aynı yerde gerçekleşmesinin nedeni ise Medet Serhat ve Behçet Cantürk'ün evlerinin aynı yerde olması. Behçet Cantürk'ün iki eşi vardı ve eşlerine yan yana iki ev satın almıştı. Ancak eşlerinden biri, diğeriyle yan yana oturmak istemeyince, boş kalan ev, Medet Serhat'a devredilmişti. Bunu bilen katiller, kavşaktan sonra Abdülkadir Noyan sokağına girmek için otomobilin yavaşladığı bu noktayı, eylem yeri olarak seçtiler. Otomobilin yavaşlamak zorunda kaldığı bu kavşakta, daha önce Behçet Cantürk'ü kaçıran katiller, bu kez aynı avantajı Medet Serhat'ın şoförünü vurarak otomobilin durmasını sağlamak için kullandılar." İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar da yaptığı açıklamada, Medet Serhat ve şoförünün polis denetiminin en yoğun olduğu bir saatte öldürülmesinin dikkat çekici olduğunu söyledi. Medet Serhat 15 Kasım günü İstanbul'da düzenlenen cenaze töreninden sonra toprağa verildi. Cenaze töreni sırasında dağıtılan "Çağdaş Avukatlar" imzalı bildiriye, "Medet Serhat'ı öldürenlerin adresi bellidir. O'nu devlet güçleri içine yerleşmiş karanlık odaklar katletmiştir. Devlet kendisini temize çıkartmak ve bizi mahçup etmek istiyorsa cinayetin faillerini yakalayıp kamuoyuna açıklamalıdır." denildi.

17 Kasım günü Diyarbakır'ın İstasyon Caddesi'nde kimliği belirsiz bir kişinin bir minibüse açtığı ateş sonucunda Lokman Abık (20) adlı üniversite öğrencisi vurularak öldü.

22 Kasım günü saat 11.00 sıralarında Batman Belediye Başkanı Salih Gök'ün kardeşi Şerif Gök, Batman'ın Aydınlık evler semtindeki evinin önünde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü.

2 Aralık günü Ankara'nın Sıhriye semtindeki bürosundan çıktıktan sonra ortadan kaybolan Avukat Faik Candan, 14 Aralık sabahı ölü olarak bulundu. Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaktaki Salih Bey bölgesindeki boş bir arazide cesedi bulunan Faik Candan'ın başına, boynuna ve göğsüne tabancayla sıkılan 4 kurşunla 11 ya da 12 Aralık günü öldürüldüğü belirlendi. Faik Candan'ın ölü olarak bulunması üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Başkan Yardımcısı Ercan Kanar, Kürt sorunu konusunda barışçı çözüm isteyen, kanın durması gerektiğini ve kardeşliği savunan herkesin ölüm tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğunu

belirtirerek, "Faik Candan'ın öldürülmesinin sorumlusu devlettir. Bu devlet, demokratik hukuk ilkelerinin zerresi bulunmayan, halkın hak arama özgürlüğünü savunanları kaçırarak birer birer yok edebilen katil ve korsan bir devlettir." dedi. Bu arada Hürriyet gazetesinin 17 Aralık 1994 tarihli sayısında yer alan Faruk Bildirici imzalı "**Korkunç İddia**" başlıklı bir haberde Faik Candan'ın öldürülmesiyle sonuçlanan olayla ilgili bazı iddialara yer verildi.

Faili meçhul bir cinayete kurban giden Avukat Faik Candan'ın kaçırıldıktan sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğü iddiası ortaya atıldı. SHP Genel Merkezi'nin Hukuk Danışmanı Şerif Felekoğlu, Hürriyet'e, "Kaçırılma olayından sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü'nü aradım, Faik Candan'ın eşkale uyan bir kişinin Emniyet'te olduğunu söylediler." dedi. Ancak daha sonra Faik Candan'ın Emniyet'te olmadığını söylediğini belirten Felekoğlu, İçişleri Bakanı Nuhî Mentеше'nin de SHP eski Genel Sekreteri Fikri Sağlar'a, "Diyarbakır Emniyeti'nde o eşkalde biri bulundu. Ama o değilmiş." dediğini aktardı.

Faik Candan'ın 10 yıllık arkadaşı Avukat Münevver İrem, cinayet nedeniyle "devleti suçlayarak" şunları söyledi: "Biz olaydan sonra araştırma yaptığımızda Murat Karayalçın'ın avukatı Şerif Felekoğlu, Faik Candan'ın Emniyet'te olduğunu, merak edilmemesi gerektiğini söyledi. Ancak daha sonra aradığımızda Emniyet'te ona benzer birinin olduğunu, fakat onun olmadığını söylediler. Türk Ticaret Bankası Küçükkesat Şubesi'nin Müdürü'ne sorduğumuzda Faik Candan'ın Cuma günü (2 Aralık) bankaya uğramadığını söylemişti. Ancak ceset bulduktan sonra polise saat 13.45'de geldiğini, 14.15'de ayrıldığını belirtti."

Münevver İrem'in bu iddiaları üzerine görüşüne başvurduğumuz Avukat Şerif Felekoğlu, kendisine bildirilen kayıpları Emniyet'e hep "eşkal vererek" sorduğunu vurguladı ve "İlk aradığımda yetkili olmayan kişilerle konuştum ve bana o eşkale uyan bir kişi olduğunu söylediler. Ama sonra yetkililer bunu doğrulamadı." dedi. Kaçırma olayından üç gün sonra yapılan bu görüşmenin ardından rahatsızlıklarını anlatan Felekoğlu, şunları söyledi: "Biz gözaltında diye aramayı bırakmıştık. Ama uzayınca Fikri Sağlar (o zaman SHP Genel Sekreteri idi) İçişleri Bakanı'nı aradı. Bakan, 'Bu eşkalde bir kişiyi Diyarbakır'da bulduk. Ama sonra kimliğine baktık değil.' dedi. Devlet öldürüyor demek iddialı olur. Ama devletin içinde meşru güçlere aldırış etmeyen bazı odaklar faaliyet yürütüyor. Kontrgerilla mı, Özel Harp Dairesi mi, bu işi yapıyorlar? Devlet şaibe altında kalmamak için bu olayların üzerine gitmeli." Fikri Sağlar da Felekoğlu'nun anlattıklarını doğruladı ve "Olayda gariplikler var. Faili meçhul cinayetlerin kol gezdiği bir ülke Gümrük Birliği'ne giremez. Ülkenin İçişleri Bakanı, 'Böyle birisi vardı ama değilmiş.' diyebiliyor. Maalesef böyle oluyor." diye konuştu.

15 Aralık günü Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Taşoluk köyündeki evinden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Abdülbaki Nayman (45) adlı kişi, 17 Aralık sabahı Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Tuzla köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Abdülbaki Nayman'ın kardeşi ile bir oğlunun PKK militanı olduğu öğrenildi. Bölgedeki kaynaklar, Abdülbaki Nayman'ın "kontr-gerilla tarafından öldürüldüğünü" öne sürdüler.

14 Aralık günü Diyarbakır'ın Yenişehir semtinde kimliği belirsiz kişiler tarafından bir arabaya bindirilerek kaçırılan Abdülkadir Çelikkilek adlı esnaf 21 Aralık sabahı Mardinkapı civarında ölü olarak bulundu. Abdülkadir Çelikkilek'in annesi Ayşe Çelikkilek, oğlunun polisler tarafından işkenceyle öldürüldüğünü söyledi.

20 Aralık günü saat 16.30 sıralarında Diyarbakır'ın Bağlar semti Kuruçeşme bölgesinde silahlı saldırıya uğrayan Vedat Tellan adlı kişi vurularak öldü. Vedat Tellan'ın "Hizbul-lah yanlısı olduğu" öğrenildi.

b)- Faili Meçhul cinayetlerde öldürülenler

Faili meçhul cinayetler sonucunda bir yıl boyunca büyük bir bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 423 kişi (Faili meçhul cinayetler sonucunda 1989 yılı başından 1991 yılı sonuna kadar 42, 1992 yılında 362, 1993 yılında da 467 kişi öldürülmüştü.) yaşamını yitirdi. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetler Diyarbakır, Batman, Nusaybin, Silvan ve Midyat'ta yoğun olarak yaşandı. Batı'daki büyük kentlerde işlenen cinayetler ise İstanbul ve Adana'da yoğunlaştı.

1994 yılında faili meçhul cinayetler sonucunda öldürülenlerin listesi ile bu cinayetlerle ilgili bazı bilgiler şöyle:

Adı ve soyadı	Yer	Ölüm tarihi	Ek bilgi
001)- Zekeriya Aygün (25)	Midyat	02 Ocak 1994	
002)- Abdülkerim Ergun (38)	Midyat	02 Ocak 1994	Esnaf
003)- Sinan Karga (51)	Viranşehir-Kavurga k.	03 Ocak 1994	Çiftçi
004)- Reşat Kılıç (58)	Batman	04 Ocak 1994	
005)- Taha Kırmanc	Çorum	04 Ocak 1994	İranlı mülteci
006)- Hamza Duran	Diyarbakır-Çınar	05 Ocak 1994	İşçi
007)- Hişar Demir	Adana	06 Ocak 1994	Esnaf
008)- Keko Gül (12)	Adana	06 Ocak 1994	Öğrenci-ilk
009)- .... (erkek)	Muş-Hasköy yakınları	06 Ocak 1994	
010)- Emin Kahraman	Batman	06 Ocak 1994	İşçi
011)- Haydar Ateş (48)	Adana	07 Ocak 1994	İnşaat bekçisi
012)- İsmail Altunbaş	Adana	07 Ocak 1994	
013)- Metin Demir	Batman	09 Ocak 1994	Esnaf
014)- Ahmet İlyasoğlu	Batman	10 Ocak 1994	Cezaevi müdürü
015)- İsa Özer (37)	Batman	11 Ocak 1994	Sendikacı
016)- Feyruşah Saçan	Batman	11 Ocak 1994	Seyyar satıcı
017)- Fırat Çağlar (19)	Diyarbakır	11 Ocak 1994	
018)- Cevdet Güneş (56)	Diyarbakır	11 Ocak 1994	
019)- Abdurrahman Ata (21)	Batman	12 Ocak 1994	Öğrenci-lise
020)- Fırat Soyvural (19)	Batman	12 Ocak 1994	Öğrenci-lise
021)- Şerif Coğöz (20)	Batman	12 Ocak 1994	Öğrenci-lise
022)- Selahattin Biçin	Diyarbakır	12 Ocak 1994	
023)- Ekrem	Nusaybin	12 Ocak 1994	İşçi
024)- Azad Önen (16)	Diyarbakır	13 Ocak 1994	Öğrenci
025)- Serdar Kaya (17)	Diyarbakır	13 Ocak 1994	Öğrenci
026)- Mahmut Aslan (19)	Diyarbakır	14 Ocak 1994	Elektrikçi
027)- Mehmet Metin Kaplan	Diyarbakır	15 Ocak 1994	Esnaf
028)- Sedat Çağatay (24)	Diyarbakır	15 Ocak 1994	Şoför
029)- Ramazan Akbulut (24)	Batman	15 Ocak 1994	
030)- Mehmet Taşan (16)	Batman	15 Ocak 1994	
031)- Behçet Cantürk (44)	Sapanca yakınları	15 Ocak 1994	İş adamı
032)- Recep Kuzucu	Sapanca yakınları	15 Ocak 1994	Şoför
033)- Kerem Gencer (42)	Tatvan yakınları	17 Ocak 1994	İmam
034)- Ahmet Anış (45)	Diyarbakır	17 Ocak 1994	Esnaf
035)- Şemsettin Ural (30)	Nusaybin	17 Ocak 1994	
036)- Süleyman Gün (16)	Diyarbakır	18 Ocak 1994	İşçi
037)- Gıyasettin Uğur (33)	Batman	21 Ocak 1994	Kitabevi sa.

038)- Abdülbaki Türk	Nusaybin	21 Ocak 1994	
039)- Mehmet Çelenk	Diyarbakır	21 Ocak 1994	Bakkal
040)- Muzaffer Altun	Diyarbakır	23 Ocak 1994	ğrenci
041)- Hüsnü Türk	Silvan	24 Ocak 1994	
042)- Sıtkı Fıdan	Silvan	24 Ocak 1994	
043)- Fuat Tunç (20)	Nusaybin	24 Ocak 1994	
044)- Eyüp Arslan (25)	Diyarbakır	26 Ocak 1994	
045)- Fırat Alaylı (19)	Diyarbakır	26 Ocak 1994	
046)- Veysi Kırtay	Silvan	26 Ocak 1994	İşçi
047)- Abdlsemal Kızmaz (50)	Çınar yakınları	26 Ocak 1994	İmam
048)- Mahmut Doğan	Çınar yakınları	26 Ocak 1994	Şoför
049)- Rıdvan Yabancı (25)	Diyarbakır	27 Ocak 1994	Bakkal
050)- Arif Cıcıkız (22)	Diyarbakır	27 Ocak 1994	
051)- Mehmet Barlın (38)	Urfa	27 Ocak 1994	Esnaf
052)- Musa Kaya (29)	Diyarbakır	28 Ocak 1994	İşçi
053)- Hatip Gündoğan	Diyarbakır	28 Ocak 1994	
054)- M. Hamza Yüksel	Diyarbakır	28 Ocak 1994	
055)- Reşit Pusal (65)	Şırnak	28 Ocak 1994	
056)- Mehmet Altuntaş (30)	Diyarbakır	30 Ocak 1994	Mühendis
057)- Şeymus Akın (28)	Diyarbakır	31 Ocak 1994	Doktor
058)- Şevket Demircan	Diyarbakır	31 Ocak 1994	
059)- Halit Pınar	Diyarbakır	31 Ocak 1994	
060)- Hakim Toprak (18)	Şırnak-Güçlükonak	31 Ocak 1994	
061)- Aslıye Toprak (20)	Şırnak-Güçlükonak	31 Ocak 1994	
062)- Hamit Elik (60)	Güçlükonak-Sevda k.	31 Ocak 1994	Çiftçi
063)- Cevdet Ceylan (23)	Gaziantep	31 Ocak 1994	İşçi
064)- Hasan Arıç (51)	Diyarbakır	01 Şubat 1994	
065)- Fesih Kaya	Diyarbakır	01 Şubat 1994	
066)- Faik Kızılay	İğdir-zdemir köyü	01 Şubat 1994	HEP yönet.
067)- Hüseyin den	İğdir-zdemir köyü	01 Şubat 1994	HEP yönet.
068)- Mehmet Ayan (27)	Diyarbakır	02 Şubat 1994	
069)- Ömer Güneş (28)	Diyarbakır	04 Şubat 1994	Kaportacı
070)- Faik Baran (28)	Diyarbakır	04 Şubat 1994	Esnaf
071)- Yusuf Tüm	Cizre	07 Şubat 1994	
072)- İsa Tüm	Cizre	07 Şubat 1994	
073)- Mehmet Ere	Mazıdağı yakınları	08 Şubat 1994	
074)- Ramazan Ere	Mazıdağı yakınları	08 Şubat 1994	
075)- Ahmet Ere	Mazıdağı yakınları	08 Şubat 1994	
076)- Mehmet Şirin Akboğa (31)	Diyarbakır	09 Şubat 1994	İşçi
077)- Ahmet Kahraman	Diyarbakır	10 Şubat 1994	
078)- Davut Ufuk Demirel (23)	Diyarbakır	11 Şubat 1994	Avukat
079)- Ali Doğru	Diyarbakır	11 Şubat 1994	
080)- Cavit Bitkin	Diyarbakır	13 Şubat 1994	Bakkal
081)- Ramazan Meral	Batman	13 Şubat 1994	Memur
082)- Abdullah Yılmaz	Şırnak-Cizre arası	15 Şubat 1994	
083)- Ali Kara	Uludere-Hilal arası	15 Şubat 1994	B.B. adayı
084)- mer Akpolat (42)	Suruç	16 Şubat 1994	DEP yesi
085)- Recep Kutlay	Diyarbakır	16 Şubat 1994	Muhtar
086)- Hakan (Hakkı) Yalçın	Diyarbakır	16 Şubat 1994	ğrenci-orta
087)- Yaşar Akgün	Midyat	16 Şubat 1994	
088)- Yakup Mete	Midyat	16 Şubat 1994	Muhtar

089)- Nuri Ekinci	Sason	16 Şubat 1994	HEP yönet.
090)- Mehmet Yoldaş	Diyarbakır	17 Şubat 1994	Esnaf
091)- Mehmet Ali Akyüz	Midyat	17 Şubat 1994	
092)- Mehmet Tektaş (32)	Diyarbakır	18 Şubat 1994	Kasap
093)- Ahmet Demir	Cizre	18 Şubat 1994	İmam
094)- İhsan Irgat	Cizre	21 Şubat 1994	Şoför
095)- Ramazan Olgun	Cizre	22 Şubat 1994	Esnaf
096)- Mustafa Baz	Cizre	22 Şubat 1994	Öğretmen
097)- Necir Acat	Nusaybin	22 Şubat 1994	
098)- Celal Baldan (40)	Diyarbakır	23 Şubat 1994	Bakkal
099)- Soner Tekeş (20)	Diyarbakır	24 Şubat 1994	DEP üyesi
100)- Ahmet Tekeş (28)	Diyarbakır	24 Şubat 1994	DEP üyesi
101)- Gıyasettin Parlak (28)	Tatvan	24 Şubat 1994	İmam
102)- Mehmet Ramazan Ana	Cizre	24 Şubat 1994	
103)- Yusuf Ekinci (52)	Ankara-Gölbaşı	25 Şubat 1994	Avukat
104)- Zeki Yılmaz (32)	Yüksekova	25 Şubat 1994	Esnaf
105)- Yakup Bıçak	Diyarbakır	25 Şubat 1994	Kasap
106)- Hacı Hasan Gümüş (40)	Nusaybin	27 Şubat 1994	
107)- Cengiz Baskın (23)	Diyarbakır	27 Şubat 1994	
108)- Yakup Çakto	Batman	27 Şubat 1994	
109)- Abidin Altun	Diyarbakır	01 Mart 1994	Müteahhit
110)- Hasan Akan	Diyarbakır	01 Mart 1994	Öğretmen
111)- Sabahattin Ar (52)	Diyarbakır	01 Mart 1994	Esnaf
112)- Abdülselam Akgül (27)	Diyarbakır	01 Mart 1994	Doktor
113)- Ahmet Elçin	Cizre yakınları	01 Mart 1994	
114)- Yusuf Uçar (İnal) (30)	Diyarbakır	02 Mart 1994	Esnaf
115)- Ahmet Güngen	Diyarbakır	03 Mart 1994	Esnaf
116)- Abdullah Özdemir	Diyarbakır	03 Mart 1994	Öğrenci
117)- Mehmet Salih Şen (50)	Diyarbakır	04 Mart 1994	Berber
118)- Kazım Kaya (43)	Diyarbakır	05 Mart 1994	Muhtar
119)- Mehmet Emin Akay	Nusaybin	05 Mart 1994	İşçi
120)- Alaattin Kutbay (28)	Batman	05 Mart 1994	
121)- Mehmet Emin Birlik	Gercüş	06 Mart 1994	
122)- .... (erkek)	Diyarbakır	07 Mart 1994	
123)- Abdurrahman Kar	Diyarbakır	08 Mart 1994	Öğrenci
124)- Murat Yolcu	Diyarbakır	08 Mart 1994	Öğrenci
125)- Fevzi Barası	Bingöl	08 Mart 1994	Şoför
126)- Halef Çiçek (25)	Nusaybin	08 Mart 1994	
127)- Süleyman Malgaz	Cizre-Silopi arası	08 Mart 1994	
128)- Aziz Malgaz	Cizre-Silopi arası	08 Mart 1994	
129)- Yahya Malkoç	Cizre-Silopi arası	08 Mart 1994	
130)- Ömer Candurak	Cizre-Silopi arası	08 Mart 1994	Şoför
131)- Halis Kaçar (31)	Diyarbakır	11 Mart 1994	Şoför
132)- Abdülkadir Sular (55)	Diyarbakır	11 Mart 1994	Muhtar
133)- Şeyhmuz Yavuz (41)	Diyarbakır	11 Mart 1994	
134)- Ercan Başer (24)	Ergani yakınları	12 Mart 1994	Mühendis
135)- Guri Özer	Cizre-Silopi arası	14 Mart 1994	
136)- İbrahim Adak	Cizre-Silopi arası	14 Mart 1994	
137)- Kadri Koyuncu (33)	Diyarbakır	17 Mart 1994	İşçi
138)- Cumali Narinoğlu	Adana	22 Mart 1994	Şoför
139)- Orhan Hatm	Tatvan-Sallica köyü	22 Mart 1994	

140)- Fahrettin Nasıroğlu (18)	Batman	22 Mart 1994	
141)- Abdullah Küçükaslan	Batman	23 Mart 1994	
142)- Hamit Soner	Diyarbakır	23 Mart 1994	İşçi
143)- İmadettin Kazak	Batman	23 Mart 1994	
144)- Hüseyin Mol	Urfa-Çamlıdere köyü	23 Mart 1994	
145)- İbrahim Mol	Urfa-Çamlıdere köyü	23 Mart 1994	
146)- Mehmet Halit Aslan	Batman	24 Mart 1994	
147)- Abdullah Aydın (28)	Diyarbakır	24 Mart 1994	Esnaf
148)- İsmail Esen (62)	Adana	26 Mart 1994	
149)- Salih Aslan (32)	Hendek yakınları	28 Mart 1994	İş adamı
150)- Fevzi Aslan (32)	Hendek yakınları	28 Mart 1994	İş adamı
151)- Yaşar Şaşkın (18)	Batman	29 Mart 1994	
152)- Nimet Toprak (28)	Diyarbakır	30 Mart 1994	
153)- Mehmet Şen (35)	Nizip	30 Mart 1994	DEP üyesi
154)- Mehmet Temiz	Batman	30 Mart 1994	
155)- Muhittin Altun (18)	Batman	30 Mart 1994	İşçi
156)- İsmail Yılmaz (16)	Batman	30 Mart 1994	İşçi
157)- Abdülhakim Aslan (17)	Batman	01 Nisan 1994	Öğrenci
158)- Abdullah Temiz (24)	Batman	01 Nisan 1994	
159)- Fazıl Alay (32)	Diyarbakır	01 Nisan 1994	Esnaf
160)- Nurullah Ensari (16)	Batman	02 Nisan 1994	
161)- Lokman Altun (18)	Batman	02 Nisan 1994	
162)- Ekrem Uludağ (28)	Diyarbakır	04 Nisan 1994	Öğrenci-lise
163)- Servet Ulutaş (25)	Batman	04 Nisan 1994	
164)- Şerif Gezer (18)	Batman	04 Nisan 1994	
165)- Burhanettin Araz (20)	Diyarbakır	06 Nisan 1994	Öğrenci
166)- Kazım Ekinci	Viranşehir	07 Nisan 1994	Avukat
167)- Fahri İnan	Viranşehir	07 Nisan 1994	
168)- Mehmet Ali Durak	Silvan	07 Nisan 1994	Öğretmen
169)- M. Tefvik Çiftsüren (17)	Diyarbakır	08 Nisan 1994	Öğrenci-lise
170)- Metin Güzel (17)	Diyarbakır	08 Nisan 1994	Öğrenci-lise
171)- Necmettin Gürbüz	Nusaybin	09 Nisan 1994	
172)- Hasan Gündüz (29)	Diyarbakır	10 Nisan 1994	Esnaf
173)- Necati Aydın	Diyarbakır-Silvan a.	10 Nisan 1994	Sağlık memu.
174)- Mehmet Ay	Diyarbakır-Silvan a.	10 Nisan 1994	
175)- Ramazan Keskin	Diyarbakır-Silvan a.	10 Nisan 1994	Öğrenci
176)- Tefvik Altuner	Batman	10 Nisan 1994	
177)- Halife Akış (49)	Çukurca	11 Nisan 1994	Çiftçi
178)- Recep Dağdelen	Diyarbakır	11 Nisan 1994	Muhasebeci
179)- Murat Toygun (23)	Tatvan yakınları	11 Nisan 1994	
180)- Bülent İşçi	Diyarbakır	14 Nisan 1994	Esnaf
181)- Mustafa Cengiz (16)	Kızıltepe	15 Nisan 1994	Öğrenci-lise
182)- Nihat Bas	Diyarbakır	15 Nisan 1994	İşçi
183)- Mehmet Zeki Aksoy	Kızıltepe	16 Nisan 1994	
184)- Ahmet Özçelik (33)	Batman	20 Nisan 1994	Tamirci
185)- Suat Evcil (25)	Batman	20 Nisan 1994	
186)- Selahattin Kısırak	Şırnak-Güçlükonak	21 Nisan 1994	
187)- Hacı Derviş Akın (70)	Şırnak-Güçlükonak	22 Nisan 1994	
188)- Reşat Başer (31)	Batman	22 Nisan 1994	
189)- Ahmet Aydın (34)	Diyarbakır	23 Nisan 1994	Astsubay
190)- Mehmet Emin Gölçü	Diyarbakır	25 Nisan 1994	

191)- Davut Toprak	Diyarbakır	25 Nisan 1994	Gardiyan
192)- Erdal Aldeniz (20)	Diyarbakır	25 Nisan 1994	Öğrenci
193)- Bahri Tekin (22)	Diyarbakır	25 Nisan 1994	Öğrenci
194)- Abuzer Önen	Adıyaman	26 Nisan 1994	DEP yönet.
195)- Recep Uyur (39)	Diyarbakır	29 Nisan 1994	Öğretmen
196)- İlhan Böçkümlü (19)	Diyarbakır	30 Nisan 1994	Kasap
197)- Nazım Baran (20)	Kozluk-Çaygeçit köyü	30 Nisan 1994	Çiftçi
198)- Sıddık Yaslan (32)	Manisa	01 Mayıs 1994	DEP yönet.
199)- Mehmet Yücel	Batman	01 Mayıs 1994	
200)- Nezir Beyduz (37)	Batman-Demir köyü	01 Mayıs 1994	Muhtar
201)- .... (erkek)	Nusaybin	01 Mayıs 1994	
202)- Hüseyin Özdemir	Nusaybin	01 Mayıs 1994	
203)- İlhan Karatekin	Diyarbakır	03 Mayıs 1994	Öğrenci
204)- Nayif Yücel	Diyarbakır	03 Mayıs 1994	
205)- Cengiz Yorulmaz (30)	Batman-Beşiri arası	03 Mayıs 1994	DEP üyesi
206)- Ayhan Kayrılan	Diyarbakır	04 Mayıs 1994	
207)- Servet Kaya	Diyarbakır	04 Mayıs 1994	Öğrenci
208)- Mahmut Polat	Diyarbakır	04 Mayıs 1994	Şoför
209)- Ziya Uğurlu (30)	Nizan-Kapısuyu köyü	04 Mayıs 1994	
210)- İbrahim Ertaş	Kızıltepe	04 Mayıs 1994	
211)- Recep Akın (27)	Diyarbakır	05 Mayıs 1994	Tamirci
212)- Aydın Akın (24)	Diyarbakır	05 Mayıs 1994	
213)- Cuma Sezgin	Urfa-Siverek arası	08 Mayıs 1994	Çoban
214)- Medeni Göktepe (53)	Batman	09 Mayıs 1994	HEP yönet.
215)- İbrahim Gür (32)	Batman	09 Mayıs 1994	DEP üyesi
216)- Necmettin Kaya (27)	Diyarbakır	10 Mayıs 1994	
217)- İbrahim Ergül (40)	Batman-Kozluk arası	10 Mayıs 1994	Çiftçi
218)- Fahri Bulut	Lice-Yolçatı köyü	17 Mayıs 1994	Çiftçi
219)- Namık Erdoğan	Kırıkkale yakınları	11 Mayıs 1994	Bürokrat
220)- Mustafa Ateş (50)	Suruç	13 Mayıs 1994	
221)- Mustafa Kaplan	Tatvan	13 Mayıs 1994	
222)- Naci Asutay (50)	Diyarbakır	14 Mayıs 1994	
223)- İsmail Asutay (25)	Diyarbakır	14 Mayıs 1994	
224)- Suphi Kaya (30)	Diyarbakır	14 Mayıs 1994	
225)- Mehmet Emin Alkan (23)	Diyarbakır	16 Mayıs 1994	Öğrenci
226)- Sıtkı Abidinoğlu (40)	Batman	17 Mayıs 1994	Öğretmen
227)- Kamil Menteşe (35)	Lice-Yolçatı köyü	17 Mayıs 1994	Çiftçi
228)- Yusuf Bozkuş (65)	Lice-Yolçatı köyü	17 Mayıs 1994	Çiftçi
229)- Kenan Akın (15)	Diyarbakır	18 Mayıs 1994	Öğrenci-lise
230)- Ahmet Gündüz (39)	Kızıltepe	19 Mayıs 1994	Şoför
231)- Hasan Bayram (30)	Lice	19 Mayıs 1994	Çiftçi
232)- Halil Alpsoy (45)	Kırıkkale yakınları	24 Mayıs 1994	
233)- .... (erkek)	Raman yakınları	25 Mayıs 1994	
234)- Mahmut Önen (44)	Diyarbakır	25 Mayıs 1994	Esnaf
235)- Mehmet Havas (24)	Diyarbakır	27 Mayıs 1994	
236)- Arafat Ölmez (32)	Adana	27 Mayıs 1994	
237)- Türkan Nardan (34)	Adana	27 Mayıs 1994	
238)- Hasan Kaya	Şırnak-İdil arası	28 Mayıs 1994	
239)- Adil Değirmenci (26)	Silvan	31 Mayıs 1994	Çiftçi
240)- Hüseyin Keskinliç (25)	Silvan	31 Mayıs 1994	Çiftçi
241)- Emin Toktaş (20)	Silvan	31 Mayıs 1994	Çiftçi

242)- Nail Talan	Diyarbakır	01 Haziran 1994	Seyyar satıcı
243)- Bayram Kanat (25)	Diyarbakır-Çınar ara.	01 Haziran 1994	
244)- Fehmi Altun	Diyarbakır-Çınar ara.	01 Haziran 1994	
245)- Muhsin Melik	Urfa	02 Haziran 1994	DEP yönet.
246)- Mehmet Ayyıldız	Urfa	02 Haziran 1994	Şoför
247)- Kemal Güçer	Diyarbakır	03 Haziran 1994	Öğretmen
248)- Mehmet Öncel	Mardin	03 Haziran 1994	Çiftçi
249)- Şirin Özkul	Mardin	03 Haziran 1994	Çiftçi
250)- Savaş Buldan (30)	Bolu-Yığılca yakınları	04 Haziran 1994	İş adamı
251)- Adnan Yıldırım (37)	Bolu-Yığılca yakınları	04 Haziran 1994	İş adamı
252)- Hacı Koray	Bolu-Yığılca yakınları	04 Haziran 1994	İş adamı
253)- Nuri Demiralp	Diyarbakır	05 Haziran 1994	Öğretmen
254)- Abdülvahap	Nusaybin	11 Haziran 1994	
255)- Mustafa Elzik (25)	Silvan	13 Haziran 1994	
256)- Veysi Benlice	Diyarbakır	17 Haziran 1994	
257)- Ziver Özdemir	Beşiri -İkiköprü köyü	17 Haziran 1994	İşçi
258)- Şükri Tutaş	İdil	17 Haziran 1994	Süryani
259)- Ahmet Artık (36)	Batman	18 Haziran 1994	
260)- Şehmuz Öncel	Diyarbakır	21 Haziran 1994	Esnaf
261)- Şehabettin Elçioğlu	İdil-Kalaz köyü	20 Haziran 1994	Muhtar
262)- Ali Özdemir	Nusaybin	21 Haziran 1994	Şoför
263)- İsmail Taştan (32)	Darende-Ağılbaşı k.	25 Haziran 1994	Muhtar
264)- Kamil Hulak	Tatvan yakınları	25 Haziran 1994	
265)- Abdulllah Sayın	Tatvan yakınları	25 Haziran 1994	
266)- Mehmet Ali Kılıç (26)	Nusaybin-Doğanlı k.	30 Haziran 1994	İmam
267)- Hamdin Kaya (30)	Nusaybin	01 Temmuz 1994	
268)- Muzaffer Yıldırım	Nusaybin	01 Temmuz 1994	
269)- Abdülmecit Kaya (35)	Nusaybin	01 Temmuz 1994	
270)- Yusuf Yağız (55)	Nusaybin	01 Temmuz 1994	
271)- Sabri Arar (30)	Nusaybin	01 Temmuz 1994	
272)- Mehmet Yaman	Hani-Seyar köyü	01 Temmuz 1994	Çiftçi
273)- Hasan Kuvat	Hani-Seyar köyü	01 Temmuz 1994	Çiftçi
274)- Ahmet Özcan	Muş-Üçevler yakınları	02 Temmuz 1994	
275)- Hasan Topbik (35)	Batman	03 Temmuz 1994	
276)- İhsan Karabulut (45)	Batman-Beşiri	03 Temmuz 1994	Çiftçi
277)- Recep Yaşar (25)	Yüksekova	06 Temmuz 1994	Esnaf
278)- Behçet Yaşar (20)	Yüksekova	06 Temmuz 1994	Esnaf
279)- Fikret Kaya (30)	Yüksekova	06 Temmuz 1994	Esnaf
280)- Cemil Boğa	Kızıltepe	06 Temmuz 1994	
281)- İkram Mihyas (37)	İzmir (Bornova)	06 Temmuz 1994	Sendikacı
282)- Abdülkadir Yücel	Diyarbakır	08 Temmuz 1994	Esnaf
283)- Hacı Halil Basma (70)	Batman yakınları	09 Temmuz 1994	
284)- Mehmet Emin Algın	Nusaybin	11 Temmuz 1994	
285)- Süleyman Turgut (35)	İdil-Camili köyü	15 Temmuz 1994	İmam
286)- İbrahim Çekin	Nusaybin	16 Temmuz 1994	
287)- Mehmet Alabacak (70)	Doğanşehir-Elma köyü	19 Temmuz 1994	Çoban
288)- Mehmet Yolpiri (60)	Doğanşehir-Elma köyü	19 Temmuz 1994	Çoban
289)- Süleyman Yaman (40)	Nusaybin	22 Temmuz 1994	
290)- Fadıl Toptan	Beşiri-Gediktepe köyü	22 Temmuz 1994	Çiftçi
291)- Abdurrahman Arıkan	Beşiri-Gediktepe köyü	22 Temmuz 1994	Çiftçi
292)- Muhittin Tekin	Beşiri-Gediktepe köyü	22 Temmuz 1994	Çiftçi

293)- Kerim Tek	Siirt-Gökçebağ	24 Temmuz 1994	DEP üyesi
294)- Zeki Çağaç	Iğdır-Yüzbaşılar	25 Temmuz 1994	Çiftçi
295)- .... (11)	Batman-Bismil arası	28 Temmuz 1994	
296)- Ali Vural (18)	Diyarbakır	30 Temmuz 1994	
297)- Celal Bulut (45)	Nusaybin	30 Temmuz 1994	
298)- Tahir Güvenç	Silvan	31 Temmuz 1994	
299)- Hasan Keleş	Hasankeyf-Doruk köyü	31 Temmuz 1994	Sağlık memu.
300)- Gültekin Acet (10)	Bismil	31 Temmuz 1994	
301)- Naciye Güç (25)	Batman	00 Ağustos 1994	
302)- Muhyettin Kaya	Diyarbakır	05 Ağustos 1994	
303)- Dalyan Ay (19)	Diyarbakır	06 Ağustos 1994	İşçi
304)- Abdullah Kamçı (16)	Yüksekova	06 Ağustos 1994	Çoban
305)- İkram Sesigüzel	Diyarbakır	07 Ağustos 1994	
306)- Musa Barış (28)	Batman	08 Ağustos 1994	Kuyumcu
307)- Sedat Demir (19)	Batman	08 Ağustos 1994	Kuyumcu
308)- Abdülkadir Bilge (45)	Nusaybin	08 Ağustos 1994	
309)- Erhan Küçük (7)	Suruç	09 Ağustos 1994	
310)- Ali Sur (50)	Viranşehir-Bureu k.	09 Ağustos 1994	
301)- Hasan Akın (52)	Batman	11 Ağustos 1994	
312)- Mehmet Başer Durgun	Batman	11 Ağustos 1994	
313)- Hasan Ertaş	Nusaybin	12 Ağustos 1994	
314)- Abdurrahman Aras (28)	Batman-Oymataş yak.	12 Ağustos 1994	Çoban
315)- Şehmus Kızmaz	Midyat	13 Ağustos 1994	
316)- Naif Ummaz	Hilvan yakınları	16 Ağustos 1994	DEP üyesi
317)- İbrahim Kızılkaya	Bismil	17 Ağustos 1994	İşçi
318)- Ramazan Öznaci	Patnos-Nurettin köyü	18 Ağustos 1994	Çiftçi
319)- Seyithan Aktaş	Diyarbakır	21 Ağustos 1994	Esnaf
320)- Mehmet Ali Parıltı (27)	Nusaybin	22 Ağustos 1994	
321)- Hıdır Çelik (40)	Diyarbakır	23 Ağustos 1994	Gazete bayii
322)- Sadık Yıldırım (52)	Nusaybin	26 Ağustos 1994	Esnaf
323)- İzzettin Altan (33)	Kozluk yakınları	26 Ağustos 1994	Çiftçi
324)- Hüseyin Bayık (32)	Kozluk yakınları	26 Ağustos 1994	Çiftçi
325)- Abdülmelik Altan (39)	Kozluk yakınları	26 Ağustos 1994	Çiftçi
326)- Hamit İlhan	Kozluk yakınları	26 Ağustos 1994	Çiftçi
327)- Hacı Selim Çiftçi (70)	Batman	28 Ağustos 1994	Çiftçi
328)- Mehmet Emin Çelik	Batman-Kozluk	28 Ağustos 1994	Esnaf
329)- Niyazi Tekin (52)	Yüksekova	29 Ağustos 1994	Zabıta amiri
330)- Hüseyin Güya	Dicle	29 Ağustos 1994	
331)- Fuat Akgül	Diyarbakır	01 Eylül 1994	
332)- Nurettin Doruk (18)	Diyarbakır	01 Eylül 1994	
333)- Metin Balaban (34)	Diyarbakır	03 Eylül 1994	Esnaf
334)- Mehmet Ali Aslan	Diyarbakır	05 Eylül 1994	Öğrenci
335)- Servet Aslan (23)	Diyarbakır	07 Eylül 1994	SHP yönet.
336)- Şahabettin Latifeci (21)	Diyarbakır	07 Eylül 1994	SHP yönet.
337)- Nasah Yalçın (27)	Gaziantep	07 Eylül 1994	
338)- Abdülaziz Bilgin (66)	Diyarbakır	12 Eylül 1994	
339)- Abdullah Çıtak (40)	Yüksekova	13 Eylül 1994	İşçi
340)- İhsan Elmas	Diyarbakır	13 Eylül 1994	
341)- Aziz Oğuz (22)	Diyarbakır	18 Eylül 1994	
342)- Kemal Küçük (19)	Diyarbakır	18 Eylül 1994	Öğrenci
343)- Nuri Aktaş	Beşiri-Danah köyü	20 Eylül 1994	

344)- Mehmet Emin Odabaşı	Siverek	20 Eylül 1994	Eczacı
345)- İhsan	Diyarbakır	20 Eylül 1994	Öğrenci
346)- Ahmet	Diyarbakır	20 Eylül 1994	Doktor
347)- Yalçın Kılıç (20)	Adana	26 Eylül 1994	
348)- Bahattin Erdoğan (26)	Cizre-Dirsekli köyü	27 Eylül 1994	Çiftçi
349)- Ali Erdoğan (28)	Cizre-Dirsekli köyü	27 Eylül 1994	Çiftçi
350)- Hürşit Altın	Cizre	27 Eylül 1994	
351)- Seyithan Karaca (60)	Beşiri-Duracak köyü	28 Eylül 1994	
352)- M. Salih Sabuttekin (35)	Adana	28 Eylül 1994	HADEP yönet.
353)- Tevfik	Siirt	28 Eylül 1994	Memur
354)- Sıddık Etyemez	Ergani yakınları	30 Eylül 1994	
355)- Ahmet Ceylan	Ergani yakınları	30 Eylül 1994	PKK sanığı
356)- Ahmet Özalp (34)	Batman	30 Eylül 1994	Hizbullah y.
357)- Sait Tümer	Yüksekova	01 Ekim 1994	
358)- Sefer Cerf (40)	Adana	03 Ekim 1994	HADEP yönet.
359)- Rebih Çabuk (37)	Adana	03 Ekim 1994	HADEP yönet.
360)- Kadriye Gökmen (38)	Adana	03 Ekim 1994	
361)- Mehmet Sağlam (54)	Batman	03 Ekim 1994	İşçi
362)- Halil Acar	Midyat-Çalınar köyü	04 Ekim 1994	
363)- İsmail Alkan	Midyat-Çalınar köyü	04 Ekim 1994	
364)- Cemalettin Akbulut (45)	Midyat	06 Ekim 1994	
365)- Ahmet Şen	Eruh-Olmuşlar köyü	06 Ekim 1994	Çiftçi
366)- Celalettin Baran (32)	Sason	07 Ekim 1994	
367)- Mesut Yıldırım (35)	Nusaybin	13 Ekim 1994	İşçi
368)- Veysi Sızlanan (35)	Diyarbakır	14 Ekim 1994	Aşçı
369)- Fikret Un (43)	Diyarbakır	17 Ekim 1994	
370)- Ahmet Siyahtaş (46)	Van	17 Ekim 1994	
371)- Osman Siyahkoç (30)	Dargeçit	18 Ekim 1994	
372)- Ebubekir Aldur (70)	Midyat-Doğançay köyü	19 Ekim 1994	Çiftçi
373)- Mehmet Mutlu (23)	Diyarbakır	20 Ekim 1994	
374)- Kemal Dinç (19)	Diyarbakır	22 Ekim 1994	
375)- Hacı Ömer Şerif (54)	Ömerli-Çatalyurt köyü	22 Ekim 1994	Çiftçi
376)- Murat Taşan (22)	Batman	24 Ekim 1994	
377)- Mehmet Binbay (32)	Urfa	24 Ekim 1994	Esnaf
378)- İsmet Gün (24)	Diyarbakır	26 Ekim 1994	
379)- Mahsun Kavak	Adana	26 Ekim 1994	
380)- Cemil Yıldırım (38)	Batman	27 Ekim 1994	Esnaf
381)- Ali Patırtı	Bismil	29 Ekim 1994	
382)- Cemal Yıldız (28)	Viranşehir	29 Ekim 1994	Çiftçi
383)- Baki Hanen (23)	Diyarbakır	31 Ekim 1994	
384)- Abdülkerim Deniz (45)	Nusaybin	01 Kasım 1994	Esnaf
385)- Behçet Deniz (25)	Nusaybin	01 Kasım 1994	Esnaf
386)- Selim Oğuz (59)	Midyat	03 Kasım 1994	Çiftçi
387)- Mehmet Sağlam (54)	Batman	03 Kasım 1994	DEP üyesi
388)- Mehmet Akın	Silvan-Umur köyü	03 Kasım 1994	
389)- Bedri Kamin (21)	Diyarbakır	05 Kasım 1994	
390)- Numan Çiçek (17)	Diyarbakır	06 Kasım 1994	
391)- Medet Serhat (59)	İstanbul	12 Kasım 1994	Avukat
392)- İsmail Karalioğlu	İstanbul	12 Kasım 1994	Şoför
393)- Hacı Mustafa Suman (40)	Viranşehir	14 Kasım 1994	
394)- İnal Özdemir (34)	Batman	14 Kasım 1994	Celep

395)- Lokman Abık (20)	Diyarbakır	17 Kasım 1994	Öğrenci
396)- Şerif Gök (32)	Batman	22 Kasım 1994	
397)- İzzettin Acet	Diyarbakır-Silvan a.	24 Kasım 1994	
398)- Emin Kaynar	Diyarbakır-Silvan a.	24 Kasım 1994	
399)- Sait Badem (35)	Batman	27 Kasım 1994	Celep
400)- Haşim Çelik (31)	Silvan	30 Kasım 1994	Noter katibi
401)- .... (20-25 erkek)	Viranşehir	02 Aralık 1994	
402)- .... (35-40 erkek)	Viranşehir	02 Aralık 1994	
403)- Ali Tazefidan	Siverek	03 Aralık 1994	
404)- Namık Kaya	Diyarbakır	03 Aralık 1994	
405)- Tefvik Alma (29)	Midyat	07 Aralık 1994	Öğretmen
406)- Memduh Çiçek	Diyarbakır	07 Aralık 1994	
407)- Abdülkerim Aktı	İdil-Babekek köyü	07 Aralık 1994	Çiftçi
408)- Ramazan Aktı	İdil-Babekek köyü	07 Aralık 1994	Çiftçi
409)- Faik Candan	Ankara-Bala	14 Aralık 1994	Avukat
410)- Abdülbaki Nayman (45)	Kozluk-Tuzla köyü	17 Aralık 1994	
411)- Halil Sak	Suruç	17 Aralık 1994	Şoför
412)- Edward Tanrıverdi (45)	Midyat	18 Aralık 1994	Doktor
413)- Vedat Tellan	Diyarbakır	20 Aralık 1994	Hizbullah y.
414)- Bayram Bal (35)	Nusaybin yakınları	20 Aralık 1994	Çiftçi
415)- Hamit Bal (45)	Nusaybin yakınları	20 Aralık 1994	Çiftçi
416)- Abdülkadir Çelikbilek	Diyarbakır	21 Aralık 1994	Esnaf
417)- Aziz Ulaş (31)	Diyarbakır	22 Aralık 1994	
418)- Faik Tunç	Diyarbakır	22 Aralık 1994	
419)- İzzet Pala	Adana	29 Aralık 1994	
420)- Sabri Daş	Batman	29 Aralık 1994	
421)- Hıdır Öztürk	Kızıltepe	29 Aralık 1994	
422)- Baki Bendal (32)	Diyarbakır	29 Aralık 1994	
423)- Orhan Tekince	Batman	30 Aralık 1994	

YARGISIZ İNFAZLAR

İnsan haklarının en başında gelen yaşama hakkına ağır darbe vuran ve "Terörle Mücadele Yasası"nın yürürlüğe girmesiyle birlikte (12 Nisan 1991) yaygınlaşan yargısız infazlar, 1994 yılı boyunca tüm hızıyla devam etti. Güvenlik görevlilerinin "yargısız infaz" olarak değerlendirilen ev ve işyeri baskınları, dur ihtarına uymayanlara ateş etme, çevreye rastgele ateş açma, sağ yakalayıp kurşuna dizme, uçak ya da helikopterle bombalama gibi uygulamaları sonucunda bir yılda toplam 129 kişi (32'si ev ve işyeri baskınları sonucunda, 97'si de diğer olaylarda) yaşamını yitirdi. Öldürülen kişilerin büyük bir bölümü kamuoyuna, "güvenlik görevlileriyle çatışmaya giren yasadışı ve bölücü örgüt üyeleri" ya da "güvenlik görevlilerinden kaçan suçlular" olarak tanıtıldı. Yargısız infazlar Olağanüstü Hal Bölgesi ile Adana ve İstanbul'da yoğunlaştı.

Yargısız infaz olaylarına karşı gereken duyarlılık hiçbir zaman gösterilmedi. Kamuoyuna yansıyan "Teslim ol çağrısı yapılmadan ateş açıldı." ve "Sağ yakalama olanağı varken ya da sağ yakalandıktan sonra öldürüldüler." şeklindeki tanık anlatımları ve yapılan suç duyuruları dikkate alınmadı. Olaylar karşısındaki duyarsızlık, tek tek bireylerden başlayarak, devlet mekanizması içinde önemli görevler üstlenenlere kadar uzandı. Almanya'daki bir yargısız infaz olayı, Federal İçişleri Bakanı'nın "kendisini sorumlu ilan ederek" istifa (*) etmesine yol açarken, Türkiye'de tam tersi yaşandı ve yeni yargısız infazlara yol açacak bir tavır içine girildi. Yargısız infazlar, "meşru ve yasal eylemler" olarak kabul edildi, alkışlandı, savunuldu. Yargısız infaz olaylarına adı karışan görevliler korundu, ödüllendirildi. Yargısız infazlardan bahsedenerler, hedef haline getirildi ve aleyhlerinde kampanyalar açıldı.

(*) Almanya Federal İçişleri Bakanı Rudolf Seiters'i istifa ettiren olay şöyle gelişti: 27 Haziran 1993 tarihinde Almanya'nın Mecklenburg-Vorpommern eyaletinin Bad-Kleinen kasabasında GSG-97'ye bağlı timler ile Kızılordu Fraksiyonu (RAF) üyesi Birgit Hogefeld ve Wolfgang Grams arasında çatışma çıktı. Çatışmada Wolfgang Grams ile Michael Newrzella adlı tim görevlisi vurularak öldü. Olayla ilgili olarak yapılan soruşturma devam ederken ortaya çıkan bir tanık, Grams'ın başına çok yakın mesafeden ateş edilerek öldürüldüğünü öne sürdü. Bunun ardından "çatışmada öldüğü" açıklanan tim görevlisinin "arkadaşları tarafından kazıyla vurulduğu" iddiası kamuoyuna yansıdı. Grams'ın ailesinin avukatı da militanın, "sağ şakağına dayanan tabancanın ateşlenmesi sonucunda öldürüldüğünü" açıkladı. İçişleri Bakanlığı ise bütün iddiaları reddetti. Ancak Grams'a yapılan otopside tanığın ifadesini ve iddiaları doğrulayan bir sonuç elde edildi. Grams'ın şakağına dayanan bir silahtan çıkan kurşunla öldürüldüğünün ortaya çıkması üzerine İçişleri Bakanı Rudolf Seiters, 4 Temmuz 1993 tarihinde istifa etti.

Son yıllarda yaşanan yargısız infaz olayları incelendiğinde karşımıza aşağıdaki gibi bir tablo çıkmaktadır. Bu tablo, Türkiye’de yaşanan yargısız infaz olaylarının, son 3-4 yılda, 12 Eylül dönemindekileri bile geride bırakacak şekilde fazlalattığını ortaya koymaktadır.

	1991	1992	1993	1994
Ev ve işyeri baskınlarında ölenler :	22	63	57	32
Göstericilere ateş açılması sonucunda (Newroz olayları hariç) ölenler :	32	26	20	Yok
"Dur" ihtarına uymama, rastgele ateş açma ve benzeri olaylar sırasında ya da sağ yakalandıktan sonra öldürülenler :	44	103	109	97
TOPLAM	98	192	186	129

Güvenlik görevlilerinin yol açtığı yargısız infaz olayları, Birleşmiş Milletler belgelerinde (*) yer alan “yargısız (haksız) infaz” tanımlamasına da uygunluk gösterdi. Ancak bu durum hiçbir zaman dikkate alınmadı. Birleşmiş Milletler belgelerinde belirtilen kurallara uyulmayarak yargısız infaz olaylarının tamamına yakını sağlıklı bir şekilde soruşturulmadı. Soruşturulması bir yana, güvenlik görevlilerini daha cesaretlendirecek uygulamalara başvuruldu ve açıklamalar yapıldı. Açılan davalar göstermelik olmaktan ileriye gitmedi. Uzun süre devam eden davalar sonucunda sanıklar hakkında genellikle beraat kararı verildi. Nadiren verilen hapis cezaları da bir iki yılı geçemedi. Verilen cezalar, bu cezaların ertelenmesi ya da zaman aşımına uğraması nedeniyle çoğu kez infaz edilemedi.

Örneğin; 3 Ocak 1992 gecesi Ankara’nın Kurtuluş semtinde arkadaşlarıyla kavga eden İsmail Metin adlı genci tabancayla vurarak öldüren o günlerin Ankara Koruma Şube Müdürü Bahar Öztürk’e verilen 1 yıl 1 ay 10 günlük hapis cezasının infazı 1994 yılı sonunda Yargıtay kararıyla ertelendi. İsmail Metin’i öldürdükten sonra 4 ay tutuklu kalan Bahar Öztürk hakkında olaydan hemen sonra Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nde dava açıldı. Bahar Öztürk, 4 Mayıs 1992 tarihinde sonuçlanan davada “İsmail Metin’in ölümüne neden olduğu” gerekçesiyle 1 yıl 5 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu, ancak ceza Yargıtay tarafından “fazla bulunarak” bozuldu. Bozma kararı üzerine yeniden yargılanan Bahar Öztürk, 8 Şubat 1993 tarihinde bu kez 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu, verilen cezanın ertelenmesi isteği ise kabul edilmedi. Bunun üzerine dava dosyası bir kez daha Yargıtay’a gitti ve karar,

(*) Birleşmiş Milletler 1991 yılında, “Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulması El Kitabı”nı (Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions) yayımladı. Bu kitapla 24 Mayıs 1989 tarihinde Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kabul edilen “Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkındaki İlkeler” başlıklı sözleşmenin tamamlanması amaçlandı. Kitapta, “siyasi cinayetler”, “kayıplar”, “güvenlik görevlilerinin aşırı şiddet kullanması sonucunda ölümler”, “gerekli yargılama yapılmadan gerçekleştirilen infazlar” ve “katliam girişimleri” yargısız infaz olarak kabul edilmekte ve bu olayların araştırılması sırasında yapılacak otopsiler için ayrıntılı otopsi raporu örnekleri yer almaktadır. Bu olaylarla ilgili olarak yapılacak soruşturma için istenen önemli kistaslar ise; “soruşturmaya derhal başlanması”, “soruşturmanın tarafsız ve bağımsız bir heyet tarafından sürdürülmesi”, “kurbanın yakınlarının korunması ve soruşturmaya taraf olarak katılmasının sağlanması” ve “soruşturma sonuçlarının kamuoyuna açıklanması”dır.

“cezanın paraya çevrilerek ertelenmesi” isteğiyle bozuldu. Ağır Ceza Mahkemesi, yeniden yapılan yargılama sonucunda, 2 Şubat 1994 tarihinde, daha önceki kararında ısrar ederek Bahar Öztürk’ü yine 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum etti ve cezanın ertelenmesi isteğini geri çevirdi. Ancak bu karar daha sonra Yargıtay tarafından uygun bulunmadı ve Bahar Öztürk’e verilen cezanın ertelenmesi kararlaştırıldı. Bahar Öztürk 5 yıl boyunca tekrar suç işlemediği takdirde kendisine verilen ceza ortadan kalkacak.

İstanbul’un Hasanpaşa semtindeki bir evin 19 Mayıs 1991 tarihinde polis tarafından basılarak Hatice Dilek Aslan ve İsmail Oral adlı 2 kişinin öldürülmesi olayı ile ilgili olarak yargılanan 12 emniyet görevlisi beraat etti. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 16 Haziran günü sona eren davada yargılanan emniyet görevlilerinin adları şöyle: “Şefik Kul, Abdullah Dindar, Hasan Erdoğan, Ayhan Özkan, Nizamettin Özoğul, Mustafa Altınok, Vasfi Kara, Süleyman Polat, Mehmet Düzgün, Özer Şahman, Hikmet Taşdelen ve Ruhi Fırat.” Davanın 21 Ekim 1992 tarihinde yapılan duruşmasında tanık olarak dinlenen, Dilek Aslan’ın 9 yaşındaki oğlu Özgür Cihan Aslan, olay gecesi duyduğu silah sesleri ile uyandığını belirterek, “Polisler giyinmemi istediler. Giyindikten sonra, beni annemin bulunduğu televizyonlu odaya götürdüler. Burada bir polis, ayağıyla annemin kafasına basıyordu. Beni daha sonra bir arabaya bindirip götürdüler. Ben oradayken ateş eden olmadı. Evden çıkarken annem yaşıyordu.” demişti.

İstanbul’un Beylerbeyi semtindeki bir evin 29 Eylül 1992 tarihinde polis tarafından basılarak Kayhan Tazeoğlu ve Fatma Süzen adlı 2 gencin öldürülmesi olayı ile ilgili olarak Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanan 12 emniyet görevlisi beraat etti. Beraat kararı, “sanıkların verilen emri yerine getirdikleri ve çatışma sırasında silah kullanmak zorunda kaldıkları” gerekçesiyle verildi. Kayhan Tazeoğlu ve Fatma Süzen’in avukatları ise yargısız infaz yapan sanıkların, yargılamanın her aşamasında korunduğunu ve sonunda beraat ettirildiğini söylediler. Avukatlar, konuyu Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na götüreceklerini bildirdiler. Olaydan sonra yapılan otopside Kayhan Tazeoğlu’nun 25, Fatma Süzen’in de 15 kurşunla vurulduğu, Kayhan Tazeoğlu’na isabet eden kurşunların sadece ikisinin, Fatma Süzen’e isabet eden kurşunların da sadece birinin uzaktan atıldığı, diğer tüm kurşunların çok yakın mesafeden atıldığı saptanmıştı.

İstanbul’un Nişantaşı, Dikilitaş, Levent ve Balmumcu semtlerindeki 3 ev ve bir işyerinin 12 Temmuz 1991 akşamı aynı anda basılarak 10 kişinin (Yücel Şimşek, Niyazi Aydın, İbrahim Erdoğan, Hasan Eliuygun, Nazmi Türkcan, Zeynep Eda Berk, Cavit Özkaya, Ömer Coşkunırnak, İbrahim İlçi ve Bilal Karakaya) öldürülmesiyle sonuçlanan olayla ilgili olarak İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi’nde açılan dava, 1994 yılı boyunca da sonuca ulaşmadı. Bu durum davaya müdahil olarak katılan avukatların tepkisine (*) yol açtı. Davanın 1 Haziran

(*) Başkanlarda öldürülenlerin yakınları adına davaya müdahil olarak katılan Avukat Zerrin Sarı, “yargılamanın uzun sürdüğünü ve adil olmadığını” savunarak 1993 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na bireysel başvuru hakkını kullandı. Zerrin Sarı’nın yansız başkanlarda öldürülenlerin yakınları Sevgi Erdoğan, Hüseyin Şimşek, Nahit Özkaya, Hakkı İlçi ve Mahmut Eliuygun da Komisyon’a başvurdu. 10 kişinin polisler tarafından kasıtlı olarak öldürüldüğünün belirtildiği başvuruda, 10 kişinin hangi mesafeden yapılan atışla öldüğünün ancak giysilerin incelenmesiyle anlaşılacağı ifade edilerek polislerin bu giysileri, incelenmemesi için yaktığı kaydedildi. Başvuruda devletin olaydaki sorumluluğunun tescil edilmesi ve Türkiye’nin mahkum edilmesi istendi. Başvuruyu dikkate alan Komisyon da Türkiye’nin olayla ilgili olarak bilgi vermesini istedi. Türkiye’nin komisyona gönderdiği yanıtta ise öldürülenlerin polislin “Teslim ol!” çağrısına silahla karşılık verdiği ve bu konuda açılmış dava bulunduğu belirtilerek, başvurunun reddedilmesi istendi.

günü yapılan duruşmasında söz alan müdahil avukatlar, sanıklar hakkında iddianame doğrultusunda verilebilecek cezaların bile anlamını yitirdiğini belirterek “Geç gelen adalet adaletsizliktir.” dediler. Avukatlar, hangi polislin hangi silahı kullandığını saptanmamasının, ölenlerin elbiselerinin kaybolmasının, keşif yapılmamasının ve mahkemenin bu konulara ilişkin zorlayıcı karar almamasının hukuk açısından endişe verici olduğunu savunarak, mahkeme heyetinin yargılamayı bilinçli olarak uzatıp davayı zaman aşımına uğratmak istediğini söylediler. 1992 yılında açılan davada yargılanan emniyet görevlilerinin “faili belli olmayacak şekilde adam öldürdükleri” suçlamasıyla çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi isteniyor.

Yargısız infaz olaylarıyla ilgili olarak 1994 yılında açılan dava ve soruşturmalara ilişkin bazı bilgiler ise şöyle:

Tutuklu bulunduğu İstanbul Bayrampaşa Cezaevi’nden 1993 yılı Şubat ayında kaçan İbrahim Yalçın adlı Devrimci Sol militanının, 23 Nisan 1993 gecesi İstanbul Rahmanlar’daki evinin önünde polis tarafından öldürülmesiyle sonuçlanan olay nedeniyle 10 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada yargılanan emniyet görevlilerinin “planlayarak adam öldürdükleri” iddiasıyla çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Kartal Ağır Ceza Mahkemesi’nde 25 Ocak günü başlayan davada tanık olarak dinlenen Kısmet Şahin (İbrahim Yalçın’ın kiraladığı evin sahibi) adlı kadın, polislerin operasyon sırasında “Teslim ol!” çağrısı yaptığını duymadığını belirterek, “Polis, ‘Evdde silah ve bomba vardı.’ diyor. Ama biz ne silah ne de bomba gördük.” dedi. Kıymet Şahin, “İbrahim Yalçın’ın elinde silah var mıydı?” sorusuna da “Hayır. Aramızdaki mesafe 4-5 metre kadardı. Ama elinde silah görmedim.” diye yanıtladı. Duruşmada tanık olarak dinlenen ve İbrahim Yalçın’ın evinin bulunduğu apartmanda oturan Emel Yılmaz ve Dursun Şen adlı kişiler de olay günü polislin “Teslim ol!” çağrısı yaptığını duymadıklarını anlattılar. İbrahim Yalçın’ın cenazesini morgdan alan avukatları, burada yaptıkları açıklamada, cesetin sırasında üç kurşun yarası bulunduğunu ve kurşunların öldürücü bölgelere isabet ettiğini belirterek, “Bu durum arkadan ateş açıldığını göstermektedir. Olay yargısız bir infazdır.” demişlerdi.

İstanbul’un Okmeydanı semtindeki Perpa İş Merkezi’nde bulunan bir kafeteryaya 13 Ağustos 1993 tarihinde polis tarafından yapılan ve 5 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan baskına katılan 9 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı’nın açtığı davada yargılanan emniyet görevlileri, “görev sırasında birden fazla kişiyi faili belli olmayacak şekilde öldürmekle” suçlandı ve haklarında 30 yıla kadar hapis cezası istendi. Kasım ayında İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlayan davada yargılanan emniyet görevlilerinin adları şöyle: “Ercüment Yılmaz (İstanbul Siyasi Polis Müdür Yardımcısı), Ali Çetkin (emniyet amiri), Hasan Erdoğan (komiser), Hüseyin Doğrul, Ömer Kaplan, Ayhan Çarkın, Ayhan Özkan, Selim Kestik ve Kadir Uçar.”

İstanbul’un Hasköy semtinde 26 Kasım 1993 tarihinde düzenlenen ve Selma Doğan ile Erol Yalçın adlı 2 gencin öldürülmesiyle sonuçlanan ev baskımına katılan polislerin yargılanmasına 21 Nisan günü başlandı. İstanbul Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülen davada okunan iddianamede sanık polislerin çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Ayrıca mahkeme tarafından duruşmaya yaym yasağı konuldu. Duruşma sonrasında ise Selma Doğan’ın davaya müdahil olarak katılan annesi Sabiha Doğan, davada yargılananların da aralarında bulunduğu polisler tarafından dövülerek gözaltına alındı. Sabiha Doğan 22 Nisan günü “Devrimci Sol adlı örgüte yardım ve yataklık yaptığı” iddiasıyla tutuklandı. Dava kısa sürede beraatle sonuçlandı. Olaydan sonra, Selma Doğan’ın annesine ait olan ve 10 yıldır Doğan ailesi tarafından kullanılan evin bulunduğu Büklüm Sokak’ta oturan bazı kişiler basılan

evin bir örgüte ait olacağını sanmadıklarını ve operasyon sırasında evde bulunanlara "Teslim ol!" çağrısı yapıldığını duymadıklarını söylemişlerdi. Polis yetkilileri ise "evin Devrimci Sol militanları tarafından kullanıldığını" ve "baskın sırasında evden ateş açılması sonucunda Abdullah Dindar ve Mehmet Sezginer adlı 2 polisin yaralandığını" öne sürmüşlerdi.

İstanbul Kartal'da 19 Kasım 1993 tarihinde gerçekleştirilen ve Serap Macit adlı kadının öldürülmesiyle sonuçlanan ev baskını nedeniyle Yunus Yıldrgan, Ercan Çetinkaya, Şefik Kul, Salih Tonga ve Mustafa Altınok adlı 5 polis hakkında dava açıldı. İstanbul Kartal Ağır Ceza Mahkemesi'nde 28 Haziran günü başlayan davada, "kasten adam öldürmekle" suçlanan polislerin çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorguları yapılan polisler ise suçlamayı kabul etmediler ve Serap Macit'in çıkan çatışma sırasında öldüğünü öne sürdüler. Davaya müdahil olarak katılan Avukat Eren Keskin'in, sanık polislere, "Öldürmeden yakalanamaz mıydı?" şeklinde soru sorulması isteği de kabul edilmedi. Bu arada duruşmayı izlemek isteyen 40 kişilik bir grubun salona girmesine polisler tarafından izin verilmedi. Davanın 27 Eylül günü yapılan duruşmasında ise başka bir dava nedeniyle tutuklu olduğu için mahkemeye jandarma nezaretinde getirilen, Serap Macit'in eşi Ramazan Macit'in, yargılama sürecine müdahil olarak katılmasına karar verildi. Eşinin polisler tarafından bilinçli olarak öldürüldüğünü, bunun da yargısız infaz olduğunu söyleyen Ramazan Macit'in, hazırladığı dilekçeyi okumasına izin verilmedi. Ramazan Macit dilekçeyi okumakta ısrar edince jandarmalar tarafından tartaklanarak duruşma salonundan çıkartıldı.

16 Ağustos 1993 tarihinde Mersin'deki Oskar Otel'i'nde, Abdullah Arpacı (25) adlı kişiyi tabancayla vurarak öldüren ve İçel Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan İsmail Gür adlı emniyet amiri hakkında dava açıldı. Güvenlik gerekçesiyle İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın 18 Ağustos günü yapılan ilk duruşmasında okunan iddianamede İsmail Gür'ün "kasten adam öldürmek" suçundan 24 yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan İsmail Gür, "Bir kadınla tartışan Abdullah Arpacı'yı korkutmak amacıyla silahımı çektim. Arkadaşlarım elime yapıştı. Boğuşma sırasında silah ateş aldı. Onu öldürmek istemedim." dedi. İsmail Gür, olaydan sonra verdiği ilk ifadede ise "Olay sırasında çok sarhoştum. Kendimi kaybetmişim." demişti.

Yargısız infaz olaylarının yeterince soruşturulmaması, açılan göstermelik davaların uzaması ve suçluların cezalandırılmaması nedeniyle 1994 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na çok sayıda başvuru yapıldı. Bu başvuruların önemli bir bölümü komisyon tarafından ciddi bulundu ve incelemeye alındı. Ayrıca 1993 yılında yapılan bazı başvuruların incelenmesi sonucunda da Türkiye aleyhine kararlar alındı.

Örneğin; İdil'de düzenlenen bir gösteriye katılanlara güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda (4 Mart 1991) ölen Ahmet Güleç adlı genç için babası Hüseyin Güleç'in, Şırnak'daki bir kömür ocağına baskın yapan köy korucuları ve askerler tarafından öldürülen (24 Aralık 1990) Musa Uğur adlı gece bekçisi için annesi Sariye Uğur'un, 1993 yılında Komisyon'a yaptığı başvurular, 1994 yılı Ağustos ayında haklı bulundu. Türkiye'nin bu konuda yaptığı, "güvenlik görevlilerinin Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki olayları ölemek ve güvenliği sağlamak için gerekli önlemleri almak zorunda olduğu, ayrıca bu olaylarla ilgili olarak Türkiye'deki iç hukuk yollarını kullanılmadığı" yönündeki savunma ise yerinde görülmedi. Komisyon kararında, davacı aileler ile Türk Hükümeti'nin soruna dostane çözüm bulması istendi. Komisyon'un dostane çözüm önerisi Türkiye tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne intikal etti. "Yaşama hakkının ihlal edildiği" gerekçesiyle açılan davalarda, öldürülenlerin yakınlarına tazminat ödenmesi ve ölüm olay-

ların faili olan güvenlik görevlilerinin yargılanmasını önleyen Olağanüstü Hal Kararnesi'nin 4. maddesi ile benzer engeller içeren Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun'un (1913 yılından beri yürürlükte) ilgili maddelerinin değiştirilmesi istenmişti.

1994 yılında, yargısız infazlar sonucunda yaşamını yitirenlerle ilgili bilgi ve bu konudaki gelişmeler şöyle:

a)- Ev ve işyeri baskınları

01)- ....

02)- ....

03)- ....

18 Ocak günü Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki bir evin güvenlik görevlileri tarafından basılması sonucunda, evde bulunan biri kadın 3 kişi öldürüldü. Güvenlik yetkilileri, basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını öne sürdüler. Bölgedeki kaynaklar ise öldürülen kişilerden birinin PKK'li olduğunu, diğer iki kişinin ise PKK ile ilgilerinin bulunmadığını bildirdiler.

04)- Abdulvahap Altan (24)

10 Şubat akşamı İzmir'in Narlıdere ilçesi Ilıca mahallesindeki bir eve polis tarafından yapılan baskın sonucunda, evde bulunan Abdulvahap Altan adlı kişi öldürüldü. Yapılan resmi açıklamada Abdulvahap Altan'ın PKK militanı olduğu ve baskın sırasında intihar ettiği belirtildi. Olaya tanık olan bazı kişiler ise Abdulvahap Altan'ın polis tarafından öldürüldüğünü bildirdiler. Olayın meydana geldiği Leyla Kale adlı kadına ait eve komşu olan dairede oturan Tahsin Şanlı adlı kişi, olay akşamı kapısının çalındığını ve kapıyı açtığında karşısında polisleri gördüğünü belirterek şunları söyledi: "Polislerin yanında komşumuz Leyla ile 5 yaşındaki çocuğu vardı. İçeri girdiler. Beni, evde bulunan üç misafirimi ve Leyla'yı bir odaya kapattular. Sesimizi çıkarmamamızı istediler. Ancak bir süre sonra odaya giren bir polis, Leyla'yı alarak dışarı çıktı. O sırada Leyla'nın 'Ne olur yapmayın. Hamileyim.' dediğini duyduk. 2 saat kadar odada kapalı kaldık. Daha sonra polisler beni Leyla'nın evine götürdüler. Ev tamamen dağıtılmıştı. Bana 'evin sağlam olduğuna' dair bir tutanak imzalatıldılar. Bu arada evde bulunan bir kişinin öldüğünü öğrendik. Ancak, biz hiçbir şekilde silah sesi duymadık. Normalde bitişikte akan suyun sesini bile duyarız. Polisler, Leyla ve eşi Hıdır ile beraberlerindeki iki kişiyi götürdü." Olayı, evinin balkonundan izlediğini belirten Ziya Ardıç adlı kişi de hiçbir şekilde silah sesi duymadığını, birara evden dışarıya çıkarak bir polise ne olduğunu sorduğunu, polisin de kendisine "Terörist kendini vurdu." şeklinde yanıt verdiğini söyledi.

05)- Emine Bardakçı

06)- ....

14 Şubat sabahı Urfa'nın Viranşehir ilçesi Cumhuriyet mahallesindeki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Emine Bardakçı adlı kadın ile adı öğrenilemeyen bir erkek öldürüldü. Polis yetkilileri basılan evin PKK militanları tarafından kullanıldığını ve öldürülen kişilerin Viranşehir'de düzenlenen bazı silahlı saldırıların faileri olduğunu bildirdiler. Polis yetkililerinin açıklaması bölgedeki kaynaklar tarafından da doğrulandı. Öldürülen iki kişinin cesetleri, olaydan sonra ilçe sokaklarında dolaştırıldı.

07)- Ömer Ayna

08)- Sıddık Aba (20)

21 Mart günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Seyrantepe semtindeki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Ömer Ayna ve Sıddık Aba adlı 2 genç öldürüldü, 2 kişi yaralı olarak yakalandı. Polis yetkilileri evin PKK militanları tarafından kullanıldığını,

öldürülen ve yaralanan kişilerin ise Diyarbakır'daki bazı silahlı saldırıların faileri olduğunu bildirdiler. Baskında öldürülen Sıddık Aba'nın babası Ali Aba, oğlunun suçsuz yere öldürüldüğünü ve olayın meydana geldiği saatlerde Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki evinin de polis tarafından basıldığını söyledi. Görgü tanıkları, olay günü eve gelen polislerin kapıyı kırarak içeri girdiklerini ve birkaç el silah sesi gelmesinin ardından evden iki cesedin çıkarıldığını gördüklerini söylediler.

09)- Nezir Küçük

5 Mayıs akşamı Mersin'in Yenipazar mahallesindeki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Nezir Küçük adlı genç öldürüldü. Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada, "Nezir Küçük'ün polis aracına el bombası atmak isterken çıkan çatışmada yaralandığı ve götürüldüğü hastanede öldüğü" öne sürüldü. Basılan evin sahibi ise Nezir Küçük'ün akrabası olduğunu ve bir süredir yanında misafir olarak kaldığını belirterek, "Eve gelen polisler, önce evde bizden başka kimse olup olmadığını sordular. Biz de odada bir misafirimizin uyduğunu söyledik. Bunun üzerine odaya girdiler. Nezir'i uyandırıp dövmeye başladılar. Bu sırada bir polis Nezir'e ateş etti. Nezir vurulup kanlar içinde yere düştü. Daha sonra Nezir'i alıp götürdüler." dedi.

10)- Tuncer Güler (11)

Ağrı'nın 100. Yıl mahallesinde bulunan, Mehmet Güler adlı kişiye ait ev 28 Mayıs gecesi polis tarafından basıldı. Baskın sırasında polislerin açtığı ateş sonucunda Mehmet Güler'in oğlu Tuncer Güler öldü, 10 yaşındaki diğer oğlu yaralandı. Olay sırasında Mehmet Güler'in evdeki av tüfeği ile polislerle karşılık verdiği ve bu sırada bir polisin boğazından vurularak yaralandığı bildirildi. Baskından sonra Mehmet Güler, eşi Naze Güler ve kızları Filiz ile Raziye gözaltına alındı. Tuncer Güler, 29 Mayıs günü akrabaları tarafından Küpkıran Mezarlığı'nda toprağa verildi.

11)- Hanım Sincar (17)

12)- Teyyibe Sincar (23)

Mardin'in Ömerli ilçesinin 27 Haziran gecesi PKK militanlarının saldırısına uğraması üzerine bölgede başlatılan operasyonlar sırasında ilçeye bağlı Güzelağaç köyündeki bir ev özel tim görevlileri tarafından basıldı. Baskın sırasında evin çatısında yatan Hanım Sincar ve Teyyibe Sincar adlı 2 genç kız öldürüldü. Sincar ailesi olay üzerine köyü terk ederek İzmir'e göç etti. Öldürülen kızların annesi Türkiye Sincar (50), yaptığı suç duyurusundan bir sonuç alamadığını ve olayın askeri makamlar tarafından çarpıtılarak kamuoyuna, "Çatışma sırasında iki ateş arasında kalıp öldüler." şeklinde yansıtıldığını söyledi. Türkiye Sincar, özel tim görevlilerinin aslında büyük kızı Teyyibe'yi öldürmek istediğini, ancak küçük kızı Hanım'ın olayı görüp ablasının üzerine kapanması sonucunda her ikisinin de vurularak öldürüldüğünü anlattı. Askerlerin daha sonra köye gelip cesetleri gömmek istediğini, ancak savcı gelip cesetleri incelemeyen cenazelerin gömülmesine izin vermediğini belirten Türkiye Sincar, bütün ısrarlarına rağmen savcının cesetlere otopsi yaptırmadığını bildirdi. Türkiye Sincar, olay yerinde 36 adet M-16 mermi kovani bulunduğunu sözlerine ekledi.

13)- Şemsettin Kaplan

9 Temmuz günü saat 24.00 sıralarında Mardin'in Nusaybin ilçesi Abdülkadir Paşa mahallesindeki bir eve polis tarafından yapılan baskın sonucunda, evde bulunan Şemsettin Kaplan adlı kişi öldürüldü. Baskın sonrasında Şemsettin Kaplan'ın eşi de gözaltına alındı. Polis yetkilileri, Şemsettin Kaplan'ın "PKK militanı olduğunu ve güvenlik görevlilerine ateş etmesi üzerine çıkan çatışmada öldürüldüğünü" öne sürdüler.

14)- Hacı (Bahoz) Cin**15)- Eyüp Gökpinar**

15 Temmuz gecesi Urfa'nın Viranşehir ilçesi Evrenpaşa mahallesinde bulunan bir eve güvenlik görevlileri tarafından düzenlenen baskın sonucunda, evde bulunan Hacı Cin ve Eyüp Gökpinar adlı 2 kişi öldü. Baskın sırasında çıkan çatışmada 3 güvenlik görevlisi de yaralandı. Polis yetkilileri, basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını bildirdiler. Bölgedeki kaynaklar ise evin ihbar sonucunda basıldığını, ölenlerin PKK'li olduğunu ve bu kişilerin sağ olarak yakalanmamak için intihar ettiklerini söylediler.

16)- Güner Şar (21)**17)- Hüseyin Aslan (24)****18)- Özlem Kılıç (20)**

4 Ağustos günü saat 03.00 sıralarında İstanbul'un Bağcılar semtindeki bir evin teras katına baskın yapmak isteyen polislere, evde bulunanların silahla karşılık vermesi üzerine çatışma çıktı. Saat 08.30'a kadar devam eden çatışma, evde bulunan Güner Şar, Hüseyin Aslan ve Özlem Kılıç adlı 3 gencin öldürülmesiyle sonuçlandı. Öldürülen 3 gencin "Devrimci Sol üyesi olduğu ve basılan eve 6 ay kadar önce yerleştikleri" öğrenildi. Baskın sırasında çevredeki evlerden birinde oturan Havva Şahin adlı kadın kurşunla vurularak, operasyona katılan bir polis eve atılan gaz bombalarından zehirlenerek, bir polis de başına tuğla düşmesi sonucunda yaralandı. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, polisin basılan evi uzun bir süredir gözlem altında tuttuğuna dikkat çekerek, "Birkaç gün sabredilmiş olsaydı, bu kişiler sağ olarak yakalanabilirdi. Bu katliam, 'Türkiye'de yargısız infaz olmadığını' söyleyen insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu'na verilen bir cevaptır." dedi. Öldürülen gençlerin aileleri ise "Çocuklarımız istenseydi sağ olarak yakalanabilirdi. Ama polisler yargısız infaz yapmayı tercih etti." şeklinde konuştular.

19)- Hatip Akbaş**20)- Erol Torsun**

9 Ağustos sabahı Diyarbakır'a bağlı Yolaltı köyündeki bir evin güvenlik görevlileri tarafından basılması sonucunda, evde bulunan 2 kişi öldürüldü. Baskınla ilgili yapılan resmi açıklamada öldürülen 2 kişinin "PKK'li oldukları" bildirildi. Bu açıklama bölgedeki kaynaklar tarafından da doğrulandı. Basılan evin sahibi Sıtkı Bozan olaydan sonra gözaltına alındı.

21)- ....**22)- ....**

15 Ağustos günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Bağlar semti Kaynaratepe mahallesi Gürsel Caddesi'ndeki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan 2 kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, "öldürülenlerin eylem hazırlığı yapan PKK militanları olduğunu" bildirdiler. Bölgedeki kaynaklar, basılan evde üniversite öğrencilerinin kaldığını sandıklarını söylediler.

23)- Fuat Erdoğan (32)**24)- Elmas Yalçın (34)****25)- İsmet Erdoğan (26)**

28 Eylül günü saat 16.30 sıralarında İstanbul'un Beşiktaş semtindeki bir kafeteryanın polis tarafından basılması sonucunda, kafeteryada müşteri olarak bulunan Fuat Erdoğan (avukat), Elmas Yalçın ve İsmet Erdoğan adlı 3 kişi öldürüldü. İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir, 3 kişinin "Devrimci Sol üyesi olduklarını ve polise ateş etmeleri üzerine çıkan çatışma sırasında öldürüldüklerini" öne sürdü. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ise "3 insanın öldürülmesi yargısız infazdır. Türkiye'de yaşam hakkının, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının nasıl kolayca ihlal edilebileceği bu olayda görülebilir. Olayda öldürmek üzere hareket edilmiştir. Silah kullanma yetkisi, öldürme yetkisi olarak uygulanmıştır." dedi. İHD üyesi avukat-

lardan oluşan bir heyet, basılan kafeteryada 30 Eylül günü inceleme yaptı. Daha sonra bir açıklama yapan Avukat Eren Keskin, "Birçok yargısız infaz olayına gittik, ilk kez hiç kurşun izi görmedik. Polis herkesi dışarı çıkarmış. Buna rağmen televizyon ekranlarında kafeteryanın sahibi ve diğer insanlar 'Çatışma oldu.' şeklinde beyanda bulundular." diye konuştu. Avukat Cemal Yücel ise olay yerinde çatışma çıktığına dair bir iz olmadığını belirtti.

26)- İbiş Demir (23)

27)- Güler Ceylan (20)

8 Ekim gecesi İstanbul'un Gaziosmanpaşa Sultançifliği mahallesi 2133. sokaktaki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan İbiş Demir ve Güler Ceylan adlı 2 genç öldürüldü. Öldürülen gençlerin "Devrimci Sol militanı oldukları" ve "evde 2 tabanca ile Kalaşnikof marka bir tüfek bulunduğu" bildirildi. Basılan eve gazetecilerin girmesine ancak olaydan 4 saat sonra izin verildi. Yapılan incelemede evin kapısının balyozla kırıldığı, girişteki duvarlarda çok sayıda kurşun deliği bulunduğu ve camların kırılmış olduğu görüldü. Bu arada cesetlerin bulunduğu salondaki duvarlarda kurşun izi olmaması dikkat çekti.

28)- Ahmet Öztürk (26)

29)- Zeynep Gültekin (24)

26 Ekim günü saat 16.00 sıralarında Mersin'in Erdemli ilçesine bağlı Arpaçalışık kasabasındaki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Ahmet Öztürk ve Zeynep Gültekin adlı 2 kişi öldürüldü, Sevgi Erdoğan adlı kadın da yaralı olarak gözaltına alındı. Polis yetkilileri, basılan evin Devrimci Sol militanları tarafından üs olarak kullanıldığını ve evde bir adet Kalaşnikof marka tüfek ile bir bomba bulunduğunu bildirdiler. Adana Haklar ve Özgürlükler Platformu sözcüsü Hamide Öztürk, olayla ilgili yaptığı açıklamada öldürülenlerden Ahmet Öztürk'ün Mücadele dergisinin Adana Temsilcisi olduğunu belirterek, "2 kişi katledilmiştir. Olaya çatışma süsü verilerek yapılan yargısız infaz meşrulaştırılmak istenmektedir." dedi.

30)- ....

31)- ....

32)- ....

18 Kasım gecesi Diyarbakır'ın Seyrantepe semtindeki bir evin polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan biri kadın 3 kişi öldürüldü. Polis yetkilileri "basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" öne sürdüler. Seyrantepe semtinde yaşayanlar ise silah seslerinin 10 dakika kadar sürdüğünü ve bu süre içinde çatışma olduğuna dair bir izlenim elde edemediklerini bildirdiler.

b)- Göstericilere ateş açılması

1994 yılında, izinli ya da izinsiz gösteri ve toplantılar yine güvenlik görevlilerinin engellemeleriyle karşılaştı. Gösterilere katılanlar zor kullanılarak dağıtıldı/dağıtılmak istendi, dövüldü, kimi zaman da üzerlerine ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda ya da dövülme nedeniyle yaralananlar oldu, ancak daha önceki yılların aksine ölümlerle sonuçlanan bir olay yaşanmadı.

c)- Dur ihtarına uymama, rastgele ateş açma ve benzeri olaylar sırasında ya da sağ yakalandıktan sonra öldürülenler

01)- Sevin Altıntop (12)

3 Ocak günü Diyarbakır'ın Hani ilçesine bağlı Angul mezrasında baskın yapan güvenlik görevlilerinin çevreye ateş açması sonucunda Sevin Altıntop adlı çocuk öldü. Olayda Mustafa Altındağ adlı kişi de ağır yaralandı.

02)- Sait Bulut**04)- Nihat Günay**

4 Ocak günü Diyarbakır'dan Lice'ye giden bir yolcu otobüsüne, Engül Jandarma Karakolu yakınlarda güvenlik görevlileri tarafından "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açılması sonucunda Sait Bulut, Bedriye Bulut ve Nihat Günay adlı 3 kişi öldü. Olayda Teğmen Laçın ile soyadları öğrenilemeyen Şeref ve Mehmet adlı kişiler de yaralandı.

05)- Mehmet Pelen (37)**06)- Hasan Pelen (21)**

1 Şubat akşamı Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı İğdeli köyü girişinde yol kontrolü yapan askerlerin bir araca ateş açması sonucunda Mehmet Pelen ile oğlu Hasan Pelen öldü. Olaya tanık olan İbrahim Pelen adlı kişi olayı anlatırken, "İğdeli köyü girişinde, bindiğimiz aracın yolunu kesen askerler beni aşağıya indirdiler. Ben arabamın yanından ayrıldıktan kısa bir süre sonra silah sesleri duyuldu. Hasan ile Mehmet o akşam eve dönmediler. Ertesi gün yetkili makamlara başvurduk. Bize bir bilgilerinin olmadığını söylediler. Ancak daha sonra eve telefon ederek Mehmet ve Hasan'ın cesetlerinin kendilerinde olduğunu söylediler ve cesetleri almamızı istediler." dedi.

07)- Ahmet Külte

3 Şubat günü saat 16.30 sıralarında Cizre'de, Kerem Oteli önünde bekleyen köy korucuları, yoldan geçen Ahmet Külte adlı kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Köy korucuları, yörede "PKK yanlısı" olarak tanınan Ahmet Külte'yi öldürdükten sonra bölgeden uzaklaştı. Ahmet Külte'nin cesedi uzun bir süre yol kenarında kaldı.

08)- Ali Güneş (45)

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Ormanardı köyünde çobanlık yapan Ali Güneş adlı kişi, 7 Şubat günü bölgede bulunan güvenlik görevlileri tarafından götürüldü. Olay sırasında Ali Güneş'in yanında bulunan 10 yaşındaki oğlu ise evine gönderildi. Çocuğun Kemerli köyünde yaşayan amcası Ömer Güneş'e durumu bildirmesi üzerine Ali Güneş'in aranmasına başlandı. 8 Şubat günü bölgedeki Ormanardı Jandarma Karakolu'na giden Ömer Güneş, Ali Güneş hakkında bilgi istedi. Ömer Güneş'e karakoldaki askerler tarafından, "böyle bir kişiden haberdar olunmadığı" iletildi. Ali Güneş, akrabalarının yaptığı arama sonucunda Ormanardı ile Kemerli köyleri arasındaki vadide kurşuna dizilerek öldürülmüş olarak bulundu.

09)- Adnan Tayyar (31)

10 Şubat günü İstanbul'un Erenköy semti Tüccarbaşı Caddesi'nde yol kontrolü yapan polislerin "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir otomobile ateş açması sonucunda Adnan Tayyar adlı kişi vurularak öldü. Saat 18.00 sıralarında meydana gelen olayda ateş açılan otomobilde bulunan Erkan Tayyar (25) adlı kişi de yaralandı. Polis yetkilileri, bölgede meydana gelen bir soygun nedeniyle yapılan yol kontrolü sırasında Adnan Tayyar'ın kullandığı otomobilin soygunla ilgisi olabileceği düşüncesiyle durdurulmak istendiğini, ancak aracın durması üzerine ateş açmak zorunda kaldığını söylediler.

10)- Abdullah Uysal

13 Şubat akşamı Cizre'de devriye gezen bir panzerin Dicle nehrine yuvarlanması sonucunda, panzerde bulunan Mehmet Erol, Güvenlik Çelik, Fikri Şahin, Bülent Şener ve Halit Gencer adlı 5 özel tim görevlisi öldü. Panzerde bulunan bir özel tim görevlisi de yaralı olarak nehirden çıkartıldı. Olay üzerine paniğe kapılan bir güvenlik görevlisinin çevreye ateş açması sonucunda Abdullah Uysal adlı karayolu işçisi yaşamını yitirdi. Bölgedeki kaynaklar polis panzerinin başka bir panzerle yarışırken kaza sonucunda nehre yuvarlandığını bildirdiler.

11)- Nazlı Akın (15)

13 Şubat gecesi Manisa'nın Salihli ilçesi Şehitler mahallesinde arama yapan polislerin "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir otomobile ateş açması sonucunda, otomobilde bulunan Nazlı Akın adlı çocuk alınından vurularak öldü. Manisa Emniyet Müdürü Yavuz Elbirler, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada Nazlı Akın'ın arkadaşı tarafından öldürüldüğünü öne sürerek, "Şüpheli bir aracın dolaştığı ihbarı üzerine ekipler aramaya girişti. Şüpheli araçtan ateş açılması üzerine çatışma çıktı. Görevliler kendilerini korumak için ateşe karşılık verdiler. Otopside kızı yakın mesafeden ateş edildiği anlaşıldı." dedi. Nazlı Akın'ın arkadaşları ise polislerin kendilerine bir uyarıda bulunmadan ateş açtığını açıkladılar. Otomobilde bulunan Naciye Doruk ve Hatice Dönmez adlı 2 kız, yaptıkları açıklamada, olay gecesi Nazmi Eryiğit adlı arkadaşlarının kullandığı otomobille gezmeye çıktıklarını, otomobilde 6 kişi bulunduğunu ve yolda gördükleri bir bekçiye adres sorduklarını anlatarak şunları söylediler: "Bekçi bizden şüphelenmiş ve durumu karakola bildirmiş. Biraz sonra bir polis jipi ile ikisi resmi üç polis aracı bizi kovalamaya başladı. Nazmi, ehliyeti olmadığı için paniğe kapıldı ve kaçmaya çalıştı. Ancak önümüze geçen sivil polis aracından üzerimize ateş açıldı. Nazlı bu sırada vuruldu. Nazlı'yı vuran polisi tanıyoruz. Cumhuriyet Savcısı Zeki Zeylan, 'Nazmi'nin silahlı olduğuna ve Nazlı'yı öldürdüğüne' dair ifade vermemiz için bize baskı uyguladı. Bizi işkence yapmakla tehdit etti." Nazlı Akın'ın annesi Gülizar Akın da kızının öldürüldüğü gece karakola götürülerek 24 saat nezarete tutulduğunu, kendisine bu süre içinde kızının öldürüldüğünün bildirilmediğini belirterek, "Olayın örtbas edilmesi için her şey yapılıyor." dedi.

12)- İbrahim Şeflik (5)

13 Şubat günü Şırnak'ın Silopi ilçesinde bir özel tim görevlisinin oyun oynayan 4 çocuğun üzerine bomba atması sonucunda İbrahim Şeflik adlı çocuk öldü, Hanım Şeflik (4), Mehmet Şeflik (6) ve Sore Şeflik (5) adlı çocuklar yaralandı. Çocukların yakınları, "13 Şubat günü sokağa çıkma yasağı vardı. Biz evde oturuyorduk. Çocuklar ise dışarıda oynuyordu. Birden patlama sesi duyduk. Dışarıya çıktığımızda çocukların kan içinde yerde yattığını gördük. İbrahim orada öldü. Diğer çocukları hemen hastaneye götürdük." dediler. Silopi'de 11 Şubat gecesi PKK militanlarının düzenlediği saldırı sonrasında sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti.

13)- Şükrü Karaca (55)**14)- Vahdettin Karaca (48)****15)- Hürşit Subaşı****16)- Mekki Güngör**

25 Mart akşamı Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı İncirli köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından köy dışına götürülen 3 kişi kurşuna dizildi. Şükrü Karaca (Muhtar) ve Vahdettin Karaca adlı 2 kişinin öldüğü olaydan, Hikmet Karaca (50) adlı kişi yaralı olarak kurtuldu. 26 Mart sabahı köylüler tarafından bulunan Hikmet Karaca önce Van Devlet Hastanesi'ne, ardından da İstanbul Vakıf Guraba Hastanesi'ne götürüldü. Hikmet Karaca'nın tedavi masrafları TİHV tarafından üstlenildi. Köye yapılan baskından sonra güvenlik görevlileri tarafından zorla köy dışına çıkartıldıklarını anlatan Hikmet Karaca, "Köyden 500 metre uzaklaşmıştık. Bizi boş bir alanda durdurdular. Yan yana durmamızı istediler ve üzerimize ateş etmeye başladılar. İlk anda dizimden yaralanmıştım. Şükrü ve Vahdettin yerde cansız yatıyordu. Ölmediğimi anlayınca üzerime tekrar ateş ettiler. Bu sırada sırtıma bir kurşun isabet etti. Öldüğümü zannedip, bizi orada bırakıp gittiler." dedi. 25 Mart akşamı bölgedeki diğer köy ve mezralara güvenlik görevlileri tarafından yapılan baskınlardan sonra götürülen köylülerden Hürşit Subaşı ve Mekki Güngör de kurşuna dizilerek öldürüldü. Hürşit Subaşı ve Mekki Güngör'ün cesetleri 27 Mart günü bulundu. Bölgedeki kaynaklar, Hizan'a bağlı köylere 24 Mart ile 27 Mart günleri arasında düzenlenen operasyonlar sırasında 10'dan fazla kişinin kurşuna dizilerek öldürüldüğünü öne sürdüler.

17)- Mehmet Tok

19)- Mustafa Tok

21)- Elif Tok

23)- İbrahim Tunç

18)- Sefer Tunç

20)- Meryem Tali

22)- Nazdar Takum

Nisan ayı başında Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Akduman köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Mehmet Tok, Sefer Tunç, Mustafa Tok, Meryem Tali, Elif Tok, Nazdar Takum ve İbrahim Tunç adlı 7 kişi öldürüldü. Baskın sırasında 20' den fazla büyükbaş hayvan telef oldu, 6 ev de yakıldı. Yaklaşık 300 haneli olan ve "PKK yanlısı olarak" bilinen Akduman köyünde yaşayanların tümü olaydan sonra Kuzey Irak'a göç etti.

24)- Necdet Kont

5 Nisan günü Urfa'nın Viranşehir ilçesinde, aralarında Eyüp İper adlı köy korucusunun da bulunduğu 4 kişinin silahlı saldırısına uğrayan Necdet Kont adlı mahalle muhtarı öldürüldü. Necdet Kont'u öldüren Eyüp İper adlı köy korucusu ile Osman İlan, Adil İlan ve Osman İper adlı kişiler olaydan 15 gün sonra gözaltına alınarak tutuklandı. Necdet Kont'un öldürülmesiyle sonuçlanan olayda siyasi bir yön bulunmadığı bildirildi.

25)- Raif Menteş (13)

27)- Metin Aktekin

29)- Çavuş Şanlı (90)

31)- Muhibet Salan

26)- İlhami Menteş (12)

28)- Zeki Aktekin

30)- Sıddık Şanlı

9 Nisan günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Oyuklu köyü yakınlarında PKK militanlarının saldırısına uğrayan köy korucularından biri öldü, 2'si yaralandı. Bu olay üzerine sabah saatlerinde Oyuklu köyündeki korucular tarafından "PKK yanlısı olarak" tanıyan Kutlu köyüne baskın yapıldı. Oyuklu'ya 15 kilometre uzaklıktaki Kutlu köyüne rastgele ateş ederek giren köy korucuları, köyedeki evlerden büyük bölümünü ateşe verdiler. Olayda Raif Menteş, İlhami Menteş, Metin Aktekin, Zeki Aktekin, Çavuş Şanlı, Sıddık Şanlı ve Muhibet Salan adlı 7 kişi vurularak ya da dumandan zehirlenerek öldü, 12 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Kazım Polat, Sertip Özdoğan, Celal Özdoğan, Bahri Özdoğan, Zeliha Şanlı, Ahmet Hantaş, Hasan Hantaş, İbrahim Salan, Ahmet Salan, Halim Döndü, Baki Eryılmaz ve Hacı Ali Eryılmaz". Ölen köylüler, kamuoyuna "çatışmada ölen PKK militanları" olarak tanıtıldı. Olayda yaralanan Zeliha Şanlı adlı kadın tedavi gördüğü hastanede yaptığı açıklamada, "Sabah erken saatlerde köyü bastılar. Vahşi hayvanlar gibi evlere giriyor, önlerine çıkana ateş ediyorlardı. Bu sırada boynumun sağ tarafından vuruldum ve kendimi kaybettim. Kendime geldiğimde askeri bir aracın içinde olduğumu gördüm." dedi. Kazım Polat adlı yaralı da şöyle konuştu: "Korucular önce köyün etrafını sardılar. Sonra makineli tüfek ve roketatarlarla köye ateş etmeye başladılar. Rastgele ateş ediyorlardı. Ben, iki köylü ile birlikte bir duvarın dibinde oturuyordum. Bize ateş ettikleri zaman diğer 2 kişi öldü. Ben sağ tarafımdan vuruldum. Ölü taklidi yaparak canımı kurtardım. Köyden bağırma, feryatlar geliyordu. İlhami adlı çocuğun kafasını taşla ezdiklerimi gördüm. Komşu köyde yaşayanlar karakola haber vermişler. Askerler geldiğinde bütün köy yanıyordu. Bizi hastaneye askerler götürdü."

32)- ....

14 Nisan günü Mardin'in Nusaybin ilçesinde, genç kızlara sarkıntılık eden bir askeri uyarmak isteyen bir esnaf, askerin ateş açması sonucunda göğsünden vurularak öldü. Olayda bir kişi de yaralandı. 15 Nisan günü tutuklanan askerin Nusaybin'de görevli bir binbaşının korumalığını yaptığı ve olay sırasında sarhoş olduğu öğrenildi. Nusaybin'deki dükkanlar olayı protesto için 15 Nisan günü açılmadı.

33)- Abdulcabbar Kaplan**34)- Güntekin Güzel**

20 Nisan günü Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Anadere ve Pertevkut köylerine baskın düzenleyen güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Abdulcabbar Kaplan ve Güntekin Güzel adlı kişiler vurularak öldürüldü. Baskın sırasında Pertevkut köyündeki evlerden 9'u, Anadere köyündeki evlerden de 15'i yakıldı. Ayrıca 500'e yakın koyuna el konuldu.

35)- Hazım Abo (21)

22 Nisan günü saat 21.30 sıralarında Adana'nın Barbaros mahallesi 713. sokakta devriye gezen polislerin açtığı ateş sonucunda Hazım Abo adlı Hakkari doğumlu genç vurularak öldü. Polis yetkilileri, Hazım Abo'ya, "yapılan dur ihtarına uymaması" üzerine ateş açmak zorunda kaldığını ve ölen kişinin kimliğinin sahte olduğunu öne sürdüler. Olayın görgü tanıkları ise Hazım Abo'nun sivil polisler tarafından durdurulup üzeri arandıktan sonra yere yatırılıp başına kurşun sıkılarak öldürüldüğünü söylediler.

36)- Keziban Kalkan (18)

27 Nisan günü Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Yazkonağı köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Keziban Kalkan adlı genç kız vurularak öldü. Keziban Kalkan, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından kamuoyuna, "çatışmada öldürülen PKK militanı" olarak tanıtıldı. Keziban Kalkan'ın annesi Halime Kalkan şunları söyledi. "Sabah kahvaltımızı yapmış, hayvanları dışarı çıkarıyorduk. Silah sesleri duyduk. Önce çatışma çıktı sandık. Ama daha sonra askerlerin köye ateş ettiklerini anladık. Bu sırada çocuklarımız dışarıdaydı. Çocukları evin arkasındaki samanlığa gizledik. Silah sesleri giderek yaklaştı. Askerlere 'Bizi öldürmeyin, biz köylüyüz.' diye bağırdık. Ama ateş etmeye devam ettiler. Bunun üzerine koşarak eve kaçmaya çalıştık. Ben önde koşuyordum. Bu sırada kızımın 'Anne bunlar beni vurdu.' diye bağırdığını duydum. Döndüğümde Keziban kanlar içinde yerde yatıyordu. Askerler kızım vurulduktan sonra da ateş etmeyi sürdürdü. Yapılan otopside Keziban'ın kan kaybından öldüğü belirlendi. Askerler ateş etmeyi sürdürmeseydi, kızım kurtulacaktı." dedi.

37)- .... (12)

29 Nisan günü Batman'ın Sason ilçesine bağlı Yanıkkaya köyü yakınlarında pusu kuran köy korucularının açtığı ateş sonucunda, o sırada bölgede hayvan otlatan 12 yaşındaki bir çoban vurularak öldü, 16 yaşındaki bir çoban da yaralandı. Olayla ilgili yapılan resmi açıklamada, çobanların çatışma sırasında iki ateş arasında kalarak vuruldukları öne sürüldü.

38)- Volkan Günday (29)

30 Nisan günü İstanbul Kadıköy'deki Söğütluçeşme Caddesi'nde arabasını park etmeye çalışan Volkan Günday adlı kişi bölgede görev yapan Müşerref Şen adlı trafik polisinin açtığı ateş sonucunda kalbinden vurularak öldü. Volkan Günday'ın arabasını park etmek istediği yerde park yasağı uygulandığı bildirildi. Olay üzerine Söğütluçeşme Caddesi'ni trafiğe kapatan kalabalık bir grup yaklaşık bir saat polisi protesto etti. Müşerref Şen (25), olaydan sonra gözaltına alındı ve tutuklandı. Müşerref Şen, verdiği ilk ifadede Volkan Günday'ı kaza sonucunda vurduğunu öne sürdü. Müşerref Şen'in yargılanmasına 27 Ekim günü Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. "Kasten adam öldürmekle" suçlanan ve 24 yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Müşerref Şen yaptığı savunmada, olay günü Volkan Günday ile park yasağı olan bir bölgeye arabasını bırakmak istemesi nedeniyle tartıştığını belirterek, "Arabasını hızla üzerime sürdü. Araba bacağıma çarptı. Ben de belimdeki silahı çıkartarak omuzuma doğru ateş ettim. Birden aracı üzerime sürünce, onun bir terörist veya aranan bir suçlu olduğunu düşündüm. Kaçmasını engellemek için ateş ettim." dedi. Müşerref

Şen, 1995 yılı Nisan ayında sona eren davada 17 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Bu arada Volkan Günday'ın amcası Avukat Prof. Dr. Metin Günday, olaydan İçişleri Bakanlığı'nı sorumlu tutarak, 5 milyar liralık tazminat davası açtı. Dava dilekçesinde, idarenin olayda ağır hizmet kusuru olduğunu belirten Metin Günday, "Silah kullanma konusunda eğitilmeyen, ancak bir ruh hastası olabilecek bir kişinin eğitilmiş olsa bile polislik yapması idarenin sorumluluğunu ortaya koymaktadır." dedi.

39)- Erdem Kantekin (20)

1 Mayıs gecesi Adana'nın Şakirpaşa semtinde devriye gezen polislerin açtığı ateş sonucunda Erdem Kantekin adlı genç sırtından tek kurşunla vurularak öldü. Polis yetkilileri, "Erdem Kantekin'in polisle girdiği çatışma sırasında öldürüldüğünü ve üzerinde bir tabanca bulunduğunu" öne sürdüler. Görgü tanıkları ise "olayın yargısız bir infaz olduğunu" ve "Erdem Kantekin'in kaçarken vurularak öldürüldüğünü" anlattılar. Erdem Kantekin'in cenazesi 2 Mayıs günü Adana Akkapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

40)- Mehmet Kural (35)

Kayseri'nin Tomarza ilçesindeki jandarma karakolunda görevli Eren Bıyıklı (24) adlı astsubay, kendisinden elektrik borcunu isteyen Mehmet Kural adlı ev sahibini kalbinden vurarak öldürdü. 5 Mayıs günü saat 16.30 sıralarında meydana gelen olay Tomarza'da büyük tepkiye yol açtı. Jandarma karakolunun önünde toplanan kalabalık bir grup, binayı taştı ve Eren Bıyıklı'yı linç etmek istedi. Eren Bıyıklı olaydan sonra tutuklandı ve hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan dava açıldı.

41)- Mehmet Şerif Avşar (28)

Diyarbakır'ın Yenişehir semtindeki dükkanına 22 Nisan günü öğle saatlerinde gelen silahlı kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Şerif Avşar adlı esnaf 7 Mayıs sabahı Silvan'ın Tepebaşı köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Mehmet Şerif Avşar'ın, başına sıkılan 2 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Yapılan soruşturma sonucunda, Mehmet Şerif Avşar'ı kaçıran Avşar Günbattı, Aziz Erbay, Ömer Güngör, Fevzi Gökçek ve Nevzat (Sayel) Akçil adlı köy korucuları ile Mesut Mehmetoğlu adlı itirafçı yakalandı. Daha sonra Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı tarafından haklarında dava açılan bu kişilerden Ömer Güngör'ün ölüm, Avşar Günbattı, Fevzi Gökçek, Nevzat Akçil, Aziz Erbay ve Mesut Mehmetoğlu'nun da 20 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sanıkların yargılanmasına (*) 5 Temmuz günü Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan sanıklardan Ömer Güngör, Şerif Avşar'ı öldürdüğünü kabul ederek, Şerif Avşar'ın PKK militanlarına ilaç yardımı yaptığını, örgüte eleman kazandırdığını ve kendisinin yaralanmasına neden olduğunu öne sürdü. Ömer Güngör, şunları söyledi: "Olaydan bir gün önce diğer köy korucularıyla birlikte Diyarbakır'a geldik. Bir gece jandarma misafirhanesinde kaldıktan sonra Emniyet Müdürlüğü'ne gittik. Burada, daha önce tanıdığım devlet yanlısı Ferit Akçay'ı gördüm. Bana Şerif Avşar'ın dükkanının yerini söyledi. Ben ve diğer köy korucuları dükkana giderek Şerif Avşar'ı götürmek istedik. Ancak geirmedik ve polis çağırılmamızı istedi. Fevzi Gökçek ve Aziz

(*) Davaya Şerif Avşar'ın yakınları adına müdahil olarak katılan Avukat Şenal Sarıhan, Adalet Bakanlığı'na başvurarak yargılamanın güvenlik gerekçesiyle Ankara'da yapılmasını istedi. Şenal Sarıhan, başvuru dilekçesinde "Olay tanıkları, suçtan zarar görenler ve savunma görevi yapanlar üzerinde çeşitli baskı ve tehditler vardır. Bir kısım tanıklar, tehditler nedeniyle kenti terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır." dedi. Şenal Sarıhan'ın isteği kabul edilmedi. Bu arada Şenal Sarıhan, 21 Eylül günü yapılan duruşmadan önce kimliği belirsiz kişiler tarafından izlendi, duruşmadan sonra da yanına yaklaşan kişiler tarafından "Bir daha buraya gelmesen iyi olur." denilerek tehdit edildi.

Erbay gidip polis çağırıldı. Polis olarak Mesut Mehmetoğlu ile tanımadığımız gözlüklü biri geldi. Şerif Avşar'ı Jandarma Komutanlığı'na götürdük. Daha sonra ben, Mesut, Fevzi, Şerif Avşar ve tanımadığım kişi, Diyarbakır-Lice karayolunun 19. kilometresindeki yıkık bir binaya gittik. Burada Mesut ile tanımadığımız kişi Şerif Avşar'la bir süre görüşti. Bir ara Mesut beni yanına çağırıp Şerif Avşar'ı öldürmemi istedi. Korktuğum için verilen talimatı yerine getirip Şerif Avşar'ın kafasına iki el ateş ettim. Dönerken polisler bizi durdurdu. Yapılan telsiz anonsunda aracımızın bekletilmesi isteniyordu. Ancak gözlüklü kişi, 'polis olduğunu' söyleyince bizi bıraktılar." Fevzi Gökçek ise pek çok operasyona katıldığını, Şerif Avşar'da böyle bir operasyon sırasında gözaltına aldıklarını ve istedikleri zaman istedikleri kişiyi gözaltına alma yetkilerinin bulunduğunu belirterek, Şerif Avşar'ı öldürdükten sonra Hazro Jandarma Komutanı'na olayla ilgili bilgi verdiklerini söyledi. Sorgusunda, sürekli olarak kullanıldığından bahseden Fevzi Gökçek, "Şu anda rahat konuşmıyorum. Gözaltında adını bilmediğim bir astsubay, ifademizi kendilerinin belirlediği şekilde tekrarlamamızı istedi." dedi. Yaşar Günbattı da jandarma ve savcılık ifadelerinin kendisine ait olmadığını belirterek, "Olay hakkında fazla şey söyleyemeyiz. Devlet beni, bazı kişileri gözaltına almak için görevlendiriyor, sonra da suçlu oluyoruz. Verilen görevi yerine getirmeseydik, görevden almırdık." şeklinde konuştu. Aziz Erbay ise jandarmada alınan ifadesinin kendisine ait olmadığını ve olaya katılan ve kendisini "polis" olarak tanıtan kişiyi kurtarmak için gerçek dışı ifadeler hazırlandığını söyledi.

42)- Babür Çıtak**44)- Sıtkı Akar**

7 Mayıs günü Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Kazan köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Babür Çıtak, Ensar Özden ve Sıtkı Akar adlı 3 kişi öldü, Selim Akar, Şükriye Akar ve Fatma Akar adlı 3 kişi yaralandı. Baskından sonra köy boşaltıldı, evler yakıldı ve köydeki bütün erkekler gözaltına alındı. Kazan köyünde yaşayanlar olaydan sonra Hakkari'ye göç etti ve Dağgöl mahallesine yerleştirildi. Basılan köyün yakınlarındaki Kazandağ bölgesinde 6 Mayıs günü çıkan ve 7 Mayıs sabahına kadar devam eden çatışmada bazı güvenlik görevlileri ölmüştü.

45)- Vahit Haran (35)

Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Arıklı köyünde yaşayan Vahit Haran adlı kişi, 12 Mayıs günü tarlasında çalışırken güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Vahit Haran, kamuoyuna "çatışmada öldürülen PKK militanı" olarak tanıtıldı.

46)- Reşit Demirhan (40)**48)- Hasan ....****50)- Vahap ....**

14 Mayıs günü Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Yolçatı köyüne baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından köy dışına götürülen Reşit Demirhan ve Sabri Akdoğan adlı 2 kişi kurşuna dizilerek öldürüldü. Öldürülen 2 kişinin cesetleri 15 Mayıs günü Cumar köyü yakınlarındaki dağlık alanda köylüler tarafından bulunarak Lice'ye getirildi. Reşit Demirhan ve Sabri Akdoğan daha sonra akrabaları tarafından Diyarbakır'a götürülerek toprağa verildi. Aynı bölgede 16 Mayıs günü de Hasan, Bayram ve Vahap adlı, soyadları öğrenilemeyen 3 kişinin cesedi bulundu. Bölgede yaşayanlar bu kişilerin güvenlik görevlileri tarafından öldürülmüş olduğunu bildirdiler. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından 15 Mayıs günü yapılan bir açıklamada, "14 Mayıs günü Yolçatı köyü yakınlarındaki dağlık alanda çıkan çatışmada 5 PKK militanın öldürüldüğü" bildirildi. Bölgedeki kaynaklar bu açıklamanın, "5 kişinin güvenlik görevlileri tarafından öldürülmesinin örtbas edilmesi amacıyla yapıldığını" savundular.

43)- Ensar Özden**47)- Sabri Akdoğan (65)****49)- Bayram ....**

51)- Maksut Polat (22)

17 Mayıs günü Adana Şakirpaşa mahallesi Yeşilevler kavşağında bekleyen polislerin açtığı ateş sonucunda Maksut Polat adlı genç vurularak öldü. Polislerin, minibüsten indikten hemen sonra öldürülen Maksut Polat'ı yakalamak için bölgede bekledikleri bildirildi. Olay sırasında Maksut Polat'ın yakınlarında bulunan Hacı Demir adlı kişi de gözaltına alındı. Polis yetkilileri, Maksut Polat'ın Devrimci Sol militanı olduğunu, polise ateş açması üzerine çıkan çatışma sırasında öldürüldüğünü ve üzerinde bir tabanca bulunduğunu öne sürdüler. Olaya tanık olan bazı kişiler ise Maksut Polat'a bir uyarıda bulunulmadan ateş açıldığını ve daha sonra yakalanan Maksut Polat'ın yere yatırıldıktan sonra kafasına kurşun sıkılarak öldürüldüğünü söylediler.

52)- Rıfat Özer**53)- Kasım Kaçar****54)- Abdülmecit Kaçar****55)- Halil ....**

17 Mayıs günü Siirt'e bağlı Gökçebağ kasabası yakınlarında hayyan otlaturken, bölgede operasyon yapan askerler tarafından götürülen Rıfat Özer, Kasım Kaçar, Abdülmecit Kaçar ve soyadı öğrenilemeyen Halil adlı 4 çoban kurşuna dizilerek öldürüldü. 18 Mayıs günü Kasaplar Deresi bölgesinde cesetleri bulunan çobanlar, kamuoyuna, "çatışmada öldürülen PKK militanları" olarak tanıtıldı. Öldürülen çobanlar, aileleri ve yakınları tarafından 19 Mayıs günü Siirt Mezarlığı'nda toprağa verildi. Çobanların yakınları, bölgeyi terk etmelerinin sağlanması amacıyla kendilerine uzun süredir her türlü baskının yapıldığını ve bu nedenle suçu olmayan 4 kişinin acımasızca öldürüldüğünü bildirdiler.

56)- Ali Süme (28)

19 Mayıs sabahı İzmir Narlıdere'de meydana gelen bir olayda, Ali Süme adlı balıkçı, motorunun bozulması üzerine sürüklendiği askeri deniz üssü yakınlarında, üs önünde bekleyen bir astsubayın açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Ali Süme ile aynı motorda bulunan Hüseyin Kaymaz adlı kişi ise olaydan yara almadan kurtuldu. Olaydan sonra bir süre gözaltında tutulan Hüseyin Kaymaz, "Denizden midye çıkartıyorduk. Bu sırada motorumuz bozuldu ve askeri bölgeye doğru sürüklendik. Askeri bölgeye girdiğimizi fark edince kırmızı bayrak sallayarak yardım istemeye çalıştık. Ancak bu durumu dikkate almayan askerler bize ateş ettiler." dedi. Ali Süme'nin sol koltuk altına isabet eden 3 kurşunla vurularak öldüğü belirlendi.

57)- Faik Cengiz

25 Mayıs günü Kars'ın Sarıkamış ilçesine bağlı Şehit Emin köyünde, Mehmet Seçilir, Durna Seçilir, Yunus Seçilir ve Sedat Sacar adlı 4 köy korucusunun açtığı ateş sonucunda vurulan Faik Cengiz adlı kişi kaldırıldığı hastanede öldü. Şehit Emin köyünde yaşayanlar olayla ilgili olarak şunları anlattılar: "Sarıkamış'ın Belencik köyüne 28 Ekim 1993 gecesi baskın yapan PKK militanları, 4'ü köy korucusu 7 kişiyi öldürmüştü. Baskında ölenlerin yakını olan Mehmet Seçilir, Durna Seçilir, Yunus Seçilir, Sedat Sacar adlı köy korucuları, bu olayın intikamını almak için 25 Mayıs günü köye gelerek Faik Cengiz'i kaçırmak istediler. Korucular, Faik Cengiz'i baskını bildiği halde kendilerine haber vermemekle suçluyorlardı. Faik Cengiz bir ara korucuların elinden kurtulup kaçmaya başladı. Bunun üzerine arkasından ateş açtılar. Faik Cengiz bu sırada vuruldu. Sarıkamış Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Faik Cengiz, kan kaybından öldü. Faik Cengiz'in ölmeden önce kendisini Belencik köyündeki korucuların vurduğunu söylemesi, ailesinin de katilleri teşhis etmesi üzerine korucular tutuklanarak, Sarıkamış Cezaevi'ne gönderildi. Tutuklanan korucuların, ailelerine, 'Albay bize vurun, öldürün, korkmayın ben arkanızdayım diyordu. Biz de vurduk. Ama cezaevine atıldık. Şimdi bize kimse sahip çıkmıyor.' diye dert yandıklarını öğrendik."

58)- Mehmet Emin Gorel

60)- Mehmet Kaya (60)

62)- Abdulselam Demir (25)

64)- Mehmet Nezir Gorel

59)- Hacı Gorel

61)- Mehmet Özkan (50)

63)- Şerif Ekin (13)

30 Mayıs günü Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine bağlı Ormaniçi köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından götürülen Mehmet Emin Gorel, Hacı Gorel, Mehmet Kaya, Mehmet Özkan, Abdulselam Demir, Mehmet Nezir Gorel ve Şerif Ekin adlı 7 kişi, 7 Haziran günü köy yakınlarında ölü olarak bulundu. Ormaniçi köyünde yaşayanlar, söz konusu 7 kişi için Cizre ve Şırnak'taki yetkili makamlara başvurduklarını, ancak olumlu sonuç alamadıklarını ve askeri yetkililerin kendilerine "Yakınlarımızı köy korucularına teslim ettik." diye yanıt verdiklerini söylediler. Yakınlarımızın Cizre Belediye Başkanı Kamil Atak'a bağlı köy korucuları tarafından öldürüldüğünü savunan Ormaniçi köylüleri, "Katilleri tanıyoruz. Bu kişileri yetkili makamlara bildirdiğimiz halde, haklarında yasal işlem yapılmadı. Köylüler gözümüzün önünde gözaltına alındılar. Yetkili makamlar, korucuların yaptığı katliamı örtbas etmek için, bu kişilerin gözaltına alındığını inkar etmektedir." dediler.

65)- Yusuf Elik

7 Haziran günü saat 05.00 sıralarında Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Kuşdalı köyü yakınlarında, köy korucularının açtığı ateş sonucunda, o sırada bölgede koyun otlatan Yusuf Elik adlı çoban sırtından vurularak öldü. Yapılan resmi açıklamada, Yusuf Elik'in "güvenlik görevlileriyle girdiği çatışmada ölen PKK militanı olduğu" öne sürüldü. Yusuf Elik'in ölümüne yol açan kurşunların Eruh'a bağlı Eknekçi köyünde görev yapan Halil Çiftçi adlı köy korucusunun silahından çıktığı belirlendi. Kuşdalı köyü Nisan ayında güvenlik görevlileri tarafından boşaltılmıştı.

66)- Selim Taş (50)

7 Haziran sabahı Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınlarında İran ile Türkiye arasındaki sınırdaki bölgede, özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucunda vurulan Selim Taş adlı çoban, Van Devlet Hastanesi'ne götürülürken yolda öldü. Selim Taş'ın kardeşi olaydan sonra yaptığı açıklamada, "Silah sesleri üzerine bölgedeki diğer çobanlar olay yerine gitmişler. Yaralı olarak yerde yatan kardeşim, yanına gelenlere güçlüğü, 'Bana Türkçe bir şeyler sordular. Türkçe bilmediğim için Kürtçe cevap verdim. Bunun üzerine üzerine ateş ettiler.' demiş. Olay yerine vardığımızda kardeşim baygındı. Çok kan kaybetmişti. Hastaneye zamanında götürülebilseydik, belki kurtulurdu. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği olaydan sonra, 'Yüksekova'nın kırsal kesiminde bir terörist ölü olarak ele geçirildi.' şeklinde bir açıklama yaptı." dedi.

67)- Sabri Acar (45)

20 Haziran günü Urfa'nın Akçakale ilçesine bağlı Uğurlu köyü yakınlarındaki Halil Çavuş Jandarma Karakolu'nda nöbet tutan Sedat Aydın adlı erim açtığı ateş sonucunda Sabri Acar adlı demiryolu işçisi vurularak öldü. Yapılan resmi açıklamada, Sabri Acar'ın, "PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışma sırasında iki ateş arasında kalarak öldüğü" öne sürüldü. Sabri Acar'a yapılan otopsi sonucunda, ölüme zehirli bir merminin yol açtığı, balistik incelemede de bu merminin Sedat Aydın'ın silahından çıktığı belirlendi. Sedat Aydın olaydan sonra tutuklanarak Gaziantep E Tipi Cezaevi'ne gönderildi ve hakkında "adam öldürmek" suçundan dava açıldı. Sabri Acar'ın oğlu Mustafa Acar, babasının herkesin gözü önünde, bulunduğu çadıra keyfi olarak açılan ateş sonucunda öldürüldüğünü, olaydan sonra köylerine gelen bir binbaşının şikayetten vazgeçmeleri için ailesini tehdit ettiğini ve rüşvet vererek olayı kapatmak istediğini söyledi.

68)- Mehmet Güneş

23 Haziran gecesi Manisa'nın Akhisar ilçesindeki bir içkili lokantada, Kürtçe türkü çalınmasına sinirlenen İsmail Küçükbaş adlı polisın açtığı ateş sonucunda lokanta sahibi Mehmet Güneş öldü, kardeşi Mustafa Güneş yaralandı. İsmail Küçükbaş olaydan sonra tutuklandı ve hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan dava açıldı. Güvenlik gerekçesiyle Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, 9 Haziran 1995 tarihinde sona erdi ve İsmail Küçükbaş 17 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. İsmail Küçükbaş, yaptığı savunmada, "olay sırasında Mehmet Güneş ve Mustafa Güneş'in saldırısına uğradığını ve bu nedenle kendini korumak için ateş etmek zorunda kaldığını" söyledi.

69)- Emrullah Zeybek (14)**70)- Hikmet Argün (14)**

25 Haziran akşamı Bitlis'e bağlı Yaygın köyü yakınlarında arazi araması yapan bir grup asker, "yapılan dur ihtarına" uymayarak kaçan Emrullah Zeybek ve Hikmet Argün adlı 2 çobanı ateş ederek kovaladı. Askerlerden kaçan çobanlar, bölgedeki yarı yıkılmış bir eve saklanarak sabahı bekledi. 26 Haziran sabahı ortalığın aydınlanmasıyla birlikte saklandıkları yerden çıkan 2 çobana bölgede pusu kuran askerler tarafından yeniden ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Emrullah Zeybek ve Hikmet Argün vurularak öldü. Olayla ilgili yapılan resmi açıklamada, "çobanların yanlışlıkla vurulduğu" belirtildi.

71)- Bayram Tekin (17)

2 Temmuz günü Mardin'in Derik ilçesine bağlı Uçtepe köyü Aktepe mezrasına baskın yapan köy korucularının açtığı ateş sonucunda Bayram Tekin adlı genç vurularak öldü. Bayram Tekin'in yakınlarının ihbarı üzerine olaydan sonra gözaltına alınan Halil Reşoğlu, Halit Reşoğlu, Ali Dayan ve Ahmet Dayan adlı 4 köy korucusu, 4 Temmuz günü mahkeme tarafından serbest bırakıldı. Korucuların serbest bırakılmasını tepkiyle karşılayan, Bayram Tekin'in yakınları, köy koruculuğunu kabul etmedikleri için sık sık saldırıya uğradıklarını belirttiler ve "Olaydan sonra kaçan köy korucularından bazıları kimliklerini düşürmüştü. Bunun üzerine bu koruculardan şikayetçi olduk. Ama mahkeme bunu bile bile, onları serbest bıraktı." dediler.

72)- Hacı Sait Mete (67)

8 Temmuz günü Diyarbakır'ın Hanı ilçesine bağlı Sarıbudak köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda, o sırada köy yakınında koyun otlanan Hacı Sait Mete adlı kişi başına isabet eden bir kurşunla vurularak öldü.

73)- Mehmet Emin Meşe (55)

12 Temmuz günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Eğil ilçesine bağlı Bostankar köyü yakınlarında PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışma sonrası bölgeye gelen güvenlik görevlilerinin çevreye açtığı ateş sonucunda, Bostankar köyünde yaşayan Mehmet Emin Meşe adlı kişi vurularak öldü.

74)- Feysel Aslan

13 Temmuz günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Veşkan köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Feysel Aslan adlı kişi vurularak öldü, Olayda Fevzi Tekin adlı kişi de ağır yaralandı. Feysel Aslan kamuoyuna, "çatışmada ölen PKK militanı" olarak tanıtıldı. Baskın sırasında köydeki evlerden 2'si yakıldı, 8 kişi gözaltına alındı.

75)- Mehmet Celbek

22 Temmuz günü Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Dedebackır köyü yakınlarında yol kontrolü yapan askerlerin açtığı ateş sonucunda Mehmet Celbek adlı akıl hastası vurularak yara-

landı. Yörede "Komando Mehmedo" olarak tanınan Mehmet Celbek'e, "yapılan dur ihtarna uymadığı" gerekçesiyle ateş açıldığı bildirildi. Mehmet Celbek, kaldırıldığı Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde 25 Temmuz günü öldü. Cenazesi 27 Temmuz günü ailesine teslim edilen Mehmet Celbek aynı gün Dedebeğir köyünde toprağa verildi.

76)- Şahin Bektaş

26 Temmuz günü Şırnak yakınlarında bulunan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda, tarlasını sulayan Şahin Bektaş adlı kişi vurularak öldü. Şahin Bektaş'ın cenazesi aynı gün Şırnak'da toprağa verildi. Bölgedeki kaynaklar, olay günü Şırnak ve çevresinde durumun çok gergin olduğunu, sürekli silah sesleri duyulduğunu, çevredeki dağların helikopterler tarafından bombalandığını belirterek Şahin Bektaş'ın böyle bir ortamda PKK militanı zannedilerek yanlışlıkla öldürüldüğünü bildirdiler. Olayla ilgili resmi açıklama yapılmadı.

77)- Raif Arıktekin

8 Ağustos günü sabah saatlerinde Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Merkez köyünde, Mahmut Yener adlı köy korucusunun tüfeğiyle çevreye ateş açması sonucunda Raif Arıktekin adlı kişi vurularak öldü, Hikmet Arıktekin adlı kişi yaralandı. Merkez köyünün muhtarlığını da yapan Mahmut Yener, olaydan sonra jandarma tarafından gözaltına alındı ve tutuklandı.

78)- Şahin Kem

79)- Aydagül Şeker

10 Ağustos günü saat 20.30 sıralarında Tunceli'nin Pertek ilçesi yakınlarındaki Soğukpınar mahallesinde yol kontrolü yapan özel tim görevlileri ile köy korucularının bir otomobile ateş açması sonucunda Şahin Kem ve Aydagül Şeker adlı 2 kişi öldü. Olayda otomobili kullanan Nursel Koç adlı kadın da elinden vurularak yaralandı. Otomobile, "yapılan dur ihtarna uymadığı" gerekçesiyle ateş açıldığı bildirildi. Ateş açılan otomobilde bulunanların, bir cenaze törenine katılmak üzere Mersin'den Pertek'e geldikleri açıklandı. Pertek'deki dükkanlar olayı protesto için 11 Ağustos günü açılmadı. Ölenlerden Aydagül Şeker, 12 Ağustos günü Pertek'in Söğütlütepe köyünde, Şahin Kem ise Borutay köyünde toprağa verildi.

80)- Metin Aktaş (20)

13 Ağustos gecesi Adana'nın Dağlıoğlu mahallesi Obalar Caddesi'nde devriye gezen polislerin açtığı ateş sonucunda Metin Aktaş adlı genç sırtından vurularak öldürüldü. Yapılan resmi açıklamada, "Metin Aktaş'ın, PKK militanlarının bildiri dağıttığının öğrenilmesi üzerine bölgeye giden polisler ateş ederek kaçmaya çalıştığı ve bu nedenle çıkan çatışmada öldürüldüğü" öne sürüldü. Açıklamada Metin Aktaş'ın bildiri dağıtan militanlar arasında yer aldığı da belirtildi. Metin Aktaş'ın babası Hacı Abdullah Aktaş ise olayın çatışma değil, yargısız infaz olduğunu belirterek, "Oğlum sabaha kadar eve gelmeyince Dağlıoğlu Polis Karakolu'na gittim. Oradaki polisler bana 'Oğlum bildiri dağıtırken polisle çatışmış ve yaralanmış,' dediler. Bunun üzerine gittiğim Devlet Hastanesi'nde oğlumun öldüğünü öğrendim. Oğlum, o gece namaz kılmak için dışarıya çıkmıştı. Camiye giderken vurulmuş." dedi.

81)- Hüseyin Baş

26 Ağustos günü Bingöl'ün Yayladere ilçesine bağlı Yavuztaş köyüne bir savaş uçağından bomba atılması sonucunda, bombanın isabet ettiği evin sahibi Hüseyin Baş öldü. Songül Baş (18) ve Murat Baş (11) adlı 2 çocuğı yaralandı. Hüseyin Baş'ın eşi Şerife Baş, olaydan sonra insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na yaptığı başvuruda şunları söyledi: "26 Ağustos 1994 tarihinde Yayladere'nin Çalıkağıl köyüne savaş uçaklarının da katıldığı bir operasyon düzenlendi. Uçaklar, operasyondan sonra üslerine dönerken, çatışmanın uzağında

bulunan köyümüzü de bombaladı. Atılan bombalardan birinin evimize isabet etmesi sonucunda eşim öldü, 2 çocuğum yaralandı. Eşimin PKK ile bir ilgisi yoktur. Buna karşın öldürüldü. Olaydan sonra hiçbir yetkili olay yerine gelmedi. Yaralı çocuklarımı ancak bir gün sonra ilçeye götürebildik. Yayladere Jandarma Karakol Komutanı, olaydan 4 gün sonra bana, 'eşimin çatışmada öldüğüne' dair bir tutanak imzalattı. Olaya hassasiyet gösterilmesini, bu konuda soruşturma yapılmasını ve mağduriyetimizin giderilmesini istiyorum." Şerife Baş daha sonra Olağanüstü Hal Bölge Valiliği aleyhine 1,5 milyar liralık tazminat davası açtı.

82)- Mehmet Özalp (35)

28 Ağustos gecesi Tunceli'nin Mazgirt ilçesi yakınlarındaki Kaledibi köyü girişinde pusu kuran askerlerin yolda yürüyen 3 kişiye ateş açması sonucunda Mehmet Özalp adlı garson vurularak öldü, Bülent Aslan ve Rıza Kaya adlı 2 garson yaralandı. Bölgedeki kaynaklar, askerlerin durup dururken ve bir uyarıda bulunmadan ateş açtığını bildirdiler. Askeri yetkililer ise 3 kişiye yanlışlık sonucunda ateş açıldığını söylediler. Olayla ilgili olarak Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Mehmet Özalp'ın yakınları olayla ilgili şunları söylediler: "Mehmet Özalp ve 2 arkadaşı her akşam Mazgirt'ten evlerinin bulunduğu Kaledibi köyüne yürüyerek gelirler. Mazgirt civarında her gece askerler pusu kurar. Bu nedenle bir kaza olması için Mazgirt'ten ayrılmadan önce polisi arayıp yola çıkacaklarını bildirirler. Polisler de bölgedeki askerlere telsizle durumu iletirler. 28 Ağustos gecesi de polisi arayıp köye gitmek için yola çıkacaklarını bildirmişler. Ama polisler o gece, bunların yola çıktığını askerlere bildirmemiş. Saat 21.30 sıralarında köye ulaştıklarında üzerlerine ateş edilmiş".

83)- Mehdi Bilgin (65)

29 Ağustos günü Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Başpınar köyü yakınlarında bulunan güvenlik görevlilerinin "dur ihtarına uyulmadığı" gerekçesiyle açtığı ateş sonucunda Mehdi Bilgin adlı kişi vurularak öldü. Olaydan sonra Beşiri Belediyesi tarafından gömülen Mehdi Bilgin'in aklı dengesinin yerinde olmadığı öğrenildi. Mehdi Bilgin'in oğlu Şakir Bilgin yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Yıllardır oturduğumuz Silvan'a bağlı Gözderesi köyünün Haziran ayında askerler tarafından boşaltılıp yakılması üzerine Batman'a yerleşmiştik. Batman'a taşdıktan sonra babam çok sıkılıyordu. Daha önce tek başına bir yere gitmediği halde, olaydan bir hafta önce ilk kez evden ayrılmıştı. Tek başına Beşiri'ye gidecek durumda değildi. Oraya kadar nasıl gittiğini bilemiyorum. Tahminim, kendini bilmez bir halde, köyüne gitmek istiyordu. Resmî makamlardan onun neden ve nasıl öldürüldüğüne dair aydınlatıcı bilgi alamadım. Babamı öldürenlerin yargılanması için savcılığa vermek istediğim dilekçe kabul edilmedi."

84)- Feyzi Kalmaz

85)- Şehmuz Kalmaz

30 Ağustos günü Mardin'in Savur ilçesine bağlı Köprülü köyü yakınlarındaki bağlarında üzüm toplayan Feyzi Kalmaz, Şehmuz Kalmaz ve Sultan Kalmaz adlı 3 kişiye bölgede bulunan köy korucuları tarafından ateş açıldı. Olayda Feyzi Kalmaz ve Şehmuz Kalmaz öldü, Sultan Kalmaz ağır yaralandı. Sultan Kalmaz uzun bir süre, önce Mardin Devlet Hastanesi'nde ardından da Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde tedavi gördü.

86)- Ahmet Kıran (67)

87)- Ayşe Kıran (65)

11 Eylül gecesi Şırnak'ın Silopi ilçesindeki evlerine baskın yapan özel tim görevlileri tarafından götürülen Ahmet Kıran adlı kişi ile eşi Ayşe Kıran, 12 Eylül günü ölü olarak bulundu. Ahmet Kıran ve Ayşe Kıran'ın gözü oyulmuş, kulağı kesilmiş ve kafa derisi yüzülmüş

olarak bulunduğu öne sürüldü. Yaşlı çiftin, can güvenliği olmadığı için adım açıklanmasını istemeyen bir yakını, "Ahmet ve Ayşe Kıran'ın oğulları bir süre önce PKK'ye katılmıştı. Bu nedenle sürekli baskı görüyorlardı. Onları intikam almak için öldürdüler" dedi.

88)- Rifat Özgüngör (24)

17 Eylül günü Sivas'ın Hafik ilçesi yakınlarında yol kontrolü yapan jandarmaların açtığı ateş sonucunda Rifat Özgüngör adlı genç vurularak öldü. Mücadele dergisinin Sivas eski Temsilcisi olan Rifat Özgüngör'ün "yapılan dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle vurulduğu açıklandı. Mücadele dergisi tarafından yapılan açıklamada ise resmi makamların Rifat Özgüngör'ün öldürülmesiyle ilgili ayrıntılı bilgi vermekten kaçındığı belirtildi.

89)- Ahmet Talayhan (36)

Mardin'in Nusaybin ilçesi ile Nusaybin'e bağlı Kuyular köyü arasında yolcu taşıyan Ahmet Talayhan adlı şoför, 28 Eylül günü bölgedeki köy koruculara tarafından üzerindeki bütün eşyaları alındıktan sonra başına 2 kurşun sıkılarak öldürüldü. Ahmet Talayhan'ın kardeşi Nuriye Kırgız olayla ilgili şunları söyledi: "Nusaybin'den Kuyular köyüne giden kardeşimin kullandığı aracın yolu, korucu köyü olan Tınatı'ya 5 kilometre kala silahlı üç kişi tarafından kesiliyor. Bu kişiler 'PKK'li olduklarını' söylüyorlar ve Ahmet'in dönüşte kendilerini almasını istiyorlar. Kardeşim kararsız davranınca kimlik, ehliyet ve pasaportuna el koyuyorlar. Araçta bulunanlar, kardeşime, bu kişilerin köy korucusu olduğunu söylüyor ve geri dönmemesini istiyorlar. Fakat kardeşim eşyalarını almak için geri dönüyor. Bu olaydan 2 gün sonra kardeşimin cesedini bulduk. Ceset otopsi bile yapılmadan bize verildi. Köye gelen askerler gözleri görmeyen babama zorla 'Ahmet'in PKK militanları tarafından öldürüldüğüne' dair tutanak imzalatmışlar."

90)- Hasan Polat (27)

91)- Mustafa Yıldız (27)

19 Ekim gecesi Tunceli'nin Çemişgezek ilçesine bağlı Sekinek köyüne baskın yapan köy korucuları, köyde yaşayan Hasan Polat ve Mustafa Yıldız adlı 2 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Olay kamuoyuna, "PKK militanlarının saldırısı" olarak yansıtıldı. Sekinek köyünün, Çemişgezek'e bağlı Cebe köyünde yaşayan 2 köy korucusunun 15 Ekim günü PKK militanları tarafından öldürülmesine misilleme olarak basıldığı bildirildi.

92)- Müslüm Kavut

94)- Ali Işık (27)

93)- Aslan Yıldız

95)- Hasan Çiçek (57)

Eylül ayı sonu ile Ekim ayında Tunceli'nin ilçelerine bağlı köylerde güvenlik görevlileri tarafından yapılan operasyonlar sırasında (*) gözaltına alınan çok sayıda kişiden 17'si ortadan kayboldu. Kaybolanlardan Ali Işık 17 Ekim günü Tunceli'nin Gökçek köyü yakınlarında, Müslüm Kavut ve Aslan Yıldız 4 Kasım günü Ovacık'ın Karaoğlan kasabası ile Yüceldi köyü arasındaki Çalıkıran bölgesinde, Hasan Çiçek de 15 Kasım günü Hozat'ın Boytaş köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Diğer 13 kişinin akıbeti ise ortaya çıkmadı. Ölü olarak bulunanlardan Müslüm Kavut ile Aslan Yıldız, 6 Kasım günü Elazığ Gülmez Mezarlığı'nda toprağa verildi. Aslan Yıldız'ın eşi Gazel Yıldız, eşinin cesedi bulunmadan kısa bir süre önce insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na yaptığı başvuruda, "Eşim Aslan Yıldız, oğlum

(*) Operasyonlar sırasında Tunceli'nin Çemişgezek, Hozat ve Ovacık ilçelerine bağlı 20 köy ile bu köylerin bazı mezarları boşaltıldı. Boşaltılan köylerden 15'indeki evler, bazıları içindeki eşyalarla birlikte olmak üzere yakıldı. Boşaltılan ve yakılan köylerde yaşayanların büyük bölümü Ovacık'a, bir bölümü de Elazığ'a gitti. (Bu konudaki ayrıntılı bilgi sayfa 70-73'de)

Ulaş Yıldız, Aktaş köyünden Haydar Yeşil ve Bilekli köyünün muhtarı Müslüm Kavut 13 Ekim günü, Karaoğlan köyünde bulunan güvenlik görevlileri tarafından götürüldüler. Haydar Yeşil bir gün, oğlum Ulaş Yıldız ise iki gün sonra serbest bırakıldı. Bütün çabalarımıza rağmen, eşim ile Müslüm Kavut'tan bir daha haber alamadık." dedi. 6 Ekim günü Boytaş köyünden ayrıldıktan sonra kaybolan Hasan Çiçek'in oğlu Cemal Çiçek ise şunları söyledi: "Babam akşam saatlerinde atını getirmek için köy dışına gitmiş. Annem, askerlerin köyün etrafında bulunduğunu söylemesine rağmen babamı gitmekten vazgeçirememiş. Babam evden çıktıktan bir süre sonra köyün dışında gözümlenmiş. Kısa bir süre sonra onun gittiği yönde silah sesleri duyulmuş. Ertesi sabah babamın gittiği yönde dumanlar çıkıyormuş. Askerler daha sonra köyü boşaltmışlar. Babamı bulabilmek için Tunceli Valiliği ile Jandarma Tabur Komutanlığı'na başvurduğum. Annem de Cumhuriyet Savcılığı'na başvurdu. Ancak bir sonuç alamadık. Tunceli Valiliği'ne yaptığım başvuruya 'Endişe etmeyin. Babanız bulacağız.' yanıtı verildi."

96)- Ecevit Balcı (18)

4 Kasım günü İstanbul'un Maltepe ilçesi Gülsuyu mahallesindeki bir köprüye, üzerinde "Marksist Leninist Komünist Partisi (MLKP-K) Kuruldu" yazısı bulunan bir pankartı asmak isteyen 3 kişiye polis tarafından ateş açıldı. Olayda Ecevit Balcı adlı genç vurularak öldü, Ayfer Açı adlı genç kız yaralandı, üçüncü kişi ise kaçtı. Ayfer Açı olaydan sonra gözaltına alındı. Görgü tanıkları, polislerin, pankart asmak isteyen 3 kişiye kaçarken ateş açtığını ve bu kişilerin polise ateş etmediklerini söylediler.

97)- Yunus Turgut (15)

1 Aralık günü Şırnak'ın Silopi ilçesi Habur Sınır Kapısı'nda görev yapan askerlerin, Türkiye'ye giren bir kamyonla "dur ihbarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açması sonucunda, kamyonunda bulunan Yunus Turgut (15) adlı çocuk öldü. Kamyonun şoförü olaydan sonra gözaltına alındı. Görgü tanıkları, kamyonla, gümrük görevlilerine az rüşvet verilmesi üzerine çıkan tartışma sırasında ateş açıldığını söylediler. Yunus Turgut'un Silopi eski Belediye Başkanı Levent Tayşun'un akrabası olduğu öğrenildi.

Yaralananlar

1994 yılında güvenlik görevlilerinin çeşitli nedenlerle göstericilere-insanlara-evlere-araçlara rastgele ateş açmaları ya da yaptıkları baskınlar sırasında, ölümden kurtulan ancak yaralanan, kimi zaman da sakat kalan insanlar oldu. Örneğin; 1 Şubat günü Erzurum'un Karayazı ilçesine bağlı Aşağı Söylemez köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda, 7 ve 12 yaşlarında 2 çocuk yaralandı. Yaralanan çocukların babası Şakir Kabayalçın yaptığı açıklamada, "Olay günü güvenlik görevlileri evime baskın yaptı. Bu sırada çocuklar korkarak kaçmaya başladı. Kaçan çocukların üzerine ateş edildi. Olaydan sonra yanıtıma gelen polisler, suç duyurusunda bulunmazsam tedavi masraflarını üstleneceklerini, suç duyurusunda bulunduğum takdirde ise olayın örtbas edileceğini söylediler." dedi.

26 Şubat günü İstanbul Üsküdar Merkez Karakolu'nda sanık olarak ifadesi alınan Murat Bilen adlı genç, karakoldan kaçmaya teşebbüs edince polisler tarafından karımdan vurularak yakalandı. Karakol yetkilileri tarafından yapılan açıklamada, Murat Bilen'e, "yapılan dur ihbarına uymaması" üzerine ateş açıldığı öne sürüldü. Açıklamada, "Murat Bilen'in neden kaçmak istediği" ve "kaçan bir kişinin nasıl olup da karımdan vurulduğu" konusunda ise bir bilgiye yer verilmedi.

12 Mart gecesi Adana'nın Dumlupınar mahallesi 808. sokakta bulunan SHP'ye ait seçim bürosuna kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Bu olay üzerine böl-

gede başlatılan operasyon sırasında Süleyman Öndeş (20) adlı genç, bir polisin açtığı ateş sonucunda başından tek kurşunla vurularak yaralandı. Polis yetkilileri, "Süleyman Öndeş'in seçim bürosuna patlayıcı madde atan kişilerden biri olduğunu" ve "yapılan dur ihtarına uymadığı için vurulduğunu" açıkladılar. Olaydan sonra hastanede 15 gün tedavi gören Süleyman Öndeş sakat kaldı. Hastanede yattığı süre boyunca gözaltında tutulan Süleyman Öndeş, 28 Mart günü mahkeme tarafından suçsuz bulunarak serbest bırakıldı.

19 Haziran günü, Batman'ın Gerçüş ilçesi yakınlarındaki Jandarma Taburu civarında, tarlasında çalışan Hüseyin Şimşek adlı kişi ile eşi Fatma Şimşek'e askerler tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Hüseyin Şimşek ayağından vurularak yaralandı, Hüseyin Şimşek'e ait inek ise öldü. Olaydan sonra Gerçüş Jandarma Tabur Komutanlığı'na şikayet için gittiğini anlatan Hüseyin Şimşek, öldürülen ineği için tazminat istemesi üzerine, "Günde 100 insan öldürüyoruz. Sen ineğin parasını istiyorsun." diyen bir yetkili tarafından kovulduğunu söyledi.

İstanbul'un Şile ilçesine bağlı Alacalı ve Sofular köyleri arasındaki ormanlık alanda 12 Ağustos günü çıkan yangının söndürülmesi için yapılan çalışmaları yöneten İstanbul Orman Bölge Müdürü Fethi Özbay'ın içinde bulunduğu araca gece saatlerinde askerler tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda karnından vurularak yaralanan Fethi Özbay tedavi gördüğü hastanede yaptığı açıklamada, "Gece yolumuzu kaybedip askeri bölgeye girmişiz. Askerler dur ihtarında bulunmuşlar. Ama biz duymadık. Bunun üzerine aracımıza ateş açıldı." dedi.

d)- Mayın-sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenler

1994 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yola ya da araziye döşenen mayınlara basan, buldukları sahipsiz bombaları ya da top mermilerini kurcalayan 131 (*) kişi (1992 yılında 38, 1993 yılında ise 123 kişi ölmüştü,) meydana gelen patlamalar sonucunda öldü. Mayın ve bomba patlamaları sonucunda 200'den fazla kişi de yaralandı. Yaralananların büyük bölümü, el, kol ve ayak gibi uzuvları koptuğu için sakat kaldı. Mayınların yol açtığı ölüm ve yaralanma olaylarının büyük bir çoğunluğu köy yolları ile sınıra yakın bölgeler ve askeri alanların çevresinde meydana geldi. Arazide ve yerleşim merkezlerinde bulunan sahipsiz bomba/mermillerinin patlaması sonucunda ölen ve yaralananların tamamına yakını ise çocuklar oluşturdu.

20 Mart günü Bingöl'e bağlı Bahçeli köyü yakınlarında daha önce askerler tarafından kullanılan bir alanda oyun oynayan Nihat Aydın (12) ve Sadullah Gökyamaç (10) adlı 2 çocuk buldukları el bombasını kurcalarken meydana gelen patlama sonucunda öldü. 8 Nisan günü Tunceli'nin Nazimiye ilçesi yakınlarında da buldukları bir el bombası ile oynayan Özgür (14), Kemal (6) ve Songül Yıkılmaz (7) adlı 3 kardeş meydana gelen patlamada yaralandı.

7 Haziran günü Van'ın Erciş ilçesi Altındere Tarım İşletmesi yakınlarında buldukları bir el bombasını kurcalayan çocuklardan Bülent Özant (11) meydana gelen patlama sonucunda öldü, Ömer Eren (10) ve Yunus Arıkan (13) ise yaralandı.

8 Temmuz günü Mardin'in Kızıltepe ilçesine bağlı İkikuyu köyünde, tarlada buldukları bir roketatar mermisini eve getiren Selma Solhan, Emrullah Solhan ve Nurullah Solhan adlı 3 çocuk meydana gelen patlama sonucunda öldü. Ölen çocukların babası Şehmuz Çoban, roketatar mermisinin atış talimi yapan askerler tarafından araziye bırakıldığını söyledi. 16 Temmuz sabahı Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Taşlıdere köyünde de yolda bulunduğu bir bombayı kurcalayan çocuklardan Kemal Dartan (12) meydana gelen patlama sonucunda öldü. Olayda yaşları 7 ile 12 arasında değişen 4 çocuk da yaralandı.

(*) Bu sayıya mayın patlaması sonucunda ölen asker, polis, korucu ve PKK militanları dahil değildir.

22 Ağustos günü Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Çayüstü köyü yakınlarında, araziye bırakılan bir havan mermisinin patlaması sonucunda İsa Can (15), Savaş Ateş (11), Halit Güneş (13), Bayram Güneş (13), Vedat Balta (12) ve İbrahim Balta (13) adlı 6 çocuk öldü, 2 çocuk yaralandı. Çayüstü köylüleri çocukların ölümüne yol açan havan mermisinin Ağustos ayı başında bölgede operasyon yapan güvenlik görevlileri tarafından bırakıldığını savunarak, köy civarında patlamamış başka havan mermisi bulunmasından endişe ettiklerini bildirdiler.

24 Eylül günü Bingöl'ün Genç ilçesi Cumhuriyet mahallesinde, yolda buldukları bir el bombasını kurcalayan Recep Tartar (8), Kadriye Savaş (8), Emrah Tartar (9), Faruk Savaş (11) ve İbrahim Savaş (9) adlı 5 çocuk meydana gelen patlama sonucunda öldü. Olayda Veysi Savaş (8) ve Zeynep Savaş (9) adlı 2 çocuk da yaralandı.

Bu arada 8 Nisan günü öğle saatlerinde Adana Taşköprü' de, görev yaptığı Şırnak Güzelyalı Jandarma Karakolu'ndan aldığı el bombasını kaza sonucunda patlatan Murat Arıkoğlu adlı er, o sırada çevrede bulunan 14 kişinin yaralanmasına neden oldu. Patlama sonucunda kendisi de yaralanan Murat Arıkoğlu'nun üzerinde bir uçaksavar mermisi bulundu.

Mayın ya da sahipsiz bombaların patlaması sonucunda ölen sivillerin listesi şöyle:

Adı ve soyadı	Olay tarihi	Olay yeri
001)- Kudret Akkoyun (45)	04 Ocak 1994	Diyarbakır-Akkoyunlu köyü
002)- Şeref Yibur (28)	09 Ocak 1994	Şırnak yakınları
003)- Suphi Eldem (30)	09 Ocak 1994	Şırnak yakınları
004)- .... (erkek)	12 Şubat 1994	Diyarbakır-Bismil-İsapınar köyü
005)- .... (erkek)	12 Şubat 1994	Diyarbakır-Bismil-İsapınar köyü
006)- .... (erkek)	12 Şubat 1994	Diyarbakır-Bismil-İsapınar köyü
007)- .... (erkek)	12 Şubat 1994	Diyarbakır-Bismil-İsapınar köyü
008)- Tevfik Doğru	16 Şubat 1994	İğdir-Aralık-Yukarı Topraklı köyü
009)- İsa Düzen (Dal)	16 Şubat 1994	İğdir-Aralık-Yukarı Topraklı köyü
010)- Ersan Demir (13)	23 Şubat 1994	Mardin-Nusaybin yakınları
011)- Hayran Alkan	25 Şubat 1994	Siirt-Eruh-Bilginler köyü yakınları
012)- Ramazan Gülçer	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
013)- İbrahim Dağtekin	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
014)- Tacettin Parlak	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
015)- Emin Gülçer	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
016)- Ramazan Yeşil	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
017)- Bedir Soysal	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
018)- Halil Demir	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
019)- Kutbettin Ayhan	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
020)- Hıdır Akyol	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
021)- Halil Gülçer	10 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar yakınları
022)- Hasan Özpinar	17 Mart 1994	Çınar-Dilber-Bulutçeken köyleri arası
023)- Nihat Aydın (12)	20 Mart 1994	Bingöl-Bahçeli köyü yakınları
024)- Sadullah Gökyamaç (10)	20 Mart 1994	Bingöl-Bahçeli köyü yakınları
025)- Yusuf Kaya	27 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar-Tilvar köyü
026)- .... (erkek)	27 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar-Tilvar köyü
027)- .... (erkek)	27 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar-Tilvar köyü
028)- .... (erkek)	27 Mart 1994	Diyarbakır-Çınar-Tilvar köyü
029)- .... (kamyon şoförü)	27 Mart 1994	Şırnak-İdil-Dumanlı köyü yakınları
030)- Mehmet Ayhan	03 Nisan 1994	Diyarbakır-Çelikalıtı köyü yakınları

031)- Selim Ağırman (14)	07 Nisan 1994	Mardin-Midyat-Sivrice köyü yakınları
032)- Kenan Kartal	14 Nisan 1994	Bitlis-Mutki-Selman köyü yakınları
033)- Cafer Meşe	14 Nisan 1994	Bitlis-Mutki-Selman köyü yakınları
034)- Fevzi Meşe	14 Nisan 1994	Bitlis-Mutki-Selman köyü yakınları
035)- Şerif Yeşilgül	14 Nisan 1994	Bitlis-Mutki-Selman köyü yakınları
036)- Nihat Dağdelen	14 Nisan 1994	Bitlis-Mutki-Selman köyü yakınları
037)- Adil Balık	14 Nisan 1994	Bitlis-Mutki-Selman köyü yakınları
038)- Emirhan Çiftçi (13)	17 Nisan 1994	Hakkari-Şemdinli Beyyurdu köyü
039)- Marif Beyhan	19 Nisan 1994	Siirt-Pervari-Desta Buhara bölgesi
040)- Abdülkerim Adıgüzel	19 Nisan 1994	Siirt-Pervari-Desta Buhara bölgesi
041)- Süleyman Ekin (25)	19 Nisan 1994	Şırnak-Cizre arası
042)- Abdulhadi Ercü	25 Nisan 1994	Şırnak-Cizre arası
043)- Mihail Sak	25 Nisan 1994	Hakkari-Şemdinli-Durak köyü yakın.
044)- Mehdi Çelik	10 Mayıs 1994	Hakkari-Şemdinli-Durak köyü yakın.
045)- Fikri Çelik (16)	10 Mayıs 1994	Mardin-Savur-Tokluca köyü yakınları
046)- Vasfi Sincar	20 Mayıs 1994	Mardin-Savur-Tokluca köyü yakınları
047)- Fikri Sincar	20 Mayıs 1994	Mardin-Savur-Tokluca köyü yakınları
048)- Sami Tekin	20 Mayıs 1994	Mardin-Savur-Tokluca köyü yakınları
049)- Sadun Demir	20 Mayıs 1994	Mardin-Savur-Tokluca köyü yakınları
050)- Siddık Yılmaz (15)	24 Mayıs 1994	Siirt-Eruh-Yanılmaz köyü yakınları
051)- Ömer Elçi (13)	24 Mayıs 1994	Siirt-Eruh-Yanılmaz köyü yakınları
052)- İsmail Yılmaz (11)	24 Mayıs 1994	Siirt-Eruh-Yanılmaz köyü yakınları
053)- Bülent Özant (11)	07 Haziran 1994	Van-Erciş-Altındere Tarım İşletmesi
054)- .... (çocuk)	13 Haziran 1994	Bingöl-İlcalar kasabası
055)- .... (çocuk)	13 Haziran 1994	Bingöl-İlcalar kasabası
056)- .... (çocuk)	13 Haziran 1994	Bingöl-İlcalar kasabası
057)- Hasan Gürhan	26 Haziran 1994	Siirt-Eruh-Gedikyaşar köyü yakınları
058)- Mehmet Emin Ertan	26 Haziran 1994	Siirt-Eruh-Gedikyaşar köyü yakınları
059)- Şiükrü Ertan	26 Haziran 1994	Siirt-Eruh-Gedikyaşar köyü yakınları
060)- Abdülkerim Yıldız	26 Haziran 1994	Siirt-Eruh-Gedikyaşar köyü yakınları
061)- Nebahat Yıldız	26 Haziran 1994	Siirt-Eruh-Gedikyaşar köyü yakınları
062)- Cabbar Deniz	26 Haziran 1994	Van-Saray ilçesi yakınları
063)- Gurbet Alper (8)	27 Haziran 1994	Mardin-Midyat-Kayalar köyü yakın.
064)- Eylem Tur (13)	28 Haziran 1994	Mardin-Nusaybin İstasyon mahallesi
065)- Süleyman Erik (9)	28 Haziran 1994	Mardin-Nusaybin İstasyon mahallesi
066)- Hüsnü Turan (10)	28 Haziran 1994	Mardin-Nusaybin İstasyon mahallesi
067)- Hasan Urgan (22)	29 Haziran 1994	Şırnak-Cizre-Kızılsu bölgesi
068)- Serdar Taşkın (19)	29 Haziran 1994	Şırnak-Cizre-Kızılsu bölgesi
069)- Mehmet İşlek (15)	30 Haziran 1994	Şırnak-Dağkonak köyü yakınları
070)- Can Şahin (8)	01 Temmuz 1994	Diyarbakır-İslamköy yakınları
071)- Fırat Şahin (12)	01 Temmuz 1994	Diyarbakır-İslamköy yakınları
072)- Selma Solhan (7)	08 Temmuz 1994	Mardin-Kızıltepe-İkikuyu köyü
073)- Emrullah Solhan (14)	08 Temmuz 1994	Mardin-Kızıltepe-İkikuyu köyü
074)- Nurullah Solhan (16)	08 Temmuz 1994	Mardin-Kızıltepe-İkikuyu köyü
075)- Hemok Avcı	09 Temmuz 1994	Hakkari-Şemdinli-Zorgeçit bölgesi
076)- Habib Avcı	09 Temmuz 1994	Hakkari-Şemdinli-Zorgeçit bölgesi
077)- Seyfettin Yüksel	09 Temmuz 1994	Hakkari-Şemdinli-Zorgeçit bölgesi
078)- Rahmi Tuncer	12 Temmuz 1994	Hakkari-Çukurca yakınları
079)- Kemal Dardan (12)	16 Temmuz 1994	Batman-Kozluk-Taşlıdere köyü
080)- Hamit Gezer	22 Temmuz 1994	Hakkari-Çukurca-Üzümlü arası
081)- Hacı Albayrak (3)	05 Ağustos 1994	Elazığ-Arıcak-Çayüstü köyü yakınları

082)- Hasan Demiralp (15)	05 Ağustos 1994	Elazığ-Arıcak-Çayüstü köyü yakınları
083)- Ahmet Olgaç (60)	15 Ağustos 1994	Diyarbakır-Kulp-Kurşunlu köyü
084)- Mehmet Akdemir (65)	15 Ağustos 1994	Diyarbakır-Kulp-Kurşunlu köyü
085)- Çelebi Özgüç (15)	15 Ağustos 1994	Mardin-Savur-Şuro köyü yakınları
086)- İshak Özgüç (13)	15 Ağustos 1994	Mardin-Savur-Şuro köyü yakınları
087)- Savaş Ateş (11)	22 Ağustos 1994	Diyarbakır-Dicle-Çayüstü köyü
088)- Halit Güneş (13)	22 Ağustos 1994	Diyarbakır-Dicle-Çayüstü köyü
089)- Bayram Güneş (13)	22 Ağustos 1994	Diyarbakır-Dicle-Çayüstü köyü
090)- Vedat Balta (12)	22 Ağustos 1994	Diyarbakır-Dicle-Çayüstü köyü
091)- İbrahim Balta (12)	22 Ağustos 1994	Diyarbakır-Dicle-Çayüstü köyü
092)- İsa Can (15)	22 Ağustos 1994	Diyarbakır-Dicle-Çayüstü köyü
093)- Avni Aksoy	03 Eylül 1994	Şırnak-Uludere yakınları
094)- Kadri Bedel	12 Eylül 1994	Batman-Beşiri-Doğankavak köyü
095)- Abdullah Demir	14 Eylül 1994	Şırnak-Uludere arası
096)- Cimşit Adıgüzel	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
097)- Mehmet Sevcan	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
098)- Mediye Şen	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
099)- Sedat Öner	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
100)- Mehmet Dünder	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
101)- Reyhan Sezgin	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
102)- Selahattin İlboy	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
103)- Cumali Şen	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
104)- .... (çocuk)	17 Eylül 1994	Eruh-Bağgöze-Direkli köyleri arası
105)- Gül Alp	18 Eylül 1994	Hakkari-Şemdinli ilçe merkezi
106)- Azime Uysal	18 Eylül 1994	Hakkari-Şemdinli ilçe merkezi
107)- Fatma Başpınar (40)	19 Eylül 1994	Diyarbakır-Dicle-Tepebaşı köyü
108)- Recep Tartar (8)	24 Eylül 1994	Bingöl-Genç Cumhuriyet mahallesi
109)- Emrah Tartar (9)	24 Eylül 1994	Bingöl-Genç Cumhuriyet mahallesi
110)- Kadriye Savaş (8)	24 Eylül 1994	Bingöl-Genç Cumhuriyet mahallesi
111)- Faruk Savaş (11)	24 Eylül 1994	Bingöl-Genç Cumhuriyet mahallesi
112)- İbrahim Savaş (9)	24 Eylül 1994	Bingöl-Genç Cumhuriyet mahallesi
113)- Ali Erbaş (Abes-24)	27 Eylül 1994	Mardin-Midyat-Anlı köyü yakınları
114)- İlyas Yiğit (6)	04 Ekim 1994	Erzurum-Çat-Muratbayır köyü
115)- Adil Boztaş (10)	04 Ekim 1994	Kars-Kağızman-Değirmendere köyü
116)- .... (çocuk)	06 Ekim 1994	Mardin-Midyat-Altıyol köyü
117)- .... (çocuk)	06 Ekim 1994	Mardin-Midyat-Altıyol köyü
118)- Nevruz Sevim	13 Ekim 1994	Hakkari-Şemdinli-Ortaklar köyü
119)- Şerafettin Erci (31)	24 Ekim 1994	Hakkari-Yüksekova yakınları
120)- .... (kadın)	24 Ekim 1994	Hakkari-Yüksekova yakınları
121)- Selim Demir	05 Kasım 1994	Şemdinli-Ortaklar köyü yakınları
122)- Ali Er	05 Kasım 1994	Şemdinli-Ortaklar köyü yakınları
123)- Emin Er	05 Kasım 1994	Şemdinli-Ortaklar köyü yakınları
124)- Resul Üreçil (9)	11 Kasım 1994	İğdır-Araçık-Bulakbaşı köyü yakınları
125)- Harun Şahin (10)	11 Kasım 1994	İğdır-Araçık-Bulakbaşı köyü yakınları
126)- Cüneyt Tarhan (11)	18 Kasım 1994	Bitlis-Tatvan-Yelkenli köyü yakınları
127)- Resul Esendemir	19 Aralık 1994	Siirt-Fındık kasabası yakınları
128)- Şükriye Şen	19 Aralık 1994	Siirt-Fındık kasabası yakınları
129)- Mehmet Erkoç	19 Aralık 1994	Siirt-Fındık kasabası yakınları
130)- Mehmet Erkaya	19 Aralık 1994	Siirt-Fındık kasabası yakınları
131)- Heybet Ece	19 Aralık 1994	Siirt-Fındık kasabası yakınları

ÖLÜM CEZALARI

Ölüm cezaları, 1994 yılında da Türkiye'nin insan hakları sorunları arasındaki önemini korudu ve sık sık gündeme geldi. Ancak bir ölüm cezası infazı yapılmadı. Türkiye böylece; Uluslararası Af Örgütü'nün "uzun süredir ölüm cezası infazı yapılmayan ülkeler" kategorisindeki yerini korumuş oldu. Yapılan tartışmalar ise "ölüm cezasının kaldırılıp kaldırılmaması" ve "verilen ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesi" gibi iki ana konu üzerinde yoğunlaştı. Kimi kez de bazı çevrelerden, "ölüm cezalarının, (özellikle siyasal davalarda verilen ölüm cezası kararlarının) hemen infaz edilmesi" yolunda istekler gündeme geldi. Ancak bu istekler hiçbir zaman 1993 yılında olduğu gibi (*) yaygın bir kampanyaya dönüşmedi. Meclis'te bulunan ölüm cezası dosyaları bir işleme tabi tutulmadı.

70 yıllık cumhuriyet tarihi boyunca 588 kişinin idam edildiği Türkiye'de en son ölüm cezası infazı, 25 Ekim 1984 tarihinde yapıldı. Ölüm cezalarına karşı iç ve dış kamuoyunda oluşan tepki, bu tarihten sonra ölüm cezası infazı yapılmasına engel oldu. Ardından 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile o tarihe kadar işlenen suçlarla ilgili olarak verilen ya da verilecek olan ölüm cezası kararlarının yerine getirilmemesini ve hapis cezasına çevrilmesini öngören bir düzenleme yapıldı. Bu düzenlemeyle ölüm cezası konusunda geçici rahatlık sağladı. Ancak ölüm cezası verilmesini öngören yasa maddelerinin varlığı her zaman tehdit edici unsur olarak kendisini hissettirdi.

1994 yılında, ölüm cezası istemiyle açılan davaların sayısında dikkati çeken bir artış oldu ve hakkında ölüm cezası istenenlerin sayısı 400'ü buldu. Ölüm cezası istemiyle açılan

(*) PKK'nin saldırılarını yoğunlaştırması, 1993 yılında "ölüm cezası kararlarının hemen infaz edilmesi" yolundaki istekleri de ortaya çıkardı. Bu istek ilk kez, Milli Güvenlik Kurulu'nun Ekim ayında yaptığı toplantıda generaller tarafından ortaya atıldı. Ardından Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral yargılamaların hızlandırılmasını ve ölüm cezalarının infaz edilmesini istedi. DYP ve ANAP'a üye bazı milletvekilleri de benzer açıklamalar yaparak mahkemelerin verdiği ölüm cezası kararlarının hızla yerine getirilmesi gerektiğini bildirdiler. Bu tartışmalar sürerken, 17 Kasım 1993 tarihinde toplanan Meclis Adalet Komisyonu, Seyfettin Uzunöz (29) adlı hükümlü hakkında verilen ölüm cezasını onayladı. Karar, DYP, ANAP ve RP'ye üye 9 milletvekilinin oyu ile alındı. Seyfettin Uzunöz, 15 Ağustos 1991 tarihinde İstanbul Kartaltepe'deki bir tuhafiyeci dükkanını soymak isterken dükkan sahiplerini öldürmüştü. Olaydan bir gün sonra yakalanan Seyfettin Uzunöz, Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 1992 yılında ölüm cezasına mahkum edilmişti. Seyfettin Uzunöz'ün dosyası halen Meclis gündeminde bulunuyor.

davalar Diyarbakır ve İstanbul DGM ile İstanbul ve İzmir'deki ağır ceza mahkemelerinde yoğunlaştı. Sonuçlanan bazı davalarda ölüm cezası kararları verildi. Yargıtay tarafından onaylanan bazı ölüm cezası kararları da Meclis gündemine geldi.

Ölüm cezasına mahkum olan ve bu cezaları onaylanan Bekir Gedik ve Nizamettin Özoğlu adlı hükümlülerin dosyaları Mayıs ayında Meclis'e gönderildi. Bekir Gedik "adam öldürdüğü" iddiasıyla Diyarbakır 2. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından, Askeri Ceza Yasası uyarınca, Nizamettin Özoğlu ise "PKK üyesi olduğu ve silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Diyarbakır DGM tarafından, Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmişti.

Ölüm cezası istemiyle yargılanan sanıklar arasında milletvekilleri ve parti yöneticileri de yer aldı. Dokunulmazlıkları kaldırılan ya da milletvekilliklerine Anayasa Mahkemesi kararıyla son verilen Diyarbakır milletvekilleri Hatip Dicle, Leyla Zana ve Sedat Yurtdaş, Muş Milletvekili Sırrı Sakık, Mardin Milletvekili Ahmet Türk ile Şırnak milletvekilleri Selim Sadak, Orhan Doğan ve Mahmut Alınak Ankara DGM'de ölüm cezası istemiyle yargılandı. Ankara DGM'de yapılan bu yargılama milletvekillerinin çeşitli hapis cezalarına mahkum olmalarıyla sonuçlandı. Ancak, Ankara DGM Savcılığı, "milletvekillerinin ölüm cezasına mahkum edilmesi" yolundaki isteğinde ısrar ederek, kararın bozulması için Yargıtay'a başvurdu.

1993 yılında tutuklanan DEP Genel Başkan Yardımcısı Kemal Bilget hakkında da Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada Kemal Bilget'in "Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) ve Kürdistan Komünist Partisi'nin (KKP) üst düzey yöneticisi olduğu" öne sürüldü. Yargılanmasına 1 Şubat günü İstanbul DGM'de başlanan Kemal Bilget, bu duruşmada tahliye edildi. Pasaportunu almak üzere 15 Kasım 1993 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne giden Kemal Bilget gözetim altına alınmış ve İstanbul'a gönderilmişti. Kemal Bilget, 23 Kasım 1993 tarihinde İstanbul DGM tarafından tutuklanmıştı.

Son birkaç yılda, yargılandıkları davalarda ölüm cezasına mahkum olan kişilerden TİHV'nin saptayabildikleri ve bu kişilerin yargılama sürecine ilişkin bilgiler (*) şöyle:

<u>Hükümlünün adı</u>	<u>Suçlama</u>	<u>Mahkeme</u>	<u>Aşama</u>
01)- Seyfettin Uzundiz Yargıtay onayladı. Meclis Adalet Komisyonu uygun buldu. Dosyası Meclis gündeminde bekliyor.	Adli-Cinayet	Eyüp Ağır Ceza	Meclis
02)- Bekir Gedik Yargıtay onayladı. Dosyası Meclis Adalet Komisyonu'nda bekliyor.	Askeri-Cinayet	Askeri Mahkeme	Meclis
03)- Nizamettin Özoğlu Yargıtay onayladı. Dosyası Meclis Adalet Komisyonu'nda bekliyor.	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis
04)- Yakup Karaca Yargıtay onayladı. Dosyası Meclis Adalet Komisyonu'nda bekliyor.	Adli-Cinayet	İstanbul Ağır Ceza	Meclis
05)- Cemalettin Cenap Arıcı	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Yargıtay
06)- Nimet İğraç	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
07)- Muhammed Taşdemir	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay

(*) "Terörle Mücadele Yasası"nın Geçici 4. maddesi, o tarihe kadar verilen ya da o tarihe kadar işlenen suçlar nedeniyle verilecek olan ölüm cezası kararlarının 10 ya da 20 yıl hapis cezası olarak uygulanmasını öngördüğü için, bu kapsama giren ölüm cezası kararları listeye dahil edilmemiştir.

08)- Mehmet Sinci	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
09)- Hüsnü Özcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
10)- Ahmet Gülmezoğlu	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
11)- Abdullah Sönmez	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
12)- Abbas Alkan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
13)- Erol Özpolat	Siyasi-DS	Ankara DGM	Ank.DGM
Karar Yargıtay tarafından bozuldu.			
14)- Hasan Yağız	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
15)- Osman Demir	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
16)- Selahattin Mete	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
17)- Ercan Şanlı	Adli-Cinayet	İzmir Ağır Ceza	Yargıtay
18)- İsmail Ekinbiçer	Adli-Cinayet	İzmir Ağır Ceza	Yargıtay
19)- Kasım Karataş	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
20)- Coşkun Öztürk	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
21)- Yıldırım Arıcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
22)- Abdurrahman Tekgöz	Adli-Cinayet	Antalya Ağır Ceza	Yargıtay
23)- Davut Akgül	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
24)- Yılmaz Zurnacı	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
25)- İsmail Doğruer	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
26)- Hasan Kadem	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
27)- Selmani Özcan	Siyasi-DS	Ankara DGM	Yargıtay
28)- Hüseyin Kıran	Siyasi-TDKP	Erzincan DGM	Yargıtay
29)- Metin Dere	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
30)- İzzettin Ekren	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
31)- Çeknaz Ekren	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
32)- Sabri Keve	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
33)- Hasip Mehmet Atay	Adli-Cinayet	Gaziantep Ağır Ceza	Yargıtay
34)- Celal Atalay	Adli-Cinayet	Bandırma Ağır Ceza	Yargıtay
35)- Birsen Gürbüz	Adli-Cinayet	Bandırma Ağır Ceza	Yargıtay

PKK : Partide Karkeran Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

DS : Devrimci Sol (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi)

TİKKO: Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu

TDKP : Türkiye Devrimci Komünist Partisi

Türkiye'deki ceza infaz sistemine göre; Yargıtay tarafından onaylanan ölüm cezası kararları Meclis'e gönderiliyor ve ilk olarak Meclis Adalet Komisyonu'nda ele alınıyor. Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen ölüm cezası kararı, yasa önerisi haline getirilerek Meclis Genel Kurulu'nun onayına sunuluyor. Ölüm cezası kararı, Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildiği takdirde Cumhurbaşkanlığı'na gönderiliyor. Karar, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanınca hükümlü asılarak idam ediliyor. Savaş suçlarıyla ilgili olarak verilen ölüm cezası kararları ise hükümlünün kurşuna dizilmesiyle yerine getiriliyor.

Ölüm cezasının nasıl infaz edileceğini (savaş suçları hariç) düzenleyen Türk Ceza Yasası'nın 12. maddesi şöyle:

MADDE 12:

Ölüm cezası, buna hüküm giymiş kişinin asılarak yaşamının yok edilmesidir.

Ölüm cezası, hükümlünün bağlı olduğu din ve mezhebin özel günlerinde yerine getirilmez. Hükümlüler birkaç kişi ise birbirinin karşısında asılmazlar. Gebe kadınlar doğurmadıkça, akıl hastalığına tutulanlar iyileşmedikçe ölüm cezası yerine getirilmez.

Ölüm cezası verilen kişi hakkındaki hükümlülük kararı, Yargıtay tarafından onaylandıktan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildikten sonra, uygulanacağı yerde mahkeme heyetinden bir kişi, Cumhuriyet Savcısı, hekim, tutanak katibi ve cezaevi yönetim memurlarından biri hazır olduğu halde, kararın hükümlünün önünde okunmasının ardından yerine getirilir.

Hükümlünün bağlı olduğu dinin dinsel memuru olan bir kimse ile hükümlünün avukatı da cezanın yerine getirilişi sırasında hazır bulunabilir.

Ölüm cezasına hükümlü giymiş olan kişi, anne ya da babasını öldürmüş ise kararın uygulanma yerine yalınayak, başı açık ve siyah bir gömlek giydirilerek götürülür ve karar bu yolla yerine getirilir.

Asılan kişinin ölüsü tören yapılmadan gömülmek üzere mirasçılara verilir. Mirasçısı olmadığına ya da mirasçı kabul etmediğinde belediye tarafından gömdürülür.

Ölüm cezasının yerine getiriliş biçimi hakkında bir tutanak tutulur. Tutanak orada görevli olarak bulunanlar tarafından imza edilir.

1994 yılında ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan bazı girişimlere de tanık olundu. Örneğin; Uluslararası Af Örgütü, ölüm cezasının Türk Ceza Yasası'ndan tamamen çıkartılmasını sağlamak için bir kampanya başlattı. Kampanya sürerken, 23 Ekim günü Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği'ne "Ölüm cezasını kaldırmanın zamanı geldi." başlıklı bir dilekçe iletilti. Dilekçeyi vermek üzere Londra Büyükelçiliği'ne giden heyet, elçilik binasına alınmadı. Bunun üzerine dilekçe kapıya bırakıldı. Nobel Tıp Ödülü sahibi Jacques Barrot ile ABD İslami İlişkiler Ulusal Konseyi Genel Sekreteri Mohammed Mehdi'nin de imzaladığı dilekçede, "Türkiye'nin, ölüm cezasını yasalarından çıkartarak insan haklarının gelişimine dünya çapında bir katkıda bulunmasının tam zamanıdır." denildi. Türkiye'de 25 Ekim 1984 tarihinden sonra ölüm cezası uygulanmadığına dikkat çekilen dilekçede, şu görüşlere yer verildi: "Avrupa ve dünyanın birçok ülkesinde ölüm cezası kaldırılmıştır. Türk adliyesinin birçok üyesi de ölüm cezasının kaldırılması gerektiğine inanmaktadır. Emekli Hakim Albay Nejat Öztaşkent 28 Kasım 1993 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan bir demecinde, 'Devlet insan öldürmez.' diyerek görüşünü açık bir şekilde dile getirmiştir. Uluslararası alandaki tecrübe, ölüm cezasının suç ve siyasi şiddete karşı mücadelede etkin bir araç olarak değerlendirilmediğini göstermektedir. Diğer yandan, ölüm cezasının kaldırılması toplumdaki her bireyin can ve onuruna saygıyı teşvik eder." (Uluslararası Af Örgütü'nün ölüm cezasına ilişkin görüşleri, bu bölümün sonunda sayfa 172-174'de.)

Bu arada İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gören 7 öğrenci, "ölüm cezasının kaldırılması" isteğiyle 1993 yılı Aralık ayında başlattıkları imza kampanyası yüzünden birer dönem okuldan uzaklaştırıldı. Ceza alan öğrencilerin adları şöyle: "Olgun Soydan, Ramazan Akkaya, Cem Altıparmak, Alper Onursal, Sevim Çakar, Yavuz Dursun ve Seçil Ege". Öğrenciler ceza almalarına yol açan süreci şöyle anlattılar: "6 Aralık 1993 tarihinde ölüm cezasına karşı bir imza kampanyası başlattık. Hazırladığımız metni ilk anda 400 öğrenci imzaladı. Olayı haber alan Fakülte Dekanı Seyfullah Edis, kantine gelerek bizi engellemek istedi. Başarılı olamayınca da kantini kapattığını açıkladı. Ama kantin kapanmadı ve herkes girip çıkmayı sürdürdü. İmza topladığımız için bir şey yapamayan okul yönetimi, daha sonra bize, kantine girip çıktığımız için 'yetkili organlar tarafından kapatılan binaya girme' suçundan ceza verdi." Ceza alan öğrencilerden 3'ü hakkındaki karar İzmir Bölge İdare Mahkemesi tarafından iptal edildi.

1994 yılında ölüm cezası istemiyle hakkında dava açılan ya da ölüm cezasına mahkum edilenlerle ilgili olarak TIHV'nin derlediği bilgilerden bir bölümü şöyle:

"PKK üyesi oldukları ve İzmir'de 5 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan bazı silahlı saldırılara" katıldıkları öne sürülen 35 kişi hakkında Ocak ayında dava açıldı. İzmir DGM Savcılığı tarafından açılan davada sanıklardan 7'sinin ölüm, 28'inin de 5 yıla 22 yıl 6 ay arasında değişen hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Haklarında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istenen 7 sanığın adları şöyle: "Abdülkadir Aksoy, Eren Tekin, Muhsin Kızılkın, Bayram Çayır, Akif Oruç, Sadık Şakar ve Sabri Tuncer." Sanıkların yargılanmasına Mart ayında İzmir DGM'de başlandı.

"TIKKO üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla yargılanan Yılmaz Zurnacı ve İsmail Doğruer adlı 2 kişi Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 20 Ocak günü sonuçlanan davada, Ali Rıza Dermanlı ve Cemal Rakip'e de 36'şar yıl hapis cezası verildi. Zeynel Aslan, Elmas Değeri, Şahin Karataş, Hasan Aytan, Ahmet Özeri adlı sanıkların çeşitli hapis cezalarına mahkum olduğu davada 6 sanık beraat etti.

"PKK üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla yargılanan 15 kişiden Davut Akgül, Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 21 Ocak günü sona eren davada, Murat Ergun Güran, Ahmet Özen ve Nevaf Esen'e ömür boyu hapis, Erdal Güran, Ramiye Güran, Muacir İs, Emin Karlıdağ, Ahmet Öztaş, Şakir Devrim ve Netice Can'a ise 3 yıl 9'ar ay hapis cezası verildi, 4 kişi de beraat etti.

"PKK üyesi oldukları ve Manisa'nın Gölarmara ilçesindeki silahlı eylemlere katıldıkları" öne sürülen 21 kişi hakkında Şubat ayında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca dava açıldı. İzmir DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede sanıklardan Nihat Tokmak, Abdurrahman Aksu, Burhan Erdem ve Piro Karataş hakkında ölüm, diğer 17 sanık hakkında da 22 yıla kadar hapis cezaları istendi.

"Üvey oğlu Fatih Kaçar'ı (9) kendisini erkek arkadaşı ile gördüğü için öldürdüğü" öne sürülen Perizade Kaçar adlı kadın ile "cinayete yardımcı olduğu" öne sürülen arkadaşı Kadir Kolçak hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca açılan dava 25 Şubat günü İstanbul Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Duruşmada sorgusu yapılan Perizade Kaçar, cinayete bir ilgisinin bulunmadığını, emniyet ifadesinin işkenceyle alındığını ve suçsuz olduğunu söyledi.

İstanbul DGM Savcılığı, "PKK üyesi oldukları ve İstanbul'daki bazı silahlı ve bombalı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla 88 kişi hakkında Şubat ayında dava açtı. Hazırlanan iddianamede sanıklardan 11'inin ölüm, diğer 77'sinin ise 3 yıldan az olmamak üzere çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Haklarında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istenen 11 sanığın adları şöyle: "Nizamettin Kaya, Aziz Yalçın, Ramazan Ebrin, İsmail Ölmez, Mehmet Salih Adam, Mahmut Baran, Hüseyin Yıldırım, Abdülkadir Öztürk, Teymur Çakal, Mehmet Baki Kaplan ve Tarkan Kara". 57'si tutuklu 88 sanığın yargılanmasına Mart ayında başlandı.

"PKK üyesi olduğu ve Esat Oktay Yıldırım adlı binbaşy 1988 yılı Ekim ayında öldürdüğü" iddiasıyla 5 yıldır tutuklu olarak yargılanan Abdullah Kanat, Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 2 Mart günü sona eren davada diğer sanıklar Nizamettin Boztoprak ve Cemal Yalvaç'a 20'şer yıl, Seyfettin Rüzgar'a

15 yıl, Hasan Uşak ve Ekrem Yaşar'a 4'er yıl, Mahsun Mermertaş ve Hülya Güven Işık'a da 3'er yıl hapis cezası verildi. Davada yargılanan sanıklardan 5'i ise beraat etti. Abdullah Kanat'a verilen ölüm cezası, "Terörle Mücadele Yasası'nın Geçici 4. maddesi uyarınca 10 yıl hapis cezası olarak uygulanacak.

1993 yılında İzmir'in Şirinevler semtinde meydana gelen bir olayda kendisini evden kovan eşi Lütfullah Dönmez'i av tüfeği ile vurarak öldüren Gül Dönmez (38) adlı kadın hakkında Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Gül Dönmez'in yargılanmasına 9 Nisan günü İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Gül Dönmez, eşini kendisini döverecek evden kovması üzerine öldürdüğünü ve bu olay nedeniyle pişman olmadığını söyledi.

"İstanbul Tuzla Tren İstasyonu'nda 12 Şubat sabahı meydana gelen ve 5 askeri öğrencinin ölümüyle sonuçlanan bombalı saldırıyı gerçekleştirdikleri" iddiasıyla tutuklanan 4 kişi hakkında Nisan ayında dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada sanıklar Şerif Mercan, Hediye Aybek, Cumali Karsu ve Enver Özer'in Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Ölüm cezasına mahkum edilmesi istenen sanıklardan Şerif Mercan, tutuklu bulunduğu Bursa Özel Tıp Cezaevi'nde intihar ederek yaşamına son verdi. Hediye Aybek, Cumali Karsu ve Enver Özer'in yargılanmasına 6 Temmuz günü İstanbul DGM'de başlandı.

Diyarbakır DGM Savcılığı, "PKK üyesi oldukları ve örgüt adına eylem yaptıkları ya da faaliyet gösterdikleri" iddiasıyla 17 kişi hakkında Nisan ayında dava açtı. Davada sanıklardan Kahraman Oktay, Faik Tekdemir, Cevdet Demiroğlu, Abdülvahit Doğru, İhsan Yazıcı, Mahmut Avcı ve Abdülaziz Karakaş hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, diğer 10 sanık hakkında ise 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezası istendi.

"İsmail Turunç adlı çocuğu ailesinden fidye almak üzere kaçıran ve daha sonra öldüren" Hasan Kadem (21) adlı kişi, Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. İstanbul Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 16 Mayıs günü sona eren davada Hasan Kadem'in kardeşi Kemal Kadem'e de 3 yıl hapis cezası verildi. Hasan Kadem karar açıklanmadan önce, "Paraya ihtiyacım vardı. Çocuğu o nedenle kaçırdım. Çocuğu, beni ihbar etmesinden korktuğum için öldürdüm. Cezama razıyım." dedi.

"Devrimci Sol üyesi olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Ankara DGM'de yargılanan Selmani Özcan, Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 28 Haziran günü sona eren davada savunma yapan, Selmani Özcan'ın avukatı Murat Demir, müvekkiline işlemediği suçların yüklenmek istendiğini söyledi. Ölüm cezası kararını slogan atarak protesto eden Selmani Özcan duruşma salonundan jandarmalar tarafından dövülerek çıkartıldı.

"Evi terk eden karısını öldürmekle" suçlanan Selahattin Gider (34) adlı kişi hakkında Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Selahattin Gider'in yargılanmasına 6 Temmuz günü İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

"PKK üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 5 kişinin yargılanmasına 27 Temmuz günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıklardan Mehmet Ali Yaşa ve İsmet Aslan'ın Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, Hüseyin Değer, Mehmet Nadir Can ve Fatma Yaşa'nın ise 5'er yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

"4 kişiyi öldürdüğü" iddiasıyla hakkında dava açılan Yüksel Kaya adlı kişinin yargılanmasına 9 Eylül günü Mersin Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davada Yüksel Kaya'nın Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada savunma yapan Yüksel Kaya ise çocuk yaşta cezaevine girdiğini (Yüksel Kaya, daha önce bir cinayet nedeniyle 9 yıl cezaevinde kalmış) ve bu durumun psikolojik yapısında etki yarattığını belirterek tedavi edilmesini istedi. Mahkeme bunun üzerine sanığın akli dengesinin yerinde olup olmadığını araştırılmasına karar verdi.

"TDKP üyesi olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Erzincan DGM'de yargılanan Hüseyin Kıran adlı kişi Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 21 Eylül günü sona eren davada Hüseyin Kıran'a ayrıca 30 yıl da hapis cezası verildi. Hüseyin Kıran kararın açıklanmadan önce yaptığı konuşmada, "İşlemediğim bir suçtan dolayı ceza almak istemiyorum." dedi.

"Devrimci Sol adlı örgüte üye oldukları, Ankara'da 2 polislin öldürülmesiyle sonuçlanan bir silahlı saldırıya katıldıkları ve örgüt adına silahlı eylem yaptıkları" öne sürülen 3 kişi hakkında Eylül ayında dava açıldı. Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan davada sanıklardan Cengiz Kumanlı ve Cem Göçer hakkında Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, Haydar Yıldırım hakkında ise 15 yıl hapis cezası istendi. Dava, Cengiz Kumanlı ve Cem Göçer'in ömür boyu hapis cezasına mahkum olmasıyla sonuçlandı.

"TIKKO üyesi olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanan Metin Dere adlı kişi, Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 30 Eylül günü sonuçlanan davada diğer sanıklardan Hasan Erdem'e 10 yıl hapis cezası verildi, 3 sanık ise beraat etti.

"PKK üyesi oldukları ve bazı kundaklama eylemlerine katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 6 kişinin yargılanmasına 31 Ekim günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, sanıklardan Namık Kemal Dinç, İlhan Çomak ve Tekin Beyaztaş'ın ve Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, diğer sanıklar Hasan Tarkin, Özcan Tandoğan ve Vedat Yıldız'ın ise 10 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

"Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Halk Kurtuluş Güçleri adlı örgütün üyesi oldukları ve İstanbul'daki bazı bombalama eylemlerini gerçekleştirdikleri" iddiasıyla haklarında dava açılan 7'si tutuklu 8 kişinin yargılanmasına 5 Ekim günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıklardan Hasan Demir (avukat), Fazıl Ahmet Tamer (avukat), Erol Kaplan, Ercan San ve Rıdvan Kura'nın Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, Fatma Günay, Mustafa Demir ve Bekir Birol Özdemir'in (tutuksuz) ise 15 yıla 22 yıl 6 ay arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Daha sonra sorgusu yapılan sanıklar emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını ve gerçekleri yansıtmadığını söylediler.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda görev yapan Erdim Sertoğlu adlı flüt sanatçısını ailesinden fidye almak için 1994 yılı Temmuz ayında kaçırarak öldüren Celal Atalay ve Birsen Gürbüz hakkında dava açıldı. Celal Atalay ve Birsen Gürbüz'ün yargılanmasına 2 Aralık günü Bahkesir Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede Celal Atalay ve Birsen Gürbüz'ün "planlayarak adam öldürdükleri" için Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Celal Atalay ve Birsen Gürbüz, 15 Haziran 1995 tarihinde sona eren davada ölüm cezasına mahkum oldu. Davada "Celal Atalay ve Birsen Gürbüz'e yardımcı olduğu" iddiasıyla yargılanan Mehmet Çakan'a da 7 yıl 6 ay hapis cezası verildi.

“PKK üyesi oldukları ve örgüt adına eylem yaptıkları” iddiasıyla İzmir DGM’de yargılanan 5 sanıktan İzzettin Ekren, Sabri Keve ve Çeknas Ekren Türk Ceza Yasası’nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 21 Aralık günü sona eren davada sanıklardan Hacı Keve’ye 12 yıl 6 ay, Arif Ekren’e de 8 yıl 4 ay hapis cezası verildi.

“PKK üyesi oldukları ve örgüt adına eylem hazırlığı yaptıkları” iddiasıyla haklarında dava açılan 12 kişinin yargılanmasına 22 Aralık günü İstanbul DGM’de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıklardan Hamdullah Şengüner, Ayten Kaymaz, Süleyman Demir, Veysi Aktaş, Nizamettin Karabulut ve Vedat Aydemir’in Türk Ceza Yasası’nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorguları yapılan sanıklardan Hamdullah Şengüner, Veysi Aktaş ve Vedat Aydemir, gözaltında işkence gördüklerini belirterek suçlamayı kabul etmediler.

Bu arada 1994 yılında Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından Hizbullah örgütü ile ilgili açılan davaların bazılarında, sanıkların önemli bir bölümü hakkında ölüm cezası istendi. Örneğin; Hizbullah’a yönelik olarak Ocak ayında düzenlenen operasyonlar sonucunda yakalanan 17’si tutuklu 35 kişi hakkında Mayıs ayında dava açıldı. İddianamede, sanıklardan 15’i hakkında Türk Ceza Yasası’nın 125. maddesi uyarınca ölüm, 20’si hakkında ise 5 yıl ile 15 yıl arasında hapis cezası istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: “Mehmet Yaşasın, Emin Tenşi, Gülsan Aydın, Selçuk Atasoy, Eyüp Bozkurt, Mehmet Tarduş, Abdullah Deniz, Osman Tektetin, Osman Sevim, İrfan Aydın, Muhammed Beşir Toprak, Vahdetin Edibali, Metin Eren, Nasip Hiçyılmaz ve Hasan Gezer.” Haziran ayında Diyarbakır’da polis tarafından yapılan operasyon sonucunda, “Hizbullah’ın İlim kanadına üye oldukları” iddiasıyla gözaltına alınan 13 kişi hakkında da Temmuz ayında Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. İddianamede sanıklardan 8’inin ölüm, 5’inin de 15’er yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Ölüm cezası, devlet eliyle işlenen cinayettir (*)

Ölüm cezasının tüm dünyada kaldırılması için artık zaman gelmiştir. Her geçen yıl bu cezanın kaldırılması daha da zorunlu olmaktadır. Ölüm cezası birçok ülkede, yoksullara, belirli bir ırktan ya da etnik gruptan azınlıklara uygulanmakta, çoğunlukla siyasal baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Ölüm cezasının uygulanması keyfidir. Bu nedenle suçu olmayan insanların idamına yol açan, dönüşü olmayan bir cezadır, temel insan haklarının ihlalidir. İdam gibi acımasız bir cezayı, bir hükümetin hangi amaçla olursa olsun onaylaması, insan hakları kavramının özitiyle çatışmaktadır.

Birçok hükümet ölüm cezasının insan hakları ile bağdaşmadığını kabul etmiştir. Birleşmiş Milletler de bu cezanın kalkmasından yana olduğunu açıklamıştır. Günümüzde 35 ülke ölüm cezasını tamamen kaldırmıştır. 18 ülke ise savaş dönemi suçları gibi istisnai durumlar dışında ölüm cezası uygulamasına son vermiştir. 27 ülke ve bölgede ise artık infaz yapılmıyor. Dolayısıyla 80 kadar ülkede, yani dünyadaki ülkelerin yüzde 40’ında, ölüm cezası yasalardan çikartılmıştır ya da fiilen uygulanmamaktadır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana, insan hakları hareketi geliştiği oranda, ölüm cezasının kaldırılması yolunda görülen devinim yoğunlaştı. Son on yılda, her yıl en az bir ülke, adli suçlar ya da tüm suçlar için ölüm cezası uygulamasına son verdi. Uluslararası insan hakları anlaşmaları, ölüm cezasını kaldırmayan ülkelerdeki infazlara karşı kısıtlamalar ve koruyucu

(*) Kaynak: Uluslararası Af Örgütü

önlemler getirmektedir. Dünya kamuoyu idamların durdurulması için baskı gücü oluşturmaktadır. Ölüm cezasının kaldırılması bazen çok çabuk olmaktadır. Köklü siyasal değişiklikler insan haklarının öne çıkması için yeni fırsatlar yaratmaktadır. Son 10 yılda, siyasal baskıdan kurtulan Arjantin, Brezilya, Haiti, Nikaragua, Peru ve Filipinler gibi ülkelerin hepsinde ölüm cezası kaldırılmıştır. Başka yerlerde ise bu süreçte aksaklık olabilmekte, yaygın tartışmalar ve cesur bir siyasal önderlik gerekli olmaktadır.

Kimin idam edilip kimin bağışlanacağını belirleyen, sadece suçun mahiyeti değil, aynı zamanda sanığın etnik ve toplumsal kökeni, maddi olanakları ve siyasal fikirleridir. Egemen ırk ve din gruplarından olan, varlıklı ve iyi siyasal ilişkileri bulunan kişilerin ölüm cezasına mahkum olmaları ya da idam edilmeleri olasılığı, aynı suçu işlemiş yoksul, muhalefeti destekleyen, sevilmeyen ırk ve din gruplarından olan kişilere oranla daha düşüktür.

Bütün ceza yargulama sistemlerinin, ayırım ve hata yapma olasılığı ile yara alabileceği hesaba katılmalıdır. Ayırım yapma ve kamuoyunun etkisi gibi etkenler, iddianameden yargulamaya, hükümden cezaya ve olası bir affa kadar adalet sürecinin her aşamasını etkileyebilir. Sonuçta kimin yaşayıp kimin öleceği; suç ya da suçsuzlukla doğrudan ilişkisi olmayan hatalar, yanlış anlamalar, yasaların farklı biçimlerde yorumlanması, savcuların, yargıçların ya da jüri üyelerinin değişik yönelimleri gibi etkenler tarafından belirlenebilir. Polisin, savcının ya da hakimnin yapmış olduğu teknik bir hata, savunma avukatının beceriksizliği, bir tanıklığa başvurulmaması infaza yol açabilir.

Hangi nedenle olursa olsun, adli bir hata yapılması olasılığı, ölüm cezası verilmesini gerektiren yargulamalarda çok daha büyük önem kazanır. Çünkü ölüm cezası dönüşü olmayan bir cezalandırmadır. Dönüşü olmadığı için de, ölüm cezasının tüm diğer cezalardan daha farklı bir niteliğe sahip olduğu her zaman kabul edilmiştir. Bu ceza infazdan sonra asla düzeltilemez. Ölüm cezası, "suç işleyen kişinin topluma yeniden kazandırılmasının mümkün olduğu" görüşüne dayalı çağdaş ceza infazı anlayışına da terstir.

Bu cezanın dönüşü olmayışının anlamı, siyasi muhaliflerin ölüme mahkum edildiği ülkelerde daha belirgindir. Böyle durumlarda, adli bağımsızlığa sahip olma olasılığı zayıf mahkemelerin, hükümet politikasını uygulaması söz konusu olabilir. Hükümet politikası ile bağdaşmayan her siyasi faaliyetin idam cezası gerektiren bir suç olarak tanımlandığı böylece koşullar altında, siyasi suçlulara ölüm cezası verilmesi zorla da dayatılabilir.

Adil bir yargulama için kabul edilen standartlar gözardı edilir ya da bir yana bırakılırsa, ölüm cezası siyasal bir kötü kullanıma açık kalır ve suçsuz kişilerin idam edilmesi tehlikesi artar. Ölüm cezasını içeren tüm durumlarda, adil yargulama yapılması için güvenceler getirilmesi, uluslararası düzeyde tartışmasız kabul edildiği halde, binlerce tutuklu adil olmadığı açıkça ortada olan yargulamalar sonucunda idam edilmiştir. Duruşmalar, gizli, sanığın uygun yasal vekili olmadan, hatta bazı durumlarda hiç vekili bulunmadan, çoğu kez de uzman ve bağımsız olmayan yargıçlar tarafından yürütülmüştür. Duruşmalar hızlandırılmış, savunma hazırlama için yeterli zaman bırakılmamıştır. Sanıkların karar ve cezaya karşı üst mahkemeye gitme hakları reddedilmiştir.

Ölüm cezası askeri darbelerden sonra, darbe öncesi hükümetlerle ilişkisi olan kişilere, başarısız darbe girişimlerinden sonra ise darbeye kalkıştıkları iddia edilen kişilere karşı sık sık uygulanmıştır. Sanıklar çoğu kez, ivedi olarak ve adil yargulama güvencesi olmaksızın yargılanmışlardır. Hızla çıkarılan ve geriye işleyen yasalarla, ölüm cezasına mahkum olmuş ve hatta idam edilmişlerdir.

Birleşmiş Milletler için 1988 yılında yapılan ve ölüm cezası ile cinayet oranları arasındaki ilişkiyi konu alan bir araştırma, ölüm cezasının ömür boyu hapis cezasına oranla daha caydırıcı bir etkiye sahip olduğunu gösteren bilimsel kanıtlar ortaya koyamamıştır. Böylesi bir kanıtın gelecekte ortaya çıkması da pek olası değildir.

İnsanların idam edilmesi onların yeni suç işlemesini engellese bile, bunların hüküm giydikleri suçları yeniden işleyip işlemeyeceklerini saptamaya asla olanak vermemektedir. Hapis cezası da insanın ehliyetini elinden almaktadır. Ama ölüm cezası, bir daha asla düzelmeyecek adli hata yapma riskini taşımaktadır.

Ölüm cezasını haklı göstermek için “kefaret” ve “günahın bedeli” gibi kavramlara başvurulursa, yargı sistemi bir ölçüm aracına dönüşür. Böylesi bir amacın kabul edilebileceği varsayılabilir, ölüm cezasına başvurulması adil sonuç getirmeyecektir. Hiçbir yargı sistemi, kimin yaşayıp kimin ölmesi gerektiğini tutarlı ve uygun biçimde ayırt etme yeteneğine sahip olduğunu gösterememiştir. Ölüm cezasının uygulandığı ülkelerde, bazı insanlar öldürülürken, aynı suç, hatta daha ağırını işleyen kişilerin yaşamasına izin verildiğini deneyimler göstermiştir.

Uyuşturucu madde ticareti suçlamasıyla hüküm giyen yüzlerce kişi idam edilmiştir. Bu konuda ölüm cezalarının diğer cezalara oranla uyuşturucu madde satanları daha etkin biçimde yıldıracakları ileri sürülmektedir. Ancak yüzlerce idama karşın, bu cezanın tehdidiyle ya da infazlar sayesinde uyuşturucu ticaretinin gerilediğine ilişkin kesin bir kanıt yoktur.

Zaman zaman, devletin siyasal şiddet olayları ile başa çıkma çabasında ölüm cezasının yararlı bir araç olduğu, infazların şiddete dayalı siyasal muhalefeti engelleyebileceği söylenmektedir. Birçok durumda, davalarının meşruluğuna inanan militanlar inançları uğruna, yaşamlarını feda etmeye hazır olmaktadır. Bu tür suçlarla savuştan sorumlu resmi görevlilerin belirttiği gibi, idamlar terör eylemlerini durdurabileceği gibi arttırabilir de. Siyasal şiddetin artmasına neden olan çelişkiler hükümlülerin idamıyla çözülemez. Ayrıca ilke olarak, işlenmiş suçların yarattığı dehşet, kötü davranışı ve aşırı ceza verilmesini haklı göstermek için kullanılmamalıdır.

İŞKENCE

Yıllardır sistematik bir sorgulama yöntemi olarak kullanılan işkence, 1994 yılında yaygınlaşarak sürdü. Gözaltında ölenlerin, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların, işkence sonucunda sakat kalanların, işkence görenlerin ve gözaltında tecavüze ya da cinsel tacize uğrayanların sayısında daha önceki yıllara göre önemli artış oldu. Yapılan açıklamalar ya da verilen demeçlerde söylenenler ne olursa olsun işkencenin önlenmesi bir yana, azaltılması yolundaki bir çabaya bile tanık olunmadı. İşkenceciler korundu, teşvik edildi ve ödüllendirildi. İşkence olayları ile ilgili olarak açılan soruşturmalar göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Açılan davaların sürüş biçimleri ve verilen cezaların son derece az olması, işkence olaylarındaki artışı teşvik etti.

Yetkililerin işkence olaylarına yaklaşımı da işkenceyi önlemekten çok teşvik edecek biçimde oldu. İşkence olayları ve iddiaları çoğu kez kabul edilmedi. Yasadışı örgüt üyelerinin ya da suçluların güvenlik görevlilerini yıpratmak ve cezadan kurtulmak için bu konuda asılsız iddialar ortaya attıkları öne sürüldü. Ancak bazı işkence olaylarının saklanamaz ve üstü kapatılamaz halde olması, gözaltında ölenlerin sayısındaki fazlalık, "Türkiye'de işkence olmadığını" söyleyenlerin işini güçleştirdi. Kamuoyuna yansıyan işkence olayları, bu kesimleri, kimi işkence olaylarını, hatta zaman zaman işkence sonucundaki ölümleri kabul etmek zorunda bıraktı. Bu kez de "işkencenin sistematik olmadığı", "işkencenin önlenmesi için büyük çaba sarfedildiği" ve "işkence yapan görevlilerin cezalandırıldığı" savunuldu. Ancak cezalandırılan güvenlik görevlilerinin sayısı 20-30'u geçmedi, verilen cezaların önemli bölümü de davaların uzun sürmüş olması nedeniyle zaman aşımına uğradı.

Silahlı saldırılar, PKK'nin ya da diğer yasadışı grupların eylemleri ve siyasal şiddetin üst boyuta sıçramış olması, işkence olaylarının üstünü örtmek ya da işkenceyi haklı göstermek isteyen çevrelerin önemli dayanakları arasında yer aldı. Örneğin; 12 Aralık günü bir basın toplantısı düzenleyen Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, işkence konusunun polislin terörle mücadelede gösterdiği başarıyı engellemek isteyen çevreler tarafından gündeme getirildiğini savundu. İnsan haklarının koruyucu ve kollayıcısının polisler olduğunu belirten Mehmet Ağar şunları söyledi: "Bazı çevrelerin iddia ettiği gibi polis, suçlulara karşı zor kullanmak suretiyle olayları aydınlatma çabası içinde değildir. İşkence olayları önemli boyutta değildir. Münferit birtakım kusurlar olabilir. Ancak bunlar bütün teşkilatı bağlayıcı şekilde yorumlanmamalıdır. Bununla ilgili hukuki ve idari kurallar vardır. Hukuk kapsamında gere-

ken yapılmaktadır. Polis terörle bu derece mücadele etmese, acaba bu iddialar bu kadar yaygın olacak mı? Gerek narkotik, gerekse adli suçlarda işkence iddiası söz konusu edilmemekte. Fakat terör olayları ile ilgili en basit soruşturmada işkence iddiası öne çıkartılmaktadır.”

Yaygın işkence olayları beraberinde kamuoyunun tepkisini de getirdi. Bu nedenle kimi kez, “işkence olmadığı” ya da “işkence olaylarının çok az olduğu ve işkence yapanların cezalandırıldığı” gibi gerçek dışı beyanlar bir kenara bırakılarak, bazı girişimlerde bulunuldu. Ancak bu girişimler, kamuoyundaki duyarlılığı azaltmayı, özellikle de dış tepkileri etkisiz hale getirmeyi amaçlayan göz boyayıcı bir söylem olmaktan öteye gitmedi ve işkenceciler üzerinde ufak bir etki bile yaratmadı. Örneğin; 7 Aralık akşamı Başbakan Tansu Çiller ile dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu başkanlığındaki İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu (*) üyeleriyle toplantı yaptı. Tansu Çiller, Türkiye’deki insan hakları ihlallerinin gündeme geldiği toplantıda, Kurul üyelerinden, karakollar için işkence yapılmadan bilgi alma yöntemleriyle ilgili proje hazırlamalarını istedi.

Toplantının ardından Danışma Kurulu tarafından Türkiye’deki işkence olaylarını irdeleyen ve bu konudaki çözüm önerilerine yer veren bir rapor hazırlandı. Nevzat Helvacı tarafından yazılan ve Danışma Kurulu’nda oybirliğiyle kabul edilen “Kişi Güvenliği, İşkence, Başka Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Koruma” adlı rapor 9 Ocak 1995 tarihinde Azimet Köylüoğlu tarafından Tansu Çiller ile Murat Karayalçın’a verildi. Ancak rapor kamuoyuna açıklanmadı ve gizli tutuldu. Daha doğrusu, bürokrasideki yaygın bir deyimine uygun olarak “sümen altı” edildi. Kurul üyelerinden Nevzat Helvacı, raporun kamuoyuna açıklanmaması üzerine görevinden istifa etti. Nevzat Helvacı’nın ardından Kurul üyelerinden Süheyl Batum ve Aysel Çeliker de Komisyon’dan ayrıldı. Azimet Köylüoğlu, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı görevinden ayrıldıktan sonra, 6 Mayıs 1995 tarihinde raporu basma açıkladı.

Başbakan Tansu Çiller, 1995 yılı Şubat ayında, İçişleri Bakanlığı’na gizli bir genelge göndererek işkence olaylarının önlenmesi için bir dizi önlem alınmasını istedi. Tansu Çiller’in alınmasını istediği önlemler özetle şöyle: “Polis tarafından gözaltına alınmalarda yasalarda öngörülen bütün süre ve önlemlere dikkatle uyulacaktır. Suç ne olursa olsun sanıklara kötü muamele yapılmayacaktır. Sanıklardan bilgi almak için Avrupa ve Amerika’da uygulanan metotlardan yararlanılacaktır. Sanığın avukatı ile teması, yasalarda öngörülen şekilde sağlanacaktır. Polis tarafından gözaltına alınan kişiler mutlaka kayda geçirilecektir. Polis merkezleri kontrol edilecek ve kötü muameleye imkan veren aletlere (varsa) el konulacaktır. Gözaltına alınanların konuldukları hücreler yeterli büyüklükte ve sağlık şartlarına uygun olacaktır. Sanıklara kötü muamele yapan polis ve diğer görevliler hakkında derhal yasal işlem yapılacaktır.” Genelgenin, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi’nin (CPT), Türkiye ile ilgili 1994 yılı raporunun kamuoyuna açıklanmasını engellemek üzere yayımlandığı sanılıyor.

(*) İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu’nda şu kişiler yer aldı: “Toktamış Ateş, Aysel Çeliker, Korkmaz Alemdar, Ekrem Aksoy, Tekin Akılhoğlu, Okan Hasan Aktan, Füsun Arsal, Melumet Aydın, Aysel Aziz, Süheyl Batum, Lütfü Doğan, Hüsnü Göksel, Cahit Talas, Tahir Hatipoğlu, Nevzat Helvacı, Yakup Kepenek, Ioanna Kuçuradi, Yaşar Nuri Öztürk, Maksut Mumcuoğlu, Rifat Önsoy, İlhan Tekeli ve Kamil Turan.” Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, 27 Eylül günü düzenlediği basın toplantısında İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu’nu kamuoyuna açıklarken, “Bu kurul, hükümetimizin insan hakları konusundaki politikalarını belirlemesine, yeniden düzenlemesine ve bu alandaki zorlukları aşmasına yol gösterecektir.” dedi.

a)- CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)

1992 ve 1993'ün önemli tartışma konusu olan ve kısaca "CMUK" olarak bilinen Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişiklikler 1994 yılında da gündemden çıkmadı. İşkence olaylarını önleme konusunda bir yarar sağlamayan CMUK, yetkililerin sıkıştıkları zaman kullandığı "insan haklarına saygı göstergesi" olmaktan öteye gitmedi. Yıl boyunca tanık olunan olaylar, 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe giren CMUK'un işkenceyi önlemede bir yarar sağlamadığını, hukuk sisteminde önemli değişiklikler yapmadığını ve kamuoyunu (özellikle dış kamuoyunu) oyalamaya yönelik bir girişim olduğunu bir kez daha gösterdi.

31 maddeden oluşan CMUK, (*) genel olarak tutuklama koşullarının tanımlanması ve tutuklamadaki keyfiliğin kısmen önlenmesi, soruşturma sırasında sanığın avukatıyla görüşmesi, soruşturma evrakının avukat tarafından incelenmesi, gözaltı süresinin kısaltılması, bu sürenin uzatılmasının hakim kararına bağlanması, yasak sorgu yöntemlerinin sayılarak yasa metnine alınması, sorgu tarzının belirlenmesi, sanığa susma ve tutukluluğun devamına itiraz hakkı tanınması gibi yönleriyle olumludur. Ancak bu olumlu yönler, bizi aldatmamalıdır. Yapılan değişiklikler işkencenin en yoğun ve ağır biçimde yaşandığı siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamamaktadır. Tek başına bu sınırlandırma bile yasanın işkence olaylarını önlemeyeceğinin göstergesidir. Yasanın 31. maddesi ile değişikliklerin büyük bölümünün "DGM kapsamına giren suçlarda uygulanmayacağı" kuralı getirilmiştir. Böylelikle, olağanüstü yargı düzeni yaratılmış, aynı ülkede iki ayrı yasal rejim sistemleştirilmiştir.

Yasanın gerekçesi ve düzenlenme amacı, insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmayı hedeflediği halde, özellikle 31. madde ile bu hedeften uzaklaşmıştır. Çünkü insan hakları ihlalleri en çok DGM kapsamındaki zanlılar üzerinde gözlenmektedir. İşkence ve yasak sorgu yöntemlerine en çok Olağanüstü Hal Bölgesi'nde başvurulmaktadır. Bu yasa ile geriye gidilmiş, DGM kapsamına giren soruşturmalar ile Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerine ve yasak sorgu yöntemlerine yasal olanak sağlanmış, işkence yasal himayeye kavuşturulmuştur. Yasanın 31. maddesi, yapılan olumlu düzenlemeleri bir kaleme işlevsiz hale getirmiştir.

(*) CMUK'da yapılan değişiklikler (3842 Sayılı Yasa) özetle şöyle:

Gözaltı süresi bireysel suçlar için 24 saat, toplu suçlar için ise 4 gün oldu. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek. Gözaltı süresi, DGM kapsamına giren suçlar için "15 gün", Olağanüstü Hal Bölgesi için ise "30 gün" olarak aynen korundu.

Sorgunun her aşaması için sanığa avukatı ile görüşebilme, sorgu süresince avukat bulundurma ve avukatından hukuki yardım isteme hakkı verildi. 18 yaşından küçük sanıkların ifadeleri, isteğine bakılmaksızın avukat yanında alınacak. Avukat tutamayacak durumda olan sanıklara, baro tarafından avukat sağlanacak. Bu olanaklar, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara tanınmadı.

İşkence, kötü muamele ve iradeyi bozan bedeni ve ruhi müdahalelerle alınan ifadeler geçersiz sayıldı. Kişilere ifadesi alınırken yasalara aykırı vaadde bulunulmayacağı hükme bağlandı. Bu konuda bir istisna da getirilmedi.

Güvenlik görevlileri ve savcılara, ifadesi alınan sanığa, "yüklenen suç", "hakları" ve "konuşmama hakkı olduğu" gibi konuları hatırlatma zorunluluğu getirildi. Bu uygulama için DGM kapsamına giren suçlar hariç tutuldu.

Tutukluluk durumu, hazırlık soruşturması için 6 ayı, yargılanma aşamasında ise 7 yıla kadar hapis cezası verilmesini gerektiren davalarda 2 yılı geçemeyecek. 7 yıldan fazla hapis cezası verilmesini gerektiren davalarda ise tutukluluğun devam edip etmeyeceğine hakim karar verecek. Bu durumda hakim, gerek gördüğü takdirde kefalet karşılığında tahliye kararı verebilecek. Bu hükümler DGM'lerde görülen davaları kapsamamaktadır.

Yasada, işkence olaylarını ortadan kaldıracabilecek önemli bir düzenleme bulunmamaktadır. Gözaltı süresi söylenildiği gibi büyük ölçüde azalmamıştır. Ayrıca DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde eski süreler aynen korunmuştur. Yasa, gözaltı süresinin, adli suçlar için 8 güne kadar uzatılabilmesine olanak sağlamaktadır. Oysa, 1973 ile 1980 yılları arasındaki uygulamada, bu süre "7 gün" olarak belirlenmişti. Bu durum yasanın, 20 yıl öncesinin standartlarını bile yakalayamadığını göstermektedir. 8 günlük süre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, yakalanan kişilerin "hemen" hakim huzuruna çıkartılmalarını emreden 5/3. maddesine de aykırıdır.

Yasa çıkmadan önce, Başbakanlık tarafından 1990 yılı içinde yayımlanan bir genelge uyarınca avukatın sanık ile hazırlık aşamasında görüşme olanağı vardı. DGM kapsamına giren suçlar da dahil olmak üzere genelge ile tanınan bu olanak, yasa ile ortadan kaldırılmış ve geriye gidilmiştir. Keza yargılama hukukunun evrensel ilkelerini hiçe sayan yasa koyucu, suç yasasının tayini ile görev ve yetki konusunu polisin takdirine terk etmiştir. Önceden savcı ve hakime ait olan bu yargısal işlevin, bazı fiillerde polise devredilmiş olması, polisin önü almamaya keyfiliklerine yol açmaktadır.

Gözaltına alınanlar, yeni düzenlemede de yıllardır sorgu yöntemi olarak işkenceye başvuran kişilerin gözetimine bırakılmaktadır. "Sanığın avukatıyla görüşmesi, sorguya avukatın katılması ve sanığa hukuki yardımda bulunması" tek başına işkenceyi ortadan kaldıramayacak niteliktedir. Yıllardır işkenceye alışmış kadrolarda değişiklik yapmadan işkencenin önlenmesini beklemek inandırıcı olmamaktadır. Yeni düzenleme ile siyasal ve adli suç ayrımı yapılmış, siyasal suçlarda adil yargılanma hakkı hiçe sayılmış, yargılama hukuku açısından "eşitlik" ilkesi çiğnenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri savunma ve adil yargılanma hakkını herkese tanımaktadır. 1982 Anayasası bile savunma hakkını lafla da olsa herkes için öngörmektedir. Yeni düzenleme, bu açıdan anayasanın bile gerisine düşmüştür.

Yasanın 29. maddesi ile DGM kapsamına giren suçlar azaltılmıştır. Ancak burada bir gerçeği gizleme çabası da bulunmaktadır. Bu nedenle DGM kapsamına giren suçların gerçekten azaltıldığını düşünmek bizi yanıltmaya sevk edecektir. Yeni düzenleme ile teşekkül halinde gümrük kaçakçılığı ve hayali ihracat olayları, "DGM kapsamına giren suç" olmaktan çıkartılmıştır. DGM kapsamından çıkartıldığı söylenen diğer suçlar konusuna değinmek gerekirse, karşımıza başka bir tablo çıkmaktadır. Çünkü, "Terörle Mücadele Yasası'nın 1. maddesi halen yürürlüktedir. Buna göre, "DGM kapsamından çıkartıldığı" söylenen birçok hüküm, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca "terör suçu" sayılmaktadır. Bu nedenle, yazılan bir yazı, yapılan bir konuşma ya da evde bulunan bir bildiri çok kolaylıkla "Terörle Mücadele Yasası" kapsamında değerlendirilebilir. Bu durumda sanık "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca DGM'de yargılanacak, 15 gün (Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 30 gün) gözaltında kalabilecek, işkence görebilecek, avukatıyla görüşemeyecek, yakınlarına gözaltında olduğu bildirilmeyecektir. Hatta, "keyfi ve gereksiz" tutuklanabilecek ve tutukluluk yıllarca sürebilecektir.

1994 yılında yaşanan olaylar, CMUK'a yönelik eleştirileri doğruladı ve CMUK'un başarısızlığını ortaya koydu. Ayrıca uygulamada karşılaşılan bir dizi olumsuzluk bu başarısızlığı arttırdı. Yeni CMUK düzeni, Türkiye'nin kanayan yarası işkenceyi ortadan kaldıramadı. Yasanın, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Aralık 1992'den sonra işkence olaylarının ve iddialarının ardı arkasının kesilmemesi, gözaltında ölümlerin sona ermemesi, olumsuz uygulamalar nedeniyle başta barolar olmak üzere pek çok yerden şikayet gelmesi değişikliklerin olumlu bir gelişme yaratmadığını gösterdi. CMUK, bırakalım işkenceyi, işkence sonucu ölümleri bile yok edemedi. İşkence olaylarının azalmasını bile sağlayamadı.

CMUK'un başarısızlığı sırf DGM kapsamına giren siyasal nitelikli soruşturmalar ve Olağanüstü Hal Bölgesi ile sınırlı kalmadı. CMUK ile getirilen düzenlemeler, çoğu kez adli soruşturmalarda da göz ardı edildi. Yasada yer alan, sanık lehine hükümler (başta sorguda avukat bulunması), çoğu kez güvenlik görevlileri tarafından hiçe sayıldı. İstanbul Barosu'na kayıtlı avukatlar sırf Ağustos ayı içinde adli soruşturmalara ilgili 12 işkence olayı saptadı ve savcılığa suç duyurusunda bulundu. 18 yaşından küçük sanıklarla ilgili soruşturmalar sırasında yasanın öngördüğü özel hükümler (ifadenin mutlaka avukat yanında alınması, isteğine bakılmaksızın ailesine haber verilmesi gibi) yerine getirilmedi. Hatta kimi zaman, CMUK hükümlerinin uygulanmasında ısrar eden avukatlar, güvenlik görevlilerinin saldırı ve hakaretlerine maruz kaldı.

İstanbul Barosu ayrıca haksız kazanç elde etme uğraşına giren bazı avukatların, polislerle anlaşıp karakollardaki ifade alma işlemlerine hep kendilerinin çağrılmasını sağlayarak CMUK'u istismar ettiklerini açıkladı. İstanbul Barosu'na ulaşan şikayetlerde, bu yola başvuran avukatların genellikle karakola bile gitmediği, polisler aldığı ifadeleri bürosunda topluca imzaladığı, aldığı paraları da çoğu kez karakoldaki görevlilerle bölüştüğü öne sürüldü. İfade alınırken hazır bulunan bir avukata olay başına 245 bin lira (1994 yılı için) verildiğini belirten İstanbul Barosu Genel Sekreteri Uğur Yetimoğlu, "Baromuza kayıtlı 5 avukat hakkında yasayı uygunsuz biçimde kullandıkları için soruşturma başlattık." dedi.

CMUK, tüm yetersizliğine ve işkenceyi önlemedeki başarısızlığına karşın güvenlik görevlilerinin ve belirli çevrelerin hışmından da kurtulamadı. Bu çevreler sık sık "CMUK'un suçluları koruduğunu" ve "bu nedenle suç işleme oranının arttığını" öne sürerek, kamuoyu yaratacağına çabası içine girdi. Bu tür çabalara karakoldaki polisten İçişleri Bakanı'na kadar uzanan bir çerçevede pek çok yetkili/yetkisiz kişi katıldı. Örneğin; Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez'in Mart ayında Meclis Başkanlığı'na verdiği bir soru önergesini yanıtlayan İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, şunları söyledi: "CMUK'un bazı maddelerini değiştiren 3842 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, işlenen adli suçlarda önemli artış gözlenmektedir. 1992 yılının ilk 8 ayında meydana gelen olay sayısı 71 bin 284 iken, bu sayı 1993 yılının aynı döneminde 112 bin 487'ye yükselmiştir. Bu iki dönem arasındaki artış oranı yüzde 57,8'dir." dedi. Nahit Menteşe, CMUK'un işkence olaylarını nasıl etkilediği yolundaki soruyu da "1992 yılında işkence iddialarının sayısı 8, hakkında soruşturma açılanların sayısı 31'dir. CMUK'un yürürlüğe girmesinden sonra işkence iddialarının sayısı ise 3 olmuştur." diyerek yanıtladı.

Ahmet Dökülmez'in benzer bir soru önergesini yine aynı günlerde yanıtlayan dönemin Adalet Bakanı Seyfi Oktay ise CMUK'un yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1992 tarihinden önceki 6 aylık dönemde işkence ve kötü muamele olaylarına ilişkin 224 dava açıldığını, sonraki 6 ayda ise bu sayının 287'ye çıktığını söyledi.

b)- Soruşturma ve davalar

1994 yılında, işkence olayları ve iddiaları yine ciddi bir biçimde soruşturulmadı. Açılan soruşturmalar göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Yapılan suç duyurularının büyük bir bölümü hasıraltı edilirken, birçok soruşturmada komik gerekçelerle takipsizlik kararı verildi. İşkence suçları hakkında dava açılabilmesi için uzun süre uğraş vermek gerekti. Açılan davalarda ise ya beraat kararı verildi ya da suçlu bulunan güvenlik görevlilerine verilen cezalar son derece az oldu. Ceza alan güvenlik görevlileri, davaların uzun sürmesi nedeniyle zaman aşımı hükümlerinden yararlanıp cezaevine girmekten kurtuldu. Bu durum işkence olaylarının artışı teşvik etti, işkencecileri daha da pervasızlaştırdı.

İşkence suçlarının korunmasının en somut örneği Sıddık Bilgin^(*) adlı öğretmenin 1985 yılı Temmuz ayında Bingöl'ün Genç ilçesi Suveren köyünde öldürülmesiyle başlayıp 1994 yılına kadar uzanan süreçte görüldü. Sıddık Bilgin'in işkenceyle öldürülmüş olması uzun süre yetkililer tarafından kabul edilmedi ve olay "kaçarken vuruldu" denilerek kapatılmak istendi. Ancak bazı milletvekilleri ile Sıddık Bilgin'in akrabalarının kararlı uğraşları ve olaya adı karışan bazı askerlerin işkence yapıldığını doğrulayan ifadeler vermeleri üzerine 20 ay sonra dava açılabilir. Güvenlik gerekçesiyle Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava ilginç gelişmelere sahne oldu. Dava, 1991 yılı Mayıs ayında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca durduruldu ve dosyanın "sanıklar hakkında yeniden dava açılıp açılmayacağına belirlenmesi" için Bingöl İl İdare Kurulu'na gönderilmesi kararlaştırıldı. Bu karar, müdahil avukatların itirazı üzerine bozuldu ve sanıkların "kasten adam öldürmek" suçundan yargılanmasına devam edildi.

6 yıl süren dava 27 Nisan 1992 tarihinde sonuçlandı ve Sıddık Bilgin'i "işkence yaparak öldürmekten" sanık Binbaşı Ali Şahin, astsubaylar Mehmet Acar ve İbrahim Yıldızgörür ile Onbaşı Suat Akova birer yıl hapis ve 3'er ay memuriyetten men cezasına mahkum oldu. Karara, hakimlerden Özdemir Türker, "Ali Şahin'in 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi, diğer sanıkların ise beraat etmesi" isteğiyle karşı çıktı. Verilen cezalar 1993 yılında Yargıtay tarafından bozuldu. Yargıtay kararında, Sıddık Bilgin'e işkence yapıldığının tanık anlatımlarıyla doğrulandığı ancak "ölüme işkencenin yol açtığına" dair delil bulunmadığı kaydedilerek, bu nedenle sanıkların "kasten adam öldürmek" suçundan beraat etmeleri, davanın "işkence yapmak" suçu ile ilgili bölümünün de zaman aşımına uğraması nedeniyle düşmesi gerektiği belirtildi. Kararda ayrıca, "Sıddık Bilgin'in yer göstermek için götürüldüğü arazide kaçmaya çalışırken öldürüldüğü ve bu uygulamanın da görev gereği olduğu" sonucuna varıldı. Bozma kararı oybirliğiyle alındı. Daha sonra yeniden yargılanan sanıklar, 21 Nisan 1994 tarihinde Yargıtay kararına uygun olarak beraat etti.

İşkence konusundaki gayri ciddiliğin ve işkencecilerin korunmasının başka bir örneği de 1993 yılı Ağustos ayında öldürülen Baki Erdoğan olayında yaşandı. Aydın'ın Söke ilçesinde 11 Ağustos 1993 gecesi polis tarafından "Devrimci Sol üyesi olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Baki Erdoğan adlı genç sorgulandığı Aydın Emniyet Müdürlüğü'nde gördüğü işkence sonucunda rahatsızlanarak 21 Ağustos 1993 tarihinde hastaneye kaldırıldı. Baki Erdoğan, hastaneye kaldırıldığı günün gecesi öldü. Ölüm olayı, Baki Erdoğan'ın avukatı Mehmet Yatar'ın yaptığı girişimler sonucunda 23 Ağustos 1993 sabahı ortaya çıktı. Yapılan resmi açıklamada, "Baki Erdoğan'ın tüberküloz ve bunun sonucunda ortaya çıkan solunum yetmezliğinden öldüğü" öne sürüldü.

Baki Erdoğan'ın cesedi üzerindeki işkence izlerini belgeleyen fotoğraflar ile video kaydı 1993 yılı Eylül ayında İzmir'de düzenlenen bir toplantıyla kamuoyunun bilgisine sunuldu. Fotoğraf ve video kayıtlarının gösterildiği toplantıda konuşan Avukat Mehmet Yatar, "Bu belgeler işkence yapıldığının bir kanıtıdır. Müvekkilim işkence sonucunda ölmüştür. Buna tanık olan 12 kişi vardır." dedi. Baki Erdoğan'a 22 Ağustos 1993 tarihinde yapılan otopsi sonrasında hazırlanan raporda, "ölüme, solunum yetmezliği ve bunun sonucunda geli-

(*) Sıddık Bilgin'in işkenceyle öldürüldüğünün duyulması (1986 yılı Ocak ayı), işkence olaylarıyla ilgili yaygın bir kampanyaya ve o güne kadar kamuoyuna yansımayan pek çok işkence olayının ortaya çıkmasına yol açmıştı. Bu dönemde işkence gerçeği ve 12 Eylül darbesinden sonra yaşanan işkence olayları açık açık yazılmaya, çizilmeye, anlatılmaya başlanmıştı. Ayrıca aynı günlerde ortaya çıkan Sedat Caner adlı işkence suçlusu bir polisin itirafları konuyu daha da güncelleştirmişti.

şen dolaşım yetmezliğinin” yol açtığı belirtildi. Baki Erdoğan’ın avukatlarının otopsi raporunun gerçeği yansıtmadığını öne sürmeleri üzerine, soruşturmayı yürüten Aydın Cumhuriyet Savcılığı, cesetten alınan parçaları ve diğer belgeleri İstanbul Adli Tıp Kurumu’na gönderdi. İstanbul Adli Tıp Kurumu tarafından düzenlenen 1 Aralık 1993 tarihli otopsi raporunda da Baki Erdoğan’ın “beslenme bozukluğundan kaynaklanan akciğer ödemi nedeniyle öldüğü” öne sürüldü. (*) Bu durumu tepkiyle karşılayan Baki Erdoğan’ın avukatları Mehmet Yatar ve Hülya Üçpınar şunları söylediler: “Adli Tıp raporu, gerçeği yansıtmıyor. Elimizdeki deliller, Baki Erdoğan’ın işkence sonucu öldüğünü kesin olarak kanıtlayacak niteliktedir. Ancak soruşturmayı yürüten ve otopsi yapan Savcı Hüseyin Eken, Baki Erdoğan’ı işkence yaparak öldüren güvenlik görevlilerini korumak için elinden geleni yapmıştır. Olayla ilgilenen kurullara ve avukatlara yanlıcı bilgi vererek olayın şeklini değiştirmeye çalışmış, gönderdiği eksik verilerle Adli Tıp Kurumu’nu yanıltmıştır. İlk otopsi tutanağının gerçeğe alakası yoktur. Elimizdeki fotoğraflar, video bantları, tanıklar ve tutanaklar olayın vahametini ortaya koymaktadır. Adli Tıp Kurumu’ndan gelen rapor tamamen ilk otopsi tutanağına dayalıdır. Adli Tıp Kurumu cesedi görmemiştir. Bu nedenle ilk tutanağa bağlı kalarak rapor hazırlanmıştır.”

Adli Tıp raporları Baki Erdoğan’ın ölümü sonrasında açılan soruşturmayı büyük ölçüde etkiledi. Aydın Cumhuriyet Savcılığı, Aydın Siyasi Polis Merkezi’nde görev yapan Şube Müdürü İbrahim Türedi, Emniyet Amiri Necmettin Aydın, Komiser Abdurrahman Çetinkaya ile Cahit Sandıkçı, Ayhan Erdal ve Ali Kumal adlı polisler hakkında “işkenceyle adam öldürmek” suçlamasıyla açılan soruşturmada bu raporlara dayanarak takipsizlik kararı verdi. Bu karara itiraz için Nazilli Ağır Ceza Mahkemesi’ne yapılan başvuru da reddedildi. Ancak Baki Erdoğan’ın vücudundaki işkence izlerinin saklanamayacak ölçüde belirgin olması, olayın tamamen kapatılmasını engelledi ve “işkenceyle adam öldürmek” suçundan haklarında takipsizlik kararı verilen emniyet görevlileri hakkında “işkence yapmak” suçundan dava açıldı.

Emniyet görevlilerinin yargılanmasına 3 Mart günü Aydın Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Duruşmaya sanıklar katılmazken, avukatları müvekkillerinin görevleri nedeniyle şehir dışında olduklarını ve daha sonraki duruşmaya katılacaklarını bildirdiler. Baki Erdoğan’ın avukatları ise, sanıkların görev yerlerinin değişmesi ihtimalinin göz önünde bulundurularak, gıyabi tutuklama kararı verilmesini istediler. Ancak bu istek kabul edilmedi. Mahkeme daha sonra “dava konusu suçun ağır cezalı olduğu” sonucuna vararak görevsizlik kararı verdi. Dava dosyası bunun üzerine Aydın Ağır Ceza Mahkemesi’ne gönderildi. 6 emniyet görevlisinin yargılanmasına 13 Mayıs günü Aydın Ağır Ceza Mahkemesi’nde yeniden başlandı ve sanıkların 5’er yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada söz alan, Baki Erdoğan’ın babası Mahmut Erdoğan, oğlunun gözaltına alındıktan sonra gördüğü işkence nedeniyle öldüğünü söyledi. Emniyet görevlileri ise suçlamayı kabul etmeyerek kimseye işkence yapmadıklarını ve Baki Erdoğan’ın hastalanarak öldüğünü öne sürdüler. Duruşmada tanık olarak dinlenen, Aydın Devlet Hastanesi’ndeki bazı sağlık görevlileri, hastaneye getirildikten sonra ilgilendikleri Baki Erdoğan’ın vücudunda yara izleri gördüklerini anlattılar.

(*) Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi’nin, olayla ilgili olarak yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı raporda, Baki Erdoğan’a işkence yapıldığının anlaşıldığı belirtilerek, “Vücuttaki izlerin elektrik, omuz ve bileklerdeki izlerin askı, ayak parmaklarındaki izlerin de falaka ve ezme tarzındaki işkenceyle uyumlu olduğu kanaati oluşmuştur. Muayene bulgularıyla, otopsi raporu arasında önemli çelişkiler vardır. Bu çelişkilerin giderilmesi gerekmektedir. İlk muayeneyi yapan hekim, Baki Erdoğan’ın serum takılı vaziyette yatmakta olduğunu belirtmektedir. Bu durum Baki Erdoğan’a gözaltında iken, hekim olmayan kişiler tarafından yasalara aykırı tıbbi müdahalede bulunulduğu kanısını uyandırmaktadır”. denilmiştir.

Baki Erdoğan'ın ölümüyle ilgili soruşturmada "yapılan işkence ile ölüm olayı arasında ilişki bulunmadığı" sonucuna varılarak takipsizlik kararı verilmesi ve bu konudaki itirazın reddedilmesi sonucunda iç hukuk yollarının tükenmesi üzerine Baki Erdoğan'ın avukatları, Ekim ayında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı.

1993 yılında İstanbul'da yaşanan başka bir gözaltında ölüm olayı da işkence konusundaki yaklaşımın ilginç bir örneği oldu. İstanbul'un Kumkapı semtinde 28 Mayıs 1993 akşamı "sokakta içki içtiği" gerekçesiyle arkadaşı Fevzi Yeşilay ile birlikte gözaltına alınan Vakkas Dost adlı kişi götürüldüğü Kumkapı Polis Karakolu'nda yaşamını yitirdi. Yapılan otopsi sonucunda Vakkas Dost'un "darbe sonucunda dalak yırtılması nedeniyle meydana gelen iç kanama yüzünden öldüğü" saptandı. Olayın görgü tanığı Fevzi Yeşilay, "Vakkas, karın boşluğuna yediği bir tekme sonucunda yere düştü ve kusmaya başladı. Elini yüzünü yıkaması için tuvalete götürdüğümde konuşamaz halde idi" dedi. Vakkas Dost'un ölümüyle ilgili olarak gözaltına alınan Nurettin Öztürk adlı polis kısa süre içinde serbest bırakıldı. Nurettin Öztürk serbest bırakılır bırakılmaz ortadan kayboldu. Vakkas Dost'un yakınları, olaydan sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusunda, Kumkapı Polis Karakolu'nda görevli polislerden Nurettin Öztürk'ün "işkenceyle adam öldürdüğü", Komiser İbrahim Hakkı Çelebi ile polisler Bahattin Ülkü ve Murat Aksoy'un da "ölümle sonuçlanan işkence olayına göz yumdukları" belirtildi. Suç duyurusu sonrasında "Vakkas Dost'u döverek öldürmekle" suçlanan Nurettin Öztürk adlı polis hakkında giyabi tutuklama kararı verildi. 20 Eylül 1993 tarihinde İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan dava 1994 yılında da devam etti. Davanın duruşmaları, 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Nurettin Öztürk'ün giyabında sürdürülmektedir.

İşkence olaylarına yaklaşımın bir ilginç örneği de Ankara'da yaşandı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra ordudan ihraç edilen Osman Tiftükçi adlı emekli teğmen, 9 Nisan 1993 tarihinde Ankara'nın Küçükcesat semtindeki bir bilardo salonunda polis tarafından gözaltına alınmak istendi. Bu uygulamaya karşı çıkan Osman Tiftükçi, slogan atarak polise direndi. Polis de Osman Tiftükçi'yi zor kullanarak gözaltına aldı ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Osman Tiftükçi, gözaltına alındıktan 3 gün sonra 12 Nisan 1993 tarihinde Adli Tıp Kurumu'na sevk edildi ve burada kendisine "5 gün süreyle iş göremeyecek biçimde yaralandığımı" belirten doktor raporu verildi. Gözaltı süresi dolduktan sonra Ankara DGM tarafından tutuklanan Osman Tiftükçi, 27 Nisan 1993 tarihinde bir kez daha Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Adli Tıp Kurumu, Osman Tiftükçi'ye bu kez 3 günlük bir rapor daha verdi. Bu raporda, "Osman Tiftükçi'nin glans penis arka yüzünde, verteksde, sol dirsek üstünde, sağ ön kol üstünde, sağ ve sol ayak baş parmaklarında kurutlu erozyon tespit edildiği" belirtildi. Osman Tiftükçi, daha sonra "gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü" belirterek Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Suç duyurusu üzerine Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Bir süre devam eden soruşturma sonucunda "Osman Tiftükçi'nin tamamen yasal çerçeve içinde yakalandığı" sonucuna varılarak takipsizlik kararı verildi. Osman Tiftükçi'nin avukatı Meriyem Erdal, takipsizlik kararına Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurarak itiraz etti. Mahkemenin itirazı haklı bulması üzerine Mehmet Sait Özer ve Nihat Koç adlı 2 polis hakkında "sanığa kötü muamelede bulunmak" suçundan 3 aydan bir yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı. Ankara 15. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, 27 Şubat 1995 tarihinde sanıkların beraat etmesiyle sonuçlandı. Beraat kararına, "Osman Tiftükçi, yasadışı örgüt üyesi olarak 14 yıldır arandığı için kalabalık bir polis grubu tarafından yakalanmıştır. Vücudundaki

izler, sanığın kendisini yakalamak isteyen polisler direnmesi üzerine, bu direnişin kırılması için güç kullanılması sırasında meydana gelmiştir. Sanık polisler, bu direnişi kırmak için çaba sarf ederken yasal çerçeve içinde kalmışlardır.” şeklinde, savcılığın daha önce verdiği takip-sizlik kararına uygun bir gerekçe gösterildi.

Hem soruşturmada hem de yargılama sırasında, Osman Tiftikçi'nin “sorguda işkence gördüğüne” dair iddiaları ise değerlendirilmedi. Hatta, aldığı raporda, “glans penis arka yüzünde, vertekste, sol dirsek üstünde, sağ ön kol üstünde, sağ ve sol ayak başparmaklarında kurutulmuş erozyon tespit edildiği” şeklinde bir ifade bulunan Osman Tiftikçi'nin başta penisi olmak üzere vücudunun çeşitli yerlerinde bulunan ve elektrik verme sonucu ortaya çıktığı bilinen izlerin nedenine hiç değinilmedi. Yargılama sonucunda ortada kalan, “peniste bulunan izlerin, sanığın zorla araca bindirilmesi ile ne denli ilişkili olabileceği?” sorusu ise işkence olaylarıyla ilgili adli sürecin nasıl ciddiyetten uzak yürütüldüğünü gözler önüne serdi.

1985 yılı Ağustos ayında Yozgat'ın Çayyralan ilçesinde yaşanan bir işkence olayı ile ilgili olarak açılan dava, işkence olayları nedeniyle nadiren de olsa mahkum olan emniyet görevlilerinin cezaevine girmekten nasıl kurtulduklarını ortaya çıkardı. Söz konusu davada, 5 kişiye yaptıkları işkence nedeniyle yargılanan polisler verilen cezalar, davanın uzun sürmesi nedeniyle zaman aşımına uğrayıp ortadan kalktı. Olayın gelişimi şöyle oldu:

1985 yılı Ağustos ayında “yasadışı örgüt üyesi oldukları” iddiasıyla gözaltına alınan Şakir Keçeli (avukat), Naci Yıldırım, Tahsin İpek, Mustafa Gök ve Zafer Turgut adlı 5 kişi sorgulandıkları Çayyralan Polis Karakolu'nda yoğun işkenceye maruz kaldı. Söz konusu kişilere işkence ile asılsız ve düzmece ifadeler (*) imzalatırıldı. Bu arada işkence mağdurlarından Tahsin İpek'in işkence sırasında yaralanan ve daha sonra kangren olan ayağı kesildi. Kısa süre içinde suçsuz oldukları ortaya çıkan Şakir Keçeli, Naci Yıldırım, Tahsin İpek, Mustafa Gök ve Zafer Turgut, Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Mazhar Bulut, Osman Harman, Mustafa Gülebenzer, Ahmet Türkyılmaz ve Erdoğan Bodur adlı 5 polis hakkında suç duyurusunda bulundu. Yapılan soruşturma sonucunda 5 polis hakkında 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açıldı. Sanıkların yargılanmasına 1985 yılı Aralık ayında Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

1990 yılına kadar devam eden yargılama sonucunda Mazhar Bulut, Osman Harman, Mustafa Gülebenzer, Ahmet Türkyılmaz ve Ertuğrul Bodur 6 yıl 8'er ay hapis ve 20'er ay memuriyetten men cezasına mahkum oldu. Sanıkların avukatları aracılığıyla karara itiraz etmesi üzerine dava dosyası Yargıtay'a gitti. Dosyayı inceleyen Yargıtay 8. Ceza Dairesi, “eksik soruşturma yapıldığı” gerekçesiyle kararı bozdu ve emniyet görevlilerinin yeniden yargılanmasını istedi. Bozma kararına uyarak sanıkları yeniden yargılayan Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi, 3 Mart 1993 tarihinde, zaman aşımı nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına karar verdi. Karara bu kez işkence gören kişiler itiraz etti. Yargıtay 8. Ceza Dairesi bu kez “emniyet görevlilerine verilen cezanın 5 değil 10 yıllık zaman aşımı hükümlerine tabii olduğu” gerekçesiyle kararı bozdu. Yargıtay'ın bozma kararına uymayan Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi, “davanın zaman aşımı nedeniyle ortadan kaldırılması” şeklindeki daha önceki kararında ısrar etti. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gitti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararını doğru buldu ve 1994 yılı Kasım ayında sanıklar hakkındaki davanın ortadan kaldırılması için bağlayıcı karar verdi. Bu

(*) Şakir Keçeli ile arkadaşlarının başına gelenler ve imzalatırılan ifadelerin komikliği, Gazeteci Hasan Uysal tarafından “Gizli Örgüt Nasıl Kurulur?” adı altında kitaplaştırıldı. (Boyut Yayınevi, İstanbul 1987)

sayede 5 kişiye acımasızca işkence yapan, asılsız suçlamalarla dolu ifadeler imzalatan, bir kişinin ayağının kangren olmasına ve kesilmesine yol açan 5 emniyet görevlisi, yargılanamayan çok uzun sürmesi nedeniyle ceza almaktan ve cezaevine girmekten kurtulmuş oldu.

İşkence olayları nedeniyle 1994 yılında açılan ya da sonuçlanan soruşturma ve davalarla ilgili diğer örnekler ise şöyle:

1 Mayıs günü, 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle Ankara'da düzenlenen mitingden sonra yürüyüşe geçen gruplar Sıhhiye Köprüsü üzerinde polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında 3'ü polis 10 kişi yaralandı, 16 kişi gözaltına alındı. Bu arada Ankara Milletvekili Salman Kaya da polis tarafından dövüldü. Aldığı darbeler sonucunda yaralanan Salman Kaya bir süre hastanede tedavi gördü. Salman Kaya'nın dövülmesi ve bu sırada çekilen görüntülerin kamuoyuna yansması üzerine olay büyük tepki yarattı. Tepkiler üzerine Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar görevinden alındı ve olayla ilgili soruşturma açıldı. Orhan Taşanlar hakkında verilen görevden alma kararının "göstermelik" olduğu ve "tepkilerin yumuşatılmasını" hedeflediği kısa süre içinde ortaya çıktı. Yapılan idari soruşturma sonucunda Orhan Taşanlar suçsuz bulunurken, Salman Kaya'yı dövdüğü belirlenen Mehmet Okur (başkomiser), Miktat Budak ve Süleyman Yalman adlı emniyet görevlilerinin yargılanmasına karar verildi. Salman Kaya hakkında da "izinsiz yürüyüşe katıldığı, güvenlik görevlilerine hakaret ettiği ve olay çıkmasına yol açtığı" iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, 18 Mayıs günü yeniden göreve başladı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Salman Kaya'yı döven Mehmet Okur, Miktat Budak ve Süleyman Yalman adlı emniyet görevlileri hakkında Kasım ayında dava açtı. Haklarında 3 ay 3 yıl arasında hapis cezası istenen emniyet görevlilerinin yargılanmasına Aralık ayında Ankara 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. 3 emniyet görevlisi, 23 Mayıs 1995 tarihinde sona eren davada beraat etti. Beraat kararına, "dava dosyasında sanıkların suç işlediğine ilişkin her türlü kuşkudan uzak, kesin ve inandırıcı bir delil bulunmadığı" gerekçe olarak gösterildi. Mahkeme, Salman Kaya dövülürken gösteren video kasetlerini ve fotoğrafları delil olarak kabul etmedi. Salman Kaya karara itiraz edeceğini açıkladı.

"Şüphe üzerine gözaltına alınan" Nazlı Top adlı hemşireye 27 Nisan ile 7 Mayıs 1992 tarihleri arasında gözaltında tutulduğu İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde "işkence yapmakla" suçlanan 7 polisin yargılanmasına 29 Aralık 1993 tarihinde başlandı. İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada sanık polislerin 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Davada yargılanan polislerin adları şöyle: "Mustafa Uzun, Mehmet Ali Şeker, Yahya Kemal Gezer, İsmail Türk, Ali Acar, Ömür Gel ve Adnan Uzunoğlu". Yaklaşık 20 ay süren uğraşlar sonucunda açılabilen dava, 5 ay gibi kısa sürede polislerin beraatlerine karar verilerek sonuçlandırıldı. Beraat kararına gerekçe olarak, "sanıkların suç işlediklerine dair mahkumiyet kararı vermeye yetecek inandırıcı delil olmadığı" gösterildi. Nazlı Top'un avukatı Sevim Akat, Yargıtay'a başvurarak beraat kararına itiraz etti.

Gözaltına alındığımda 3 aylık hamile olan Nazlı Top, serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Adli Tıp Kurumu ile Haseki Hastanesi'nden vücudundaki işkence izlerini saptayan doktor raporları almış, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuş ve gördüğü işkenceyi şöyle anlatmıştı: "Kollarımı arkadan kalın bir bezle bağladılar ve beni askıya asular. Önce ayak ve el parmaklarımdan, ardından göğsümden ve cinsel organımdan sürekli elektrik verildi. Özellikle karın, meme ve mide bölgesine sürekli yumrukla vurdular. Arada bir de kenarı sivri tahta çubukla dövüyorlardı. Copla vajinal yolla tecavüz edildi. Şişe kullanarak tecavüz etmek istediler. Karnımı elleyip, (Hamile misin?) deyip yumruk atıyorlardı".

1989 yılında Ordu'nun Gülyalı ilçesinde gözaltına alınan Temel Avcı ve Filiz Avcı adlı 2 kişiye sorgolandıkları jandarma karakolunda "işkence yapmakla" suçlanan Ekrem Güner adlı astsubay olaydan 5 yıl sonra 2 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Ordu Ağır Ceza Mahkemesi'nde 21 Temmuz günü sona eren davada Ekrem Güner'e 5 ay 15 gün meslekten men ve 375 bin lira da para cezası verildi.

TİHV kurucu üyelerinden Avukat Bekir Doğanay'ı 30 Mayıs 1992 tarihinde İstanbul Fatih Vezneciler'de "trafik kurallarına uymadığı" gerekçesiyle tokatlayan, hakaret eden ve zorla polis arabasına bindiren Ayhan Acun adlı polis, 3 ay hapis ve 3 ay meslekten men cezasına mahkum oldu. İstanbul 13. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 9 Kasım günü sona eren davada, Ayhan Acun'a verilen hapis cezası 900 bin lira para cezasına çevrildi. Verilen cezalar daha sonra ertelendi. Dava Bekir Doğanay'ın şikayeti üzerine açılmıştı.

"İBDA-C" adlı radikal İslamcı örgüte yönelik olarak Ocak ayında İstanbul'da düzenlenen operasyon sırasında gözaltına alınan Ender Erdem adlı kişiye "işkence yapmakla" suçlanan Mahir Seçer ve Mehmet Güven adlı polisler hakkında açılan soruşturma Kasım ayında takipsizlik kararı verilerek sonuçlandırıldı. Karara, İstanbul Adli Tıp Kurumu'nun verdiği "Sanıkta darp izi bulunamamıştır." şeklindeki doktor raporu gerekçe gösterildi. İstanbul DGM Savcılığı'na gönderilmeden önce götürüldüğü İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda, "sağlam olduğuna" dair rapor düzenlenen Ender Erdem, tutuklandıktan sonra isteği üzerine gönderildiği Eyüp Adli Tabipliği'nden işkence gördüğünü belgeleyen doktor raporu almıştı. Bu arada aynı operasyon sırasında gözaltına alınan Fatih Aydın adlı kişinin yaptığı suç duyurusu üzerine açılan soruşturma sonucunda ise İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nin şeriat yanlısı gruplarla ilgili biriminde görev yapan Mahir Seçer, Mehmet Güven ve Yüksel Türkal adlı polisler hakkında dava açıldı. "İşkence yapmak" suçlamasıyla açılan davaya 1 Aralık günü İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada söz alan Fatih Aydın, Adli Tıp Kurumu doktoru Tamer Apaydım'ı "işkencecilerle işbirliği yapmakla" suçladı.

"Halkın Devrimci Öncüleri adlı örgüte üye olduğu" iddiasıyla 26 Ocak 1993 tarihinde gözaltına alınan ve 15 gün süreyle Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan Erdoğan Toprak adlı kişiye "işkence yapmakla" suçlanan 7 emniyet görevlisi beraat etti. Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 27 Aralık günü sona eren davada verilen kararın gerekçesinde, "Erdoğan Toprak'ın beyanları ve 8 Şubat 1993 tarihli Adli Tıp Kurumu raporu, mağdura gözetim altında kötü muamelede bulunulduğunu göstermektedir. Ancak bu durumun hangi sanık tarafından gerçekleştirildiği belirlenemediği için 'Şüpheli sanık lehine yorumlanır.' ilkesi gereğince, sanıkların beraatlerine karar verilmiştir." denildi. Beraat eden emniyet görevlilerinin adları şöyle: "Mustafa Öner, Necdet Algül, Doğan Kurtuluş, Selçuk Karluk, Mehmet İsmail Bilgen, Yaşar Çiftçi ve Erdoğan Topçu."

Türkiye işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda da sık sık kınandı. Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Komitesi (Helsinki Watch), Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (*) gibi bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarında sürekli olarak

(*) Türkiye'deki işkence olayları Vakfımızın ve diğer insan hakları kuruluşlarının çalışmaları dışında, imzalanan uluslararası sözleşmeler uyarınca Türkiye'de inceleme yapan kuruluşlar tarafından da irdelenmektedir. Bu çerçevede Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT) 1992 ve 1994 yıllarında hazırladığı raporlar ile "Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi"nin 20. maddesi uyarınca kurulan Komite'nin 1993 yılında yayımladığı raporda "Türkiye'de sistematik işkence uygulandığı" belirtilmektedir.

Türkiye'deki işkencenin boyutu ve sistematikliği çarpıcı biçimde ortaya konuldu. Siyasal iktidar ise raporlarda belirtilen konuları düzeltmek ya da işkenceyi önlemek için çaba göstermek yerine, raporları yalanlama ve insan hakları kuruluşlarını "kötü niyetli" olarak nitelendirme uğraşı içine girdi.

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının işkence olaylarına ilişkin tepki ve eleştirilerinden bunalan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na işkence olaylarıyla ilgili olarak yapılan bireysel başvurular nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü. Hatta kimi zaman işkence mağdurlarına tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı.

Örneğin, 1989 yılında yaşanan Yeşilyurt olayı nedeniyle, bu olayın mağduru 4 kişiye toplam bir milyon Fransız Frangı tazminat ödendi. Türkiye'deki insan hakları ihlalleri içinde önemli bir yeri olan bu olay, 14 ve 15 Ocak 1989 tarihlerinde Cizre'ye bağlı Yeşilyurt köyünde meydana geldi. Olayda, köyde yaşayan bazı kişilere askerler tarafından işkence yapıldı ve insan pisiği yedirtildi. Olayın ortaya çıkması üzerine kamuoyunda büyük tepki oldu ve köylülere insan pisiği yedirtilmesi için emir veren Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan hakkında dava açıldı. Binbaşının "can güvenliğinin bulunmadığını" ileri sürmesi üzerine Ankara'da yapılan yargılama sonucunda Cafer Tayyar Çağlayan'a 1 yıl hapis cezası verildi, ancak bu ceza tecil edildi. Bunun üzerine olayın mağdurları Abdullah Gündoğan, Bahattin Müştak, Kamil Müştak ve Abdurrahman Müştak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Başvuruyu incelemeye alan ve Türkiye'nin savunmasını dinleyen Komisyon, köylüleri haklı buldu.

Türkiye ayrıca, 1987 yılı Kasım ayında Türkiye'ye döndükten sonra gözaltına alınan ve işkence gören, Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) liderleri Nihat Sargin ile Haydar Kutlu'nun yaptığı başvurunun Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından kabul edilmesi üzerine, bu kişilere tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı.

Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine bağlı Ormaniçi köyünde 1993 yılı Şubat ayında meydana gelen ve İbrahim Ekinci adlı kişinin ölümü ile çok sayıda kişinin sakat kalmasına yol açan işkenceli sorgulama da Türkiye'yi Avrupa İnsan Hakları Komisyonu gündemine getirdi. Komisyon, işkence sonucunda mağdur olan köylülerin, avukatları aracılığıyla yaptığı başvuruyu kabul etti ve Türkiye'ye olayla ilgili savunma yapması için çağrıda bulundu.

1989 yılında İzmir'de yaşanan bir işkence olayının mağduru olan Yüksel Yağız adlı hastabakıcının Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptığı başvuru da 1994 yılında kabul edildi. Yüksel Yağız bu gelişme üzerine gördüğü işkence nedeniyle 100 bin dolar tazminat istedi. Yüksel Yağız'ın tazminat talebinde bulunmasıyla sonuçlanan süreç şöyle oldu:

İzmir Tepecik SSK Doğumevi Hastanesi'nde 4 Aralık 1989 tarihinde meydana gelen çocuk kaçırma olayı ile ilgili olarak gözaltına alınan Yüksel Yağız'a sorgusu sırasında işkence yapıldı. Çocuk kaçırma olayı ile bir ilgisi olmayan Yüksel Yağız, gördüğü işkenceyi aldığı doktor raporuyla belgeledi ve savcılığa suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusunun dikkate alınması üzerine işkence olayına adı karışan Halil Duygu, Bedir Taşdelen ve Neşet Hacıoğlu adlı polisler hakkında dava açıldı. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, "Yüksel Yağız'a işkence yapanın kim olduğunun anlaşamadığı" gerekçesiyle beraat kararı verildi. Yüksel Yağız'ın bu karara yaptığı itiraz da Yargıtay tarafından kabul edilmedi. Yüksel Yağız daha sonra, Türkiye'deki yasal yolların tıkanıdığı gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Başvuruyu inceleyen Komisyon da 1994 yılında Yüksel Yağız'ı haklı buldu ve Türkiye'nin, kabul ettiği insan haklarına ilişkin sözleşme ve protokollere aynen uymasını istedi.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun Türkiye aleyhinde peş peşe verdiği kararlar yetkilileri telaşa düşürdü. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Yusuf Kenan Doğan Temmuz ayında yaptığı açıklamada insan hakları ihlalleri ile ilgili olarak Komisyon'a yapılan başvurular nedeniyle Türkiye'nin yüklü miktarda tazminat ödemek zorunda kaldığını ve bu durumun ülke saygınlığına zarar verdiğini söyledi. Bu arada Komisyon'da Türkiye'nin avukatlığını üstlenen Prof. Dr. Bakır Çağlar, bu görevinden ayrıldı. Bakır Çağlar, "Türkiye iç hukuk düzenini Avrupa standartları ile uyumlu hale sokmuş değil. Bu olmadığı için Türkiye'nin kirli çamaşırları Strasbourg'da yıkanıyor. Türkiye'nin insan hakları sicili Strasbourg'da hiç iyi değil." dedi.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT), 1994 yılı denetimini Ekim ayında yaptı. Komite üyeleri 10 gün süren çalışmaları sırasında İstanbul, Ankara, Konya, Adana ve Diyarbakır Emniyet Müdürlükleri, bu kentlerdeki bazı polis ve jandarma karakolları ile cezaevlerinde inceleme yaptı. Ayrıca büyük bir bölümü o sırada gözaltında tutulan çok sayıda kişi ile görüştü, bu kişilerin işkence olaylarına ilişkin anlatımlarını dinledi. Komite üyeleri, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan inceleme sırasında, o sırada gözaltında olan İlkyay Özçelik, Aylin Ürkmez ve Sonay Kahraman adlı 3 gençle görüşmek istedi. Bu istekleri yerine getirilmeyen Komite üyelerine, polis yetkilileri tarafından "söz konusu 3 kişinin gözaltında olmadığı" bilgisi iletildi. Olayın peşini bırakmayan Komite üyeleri, İlkyay Özçelik, Aylin Ürkmez ve Sonay Kahraman'a Ankara DGM Savcılığı'nda sorgulandıkları sırada ulaşabildi. Komite'de yer alan bir doktor tarafından muayene edilen söz konusu gençler, Komite üyelerine gördükleri işkenceyi anlattılar. İlkyay Özçelik daha sonra yaptığı açıklamada, görüşme öncesi savcının yanında buldukları sırada sivil polislerin kendilerini "Devlet hakkında kötü bir şey söylerse-niz sizleri yaşatmayız." diyerek tehdit ettiklerini söyledi. Görüşme sırasında yapılan doktor muayenesi sonucunda vücutlarındaki işkence izlerinin saptandığını ve bu konuda rapor düzenlendiğini belirten İlkyay Özçelik, yaptığı görüşme ve anlattıkları nedeniyle sürekli tehdit edildiğini ve can güvenliğinin tehlikede olduğunu bildirdi. Komite üyelerinin kendilerine "Gözaltına alındığımızda sizlere polis tarafından haklarımız okundum mu?" ve "Avukat çağırmanıza izin verildi mi?" gibi sorular sorulduğunu anlatan Aylin Ürkmez de "Komite inceleme yapmadan önce gözaltına tutulduğumuz yerde büyük bir temizlik operasyonu başlatılarak deterjanlı sularla yerler yıkanmış, duvarlar badanalanmış ve bazı yerlere halı serilmişti." dedi.

Bu arada Komitenin Türkiye'ye gelişi öncesinde polis ve jandarma birimleri uyarıldı. Örneğin; Jandarma Genel Komutanlığı tarafından tüm jandarma karakollarına gönderilen 20 Temmuz 1994 tarihli bir yazıda İşkenceyi Önleme Komitesi'nin Türkiye'ye geleceği belirterek, Komite üyelerinin sözleşme gereği yapabileceği program dışı ani ziyaretlerde "arzu edilmeyen durumlara meydan verilmemesi için hazırlıklı olunması" ve "gerekli önlemlerin alınması" istendi. Yazıda Komite'nin daha önceki gelişleri sırasında polis ve jandarma merkezleri ile cezaevlerinde yaptığı incelemeler sonucunda Türkiye hakkında olumsuz raporlar hazırladığına dikkat çekildi.

c)- Gözaltında ya da cezaevinde ölenler

1994 yılında gözaltında (32) ve cezaevinde (2) toplam 34 kişi şüpheli biçimde ya da gördükleri işkence sonucunda yaşamını yitirdi. Ölüm olaylarının 27'si Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, 3'ü İstanbul'da, diğerleri de Doğubeyazıt (Ağrı), Biünyan (Kayseri), Adana ve Adapazarı'nda meydana geldi. Gözaltında ya da cezaevinde yaşamını yitirenlerin sayısında daha önceki yıllara göre, (TİHV, 1990 yılında 9, 1991 yılında 19, 1992 yılında 17, 1993 yılında da 29 kişinin gözaltında ya da cezaevinde öldüğünü saptamıştı.) artış oldu. Gözaltında ya da cezaevlerinde yaşamlarını yitirenlerin listesi şöyle:

01)- Zeynel Bilgen

24 Ocak günü Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Çamyurt köyünden Şenköy Jandarma Karakolu'na, Cebeli Demir adlı kişiyle birlikte ifadeye vermeye giden Zeynel Bilgen, 25 Ocak günü ölü olarak bulundu. Zeynel Bilgen'in ölü olarak bulunması üzerine ailesi savcılığa başvurarak suç duyurusunda bulundu. Bunun üzerine 27 Ocak günü Çamyurt Köyü Muhtarı Hüsnü Akçay ile Salih Çelik ve Cebeli Demir adlı kişilerin ifadesi alındı. Bu kişilerin ifadesi üzerine Şenköy Jandarma Karakol Komutanı ile bu karakolda görevli bir uzman çavuş hakkında soruşturma açıldı. Çamyurt Köyü Muhtarı Hüsnü Akçay ifadesi alındıktan sonra şunları söyledi: "İfademde Cebeli ve Zeynel'i, Salih Çelik'in arabasına bindirip karakola gönderdiğimi ve Zeynel'in bir gün sonra ölü olarak bulunduğunu söyledim. Bunun üzerine jandarma karakol komutanını çağırdılar. Karakol komutanı 'Ben, Zeynel'i çağırmadım böyle bir adamdan haberim yok.' dedi. Ben de, 'Siz bir hafta önce Zeynel'i benden istediniz. Evine de baskın yaptınız, Zeynel tek başına size gelmedi. Cebeli Demir de bu olaya tanıktır' dedim." Olayın tanığı Cebeli Demir de verdiği ifadede şunları anlattı: "Zeynel'le birlikte karakola gittik. Kimliklerimize bakan karakol komutanı beni serbest bıraktı. Daha sonra bir uzman çavuş ile 2 eri çağırıp Zeynel'i onlara teslim etti. Uzman çavuşu tanıyorum. Askerlerin Zeynel'i otobüsle Midyat'a götürmek üzere yola çıktıklarını gördüm. Daha sonra evime döndüm." Zeynel Bilgen'in öldürülmesiyle ilgili olarak açılan soruşturmada bir sonuç çıkmadı. Bunun üzerine Çamyurt Köyü Muhtarı Hüsnü Akçay ile Mehmet Bilgen, Mehmet Elyan ve Ahmet Bilgiç adlı kişiler, DEP Mardin İl Örgütü ve İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurarak Zeynel Bilgin'i öldüren kişilerin cezalandırılması için yardımcı olunmasını istediler.

02)- İbrahim Danış (24)

27 Ocak günü Cizre'nin Kurtuluş mahallesinde yapılan operasyonda özel tim görevlileri tarafından gözaltına alınan İbrahim Danış adlı kişi, sorgu sırasında yaşamını yitirdi. İbrahim Danış'ın cesedi, 30 Ocak günü öğle saatlerinde Kurtuluş mahallesinde bulunan ve İbrahim Danış'ın Abdullah adlı akrabasına ait olan bir eve getirildi. Ceset, burada önce kurşunlandı, ardından da üzerinde bomba patlatılarak parçalandı. Parçalanan cesedin üzerine bir kalashnikof tüfek bırakılarak fotoğraf ve video çekimi yapıldı. Daha sonra mahallede yaşayanları olay yerine çağırın özel tim görevlileri, toplanan kişileri, "Sizlere ibret olsun. Hepinizi böyle geberteceğiz. Artık mahkeme falan yok. Bundan sonra yakaladığımızı böyle öldüreceğiz." diyerek tehdit ettiler. Olay kamuoyuna "Cizre'deki bir eve baskın düzenleyen güvenlik görevlilerine silahla karşılık veren bir PKK militanı öldürüldü." diye yansıtıldı.

03)- Ebubekir Dayan

İfadesi alınmak üzere 24 Ocak günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne çağrılan Ebubekir Dayan adlı imam, Emniyet Müdürlüğü'ne gittikten bir hafta sonra akrabalarına ölü olarak teslim edildi. Ebubekir Dayan'ın cenazesi bir polis panzeriyle Dağkapı mahallesindeki akrabalarına bırakıldı. Ebubekir Dayan'ın ölümü Şırnak Milletvekili Selim Sadak tarafından Meclis gündemine getirildi. İçişleri Bakanı Nahit Mentеше tarafından yanıtlanması istemiyle Meclis Başkanlığı'na soru önergesi veren Selim Sadak, Ebubekir Dayan'ın vücudunda işkence izlerine rastlandığını belirtti. Önergeyi yanıtlayan Nahit Mentеше ise Ebubekir Dayan'ın gözaltında bulunduğu sırada ortaya çıkan kalp rahatsızlığı nedeniyle ve yapılan tıbbi müdahaleye karşın öldüğünü söyledi.

04)- Ömer Alevcan (28)

9 Şubat günü Siirt'in Aydınlar kasabasında polis tarafından gözaltına alınan Ömer Alevcan adlı gencin cesedi 19 Şubat sabahı ailesine teslim edildi. DEP Aydınlar Belediye Baş-

kan Adayı Hüseyin Alevcan'ın oğlu olan Ömer Alevcan, kasabaya gelen Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar ile görüştüktan kısa süre sonra gözaltına alınmıştı. Zübeyir Aydar, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada "Ömer Alevcan'ın gözaltına alındığını öğrendiğim zaman Siirt Valisi Mehmet Süer' i aradım. Vali bey bana, 'Niye telaşlanıyorsunuz? Birkaç soru sorup bırakırlar.' yanıtını verdi. Siirt Emniyet Müdürü Şükrü Önder de Ömer' in gözaltında olduğunu kabul etmişti." dedi. Ömer Alevcan'ın gözaltına alınmasına tanık olan Şefik Kayran adlı genç de yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Ömer' i gözaltına almıadan önce çarşıda gördüm. Konuşurken 56 AV 896 plakalı bir otomobil yanımızda durdu. Araçtan inen sivil kişiler polis olduklarını söyleyerek Ömer' i otomobile bindirdiler." Ömer Alevcan' a yapılan otopsi sonucunda "Bulunduğu hücrede battaniyeden kopardığı bez parçası ile kendini asarak intihar etmiştir" şeklinde rapor düzenlendi. Buna karşılık, cesedi gören yakınları, Ömer Alevcan'ın boynunun kırıldığını, ellerinde morluklar ve yaralar olduğunu, cinsel organında kabuk bağlamış yara bulunduğunu söylediler. Otopsi raporuna itiraz eden, Ömer Alevcan'ın babası Hüseyin Alevcan, yeniden otopsi istediğini, savcının da bu isteğe karşılık kendisini "hapse atmakla" tehdit ettiğini söyledi.

05)- Cemile Şanık (18)

12 Ocak günü Bitlis' in Hizan ilçesine bağlı Vanik köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Cemile Şanık adlı genç kız, 10 Şubat günü ölü olarak bulundu. Vanik köyü yakınlarında cesedi bulunan Cemile Şanık'ın vücudunda işkence izleri olduğu ve kafasının kesilerek öldürüldüğü öğrenildi. Kızı ile oğlu Ramazan Şanık'ın köye gelen güvenlik görevlileri tarafından panzere bindirilerek götürüldüğünü söyleyen Cemil Şanık, "Bir gün sonra Tatvan Tugay Komutanlığı'na gittim. Bana olaydan haberleri olmadığını söylediler. Eve döndükten bir gün sonra da kızımın yırtık elbiselerini köyün yakınlarında buldum. Ondan sonra kendisinden bir haber alamadık. Kızıma tecavüz etmişler ve boğazını kesmişler." dedi. Cemile Şanık 13 Şubat günü Vanik köyünde toprağa verildi.

06)- Velathan Gülşenoğlu (19)

22 Mart günü öğle saatlerinde İstanbul'un Kasımpaşa semti Bahariye Caddesi'nde düzenlenen izinsiz gösteriden sonra gözaltına alınanlardan Velathan Gülşenoğlu götürüldüğü Kasımpaşa Karakolu'nda öldürüldü. Velathan Gülşenoğlu'nun karakolda bir polis tarafından durup dururken boynundan vurulduğu ve kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdiği bildirildi. Polis yetkilileri ise Velathan Gülşenoğlu'nun gözaltına alınan diğer kişilerle birlikte getirildiği karakolda yanında bulunan tabancayı çektiği sırada bir polis memurunun karşılık vermesi üzerine vurulduğunu öne sürdüler. Olaydan sonra Adli Tıp Kurumu'nda yapılan otopside Velathan Gülşenoğlu'nun ölümüne yol açan kurşunun boynun arka yan kısmından girip enseden çıktığı saptandı. Olayla ilgili olarak Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılan soruşturma sonucunda Velathan Gülşenoğlu'nu öldüren Abdullah Bozkurt adlı polis hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan ve 30 yıl hapis cezası istemiyle dava açıldı. Abdullah Bozkurt'un yargılanmasına 8 Eylül günü İstanbul Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Olaydan sonra Van'a tayin edilen Abdullah Bozkurt, duruşmaya katılmadı. Davaya müdahil olarak katılan Avukat Eren Keskin, yargısız infaz olaylarına adı karışan güvenlik görevlilerinin tayin edilmelerine tepki göstererek, "Sanık trafik polisidir ve trafik kurallarına uymayan araçlar için kullanılan çekicide görevlidir. Karakolda bir görevi yoktur. Dava adam öldürmekten açılmıştır. Bu nedenle tutuklanması gerekir." dedi. Eren Keskin'in bu isteği mahkeme tarafından kabul edilmedi. Eren Keskin, davanın 1 Kasım günü yapılan duruşmasında da şunları söyledi: "Velathan ile birlikte gözaltına alınan İlker Mazı olaydan sonra tutuklanmış ancak kısa süre içinde serbest bırakılmıştı. Muhtemelen Velathan da aynı işleme tabi tutula-

çaktı. Velathan, vurulduktan sonra arabanın bagajında hastaneye götürülmüştür. Orada kendisine bir tıbbi müdahale yapılmamıştır.” Eren Keskin, duruşmadan sonra yaptığı açıklamada ise devletin tüm kurumlarıyla bu suça ortak olduğunu belirterek, “Velathan’ın üzerinde bulunduğu öne sürülen tabancanın seri numarası silinmiş. Burada polis kendi suçunu gizlemek için bütün delilleri karartıyor. Velathan’ın elinde silah olmadığı kesin. Velathan’ın olduğu iddia edilen silah polise ait. Ancak seri numarası silindiği için bu durum tespit edilemiyor.” dedi. 22 Aralık günü yapılan duruşmada ise Velathan Gülşenoğlu ile birlikte gözaltına alınan gençlerden İlker Mazı tanık olarak dinlendi. “İzinsiz gösteriye katıldığı” iddiasıyla gözaltına alındığını belirten İlker Mazı şunları anlattı: “Karakola yanımda başka biriyle (Velathan Gülşenoğlu kastediliyor.) götürüldük. Karakola girdikten sonra beni karakolun sol tarafına götürdüler ve üzerimdeki parkamla başımı örttüler. Yüzüm duvara dönüktü. Diğer kişiyi de sağ tarafa götürdüler. Biraz sonra silah sesi duydum. Ancak yüzüm duvara dönük olduğu için silahı kimin sıkıdığını görmedim. Bunun üzerine beni apar topar nezarethaneye indirdiler.”

07)- Abdurrahman Avşar (35)

Şubat ayı sonunda Şırnak’ın Cizre ilçesinde, evi polis tarafından basılarak gözaltına alınan Abdurrahman Avşar adlı kişi, sorgulandığı Şırnak Emniyet Müdürlüğü’nde yaşamını yitirdi. Cizre’de hayvancılık yapan Abdurrahman Avşar’ın cenazesi 2 Nisan günü Şırnak Emniyet Müdürlüğü’ne çağrılan yakınlarına teslim edildi. Abdurrahman Avşar’ın gözaltında bulunduğu süre içinde yakınlarının yaptığı başvurulara, “Gözaltında böyle bir kişi bulunmamaktadır.” yanıtı verildi. Abdurrahman Avşar 3 Nisan günü 500 kişinin katıldığı bir cenaze töreninden sonra Cizre Mezarlığı’nda toprağa verildi.

08)- Garip Ölmez

4 Nisan günü Bitlis’in Ahlat ilçesine bağlı Yoğurtyemez köyünde baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından Ebubekir Coşkun, Sadullah Coşkun, Nazlı Aslan, Mirali Timur adlı kişilerle birlikte gözaltına alınan Garip Ölmez, 14 Nisan ailesine ölü olarak teslim edildi. Ebubekir Coşkun, Sadullah Coşkun, Nazlı Aslan ve Mirali Timur ise tutuklandı. Garip Ölmez’in yakınları olayla ilgili olarak şunları söylediler: “Gözaltına alınanlar 8 Nisan günü Bitlis Jandarma Alay Komutanlığı’na götürülmüşler. Bu durumu öğrendikten birkaç gün sonra bize, “Gelin cenazenizi alın.” diye bir telefon geldi. Bitlis Devlet Hastanesi Morgu’na gittiğimizde, kafası ve karnı yarılmış bir cesetle karşılaştık. Garip’i toprağa verdikten sonra Ahlat Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulunmak istedik. Ancak savcı bizi azarladı ve ‘Ne işkencesi, işkence diye bir şey olmaz.’ diye bağırdı. Daha sonra da bizi kovdu.” İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, olayla ilgili olarak Meclis İnsan Hakları Komisyonu’na başvurdu. Ercan Kanar’ın başvurusunu Haziran ayında yanıtlayan Komisyon Başkanı Sabri Yavuz, Garip Ölmez’in gözaltında tutulduğu Bitlis Jandarma Alay Komutanlığı’nda öldüğünü doğruladı. Olayla ilgili soruşturma açıldığını ve Garip Ölmez’e otopsi yapıldığını bildiren Sabri Yavuz, ölüm nedeninin kesin olarak öğrenilmesi için cesetten alınan parçaların Adli Tıp Kurumu’na gönderildiğini söyledi.

09)- Kamil Gündoğan (28)

29 Nisan günü Diyarbakır’ın Lice ilçesindeki otobüs terminalinde gözaltına alınan Kamil Gündoğan adlı kişi Lice Mezarlığı’nda ölü olarak bulundu. Vücudunda işkence izleri bulunan Kamil Gündoğan’ın 6 Mayıs günü belediye görevlileri tarafından gömüldüğü bildirildi. Lice Cumhuriyet Savcısı Özcan Küçüköz tarafından imzalanan otopsi raporunda, “Kamil Gündoğan’ın faili meçhul bir cinayet sonucunda öldürüldüğü” belirtildi. Kamil Gündoğan’ın eşi Aysel Gündoğan olayla ilgili olarak şunları söyledi: “Kamil, 26 Nisan günü Lice’de 2 arka-

daşıyla birlikte polis tarafından gözaltına alındı ve 29 Nisan günü saat 16.00 sıralarında serbest bırakıldı. Ancak daha sonra jandarmalar tarafından tekrar gözaltına alınmış. Kamil tekrar gözaltına alınca Lice Emniyet Müdürlüğü'ne gittim. Görüştüğüm bir yetkili bana, 'Kamil serbest bırakıldığı için jandarma komutanı kızmış ve onun tekrar gözaltına alınması için emir vermiş,' dedi. Bunun üzerine Diyarbakır DGM'ye başvurudum. Bana, "eşimin gözaltında olmadığı" söylendi. Lice Mezarlığı'na 3 kişinin gömüldüğünü duyunca, Lice Cumhuriyet Savcılığı'na başvurudum. Cesetlerden birinin eşime ait olduğu anlaşıldı. Cesedinde işkence izleri vardı. Gözlerinde birer, sol yanında da 3 kurşun izi vardı. Mezarlıktaki diğer iki cesette de işkence izi vardı. Adlarının "Kadri Yılmaz" ve "Aydın Tekay" olduğunu öğrendiğim bu kişilerin başlarına birer kurşun sıkılmıştı."

10)- Kadri Yılmaz

1 Mayıs günü Diyarbakır'ın Bağlar 5 Nisan mahallesindeki evine baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından babası Mehmet Yılmaz (70), kardeşleri Hasan Yılmaz, Esat Yılmaz ve Tahir Yılmaz ile birlikte gözaltına alınan Kadri Yılmaz, daha sonra Lice Mezarlığı'nda ölü olarak bulundu. Kadri Yılmaz ile babası ve kardeşleri gözaltına alındıktan sonra 5 Nisan mahallesindeki polis karakoluna götürüldü. Burada Kadri Yılmaz'ın babası ve kardeşleri serbest bırakıldı. Kadri Yılmaz ise siyasi polise teslim edildi. Bu gelişme sonrasında Kadri Yılmaz'ın yakınları tarafından Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan başvuruya, "gözaltında böyle bir kişinin bulunmadığı" yanıtı verildi. Ancak daha sonra Kadri Yılmaz'ın ölü olarak Lice Mezarlığı'na getirildiği ve gömüldüğü ortaya çıktı.

11)- Aydın Tekay

1 Mayıs günü Diyarbakır'da gözaltına alınan Aydın Tekay daha sonra yaşamını yitirdi. Lice Mezarlığı'na gömülen Aydın Tekay'ın ölümü, kendisi gibi gözaltına alınan ve daha sonra ölü olarak bulunan Kamil Gündoğan'ın eşi Aysel Gündoğan'ın yaptığı açıklama üzerine ortaya çıktı.

12)- Bedel Özkan

13)- Hasan Ateş

8 Mayıs günü Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Kurudere köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan köyün muhtarı Bedel Özkan ile Hasan Ateş adlı kişi 11 Mayıs sabahı köy yakınlarında ölü olarak bulundu. Bedel Özkan ve Hasan Ateş'in işkence yapılarak öldürüldükleri ve gözlerinin oyulmuş olduğu belirlendi. Olay kamuoyuna, "PKK militanları tarafından kaçırılan 2 köylü ölü olarak bulundu" şeklinde yansıtıldı. Olay üzerine Hakkari Valisi Lütfullah Bilgin ile görüşen bir grup köylü, Bedel Özkan ve Hasan Ateş'i öldürenlerin bulunarak cezalandırılmasını istediler. Kurudere köyünde köy korucusu olarak görev yapan 48 kişi 1993 yılı Kasım ayında görevlerini bırakmışlardı. Bu olay üzerine köy, güvenlik görevlileri tarafından sık sık basılmaya başlanmıştı.

14)- Nimet Barut (57)

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Ağılı köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan köyün muhtarı Nimet Barut, 12 Mayıs sabahı ölü olarak bulundu. Nimet Barut'a yapılan otopside, "ölüme göğüs ve kalp damarlarındaki ezilmenin yol açtığı" belirtildi. Ağılı köyünde yaşayanlar şunları söylediler: "6 Mayıs günü köy basıldı. O sırada namaz kılmak için hazırlık yapıyorduk. Askerlerin namaz kılmamıza izin vermemeleri üzerine Nimet Barut, askerlerden namaz kılınmasına izin verilmesini istedi. Askerler bunun üzerine Nimet Barut'u azarladılar ve bazı evleri yakmaya başladılar. Nimet Barut, bu kez evlerin yakılmaması için araya girmek istedi. Ancak askerlerin küfürleriyle karşılaştı. Askerler, daha

sonra köydeki herkesi kadın-çocuk ayırımı yapmadan yere yatırıp dövmeğe başladı. Nimet Barut, kadınların dövülmesine de tepki gösterdi. Askerler bu kez onu döverek ve sürükleyerek köy dışına götürdüler. Nimet Barut'u 6 gün aradık, ancak bulamadık. Çevre köylerde yaşayanlar, daha sonra cesedi dağda bulmuşlar.”

15)- Ali Beki

12 Haziran günü Siirt'e bağlı Kışlacık köyüne güvenlik görevlileri tarafından yapılan baskından sonra gözaltına alınan Ali Beki adlı kişi yaşamını yitirdi. "15 Haziran günü öldüğü" belirtilen Ali Beki'nin cesedi, 16 Haziran günü askerler tarafından Siirt Devlet Hastanesi Morgu'na bırakıldı. Yapılan resmi açıklamada, "Ali Beki'nin 15 Haziran günü PKK'ya ait sığınakları göstermek için götürüldüğü Aktaş köyü yakınlarında bir uçurumdan atlayarak intihar ettiği" öne sürüldü. Aktaş köyünde yaşayanlar ise böyle bir intihar olayını duymadıklarını ve Ali Beki'nin işkence ile öldürülmüş olabileceğini söylediler.

16)- Mahmut Tanlı (22)

27 Haziran günü Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Örtülü köyüne baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Mahmut Tanlı adlı genç, bir gün sonra ailesine ölü olarak teslim edildi. Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada, Mahmut Tanlı'nın kalp krizi geçirekerek öldüğü öne sürüldü. Yapılan açıklamaya tepki gösteren, Mahmut Tanlı'nın babası Mustafa Tanlı, "Oğlumun vücudunda darp izleri vardı. Vücudu morluklarla kaplı idi. Elinde ve ayaklarında yanık izleri bulunuyordu. Oğlumun işkence sonucunda öldüğü her halinden beliydi. Oğlum kalp hastası değildi. Onu, işkence yaparken yüksek voltajlı elektrik vererek öldürdüklerini sanıyorum." dedi. Mustafa Tanlı'nın yaptığı suç duyurusu üzerine olayla ilgili soruşturma açıldı. Soruşturma sırasında, ölüm nedeninin kesin olarak saptanabilmesi için Mahmut Tanlı'ya yeniden otopsi yapılmasına karar verildi. Bu karar uyarınca Mahmut Tanlı'nın cesedi mezardan çıkartılarak İstanbul Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Mahmut Tanlı'nın cesedi, yapılan incelemeden sonra yeniden Doğubeyazıt'a getirildi ve 3 Haziran 1995 tarihinde ikinci kez toprağa verildi.

17)- Osman Akın (32)

Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Şıvgın köyünde "devlete hakaret ettiği" iddiasıyla jandarma tarafından gözaltına alınan Osman Akın adlı kişi sorgulandığı Bünyan Jandarma Karakolu'nda yaşamını yitirdi. Karakol yetkilileri, "Osman Akın'ın gözaltında tutulduğu hücrede 27 Temmuz Çarşamba sabahı ölü olarak bulunduğunu" bildirmek dışında bir açıklama yapmadılar. Osman Akın'ın ölümüyle ilgili olarak Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

18)- Abdullah Baskın

23 Temmuz günü Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Gümüşörgü köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Abdullah Baskın adlı genç gözaltında yaşamını yitirdi. Gözaltına alındıktan sonra Batman Jandarma Komutanlığı'nda sorgulanan Abdullah Baskın, 3 Ağustos günü mahkemeye için Kozluk'a götürülürken yolda rahatsızlandı. Rahatsızlanmasına karşın hastaneye götürülmeyen ve geceyi Kozluk Jandarma Tabur Komutanlığı'nda geçiren Abdullah Baskın, rahatsızlığının artması üzerine Batman Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Abdullah Baskın, 4 Ağustos sabahı öldü. Ölümü hakkında resmi bir açıklama yapılmayan Abdullah Baskın'ın cenazesi 4 Ağustos akşamı ailesine teslim edildi. Gümüşörgü köyüne yapılan baskında gözaltına alınan diğer kişiler, Abdullah Baskın'ın gözaltında bulunduğu süre içinde askıya alındığını ve elektrik işkencesine maruz bırakıldığını bildirerek, ölüme bu işkencelerin yol açtığını söylediler.

19)- Ahmet Demiray (29)

22 Temmuz günü Diyarbakır'ın Seyrautepe semtinde köy korucuları tarafından gözaltına alınarak Lice Jandarma Komutanlığı'na götürülen Ahmet Demiray adlı kişi, 14 Ağustos günü Lice'ye bağlı Dibek köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Ahmet Demiray, Lice Cumhuriyet Savcılığı'nın verdiği izinle 15 Ağustos günü Lice Mezarlığı'na gömüldü. Ahmet Demiray'ın ölümü, cenaze toprağa verildikten 5 gün sonra polisler tarafından babası Hüsnü Demiray'a duyuruldu. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Hüsnü Demiray, ölüm haberini alınca Lice'ye gittiğini ve orada oğlunun öldürülmesiyle sonuçlanan olayı araştırdığını söyledi. Oğlunun, onu Lice Jandarma Komutanlığı'ndan alarak Lice dışındaki bir yere götürülen köy korucuları tarafından bir elektrik direğine bağlandıktan sonra roketatarla öldürüldüğünü anlatan Hüsnü Demiray, çocuğunun vücudunun bu nedenle parçalandığını söyledi. Oğlunu öldüren köy korucuları ile götürülen köy korucularının aynı kişiler olduğunu belirten Hüsnü Demiray, söz konusu köy korucuları ile Jandarma Komutanlığı yetkilileri hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan dava açılması için savcılığa suç duyurusunda bulundu. Oğlu gözaltında iken Diyarbakır DGM Savcılığı'na başvuran Hüsnü Demiray'a, "Ahmet Demiray'ın Diyarbakır Jandarma Komutanlığı'nda gözaltında olduğu" yanıtı verilmişti.

20)- Lokman Alicioğlu (19)

19 Ağustos günü saat 08.30 sıralarında Adana'nın Şakirpaşa mahallesinde Mardin'in Derik ilçesi nüfusuna kayıtlı olan ve Viranşehir'de oturan Lokman Alicioğlu adlı gencin cesedi bulundu. Adana Valiliği, Lokman Alicioğlu'nun Adana Yeni Sanayi Sitesi'ndeki bir trafoya bomba yerleştirmek isterken, bombanın elinde patlaması üzerine öldüğünü açıkladı. Lokman Alicioğlu'nun babası Hasan Alicioğlu ise oğlunun sağ kolunun geçirdiği felç nedeniyle tutmadığını, yürürken de aksadığını belirterek şunları söyledi: "Oğlumun fiziki yapısı bir yeri bombalamak için uygun değildir. Üstelik olay yerinde trafo da yok. Emniyet'in açıklaması çelişkili. Bir aydır tedavi için Adana'da bulunan oğlum Viranşehir'de lise öğrencisi iken, o tarihte Viranşehir'de görev yapan Tayfun adlı bir polis tarafından sık sık gözaltına alınıp ölümle tehdit ediliyordu. Daha sonra Adana'ya tayin olan bu polis, HADEP Seyhan İlçe Kongresi sırasında gözaltına alınan kızıma, Lokman'ı sorup, ölümle tehdit etmişti. Lokman'ın 16 Ağustos günü yapılan genel kimlik kontrolü sırasında gözaltına alındığını sanıyorum. Onu işkence ile öldürdüklerine inanmıyorum. Şimdi, 'Elinde bomba patladı.' diyerek olayı kapatmaya çalışıyorlar." Lokman Alicioğlu'nun dayısı Nuri Özkan ise 16 Ağustos sabahı Viranşehir'e gitmek üzere evden ayrılan yeğeninin büyük bir olasılıkla yapılan kimlik kontrolü sırasında gözaltına alındığını ve daha sonra işkenceyle öldürüldüğünü söyledi. Lokman Alicioğlu, 1994 yılı Ocak ayında Ankara'ya gelerek TİHV'ye başvurmuştu. Başvurusunda, 1993 yılında 7-8 kez polis tarafından gözaltına alındığını anlatan Lokman Alicioğlu, sorgulandığı Urfa ve Viranşehir Emniyet Müdürlükleri'nde işkence gördüğünü bildirmişti. Gördüğü işkence nedeniyle sağlığının bozulduğunu belirten Lokman Alicioğlu, tedavisi için yardımcı olunmasını istemişti.

21)- Can Demirağ (24)

21 Ağustos günü, İstanbul'daki bir cinayet olayı nedeniyle polis tarafından gözaltına alınan Can Demirağ adlı genç, sorgulandığı Kadıköy Emniyet Müdürlüğü'ndeki hücrelerinde 23 Ağustos sabahı ölü olarak bulundu. Polis yetkilileri, Can Demirağ'ın hücredeki havalandırma penceresinin demirine kendisini çarşafıyla asarak intihar ettiğini öne sürdüler. Can Demirağ'ın annesi Sakine Demirağ ise oğlunun cinayete bir ilgisi olmadığı halde polisler tarafından suçlu olarak gösterilmek istendiğini ve gördüğü işkence sonucunda öldüğünü söyledi. Can Demirağ'ın kardeşi Gülcan Demirağ ise ağabeyinin arandığını duyunca polise teslim olduğunu belirterek şöyle konuştu: "Ağabeyim teslim olduktan sonra Gayrettepe'deki Cinayet

Masası'na götürüldü. Ardından beni ve diğer kardeşlerim Tayfun ile Demirhan'ı da gözaltına aldılar. Hepimizi ayrı ayrı hücrelere koydular. Gece çılgınlık duyuyordum. Bunun üzerine 'Ağabeyime bir şey yapmayın, kalp hastasıdır.' diye bağırdım. Ama beni kimse dinlemedi. Ağabeyimin cesedini Adli Tıp'da gördüm. Koltuk altları, kasığı ve tabanları morarmıştı. İşkenceden öldüğünü gizlemek için olaya intihar süsü veriyorlar. Ağabeyimin ölümünü haber veren polisler, gazetecilerle görüşmememiz için bizi uyardılar." Can Demirağ'ın diğer kardeşi Demirhan Demirağ da gözaltında kendisinin ve diğer ağabeyi Tayfun'un polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı. Can Demirağ, 25 Ağustos günü ailesi, yakınları ve arkadaşlarının katıldığı bir cenaze töreninden sonra İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'nda toprağa verildi. Can Demirağ'a yapılan otopsi sonrası hazırlanan raporda, ölümün intihar sonucunda meydana geldiği ve ceset üzerinde darp izine rastlanmadığı belirtildi.

22)- Cihan Akkum (21)

10 Ağustos günü Diyarbakır'ın Bağlar semtinde polis tarafından gözaltına alınan Cihan Akkum adlı genç, 25 Ağustos günü ailesine ölü olarak teslim edildi. Polis yetkilileri, gözaltına alındıktan sonra Diyarbakır Polis Okulu'nda sorgulanan Cihan Akkum'un kendisini battaniye ile asarak intihar ettiğini öne sürdüler. 25 Ağustos günü Diyarbakır'da toprağa verilen Cihan Akkum'un gözaltına alındığı polis ve Diyarbakır DGM yetkilileri tarafından kabul edilmemişti. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Cihan Akkum'un babası Ahmet Akkum, "Oğlumun cesedini morgda gördüm. Vücudu morluklarla doluydu. Boğazımda ince bir ip izi vardı. Oğlumun intihar ettiğine inanmıyorum. Onu polisler öldürdü." dedi.

23)- Elif Leyla Çelik

13 Eylül gecesi, "bir banka şubesine bomba attığı" iddiasıyla Adapazarı'nda gözaltına alınan 18-19 yaşlarındaki bir genç kız, gözaltında tutulduğu Sakarya Emniyet Müdürlüğü'nde yaşamını yitirdi. Yapılan resmi açıklamada, "genç kızın Emniyet Müdürlüğü'nün 4. katından atılarak intihar ettiği" öne sürüldü. Ölen genç kızın üstünden "Nuriye Özgüroğlu" adına düzenlenmiş bir kimlik çıktı. Daha sonra yapılan araştırma sonucunda genç kızın adının Elif Leyla Çelik olduğu öğrenildi.

24)- Bedri Tan (40)

13 Eylül gecesi Diyarbakır'a bağlı Kadı köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan, köyün muhtarı Bedri Tan, 14 Eylül günü ailesine ölü olarak teslim edildi. Güvenlik yetkilileri, Bedri Tan'ın, PKK militanlarına ait bir sığınağı güvenlik görevlilerine gösterirken mayına basarak öldüğünü öne sürdüler. Bedri Tan'ın çocukları ise olayla ilgili olarak şunları söylediler: "Eve gelen askerler babamızı bir odaya soktular. Odadan sürekli bağırma sesleri geliyordu. Samıyoruz işkence yapıyorlardı. Bir saat içeride kaldıktan sonra dışarı çıktılar ve babamızı panzere bindirip götürdüler. Babamız şimdiye kadar hiçbir siyasi olaya karışmamıştı. Devletle sorunu olmayan bir insandı. Gözaltına alındıktan bir gün sonra Hani Jandarma Karakolu'ndan telefon ettiler ve cenazesini almamızı istediler. Karakola gittiğimizde babamın cesedini torbaya konulmuş halde avluda bulduk. Cesedin üst tarafı tamamen parçalanmıştı. Bize verilen defin ruhsatında babamın mayına basarak öldüğü yazıyordu. Mayına basan insanın öncelikle ayaklarından yara alması gerekirken, babamızın belden yukarıya parçalanmıştı. Onun işkenceyle öldürüldüğüne inanıyoruz."

25)- Ramazan Öziak (18)

26)- Süleyman Ongun

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde kalan bir tutuklunun Cumhuriyet Savcılığı'nın talimatıyla 3 Ekim günü yeniden sorguya götürülmek istenmesine tepki göstererek direnişe geçen

tutukluların bulunduğu koşullara 4 Ekim günü güvenlik görevlileri tarafından operasyon düzenlendi. Operasyon sırasında Ramazan Özüak adlı tutuklu öldü, 50' den fazla tutuklu yaralandı. Aralarında yaralananların da bulunduğu çok sayıda tutuklu olaydan sonra Gaziantep E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Gaziantep'e gönderilen yaralılarından Süleyman Ongun, 20 Ocak 1995 tarihinde öldü. Cezaevindeki tutuklu ve hükümlüler yaptıkları açıklamada, Süleyman Ongun'un sağlık durumu kötü olmasına karşın hastaneye gönderilmediğini, bu nedenle yaralarının iltihaplandığını ve yetersiz bakım yüzünden öldüğünü savundular. (Ayrıntılı bilgi sayfa 233-234' de)

27)- Aydın Kışmır (26)

6 Ekim gecesi Diyarbakır'ın Hatboyu semtindeki evine polis tarafından yapılan baskında 2 kardeşi ile birlikte gözaltına alınan Aydın Kışmır adlı kişi sorgulandığı Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde öldü. Cenazesi 12 Ekim günü ailesine teslim edilen Aydın Kışmır'ın göğüs ve sırtında darp izleri, kafasında da eziklik bulunduğu, ölüme ise beyin kanamasının neden olduğu bildirildi. Aydın Kışmır'le birlikte gözaltına alınan ve ölüm olayından sonra serbest bırakılan kardeşi Turan Kışmır yaptığı açıklamada, "Ağabeyimi emniyette baygın halde mindere yatırmışlardı. Polisler kendisine son bir şans tanıdıklarını ve konuşmadığı takdirde öldürüleceğini söylüyordu. Ağabeyim bunun üzerine slogan atmaya başladı. Orada bulunan bütün polisler ağabeyimi dövmeye başladılar." dedi. Aydın Kışmır 13 Ekim günü Diyarbakır'da toprağa verildi. Aydın Kışmır ile birlikte gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan Barış Kalkan adlı kişi ise cezaevinde yaptığı açıklamada şunları anlattı: "Aydın'ı hemen işkenceye almışlardı. Bağırması, çığlıkları yapılan işkencenin boyutunu gösteriyordu. 'Biz bugüne kadar birçok kişiyi öldürdük. Seni de öldürüp bir kenara atar, ailene kaçarken düştü deriz.' diyorlardı. Bu durum birkaç gün devam etti. Polisler olayı örtbas etmek için bana düzmece bir ifade imzalatmak istediler. İfadede, Aydın'ın yakalama esnasında kaçmak istediği ve bu sırada yere düşerek kafasından yaralandığı yazılıydı."

28)- Bayram Duran (26)

İstanbul Gaziosmanpaşa'daki Gazi Polis Karakolu'nda gözaltında tutulan Bayram Duran adlı kişi, 16 Ekim sabahı öldü. Polis yetkilileri, Bayram Duran'ın karakolda geçirdiği kalp krizi sonucunda öldüğünü öne sürdüler. Ancak bu açıklama Bayram Duran'ın yakınları tarafından kabul edilmedi. Bayram Duran'ın babası Ali Duran şunları söyledi: "15 Ekim günü oğlumun gözaltına alındığını duydum. Oğlumun neden gözaltına alındığını öğrenmek için karakola gittim. Karakolda oğlumla görüşme izin verdiler. Kendisine yemek ve sigara götürdüm. Bana, bir suçu olmadığını söyledi, 'Beni birisiyle karıştırıyorlar,' dedi. Oğlumun son gördüğümde bir şeyi yoktu. Kendisiyle görüştüğümde gayet sağlıklıydı. Mahallede manavlık yapan Mehmet Yahşi de oradaydı. Oğlumun kendisine 25 milyon lira borçlu olduğunu söyleyerek 'Bu parayı bana verirsen oğlun kurtulur. Yoksa buradan ölüsü çıkar.' dedi. Polislerin yanında bana açık bunu söyledi. Daha sonra öğrendiğime göre adını bilmediğim bir komiser, Mehmet Yahşi'nin akrabasıymış. Oğlumun Mehmet Yahşi ile bir alacak verecek meselesi yoktu. Bildiğim kadarıyla birbirlerini de tanımazlardı." 16 Ekim günü yeniden karakola gittiğini söyleyen Ali Duran, "Karakolda, beni, 'Oğlunu hastaneye kaldırdık, gel çay içelim.' diyerek kahveye götürdüler. Beraber çay içtik. Kendilerine inandım. Oysa o sırada oğlumun cesedini karakoldan alarak Adli Tıp Morgu'na götürmüşler. Bana daha sonra, 'Oğlun Cerrahpaşa Hastanesi'nde.' dediler. Kahveden çıkıp oraya gittim. Oğlumun hastane yerine Adli Tıp Morgu'nda bulduk." dedi. Bayram Duran 18 Ekim günü İstanbul'da toprağa verildi. Cenaze törenine katılanlar, Bayram Duran'ın işkenceyle öldürüldüğünü bildirerek uzun süre protesto gösterisi yaptı. Bayram Duran'ın babası Ali Duran, Gazi Polis Karakolu'nda görev yapan

polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Bu arada Bayram Duran'ın gözaltında bulunduğu süre içinde eni 90, boyu da 152 santim olan bir hücrede tutulduğu ortaya çıktı.

29)- Ali Karaca (61)

10 Ekim günü Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Güleç köyü Kom mezrasına baskın yapan askerler tarafından "militanlara yiyecek verdiği" iddiasıyla gözaltına alınan Ali Karaca adlı değirmenci, 13 Ekim günü hastanede öldü. Ali Karaca, doğum yeri olan Güleç köyünün askerler tarafından ablukaya alınması nedeniyle Elazığ'da toprağa verildi. Ali Karaca'nın yakınları olayı şöyle anlattı: "Mezrayı basan Ataçınarı Jandarma Karakolu'ndaki askerler Ali'nin gerillalara un verdiğini söylediler. O da, 3 yıldır değirmeninini çalışmadığını belirterek bu suçlamayı reddetti. Buna rağmen Ali'yi döverek helikoptere bindirip götürdüler. Helikopterle önce Ataçınarı Jandarma Karakolu'na daha sonra Tunceli'ye götürmüşler. Onu Tunceli Devlet Hastanesi'nde bulduk. Öğrendiğimiz kadarıyla polisler tarafından baygın ve çıplak olarak yol kenarında bulunup hastaneye getirmiş. Durumu ağır olduğu için Elazığ Devlet Hastanesi'ne kaldırdık. 3 gün komada kaldıktan sonra yaşamını yitirdi. Hastanede bize önce, 'Vücudunda darp izleri var ve başından aldığı darbe yüzünden öldü.' dediler. Daha sonra askerler araya girince bu sefer menenjit ve yüksek tansiyon nedeniyle öldüğünü söylediler. Ayrıca daha önce çekilen filmlerini de vermediler."

30)- Emin Dündar

5 Ekim günü Siirt'e bağlı Kavakgözü köyü yakınlarında PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmadan sonra köye baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından Abdullah Demir, Sıddık Yılmaz, Mehmet Çetin ve Nezir Yılmaz adlı kişilerle birlikte gözaltına alınan Emin Dündar 17 Ekim günü ailesine ölü olarak teslim edildi. Emin Dündar, gözaltına alındıktan sonra önce Siirt Jandarma Alay Komutanlığı'na ardından da Siirt Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Emin Dündar'ın yakınları, "Siirt Cumhuriyet Savcılığı'nın Emin Dündar'ın gözaltında öldüğünü kabul ettiğini" belirttiler. Emin Dündar ile birlikte gözaltına alınan 4 kişiden Mehmet Çetin, Sıddık Yılmaz ve Nezir Yılmaz serbest bırakıldı, Abdullah Demir ise tutuklandı.

31)- Abdulkerim Alataş (54)

15 Ekim günü Van'ın Gevaş ilçesine bağlı Anaköy'e baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Abdulkerim Alataş adlı kişi, 19 Ekim günü yaşamını yitirdi. Köyde yaşayanların verdiği bilgiye göre, Anaköy yakınlarında 4 askerin ölümüyle sonuçlanan çatışmanın ardından köye yapılan baskında Kerem Aladağ, Abdulkerim Altuntaş, Gıyasettin Arvas, Abdulkerim Alataş ve Cemil Akdi adlı kişiler gözaltına alındı. "Gözaltında buldukları süre içinde işkence gördükleri" bildirilen bu kişilerden Cemil Akdi ve Abdulkerim Altuntaş 18 Ekim günü serbest bırakıldı. Abdulkerim Alataş ise gördüğü işkenceden dolayı 19 Ekim günü öldü. Bir süre daha gözaltında kalan diğer 2 kişi ise tutuklandı.

32)- Bekir Önder (30)

4 Kasım günü Mardin'in Kızıltepe ilçesinde polis tarafından gözaltına alınan ve 16 gün sorgulandıktan sonra tutuklanan Bekir Önder adlı kişi, Mardin Cezaevi'nde 28 Kasım günü öldü. Bekir Önder'in cenazesi, yapılan otopside sonradan 30 Kasım günü Kızıltepe'de toprağa verildi. Bekir Önder ile birlikte gözaltına alınan ve tutuklanan ağabeyi Ahmet Önder, "Kızıltepe Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında kaldığımız 16 gün boyunca bana ve Bekir'e elektrik verme, askıya asma, haya sıkma gibi işkenceler yapıldı. Kardeşim işkence sonucunda çok bükün düşmüş ve hastalanmıştı. 21 Kasım günü mahkemeye çıkarıldık. Kardeşimin durumu iyi değildi. Buna rağmen beni ve kardeşimi tutukladılar." dedi. Bu arada Mardin Ceza-

evi'ndeki tutuklular tarafından yapılan açıklamada, 21 Kasım günü tutuklanarak Kızıltepe Cezaevi'ne gönderilen Bekir Önder'in doktora gitme isteğinin 28 Kasım gününe kadar yerine getirilmediği belirtildi. Bekir Önder'in, 28 Kasım günü kendisini muayene eden doktorun, "Yarım saat içinde hastaneye götürülmezse ölür." demesi üzerine Mardin'e sevk edildiğinin anlatıldığı açıklamada, "Bekir Önder'e hastanede hiçbir tıbbi müdahale yapılmamış ve cezaevine geri gönderilmiştir. Bekir Önder, cezaevine geldikten bir saat sonra ölmüştür." denildi.

33)- Ferhat Demir

34)- Nefiye Çelik

7 Kasım günü Batman'da kaldıkları eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Ferhat Demir ve Nefiye Çelik adlı 2 PKK militanı, gözaltında öldü. Batman Emniyet Müdürlüğü'nde bir ay gözaltında tutulan Ferhat Demir ve Nefiye Çelik ile birlikte gözaltına alınan 10 kişi, 7 Aralık günü Batman Adliyesi'ne getirildi. Sorgulama sonucunda 10 kişiden Seyran Hamarat serbest bırakıldı. Mehmet Atay, Şükran Gürbüz, Arif Arıtürk, Medeni Çelik, Metin Güneş, Remziye Yıldız, Tarhan Arıtürk, Ramazan Çakmak ve Mehmet Gönül ise tutuklandı. 10 kişi ile birlikte Adliye'ye götürülmeleri gereken Ferhat Demir ve Nefiye Çelik ise 8 Aralık akşamı jandarmalar tarafından ailelerine ölü olarak teslim edildi. Ferhat Demir ve Nefiye Çelik Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Yolbaşı köyünde 9 Aralık günü toprağa verildi. Batman Valisi Salih Şarman, "Ferhat Demir ve Nefiye Çelik'in, güvenlik görevlileri ile birlikte gittikleri sığınaktaki bombanın patlaması sonucunda öldüğünü" öne sürdü. Bölgedeki kaynaklar ise 2 kişinin, 7 Aralık günü Kozluk'un Ulaşlı köyü civarındaki petrol arama alanına götürülerek öldürüldüğünü bildirdiler. Olayla ilgili olarak savcılığa suç duyurusunda bulunuldu.

d)- Ortadan kaybolanlar

1994 yılında, gözaltında ya da cezaevlerinde meydana gelen işkence sonucu ölüm olaylarının yanısıra ortadan kaybolmaların da önüne geçilemedi. Yıl boyunca, gözaltına alındığı ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğü konusunda son derece ciddi delil ve tank anlatımları bulunan 49 kişi ortadan kayboldu. Kaybolanların sayısında daha önceki yıllara göre, (TİHV'nin daha önce yayımladığı raporlarda, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1991 yılı başına kadar 10, 1991 yılında 3, 1992 yılında 8, 1993 yılında da 12 kişinin ortadan kaybolduğu (*) belirtmişti,) önemli artış oldu.

Kayıplarla ilgili olarak ortaya atılan iddialar, araştırılmak bir yana ciddiye bile alınmadı. Kaybolanların akıbetleri, daha önceki yıllarda kaybolanlarda olduğu gibi ortaya çıkarılmadı. Resmî makamlar, kayıp kişilerle ilgili olarak yapılan her başvuruya, "Bahsedilen kişi gözaltına alınmamıştır." ya da "Kendisini biz de arıyoruz." gibi yanıtlar vermekle yetindi. Kayıp yakınlarının düzenlediği protesto gösterileri çoğu kez polis zoruyla engellendi. Bu arada ortadan kaybolanlardan 2'si kendilerini kaçırın kişilerin elinden sağ olarak kurtulabildi.

1 Eylül günü Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki evine kimliği belirsiz kişiler tarafından düzenlenen baskından sonra kaçırılan Abdullah Aydın adlı iş adamı, 15 Eylül günü sağ olarak bulundu. Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, Abdullah Aydın'ın Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığını ve polis tarafından basılan bir evin bodrumunda, öldürülmek üzere elleri bağlı olarak bekletilirken bulunduğunu açıkladı. Açlık ve işkence nedeniyle son derece bitkin durumda olan Abdullah Aydın, uzun süre hastanede tedavi gördü.

(*) 12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1994 yılı başına kadar geçen süre içinde ortadan kaybolanların listesi sayfa 206-207'de yer almaktadır.

29 Kasım günü İstanbul Kadıköy'deki evinin önünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Ayhan Uzala (36) 19 Aralık günü serbest bırakıldı. Ayhan Uzala, yaptığı açıklamada kontr-gerilla ya da MİT görevlisi olduğunu sandığı kişiler tarafından kaçırıldığını, 20 gün boyunca manevi işkence gördüğünü ve ölümlle tehdit edildiğini belirterek, "Faili meçhul cinayetler zincirinin yeni bir halkası olacaktım. Sağ kurtulmamda Hollanda vatandaşı olman etkili oldu." dedi. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar da yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Ayhan Uzala'nın 20 gün boyunca yaşadıklarını biliyoruz. Ayhan Uzala'nın öldürülmesini Hollanda vatandaşı olması ve belki de olayın Avrupa Birliği tartışmalarının yapıldığı bir döneme rastlaması engellemiştir. Yetkililer suçüstü yakalanmıştır. Bu olay, kayıplardan üst düzey yetkililerin de haberdar olduğunu kanıtlamıştır."

1994 yılında ortadan kaybolan HADEP Elbistan İlçe Başkanı Hüseyin Koku (42) ise Abdullah Aydın ve Ayhan Uzala kadar şanslı olamadı. 20 Ekim günü kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Hüseyin Koku, 27 Nisan 1995 tarihinde ölü olarak bulundu. Malatya'nın Pötürge ilçesi yakınlarında cesedi bulunan Hüseyin Koku'nun başının kesilmiş olduğu ve cesedinin tanınmayacak ölçüde çürüdüğü bildirildi. Hüseyin Koku, üzerindeki elbise ve cebinde bulunan bazı kağıtlar sayesinde eşi Fadime Koku tarafından teşhis edildi. Hüseyin Koku kaçırıldıktan sonra bir açıklama yapan HADEP Maraş İl Başkanı Ali Gökot, Hüseyin Koku'nun, Elbistan'ın en işlek yeri olan Malatya Caddesi'nde elinde telsiz bulunan kişiler tarafından herkesin gözü önünde kaçırıldığına dikkat çekerek şunları söylemişti: "Hüseyin Koku, Elbistan'daki yurtsever ve devrimcilerin oturduğu evlerin polis tarafından fişlendiğini kamuoyuna açıkladıktan bir gün sonra kaçırılmıştır. Olaydan hemen sonra Elbistan Kaymakamı Şükrü Görücü, Hüseyin Koku'nun gözaltında olmadığını açıkladı. Elbistan'ın orta yerinde kimler, hangi cüretle kendilerini polis olarak tanıtabiliyorlar. Kaymakam, Elbistan'ın ortasında gezen telsizli kişileri ortaya çıkarmalıdır. Aksi halde Hüseyin Koku'nun kaybolmasından, Kaymakam sorumlu olacaktır."

1994 yılında, kimliği belirsiz/belirli kişiler tarafından kaçırılarak öldürülenler Hüseyin Koku ile sınırlı kalmadı. 15 Ocak günü Sakarya'nın Sapanca ilçesi yakınlarında ölü olarak bulunan Kürt işadamı Behçet Cantürk (44) ile şöförü Recep Kuzu, 17 Ocak günü Tatvan'a bağlı Kırkbudak köyü yakınlarında ölü olarak bulunan Kerem Gencer (42) adlı imam, 11 Mart gecesi Diyarbakır-Silvan karayolu üzerinde ölü olarak bulunan Şeyhmuz Yavuz (41), 25 Şubat sabahı Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında ölü olarak bulunan, Ankara Barosu avukatlarından Yusuf Ekinci (52), 7 Mayıs sabahı Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Tepebaşı köyü yakınlarında ölü olarak bulunan Mehmet Şerif Avşar adlı esnaf, 4 Haziran günü Bolu'nun Yığılca ilçesi Karakuş köyü yakınlarında ölü olarak bulunan Savaş Buldan (30) adlı Kürt iş adamı ile Adnan Yıldırım (37) ve Hacı Koray adlı 2 arkadaşı, 6 Temmuz günü İzmir'in Bornova ilçesine bağlı Yaka köyü yakınlarında ölü olarak bulunan İkrâm Mihyas adlı sendikacı, 16 Ağustos günü Hilvan yakınlarında ölü olarak bulunan Naif Ummaz adlı muhtar, 30 Eylül günü Diyarbakır ile Ergani arasındaki karayolu üzerinde ölü olarak bulunan Sıddık Etyemez ve Ahmet Ceylan adlı 2 kişi ile 14 Aralık sabahı Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaklıktaki Salih Bey bölgesindeki boş bir arazide ölü olarak bulunan Avukat Faik Candan, bu konuda verilebilecek örneklerin çok azını oluşturdu. (Bu konudaki ayrıntılı bilgi, "Faili Meçhul Cinayetler" başlıklı bölümde yer almaktadır.)

Benzer olaylar 1995 yılında da sürdü. Örneğin; 1995 yılı Mart ayı başında Muş'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Atilla Barış (20) adlı genç, 13 Nisan 1995 tarihinde Muş'un Ağaçalı köyü yakınlarında, 13 Nisan 1995 tarihinde Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde

kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Lice Nüfus Müdürü Ferhan Eşer, 27 Nisan 1995 tarihinde Diyarbakır'ın Pirinçlik kasabası yakınlarında, 14 Mayıs 1995 tarihinde Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Kahveci köyünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Hadi Baran adlı çiftçi de 7 Haziran günü Siirt'in Kurtalan ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu.

"15 Şubat 1995 tarihinde İstanbul'da, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybolduğu" bildirilen Rıdvan Karakoç (34) 2 Mart 1995 tarihinde, 21 Mart 1995 tarihinde İstanbul Gedikpaşa'da "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra kaybolan Hasan Ocak (30) da 26 Mart 1995 tarihinde Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında, işkenceyle öldürülmüş olarak bulundu. Cesetleri bulunduktan sonra cenazeleri Adli Tıp Morgu'nda bekletilen ve öldürülmüş oldukları ailelerine haber verilmeyen 2 kişiden Rıdvan Karakoç 26 Mart 1995 tarihinde, Hasan Ocak ise 28 Nisan 1995 tarihinde İstanbul Altınşehir Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldü. Rıdvan Karakoç ve Hasan Ocak'ın akıbetleri ancak Mayıs ayında aileleri tarafından öğrenilebildi ve cenazeleri yakınları tarafından alınabildi.

1994 yılında ortadan kaybolan ya da ortadan kayboldukları 1994 yılında kesinleşen ve akıbetleri hakkında bilgi elde edilemeyen kişilere ilişkin TİHV'nin derlediği bilgiler^(*) şöyle:

01)- M. Şah Atala (24)	02)- Bahri Şimşek
03)- Hasan Avar (41)	04)- Şerif Avar (24)
05)- Nusrettin Yerlikaya	06)- Turan Demir (27)
07)- Behçet Tutuş (40)	08)- Abdi Yamuk
09)- Salih Akdeniz (65)	10)- Celil Aydoğdu
11)- Ümit Taş	

9 Ekim 1993 tarihinde Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Alaca köyü Gundik mezrasına baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından götürülen ve kendilerinden bir daha haber almayan 11 kişinin akıbeti 1994 yılında da belli olmadı. Kaybolan 11 kişinin adları şöyle: "M. Şah Atala, Bahri Şimşek, Hasan Avar, Şerif Avar, Nusrettin Yerlikaya, Turan Demir, Behçet Tutuş, Abdi Yamuk, Salih Akdeniz, Celil Aydoğdu ve Ümit Taş." Kaybolanların yakınları, 1994 yılı başında İHD aracılığı ile Uluslararası Af Örgütü'ne başvurdu. Başvuruda, "Köye yapılan baskın sırasında çok sayıda insan gözaltına alınmıştı. Bunların bir bölümü hemen, bir bölümü de 2 gün sonra serbest bırakıldı. Ancak geri kalan 11 kişinin akıbeti belli olmadı. Bu durum bizi endişelendirmektedir." denildi. Arama çalışmalarına 1994 yılı boyunca ara vermeyen kayıp yakınları yetkili makamlara yaptıkları başvuruların hep yanıtız bırakıldığını belirterek şunları söylediler: "Mezrada yaşayan Medeni ve Ali Yerlikaya adlı kişiler de onlarla birlikte götürülmüştü. 5 gün sonra ikisi de serbest bırakıldı. Bu kişiler bize, diğer 11 kişinin kendileriyle birlikte olduğunu söylediler. Ama kaymakamlığa, emniyete, karakola ve DGM'ye yaptığımız başvurular cevapsız kaldı. Kulp ile Sason arasındaki dağlık alanda 15 sivilin cesedine rastlandığını öğrendik. Duyduğumuza göre, o bölgedeki PKK'liler bunları toprağa gömmüş. Ama resmi olarak bize bir şey iletilmedi. Devlet eğer onları öldürmüştü, cesetlerin yerini söylesin, yok eğer yaşıyorlarsa neden hala serbest bırakılmadılar?" Kaybolanların yakınları daha sonra Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Bunun üzerine 22 Ağustos günü kayıp yakınlarından Sabri Tutuş, Aydın Demir ve Aziz Atala, Diyarbakır DGM'ye

(*) Bu bölümde, "ortadan kaybolduklarına" dair birden fazla kaynaktan bilgi alınan ve yakınları tarafından durumları sık sık kamuoyu gündemine getirilen kayıp kişiler anlatılmaktadır. 1994 yılında, burada anlatılanlar dışında ve büyük bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere, yaklaşık 100 kişi ile ilgili kaybolma iddiası ortaya atılmıştır. Ancak iddiaların doğrulanması ya da yeni bilgilerle güçlendirilmesi olanaklı olmadığı için bu kişiler listeye dahil edilmemiştir.

çağrıldı ve ifadeleri alındı. Kaybolanlardan M. Şah Atala'nın ağabeyi Aziz Atala ifade verdikten sonra şunları anlattı: "9 Ekim 1993 tarihinde askerler tarafından toplanan köylüler, rehber olarak kullanmak için operasyona götürüldü. Biz yakınlarımıza ve askerlere her gün yiyecek götürüyorduk. 19 Ekim günü yiyecek götürdüğümüzde kardeşim bana, 'Bundan sonra bize erzak getirme. Askerler, kimlik, para ve eşyalarımızı alarak bir zarfa koydular. Üzerine de adresimizi yazdılar. Yarın bizi götürecekler.' dedi. Askerlerin, 20 Ekim günü kardeşimin de arasında bulunduğu 11 kişiyi bir helikoptere bindirerek götürdüğünü öğrendim." (Bu olayla ilgili sağlıklı bilgiler ancak 1994 yılında TİHV'ye ulaşımıştır.)

12)- Ahmet Çakıcı

28 Kasım 1993 tarihinde Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Çitlibahçe köyüne baskın yapan köy korucuları tarafından götürülen Ahmet Çakıcı adlı kişiden bir daha haber alınmadı. Ahmet Çakıcı'nın akıbetini öğrenebilmek için yakınlarının resmi makamlar nezdinde yaptığı girişimlerden de bir sonuç çıkmadı. Bunun üzerine 14 Haziran günü İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Ahmet Çakıcı'nın yakınları söylediler: "Ahmet kaybolduktan sonra 3 kez Diyarbakır DGM'ye başvurduk. Bize hep Ahmet'in kendilerinde olmadığı söylendi. Hazro Jandarma Karakolu da Ahmet'in gözaltına alındığını kabul etmedi. Köy korucuları ise Ahmet'i karakola götürdüklerini söylüyorlar. Eğer Ahmet'in bir suçu varsa mahkemeye çıkarırsınlar. Yargılayıp cezasını versinler. Keyfi olarak gözaltında tutuyorlarsa ya da öldürülmüşse bilsinler ki olayın peşini bırakmayacağız. Bizim istediğimiz ölü veya diri Ahmet'in bize teslim edilmesi." Bu arada Özgür Gündem gazetesinde Ocak ayında yer alan bir haberde, "Ahmet Çakıcı ile birlikte Diyarbakır'da gözaltında tutulduğunu ve sorgulandığını" bildiren Mustafa Engin adlı kişinin anlatımına yer verildi. Ahmet Çakıcı'nın annesi Hüsne Çakıcı, bu haber üzerine Diyarbakır DGM Savcılığı'na (3. kez) başvurarak, haberi kanıt olarak gösterdi ve oğlunun akıbeti hakkında kendisine bilgi verilmesini istedi. (Bu olayla ilgili sağlıklı bilgiler ancak 1994 yılında TİHV'ye ulaşımıştır.)

13)- Ali Efeoğlu

"5 Ocak günü İstanbul'da polis tarafından gözaltına alındığı" bildirilen Ali Efeoğlu adlı İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi öğrencisi ortadan kayboldu. 1992 yılında kaybolan Ayhan Efeoğlu'nun kardeşi olan Ali Efeoğlu'nun sağ olarak bulunması ya da akıbetinin öğrenilebilmesi için yapılan girişimlerden de bir sonuç alınmadı. Ali Efeoğlu'nun ailesi ve arkadaşları tarafından yapılan açıklama şöyle: "Ali, polis tarafından aranıyordu. Polisler, gözaltına alınan bazı kişilere Ali'nin fotoğraflarını gösteriyorlardı. Ali kaybolduktan sonra İstanbul'daki savcılıklara başvurup bilgi istedik. Ancak bir şey öğrenemedik. İstanbul DGM'ni gözaltına alınanların kayıtlarıyla ilgilenen savcısı ile görüşüldüğünde, savcı bize, kayıp konusuna inanmadığını ve Ali'nin, ağabeyi Ayhan Efeoğlu'nun yanına gitmiş olabileceğini söyledi. Ayhan Efeoğlu'nun da kaybolduğu gözönüne alındığında, Savcımın 'Ali, ağabeyinin yanına gitmiştir,' diyerek Ali'nin gözaltında kaybedildiğini söylediği açıktır." Bu arada 28 Şubat günü Meclis İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Sabri Yavuz'u ziyaret eden 5 kişilik bir heyet, Ali Efeoğlu'nun bulunması için yardım istedi. Ali Efeoğlu için İçişleri Bakanlığı, İstanbul ve Konya Emniyet Müdürlükleri, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Uluslararası Af Örgütü'ne başvurduklarını, ancak bir sonuç alamadıklarını söyleyen heyet üyeleri, Ali Efeoğlu ile kaybolan diğer kişiler konusunda duyarlı davranılmasını istediler. Sabri Yavuz ise kendilerine o güne kadar, gözaltında kaybolduğu bildirilen 8 kişi ile ilgili başvuru yapıldığını ve bunlar için bir heyetin İstanbul'a gönderildiğini anlatarak, "Bu iş çok kolay değil. Herkes birbirini şahit gösteriyor. Daha 8 kişi ile ilgili araştırmayı sonuçlandıramadık. Resmi makamlar 'Devletin elinde konuya ilişkin bilgi yok.' diyorlar." dedi.

14)- Fethi Yıldırım

DEP Viranşehir İlçe Örgütü yöneticilerinden Fethi Yıldırım, 5 Ocak günü ortadan kayboldu. Akıbeti hakkında bilgi elde edilemeyen Fethi Yıldırım'ın durumu Demokrasi Partisi Şırnak Milletvekili Selim Sadak tarafından Şubat ayında Meclis gündemine getirildi. Selim Sadak, İçişleri Bakanı Nahit Menteşe tarafından yanıtlanması istemiyle Meclis Başkanlığı'na verdiği soru önergesinde Fethi Yıldırım'ın Ali Kuran, Lami Kapancılar ve Ahmet Mutlu adlı 3 kişi ile birlikte Viranşehir'de polis tarafından gözaltına alındığını söyledi. Ali Kuran, Lami Kapancılar ve Ahmet Mutlu'nun 2 saat sonra serbest bırakıldığını kaydeden Selim Sadak, "Fethi Yıldırım önce Viranşehir'de gözaltında tutulmuş ve daha sonra Urfa Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmüştür. Urfa ve Viranşehir Emniyet Müdürlükleri'ndeki bazı görevliler, Fethi Yıldırım'ın yakınları ile DEP yöneticilerinin başvurularına verdikleri sözlü cevaplarda, Fethi Yıldırım'ın JITEM tarafından Ankara'ya götürüldüğünü öne sürmüşlerdir. Ancak bu konuda yazılı bilgi vermekten kaçınmışlardır." dedi. Önergeyi yanıtlayan Nahit Menteşe ise Fethi Yıldırım'ın gözaltına alınmadığını savunarak, "Fethi Yıldırım yakalanan PKK üyelerinin ifadelerine göre, PKK'nin Erbil'de düzenlediği toplantıya temsilci olarak katıldığı için aranmaktadır." dedi. Bu arada Özgür Ülke gazetesinin 22 Temmuz 1994 tarihli sayısında "Fethi Yıldırım'ı gözaltına alan polisler belirlendi." başlıklı bir haber yayımlandı. Haberde, adı açıklanmayan bir kişinin şu anlatımına yer verildi: "Fethi ile görüşmek için 5 Ocak günü evine gidiyordum. Eve yaklaştığımda polisleri gördüm. Bunun üzerine eve girmekten vazgeçtim. Yakındaki bir evin çatısına çıkarak baskını izledim. Polislerden 3'ünü çok iyi tanıyordum. Ali Kuran, Lami Kapancılar, Ahmet Mutlu ve iki kişiyi bir minibüse, Fethi Yıldırım'ı ise beyaz bir arabaya bindirdiler. 5 gün sonra yurtdışına çıktım. Bir hafta önce döndüm. Fethi'nin serbest bırakılmadığını öğrenince açıklama yapmaya karar verdim." dedi. Bu anlatım üzerine Fethi Yıldırım'ın annesi Dürre Yıldırım, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü, AGİT ve Kızılhaç'a başvurarak yardım istedi.

15)- Yusuf Tunç

9 Şubat günü Mardin'in Kızıltepe ilçesine bağlı Kengerli köyüne baskın yapan köy korucuları tarafından götürülen Yusuf Tunç ortadan kayboldu. Yusuf Tunç'un ağabeyi Mehmet Tunç olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Korucubaşı Ramazan Çetin ile Süleyman Gümüş (İrfan) adlı itiraftçının da arasında bulunduğu 11 kişi, köy misafirhanesine baskın düzenleyip kardeşimi kaçırdı. Daha sonra kardeşimin Kızıltepe Jandarma Taburu'na götürüldüğünü öğrendik ve oraya başvurduk. Bize Yusuf'un gözaltında olmadığı söylendi. Bunun üzerine savcılığa başvurduk. Savcılık, bu konuda bilgi olmadığını bildirdi. Daha sonra Derik Komando Taburu'nda bir süre gözaltında tutulan bir köylü, Yusuf'un taburda olduğunu bize ilettili." 5 Mayıs günü İHD Genel Merkezi'nde bir açıklama yapan Avukat Göksel Arslan, ise Yusuf Tunç'un sağ olarak bulunabilmesi için İçişleri Bakanlığı, Meclis İnsan Hakları Komisyonu ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na başvurduklarını söyledi. Yusuf Tunç ile ilgili olarak yapılan başvurulardan bir sonuç alınmadı.

16)- Cüneyt Aydınlar

20 Şubat günü İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan Cüneyt Aydınlar adlı üniversite öğrencisi ortadan kayboldu. 1994 yılında İstanbul DGM'de görülen bazı davaların duruşmalarında söz alan kimi sanıklar "Cüneyt Aydınlar'ı işkence nedeniyle yürüyemeyecek derecede bitkin bir halde Siyasi Polis Merkezi'nde gördüklerini" söylediler. Bazı sanıklar da polislerin sorgu sırasnda kendilerini, "İstedığımız ifadeyi vermezsen, seni de Cüneyt gibi öldürüp bir köşeye atarız." diyerek tehdit ettiğini öne sürdüler. Polis yetkilileri ise Cüneyt Aydınlar'ın gözaltına alındığını kabul etmedi.

17)- Nazım Babaoğlu

Özgür Gündem gazetesinin Urfa muhabirlerinden Nazım Babaoğlu, 12 Mart günü ortadan kayboldu. 12 Mart günü Siverek'ten gelen bir telefon üzerine öğle saatlerinde bürodan ayrılarak Siverek'e hareket eden Nazım Babaoğlu'ndan daha sonra bir haber alınmadı. Özgür Gündem Gazetesi Urfa Temsilcisi Bayram Balcı, Nazım Babaoğlu'nun Siverek'te yaşayan Murat Yoğunlu adlı bir kişinin telefon ederek, "Çok önemli bir haber var. Mutlaka gelin." demesi üzerine Siverek'e gittiğini söyledi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 248'de)

18)- Zeynal Kürsepe

23 Mart günü Batman Devlet Hastanesi'ne gitmek üzere evinden ayrıldıktan sonra ortadan kaybolan Zeynal Kürsepe adlı kişinin akıbeti 1994 yılı sonuna kadar belli olmadı. Zeynal Kürsepe'in "polis tarafından gözaltına alındığı" öne sürüldü. İHD Diyarbakır Şubesi, Haziran ayında Uluslararası Af Örgütü'ne başvurarak, Zeynal Kürsepe'in akıbetinin ortaya çıkartılması için yardımcı olunmasını istedi. Başvuruda, Zeynal Kürsepe'in Batman Devlet Hastanesi önünde 23 Mart günü çıkan bir kaygadan sonra polis tarafından gözaltına alındığı belirtilerek, "Ancak daha sonra ailesinin Batman Emniyet Müdürlüğü ve Batman Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığı başvurulara, 'Gözaltında böyle bir kişi yok.' şeklinde yanıt verilmiştir. Diyarbakır DGM Savcılığı'na İHD'nin yaptığı başvurudan da bir sonuç çıkmamıştır. Bu nedenle Zeynal Kürsepe'in yaşamından endişe duymaktayız." denildi.

19)- Kasım Alpsoy

18 Mayıs günü Adana'nın 19 Mayıs mahallesindeki evinden, "polis oldukları" bildirilen kişiler tarafından götürülen Kasım Alpsoy ortadan kayboldu. Kasım Alpsoy'un eşi Erdoğan Alpsoy, bu olay üzerine Adana Cumhuriyet Savcılığı ve Adana Emniyet Müdürlüğü ile demokratik kitle örgütlerine başvurarak eşinin akıbetinin ortaya çıkartılması için yardımcı olunmasını istedi. Kasım Alpsoy'un, Halil Alpsoy adlı bir akrabası da 12 Mayıs gecesi İstanbul'da kimliği belirsiz 4 kişi tarafından kaçırıldı ve 24 Mayıs günü Kırıkkale'nin Yahşihan ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu.

20)- Mustafa Bulut (25)

18 Mayıs günü Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Törel köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından götürülen Mustafa Bulut adlı kişi ortadan kayboldu. Mustafa Bulut'un babası Latif Bulut, oğlunun akıbetini öğrenmek için, Diyarbakır DGM, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Diyarbakır Jandarma Komutanlığı ve Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü başta olmak üzere pek çok resmi makama defalarca başvurduğunu, ancak sonuç alamadığını söyledi. Oğlunun güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğüne tanık olan kişiler bulunduğunu belirten Latif Bulut, "O dönem oğlumla birlikte çok sayıda kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların bir kısmı kırsal alanda ölü olarak bulundu. Bir kısmı da kayboldu. Oğlumla birlikte gözaltına alınanların hiçbiri ne köy bastı, ne insan öldürdü. Onların suçu yoktu. Tarlada çalışıp evlerinin geçimini sağlıyorlardı. Oğlumun öldürülmüş olmasından endişe ediyorum." dedi. Törel köyünün basılmasından sonra 4 gün gözaltında kaldığını açıklayan Abdulfaki Bulut adlı kişi de gözaltında kaldığı süre boyunca Mustafa Bulut'un kendisiyle birlikte olduğunu söyledi.

21)- Zeki Ercan Diril**22)- İlyas Edip Diril**

Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Kovankaya (Mehri) köyünde oturan Zeki Ercan Diril ve İlyas Edip Diril adlı 2 Süryani, 19 Mayıs günü ortadan kayboldu. Zeki Diril ve İlyas Diril'in Uzungeçit kasabası yakınlarında köy korucuları tarafından gözaltına alındığı ve daha sonra Uludere'deki askerlere teslim edildiği öne sürüldü. Zeki Diril ve İlyas Diril, köy kuru-

cusu olmaya zorlandıkları için 1993 yılında, yaşadıkları köyü terk ederek İstanbul'a gitmişlerdi. 6 ay kadar İstanbul'da kalan Zeki Diril ve İlyas Diril, havaların ısınmasıyla birlikte köye dönmüş ve yeniden burada yaşamaya başlamıştı. Olayla ilgili olarak İçişleri Bakanı Nahit Mentеше'ye bir mektup gönderen İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Avukat Eren Keskin, "Size sorumuz, Zeki Diril ve İlyas Diril'in nerede olduğudur." dedi.

23)- Recai Aydın (32)

Diyarbakır'ın Çınar ilçesindeki sağlık ocağında görev yapan doktor Recai Aydın, 2 Temmuz günü ortadan kayboldu. 1991 yılı Temmuz ayında kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılarak öldürülen HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın yeğeni olan Recai Aydın'ın akıbeti yapılan tüm girişimlere karşın belli olmadı. Recai Aydın'ın yakını Metin Aydın olayla ilgili olarak, "Recai, 2 Temmuz günü Çınar'a gitti. Aynı gün dönmesi gerekiyordu, ancak dönmedi. 4 Temmuz günü Diyarbakır Yenişehir Polis Karakolu'ndan biri, bizi telefonla arayarak, Recai Aydın'a ait otomobilin Silvan yolu üzerinde Bağdere Jandarma Karakolu yakınlarında kapısı kilitli olarak bulunduğunu bildirdi. Ayrıca otomobilin söz konusu yere öğleden sonra bırakıldığını sanıldığını ve saat 16.00'da jandarmalar tarafından bulunduğunu söyledi." dedi.

24)- Abdülgani Dağ

23 Temmuz günü Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Akarsu köyü yakınlarında yapılan operasyon sırasında Kazım Yılboğa, Şerife İpek ve Mehdiye Önel isimli kişilerle birlikte gözaltına alınan Abdülgani Dağ adlı genç ortadan kayboldu. Abdülgani Dağ'ın halası Pembe Oğuz, yeğeninin akıbetini öğrenmek için Diyarbakır DGM Savcılığı, Mardin Cumhuriyet Savcılığı ve Mardin Jandarma Alay Komutanlığı'na başvurduğunu ancak bir sonuç alamadığını belirterek, "Yeğenim ve Kazım Yılboğa, o günlerde gözaltında olan bazı şahıslar tarafından bir hafta boyunca Mardin Alay Komutanlığı'nda görülmüşler. Kazım Yılboğa tutuklanmış ve Mardin Cezaevi'ne konmuş. Mehdiye Önel ve Şerife İpek ise Diyarbakır Merkez Kapalı Cezaevi'nde. Fakat yeğenimden haber yok." dedi. Pembe Oğuz, İHD'ye başvurarak, yeğeninin akıbetinin ortaya çıkartılması için çaba sarfedilmesini istedi.

25)- Safura Yıldırım

Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Çalı köyünde yaşayan Safura Yıldırım adlı kişi, 31 Ağustos günü ortadan kayboldu. Çalı köyünde yaşayanlar Safura Yıldırım'ın güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğünü ve öldürülmüş olmasından endişe ettiklerini söylediler.

26)- Lütfiye Kaçar

5 Eylül günü Gebze'ye gitmek üzere arkadaşlarının yanından ayrılan Lütfiye Kaçar adlı üniversite öğrencisi ortadan kayboldu. "Polis tarafından gözaltına alındığı" bildirilen Lütfiye Kaçar'ın yakınları ve arkadaşlarının yaptığı girişimlerden bir sonuç çıkmadı. Yapılan başvurular hep, "böyle bir kişinin gözaltına alınmadığı" ve "Lütfiye Kaçar'ın zaten polis tarafından arandığı" belirtilerek geri çevrildi. Bu arada Lütfiye Kaçar'ın evine sık sık telefon eden ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz kişiler, "Kızımızı öldürdük. Onu parçalayıp bir paketle size göndereceğiz." diye mesajlar bıraktılar.

27)- Fidan Güngör

28)- Sabahattin Talayhan

Yazar Fidan Güngör ile Sabahattin Talayhan adlı arkadaşı, 11 Eylül günü ortadan kayboldu. Olayla ilgili olarak Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) İstanbul Şube Başkanı Tufan Mengi ile İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, 1 Kasım günü bir basın toplantısı düzenledi. Fidan Güngör'ün eşi Nazife Güngör ile 2 çocuğunun da katıldığı toplantıda konuşan Tufan Mengi, Fidan Güngör ve Sabahattin Talayhan'ın evden

çıktıktan sonra kendilerini “polis” olarak tanıtan kişiler tarafından götürüldüğünü, ancak dernek tarafından yapılan başvurulara, “bu kişilerin gözaltında olmadığı” şeklinde yanıt verildiğini söyledi. Hizbullah’ın Menzil kanadının önde gelen isimlerinden biri olan Fidan Güngör ile arkadaşının akıbeti konusunda uzun bir süre bilgi almamadı. Ancak 18 Nisan 1995 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan bir açıklamada Fidan Güngör ve Sabahattin Talayhan ile ilgili bazı bilgilere yer verildi. “Hizbullah’ın İlim kanadına üye oldukları ve çok sayıda silahlı eyleme katıldıkları” iddiasıyla 8 kişinin gözaltına alınması üzerine yapılan açıklamada, Fidan Güngör ve Sabahattin Talayhan’ın yakalanan kişiler tarafından kaçırıldığı belirtildi. Açıklamada Fidan Güngör’ün kaçırıldıktan sonra örgüt militanları tarafından Batman’a götürüldüğü, Sabahattin Talayhan’ın ise öldürülerek Kocaeli’ye bağlı Bahçecik kasabası yakınlarına gömüldüğü anlatıldı. Sabahattin Talayhan’ın gömüldüğü yerin bulunamadığını kaydedildiği açıklamada Fidan Güngör’ün akıbetiyle ilgili bir bilgiye yer verilmedi.

29- Kenan Bilgin

“12 Eylül günü Ankara’nın Sokullu semtindeki Dikmen Lisesi önünde polis tarafından gözaltına alındığı” bildirilen Kenan Bilgin adlı kişi ortadan kayboldu. Kenan Bilgin’in akıbetinin ortaya çıkartılması için avukatı Nesrin Hatipoğlu ile yakınlarının yaptığı girişimlerden bir sonuç alınmadı. Gözaltına alındığı resmi makamlar tarafından kabul edilmeyen Kenan Bilgin’i, “Ankara Siyasi Polis Merkezi’nde gördüğünü ya da sesini duyduğunu” bildiren Ayşenur İkiz, Salman Mazi, Özer Akdemir, Müjdat Yılmaz, Talat Abay, Cavit Naci Tarhan, Ercan Aktaş, Bülent Kat, Emine Yılmaz ve Murat Demir adlı 10 kişinin yazılı anlatımı bulunuyor. Bu anlatımlarda, sürekli işkence gören Kenan Bilgin’in sık sık, “12 Eylül günü gözaltına alındım. Ancak kaydım yapılmadı.” diye bağırdığı belirtiliyor. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi’nde bulunan Talat Abay adlı tutuklu olayla ilgili olarak şunları söyledi: “Ben 8 Eylül ile 23 Eylül günleri arasında Ankara Emniyet Müdürlüğü’nde gözaltında kaldım. Bu süre zarfında hücrelerde bulunanlara işkence yapılıyordu. Tahminen 18 veya 19 Eylül günü, daha önceden tanıdığım Kenan Bilgin ile tuvalette karşılaştım. Sadece selamlaşabildik. Kendisini bir daha görmedim. Kenan Bilgin, 8 numaralı hücrede kalıyordu. Tutuklandıktan sonra cezaevine geldiğinde, gazetelerde, ‘polisin böyle bir şahsın gözaltına almadığını söylediğini’ okudum. Polisin söyledikleri doğru değildir. Kenan Bilgin’i Emniyet Müdürlüğü’nde gördüm.”

30)- Rıdvan Temiz

“Ekim ayı başında Mardin’in Derik ilçesinde gözaltına alındığı” bildirilen Rıdvan Temiz adlı PKK militanı ortadan kayboldu. Rıdvan Temiz’in yakınları olayla ilgili olarak yaptıkları açıklamada, “Rıdvan’ın Derik’te askerler tarafından yakalandığını ve soruşturma için Viranşehir’e götürüldüğünü öğrendik. Ancak başvurduğumuz yerlerden bir bilgi alamadık. Tutuklanmış olsaydı cezaevinden bize haber verirdi. Rıdvan’ın gözaltına alındığından eminiz. Gözaltında öldürülmüş olmasından endişe ediyoruz.” dediler.

31)- Turgut Yeniso

4 Ekim günü Diyarbakır’ın Bismil ilçesindeki evine baskın yapan askerler tarafından götürülen Turgut Yeniso adlı genç ortadan kayboldu. Turgut Yeniso’ un akıbeti yakınlarının yaptığı girişimlere karşın ortaya çıkmadı. Turgut Yeniso’ un ablası Şermin Uzalp, kardeşinin Bismil’de görevli Recep ve Ahmet adlı iki uzman çavuş tarafından ajan olmaya zorlandığını anlatarak şunları söyledi: “Kardeşimi ajan olmayı kabul etmediği için sık sık gözaltına alıyor, dövüyor ve ölümle tehdit ediyorlardı. 4 Ekim günü bu uzman çavuşlar, başka askerlerle birlikte eve gelip Turgut’u götürdüler. Turgut’un götürülmesini engellemek isteyen annemi de (Nezrife Yeniso) dövdüler. Turgut’un önce Bismil Cezaevi’ne, oradan Bismil Jandarma Karako-

lu'na, daha sonra da Jandarma Alayı'na götürüldüğünü görenler var. Kardeşimin durumunu öğrenmek için Jandarma Alayı'na gittiğimizde, bizi, 'Turgut dağa gitti.' diyerek kovaladılar. Alaya başka bir gidişimizde ise İsmail adlı uzman çavuş, Turgut'un gözaltına alındıktan 28 gün sonra gördüğü işkence nedeniyle öldüğünü söyledi. Ancak, bunu ispat etmesini istediğimizde, bizden veremeyeceğimiz ölçüde büyük rüşvet istedi."

32)- Hıdır Işık (59)

34)- Elif Işık (22)

36)- Yeter Işık (15)

38)- Dilek Serin (3)

40)- Nazım Gülmez (61)

42)- Ahmet Akbaş

44)- İbrahim Gencer (55)

33)- Hatun Işık (25)

35)- Düzali Serin (31)

37)- Gülizar Serin (28)

39)- Adnan Şeker

41)- Mehmet Ağgün (90)

43)- Müslüm Aydın (56)

Eylül ayı sonu ile Ekim ayı başında Tunceli ve ilçelerinde yapılan geniş kapsamlı askerî hareket sırasında, Hozat ve Ovacık'a bağlı köylerde yaşayan 17 kişi ortadan kayboldu. Kaybolanların adları şöyle: "Hıdır Işık, Hatun Işık, Elif Işık, Yeter Işık, Düzali Serin, Gülizar Serin, Dilek Serin, Nazım Gülmez, Mehmet Ağgün, Ahmet Akbaş, İbrahim Gencer, Adnan Şeker, Müslüm Aydın, Müslüm Kavut, Aslan Yıldız, Ali Işık ve Hasan Çiçek." Bu kişilerden Müslüm Kavut, Aslan Yıldız, Ali Işık ve Hasan Çiçek, daha sonra ölü olarak bulundu. Ölüm ve ortadan kaybolma olaylarıyla ilgili olarak yapılan suç duyuruları üzerine Hozat Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Ancak soruşturmada bir sonuç çıkmadı. 17 kişinin askerler tarafından götürüldükten sonra ortadan kaybolduğunu ya da öldürüldüğünü bildiren kayıp yakınları, resmi makamların kendilerine doyurucu yanıt vermemesine tepki gösterdiler.

45)- Ahmet Yetişen

14 Kasım günü Batman'daki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından götürülen Ahmet Yetişen adlı işçi ortadan kayboldu. Ahmet Yetişen'in yakınları Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ile insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na başvurarak akrabalarının akıbetinin ortaya çıkartılmasını istediler, ancak sonuç alamadılar.

46)- Ali Tekdağ

26 Kasım günü Diyarbakır'ın Dağkapı semtinde, "polis oldukları" bildirilen kişiler tarafından bir otomobile bindirilerek götürülen Ali Tekdağ adlı genç ortadan kayboldu. Ali Tekdağ'ın akıbeti, yakınlarının yaptığı çok sayıda girişime karşın 1994 yılı sonuna kadar öğrenilemedi. 1995 yılının başından itibaren ise "Ali Tekdağ'ı Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde gördüğünü" bildiren bazı tanıklar ortaya çıktı. 11 Aralık günü gözaltına alınan ve 9 Ocak 1995 tarihine kadar Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde sorgulanan ancak adımın açıklanmasını istemeyen bir kişi, Ali Tekdağ'ın akrabalarına şunları anlattı: "Gözaltında olduğum sırada benimle birlikte sorgulanan biri daha vardı. Durumu çok kötüydü. Gördüğü işkence nedeniyle ayakta duramıyordu. Bu kişi bana, 'Adım Ali Tekdağ. Beni öldürecekler. Yoksa şimdiki kadar mahkemeye çıkarılırdım.' dedi. Bu kişiyle serbest bırakıldığım 9 Ocak gününe kadar birlikteydik." Ali Tekdağ'ın yakınları ile ilişkiye geçen Seyfettin Demir adlı tutuklu da "gözaltında Ali Tekdağ ile birlikte kaldığımı ve bu kişiye yoğun işkence yapıldığına tanık olduğumu" bildirdi. Ali Tekdağ'ın eşi Hatice Tekdağ, bu anlatımlar üzerine Diyarbakır DGM Savcılığı'na başvurdu, ayrıca Diyarbakır DGM Başsavcısı Bekir Selçuk ile görüştü. Hatice Tekdağ, Bekir Selçuk ile yaptığı görüşmeye ilişkin olarak şunları söyledi: "Savcı Bekir Selçuk'a, eşimi Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde gören ve şu an Diyarbakır Cezaevi'nde bulunan Seyfettin Demir'in anlatıldığını ilettim. Bekir Selçuk bana, 'Ali elimizde

yok. Seyfettin Demir yalan söylüyor.' dedi. Bunun üzerine can güvenliği nedeniyle adlarını açıklamadığımız 2 tanığın daha bulunduğunu belirttim. Bekir Selçuk ise 'Eğer gözaltındaysa bana bildirilmemiş. Araştırmamıza göre eşiniz Ali Tekdağ PKK'nin Diyarbakır sorumlusuymuş. Bundan haberiniz var mı?' yanıtını verdi. Peki kocam ellerinde değilse neden hakkında araştırma yapıyorlar. Savcının dediği gibi eşim suçluysa devletin yargı organları var. Eşimi mahkemeye çıkarıp yargılasınlar. Eşimin öldürülmüş olmasından endişe ediyorum."

47)- İsmail Bahçeci

"Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C/Devrimci Sol) üyesi olduğu ve örgütün gençlik kesimini yönettiği" iddiasıyla polis tarafından aranan İsmail Bahçeci adlı kişi Aralık ayında ortadan kayboldu. Arkadaşları tarafından, "İstanbul'da gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolduğu" açıklanan İsmail Bahçeci'nin akıbetinin öğrenilmesi için ailesi, avukatları ve arkadaşlarının yaptığı girişimlerden sonuç çıkmadı. İsmail Bahçeci'nin babası Şeymus Bahçeci, oğlunun ortadan kaybolduğunu, kendisini "İsmail'in arkadaşı" olarak tanıtan bir kişinin eve telefon etmesi üzerine öğrendiğini ve bunun üzerine pek çok yere başvurduğunu anlattı. Şehmuz Bahçeci yaptığı başvuruların tümüne, "İsmail Bahçeci'nin gözaltına alınmadığına" dair yanıtlar verildiğini ve bu yanıtların kendilerini ikna etmediğini söyledi. Haklar ve Özgürlükler Platformu adına yapılan açıklamada ise İsmail Bahçeci'nin 1993 yılından beri polis tarafından arandığına dikkat çekilerek, "Polis tarafından aranan ve evi 3 kez basılan, mahkeme tutanaklarında firari sanık olarak gösterilen İsmail Bahçeci, kesinlikle polis tarafından gözaltına alınmış ve ortadan kaldırılmıştır." denildi.

48)- Abdullah Efeli (50)

15 Aralık günü Cizre'de güvenlik görevlileri tarafından götürülen Abdullah Efeli adlı kişi ortadan kayboldu. Abdullah Efeli'nin kaybolması üzerine ailesi tarafından resmi makamlara yapılan başvurulardan bir sonuç alınmadı. Abdullah Efeli'nin İsviçre'de yaşayan ağabeyi Halil Efeli bunun üzerine, "kardeşinin gözaltına alındıktan sonra öldürüldüğü endişesini taşıdığını" bildirerek, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu.

49)- İhsan Haran (25)

24 Aralık günü Diyarbakır'ın Ofis semtindeki işyerine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan silahlı kişiler tarafından götürülen İhsan Haran adlı esnaf ortadan kayboldu. İhsan Haran'ın ortadan kaybolması üzerine çeşitli girişimlerde bulunan eşi Nesibe Haran, bir sonuç elde edemedi. Eşinin Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulduğunu gören tanklar bulunduğunu belirten Nesibe Haran, İHD ile Uluslararası Af Örgütü'ne başvurarak yardım istedi.

1993 yılı sonuna kadar ortadan kaybolanlar

01)- Gazal	Mardin	00 Eylül 1980	Siyasi
02)- Hüseyin Morsümbül	Bingöl	18 Eylül 1980	Siyasi
03)- Cemil Kurbayır	Kars-Göle	09 Ekim 1980	Siyasi
04)- Mahmut Kaya	Kars	25 Aralık 1980	Siyasi
05)- Gürkan Mungan	Ankara	01 Aralık 1983	Siyasi
06)- Nurettin Öztürk	Ankara	04 Nisan 1984	Siyasi
07)- Ömer Savun	Siirt	06 Mayıs 1989	Siyasi
08)- Hüseyin Demirtaş	Siirt	26 Mayıs 1989	Siyasi
09)- Adnan Bağca (32)	Siverek	11 Haziran 1990	Siyasi
10)- Abdullah Kurt	Yüksekova	00 Eylül 1990	Siyasi
11)- Yusuf Erişti	İstanbul	00 Mart 1991	Siyasi

12)- İbrahim Gündem	Hazro-Sarıerik köyü	25 Eylül 1991	Siyasi
13)- Hüseyin Toraman (25)	İstanbul	27 Ekim 1991	Siyasi
14)- Mehmet Demir (32)	Siirt	10 Ocak 1992	Siyasi
15)- Durmuş Çaylak (27)	Muğla-Fethiye	09 Şubat 1992	Adli
16)- Hüseyin Yaman (22)	İstanbul	04 Mayıs 1992	Siyasi
17)- Soner Gül (22)	İstanbul	04 Mayıs 1992	Siyasi
18)- Hasan Güllünay (32)	İstanbul	20 Temmuz 1992	Siyasi
19)- Mehmet Ertak	Şırnak	22 Ağustos 1992	Siyasi
20)- Ayhan Efeoğlu (25)	İstanbul	06 Ekim 1992	Siyasi
21)- Namık Erkek (30)	Mersin	19 Aralık 1992	Siyasi
22)- Ali Kurlangıç	İstanbul	07 Mart 1993	Siyasi
23)- İbrahim Akul	Şırnak-Görümlü köyü	14 Haziran 1993	Siyasi
24)- Hikmet Şimşek	Şırnak-Görümlü köyü	14 Haziran 1993	Siyasi
25)- Salih Demirhan	Şırnak-Görümlü köyü	14 Haziran 1993	Siyasi
26)- Hamdi Şimşek	Şırnak-Görümlü köyü	14 Haziran 1993	Siyasi
27)- Halit Özdemir	Şırnak-Görümlü köyü	14 Haziran 1993	Siyasi
28)- Şemdin Cılaş	Şırnak-Görümlü köyü	14 Haziran 1993	Siyasi
29)- İhsan Uygur	İstanbul	06 Temmuz 1993	....
30)- Yüksel Alptekin	İstanbul	06 Temmuz 1993	....
31)- Aysel Malkaç (22)	İstanbul	07 Ağustos 1993	Siyasi
32)- Erdoğan Şakar (32)	İstanbul	13 Ağustos 1993	Siyasi
33)- Abdülvahap Timurtaş	Silopi-Yeniköy	14 Ağustos 1993	Siyasi

e)- Saptanan işkence olayları (*)

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1994 yılında yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgiler sonucunda gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 24'ü çocuk, 261'i de kadın olmak üzere toplam 1128 kişinin işkence gördüğünü belirledi. Bu kişilerden 476'sı gördüğü işkenceyi resmi makamlardan aldığı doktor raporu ile kanıtladı. İşkence gören kadınlardan 36'sı gözaltında bulunduğu süre içinde tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını bildirdi. TİHV'nin işkence tedavi merkezlerine, 93'ü Ankara'da, 83'ü İzmir'de, 76'sı da İstanbul'da olmak üzere "1994 yılında işkence gördüğünü" bildiren, toplam 252 kişi başvurdu. (Bu sayılara cezaevinden yeni çıkanlar, işkence ile direkt ilgisi olmayan şikayeti olanlar, mülteciler ya da daha önceki yıllarda işkence görüp 1994 yılında TİHV'ye başvuran, toplam 220 kişi dahil değildir.) TİHV'nin belirlediği tüm rakamlar Türkiye'de meydana gelen işkence olaylarının ancak küçük bir bölümünü yansıtmaktadır.

(*) Bu bölüm, savcılıklara suç duyurusunda bulunan, mahkemeler ya da basın-yayın organları aracılığı ile gördüğü işkenceyi kamuoyuna açıklayan ya da TİHV'nin tedavi merkezlerine başvuran kişilerle ilgili bilgiler derlenerek hazırlanmıştır. Bu çalışma yapılırken abartılı gelen ya da doğruluğu konusunda şüphe uyandıran bilgiler dikkate alınmamıştır. Sürekli olarak yinelediğimiz gibi, işkence Türkiye'de sistematik bir sorgu yöntemi olarak "siyasi-adli suçlu" ayrımı yapılmadan hemen hemen tüm sanıklara uygulanmaktadır. Ancak, polis ve jandarma karakollarına düşen adli suç sanıklarına bilinen işkence yöntemlerinin yaygın olarak uygulanmasına karşın, bu kesimin hak arama yoluna başvurmaması nedeniyle, yapılan işkencelerin önemli bir bölümü ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle işkence ve kötü muamele olaylarıyla ilgili şikayette bulunanların ve az sayıda da olsa rapor alabilenlerin büyük çoğunluğunu siyasi nitelikli suçlardan ötürü gözaltına alınanlar oluşturmaktadır. Buna bir de İstanbul, Ankara, İzmir dışından ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sağlıklı haber alma zorluğunu da eklediğimizde, bir yıllık dönemde TİHV tarafından belirlenen işkence kurbanı sayısının, bu nedenle mağdur olanların sadece küçük bir bölümünü yansıttığı ortaya çıkar.

	İşkence görenler	Rapor alanlar	Kadın	Tecavüz/Taciz	Çocuk
1990	: 329	213	44	8	7
1991	: 552	218	53	9	15
1992	: 594	188	93	24	11
1993	: 827	160	126	22	29
1994	: 1128	476	261	36	24
TOPLAM	3430	1255	577	99	86

1994 yılında yaşanan işkence olayları ile ilgili örnekler geçmeden önce, Aralık ayında İzmir'in Karaburun ilçesi ile Eskişehir'de yaşanan iki işkence olayına (İşkence görenler adli suç nedeniyle gözaltına alınmıştır.) ayrıntılı biçimde değinmemiz gerekmektedir. Kamuoyuna yansıdığına büyük tepki uyandıran bu iki olay, Türkiye'deki sistematik işkencenin vahşilik düzeyini ve CMUK'un işkenceyi önlemede nasıl yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

İzmir'in Karaburun ilçesindeki hırsızlık olaylarının artması üzerine jandarma tarafından başlatılan operasyon sırasında 19 Aralık günü yaşları 14 ile 20 arasında değişen 6 genç, gözaltına alınarak Mordoğan Jandarma Karakolu'na götürüldü. 6 gün gözaltında kalan Ufuk Caner, Murat Yumakoğlu, T.A. (14), Ender Yüce, B.A. (16) ve İ.P. (17) adlı gençler, bu süre içinde aç-susuz bırakma, falaka, kaba dayak, elektrik direğine bağlayarak sabaha kadar bekletme, copla cinsel taciz, kızgın demirle dövme gibi işkence yöntemleri kullanılarak sorgulandı. İşkence seansları sırasındaki feryatların çevreden duyulması üzerine olayı öğrenerek karakola gelen Avukat Hülya Kocabaş'ın gençlerle görüşmesine de izin verilmedi. (CMUK uyarınca 18 yaşından küçük sanıkların isteklerine bakılmaksızın avukatla götürülmesi ve avukat yanında sorgulanması gerekiyor.) Gençlere, gözaltında buldukları sırada Mordoğan Sağlık Ocağı'nda görevli Mehmet Emin Öznur adlı doktor tarafından "kötü muamele ile karşılaşmadıklarına" dair rapor verildi.

Avukat Hülya Kocabaş'ın devreye girerek şikayette bulunması üzerine olay Karaburun Cumhuriyet Savcılığı'na intikal etti ve soruşturma açıldı. Bu kez Karaburun Sağlık Ocağı'na gönderilen 6 gencin vücudundaki işkence izleri, bir hafta ile 15 gün arasında değişen süreler için verilen doktor raporlarıyla saptandı. Bunun üzerine gençlere sağlam raporu veren Mordoğan Sağlık Ocağı (*) doktoru Mehmet Emin Öznur hakkında da "görevi kötüye kullanmak" suçundan idari soruşturma açıldı. Sağlık Bakanlığı müfettişlerinin yaptığı soruşturma sonucunda Mehmet Emin Öznur "suçsuz" bulundu. Gençlerin işkence gördüğünü saptayan Karaburun Sağlık Ocağı'ndaki doktora ise "basına bilgi verdiğini" gerekçesiyle uyarı cezası verildi.

İşkence olayının tüm çıplaklığıyla göz önüne serilmesi üzerine, olaya adı karışan Mordoğan Jandarma Karakolu Komutanı Astsubay Hacı Ahmet Aygören ile Fahri Çevik adlı er 26 Aralık günü tutuklandı, Karakoldaki tüm personelin görev yeri değiştirildi. Yapılan savcılık soruşturması sonucunda Karakol Komutanı Hacı Ahmet Aygören, karakolda görev yapan

(*) 6 gencin işkence gördüğü jandarma karakolunun komutanı Astsubay Hacı Ahmet Aygören'in eşi Şerife Aygören, olay sırasında Mordoğan Sağlık Ocağı'nda hemşire olarak görev yapıyordu.

erler Fahri Çevik ve Maksut Pesen ile olaya adı karışan Atilla Şahiner adlı esnaf hakkında "sanıkları yasadaki belirtilen süreden fazla gözaltında tuttukları, kişi özgürlüğünü yok ettikleri ve işkence yaptıkları" suçlamasıyla dava açıldı. İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davada sanıkların 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi.

Hacı Ahmet Aygören ile Fahri Çevik, 4 Ocak 1995 tarihinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Hacı Ahmet Aygören serbest bırakıldıktan sonra Menemen'e tayin edildi ve buradaki jandarma karakolunda göreve başladı. Hacı Ahmet Aygören'in PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasındaki çatışmaların yoğun biçimde sürdüğü Van'ın Özalp ilçesinde uzun süre görev yaptığı ve olaydan 3 ay önce, İzmir'e tayin edildiği öğrenildi.

6 gence yapılan işkence ile gençlerin işkence sonucundaki bitkin halleri özel bir televizyon kanalı (Kanal D) tarafından görüntülendi. Bu görüntüler, 29 Aralık gecesi yayımlanarak yaşanan vahşi olay kamuoyuna duyuruldu. Programda, işkence gören gençlerden birinin elektrik direğine bağlanmış hali ile 6 gencin vücutlarındaki işkence izleri gösterildi. Ayrıca gençler, gençlerin avukatı ve olaya adı karışan jandarma görevlileri ile yapılan görüşmelere yer verildi. Gençlerin doktor muayenesi yapılırken çekilen görüntüler ile muayene öncesinde karakol komutanının gençleri tehdit edici biçimde konuşması aktarıldı. Savcının karşısında güçlükte ayakta durabilen gençlerin görüntüleri eşliğinde, olayla ilgili olarak yapılan soruşturmanın gelişimi anlatıldı.

Olayın kamuoyuna yansımaları üzerine insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, 2 Ocak 1995 tarihinde İzmir'e gitti. İşkence gören gençlerle görüşen ve gençlerle birlikte İzmir Valiliği'nde bir basın toplantısı düzenleyen Azimet Köylüoğlu, işkenceye karşı mücadele ettiklerini ve bundan sonra da bu mücadeleyi sürdüreceklerini belirterek, suç ne olursa olsun kimseye işkence yapılamayacağını söyledi. İHD İzmir Şube Başkanı Yeşim İşlegen ise 6 gencin maruz kaldığı uygulamanın, işkencenin toplumun bütününe tehdit eden bir suç olduğunu bir kez daha gözler önüne serdiğine dikkat çekerek, "Olay karşısında gösterilen duyarlılık güzel, fakat sanki bu ülkede işkence sürekli değil de münferit bir olay gibi gösterilmeye çalışılıyor. Bu olay kullanılarak işkencenin üzerine gidiliyormuş gibi bir izlenim yaratılmaya çalışılıyor." dedi.

Aralık ayında yaşanan ikinci olay ise "otomobil hırsızlığı yapan bir şebekenin üyesi olduğu" iddiasıyla İstanbul'da gözaltına alınan ve daha sonra Eskişehir'e gönderilen Ahmet Özçil (30) adlı kişinin gördüğü işkence sonucunda komaya girerek hastaneye kaldırılmasıyla sonuçlandı. Ahmet Özçil'in uzun süre hastanede kalmasına yol açan olay şöyle gelişti:

25 Aralık akşamı İstanbul'da gözaltına alınan Ahmet Özçil 27 Aralık günü soruşturmanın genişletilmesi amacıyla Eskişehir Emniyet Müdürlüğü Hırsızlık Bürosu'na teslim edildi. Burada hemen her türlü işkence yöntemi kullanılarak sorgulanmaya başlayan Ahmet Özçil, 4 gün süren işkence sonucunda iç kanama geçirmesi ve böbreklerinin tahrip olması üzerine komaya girdi. Ahmet Özçil, bunun üzerine 31 Aralık günü gece yarısı Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Acil Servisi'ne "hayati tehlike" kaydı ile yatırıldı. Ahmet Özçil'i hastaneye getiren polisler, doktorlara "Bu şahsı sokakta bulduk." şeklinde beyanda bulundular. Yapılan ilk müdahaleden sonra hastanenin Dahiliye Servisi'nde tedavi altına alınan Ahmet Özçil'e, "işkence sonucunda hayati tehlike içine girdiğine, iç kanama geçirdiğine ve böbreklerinin tahrip olduğuna" dair rapor verildi. Bu rapor hemen savcılığa gönderilmedi ve bir süre gizli tutuldu. Bu arada işkence olayının üzerinin kapatılması amacıyla Ahmet Özçil'e aynı günlerde, "sağlam" olduğuna dair başka bir doktor raporu verildiği de ortaya çıktı.

İşkence olayı, Ahmet Özçil'in eşi Canan Özçil'in, "eşinin işkence gördüğünü" bildiren bir dilekçe ile Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunması ve olayı basına aktarması üzerine ortaya çıktı. Canan Özçil, yaptığı açıklamada "Eşime 4 gün süreyle ağır işkence yapılmış. Aklnıza gelebilecek her türlü işkence yöntemi uygulanmış. Kendisinin hayatı tehlikede." dedi. Suç duyurusu üzerine Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Soruşturma sonucunda Eskişehir Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Abdullah Ateş (Hırsızlık Bürosu Amiri), Mehmet Akif Sonel, Sedat Baş, Ali Hikmet Sakarya, Hasan Aydın, Şahabettin Toğru ve İsmail Hakkı Doğan adlı 7 polis hakkında "Ahmet Özçil'i işkence yaparak ağır şekilde yaraladıkları" suçlamasıyla dava açıldı. İddianamede, 7 polisin Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca 10 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Bunun dışında Ahmet Özçil'e "sağlam olduğuna" dair rapor veren 2 doktor ile yapılan işkenceyi belgeleyen raporu gizlemeye çalışan 4 doktor hakkında Türk Tabipler Birliği tarafından soruşturma başlatıldı. Haklarında soruşturma açılan doktorlar arasında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Esat Erenoğlu da yer aldı. TTB Merkez Konseyi, soruşturma nedeniyle Eskişehir'e müfettiş gönderdi.

1994 yılında yaşanan işkence olaylarıyla ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgilerden bazı örnekler ise şöyle:

27 Aralık günü Iğdır şehir merkezinde düzenlenen operasyon sırasında gözaltına alınan Newroz Ateşoğlu adlı gencin kolu, sorgulandığı Iğdır Emniyet Müdürlüğü'nde kırıldı. 2 Ocak günü hastanede kırık kolu alçıya alınan Newroz Ateşoğlu, sorgu için yeniden Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü.

2 Ocak günü Iğdır'a bağlı Evcı köyüne baskın düzenleyen güvenlik görevlileri, arama yaptıkları bir evde bulunan Ece Kuas (45) adlı kadını döverek iki kolunu kırdı. Ece Kuas olaydan sonra yaptığı açıklamada, "Eve giren askerler, 2 ay kadar önce İstanbul'a giden oğlum Cevdet'i sordular. Yerini bilmediğimi söyleyince beni dipçiklerle dövmeye başladılar. Kollarım bu sırada kırıldı." dedi.

Ocak ayının ilk günlerinde gözaltına alınan, Özgür Gündem gazetesinin İzmir muhabirlerinden Serap Aksu ile Diyarbakır muhabirlerinden Metin Dağ, 5 Ocak günü serbest bırakıldı. Serap Aksu, yaptığı açıklamada, "Gözaltında bulunduğum süre içinde sürekli olarak bana gazeteden ayrılmam ve kendileriyle birlikte çalışmam için baskı yaptılar." dedi. Metin Dağ da gözaltında işkence gördüğünü söyledi.

5 Ocak günü, İstanbul Beyoğlu'nun Hacıhüsrev mahallesinde yaşayan 6 çocuk [C.A. (12), T.G. (15), N.Y. (7), Y.K. (12), Y.Ç. (12) ve Z.Ç. (9)], polis tarafından "yankesicilik yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alındı. Gözaltına alınan çocukların yakınları İHD İstanbul Şubesi'ne başvurarak, gözaltındaki çocuklara işkence yapıldığını bildirdiler ve yardım istediler. Gözaltına alınan çocuklardan N.Y.'nin annesi Nuran Yıldız yaptığı açıklamada, şunları söyledi "Gece eve gelen polisler beni ve çocuklardan birinin annesi Semra Ateşgüneş'i gözaltına aldı. Gittiğimizde çocuklarımızı saçından sürükleyerek bodrumdan çıkardılar ve gözümüzün önünde sopayla dövdüler. Kızımın ayaklarının altı patlamıştı. Korkudan 'Niye işkence yapıyorsunuz?' bile diyemedik. Sonra beni ve diğer kızın annesi Semra'yı bıraktılar." Çocukların yakınları, korktukları için savcılığa başvurmadıklarını bildirdiler.

7 Ocak günü Adana'da yapılan bir mitingden sonra gözaltına alınan Toros Gübre Fabrikası işçileri gözaltında kaldıkları bir gün boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. Gözaltına alınan Ayhan Bitirgenç ve Mustafa Ünaltdı adlı işçiler, 10 Ocak günü bir açıklama yaparak,

“Polis bizi zorla gözaltına aldı ve Siyasi Polis Merkezi’ne götürerek işkence yaptı. Kaba dayak attılar ve ölümlü tehdit ettiler. Toros Gübre Fabrikası’nda yapılacak her eylemden bizi sorumlu tutacaklarını söylediler.” dediler.

12 Ocak akşamı polis tarafından basılan Alternatif dergisinin İstanbul Bürosu’nda bulunan, derginin genel yayın yönetmeni Fahrettin Dülçek ve yazı işleri müdürü Ahmet Köksal gözaltına alındı. İstanbul DGM tarafından 18 Ocak günü tutuklanan Alternatif Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Fahrettin Dülçek, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü bildirdi. İstanbul Siyasi Polis Merkezi’nde derginin yazı işleri müdürü Ahmet Köksal ile birlikte sorgulandıklarını anlatan Fahrettin Dülçek, yapılan işkence sonucunda her ikisinin de gerçekle ilgisi olmayan suçlamaları kabul etmek zorunda kaldıklarını söyledi.

12 Ocak günü, Mardin’in Ömerli ilçesi Fıstıklı köyüne güvenlik görevlileri tarafından yapılan baskın sonucunda, köyde yaşayan 12 kişi gözaltına alındı ve bu kişilere götürüldükleri jandarma karakolunda işkence yapıldı. Bir süre gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan 12 kişi şunları söyledi: “Köyümüze sık sık baskın yapıyor. Yaşlı olduğumuz dikkate alınmadan bizlerin korucu olması isteniyor. Korucu olmayı reddettiğimiz için bize işkence yaptılar. Köye gelen asker ve korucular evlerimizi yaktılar. Ardından hepimizi sopa ve dipçiklerle dövdüler. Baskılar yüzünden köyü terk etmek zorunda kaldık.” Koruculuğu kabul etmedikleri için baskı gören 12 kişinin adları şöyle: “Mehmet Kaplan (65), Mehmet Dağ (70), Sabri Dağ (55), İsmail Gümüş (50), Ahmet Dağ (50), Mehdi Altun (75), Şükrü Altun (60), Mehmet Gümüş (45), Nuri Dal (70), Faysal Suzan (45), Şevki Dal (72), Hatip Altun (50).”

13 Ocak günü Ankara’da Ekin Sanat Merkezi’ne baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alınan Oğuz Aksaç adlı genç, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. 14 Ocak akşamı serbest bırakılan Oğuz Aksaç, daha sonra avukatı Murat Demir ile birlikte Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulundu. Baskın sırasında gözaltına alınan Zeki Rüzgar adlı avukat da gözaltında işkence gördüğünü belirterek, şunları söyledi: “Ekin Sanat Merkezi’nde gözaltına alındım. Kapıyı kırarak içeri giren polisler avukat olduğumu söyledim. Adımı öğrenen bir polis ‘Bu Devrimci Sol’un avukatı, teröristlerin avukatı.’ diyerek bana saldırdı. Bir yandan vuruyorlar, bir yandan da salona doğru sürüklüyorlardı. Salonu 3-4 kişi beni dövdü. Daha sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü’ne götürüldük. Burada bizi sıraya dizip gözlerimizi bağladılar. İlk gün yoğun işkenceye maruz kaldım. İkinci gün ‘arkana düşenler var’ diyerek işkenceyi kestiler. 14 Ocak 1994 tarihinde Adli Tıp’a getirildim. Buradaki doktor beni hastaneye sevk etti. Ancak, yaralarım iyileşince hastaneye götürüldüm. Burada hem bana hem de doktora psikolojik baskı uyguluyorlardı. Buna rağmen doktor bana rapor verdi. Avukat olduğum için yasalara göre, savcılığın talebi ve Adalet Bakanlığı’nun izni ile gözaltına alınıp hakkımda soruşturma açılabilirdi. Bu kurala uyulmadı.”

Mücadele dergisi Ankara Bürosu’nun 13 Ocak günü polis tarafından basılması sonucunda, büroda bulunan çok sayıda yayın ve belgeye el konuldu, Ankara Temsilcisi Burhan Kardeş da gözaltına alındı. Burhan Kardeş, 26 Ocak günü Ankara DGM tarafından Grup Ekin üyesi İhsan Cibelik ile birlikte “yasadışı örgüt üyesi oldukları” iddiasıyla tutuklandı. Burhan Kardeş yaptığı açıklamada işkence gördüğünü bildirecek şunları söyledi: “Polisler büroyu bastıktan sonra arama izinlerinin olup olmadığını sordum. Bunu sorduktan sonra burnuma yumruk attılar. Bir süre dayak attıktan sonra beni polis otosuna bindirdiler. Daha sonra otodan tekme tokat indirdiler. Beni indirirken kemerimi orada zorla çıkarttılar. Bana kendi hazırladıkları bir tutanağı zorla imzalatmaya çalıştılar. İmzalamadığım için tekrar dayak attılar ve hücreye götürdüler.”

İzmir Barosu avukatlarından Ahmet Aksüt, İzmir Siyasi Polis Merkezi'nde gözaltında tutulan Mahmut Şahindoğan adlı müvekkiline işkence yapıldığını açıkladı. Mahmut Şahindoğan ile İzmir DGM Savcılığı'nın verdiği izinle 14 Ocak günü bir görüşme yaptığını bildiren Ahmet Aksüt, müvekkilinin bu görüşmede son derece bitkin olduğunu ve kendisine işkence yapıldığını anlattığını söyledi. Müvekkilinin rahatsızlığı nedeniyle bir ara hastaneye götürüldüğünü de belirten Ahmet Aksüt, "Hastanede gerekli tedavi yapılmamıştır. Müvekkilim, kendisini muayene eden Bilal adlı doktora işkence gördüğünü ve bu nedenle idrarından kan geldiğini söylemiş. Ancak doktor, tahlil yapmadığı gibi, ilaç bile vermeden geri göndermiş" dedi.

19 Ocak günü Van'da gözaltına alınan, Özgür Gündem gazetesi dağıtıcılarından İsmail Erörs (18) gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını açıkladı. 24 Ocak günü serbest bırakılan İsmail Erörs, şunları söyledi: "19 Ocak günü Cumburiyet Caddesi'ndeki Özgür Gündem Gazetesi Van Temsilciliği'nden çıktuktan sonra bir sivil polis tarafından gözaltına alındım. İlk gittiğimiz Çarşı Karakolu'nda hakarete uğradım. Sonra Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Burada hücreye atıldım. Gözlerim bağlandıktan sonra önce dayak atular. Bana sürekli, 'Özgür Gündem gazetesi PKK'nın gazetesidir. Niye Gündem'de çalışıyorsun. Bizimle birlikte çalış,' diyorlardı. Bir süre sonra elbiselerimi çıkarıp askıya aldılar. Bir yandan soğuk su dökülürken bir yandan da hayalarım sıkıldı. Uzun süre kaldığım askıda iki kez copla tecavüze uğradım. Tecavüz sırasında kullanılan cop, daha sonra ağzıma sokuldu. Bir süre sonra kolumdan kan akınca askıdan indirildim." İsmail Erörs, serbest bırakıldıktan sonra tedavi için İstanbul'a gitmek isterken, 31 Ocak günü havaalanında Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Adil Harmanlı ile birlikte bir süre gözaltında tutuldu. İHD İstanbul Şubesi İşkence İzleme Komisyonu, İsmail Erörs'e işkence yapan polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusuna, "İsmail Erörs'ün işkence gördüğünü" belirten Marmara Nükleer Tıp Merkezi ve Özel Levent Hastanesi'nden alınan raporlar da eklendi. TİHV İstanbul Temsilciliği'nin yardımcıları ile tedavi edilen İsmail Erörs, daha sonra Ankara'ya yerleşti. Özgür Gündem gazetesinde foto muhabiri olarak görev yapmaya başlayan İsmail Erörs, Kasım ve Aralık aylarında da Ankara'da 2 kez gözaltına alındı.

19 Ocak günü İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan Ahmet Aygün adlı kişinin annesi Lamia Aygün, oğluna ağır işkence yapıldığını açıkladı. Oğlunun, 20 Ocak sabahı arama için polislerle birlikte eve getirildiğini belirten Lamia Aygün, "Oğlum eve getirildiğinde bitkin bir halde idi. Kolları tutmuyordu." dedi. Lamia Akgün, savcıdan izin almasına karşın, oğlu ile görüşmesinin polisler tarafından engellendiğini söyledi. Ahmet Aygün daha sonra tutuklandı ve hakkında, "yasadışı örgüt üyesi" olduğu iddiasıyla İstanbul DGM'de dava açıldı. Ahmet Aygün, İstanbul DGM'de 11 Mayıs günü başlayan davada, hakkındaki iddianın tek dayanağının geçmişte 11 yıl Kawa davasından cezaevinde yatmış olmasından kaynaklandığını söyledi. Aygün daha sonra heyete gözaltındayken gördüğü işkenceyi belgeleyen raporu sundu. Ahmet Aygün 20 Temmuz günü yapılan duruşmada tahliye oldu.

Özgür Gündem gazetesinin Iğdır muhabiri Meral Tilkiz, Iğdır'ın Karakoyunlu ilçesine bağlı Alicanlar köyüne 21 Ocak günü güvenlik görevlileri tarafından yapılan baskın sonucunda gözaltına alındı. Baskın sırasında Meral Tilkiz ile birlikte gözaltına alınan 5 çocuk ise kısa bir süre sonra serbest bırakıldı. Serbest bırakılan çocuklar, Meral Tilkiz'in Iğdır Jandarma Alay Komutanlığı'nda işkence gördüğünü söylediler.

29 Aralık akşamı Diyarbakır'da polis tarafından gözaltına alınan bir öğrenci, (G.K.) gözaltında kaldığı 24 gün boyunca işkence gördüğünü açıkladı. 3 arkadaşı ile birlikte gözaltına alındığını anlatan G.K., "Polisler bizi üniversitedeki bombalama eylemini yaptığımız iddia-

siyla gözaltına aldı. Gözaltına alındıktan sonra önce hastaneye gittik. Burada bize sağlam olduğumuza dair rapor verildi. Ardından Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldük. İlk 3 gün bir şey olmadı. Daha sonra işkence başladı. Benle birlikte gözaltına alınanlardan 2'si 7 gün sonra serbest bırakıldı. Suçlamaları kabul etmediğim için makatuma şişe saktular. Filistin askısına aldılar. Tazyikli su ile ıslattılar." dedi. G.K., serbest bırakıldıktan sonra tedavi olmak amacıyla TIHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdu.

14 Ocak günü Adana'da gözaltına alınan Habib Gül adlı kişi gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Habib Gül, tutuklu bulunduğu Malatya E Tipi Cezaevi'nden avukatı aracılığı ile yaptığı açıklamada, "Gözaltında kaldığım 11 gün boyunca sürekli sorgulandım. Sorguda defalarca askıya alındım, elektrik verildi, hayalarım sıkıldı. Askıdan indirdikten sonra tazyikli soğuk su sıkıyorlardı. Askıda koltuk altlarım yırtıldı ve sol kolum sakatlandı" dedi.

Ocak ayında, Siirt'in Kurtalan ilçesi Gökçebağ köyüne yapılan baskın sonucunda gözaltına alınan 3 kişiye gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldı. 1 Şubat günü tutuklanan ve Siirt Cezaevi'ne gönderilen 3 kişiden Ali Sevgi'nin çenesi, Tayyip Sevgili'nin de kurguları gördüğü işkence nedeniyle kırıldı. İşkence nedeniyle Emin Evin adlı üçüncü kişinin de sağlığı bozuldu. Son derece bitkin halde cezaevine getirilen Ali Sevgi, Tayyip Sevgili ve Emin Evin revirde tedavi altına alındı.

1 Şubat günü Adana'nın Dağlıoğlu mahallesinde polis tarafından gözaltına alınan Zeynep Bal adlı 3 aylık hamile kadın, sorgulandığı Adana Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Zeynep Bal, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Emniyet Müdürlüğü'ne götürülür götürülmez gözlerimi bağladılar. Devamlı olarak saçımın çekerek kaba dayak atıldılar. Sürekli olarak soğuk suyun altında bırakıldım. İşkence, hamile olduğumu söylememe karşın devam etti. Çırlıçıplak soyularak, tecavüzle tehdit edildim. Betonun üzerinde yatmak zorunda bırakıldığım için böbreklerim rahatsızlandı. Emniyet Müdürlüğü'ne getirilen 2 küçük çocuğum da 2 gün benle beraber eziyet çekti." dedi. Zeynep Bal, eşi Hikmet Bal'ın da kendisinden 12 gün sonra gözaltına alındığını belirterek, gözaltında eşine de ağır işkence yapıldığını söyledi.

3 Şubat günü Kars'ın Digor ilçesindeki evine baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alınan DEP Digor İlçe Başkanı Mehmet Yardımcıel, gözaltında kaldığı süre boyunca işkence gördüğünü bildirdi. Gözaltında 4 saat kalan Mehmet Yardımcıel, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Suçum olmamasına karşın, sırf DEP İlçe Başkanı olduğum için gözaltına alındım ve işkence gördüm. İşkence sonucunda sol kolum tutmaz hale geldi. Gördüğüm işkenceyi, doktor raporuyla belgeledim." dedi.

5 Şubat günü, İstanbul Ümraniye'de düzenlenen bir cenaze töreninden sonra gözaltına alınan Levent Tüzel ve Semih Mutlu adlı 2 avukat kısa süre içinde serbest bırakıldı. Levent Tüzel ve Semih Mutlu serbest bırakıldıktan sonra şunları söylediler: "Bizimle birlikte 10 kişi daha gözaltına alındı. Gözaltına alınanlara götürüldüğümüz Ümraniye Emniyet Amirliği'nde 12 saat işkence yapıldı. Yapılan işkence ve atılan dayak nedeniyle Aydınlık gazetesi muhabirlerinden Nevzat Yılmaz ve Gerçek dergisi muhabirlerinden Metin Göktepe ve Seher Karataş ile Güven Boğa ve Neslihan Güngör adlı gençler yaralandı. Gazetecilerin fotoğraf makineleri polisler tarafından kırıldı, filmlerine de el konuldu."

1 Şubat günü Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Narlı kasabasına baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Hasan Kiraz adlı kişinin yoğun işkence gördüğü bildirildi. Hasan Kiraz'ın babası Murtaza Kiraz yaptığı açıklamada oğlunun gözaltında tutulduğunu

sorgu merkezinde kendisine gösterildiğini belirterek, "Oğlum gördüğü işkence nedeniyle çok bitkin bir vaziyette idi. Ayrıca işkence sonucunda rabatsızlanmış ve Maraş Devlet Hastanesi'ne götürülmüş." dedi. Hasan Kiraz'ın hastaneye götürüldüğü Maraş Devlet Hastanesi Başhekimisi Dr. Halil Gezgin tarafından da doğrulandı.

10 Şubat gecesi Çorum'da polis tarafından şüphe üzerine gözaltına alınan Selahattin Ayna adlı kişi, kendisine gözaltında işkence yapıldığını söyledi. Selahattin Ayna, 11 Şubat günü Çorum Devlet Hastanesi'ne kaldırıldığını, buradan 10 günlük rapor aldığını ve bu raporla kendisine işkence yapıldığının kanıtlandığını açıkladı.

12 Şubat günü Diyarbakır'da gözaltına alınan DEP Diyarbakır Belediye Başkan Adayı Metin Toprak ile Metin Akar adlı doktor ve Nebabat Akkoç adlı öğretmen 10 gün sonra serbest bırakıldı. Metin Toprak serbest bırakıldıktan sonra, gözaltında işkence gördüğünü belirterek, "Bana sürekli olarak tazyikli su sıkular ve vantilatörün önünde bekletiler" dedi.

21 Şubat sabahı, Alnteri gazetesinin İzmir Bürosu polis tarafından basıldı. Baskına daha önce gözaltına alınan, derginin İzmir Temsilcisi Halime Özçelik ile birlikte gelen polisler, o sırada büroda bulunan 5 kişiyi de 2 saat süreyle gözaltında tuttular. Gözaltında tutulan kişiler, derginin aranmasıyla ilgili hazırlanan tutanağı imzalamayan Halime Özçelik'in yanlarında dövüldüğünü ve yüzünde morluklar olduğunu bildirdiler.

19 Şubat günü İzmir'in Gültepe semtinde yapılan gösteriden sonra yaralı olarak gözaltına alınan Gürhan Tamer adlı işçi, gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Gürhan Tamer, şunları söyledi: "Gösteri sırasında polisin ateş açması üzerine vurularak yaralandım. Kurşun kalçama girdi ve çıktı. Yere düşünce polisler beni dövmeye başladı. Daha sonra polis otosuna bindirildim. Polislerden biri parmağımı, diğeri kolumu kırmaya çalışıyordu. Bir diğeri de parmağıyla kulağıma bastırıyordu. Karakola geldikten sonra bir daha dövüldüler. Yaramın üzerine tekne atıyorlardı." Aynı olayla ilgili olarak gözaltına alınan Alnteri muhabiri Ali Asker Bal da gözaltında işkence gördüğünü açıkladı.

14 Mart günü İstanbul'da "polis otosuna yol vermedikleri" için gözaltına alınan Ali Duran adlı işçi ile Hasan Altıyaprak ve Salim Alver adlı 2 arkadaşı polisler tarafından dövüldü. Kendisini ve arkadaşlarını döven polislerin adının "İsmail Erkaya" ve "Mahmut Aksu" olduğunu açıklayan Ali Duran şunları söyledi: "Polisler bana, 'Neden zamanında yol vermediniz?' diye sordular. Ben de yokuş üzerinde olduğumuzdan veremediğimi söyledim. Bunun üzerine bizi karakola götürmekle tehdit ederek, 'görevimizi engellediniz, biraz para verin ve gidin.' dediler. Buna itiraz ettim. Bunun üzerine 'polise karşı gelmek neymiş size göstereceğiz' diyerek beni ve arkadaşlarımı polis otosuna bindirdiler. Bizi arabayla bir süre dolaştırdıktan sonra bir sokakta indirdiler ve dövmeye başladılar. Daha sonra tekrar arabaya bindirip Karaköy Karakolu'na götürdüler. Burada komiser olduğunu öğrendiğimiz bir polis, 'Olur böyle şeyler, bu arkadaşlarımız yeni göreve başladı.' diyerek barışmamızı teklif etti. Ben şikayetçi olacağımı söyleyince ifadelerimiz alındı. Ertesi gün serbest bırakıldık." Serbest bırakıldıktan sonra 5 günlük doktor raporu alan Ali Duran'ın yaptığı suç duyurusu üzerine İsmail Erkaya adlı polis hakkında dava açıldı. İstanbul Beyoğlu 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 31 Mayıs günü başlayan davada İsmail Erkaya'nın 3 ayla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İsmail Erkaya ise yaptığı savunmada, suçlamayı kabul etmeyerek, "Ben kimseyi dövmedim ve kimseden rüşvet istemedim. Bana iftira atıyorlar. Ali Duran çok sarhoştü ve yere düşerek yaralandı. Hakkımdaki dava polisliği gözden düşürmek üzere açılmıştır." dedi. Duruşmayı izleyen gazetecilerin fotoğraf çekmelerine hakim tarafından izin verilmedi. Mahkeme 11 Ekim günü dava dosyasının İstanbul Valiliği'ne gönderilmesini kararlaştırdı.

17 Mart günü Ankara'da polis tarafından gözaltına alınan Tahir Adal (50) adlı kişi gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Mardin'den Ankara'ya geldikten sonra, akrabası olan Mardin Milletvekili Ahmet Türk'ün evinde kaldığını belirten Tahir Adal, şunları söyledi: "Milletvekillerinin mahkemeye çıkarılacakları gün Ahmet Türk'ün 4 yeğeni ile birlikte gözaltına alındım. Diğerlerini daha sonra serbest bıraktılar. Beni 12 gün gözaltında tuttular ve sürekli işkence yaptılar. Cinsel organımdan elektrik verdiler ve soğuk su döktüler. Bana sürekli olarak Ahmet Türk'ün evinde neden kaldığımı sordular. Bazı basın organları beni PKK'nın tetikçisi olarak ilan etti." Tahir Adal, serbest bırakıldıktan sonra tedavi için TIHV'ye başvurdu.

21 Mart günü, Newroz Bayramı nedeniyle İstanbul'un Nurtepe semtinde düzenlenen toplantıya katılmak üzere giderken polis tarafından gözaltına alınan Temel Bilir adlı sendikacının gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Sağlık Sen Genel Merkezi tarafından yapılan açıklamada, Temel Bilir'in "şüphe üzerine" gözaltına alındığı ve götürüldüğü Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde 2 gün boyunca cinsel tacize uğradığı, askıya alındığı, elektrik verildiği, üzerine basınçlı su sıkıldığı, dayak yediği ve ölümle tehdit edildiği belirtildi.

21 Mart günü Van'da gözaltına alınan 15 yaşındaki bir çocuk (Z.A.) gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü söyledi. 23 Mart günü serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Z.A., Van'ın İskele Caddesi'nde Newroz ateşi yaktığı için gözaltına alındığını, götürüldüğü karakolda 2 kez askıya alındığını, işkenceden dolayı sağ el bileğinin kırıldığını ve vücudunda morluklar oluştuğunu söyledi.

27 Mart gecesi İstanbul'da polis tarafından evine baskın düzenlenerek gözaltına alınan, Sterka Rızgari dergisinin Yazı İşleri Müdürü Cihan Kartal gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Cihan Kartal 4 Nisan günü yaptığı açıklamada, kız kardeşleri Songül Kartal ve Özgül Kartal ile birlikte gözaltına alındığını, götürüldükleri Kemalpaşa Yüzyıl Polis Karakolu'nda 3 gün boyunca kendilerine elektrik verildiğini, askıya alındıklarını ve copla cinsel tacize uğradıklarını söyledi. Sorgulanırken, ifade vermeyi reddettiğini anlatan Cihan Kartal, "İşkence sırasında bağırma tutumu sergiledim. İfade alamayacaklarını anlayınca, bu kez de bağırma için işkence yaptılar." dedi. Cihan Kartal, gözaltında olduğu sırada dergilerine gelen Hasan Kaplan, Saniye Güler ve Suna Özcan adlı kişilerin de gözaltına alınarak işkence gördüklerini söyledi.

Nisan ayında, Burdur'da görev yapan Ahmet Çağan adlı polis memurunun "silahını çalarak sattıkları" iddiasıyla gözaltına alınan Adnan Akgün ve Çetin Yeşilyayla adlı kişilere gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldığı bildirildi. Burdur Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan Adnan Akgün ve Çetin Yeşilyayla, serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Fikret Aydoğdu, Özkan Kama, Bahri Anar, Osman Kocabıyık ve Nurettin Ersoy adlı emniyet görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundular. Söz konusu iki kişiye gönderildikleri Burdur Devlet Hastanesi'nde "işkence gördüklerine" ilişkin doktor raporları verildi.

Nisan ayında İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan Emeğin Bayrağı dergisi muhabirlerinden Necibe Savaşkan ve Dilaver Peker, gözaltında kaldıkları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğit-Sen) Genel Kurulu'nun yapıldığı Bostancı Kültür Merkezi'nde gözaltına alındıklarını anlatan 2 gazeteci, "Götürüldüğümüz İçerenköy ve Eminönü polis karakollarında, gözaltında kaldığımız 2 gün boyunca, askıya alma, basınçlı su, elektrik verme, cinsel organı sıkma ve kaba dayak biçimindeki işkencelere maruz kaldık. Ayrıca polis ajanı olmamız için zorlandık." dediler.

10 Nisan günü İzmir'in Yamanlar semtinde zamları protesto için düzenlenen izinsiz gösteriden sonra gözaltına alınan Sami Gümüş, Mustafa Ceylan, Kerem Bulut, Bilge Şahin ve Nazmiye Aksoy adlı kişiler gözaltında fizikî ve psikolojik işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan söz konusu kişiler, İzmir Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulandıklarını, polis ajanı olmaları için zorlandıklarını ve Nazmiye Aksoy'un da cinsel tacize maruz bırakıldığını bildirdiler.

İstanbul DGM'de görülen bir PKK davasının sanıkları arasında bulunan Hasan Ergül adlı kişi, 13 Nisan günü yapılan duruşmada, gördüğü işkence sonucunda idrar torbasında açılma meydana geldiğini söyledi. Gördüğü işkenceyi belgeleyen doktor raporunu daha önce mahkeme heyetine verdiğini belirten Hasan Ergül, "İşkence sonucunda idrar torbasında meydana gelen açılmayı verdiğim filmler kanıtlamaktadır," dedi.

14 Nisan günü Ankara'daki Millî Eğitim Bakanlığı önünde "paralı eğitimi protesto" amacıyla düzenlenen gösteriden sonra gözaltına alınan Serkan Çıtak ve Muhsin Yanak adlı öğrenciler, "polis ajanı olmaları için zorlandıklarını" açıkladılar. Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Merkezi'nde 21 Nisan günü bir basın toplantısı düzenleyen öğrenciler, "Bundan sonra başımıza gelecek her türlü olaydan güvenlik görevlileri sorumludur," dediler.

22 Nisan gecesi Adana'nın Osmaniye ilçesindeki evini basan polisler tarafından gözaltına alınan Feriştay Gül (44) adlı kadın, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra İHD Adana Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Feriştay Gül, eşi ve çocuklarının da kendisi ile birlikte gözaltına alındığını anlatarak, "Gözaltında işkenceye maruz kalmanın yanı sıra ölümlerle tehdit edildim. Beni 4 katlı bir binanın çatısına çıkartıp, istenilen ifadeyi vermemem halinde aşağıya atmakla tehdit ettiler. İstedikleri şeyi kabul etmediğim için sürekli dövüldüm. Hiçbir şey elde edemeyince hepimizi serbest bırakular," dedi.

23 Nisan sabahı Sivas'taki evini basan polisler tarafından gözaltına alınan, Özgür Gündem gazetesinin Sivas muhabiri Fereç Çobanoğlu, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen Fereç Çobanoğlu, "Götürüldüğüm Sivas Emniyet Müdürlüğü'nde önce gözlerim bağlandı. Daha sonra çırılçplak soyuldum ve tazyikli su işkencesine maruz bırakıldım. Su sıkılan hortumu makatıma soktular. Sol ayak parmağıma ve cinsel organıma elektrik verdiler. Benimle birlikte gözaltına alınan öğrencileri, beni suçlayıcı ifade vermeleri için zorladılar," dedi.

1 Mayıs günü Adana'da polis tarafından gözaltına alınan Doğan Kaplan, Süheyla Toprak, Filiz Öz ve Atuf Yeşiloğlu adlı 4 kişi gözaltında kaldıkları 30 saat boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra 3 Mayıs günü İHD Adana Şubesi'nde basın toplantısı düzenleyen söz konusu kişiler, "1 Mayıs'ı kutlamak üzere hazırlık yaparken dövülerek gözaltına alındık. Götürüldüğümüz Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördük, cinsel tacize uğradık, ölümlerle tehdit edildik. Bize sürekli hakaret ettiler. Vücudumuzdaki darp ve işkence izleri, Adli Tıp raporlarına tam olarak yansıtılmadı," dediler. Gözaltına alınanlardan Atuf Yeşiloğlu basın toplantısında vücudundaki işkence izlerini gazetecilere gösterdi.

15 Nisan günü İstanbul'daki Kocasinan Lisesi'nin bahçesinde polis tarafından gözaltına alınan Feride Yıldız (20) adlı öğrenci, gözaltında işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını açıkladı. İHD İstanbul Şubesi'nde 4 Mayıs günü bir basın toplantısı düzenleyen Feride Yıldız, 5 arkadaşıyla birlikte gözaltına alındığını ve Bahçelievler Polis Karakolu'na götürüldüğünü söyledi. Feride Yıldız, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Karakola girer girmez dövmeye ve küfür etmeye başladılar. Beni bir süre sonra tuvalet sandığım bir yere götürdüler. Çırılçplak

soyarak üzerime tazyikli su sıkmaya başladılar. Beni örgüt üyesi olmakla suçluyorlardı. Ben bir şey söylemeyince bu kez tecavüz etmekle tehdit ettiler. Kısa bir süre sonra da cop ya da hortum sandığım sert ve kalın bir şeyle makattan tecavüz ettiler. Bu sırada benimle birlikte gözaltına alınan 3 kız arkadaşıma da olayı seyrettirdiler. Tecavülden sonra yere yatırarak falakaya çektiler. Savcılığa bile çıkarılmadan serbest bırakıldım. Çünkü Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmemden ve tecavüz izlerinin saptanmasından çekiniyorlardı." Feride Yıldız, kendisiyle birlikte gözaltına alınan arkadaşlarından birine de karakolda işkence yapıldığını sözlerine ekledi. Tedavi olmak amacıyla TİHV İstanbul Temsilciliği'ne başvuran Feride Yıldız, Mayıs ayı sonunda yaptığı açıklamada da gazetelerde olaya ilişkin haberler çıktıktan sonra sık sık tehdit telefonları aldığını belirterek, "Karakolda polisler birbirlerine 'Bayram' diye sesleniyorlardı. Şimdi hemen hemen her gün tehdit telefonları alıyorum. Telefondaki ses 'Ben Bayram.' ya da 'Bayram orada mı?' dedikten sonra küfür ediyor." dedi.

Nisan ayında Mersin'de düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan Fatma Akın (19) adlı genç kıza, gözaltında işkence yapıldığı ve tecavüz edildiği açıklandı. Olayla ilgili şikayet üzerine cezaevine giden Avukat Hamza Yılmaz tarafından yapılan açıklamaya göre, 30 Nisan günü saat 23.00 sıralarında hücrelerinde çırılçıplak bir sandalyeye oturtulan Fatma Akın'ın gözleri 2 kişi tarafından bağlandı. Daha sonra yere yatırılan Fatma Akın'a copla benzer sert bir cisimle tecavüz edildi. Fatma Akın, benzer bir uygulamaya 1 Mayıs günü saat 03.00 sıralarında da maruz kaldı. Fatma Akın 6 Mayıs günü mahkemeye çıkarıldığında, tecavüz olayını savcıya anlattı, ancak anlatılanlar tutanağa "Dayak yedim." şeklinde yazıldı. Bu arada Fatma Akın'ın gözaltında tecavüze uğradığını, basın açıklaması yaparak kamuoyuna duyuran SHP Mersin Merkez İlçe Başkanı Cemal Karakaya hakkında savcılık tarafından soruşturma açıldı. "Polise hakaret etmekle" suçlanan Cemal Karakaya, Fatma Akın'a yapılanların doktor raporları, mağdurun ifadesi ve tanık anlatımlarıyla doğrulandığına dikkat çekerek, güvenlik görevlilerinin, bu tür uygulamalardan kaçınmasını sağlamak ve sorumlular hakkında yasal işlem yapmak yerine, bir olguyu ifade ettiği için kendi hakkında soruşturma açılmasının anlaşılabilir olduğunu söyledi.

8 Mayıs günü, Çorlu Cezaevi'nde tutuklu bulunan, "Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun üyesi Kemal Sahir Gürel'i ziyaret için cezaevine giden 19 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar aynı gece serbest bırakıldı. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Ufuk Lüker adlı genç, gözaltına alınırken dövüldüklerini, götürüldükleri polis karakolunda da hakaret gördüklerini ve tehdit edildiklerini söyledi. Ufuk Lüker, gittiği hastaneden vücudundaki darp izlerini belgeleyen, "2 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı.

17 Mayıs günü Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Dibek köyüne askerler tarafından düzenlenen baskından sonra gözaltına alınan köyün muhtarı Mehmet Sönmez (45) ile Ali Yakar (80) adlı kişi, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Mehmet Sönmez, gözaltına alındıktan sonra Lice Jandarma Taburu'na götürüldüklerini belirterek, "Gözaltında kaldığımız 8 gün boyunca askerler, polisler, köy korucuları, yani her önüne gelen bana işkence yaptı. Bu süre boyunca gözüm hep bağlı kaldı. Sürekli olarak ölümlle tehdit edildim. Taburda çeşitli köylerden gözaltına alınmış yaklaşık 50 kişi vardı. Onlara da işkence yapıyordu. Biz gözaltında iken köyedeki evleri yakmışlar." dedi.

25 Mayıs günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı köylerde güvenlik görevlileri tarafından düzenlenen operasyon sırasında gözaltına alınanlar arasında bulunan 12 yaşındaki bir çocuk, gözaltında işkence gördüğünü söyledi. 28 Mayıs günü serbest bırakılan çocuk, "Köye

gelen askerler, 5 aydır aranan ağabeyimin kaldığı yeri sordular. Nerede olduğunu bilmediğimi söyleyince beni yanlarına alarak köyü terk ettiler. Götürüldüğüm Silvan Jandarma Komutanlığı'nda elbiselerimi çıkartıp dövdüler. Ağabeyim Mehdi Kahraman'ın teslim olmaması halinde beni öldüreceklerini söylediler, Beni askerlerin elinden bazı subaylar kurtardı." dedi.

20 Mayıs günü Diyarbakır'ın Lice ilçesi Dolunay köyüne askerler tarafından düzenlenen baskından sonra gözaltına alınan Rehime Pehlivan (70) adlı kadın, sorgulandığı Lice Jandarma Taburu'nda işkence gördüğünü söyledi. Gözaltında 15 gün kalan ve serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'daki akrabalarının yanına giden Rehime Pehlivan, sorguda çıplak soyulduğunu, soğuk su işkencesine maruz bırakıldığını ve cinsel tacize uğradığını anlattı. Rehime Pehlivan, kendisiyle birlikte gözaltına alınan Kıymet Kaya, Abdülbari Cingöz ve Mehmet Balta'ya da işkence yapıldığını belirtti.

İşçi Partisi Tunceli İl Örgütü yöneticilerinden Önder Kırmızıtaş, polis olduğunu sandığı 3 kişi tarafından 30 Mayıs günü evinden çıktıktan sonra kaçırıldığını ve bu kişilerin kendisine işkence yaptığını açıkladı. Plakasını görmediği bir arabaya bindirilerek götürüldüğü binada vücudunda 30 kadar sigara söndürüldüğünü, dövüldüğünü ve soğuk su işkencesine maruz kaldığını anlatan Önder Kırmızıtaş, ölümle tehdit edildikten sonra serbest bırakıldığını söyledi. Önder Kırmızıtaş'a 2 Haziran günü başvurduğu Ankara Adli Tıp Kurumu tarafından vücudundaki işkence izlerini ve sigara yanıklarını belgeleyen "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" dair doktor raporu verildi.

6 Haziran günü Gaziantep Şahinbey'de polis tarafından gözaltına alınan Güllü Küncülü adlı kadın gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltında 48 saat kaldığını ve daha sonra serbest bırakıldığını anlatan Güllü Küncülü, Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı "10 gün iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuna polislerin el koyduğunu söyledi. Güllü Küncülü kendisi ile birlikte gözaltına alınan eşi Hüseyin Küncülü (DEP Şahinbey İlçe Örgütü yöneticisi) ile İsmet Dikici adlı arkadaşının da işkence gördüklerini sözlerine ekledi.

14 Haziran günü İstanbul Ümraniye'de bildiri dağıtırken gözaltına alınan İlker Pınar ve Volkan Yaçmıkkolu adlı Sosyalist İktidar Partisi (SİP) üyelerinin, gözaltında işkence gördükleri açıklandı. SİP tarafından yapılan açıklamada, İlker Pınar'ın 24, Volkan Yaçmıkkolu'nun da 48 saat gözaltında kaldığı belirtilerek, 2 kişinin çıplak soyuldukları, dövüldükleri ve falaka işkencesine maruz bırakıldıkları anlatıldı. Olayla ilgili olarak İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu.

Haziran ayında Manisa'da, "küçük çocuklara cinsel tacizde bulunduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Taner Yenice adlı öğretmen sorgulandığı Manisa Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü bildirdi. Taner Yenice, tutuklandıktan sonra gönderildiği cezaevinde yaptığı açıklamada, cinsel taciz olayı ile bir ilgisi olmamasına karşın işkence sonucunda hazırlanan gerçek dışı ifadeleri imzalamak zorunda kaldığını söyledi. Gözaltına alındıktan sonra çıplak soyulduğunu ve 10 kadar polis tarafından şuurunu kaybedene kadar dövüldüğünü anlatan Taner Yenice, gördüğü işkenceyi 21 Haziran günü götürüldüğü hastaneden aldığı doktor raporuyla belgelediğini kaydetti.

15 Haziran günü Afyon'un Çay ilçesinde "hayvan hırsızlığı yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan Osman Köksen (36) adlı kişi, sorgulandığı Çay Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. 22 Haziran gününe kadar gözaltında kaldığı karakolda dövüldüğünü ve falaka işkencesine maruz bırakıldığını anlatan Osman Köksen, "çalıntı olduğu" öne sürülen hayvanların kendisine ait olduğunu ispatlaması üzerine Çay Cumhuriyet Savcılığı tarafından

serbest bırakıldığını söyledi. Savcılığa suç duyurusunda bulunan Osman Köksen'e Bolvadin Adli Tabipliği tarafından, "dayak sonucunda kulak zarının patladığını" ve "vücudunda yaralar bulunduğunu" belgeleyen "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

28 Haziran gecesi İstanbul Kartal'da kaldıkları ev polis tarafından basılarak gözaltına alınan Aydoğın Özcan, Yüksel Özcan, Durmaz Deli ve Göksel Oğuz adlı 4 kişi, gözaltında buldukları 3 gün boyunca işkence gördüklerini bildirdiler. Serbest bırakıldıktan sonra basın toplantısı yapan 4 kişiden Aydoğın Özcan, Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi ile Kartal Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulandıklarını bildirerek, "Bu süre boyunca sürekli dövüldük. Falaka ve vücutta sigara söndürme gibi işkencelere maruz bırakıldık. İşkence sonucunda vücudumuzda oluşan izler nedeniyle savcılığa çıkartılmadan serbest bırakıldık. Gözaltında avukatlarımızla görüşmemize de izin verilmedi." dedi. Vücutlarındaki işkence izlerini gazetecilere gösteren 4 kişiden Göksel Oğuz'un 3 dişinin kırık olduğu ve boynunda yara izi bulunduğu görüldü.

Haziran ayı sonunda İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan Abdülaziz Saltan adlı kişi, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Sultanbeyli Polis Karakolu'nda sorgulandığını anlatan Abdülaziz Saltan, sorgu sırasında çıplak soyulduğunu, askıya alındığını ve elektrik işkencesine maruz bırakıldığını söyledi. Tutuklandıktan sonra götürüldüğü cezaevinde doktora gitmek için yaptığı başvuruların dikkate alınmadığını belirten Abdülaziz Saltan, daha sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

2 Temmuz gecesi İstanbul Kadıköy'de afiş asarken polis tarafından gözaltına alınan Ali Rıza Kartal (28) adlı kişi, götürüldüğü İçerenköy Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra bir basın toplantısı düzenleyen Ali Rıza Kartal, gözaltında kaldığı süre boyunca dövüldüğünü, askıya alındığını ve soğuk su işkencesine maruz bırakıldığını söyledi. Ali Rıza Kartal'a başvurduğu Adli Tabiplik tarafından vücudundaki işkence izlerini belgeleyen, "2 gün süreyle iş göremeyeceğine" dair doktor raporu verildi.

İzmir Barosu avukatlarından Hülya Üçpınar, Mustafa Ufacık ve Mustafa Alp, Temmuz ayı başında, Aydın Adliyesi'nde adının "Bekir" olduğu öğrenilen bir astsubay tarafından tartaklandı. Olayı Aydın Cumhuriyet Savcısı İlhan Taşkın'a aktardıktan sonra Aydın E Tipi Cezaevi'ne giden avukatlar bu kez de cezaevi kapısında aynı astsubayın saldırısına uğradılar. Avukatlara hakaret eden ve zorla çantalarını karıştıran astsubay, Hülya Üçpınar'ı tokatladı ve itekleyerek başka bir yere götürmek istedi. Olayı protesto eden İzmir Barosu Başkanı Volkan Alposkay, söz konusu astsubay ile Adliye'deki olaya kayıtsız kalan Savcı Cafer Karakadioğlu hakkında suç duyurusunda bulduklarını açıkladı.

4 Temmuz günü İstanbul'da asılsız bir ihbar sonucunda evi polis tarafından basılarak gözaltına alınan Yelda adlı İHD İstanbul Şubesi üyesi gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Yelda, gözaltına alınırken hakarete uğradığını, daha sonra götürüldüğü Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'nde de bir başkomiser tarafından soyulduğunu ve sürekli dövüldüğünü anlattı. Dövüldükten sonra İHD'deki çalışmaları nedeniyle kendisini tanıyan siyasi polisler tarafından yeniden eve götürüldüğünü söyleyen Yelda, "Bu polisler bana nazik davrandılar. Ancak, evdeki bütün dosyalarını ve bilgisayarındaki yazıları okudular." dedi. Yediği dayak sonucunda kulak zarının delindiğini ve bunun üzerine gönderildiği Taksim İlkyardım Hastanesi'nden "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldığını bildiren Yelda, kendisini döven başkomiser ile hakkında asılsız ihbarda bulunan Suat Akkök adlı kişiden şikayetçi oldu.

Urfa Kapalı Cezaevi'nde adli bir suçtan dolayı tutuklu bulunan Leyla Karalük (23) adlı kadın, Siverek Adliyesi'ndeki duruşmasından sonra cezaevine götürülürken tecavüze uğradı. Leyla Karalük'ün İHD İstanbul Şubesi'ne mektup yazmasıyla ortaya çıkan olay şöyle gelişti; Leyla Karalük adlı tutuklu, 11 Temmuz günü duruşma için "ring" adı verilen cezaevi sevk aracı ile Siverek'e götürüldü. Siverek Adliyesi'ndeki duruşma bittikten sonra elleri kelepçelenen Leyla Karalük, Urfa'ya götürülmek üzere ring aracına bindirildi. Daha sonra hareket eden ring aracı Siverek'ten ayrıldıktan hemen sonra durdu. Ardından aracın şoförü Adem Demirtaş, duran arabanın içinde elleri kelepçeli olarak bekleyen Leyla Karalük'e, Astsubay Ayhan Dağtaş ve gardiyan Belkis Avcı'nın yardımıyla tecavüz etti. Leyla Karalük daha sonra Astsubay Ayhan Dağtaş'm da tecavüzüne uğradı. Leyla Karalük, cezaevine geldikten bir gün sonra, olayı Cezaevi Müdürü Musa Tırpan'a anlattı. Bunun üzerine olay savcılığa intikal etti ve soruşturma açıldı. Leyla Karalük, İHD İstanbul Şubesi'ne gönderdiği mektupta, olayın ciddi biçimde soruşturulmadığını ve kendisine tecavüz eden Ayhan Dağtaş ile Adem Demirtaş'm serbestçe ortalıkta dolaştığını bildirdi.

15 Temmuz gecesi İzmir'de polis tarafından evi basıldıktan sonra gözaltına alınan İHD Genel Yönetim Kurulu üyesi Ali Aslan 19 Temmuz günü tutuklandı. Aynı gece evleri basılarak gözaltına alınan İHD İzmir Şubesi Yönetim Kurulu üyelerinden Naile Eroğluer, eşi İnan Eroğluer ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği İzmir Şubesi Başkanı Haydar Arslan ise serbest bırakıldı. İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen, gözaltına alınan 4 kişiye gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldığını ve bu nedenle Naile Eroğluer ve Ali Aslan'm sağlık durumunun bozulduğunu bildirdi.

16 Temmuz gecesi Ankara'daki bir eğlence yerinde çıkan kavgadan sonra gözaltına alınan İrfan Barat Efe adlı genç, götürüldüğü Anafartalar Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Karakolda çırılçıplak soyularak dövüldüğünü anlatan İrfan Barat Efe bu nedenle sol kol bileğinin kırıldığını söyledi ve vücudundaki darp izlerini gazetecilere gösterdi. Serbest bırakıldıktan sonra, Anafartalar Polis Karakolu'nda görev yapan Mustafa Kayhan adlı komiserden şikayetçi olan İrfan Barat Efe'ye gönderildiği Adli Tıp Kurumu'ndan "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" dair doktor raporu verildi.

21 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Yusuf Başkan adlı seyyar satıcı, 14 Temmuz günü gözaltına alındığını ve götürüldüğü Kumkapı Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü bildirdi. Gözaltında 3 gün kaldığını anlatan Yusuf Başkan, vücudunda işkence sonucunda oluşan izler bulunmasına karşın, götürüldüğü Adli Tabiplik tarafından kendisine "sağlam" raporu verildiğini söyledi.

25 Temmuz 1981 tarihinde İstanbul'da polis tarafından vurularak öldürülen Kenan Budak adlı sendikacının mezarı başında düzenlenen anma toplantısı sonrasında gözaltına alınan 5 kişiye işkence yapıldığı bildirildi. Olayla ilgili olarak 26 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Deri İşçileri Sendikası Genel Sekreteri Munzur Pekgüleç, Zeytinburnu Emniyet Amirliği'nde gözaltında tutulan Murat Emin Özdemir, Berna Bozkurt, Oya Koşar, Sibel Altınok ve Bülent Çatar'ın yüz ve bedenlerinde işkence izleri bulunduğunu söyledi.

25 Temmuz akşamı Adana'nın Mutlu mahallesinde polis tarafından gözaltına alınan Fehmi Saygılı adlı kahvehane sahibi, götürüldüğü PTT Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü ve hakarete uğradığını söyledi. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Fehmi Saygılı, gerçekçe gösterilmeden keyfi olarak gözaltına alındığını belirtti. Kürt olması ve dükkan

kapatma eylemlerine katılması nedeniyle sık sık baskı gördüğünü ve gözaltına alındığını anlatan Fehmi Saygılı, “Başıma bir şey gelirse bundan PTT Polis Karakolu Amiri ve Siyasi Şube’de görevli polisler sorumlu olacaktır.” dedi.

22 Temmuz günü İstanbul’un Ümraniye semtinde polis tarafından gözaltına alınan Muzaffer Karagöz adlı genç götürüldüğü Ümraniye Emniyet Müdürlüğü’nde işkence gördüğünü açıkladı. İHD İstanbul Şubesi’nde 27 Temmuz günü bir basın toplantısı düzenleyen Muzaffer Karagöz, gözaltında kaldığı 15 saat boyunca falakaya yatırıldığını, dövüldüğünü ve ağzına tükürüldüğünü anlattı. Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulunan Muzaffer Karagöz’e gönderildiği Adli Tabiplik tarafından 5 günlük rapor verildi.

Mart ayında, “İBDA-C adlı örgüte üye oldukları ve İstanbul’daki bazı bombalı eylemlere katıldıkları” iddiasıyla tutuklanan Ender Toz, Serdar Ataş, Nurettin Altın ve Mehmet Şahin’in yargılanmalarına 2 Ağustos günü İstanbul DGM’de başlandı. Duruşmada sorguları yapılan sanıklardan Ender Toz ve Mehmet Şahin, gözaltında işkence gördüklerini, polislerin kendilerine ajanlık teklif ettiğini ve rüşvet istediğini belirterek suçlamaları kabul etmediler.

3 Ağustos günü İstanbul’da bir basın toplantısı düzenleyen Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) Genel Başkanı İhsan Arslan, Haziran ayında İzmir’de polis tarafından gözaltına alınan Sevgi Engin adlı kadına, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence yapıldığını açıkladı. İhsan Arslan, Sevgi Engin’in hakarete uğradığını, tecavüz edilmekle tehdit edildiğini, elektrik işkencesine maruz bırakıldığını ve dövüldüğünü anlattı. Olayla ilgili olarak İzmir Emniyet Müdürlüğü yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulduklarını bildiren İhsan Arslan, gözaltına alınan kadınlara yönelik tecavüz ve cinsel taciz olaylarının arttığına dikkat çekti.

6 Ağustos günü Ankara’nın Sıteler semtinde asılsız bir suçlama sonucunda gözaltına alınan Bayram Karabulut (44) adlı hamal, gözaltında tutulduğu Anafartalar Polis Karakolu’nda işkence gördüğünü açıkladı. Karakolda ilk olarak gözleri bağlanarak çırılçıplak soyulduğunu anlatan Bayram Karabulut, işkenceli sorgulamadan geçtikten sonra akşam saatlerinde ifadesi alınarak serbest bırakıldığını söyledi. Kendisine yapılanları onuruna yediremediğini belirten Bayram Karabulut, Ankara Cumhuriyet Savcılığı’na başvurarak eşgalini verdiği bazı polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

9 Ağustos günü Samsun’un Mesken mahallesinde polis tarafından adli bir suçtan ötürü gözaltına alınan Cevat Alver (41) adlı kişi, götürüldüğü Çiflik Polis Karakolu’nda işkence gördüğünü açıkladı. Karakola girer girmez dövülmeye başlandığını anlatan Cevat Alver, yediği dayak nedeniyle 3 kaburgasının kırıldığını ve vücudunun her tarafının morardığını söyledi. Adli Tabiplik’teki doktorların ilgisizliği nedeniyle rapor alamadığını kaydeden Cevat Alver, Samsun Cumhuriyet Savcılığı’na başvurarak kendisine işkence yapan polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

2 Ağustos günü Siirt’in Eruh ilçesi Cintepe köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Halit Deniz ve Salih Kaya (50) adlı 2 kişi, sorgulandıkları Eruh Jandarma Tabur Komutanlığı’nda işkence gördüklerini açıkladılar. 13 gün gözaltında kaldıktan sonra serbest bırakılan Halit Deniz ve Salih Kaya, “PKK’ye ait sığınakları göstermemizi istediler. Sığınakların yerlerini bilmediğimizi söylememiz üzerine işkence yapmaya başladılar. Akla gelen bütün işkence yöntemlerine maruz kaldık. Gözaltında bulunduğumuz süre içinde gözlerimiz hep bağlı kaldı. Zaman zaman operasyon bölgelerine götürüldük ve kırsal alanda sorgulandık.” dediler.

13 Ağustos günü Adana'nın Narlıca mahallesinde gözaltına alınan Sevda Yıldırım ve Hangül Özbek adlı 2 genç kıza, gözaltında tutuldukları Adana Siyasi Polis Merkezi'nde işkence yapıldığı bildirildi. Gözaltındaki kızların anneleri Güllü Yıldırım ve Raife Özbek, çocukları ile görüşmek için yaptıkları başvurunun polisler tarafından geri çevrildiğini belirterek, "Buna karşın, bizlere, 'Çocuklarımızı sağlam ve sağlıklı olarak gördük.' diye bir kağıt imzalatmak istediler. Bunu kabul etmediğimiz için hakarete uğradık ve Emniyet Müdürlüğü'nden kovalandık. Aldığımız habere göre çocuklarımız işkence nedeniyle rahatsızlanmış ve hastaneye kaldırılmış." dediler.

Ağustos ayında İstanbul Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'nde bir süre gözaltında tutulan Van Der Voort adlı Hollandalı polis ile arkadaşı Cengiz Mavgi (Türk asıllı Hollanda vatandaşı), gözaltında polisler tarafından dövüldüklerini açıkladılar. Taksim'deki bir parkta bira içtikleri için gözaltına alındıklarını anlatan Cengiz Mavgi, şunları söyledi: "Parkta önce kimliklerimizi istediler ve bize hakaret ettiler. Buna haklarının olmadığını söylememiz üzerine karakola götürüldük. Yolda beni ve arkadaşımı dövmeye başladılar. Bunun üzerine arkadaşım şoka girdi. Karakola geldiğimizde bu kez bana neden Hollanda vatandaşı olduğumu sordular ve dövmeye devam ettiler. Beni, 'Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçeceğim.' şeklinde ifade vermeye zorladılar. Polisler bize karşı yasa tanımaz bir eşkiya gibi davrandılar." Serbest bırakıldıktan sonra İstanbul Valiliği ile Emniyet Müdürlüğü'ne başvurarak kendilerini döven polislerden şikayetçi olduklarını belirten Cengiz Mavgi, buralarda ilgi görmediklerini ve bu başvurulardan sonuç çıkacağını sanmadığını kaydetti. Olayın yaşandığı Beyoğlu Emniyet Amirliği yetkilileri ise Cengiz Mavgi'nin anlattıklarının doğru olmadığını savundular.

25 Ağustos günü Eskişehir'in Hal semtinde tartıştığı polisler tarafından Çevik Kuvvet Müdürlüğü'ne götürülen Coşkun Kırıcı (32) adlı minibüs şöförü, Ruhi Yıldırım adlı başkomiser tarafından dövüldüğünü söyledi. Dayak sonucunda yaralanan ve "beyin kanaması" şüphesiyle hastaneye yatırılan Coşkun Kırıcı'nın yüzünde ve vücudunda darp izleri saptandı.

Eylül ayı başında Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde polis tarafından oğluyla birlikte gözaltına alınan Mehmet Tunç adlı kişi, gözaltında kaldığı 3 gün boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Mehmet Tunç, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, polislerin kendisini Bismil'i terk etmesi için ölümle tehdit ettiğini de belirten Mehmet Tunç, Bismil'e bağlı Kürthacı köyünün güvenlik görevlileri tarafından basılarak yakılması üzerine Mayıs ayında Bismil'e yerleştiklerini söyledi.

"MLSPB (Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği) adlı örgütün yöneticisi olduğu ve bazı eylemlere katıldığı" iddiasıyla hakkında dava açılan Hasan Şensoy ile Necefku Arpaçay ve Erol Çelikten adlı iki arkadaşının yargılanmasına 8 Eylül günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Hasan Şensoy, gözaltında işkence gördüğünü belirterek, suçlandığı bombalama eylemlerinin 1990 ve 1991 yıllarında meydana geldiğini, kendisinin ise bu dönemde cezaevinde bulunduğunu söyledi. Gördüğü işkenceyi aldığı 10 günlük doktor raporu ile kanıtladığını belirten Hasan Şensoy, işkence nedeniyle uzun bir süre kollarını omuzdan itibaren hareket ettiremediğini ve ellerini kullanmakta zorluk çektiğini bildirdi. Duruşmada sorguları yapılan diğer sanıklar Necefku Arpaçay ile Erol Çelikten de suçlamaları kabul etmediklerini, iddiaların tümünün polis senaryosuna dayandığını ve gözaltında işkence gördüklerini söylediler.

14 Eylül günü sabah erken saatlerde, İstanbul'un Nurtepe semtindeki bir kahvehaneye baskın yapan polisler tarafından İmam Yıldırım adlı garson ile Cansel ve Gürkan adlı 2 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 2 saat sonra serbest bırakıldı. Gözaltına alındıktan sonra,

boş olan eski bir kışlaya götürüldüklerini ve burada işkence gördüklerini anlatan İnam Yıldırım, "Bize bazı kişileri sordular. Sordukları kişileri tanımadığımızı söyleyince de dövmeye başladılar. El, ayak ve kafamıza vurdular. Ardından da serbest bıraktılar." dedi.

İzmir'in Bergama ilçesinde yaşayan Süleyman Demirci adlı kişi, gözaltına alınan 16 yaşındaki oğlunun durumunu öğrenmek için 20 Eylül günü gittiği karakolda polisler tarafından dövüldü. Polislerden yediği dayak sonucunda parmağının kırıldığını ve el bileğinin zedelediğini anlatan Süleyman Demirci'ye, 10 günlük rapor verildi. Süleyman Demirci, kendisini döven Kenan Çelikkol, Kemal Yağız, Hakan Çilingiroğlu ve Burhan Köroğlu adlı polisler hakkında Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

20 Eylül sabahı Ankara'nın Öveçler semtinde kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan Umut Kara (18) adlı genç, polis ajanı olmaya zorlandığını açıkladı. Olay günü zorla bir arabaya bindirilerek Gölbaşı (Mogan) Gölü kenarına götürüldüğünü anlatan Umut Kara, burada çırtlıçplak soyulduğunu ve yaklaşık yarım saat süreyle sopayla dövüldüğünü söyledi. Kendisine çeşitli siyasi gruplar hakkında sorular sorulduğunu, bazı dernek ve partilerin içine girerek polis için bilgi toplamasının istendiğini anlatan Umut Kara, üzerinde bulunan telefon defterine el konulduktan sonra serbest bırakıldığını belirtti. İHD'ye başvurarak kendisine yardımcı olunmasını ve can güvenliğinin sağlanmasını isteyen Umut Kara, "El konulan telefon defterinde adları ve adresleri bulunan bazı arkadaşlarımla da benzer bir uygulamayla karşı karşıya kalmamdan endişe duyuyorum." dedi.

26 Eylül gecesi İstanbul'un Kurtuluş semtinde polis tarafından gözaltına alınan Cafer Atmaca (33) adlı inşaat işçisi, gözaltında tutulduğu Kurtuluş Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Cafer Atmaca, suçu olmadığı halde gözaltına alındığını ve gözaltında 3 gün kaldığını anlatarak, bu süre boyunca sopayla dövüldüğünü söyledi. Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Cafer Atmaca, basın toplantısına katılan gazetecilere vücudundaki işkence izlerini de gösterdi.

30 Eylül günü İstanbul'da polis tarafından bir süre gözaltında tutulan İHD İstanbul Şubesi eski Sekreteri Avukat Eren Keskin, gözaltında dövüldü ve hakarete uğradı. Gözaltına alındıktan sonra Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüğünü anlatan Eren Keskin, "Burada yüzümü duvara döndürdüler. Gelen geçen herkes bana vurmaya başladı. Bana ve İHD'ye sürekli küfür ettiler. Polislerin insan hakları savunucularına nefretlerinin ne kadar büyük olduğunu bir kez daha anladım." dedi.

Eylül ayında Ankara'da polis tarafından düzenlenen operasyonlarda "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan 9 kişi, yaptıkları açıklamalarda ya da yargılandıkları davalarda, "sorgulandıkları Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini" bildirdiler. İşkence gördüklerini bildiren 9 kişi şöyle: "Ayşenur İkiz, Salman Mazı, Cavit Naci Tarhan, Özer Akdemir, Müjdat Yılmaz, Talat Abay, Ercan Aktaş, Bülent Kat ve Emine Yılmaz."

27 Eylül günü Ankara'da polis tarafından büroları basılarak gözaltına alınan Ahmet Düzgün Yüksel ve Murat Demir adlı 2 avukata gözaltında işkence yapıldı. Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gören avukatlardan Murat Demir tutuklandı, Ahmet Düzgün Yüksel ise serbest bırakıldı. Murat Demir, tutuklandıktan sonra 13 Ekim günü yaptığı açıklamada, kendisine her türlü işkencenin yapıldığını ve Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in gözleri önünde hakaret edildiğini söyledi. Ahmet Düzgün Yüksel de gözaltında işkence gördüğünü ve başka kişilere yapılan işkencelere tanık olduğunu açıkladı.

28 Eylül günü İstanbul'un Beşiktaş semtindeki bir kafeteryaya polis tarafından düzenlenen baskında öldürülen Avukat Fuat Erdoğan için Denizli'de düzenlenen cenaze töreni sonrasında gözaltına alınan 23 kişi, 6 Ekim sabahı serbest bırakıldı. Aralarında İHD Denizli Şubesi Başkanı Avukat Huriye Çoban'ın da bulunduğu 7'si kadın 23 kişi, sorgulandıkları Denizli Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüklerini ve hakarete uğradıklarını bildirdiler.

4 Ekim günü Adana'da sivil polisler tarafından gözaltına alınan Ahmet Dizman adlı kişi, götürüldüğü ıssız bir yerde işkence gördüğünü açıkladı. Polisler tarafından dövüldüğünü ve kafasına tüfek dipçığıyle vurulduğunu anlatan Ahmet Dizman'ın çenesi kırıldı. Tedavi olmak için TİHV'na başvuran Ahmet Dizman'a Adli Tıp Kurumu tarafından 25 günlük doktor raporu verildi.

Atılım gazetesinin Adana muhabirleri Mahmut Karadağ ve İbrahim Yardımcı, 11 Ekim sabahı bir haber nedeniyle gittikleri Adana'nın 19 Mayıs mahallesinde gözaltına alındı. Adana Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen 2 gazeteci aynı günün akşamı serbest bırakıldı. Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, gözaltına alınan gazetecilerin işkence gördükleri, hakarete uğradıkları ve ölümlle tehdit edildikleri belirtildi.

30 Eylül günü Mersin'de polis tarafından gözaltına alınan, Sterka Rizgari dergisinin sahibi Avukat Rıza Dinç, sorgulandığı Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü açıkladı. 15 gün sorgulandıktan sonra tutuklanan Rıza Dinç'in sağlığı işkence nedeniyle bozuldu.

Özgür Ülke gazetesinin Mersin muhabirlerinden İsmet Bakaç, 14 Ekim günü gazetesinin Mersin Bürosu önünde sivil polisler tarafından tartaklanarak gözaltına alındı, Mersin Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen İsmet Bakaç bir gün sonra serbest bırakıldı. İsmet Bakaç, gözaltında dövüldüğünü, hakarete uğradığını, ölümlle tehdit edildiğini ve Mersin'i terk etmesi için zorlandığını açıkladı. Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır Bürosu'na, 20 Eylül ve 4 Ekim günleri düzenlenen baskınlardan sonra gözaltına alınan gazete çalışanları Metin Dağ, Gürsel Şahin, Vehbiye Tüzün, İsmail Hakkı Kelleci, Salih Aykaç ve Nevzat Aydın da 14 Ekim günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılan gazeteciler, gözaltında askıya alma ve elektrik verme gibi yöntemlerle işkence gördüklerini bildirdiler.

15 Ekim günü Gebze Tren İstasyonu'nda polis tarafından "şüphe üzerine" gözaltına alınan Öner Yıldırım ve Sunay Ekinci adlı 2 genç sorgulandıkları İstasyon Polis Karakolu'nda işkence gördüklerini bildirdiler. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Öner Yıldırım, karakolda dövüldüklerini, polislerin kendisine ve arkadaşına asılsız suçlamalar yönelttiğini ve sırtında sigara söndürüldüğünü söyledi. Öner Yıldırım ve Sunay Ekinci'nin vücutlarındaki darp izleri Adli Tıp Kurumu tarafından verilen doktor raporlarıyla saptandı.

"Yurt dışına yasadışı yollardan insan kaçırdığı" iddiasıyla hakkında dava açılan Çiğdem Koparan adlı polis, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 24 Ekim günü başlayan davada söz alan Çiğdem Koparan, "Apar topar gözaltına alındım. Gözaltındaki ifadem baskı altında verdim. Kafamı duvara vurdular. O nedenle suçlamayı kabul etmiyorum." dedi.

Hakkari'nin Beytüşşebap ilçesine bağlı Gökçe köyünde yaşayan Ferman Timur adlı kişi, köy korucusu olmayı kabul etmediği için Ekim ayı içinde gözaltına alındığını ve gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Mezra Jandarma Komutanlığı'na götürüldüğünü anlatan Ferman Timur, gördüğü işkence sonucunda yaralandığını ve bunun üzerine baygın bir şekilde araziye bırakıldığını söyledi. Ferman Timur, bu olay üzerine ailesiyle birlikte köyünden ayrılarak Adana'ya göç etti.

1 Kasım gecesi Adana'nın Yamaçlı mahallesindeki bir eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Mehmet Kazık (70) adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Sağır ve dilsiz olan oğlu Abdurrahman Kazık (35) ile birlikte gözaltına alındığını ve Karşıyaka Karakolu'na götürüldüklerini anlatan Mehmet Kazık, "Karakolda bize 'Buralara neden geldiniz? Köyünüze gidin.' dediler ve dövmeye başladılar. Dayak sonucunda iki dişim kırıldı. Polisler özürü olan oğluma da işkence yaptı." dedi.

Mersin'in Özgürlük mahallesinde yaşayan Ahmet Ergen (70) adlı kişi, 1 Kasım gecesi evini basan polisler tarafından dövüldüğünü açıkladı. Dayak sonucunda kaburgalarının kırıldığını anlatan Ahmet Ergen şunları söyledi: "Polisler, gece yarısı biz uyurken kapıyı kırarak eve girdiler. Beni yatağımdan kaldırıp dipçikle dövmeye başladılar. Sürekli olarak, 'Dağa giden oğlun nerede?' diye soruyorlardı. Evde bulunan tüm fotoğraflara el koydular, eşyalara zarar verdiler. 3 gün içinde Mersin'i terk etmemizi istediler ve aksi takdirde evimizi yakacaklarını söylediler. Dağa gittiğimi söyledikleri oğlum aslında İstanbul'da çalışıyor."

9 Kasım sabahı, cezaevlerindeki sorunları aktarmak üzere Başbakanlık binasına giden tutuklu ve hükümlü yakınlarından 116'sı gözaltına alındı. Aynı gece serbest bırakılan tutuklu ve hükümlü yakınları, gözaltına alınırken dövüldüklerini ve yerde sürüklendiklerini söylediler. Dövülen tutuklu yakınlarından 8'i tedavi olmak için TİHV'ye başvurdu. TİHV'ye başvuruların adları şöyle: "Fatma Can, Kelsum Altıntaş, Müfide Özdemir, Sıdika Avcı, Şahika Yalçın, Fatma Eksik, Fatma Doğan ve Sıdika Bulut."

9 Kasım günü Mersin'de polis tarafından gözaltına alınan Emin Özdemir adlı kişi, gözaltında tutulduğu Mersin Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü söyledi. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Emin Özdemir, "Emniyet Müdürlüğü'nde beni cop ve tekmelerle dövdüler. Daha sonra içi su dolu küvet gibi bir şeyin içine attılar. Suyun içinde uzun süre kaldım. Sudan çıkarttıktan sonra ise 14'ü otomobil, 12'si minibüs, 8'i de otobüs olmak üzere toplam 34 aracı zorla yıkattılar. Beni, bir daha HADEP'e gitmemem için tehdit ettikten sonra serbest bırakıldım." dedi.

11 Kasım günü Adana'nın Dumlupınar mahallesinde polis tarafından gerekçesiz olarak gözaltına alınan Neval Çolak adlı kişi, sorgulandığı Adana Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü söyledi. Gözaltında 2 gün kalan ve daha sonra serbest bırakılan Neval Çolak yaptığı açıklamada, "İşyerimden çıkıp evime giderken gözaltına alındım. Gözaltında kaldığım 2 gün boyunca yoğun işkenceye maruz kaldım. Ev ve işyerimin anahtarlarına polis tarafından el konuldu." dedi.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır'daki dağıtımçılarından İsmail Demirtaş, 5 Kasım günü Diyarbakır'a gazete getirirken Piriçlik Jandarma Karakolu yakınlarında jandarma tarafından gözaltına alındı. 11 gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan İsmail Demirtaş, sorgulandığı Piriçlik Jandarma Karakolu'nda sürekli dövüldüğünü ve elektrik işkencesine maruz bırakıldığını anlattı. İsmail Demirtaş, 23 Kasım günü Diyarbakır'a gazete götürürken Piriçlik Jandarma Karakolu yakınlarında bir kez daha gözaltına alındı ve işkence gördü.

Kasım ayında, "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan 13 yaşındaki bir çocuk (A.S.), sorgulandığı Kurtuluş Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. İHD İstanbul Şubesi'nde annesiyle birlikte 18 Kasım günü bir basın toplantısı düzenleyen (A.S.), suçlandığı olayla bir ilgisinin bulunmadığını belirterek, "Gözaltında 3 gün kaldım. Hırsız olmadığımı söyledim, ama dövdüler. Bir kaç kez havaya kaldırıp, 'Kuyuya atıyoruz.' diyerek yere attılar. Gözüümü bağlayıp el ve ayaklarıma bastılar. En sonunda ayağımın

küçük parmağından elektrik verdiler. O zaman çok bağırdım. Bunun üzerine kafama vurdular. Bağırılmayayım diye ağzımı kapattılar.” dedi. Çocuğa işkence yapıldığı Şişli Adli Tabipliği tarafından verilen doktor raporuyla doğrulandı. A.S.’ye işkence yapan polisler, olayın kamuoyunda duyulması üzerine A.S.’nin annesi Şaziye Salman’a aracı göndererek suç duyurusundan vazgeçmesi için 10 milyon lira rüşvet önerdi. Öneriyi reddeden Şaziye Salman, davadan vazgeçmeyeceğini ve çocuğuna yapılanları unutmamasının olanaklı olmadığını bildirdi.

Kasım ayında Mersin’de polis tarafından düzenlenen operasyon sonucunda gözaltına alınan 42 kişiden 19’u 18 Kasım günü tutuklandı. Tutuklandıktan sonra Mersin Cezaevi’ne gönderilen 19 kişiden Şakir Güneş, Hasan Baykara ve Ahmet Budak’ın sağlık durumu işkence nedeniyle bozuldu. Olayla ilgili olarak İHD Mersin Şubesi tarafından yapılan açıklamada, gözaltına alınanların bir bölümünün yasalara aykırı olarak bir aya yakın bir süre sorgulandıkları belirtilerek, “Gözaltı süresini keyfi olarak uzatmak vahşettir.” denildi. Açıklamada, Ahmet Budak’ın askıya alınma nedeniyle iki kolunun tutmadığı, Hasan Baykara’nın testislerinin sıkılmış olması nedeniyle ayağa kalkamadığı, Şakir Güneş’in de parmaklarında elektrik yanığı bulunduğu anlatıldı.

18 Kasım günü, gözaltında tutulan müvekkilleriyle görüşmek üzere İzmir Emniyet Müdürlüğü’ne giden Gül Kireçkaya adlı avukat, görevli polisler tarafından tartaklandı. Olaydan sonra durumu İzmir Barosu’na bildiren Gül Kireçkaya, “Binaya, avukatların her zaman giriş yaptığı kapıyı kullanarak girdim. Orada görevli bir polis, yanlış kapıdan girdiğimi söyleyerek kolundan tuttu. Ona avukat kimliğimi gösterdim. Bunun üzerine polisler beni sürükleyerek dışarı çıkarttılar. Daha sonra görüştüğüm savcı da, ‘O kapıyı kullanmanız yanlış olmuş.’ diyerek olaya ilgisiz kaldı.” dedi.

14 Kasım günü Van’da polis tarafından gözaltına alınan Emin Aksa ve İzzettin Kurt adlı 2 kişi, gözaltında işkence gördüklerini bildirdiler. 20 Kasım günü mahkeme tarafından serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Emin Aksa ve İzzettin Kurt, gözaltında elektrik işkencesine maruz bırakıldıklarını ve sürekli dövüldüklerini anlattılar.

21 Kasım günü Batman’ın Yazpınar köyüne güvenlik görevlileri tarafından yapılan baskından sonra gözaltına alınan biri çocuk 9 kişi sorgulandıkları Batman Emniyet Müdürlüğü’nde işkence gördüklerini bildirdiler. İşkence gördüğünü açıklayan 9 kişinin adları şöyle: “Menaf Dinler, Vahdetin Boral, Zeynel Abidin Dinler, Saım Bütüner, Nevzat Açıklan, Sabrettin Boral, Vecdin Dinler (28), Mecdetin Dinler (70) ve İmadettin Dinler.”

Kasım ayında İstanbul’da, “İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüte üye oldukları ve İstanbul’daki bazı bombalama eylemlerine katıldıkları” iddiasıyla gözaltına alınan Olcay Oğuz, Şamil İğde ve Baki Aytemiz adlı 3 kişi gözaltında işkence gördüklerini bildirdiler. Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulunan 3 kişiden, Olcay Oğuz ve Şamil İğde’ye 7’şer, Baki Aytemiz’e de 5 günlük doktor raporu verildi.

29 Kasım günü Adana’nın Şakırpaşa semtindeki bir eve polis tarafından yapılan baskından sonra gözaltına alınan 16 yaşındaki bir çocuk (F.T.), gözaltında kaldığı 4 gün boyunca işkence gördüğünü söyledi. Gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü Adana Siyasi Polis Merkezi’nde ablasının yerini öğrenmek isteyen polisler tarafından sorgulandığını anlatan F.T., gördüğü işkence nedeniyle sağlık durumunun bozulduğunu söyledi.

1 Aralık günü Ankara’daki evlerine polis tarafından yapılan baskınlar sonrasında gözaltına alınan Selahattin Baş, Ajda Adıbelli ve Hülya Saritemur adlı 3 genç, bir hafta gözaltında tutuldu. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Hülya Saritemur, gözaltında

ışkence gördüğünü belirterek, "Gözaltında bulunduğum sürenin ilk 2 günü beni askıya astılar ve tazyikli su sıkıldılar. Örgütsel propaganda yaptığımı kabul etmem için sürekli işkence yaptılar," dedi. Serbest bırakılanlardan Ajda Adıbelli de kendisine ve birlikte gözaltına alındığı Selahattin Baş'a işkence yapıldığını söyledi.

7 Aralık akşamı Diyarbakır'ın Seyrantepe semtinde gözaltına alınan, Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabirlerinden Erdoğan Zamur, 9 Aralık günü serbest bırakıldı. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Erdoğan Zamur, sorgulandığı Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü ve Özgür Ülke gazetesinde çalışmaması için tehdit edildiğini anlatarak, "Ellerim kelepçeli olarak kapıya bağlandım ve soyularak dövüldüm. Sonra hayalari sıkma, yere sırtüstü yatırtıp çiğneme ve tazyikli suya tutma gibi yöntemlerle işkenceye devam ettiler. Sürekli olarak ilişkilerimizi ve haberleri nereden aldığımızı soruyorlardı," dedi.

10 Aralık gecesi misafir olarak kaldığı Gebze'deki bir eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan, Özgür Ülke gazetesinin Halkla İlişkiler Müdürü Türker Alp, gözaltında işkence gördüğünü söyledi. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Türker Alp, "Gözaltına alındıktan sonra Kocaeli Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Burada yapılan sorguda yalnızca gazete ile ilgili sorular sordular, Sorgu sırasında önce gözlerimi bağladılar, ardından da askıya astılar. Askıda iken cinsel organım ve el parmaklarımdan elektrik verdiler. Sürekli olarak hakaret ediyorlardı. Ayrıca 'Ya dağa git ya da yurtdışına kaç. Yoksa seni öldürecekiz.' diyerek ölümle tehdit ettiler," dedi. Türker Alp, serbest bırakılmadan önce götürüldüğü Kocaeli Adli Tıp Kurumu'nda gördüğü işkenceyi anlattığı halde rapor verilmediğini söyledi.

14 Aralık günü Van'da jandarma tarafından gözaltına alınan Hakan Uraş adlı kişi sorgulandığı Van Jandarma Tugay Komutanlığı'nda işkence gördüğünü bildirdi. Tugay Komutanlığı'nda gözaltında bulunan başka kişilere de işkence yapıldığına tanık olduğunu anlatan Hakan Uraş, "Sorguda bana, kaçırılarak öldürülen Savaş Buldan'ın akrabası Mustafa Buldan'ın yerini sordular. Nerede olduğunu bilmediğimi söylemem üzerine elektrik verme dahil her türlü işkenceye maruz kaldım," dedi.

16 Aralık günü, Münevver Köz adlı müvekkili ile birlikte bürosundan çıkarken polis tarafından gözaltına alınan Avukat Zeynep Fırat, 22 Aralık sabahı tutuklanarak cezaevine gönderildi. Zeynep Fırat'ın yanısıra gözaltına alınan Münevver Köz de tutuklandı. Zeynep Fırat ve Münevver Köz'e gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldığı ve bu nedenle Zeynep Fırat'ın sağ kolunun sakatlandığı bildirildi.

"PKK üyesi oldukları ve örgüt adına eylem hazırlığı yaptıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 12 kişinin yargılanmasına 21 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan sanıklardan Hamdullah Şengüler, Veysi Aktaş ve Vedat Aydemir, gözaltında işkence gördüklerini söylediler. Rahatsızlığı nedeniyle duruşmaya sedye ile getirilen Hamdullah Şengüler, belinin kırılması üzerine tedavi amacıyla İstanbul'a geldiğini ve o durumda gözaltına alındığını anlattı. Gördüğü işkence nedeniyle sakat kaldığını belirten Hamdullah Şengüler, polis ve savcılık ifadelerinin işkence ile alındığı için gerçekleri yansıtmadığını söyledi. Sanıklardan Vedat Aydemir ise polislerin kendisini "Eğer bu kağıtları imzalamazsan seni Cüneyt Aydınlar gibi öldürürüz." diyerek tehdit etmesi üzerine istenilen ifadeyi verdiğini anlattı ve işkence sonucunda ülser olduğunu söyledi.

Aralık ayında Adana'da polis tarafından gözaltına alınan Nevin Berktaş ve Şükrü Balkan adlı 2 kişiye gözaltında buldukları 2 hafta boyunca işkence yapıldı. Daha sonra tutuklanan Nevin Berktaş ile Şükrü Balkan'ın vücudundaki darp ve yara izleri Adana Adli Tabipliği

tarafından verilen doktor raporuyla belgelendi. Bu arada Nevin Berktaş gözaltında iken, 21 Aralık günü durumunu öğrenmek üzere Adana Adliyesi'ne giden 5'i kadın 14 kişi polis tarafından gözaltına alındı. 22 Aralık günü serbest bırakılan 14 kişi, gözaltında işkence gördüklerini, ölümle tehdit edildiklerini ve hakarete uğradıklarını açıkladılar.

Kasım ayı sonunda Siirt'in Eruh ilçesi Dağdöşü köyüne güvenlik görevlilerinin yaptığı baskından sonra gözaltına alınan Abdurrahman Yıldırım adlı kişi, 22 Aralık günü serbest bırakıldı. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Abdurrahman Yıldırım, gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü Eruh Jandarma Karakolu'nda 20 gün kaldığını ve bu süre boyunca işkence gördüğünü, işkencenin daha sonra götürüldüğü Dikboğaz Jandarma Karakolu'nda da devam ettiğini söyledi.

23 Aralık günü İzmir'de, "izinsiz afiş astukları" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alınan 16 ve 18 yaşındaki 2 genç kıza, gözaltında işkence yapıldı. Genç kızlar serbest bırakıldıktan sonra tedavi olmak amacıyla TİHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdu. 27 saat gözaltında kaldıklarını bildiren genç kızlar, 28 Aralık günü İHD İzmir Şubesi'nde düzenledikleri basın toplantısında gördükleri işkenceyi gazetecilere anlattılar.

İHD İstanbul Şubesi İşkenceyi İzleme Komisyonu'nun hazırladığı 1994 raporu, 1995 yılı Şubat ayında kamuoyuna açıklandı. Rapora göre, 1994 yılında İHD İstanbul Şubesi'ne "gözaltında işkence gördüğünü" bildiren 145 kişi başvurdu. 145 kişiden 70'i gördüğü işkenceyi, 1 gün ile 45 gün arasında değişen süreler için verilen doktor raporları ile kanıtladı, 25'i de suç duyurusunda bulundu. 107'si erkek, 33'ü kadın, 5'i de çocuk olan 145 kişiden 85'ini adli, 60'mı da siyasal olaylar nedeniyle gözaltına alınanlar oluşturdu. İşkenceyi İzleme Komisyonu'na, İHD'ye başvuran 145 kişi dışında, 1994 yılında gözaltında işkence gören yaklaşık 500 kişiye ilişkin doktor raporu da ulaştı. İşkencenin Türkiye'de sistematik bir sorgulama yöntemi olarak kullanıldığına dikkat çekilen raporda şu görüşlere yer verildi: "İHD İstanbul Şubesi'ne 1993 yılında, 77 kişi işkence gördüğü iddiasıyla başvurmuştur. Bu rakam 1994 yılında 145 olmuştur. Gözaltında işkence görenlere ilişkin olarak komisyona ulaşan rapor sayısı ise 1993 yılında 265 iken, 1994'de 500'e yükselmiştir. Tek başına bu durum bile CMUK'un işkenceyi önlemede yetersiz kaldığını göstermektedir. Hatta işkence olaylarında artış olduğu da ortadadır. İnsan hakları savunucuları olarak bizler 'İşkence insanlık suçudur. Bunu önlemek, belgelemekten geçer diyoruz.' İşkence mağdurları, bu insanlık suçunu gizlememeli, yasal yollara başvurmalıdır." Raporda yer alan işkence yöntemleri ise şöyle: "Kaba dayak, duvar ve dolaba vurma, falaka, askı (ters, düz, Filistin askısı, tek koldan asma), testisleri sıkma, uzun süre ayakta bekletme, elleri arkadan bağlama, kelepçe ile demir parmaklıklara bağlama, vücudun çeşitli yerlerine copla vurma, boğaz sıkma, vücutta sigara söndürme, tazyikli soğuk su sıkma, tecavüz, cinsel taciz, vücudun çeşitli yerlerinden elektrik verme, uykusuz ve aç bırakma, saç ve kılların çekilmesi, araba lastiği içine sokup dövme, ağza balgam tükürme, insan dışkısı yedirmeye çalışma, hakaret ve küfür, ölüm, tecavüz ve gözaltında kaybetme tehdidi."

f)- Cezaevleri

1994, daha önceki dönemlerde olduğu gibi cezaevlerindeki sorunların ortadan kaldırılmadığı, baskıların sürdüğü, hatta arttığı bir yıl oldu. Cezaevlerinde bir türlü huzurlu ve insan onuruna yaraşır bir ortam sağlanamadı, sürekli olarak toplu ya da tek tek dayak atma olaylarına, insanlık dışı uygulamalara ve yasaklamalara tanık olundu. Açlık grevleriyle elde edilen haklar kısa sürede geri alındı. Cezaevlerindeki intihar olayları ile tutuklular tarafından işlenen cinayetlerde, tabanca-bıçaklı-şişli saldırılarda büyük artış gözlemlendi.

Baskı ve şiddetin yoğunlaşması, kazanılmış hakların geri alınması, pek çok cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin kısa ya da uzun süreli açlık grevi yapmasına yol açtı. Açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin sağlıklarının bozulmasına ve kalıcı sakatlıklara neden oldu. Cezaevlerinde meydana gelen insanlık dışı uygulamalar ve işkenceler ile yapılan açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin yakınları açısından da bir dizi sıkıntı yarattı. 1994 yılı, tutuklu ve hükümlü yakınlarının gerçekleştirdiği pek çok eyleme sahne oldu.

Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı, özellikle de siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı bir önceki yıla göre ciddi biçimde arttı. Örneğin; 1993 yılında 4 bin 284 olan siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı 1994 yılı ortalarına gelindiğinde 6 bin 379'a yükseldi. Tutuklu ve hükümlülerden 6 bin 152'sini sol görüşlü kişiler ile PKK davalarının sanıkları, 227'sini ise sağ görüşlü ya da radikal İslamcı örgütlere üye kişiler oluşturdu. Siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı 1994 yılı sonuna gelindiğinde 8 bini, 1995'in ortalarında da 10 bini geçti. Cezaevlerindeki siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı DYP-SHP koalisyon hükümetinin göreve başladığı 1991 yılı Kasım ayında 900 civarında idi. 1993 yılı Kasım ayı itibarıyla 32 bin 88 olan cezaevlerindeki toplam tutuklu ve hükümlü sayısı ise 1994 yılı Eylül ayında 40 bin 973'e ulaştı.

1994 yılında cezaevlerinde yaşanan bazı olaylar, yapılan açlık grevleri, kimi insanlık dışı uygulamalar ile tutuklu ve hükümlülere yönelik saldırılara ilişkin olarak TİHV tarafından derlenen bilgiler şöyle:

Türkiye 1994 yılına, cezaevlerinde yapılan açlık grevleri (*) ile ilgili gelişmeleri izleyerek girdi. Aralık ayı boyunca devam eden ve 1994 yılına da sarkan açlık grevleri, isteklerin kabul edilmesi üzerine Ocak ayında bitti. Açlık grevine büyük bölümünü Devrimci Sol davalarının sanıklarının oluşturduğu 400'e yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. Açlık grevi yapılan cezaevlerinden bazıları şöyle: "Ankara Merkez Cezaevi, Çanakkale E Tipi Cezaevi, Aydın E Tipi Cezaevi, İzmir Buca Cezaevi, Yozgat E Tipi Cezaevi, Çankırı E Tipi Cezaevi, İstanbul Bayrampaşa Cezaevi ve Kayseri Kapalı Cezaevi". Cezaevlerindeki eylemler, İHD Genel Merkezi'nde bir araya gelen tutuklu yakınlarının yaptığı açlık grevi ile de desteklendi.

Malatya E Tipi Cezaevi'nde tutuklu olarak bulunan Ali İhsan Taymaz ve Mehmet Kankaya adlı iki PKK davası sanığı öldürüldü. "İtirafçı oldukları iddiasıyla öldürüldükleri" açıklanan Ali İhsan Taymaz ve Mehmet Kankaya'nın cesetleri 20 Ocak sabahı, kaldıkları koğuştaki bulundu. Olayın sorumluluğunu Nasrullah Kuran ve Sıtkı Bektaş adlı PKK davası sanıkları üstlendi.

İzmir Buca Kapalı Cezaevi'nde kalan Ekrem Tamir adlı tutuklu, 2 Şubat günü tedavi için götürüldüğü hastanede jandarmalar tarafından dövüldü. Buca Cezaevi'ndeki tutuklular tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, ayağı kırıldığı için hastaneye yatırılan Ekrem Tamir'in ayağı alçıda olmasına karşın jandarmalar tarafından dövüldüğü, yerde sürüklediği ve daha sonra kaldığı odanın kapısına kelepçelendiği belirtildi.

Mardin Kapalı Cezaevi'nde kalan Ahmet Başboğa adlı siyasi tutuklunun 14 Şubat günü sorgu için tekrar emniyete götürülmesi olaylara neden oldu. Ahmet Başboğa'nın emniyete götürülmesine tepki gösteren ve uygulamayı protesto eden tutukluların bulunduğu 5. koğuşa, gardiyan ve askerler tarafından zor kullanılarak girildi. 18 tutuklunun yaralanmasıyla sonuçla-

(*) 1993 yılı Aralık ayının başından itibaren birçok cezaevinde, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, baskı-ara son verilmesi ve Adalet Bakanlığı tarafından 9 Eylül 1993 tarihinde yayımlanan genelgenin iptal edilmesi istemiyle açlık grevine başlanmıştır.

nan olaydan sonra cezaevinde açlık grevi başladı. Yaralanan tutukluların adları şöyle: “İbrahim Karaaslan, Resul Altan, İsmail Gürgen, İbrahim Kaya, Mehmet Yemez, Ali Kanat, İlhan Kaya, Cemil Apaydın, Naci Seyitoğlu, Suphi Dağdan, Vahap Karaaslan, Adil Yemez, Şakir Cari, Ali Şimdi, Ekrem Kuş, Bedri Ertaş, Süleyman Karaaslan ve Memduh Şimdi.”

Diyarbakır E Tipi Cezaevi’nde kalan bazı tutuklular, 22 Şubat gecesi koşuşlarına baskın yapan gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. 25 tutuklunun yaralanmasıyla sonuçlanan olay, cezaevi yönetiminin koşuşlarda arama yapmak istemesine tutukluların itiraz etmesi üzerine çıktı.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi’nde tutuklu olarak bulunan İzzettin Kaplan adlı PKK davası sanığı, 16 Mart günü, kaldığı koşuşta boğularak öldürüldü. İzzettin Kaplan’ın PKK militanları tarafından “örgüte ihanet ettiği” gerekçesiyle öldürüldüğü öne sürüldü.

Eskişehir Kapalı Cezaevi’nde kalan adli tutuklu ve hükümlülerin, cezaevindeki baskınları ve insanlık dışı uygulamaları protesto için 18 Mart akşamı çıkardığı isyan, jandarmaların zor kullanarak koşuşlara girmesi sonucunda bastırıldı. İsyanın bastırılması sırasında 5 hükümlü vücutlarının çeşitli yerlerinden yaralandı. Cezaevindeki isyana katıldıkları öne sürülen 161 tutuklu ve hükümlü hakkında daha sonra soruşturma açıldı.

“PKK üyesi oldukları” iddiasıyla İzmir DGM’de yargılanan 13 kişiye, 26 Nisan günü sona eren davada 3 yıl 9 ay ile 15 yıl arasında değişen hapis cezaları verildi. Kararın açıklanmasından sonra slogan atmaya başlayan sanıklar, jandarmalar tarafından dövülerek duruşma salonundan çıkartıldı. Sanıklar, götürüldükleri Buca Cezaevi’nde de gardiyanlar tarafından dövüldü. Dayak olayı cezaevinde gerginliğe yol açtı ve atılan sloganlarla protesto edildi. Bunun üzerine, cezaevinde bulunan siyasi tutuklular 26 ve 27 Nisan günleri koşuşlara baskın yapan gardiyanlar tarafından dövüldü. Dövülen tutuklulardan Nurettin Demirtaş, Nail Güneş, Sunay Akay ve Soydan Akay yaralandı. 26 Nisan günü yaşanan olaylar sırasında o sırada ziyaret amacıyla cezaevinin içinde bulunan bazı tutuklu yakınları da tartaklandı. Bu olay sırasında da 7 yaşındaki bir çocuğun parmağı çıktı. Olaylar yatıştıktan sonra cezaevindeki müvekkileri ile görüşen avukatlar, yaptıkları açıklamada yaralı tutukluların gerektiği gibi tedavi edilmediğini bildirdiler.

Elbistan Cezaevi’nde kalan siyasi tutuklu ve hükümlüler, baskıların yoğunlaşması üzerine 2 Mayıs günü açlık grevine başladı. Cezaevindeki açlık grevi, tutuklu ve hükümlülerin isteklerinin cezaevi yönetimi tarafından uzun bir süre dikkate alınmaması üzerine 25 Mayıs günü ölüm orucuna dönüştü. Açlık grevi, cezaevi yöneticileri ile tutuklu ve hükümlü temsilcilerinin yaptığı görüşmeler sonrasında, isteklerin büyük bir bölümünün kabul edilmesi üzerine 30 Mayıs günü bitti.

Kayseri Kapalı Cezaevi’nde kalan siyasi tutukluların zamları protesto için 3 Mayıs günü yaptıkları sayım vermeme eylemi, gardiyan ve askerlerin koşuşlara yaptığı operasyonla sonuçlandı. Operasyon sırasında zor kullanarak koşuşlara giren gardiyan ve askerler tarafından dövülen tutuklulardan Hamdi Kayısı, Aziz Doğan, Hüsamettin Ciner, Benhur Duygun, Uzay Türkmen, Şifai Şahin, Halil Aksu, Ali Asker Yıldırım, Şafak Sazlı ve Eşref Avcı yaralandı. Olaydan sonra 5 saat gecikmeyle hastaneye götürülen yaralılara, “3 ile 7 gün arasında değişen sürelerde iş göremeyeceklerine” dair doktor raporları verildi. Olay sonrasında cezaevindeki baskılar yoğunlaştı. Cezaevinde kalan tutuklular bunun üzerine 20 Mayıs günü açlık grevine başladı. Tutuklular adına yapılan açıklamada, açlık grevinin mahkemelere gidişlerde yaşanan insanlık onuruna aykırı davranışlara son verilmesi, aile ve avukat görüşleri ile koşuşlar arası

ilişkilere getirilen kısıtlamaların kaldırılması, sosyal ve kültürel etkinliklere izin verilmesi istemiyle başlatıldığı kaydedildi. Açlık grevi yapan tutukluların yakınları da eyleme destek olmak amacıyla 15 Haziran günü İHD Genel Merkezi'nde açlık grevine başladı. Açlık grevi, tutuklular ile cezaevi yöneticileri arasında anlaşma sağlanması üzerine 19 Haziran günü bitti.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nin adli tutuklular için ayrılan bölümünde kalan Durmuş Vural (38), Şerafettin Eren (41), Ömer Yeşilyurt (30), Hasan Türk (25) ve Ertuğrul Aktaş (23) adlı 5 tutuklu şişlenerek ve boğularak (*) öldürüldü. 29 Mayıs sabahı işlenen cinayetlerin sorumluluğunu İsmet Ateş ve Samet Erdoğan adlı 2 hükümlü üstlendi. Öldürülen 5 kişinin tümünün "ırza tecavüz" suçlamasıyla tutuklu oldukları bildirildi. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Yusuf Kenan Doğan olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, olayın planlı işlenmiş bir cinayet dizisi olduğunu kaydederek, "Öldürülenler, nasıl ırza geçtiklerini övünerek anlatıyorlarmış. İsmet Ateş ve Samet Erdoğan, bundan tahrik olarak cinayet işlediklerini itiraf ettiler." dedi. İsmet Ateş ve Samet Erdoğan hakkında daha sonra ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

Yozgat E Tipi Cezaevi'nde kalan 48 siyasi tutuklu ve hükümlü, cezaevindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi istemiyle 13 Haziran günü açlık grevine başladı. Açlık grevine katılanların sayısı daha sonra 107'ye yükseldi. Cezaevindeki tutuklu ve hükümlüler tarafından yapılan açıklamada, cezaevinde yaşanan sorunlara, Yozgat Cumhuriyet Savcısı Metin Adalıoğlu ile Cezaevi Müdürü İsmail Keçeciler'in uygulamalarının yol açtığı belirtildi. Açlık grevinin bitmesi için Adalet Bakanlığı tarafından görevlendirilen iki hakim ile tutuklu temsilcileri arasında sürdürülen görüşmelerden uzun süre bir sonuç çıkmadı. Bu nedenle tehlikeli noktaya gelen açlık grevi, Adalet Bakanlığı yetkilileri ile tutuklu temsilcileri arasında yapılan görüşmelerin anlaşmayla sonuçlanması üzerine 23 Temmuz günü bitti. Açlık grevi bittikten sonra sağlık durumu kötü olan Ali Şimdi ve Aslan Kaya adlı 2 tutuklu bir süre hastanede tedavi gördü.

İstanbul Tuzla Tren İstasyonu'nda 12 Şubat günü meydana gelen ve 5 askeri öğrencinin ölümüyle sonuçlanan patlama ile ilgili olarak Mart ayında tutuklanan Şerif Mercan adlı genç, Bursa Özel Tip Cezaevi'ndeki koğuşunda 15 Haziran günü ölü olarak bulundu. Yapılan resmi açıklamada, Şerif Mercan'ın kendini asarak intihar ettiği ve bir pişmanlık mektubu bıraktığı belirtildi. Şerif Mercan hakkında intihar etmeden kısa bir süre önce ölüm cezası istemiyle dava açılmıştı.

Aydın E Tipi Cezaevi'nin 2. ve 3. koğuşlarında kalan siyasi hükümlüler, 24 Haziran günü koğuşlara giren gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. Olayda 14 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Cafer Alp, Murat Özer, Vedat Savaş, Tarık Dirik, İbrahim Yılmaz, Mehmet Demirli, Kazım Ardıç, Mahir Erdoğan, Bülent Sarı, Hilmi Nar, Erkin Zengin, Cahit Karaca, Şahin Işık ve Hüseyin Kurt." Cezaevindeki hükümlüler tarafından yapılan açıklamada olayın Cezaevi Müdürü Cihanşah Karakoç'un yarattığı provokasyon sonucunda çıktığı belirtilerek şöyle denildi: "Koğuşlara, astığımız resim ve panolar bahane edilerek girilmiştir. Saldırı sırasında koğuş talan edilmiş, manevi değeri olan birçok resim ile özel eşyalarımız gasp edilmiştir. Yaralanan arkadaşlarımıza tıbbi müdahalede bulunulmamıştır. Olayın sorumluları Cezaevi Müdürü Cihanşah Karakoç, Cezaevi 2. Müdürleri Hüseyin Şebekoğlu ve Mete Erdem ile o gün görevli olan gardiyanlardır." Olay sonrasında, cezaevindeki baskılar yoğunlaştı ve hükümlülerin açlık grevi yaparak elde ettiği pek çok hak geri alındı. Bunun üzerine cezaevinde kalan hükümlülerden 102'si, "baskılara son verilmesi ve cezaevindeki yaşam ko-

(*) Bayrampaşa Kapalı Cezaevi'nde 1994 yılı boyunca benzer cinayetlere sık sık tanık olundu. Ayrıca çok sayıda tutuklu ve hükümlü uğradığı tabanca-bıçaklı-şişli saldırı sonucunda yaralandı.

şullarının iyileştirilmesi" istemiyle 1 Temmuz günü açlık grevine başladı. Açlık grevini sürdüren hükümlülerden Aziz Tunç, Hüseyin Cengiz, Halil Turan, Mustafa Sarıkaya, Mehmet Emin Karatay, Hüseyin Gezer ve Mümin Ağcakaya'nın sağlık durumları bozuldu. Açlık grevi SHP yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkilileri ile tutuklu ve hükümlü temsilcileri arasında yapılan görüşmenin anlaşmayla sonuçlanması üzerine 30 Temmuz akşamı bitti.

Sivas Kapalı Cezaevi'nde kalan, PKK davası sanığı 8 kadın tutuklu, cezaevindeki baskıları protesto için 8 Temmuz günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular yaptıkları açıklamada, hemen hemen her gece cezaevi müdürünün gözetiminde koğuşa baskın yapan gardiyanların kendilerini cop ve kalaslarla dövdüğünü ve bu saldırıların itirafçılığı kabul etmeleri için yapıldığını bildirdiler. Cezaevinde kalanlara 24 saatte bir yemek verildiğini ve cezaevine dışarıdan yiyecek alınmadığını anlatan tutuklular, cezaevindeki olumsuz yaşam koşulları nedeniyle sağlık durumlarının son derece bozuk olduğunu vurguladılar.

Urfa Kapalı Cezaevi'nde kalan Abdullah Özmen, Hüseyin Arifoğlu, Halis Alkış, Nizamettin Canpolat ve Nimetullah Erkozan adlı 5 tutuklu, "baskılara son verilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi" istemiyle 12 Temmuz günü açlık grevine başladı. Açlık grevi, cezaevi idaresinin tutukluların tüm isteklerini kabul etmesi üzerine 5 Ağustos günü bitti.

Malatya E Tipi Cezaevi'nde kalan tutuklu ve hükümlülerden bir bölümü 15 Temmuz günü, 3. ve 6. koğuşlara baskın yapan jandarmalar tarafından dövüldü. Cezaevi Savcısı Şefik Gül'ün gözetiminde gerçekleştirilen baskın sırasında 9'u ciddi şekilde olmak üzere 40 kadar tutuklu yaralandı. Ciddi şekilde yaralanan 9 tutuklunun adları şöyle: "Nazif Çetinkaya, Sıracettin Hassas, Bilal Özen, Kazım Yakut, Mehmet Aka, Osman Balduz, Haydar Gökalp, Mehmet Altun ve Ferhan Turan." Olay sırasında tutuklulara ait eşyalar da hasar gördü.

Erzurum E Tipi Cezaevi'nde kalan İrfan Doğan, Ercan Yıldız ve Sait Fidangil adlı 3 PKK davası sanığı, 23 Temmuz sabahı koğuşlarında ölü olarak bulundu. 3 kişinin "örgüte ihanet ettikleri" gerekçesiyle diğer PKK davası sanıkları tarafından boğularak öldürüldükleri belirlendi. Olayla ilgili olarak İshak Arıcı, Kemal Yıldız ve Arap Köseoğlu adlı 3 PKK davası sanığı hakkında dava açıldı.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde, PKK davası sanıklarının kaldığı 5. koğuşa 19 Ağustos sabahı gardiyan ve jandarmalar tarafından operasyon düzenlendi. Operasyon sırasında 16 tutuklu yaralandı, bir gardiyanın da kolu kırıldı. Yaralanan 16 tutuklunun adları şöyle: "Recep Bekik, Zafer Kırbıyık, Ali Efe, Yasin Şahiner, Hasan Koşturacak, Seyit Rıza Hürmeidan, Vezir Barış, Önder Birol, Hakan İçtenbaş, Nurettin Adamış, Nesimi Yaman, Ramazan Bulut, Eraslan Karataş, Nuri Akalın, İbrahim Bozay ve Baki Taş." Olaya, İbrahim Ata, İsmet Ayaz ve Burhan Altun adlı 3 tutuklunun hücreye konulmak üzere Çankırı E Tipi Cezaevi'ne götürülmek istenmesi yol açtı. Yapılan resmi açıklamada ise "olayın isyan girişiminde bulunan tutukluların engellenmek istenmesi üzerine çıktığı" öne sürüldü. Olay üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "Tutuklulara yapılan saldırı, kamuoyuna isyan biçiminde gösterilmek istenmektedir. Cezaevinde hiçbir savunma olanağına sahip olmayan insanların isyan etmeyecekleri açıktır." dedi.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde Devrimci Sol davası sanıkları tarafından kullanılan 4. koğuştaki kalan Ahmet Celal Özkul adlı tutuklu 21 Ağustos günü, boğularak ve şişlenerek öldürülmüş olarak bulundu. Ahmet Celal Özkul'un Devrimci Sol militanları tarafından "örgüte ihanet ettiği" için öldürüldüğü belirlendi. 21 Ağustos günü İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde de Simel Aydın ve Hasan Hulusi Kulak (25) adlı 2 Devrimci Sol davası sanığı kaldık-

ları koşullarda boğularak öldürülmüş olarak bulundu. Simel Aydın ve Hasan Hulusi Kulak'ın "polisle işbirliği yaptıkları" gerekçesiyle arkadaşları tarafından öldürüldükleri açıklandı.

Halfeti (Urfa) Kapalı Cezaevi'nde kalan Halil Özbay adlı PKK davası sanığı 26 Ağustos sabahı, kaldığı koşuşun tuvaletinde ölü olarak bulundu. Eylül ayı ortalarında cezasını tamamlayarak serbest bırakılması beklenen Halil Özbay'ın kendini pantolon kayışı ile tuvaletin sifonuna asarak intihar ettiği açıklandı. Halil Özbay'ın intihar nedeni hakkında bilgi edinilemedi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Halfeti Cumhuriyet Savcısı Ali Güngör, "Halil Özbay intihar etmiştir. Bunu cezaevindeki arkadaşları da söylüyor. Neden intihar ettiğini de bilmiyoruz." dedi.

Erzurum E Tipi Cezaevi'nde kalan Selami Zor adlı PKK davası sanığı, cezaevindeki baskıları protesto amacıyla 31 Ağustos sabahı kendini yakarak intihar etti. Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada "Selami Zor'un Pışmanlık Yasası'ndan yararlanmak istediği için arkadaşları tarafından öldürüldüğü" öne sürüldü. Olayla ilgili olarak 4 tutuklu hakkında soruşturma açıldı. Erzurum E Tipi Cezaevi'ndeki baskılar Eylül ve Ekim aylarında çok sayıda şikayet ve protestoya neden oldu. Cezaevindeki baskılara son verilmesini isteyen bir grup tutuklu yakını açlık grevi yaptı. Bu arada bir açıklama yapan Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya, cezaevindeki tutuklulara işkence yapıldığını ve cezaevi görevlilerinin keyfi davrandığını söyledi. Sinan Yerlikaya, Adalet Bakanı Mehmet Moğultay'dan "şikayetleri yerinde incelemek üzere cezaevine müfettiş göndermesini" istedi.

Sivas E Tipi Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklular, baskılara son verilmesi ve cezaevindeki yaşam koşullarının düzeltilmesi istemiyle 31 Ağustos günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular, arama bahanesiyle her gece rahatsız edildiklerini, itirafçı olmaya zorlandıklarını ve en doğal insani ihtiyaçlarının karşılanmadığını bildirdiler. Tutuklular, sıkıntılarının sorumlusunun Cezaevi Savcısı Selahattin İlhan ile Cezaevi 2. Müdürü Zihni Baş olduğunu belirttiler.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde tutuklu olarak bulunan Sıtkı Bozan adlı PKK davası sanığı, 11 Eylül günü, kaldığı 27. koşuşta boğularak öldürülmüş olarak bulundu. Sıtkı Bozan'ın, "devletle işbirliği yaptığı" gerekçesiyle diğer PKK davası sanıkları tarafından öldürüldüğü açıklandı. Sıtkı Bozan'ın öldürülmesiyle sonuçlanan olayın sorumluluğunu, Sıtkı Bozan ile aynı koşuşta kalan Erdoğan Dinçer adlı tutuklu üstlendi.

Konya E Tipi Cezaevi'nde havalandırma bitiş saatinin cezaevi yönetimi tarafından erkene alınmasına tepki gösteren ve daha önceki saatten önce koşuşa girmeyeceklerini söyleyen kadın tutuklular, gardiyanlar tarafından dövülerek koşuşa sokuldu. 3 Eylül günü saat 19.30 sıralarında meydana gelen bu olaydan 3 saat kadar sonra ise bu kez kadın tutukluların kaldığı koşuşa gardiyan ve jandarmalar tarafından operasyon yapıldı. Koşuşa zor kullanılarak giren gardiyan ve jandarmaların içerde bulunanları cop, sopa ve hortumla dövmesi sonucunda Hicran Bilici, Zübeyde Arabacı, Nurgül Çınar ve Özgül Banu Gülcan adlı 4 tutuklu yaralandı.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde kalan bir tutuklunun Cumhuriyet Savcılığı'nın talimatıyla 3 Ekim günü yeniden sorguya götürülmek istenmesi olaylara neden oldu. Tutuklunun sorguya götürülmek istenmesine tepki gösteren diğer tutuklular koşuş kapılarına barikat kurarak direnişe geçti. Bunun üzerine 4 Ekim günü, direnişin sürdüğü koşuşlara güvenlik görevlileri tarafından operasyon düzenlendi. Gün boyu devam eden operasyon sırasında Ramazan Özüak adlı tutuklu sıkışma sonucunda boğularak öldü. Bazıları ateşli silahla vurulan 50 kadar tutuklu yaralandı, cezaevinde büyük hasar meydana geldi. Yaralılardan 17'si hastanede tedavi

gördü. Cezaevinde kalan tutukluların bir bölümü 5 Ekim sabahı zorla Gaziantep E Tipi Cezaevi'ne götürüldü. Yaralanan tutuklulardan bazılarının adları şöyle:

“İsmail Dursun, Bişar Özalp, Ali Alataş, İsmail Saka, Zülfikar Bayram, Şeref Kan, Mehmet Yıldız, Abdürrezak Söğüt, Müfit Baran, İlyas Güneş, Çetin Kayak, Yusuf Ecevit, İhsan Topuz, Ahmet Yıldırım, Şakir Akkurt, Hamit Alataş, Ahmet Tomrik, Hakkı Dere, Tarık Dağtaş, Hasan Orak, Mehmet Akgül, Eşref Topuz, Mehdi Yaman, Süleyman Biren, Esat Dikin, Şahabettin Fidan, Bişar Özel, Murat İpek, Ahmet Esen, Şerif Acar, Mehmet Kaçar, Abdülrezzak Yıldız, Hanefi Haram, Feyzi Dursun, Feyzi Erzek, Şirin Bilen, Kadri Alkoç, Faysal Taş, Nihat Kaldaş, Remzi Altıntaş, Ahmet Dirbik, İhsan Palut, Şeyhmus Karagöz (kurşun yarası), Mehmet Yıldız, Salih Kaya, Hasan Onur (kurşun yarası), Hakan Ömür, Muhyettin Pirinçlioğlu, Metin Akdoğan, Süleyman Ongun, Mehmet Kaya, Aydın Gezer (kurşun yarası) ve Ali Aktaş (kurşun yarası).”

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki olaylar çeşitli tepkilere yol açtı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, yaptığı açıklamada “Cinayetle sonuçlanan saldırının sorumluları bulunarak derhal cezalandırılmalıdır. Bu olay, yönetimin, demokratikleşmeden ve adaletten ne anladığının kanlı bir örneğidir.” dedi. 6 Ekim günü Diyarbakır'a giden İHD üyesi bir grup avukat da cezaevindeki tutuklularla görüşti. Görüşmeden sonra bir basın toplantısı yapan Avukat Eren Keskin, cezaevinde büyük vahşet yaşandığını belirterek şunları söyledi: “Operasyonu Diyarbakır Alay Komutanı ile Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı bizzat yönetmişler. Saldırı sırasında sis ve göz yaşartıcı bombalar kullanılmış. Saldırların yoğunlaştığı koğuşlarda büyük hasar meydana gelmiş, 27. koğuş ise tamamen yıkılmış. Çok sayıda yaralı var. Gaziantep Cezaevi'ne sürgün edilen tutuklu ve hükümlüler arasında da yaralılar var. Cezaevinde açlık grevi başladı. Cezaevi yönetimi açlık grevini engellemek için suları kesmiş.” Bu arada cezaevindeki olayları incelemek üzere Diyarbakır'a giden İHD üyesi avukatlardan Eren Keskin ve Osman Ergin 8 Ekim günü Bağlar semtinde silahlı saldırıya uğradı. Olayda Eren Keskin ve Osman Ergin'in bindiği araca plakası belirlenemeyen beyaz bir minibüsten ateş açıldı. 2 avukat saldırıdan yara almadan kurtuldu. Bu olaydan kısa süre önce de Cevriye Aydın ve Zeynep Sedef Özdoğan adlı avukatlara, şehir merkezinde yollarını kesen polisler tarafından hakaret edildi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde yaşanan olaylar üzerine, cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlülerden 700 kadarı, 6 Ekim günü dönüşümlü (10'ar günlük) açlık grevine başladı. Eylem, tutukluların isteklerinin dikkate alınmaması ve baskılara son verilmemesi üzerine 28 Ekim gününden itibaren 72 tutuklunun katıldığı süresiz açlık grevine dönüştü. Açlık grevi, Çağdaş Hukukçular Derneği yöneticilerinin yaptığı girişimler sonucunda, tutukluların isteklerinin büyük bölümünün Adalet Bakanlığı yetkilileri tarafından kabul edilmesi üzerine 30 Kasım günü bitti.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde 3 Ekim 1994 tarihinde meydana gelen olaylar sırasında yaralanan Süleyman Ongun adlı tutuklu, daha sonra gönderildiği Gaziantep E Tipi Cezaevi'nde 20 Ocak 1995 tarihinde öldü. Diyarbakır Cezaevi'ndeki olaylar sırasında vücudunun 20 yerinden yaralanan Süleyman Ongun, cezaevi revirinde tedavi görüyordu. Gaziantep Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlüler ölüm olayı üzerine yaptıkları açıklamada, Süleyman Ongun'un sağlık durumu kötü olmasına karşın hastaneye yatırılmadığını, bu nedenle başındaki yaranın iltahaplandığını ve gerektiği gibi tedavi görmediği için öldüğünü savundular. Olayla ilgili olarak bir basın toplantısı düzenleyen İHD Gaziantep Şubesi Başkanı İmam Özharat da yaptıkları uyarıların dikkate alınmadığını belirterek, Süleyman Ongun'un ölümünden Adalet

Bakanlığı'nın sorumlu olduğunu söyledi. İmam Özharat, Gaziantep Cezaevi'nde 20' den fazla yaralı ya da ciddi rahatsızlığı olan hükümlü (*) bulunduğuna dikkat çekerek, bu kişilerin de Süleyman Ongun gibi ölmemesi için vakit geçirilmeden önlem alınmasını istedi.

Cezaevlerindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve baskılara son verilmesini isteyen yüzlerce tutuklu ve hükümlü Ekim ayının ilk haftasından itibaren açlık grevine başladı. Açlık grevi yapılan cezaevleri ile eylemlerin başlangıç tarihleri şöyle: "Diyarbakır E Tipi Cezaevi (5 Ekim), Konya E Tipi Cezaevi (3 Ekim), Gaziantep E Tipi Cezaevi (7 Ekim), Malatya E Tipi Cezaevi (7 Ekim), Mardin E Tipi Cezaevi (10 Ekim), Bursa Özel Tip Cezaevi (10 Ekim), Çanakkale E Tipi Cezaevi (10 Ekim), Urfa E Tipi Cezaevi (9 Ekim), Batman E Tipi Cezaevi (9 Ekim), Adıyaman Cezaevi (20 Eylül-dönüşümlü), Sivas Kapalı Cezaevi (13 Ekim), Elazığ E Tipi Cezaevi (8 Ekim), İzmir Buca Kapalı Cezaevi (6 Ekim-dönüşümlü), Ceyhan Özel Tip Cezaevi (9 Ekim), Çankırı E Tipi Cezaevi (9 Ekim), Nevşehir E Tipi Cezaevi (15 Ekim-dönüşümlü), Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (9 Ekim-dönüşümlü), Aydın E Tipi Cezaevi (11 Ekim-dönüşümlü), Yozgat E Tipi Cezaevi (10 Ekim-dönüşümlü), Bartın Özel Tip Cezaevi (10 Ekim) ve Karaman Cezaevi (11 Ekim)."

Hem eyleme katılan hükümlü sayısının fazla olması ve bu hükümlüler arasında çeşitli nedenlerle yaralanmış kişilerin de bulunması, hem de kamuoyunda yarattığı ilgi nedeniyle açlık grevlerinin odak noktası Gaziantep E Tipi Cezaevi oldu. Gaziantep E Tipi Cezaevi'nde 7 Ekim günü başlayan ve 15 Ekim'de ölüm orucuna dönüşen açlık grevi, tutuklu ve hükümlülerin isteklerinin büyük bir bölümünün kabul edilmesi üzerine 11 Kasım günü bitti. Bu gelişme üzerine, tutuklu ve hükümlü yakınlarının cezaevlerindeki eylemlere destek olmak amacıyla İHD'de yaptığı açlık grevine de son verildi. Ardından diğer cezaevlerindeki açlık grevleri de Kasım ayı içinde peş peşe bitti.

Cezaevlerindeki eylemler, İHD Genel Merkezi'nde bir araya gelen tutuklu ve hükümlü yakınlarının Kasım ayı başında başlattığı açlık grevi ile de desteklendi. Tutuklu ve hükümlü yakınları, açlık grevi yapmanın yanısıra siyasi parti, demokratik kitle örgütü ve basın kuruluşlarına başvurarak cezaevlerindeki sorunlara dikkat çektiler. Ayrıca sık sık Adalet Bakanlığı yetkilileri ve SHP yöneticileri ile temas kurarak, açlık grevlerine son verecek önlemlerin vakit geçirilmeden alınmasını istediler.

Tutuklu ve hükümlü yakınları, 9 Kasım günü de sorunlarını anlatmak ve cezaevlerindeki açlık grevlerinin bir ölüm olayı olmadan bitmesi için gereken girişimlerin yapılmasını istemek üzere Başbakan Tansu Çiller ile görüşmek istediler. Topluca önüne geldikleri Başbakanlık binasına sokulmayan ve Başbakan Tansu Çiller ile görüştürülmeyen tutuklu ve hükümlü yakınları daha sonra polis tarafından dağıtılmak istendi. Topluluğun dağılmayarak görüşme için ısrar etmesi üzerine zor kullanan polisler tarafından 116 kişi gözaltına alındı, 9 Kasım gecesi serbest bırakılan tutuklu ve hükümlü yakınları yaptıkları açıklamada, gözaltına alınırken kadın-çocuk ayrımı yapılmadan yerde sürüklendiklerini ve dövüldüklerini söylediler.

Cezaevlerindeki açlık grevleri devam ederken 8 Kasım günü Ankara'da bir basın toplantısı düzenleyen İHD Genel Başkanı Akin Birdal, 15 yıldır kalıcı bir çözüme kavuşmayan cezaevi sorununun baskı, saldırı ve keyfi uygulamalar sonucunda yeniden Türkiye gündemine

(*) Bu hükümlülerden bazılarının adları şöyle: Şahabettin Fidan (çenesi kırık), Mehmet Yıldız (çenesi kırık), Nejdet Başaran (çenesi kırık), Ali Aktaş (ayağında şarapnel parçası var), Hakan Onur (akciğerinde kurşun var), Harbi Soylu (göz kapağında şarapnel parçası var), Faruk Karakeçi, Şirin Binel, Hacı Gültekin, Hayrettin Vural, Şirin Taşdemir (tüberküloz), Erdoğan Dinçer (omurilik zedelenmesi)."

girdiğini söyledi. Akın Birdal, "Cezaevlerinde, ölüm pahasına ve uzun direnişler sonucunda kazanılmış haklar geri alınmıştır. Cezaevlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve açlık grevlerinin sona ermesi için günlerdir yapılan girişimler sonuçsuz kalmıştır. Tutuklu ve hükümlülerin direnişleri, ailelerinin ve İHD'nin çabaları dikkate alınmamaktadır. Adalet Bakanı Mehmet Moğoltay, sorunların çözümünün kendi gücünü aştığını ve başka bir adres aramamız gerektiğini söylüyor. Açlık grevlerinin yaratabileceği olumsuzlukların sorumlusu önce Adalet Bakanı, sonra da Hükümet olacaktır." dedi.

Kütahya E Tipi Cezaevi'nde kalan siyasi hükümlüler "baskılara son verilmesi ve yaşam koşullarının düzeltilmesi" istemiyle 31 Ekim günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular adına yapılan açıklamada, cezaevi yönetiminin tutukluları sürekli baskı altında tuttuğu ve özellikle Cezaevi Müdürü Ethem Çelik'in bu baskı politikasının uygulayıcısı olduğu belirtilerek, "Ethem Çelik gözetiminde işkenceye maruz kaldıktan sonra hücreye atıyoruz." denildi.

Elazığ E Tipi Cezaevi'nde kalan ve tümü PKK davalarında yargılanan 59 tutuklu, "baskılara son verilmesi ve tutukluların itirafçı olmaya zorlanmasından vazgeçilmesi" istemiyle 7 Kasım günü açlık grevine başladı. Açlık grevi tutukluların avukatları ile cezaevi yönetimi arasında yapılan görüşmelerde anlaşmaya varılması üzerine 21 Aralık günü bitti. Açlık grevine katılan tutuklulardan bazılarının sağlık durumu bozuldu.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu olarak bulunan Ahmet Ateş adlı TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) davası sanığı 15 Aralık sabahı ölü olarak bulundu. Ahmet Ateş'in "örgüte ihanet ettiği" gerekçesiyle, aynı koşuшта kalan diğer TİKKO davası sanıkları tarafından boğularak öldürüldüğü bildirildi.

DÜŞÜNCE, BASIN ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

1994 yılı düşünce, basın ve inanç özgürlüğü açısından da olumsuz geçti. Anti-demokratik yasaların yol açtığı baskılar, fiili saldırılar, yasadışı uygulamalar, daha önceki yıllara göre artarak devam etti. Başta "Terörle Mücadele Yasası" olmak üzere bir dizi yasa, düşünce ve basın özgürlüğünü yok edecek uygulamalara temel teşkil etti. Düşünce ve düşünceyi açıklayabilme özgürlüğü ile kültür yaşamına ağır darbeler vuruldu, Gazeteciler öldürüldü ya da ortadan kayboldu. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına karşı silahlı-bombalı saldırılar düzenlendi. Gazete dağıtımcılarına yönelik faili meçhul saldırılar sürdü. Büyük gazete ve televizyon kanallarının gerçekleri ters yüz eden, tek yanlı ve kamuoyunun yanlış bilgilenmesine yol açan yayım anlayışını sürdürmeleri, düşünce ve basın özgürlüğü açısından bir başka olumsuzluk oldu.

Basına ve gazetecilere yönelik baskıların önemli bir boyutunu ideolojik düzeydeki saldırılar oluşturdu. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, düşman gazete ve dergiler ile düşman gazeteciler yaratıldı. Özellikle, tabu sayılan Kürt sorunu, zorunlu askerlik, ordu, din gibi konularda, resmi ideolojinin ve söylemin dışında yayım yapan yayım organları, bu doğrultuda görüş açıklayan ya da yazı yazanlar, ağır baskı ve saldırılarla karşılaştı. Tabu sayılan konulara ilişkin en ufak bir farklı yaklaşıma bile tahammül edilmedi. Kamuoyu tarafından yakından tanınan bazı gazeteci ve yazarlar, İHD ve TİHV yöneticileri, milletvekilleri, sendikacılar, demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri yaptıkları konuşmalar ve yazdıkları yazılar nedeniyle yargılandı, mahkum oldu, cezaevine girdi.

Basına yönelik baskılar Özgür Gündem, Özgür Ülke, Aydınlık, Mücadele, Azadi, Gerçek, Newroz, Emeğin Bayrağı gibi dergi ve gazeteler üzerinde daha da yoğunlaştı. Baskılar, radikal İslamcı bazı yayım organlarına da (Taraf, Tahkim gibi) ağır yaptırımlar getirdi. 1994 yılında toplatılan, kapatılan, yayımı durdurulan, dağıtılmayan, imha edilen yayınların, yargılananların, verilen mahkumiyet kararlarının ve düşünceleri nedeniyle cezaevine girenlerin sayısında ciddi artış gözlemlendi.

DGM'lerde görülen davalar içinde düşünce ve basın özgürlüğüne ilişkin olanlar önemli bir yer tuttu. Adalet Bakanlığı'nın Kasım ayında açıklanan istatistiklerine göre, DGM'lerde devam eden toplam 6 bin 91 davanın % 25'ini, düşünce ve basın özgürlüğünün önündeki en önemli engellerden olan "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. (239 dava) ve 8. (1190 dava) mad-

deleri uyarınca açılanlar oluşturdu. "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca açılan davalarda yargılanan sanık sayısı 388, 8. maddesi uyarınca açılan davalarda yargılananların sayısı ise 4. 234 oldu. (Söz konusu istatistiklere göre, DGM'lerde yargılanan toplam sanık sayısı, 7 bini tutuklu olmak üzere 24 bin civarındadır.)

Düşünce ve basın özgürlüğüne ilişkin davaların büyük bölümü İstanbul DGM'de açıldı. Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre, 1994 yılında İstanbul DGM'de görülen toplam 2 bin 862 davadan 1.162'sini (yüzde 41) basın davaları oluşturdu. Basın davalarında 336'sı tutuklu 2 bin 98 kişi (İstanbul DGM'de yargılanan sanıkların yüzde 50'si) yargılandı. 1993 yılında ise İstanbul DGM'de ele alınan toplam 2 bin 351 davanın yüzde 46'sını (toplam 1.081) basın davaları oluşturmuştu.

1994 yılında düşünceye ve basına yönelik yasal baskıların ortadan kaldırılması bir yana, azaltılması bile söz konusu olmadı. Bu konuda verilen sözler, DYP-SHP koalisyon hükümetlerinin programlarında yer alan "Demokratik bir basın yasası hazırlanacağına, basına ağır yaptırımlar getiren onlarca yasa ve yönetmeliğin kaldırılacağına" dair vaatler hayata geçirilmedi. Basına ağır yaptırımlar getiren ve mahkumiyet kararlarının büyük bölümüne dayanak olan "Terörle Mücadele Yasası"nın (*) kaldırılması ya da değiştirilmesi için yapılan girişimler sonuçsuz kaldı.

1994 yılında düşünce özgürlüğü ile ilgili tartışmaların odak noktasını "Terörle Mücadele Yasası" ile tutuklanan ya da ceza alan gazeteci, yazar, sanatçı, demokratik kitle örgütü ve parti yöneticilerinin durumları oluşturdu. Düşüncelerinden, yazdıklarından, konuştuklarından ötürü cezaevine girenlerin ya da yargılanan ve mahkum olanların sayısındaki büyük artış, ulusal ve uluslararası düzeyde tepkilere yol açtı. Türkiye pek çok uluslararası platformda, düşünce özgürlüğünü hiçe sayan, bu konudaki uluslararası insan hakları belgelerini çiğneyen davranışları nedeniyle tepki gördü, kınandı. Tepki ve kınamalar, Türkiye'yi uluslararası organizasyonlardan ihraç edilme noktasına getirdi.

Düşünce özgürlüğüne yönelik baskı ve saldırıları kınamak amacıyla demokratik kitle örgütleri de çeşitli faaliyetler içine girdi. Bu konuda kampanyalar, gösteriler, toplantılar düzenlendi. TİHV ve İHD'nin ortaklaşa düzenledikleri İnsan Hakları Haftası etkinliklerinin (Etkinlikler Çağdaş Gazeteciler Derneği ve Çağdaş Hukukçular Derneği tarafından desteklendi.) en önemli konusu düşünce özgürlüğü oldu. 10-17 Aralık günleri arasında düzenlenen toplantılara uluslararası insan hakları kuruluşlarının temsilcileri de katıldı.

Düşünce özgürlüğünü yaşama geçirmeye yönelik çabalar çerçevesindeki bir başka önemli girişim ise yılın ortalarında İnsan Hakları Derneği ve Çağdaş Hukukçular Derneği tarafından düzenlenen "Düşünceye Özgürlük" kampanyası oldu. Çeşitli etkinlik ve toplan-

(*) 1991 yılına kadar düşünce ve basın özgürlüğünü en çok Türk Ceza Yasası'nın 140., 141., 142. ve 163. maddeleri baskı altında tutuyordu. Bu maddeler, 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile kaldırıldı. Ancak bu değişikliğin önemli bir yarar sağlamadığı daha sonra yaşananlarla ortaya çıktı. 1991 yılında yapılan düzenlemede, o zamana kadar toplatma ya da mahkumiyet kararları için en çok başvurulan ve "bölücülik propagandası" olarak tanımlanan, Türk Ceza Yasası'nın 142/3. maddesi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi olarak aynen korunmuştu. 1994 yılındaki toplatma ve mahkumiyet kararlarının büyük bölümü bu madde uyarınca verildi. 8. maddenin yanı sıra "Terörle Mücadele Yasası"nın basın ve düşünce özgürlüğünü baskı altında tutan 6. maddesi de yıl boyunca uygulandı. Düşünce ve basın özgürlüğü, Türk Ceza Yasası'nın 155., 158., 159., 175., 311. ve 312. maddeleri ile Muzır Yasası vs uyarınca da sık sık hiçe sayıldı.

ularla süren kampanya boyunca, kampanya amaçları doğrultusunda hazırlanan bir metin imzaya açıldı. Kampanya, toplanan imzaları Meclis Başkanlığı'na iletmek üzere Eylül ayında düzenlenen "Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü" ile noktalandı. Ancak bu yürüyüş de baskıcı ortamdaki nasibini aldı ve her aşamasında engellerle karşılaştı. "Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü", daha başlamadan "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı olduğu" iddiasıyla İçişleri Bakanlığı tarafından yasaklandı. Bu karar, 28 Eylül sabahı İHD ve ÇHD Genel Merkezleri'ne iletildi. Karara tepki gösteren İHD Genel Başkanı Akın Birdal, "Bu karar, yasalara kesinlikle aykırı. Yürüyüş, yasada belirtilen kısıtlamalar çerçevesinde değerlendirilemez. Yürüyüşü mutlaka yapacağız." dedi.

"Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü", yasaklama kararına karşı 29 Eylül günü İstanbul'da başladı. Yürüyüşe katılan yaklaşık 100 kişi sabah saatlerinde Tünel'deki İHD İstanbul Şubesi önünde toplandı. Topluluğun Taksim Meydanı'na kadar yapacağı yürüyüş, polis tarafından bir süre engellendi. Ancak milletvekillerinin devreye girmesi üzerine, kurulan polis bariyeri kaldırıldı ve topluluk Taksim Meydanı'na kadar sessiz yürüyüş yaptı. Burada otobüslere binen topluluk, Ankara'ya hareket etti. Topluluk, önce İzmit'e, ardından da Düzce'ye uğradı. Geceyi Düzce'de geçiren topluluk 30 Eylül günü Ankara'ya geldi. Yürüyüşe katılanlar arasında İHD Genel Başkanı Akın Birdal ve ÇHD Genel Başkanı Şenal Sarıhan ile Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Zuhâl Olcay, Halil Ergün, Şanar Yurdatapan, Aslan Başer Kafaoglu, Haluk Bilginer, Ferhat Tunç gibi sanatçı ve yazarlar da yer aldı. Yürüyüş 30 Eylül günü Ankara'da bitti.

"Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü" İstanbul'da olduğu gibi Ankara'da da polis engellemesiyle karşılaştı. Yürüyüşçülerin, Ankara'ya yürüyerek girmelerine izin verilmedi. Bunun üzerine, katılımcılar kent dışında yüz metrelik sembolik bir yürüyüş yaptı. Burada bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, "Başta, Terörle Mücadele Yasası olmak üzere, düşünceyi kısıtlayan 152 yasanın kaldırılması gerekir. Bu yasaların kaldırılmasını sağlamak için topladığımız imzaları Meclis'e vereceğiz." dedi. ÇHD Genel Başkanı Şenal Sarıhan da şunları söyledi: "Düşünceye Özgürlük Komitesi'nin başlattığı çalışma, bugün yeni bir noktaya ulaşmıştır. İHD ve ÇHD bu çalışmada temel gücünü basından, işçiden, aydınlardan, sanatçılardan, çizerlerden almıştır. Aynı güç bizi, düşünceyi suç sayan yasalardan mutlaka kurtaracaktır." Yürüyüşçüler daha sonra polis araçları eşliğinde Meclis'e giderek, Meclis Başkanvekili Kamer Genç ile görüşti.

Türkiye içindeki ve dışındaki tepkiler, kampanyalar ve etkinlikler koalisyon hükümetini bazı girişimlerde bulunmaya (*) yöneltti. Ancak yapılanlar girişimde bulunmaktan, vaatler ve yasa tasarısı ya da tasarı taslağı hazırlama aşamasından öteye gitmedi. "Demokratikleşme" paketleri birbiri ardına açıldı, vaatler vaatleri izledi. Ancak açılan paketler, yapılan tüm vaatler bir sonuç getirmedi.

Örneğin; Terörle Mücadele Yasası'nda bazı değişiklikler yapılması amacıyla Ağustos ayında Adalet Bakanlığı bünyesinde bir komisyon kuruldu. Ancak, düşünce, düşünceyi yayma ve örgütlenme özgürlüğünü tam olarak hayata geçirebilecek bir misyon yüklenmeyen Komisyon'un, Milli Güvenlik Kurulu'ndan daha önce alınan görüş ve onay çerçevesinde bir çalışma yapması istendi. Komisyon'un 3 Eylül günü yapılan ilk toplantısını bir konuşma ile

(*) Milli Güvenlik Kurulu'nun Temmuz ayında yaptığı toplantıda dönemin Adalet Bakanı Seyfi Oktay tarafından hazırlanan, "Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü'nün Suç Sınırı" adlı bir rapor görüşüldü. Görüşme sonucunda, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde yumuşama yapılması uygun bulundu ve bu konuda hazırlık yapılması için Adalet Bakanlığı'na görev verildi.

açan Adalet Bakanı Mehmet Moğultay, komisyondan beklenenleri şöyle özetledi: “İlk aşamada herhalde düşünce özgürlüğünün bir sınırı olup olmadığı sorunu tartışılacaktır. Böyle bir sınırın varlığı kabul ediliyor ise, bunun ölçüsünün ne olacağına da yine aynı tartışma içinde düşünülmesi gerekiyor. Amaç, düşünce özgürlüğünün, ülkemizin içinde bulunluğu, siyasal, sosyal ve ekonomik koşullarla birlikte değerlendirerek öncelikle Türk pozitif hukuku bakımından, kişilerin güven duyabileceği, sınırları netleştirilmiş ve genişletilmiş bir özgürlükler alanı yaratabilmektir.”

Komisyona, “düşünceyi özgürleştirme” yerine “düşüncenin sınırlarını çizme” görevinin verilmesi ve bu konuda da ancak Milli Güvenlik Kurulu’nun onaylayacağı bir değişikliğe olanak sağlanması bazı tepkilere yol açtı. Bu durumu protesto eden üyelerden Prof. Dr. Bülent Tanör ile Prof. Dr. Çetin Özek Komisyon’dan çekildi. Bülent Tanör ve Çetin Özek yaptıkları açıklamada, düşünce özgürlüğü konusunda yapılacakların Milli Güvenlik Kurulu’nun denetimine sunulduğunu belirterek, MGK denetiminde olan ve düşünceye sınır koyma amacıyla yapılan bir çalışma içinde yer almayacaklarını söylediler.

Komisyon’un yaptığı çalışma sonucunda hazırlanan taslak, Ekim ayında Bakanlar Kurulu gündemine alındı. Taslak, Bakanlar Kurulu’nda yapılan görüşme ve tartışmalardan sonra “Terörle Mücadele Yasası”nda bazı değişiklikler öngören bir tasarı haline getirilerek 30 Ekim günü Meclis Başkanlığı’na sunuldu.

Terörle Mücadele Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı

MADDE 1 12.04.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1’inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Tanım

Madde 1- Terör, Anayasa’nun 2’nci maddesinde belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini değiştirmek; ülke veya millet bütünlüğünü bozmak amacıyla toplumu veya kişileri, korku veya paniğe düşürebilecek şekilde cebir, şiddet veya tehdide başvurulmasıdır.”

MADDE 2 3713 sayılı Kanunun 3’üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 3- Türk Ceza Kanunu’nun 125, 131, 146, 147, 148, 149, 150, 156, 168, 169, 171 ve 172’nci maddeleri ile 151’inci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçlar terör suçlarıdır.”

MADDE 3 3713 sayılı Kanunun 4’üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 4- Terör amacıyla işlenmiş olmaları şartıyla, Türk Ceza Kanunu’nun 145, 152, 153 ve 154’üncü maddelerinde ve 499’uncu maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçlar ile 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 9’uncu maddesinin (b) ve (c) benzerlerinde yazılı suçlar terör suçu sayılır.”

MADDE 4 3713 sayılı Kanunun 5’inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 5- Bu Kanunun 3 ve 4’üncü maddelerinde yazılı suçların örgüt tarafından veya örgütte mensup olmasa bile örgüt adına ya da örgüt adı kullanılarak işlenmesi halinde faille verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.”

MADDE 5 3713 sayılı Kanunun 6’uncu maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İsim veya kimlik açıklama

Madde 6- İsim veya kimlik belirtilerek veya kim olduğu anlaşılacak biçimde kişileri alenen hedef gösterenler ile terörle mücadele olaylarında görev alan veya görev yapan kamu görevlilerini kimlik belirterek veya kim oldukları anlaşılacak biçimde umuma açıklayanlar yüz milyon liradan ikiyüz milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu Kanununun 14'üncü maddesine aykırı olarak muhbirleri isim veya kimlik belirterek veya kim oldukları anlaşılacak biçimde açıklayan kamu görevlileri elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar."

MADDE 6 3713 sayılı Kanununun 7'inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Terör örgütü

Madde 7- Türk Ceza Kanunu'nun 168 ve 171'inci maddeleri hükümleri saklı kalmak üzere, bu Kanununun 3 ve 4'üncü maddelerinde belirtilen terör suçlarını işlemek veya her ne nam altında olursa olsun bu Kanununun 1'inci maddesinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek için örgüt kuranlar veya böyle bir örgütü yönetenler, üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Böyle bir örgüte bilerek katılanlar, iki yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ve beşyüz milyon liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Terör örgütü, bu Kanunda öngörülen terör suçlarını işlemek amacıyla ikiden fazla kişinin birleşmesiyle oluşur. Terör örgütü tarafından işlenen suçlara iştirak etmeksizin örgütten çekildikleri tespit edilenler hakkında kovuşturma yapılmaz."

MADDE 7 3713 sayılı Kanununun 8'inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Tahrik, teşvik, övme, yardım ve propaganda

Madde 8- Bu Kanununun 1'inci maddesinde tanımlanan terörü ve 3, 4 ve 7'inci maddelerinde yazılı suçları alenen tahrik ve teşvik edenler veya övenler veya tahrik ve teşvik amacıyla toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenleyenler, böyle bir toplantıya veya gösteri yürüyüşüne bilerek katılanlar, taraftar kazanmak veya desteklemek amacıyla terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarını yayanlar veya bu örgütleri alenen övenler iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve beşyüz milyon liradan bir milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla, inceleme, tartışma ve eleştirme sınırlarını aşarak açık ve yakın tehlike yaratacak biçimde veya terör örgütlerini desteklemek için propaganda yapanlar bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve ikiyüz milyon liradan beşyüz milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Terör örgütlerine veya örgüt mensuplarına silah veya cephane sağlayanlar veya bunlara bilerek ve isteyerek para ve mal yardımında bulunanlarla bu konularda aracılık yapanlar, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde yardımlarının mahiyeti ve miktarına göre üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiiller, dernek, vakıf, siyasi parti, işçi ve meslek kuruluşları veya bunların yan kuruluşları tarafından veya bunlara ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğretim yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenirse cezalar üçte bir oranında artırılır.

Teröre yukarıdaki fıkralarda belirtilen şekillerde yardım eden dernek, vakıf ve sendikalarla yan kuruluşlarının faaliyetleri durdurulur, mahkemece kapatılmalarına ve mal var-

İlklarının müsadereesine karar verilir. Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında yazılı fiillerin film, disket, video, teyp bandı ve benzeri araçlarla işlenmesi halinde cezai sorumluluk asli faille birlikte basana, çoğaltana, bilerek dağıtana ve satana; radyo ve televizyonla işlenmesi halinde cezai sorumluluk, tespit yoluyla yapılan yayınlarda metni yazana veya sesi tespit edilen ile programı yapana ve program sorumlusuna; canlı yayınlarda fiili doğrudan işleyene aittir.

Bu kanunun 6. maddesinin birinci fıkrası ile bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında yazılı suçların basın, yayın, radyo veya televizyon yoluyla veya film, disket, video, teyp bandı ve benzeri araçlarla işlenmesi halinde bu fıkralarda yazılı cezalar üçte birden yarıya kadar artırılır. Sorumluların belirlenmesi bakımından 15.07.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesi hükümleri uygulanır."

MADDE 8 3713 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 16- Bu Kanunun kapsamına giren suçlardan mahkum olanların cezaları, özel infaz kurumlarında infaz edilir.

Bu kurumlarda cezasının en az üçte birini iyi halle geçiren hükümlüler diğer kapalı infaz kurumlarına nakledilebilirler. Bu Kanun kapsamına giren suçlardan tutuklananlar da özel tutukevlerinde muhafaza edilir."

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 9 3713 sayılı Kanunun 2 ve 13'üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 10 3713 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici 10'uncu madde eklenmiştir.

"Geçici Madde 10- 3713 sayılı Kanunun 13'üncü maddesinin, bu Kanunun 9'uncu maddesiyle yürürlükten kaldırılması sebebiyle, 13.07.1965 tarihli ve 647 sayılı Kanunun 4 ve 6'ncı maddelerinden yararlanabilecek olanlar, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren iki ay içinde hükmü veren mahkemeye başvurarak, cezanın ertelenmesini, paraya ve maddede öngörülen tedbirlerden birine çevrilmesini isteyebilir. Bu takdirde mahkemece dosya ele alınarak karar verilir."

Tasarı, Meclis Adalet Komisyonu'nun 16 ve 17 Kasım günleri yaptığı toplantılarda görüşülerek bir iki ufak değişikliklerle kabul edildi ve daha sonra Meclis Genel Kurulu'na gönderildi. Tasarı, bu andan itibaren kamuoyunda farklı tartışma ve tepkilere yol açtı. Tartışma ve tepkilerin önemli bölümünü "tasarının Avrupa ülkelerine yönelik bir göz boyama amacıyla hazırlandığını, düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğünü sağlayacak değişiklik getirmediğini, hatta var olan cezaları daha da ağırlaştırdığını" dile getiren insan hakları savunucularının, demokratik kitle örgütlerinin ve hukukçuların eleştirileri oluşturdu. Bu konudaki görüşlerini açıklayan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, tasarının olumlu sayılabilecek düzenleme içermediğini belirterek, "Tasarı, cezaevindeki düşünce suçlularını serbest bırakacak ve süren davaları ortadan kaldıracak bir düzenlemeyi bile öngörmemektedir." dedi. Hüsnü Öndül özetle şunları söyledi:

"Tasarının 5. ve 7. maddeleri düşünce açıklama özgürlüğü ile doğrudan ilgilidir. Kanımızca, bu düzenleme ile, halen cezaevlerinde bulunan düşünce suçlularının büyük bir bölümü yine cezalandırılabilir ve yargılamalar devam edecektir. Açık ve yakın tehlike ölçütü ise Kürt sorunu bağlamında ele alınacaktır. Belirtilen durumda, sınırlama 'bilimsel olup olmama' noktasına çekilecektir. Bilimsellik sınırlanmış bir özgürlük tekel yaratır. Bazı insanların düşünceleri bilimsel olduğu için serbest bırakılır. Bazı insanların düşünceleri bilimsel olmadığı için yasaklanır, hapsedilir. Bunun düşünce özgürlüğü ile ilgisi bulunmamaktadır. Tasarı-

nın, 'terörü' tanımlayan 1. maddesi, Anayasa'nın 2. maddesine; Anayasa'nın 2. maddesi de Anayasa'nın başlangıcına atıfta bulunmaktadır. Tasarımın 8. maddeye ilişkin düzenlemesi, 1. maddeye atıfta bulunmak suretiyle, Anayasa'nın başlangıcı ile 2. maddesinin kapsamını 8. maddeye dahil etmektedir. İslami kesimin 163. maddenin geri getirilmesi olarak değerlendirildiği durum budur ve duyulan kaygı boşuna değildir. Bilindiği gibi, Türk Ceza Yasası'nın 141. ve 142. maddelerinin kaldırılmasından sonra yerine 'daha ağırlaştırılmış biçimde', Terörle Mücadele Yasası'nın 7. ve 8. maddeleri yürürlüğe konulmuştur. Korkarız bu defa da benzer bir uygulamaya (163. maddeye benzer bir uygulamaya), din kurallarına uygun bir toplum projesini savunanlar maruz kalacaktır."

Tasarıya yönelik tepkilerin bir boyutunu da öngörülen değişikliklere karşı çıkanlar ve mevcut uygulamanın daha da ağırlaştırılmasını isteyenler oluşturdu. Örneğin; Cumhuriyet gazetesinin konuya ilişkin sorularını yanıtlayan Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral, Türkiye'de düşüncenin hiçbir zaman cezalandırılmadığını ve cezaevlerinde düşünce suçlusu olmadığını savundu. Düşüncenin devleti yıkma amacıyla kullanılmayacağını ve düşüncenin de bir sınırı olduğunu belirten Nusret Demiral, "Terörle Mücadele Yasası"na yönelik değişiklik çalışmalarını gereksiz bulduğunu söyledi. Nusret Demiral'ın düşünce, düşünce suçu ve dinsel amaçlı terörle ilgili olarak sorulara verdiği yanıtlar (*) şöyle:

S: Düşünceye Özgürlük Komisyonu tarafından hazırlanan taslakta öngörülenleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

"Biz de taslak yok ki, değerlendirme yapalım. Bizi toplantıya çağırmadılar. Kendileri hazırladılar."

S: Size göre Türkiye'de düşüncenin cezalandırılması söz konusu mudur?

"Düşünce bugüne kadar cezalandırılmadı. Düşüncenin de bir sınırı var. O sınırı iyi saptamak lazım."

S: Size göre düşünce her türlü zeminde ifade edilebiliyor mu?

"Düşünce daima savunulmuştur. Değişiklik getirilmesi bence pek şey değil, doğru karşılanmaz."

S: Dinsel amaçlı terör tanımına nasıl yaklaşıyorsunuz?

"Terörle Mücadele Yasası çıkarıldığında Anayasa'nın 14. ve 24. maddeleri muallakta kaldı. 8. maddeye bölücülükle ilgili bir tanım getirdiler ama eksikti. Onu tamamlamaya çalışıyorlar. Onun içine laikliği de koymaya çalışıyorlar. Bilemiyorum ne olacak? Atatürk inkılapları, Anayasa'nın 1., 2. ve 3. maddeleri kesinkes müdahale kabul etmiyor. Bana göre yasaları düzenlerken bu üç maddenin hassasiyetle ele alınması lazım."

S: O zaman düşünceye özgürlük konusunda yeni düzenlemelere karşısınız?

"Ben gerekli görmüyorum. Düşünce hiçbir zaman devleti yıkma şeyi içine giremez."

S: Sizce, DGM'ler tarafından cezalandırılan düşünce suçlusu yok mudur?

"Düşünce suçlusu diye bir suçlu yok. İnsanlar düşüncelerinden dolayı mahkum edilmiştir. Eylemlerinden dolayı mahkum edilmişlerdir. Bunu karıştırıyorlar. Bunu karıştırmamak lazım. Eylem başka, düşünce başkadır."

(*) Bu söyleşi 3 Ekim 1994 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlandı.

Tasarıya tepki gösterenler, Nusret Demiral' la sınırlı kalmadı. Milliyetçi muhafazakar kesimde yer alan pek çok politikacı, köşe yazarı ve öğretim üyesi, tasarıya karşı çıktı ve "Bölücülüğe prim veriliyor. Bu ülkeyi böldürtmeyiz." diyerek harekete geçti. Tepkiler zaman zaman toplu protestolara dönüştü. Örneğin; 29 Kasım günü İzmir Konak Postahanesi'nde bir araya gelen, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda ölen askerlerin aileleri "Terörle Mücadele Yasası"nda yapılmak istenen değişikliği protesto için Başbakan Tansu Çiller, Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk ve parti liderlerine telgraf gönderdi. Bu sırada bir açıklama yapan emekli Albay Lütfü Aksoy, "SHP'nin hazırlayarak meclise gönderdiği Terörle Mücadele Yasası kabul edilirse şehitlerimizin kanı yerde kalacaktır. Şehit yakınları olarak bu tasarının Meclis'ten geçmesini istemiyoruz." dedi.

"Terörle Mücadele Yasası"nda yapılmak istenen değişiklikler, Anavatan Partisi'nin de sert tepkisiyle karşılaştı. Özellikle 8. maddedeki değişiklik önerilerine karşı çıkan (başta ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz olmak üzere) ANAP yöneticileri ve ANAP'lı milletvekilleri, verdikleri tüm demeçlerde tasarıyı protesto ettiler. ANAP Genel Merkezi tarafından da üzerinde Türkiye haritası ve "Vatanımızı Böldürtmeyiz" yazısı bulunan afişler hazırlandı.

Tasarıya yönelik tepkilerin bir başka yönünü İslamcı kesimden gelen eleştiriler oluşturdu. Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde yapılmak istenen değişiklik, başta Refah Partisi olmak üzere sağ partilerin, tarikatların, dini yayın organlarının ve sağ eğilimli basının tepkisine yol açtı. Bu çevrelerden gelen tepkilerde, Hükümet, "diktatörlük özlemi içinde bulunmakla" ve "Türk Ceza Yasası'nın 1991 yılında yürürlükten kaldırılan 163. maddesini geri getirmeye çalışmakla" suçlandı. Ayrıca, dini yayın organlarının öncülük ettiği bazı gruplar "ceph" oluşturarak tasarı aleyhine kampanya başlattı. Kampanya süresince aktif rol üstlenen Müstakil İşadamları Derneği (MÜSİAD) (*) tarafından 19 Kasım günü yayımlanan bildiriye, "Bölücülüğü bu defa, terörsüz olarak yapmak isteyenlere fırsat verecek olan tasarı, geçmişte kalması gereken milli ve manevi değerlerimizin sebebi 163. maddeyi yeniden hortlatmak isteyen köhne zihniyetin yeniden uyanmasına yol açacaktır." denildi.

Tasarıya yönelik tepkiler, koalisyonu oluşturan DYP ve SHP arasında da görüş ayrılıklarına yol açtı. Ayrıca, 30 kadar DYP'li milletvekili tasarıya karşı olduğunu açıkladı. DYP ile SHP arasındaki görüş ayrılıkları, sağ kesimden gelen eleştiriler ve dini çevrelerin baskıları sonucunda tasarı, Meclis Genel Kurulu'nda görüşülemedi. Bu durum 1995 yılında da değişmedi. Böylece, Hükümet, düşünce ve basın özgürlüğü konusunda yapmak istediği küçük bir değişikliği (daha doğrusu göz boyamayı) bile başaramamış oldu.

Olumsuz yaklaşımlar

1994 yılında, yetkililerin, düşünce ve basın özgürlüğüne yaklaşımı da daha önceki yıllardaki gibi, olumsuz ve umut kırıcı oldu. Örneğin; Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 21 Şubat günü Ankara'da düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmada, düşünce özgürlüğüne ve basına yönelik mahkumiyet kararlarını savunarak, "Halkı birbirine düşürecek ve ülke bütünlüğünü tehlikeye sokacak düşünce sahiplerinin cezalandırılması normaldir." dedi. Bir ülkenin kamu düzenini ve milli güvenliğini korumak zorunda olduğunu belirten Süleyman Demirel şunları söyledi: "Düşüncesini söyledi diye, kimsenin yakasına yapışılmaz. Ancak, Türkiye bir anayasal devlettir, hukuk devletidir. Türkiye, kendi düzenini korumaya mecburdur. Demokratik huzur itildiği takdirde, yumrukla sağlanmış huzur aranır. Haklar ve hürriyetler, insan hakları ve hürriyetlerinin 30. maddesinde yazılanları tahrik için kullanılamaz. Örneğin; 'Öyle

(*) Bu kuruluş kamuoyunda "Müslüman İşadamları Derneği" olarak tanımlanıyor.

kışkırtma yapalım ki, insanlar birbiriyle dövüşür hale gelsin. Türkiye'yi ülke bütünlüğünü paramparça edecek yönere sürükleyelim.' Buna kim razı olur? Bunda kimsenin menfaati yoktur. Devlet eğer buna birtakım kayıtlar getirmişse, kimse bunları düşüncenin kelepçelenmesi anlamına almasın."

Süleyman Demirel, 14 Kasım günü, çoğunluğunu üniversite öğretim üyelerinin oluşturduğu bir dinleyici topluluğu önünde yaptığı konuşmada ise "Benim üniversitelerimdeki ilim adamları hür olmadıkları kanaatindeyseler, biz devlet, hükümet, parlamento olarak bunu kaldırmaya hazırız. Hür değillerse bunu açıkça söylemeliler. Eğer yazana çizene karışan varsa, onu söylesinler." dedi. Süleyman Demirel'in bu konuşmayı yaptığı gün aralarında Haluk Gerger ve Fikret Başkaya gibi öğretim üyelerinin de bulunduğu toplam 108 gazeteci, yazar, milletvekili, politikacı ve sanatçı, yazdıkları ya da söyledikleri nedeniyle cezaevinde bulunuyordu.

11 Kasım gecesi İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda konuşan İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Türkiye'de bölücü yayın yapan gazeteler bulunduğunu belirterek savcılarını göreve çağırdı. Nahit Menteşe, Türkiye'nin Ortadoğu'da bir Japonya olma yolunda ilerlediğini gören karanlık güçlerin, terör örgütlerini kullandığını savunarak şunları söyledi: "Abdullah Öcalan, Türkiye'nin gelişmesine engel olmak isteyenlerin maşasıdır. Bölücü yayınlar için 3 bine yakın ihbar yapılmıştır. Türkiye'de yayımlanan 10-15 bin tirajlı bir gazete Güneydoğu'dan bahsederken sürekli olarak 'Kürdistan' diyor. Kapatma imkanım olsa bir gün durmam. Fikir ve düşünce özgürlüğü, Türkiye'nin bölünmesi söz konusu olunca, olmaz. Bu şekilde iş yapanlar için savcılarım harekete geçmesini istiyorum. Savcılarım tatbikata geçmeleri vatanperverliktir."

30 Kasım 1994 tarihinde bir genelge yayımlayan Başbakan Tansu Çiller muhalif yayın organlarına karşı sert ve etkili önlemler alınmasını istedi. Üzerinde "gizli" notu bulunan genelge şöyle: "Başta Özgür Ülke olmak üzere, bölücü ve yıkıcı örgütlere destek verecek şekilde yayın yapan yaygın organlarının faaliyetleri son günlerde devletin bekası ve manevi değerlerine açıkça saldırı şekline dönüşmüştür. Demokratik ve laik bir hukuk devleti olan Türkiye'nin hür basım anlayışı konusundaki engin hoşgörüsünün son günlerde adı geçen yaygın organlarınca büyük ölçüde istismar edildiği, yasaların çiğnendiği ve terör örgütünün adeta yasal kuruluşu durumuna sokulmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir. Bu durum, sağduyulu, vatansever yurttaşlarımızı ve Türk kamuoyunu son derece rahatsız eden boyuta ulaştırmıştır. Vatandaşın ve milletin bölünmez bütünlüğüne yönelik bu önemli tehdidin bertaraf edilmesi amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından; bu tip yayın yapan organların tespit ve yayınlarının takip edilmesi, bu kadar suç duyurusu olmasına rağmen hukuken etkili bir şey yapılmamasının nedenlerinin belirlenerek, giderici önlemler alınmasını, devletin bekasına yönelik açıkça bölücülük yapan ve terör örgütlerine destek veren bu tür yayın organları ile etkin mücadele edecek yöntemlerin tespit edilmesi maksadıyla derhal bir çalışma yapılarak belirlenen yöntemlerin kısa sürede yürürlüğe konması için gereğinin yapılmasını rica ederim."

Genelge, gereği için Adalet Bakanlığı'na, bilgi için de İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Başbakanlık Askerî Danışmanlığı ile Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne gönderildi. Genelge yayımlandıktan kısa bir süre sonra, Özgür Ülke gazetesinin İstanbul'daki merkezi ve Cağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na bombalı saldırılar düzenlendi. Ardından tüm yargı mekanizması harekete geçirilerek, başta Özgür Ülke olmak üzere muhalif yayın organlarını tamamen susturmaya yönelik girişimler başlatıldı. Bu girişimler sonucunda 1995 yılının ilk günlerinden itibaren pek çok yaygın organı matbaada el koyma, dağıtımını engelleme, kapatma gibi yöntemlerle yaygın yapamaz hale getirildi. Özgür Ülke ve Denge Azadi gazetelerinin yayımına son verildi.

Genelge, 19 Aralık 1994 tarihli Özgür Ülke gazetesinde "Bomba Emrini Çiller Verdi" başlığı ile yayımlandı. Bunun üzerine Başbakanlık tarafından yapılan açıklamada, genelgenin, "bölücü örgütlere destek verecek şekilde yayın yapan bazı gazetelerin yargı organlarına yakından izlenmesine ilişkin olduğu" savunularak özetle şu görüşlere yer verildi: "Tansu Çiller, Türkiye üzerindeki emeli ve amacı ne olursa olsun, bir yayın organının bombalanması için sözlü veya yazılı talimat vermek bir yana, böyle bir şeyi aklından dahi geçirmemektedir. Özgür Ülke gazetesinin haberi, basın özgürlüğünün istismarında gelinen noktayı, fevkalade üzücü ve tehlikeli boyutlarını net bir biçimde ortaya koymaktadır. Cumhuriyet'in temel niteliklerini ortadan kaldırmaya, yüzyıllardır bu topraklar üzerinde yaşayan insanlarımızı bölmeye ve vatanımızı parçalamaya yönelik saldırı odaklarını destekleyen, gerçek olmayan haber ve değerlendirmelerle bu odaklara arka çıkarak Türk ve dünya kamuoyunu yanıltmayı kendilerine hedef seçen yayın organları, elbette ülkenin tarafsız adli mercileri tarafından izlenecek, gerekirse haklarında soruşturma yapılacaktır."

Bu arada 25 Ocak günü Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği'nde düşünce özgürlüğü konulu bir toplantı yapıldı. Toplantıya, Türkiye'nin İngiltere Büyükelçisi Candemir Orhon ile Article 19 adına Frances D'Souza ve Helen Darbishire, Uluslararası PEN'in Cezaevindeki Yazarlar Komitesi adına Mandy Garner ve Index on Censorship adına Ursula Owen katıldı. Dünya genelinde düşünce özgürlüğüne aykırı uygulamaları izleyen üç kuruluşun temsilcileri toplantıda, Türkiye'deki düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğüne yönelik yaygın ihlalleri, işkence olaylarını, yargısız infazları, cezaevindeki gazetecileri ve "Terörle Mücadele Yasası"nı gündeme getirdiler. Toplantı sırasında PEN temsilcisi tarafından Büyükelçi Candemir Orhan'a, öldürülen, gözaltına alınan, tutuklanan ya da hüküm giyen gazeteci ve yazarlardan oluşan 275 kişilik bir liste (PEN'in bir ülke ile ilgili olarak o güne kadar hazırladığı en uzun liste) verildi. Toplantıda dile getirilen eleştiriler, Özgür Gündem gazetesine yönelik baskı ve saldırılar üzerinde yoğunlaştı.

Eleştirileri yanıtlayan Büyükelçi Candemir Orhon ise Türkiye'nin demokrasi yolunda büyük yol aldığını belirterek, Kürt sorununun sadece iç sorun olmayıp İran, Irak, Suriye, Ermenistan ve Güney Kıbrıs'tan Türkiye'ye yöneltilen bir dış tehdit olduğunu söyledi. İşkence ve sansürün hükümet politikası olmadığını ancak bazı aşırı davranışların denetlenemediğini savunan Candemir Orhon, Özgür Gündem gazetesi çalışanlarının terör eylemlerinde yer aldığını, gözaltına alınan 19 gazetecinin (Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkezine 10 Aralık 1993 tarihinde yapılan baskında gözaltına alınanlar kastediliyor.) "Bekaa Vadisi"nde eğitim gördüklerine" dair kanıtlar bulunduğunu, "adı uyuşturucu madde kaçakçılığına karışan bazı kişilerin" bu gazetenin finansörleri arasında yer aldığını öne sürdü.

Toplantıda, özel bir televizyon kanalında yayımlanan zorunlu askerlikle ilgili program nedeniyle 1993 yılı Aralık ayında bir süre tutuklu kalan Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in durumu da gündeme geldi. Bu konudaki tepkileri yanıtlamakta güçlük çeken Candemir Orhon, zorunlu askerlik uygulamasını eleştirmeyi yasaklayan bir yasanın geçerli olduğunu, ancak bu yasanın düşünce özgürlüğünü güvence altına alan uluslararası sözleşmeleri ihlal amacıyla hazırlanmadığını söyledi. Yürürlükteki yasaya karşı, iç ve dış baskıların gazetecilerin tahliyesini sağladığını belirten Candemir Orhon, "Bu iki gazeteciyi, terör suçlusu gazetecilerden ayırmak gerekir." dedi. Candemir Orhon, toplantıya katılan kuruluşların Türkiye ile ilgili çalışmalarını sırasında yanlış bilgilendiklerini sözlerine ekledi. Candemir Orhon ayrıca, Türkiye'nin uluslararası anlaşmalara uyduğunu, ancak bu konuda terörizmle ilgili bazı istisnalar olabileceğine dair bir yazılı metni toplantıya katılanlara verdi.

a)- Ölenler ve ortadan kaybolanlar

1992 ve 1993 yıllarında basına yönelik saldırılar açısından ön plana çıkan ve “dünyanın en çok gazeteci öldürülen ülkesi” sıfatını kazanan Türkiye, 1994 yılında (öldürülen gazeteci/gazete çalışanı sayısındaki azalmaya karşın), benzer olaylara yine sahne oldu. Basını hedef alan saldırılar sonucunda 2 gazeteci/gazete çalışanı (Erol Akgün ve Ersin Yıldız) öldürüldü. Bu arada sivil hedeflere karşı düzenlenen saldırılar sırasında da 2 gazeteci (Ruhican Tul ve Onat Kutlar) yaşamını yitirdi. Kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan 1 gazeteci ortadan kayboldu. Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki gazete bayilerine yönelik silahlı-bombalı saldırılar (daha önceki yıllara göre azalarak) devam etti ve bu saldırılar sonucunda 1 gazete bayisi öldürüldü, 2 gazete bayisi yaralandı.

1994 yılında öldürülen ya da ortadan kaybolan gazeteci, gazete çalışanı ve gazete bayileri ile ilgili bilgiler şöyle:

Ruhican Tul (29)

Ankara’dan Samsun’a giden bir yolcu otobüsüne kimliği belirsiz kişiler tarafından yerleştirilen bombanın, 14 Ocak gecesi Kırıkkale yakınlarında otobüs hareket halindeyken patlaması sonucunda, Turkish Daily News gazetesi muhabirlerinden Ruhican Tul ile Ali Ertuğrul Tokaç adlı öğrenci öldü. (Ölü sayısı daha sonra 3’e yükseldi.) Aynı gece İstanbul’a gitmek üzere Ankara’dan hareket eden 3 yolcu otobüsünde de patlamalar oldu. Bombalı eylemlerin sorumluluğunu PKK üstlendi. Ruhican Tul, TİHV’nin çalışmalarına ilgi gösteren kişiler arasında yer alıyordu. Ruhican Tul, 16 Ocak günü doğum yeri olan Samsun’un Kavak ilçesinde topağa verildi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 86’da)

Erol Akgün (24)

Devrimci Çözüm Dergisi Yazı İşleri Müdürü Erol Akgün, 8 Eylül günü Gebze’deki evinin önünde kimliği belirsiz kişiler tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Erol Akgün’ün öldürülmesiyle sonuçlanan saldırıya Devrimci Sol içinde 1992 yılında ortaya çıkan ayrılık (*) neden oldu. Ayrılık sırasında Bedri Yağan’dan yana tavır alan ve bu doğrultuda yayın yapan Devrimci Çözüm dergisinde çalışmaya başlayan Erol Akgün’ün, “Dursun Karataş yanlıları tarafından öldürüldüğü” açıklandı. Devrimci Sol örgütü tarafından yapılan açıklamada, Erol Akgün’ün “darbeci kanat içinde yer alması ve bu grubun yayın organının sorumluluğunu üstlenmesi nedeniyle öldürüldüğü” belirtildi. Erol Akgün, Devrimci Çözüm dergisinin 14. sayısında yer alan bazı yazılarla ilgili olarak açılan dava nedeniyle Haziran ayında tutuklanmış ve öldürülmesinden 3 gün öncesine kadar cezaevinde kalmıştı.

(*) Devrimci Sol içinde 1992 yılında yaşanan anlaşmazlık üzerine, 13 Eylül 1992 tarihinde örgüt lideri Dursun Karataş’ın Almanya’daki evine baskın düzenleyen Bedri Yağan (Devrimci Sol Ortadoğu Sorumlusu) ve arkadaşları, Dursun Karataş’ı etkisiz hale getirerek örgüt yönetimine el koydu. Dursun Karataş, baskından sonra, evde bulunan bir odaya hapsedildi. Uzun süre gizli kalan bu durum, Dursun Karataş’ın Türkiye’deki örgüt üyeleriyle temas kurması üzerine ortaya çıktı. Devrimci Sol örgütü, bunun üzerine kısa sürede “Dursun Karataş” ve “Bedri Yağan” yanlıları olarak ikiye ayrıldı. Birbirlerini ağır bir dille suçlayan gruplar arasında başlayan tartışmalar, 1993 yılı Mart ayından itibaren çatışmaya dönüştü. Çatışmalar sonucunda 2’si Avrupa’da olmak üzere 9 kişi öldürüldü, 200’den fazla kişi yaralandı. Ev, işyeri, dernek ve dergi büroları basıldı, tahrip edildi. Bu arada Dursun Karataş karşıtı grubun (darbeciler) lideri Bedri Yağan, 5 Mart 1993 tarihinde İstanbul’un Kartal ilçesi Esentepe semtindeki bir eve polis tarafından düzenlenen baskın sonucunda 4 arkadaşıyla birlikte öldürüldü. Dursun Karataş liderliğindeki Devrimci Sol 1994 yılı Mart ayında yaptığı kongre sonucunda partileşti ve “Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi” (DHKP-C) adını aldı.

Ersin Yıldız (30)

Özgür Ülke gazetesinin İstanbul Kadırga'daki merkezi ve Cağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na 3 Aralık günü sabaha karşı "kimliklerinin belirsiz olduğu" öne sürülen kişiler tarafından bombalı saldırılar düzenlendi. Kadırga'daki saldırıda gazetenin danışma görevlilerinden Ersin Yıldız öldü, 19 gazete çalışanı yaralandı, 3 katlı bina kullanılmaz hale geldi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 257 ve 258'de)

Onat Kutlar (59)

İstanbul Taksim Meydanı'ndaki Opera Pastanesi'nin vestiyerine kimliği belirsiz bir kişi tarafından pardesü içinde bırakılan bomba, 30 Aralık günü saat 19.15 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Yasemin Cebenoyan (36) adlı kadın öldü. Cumhuriyet gazetesi yazarı ve tanınmış sinema eleştirmeni Onat Kutlar ağır yaralandı. Belkemiği kırılan ve omuriliği zedelenen Onat Kutlar, Amerikan Hastanesi'nde tedavi altına alındı. Yapılan tüm tıbbi girişimlere karşın sağlık durumu her geçen gün kötüleşen Onat Kutlar, 11 Ocak 1995 tarihinde yaşamını yitirdi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 94 ve 95'de)

Nazım Babaoğlu

Özgür Gündem gazetesinin Urfa muhabirlerinden Nazım Babaoğlu, 12 Mart günü öğle saatlerinde bürodan ayrılarak Siverek'e hareket ettikten sonra ortadan kayboldu. Nazım Babaoğlu'ndan bir daha haber alınmadı. Özgür Gündem Gazetesi Urfa Temsilcisi Bayram Balcı yaptığı açıklamada, Siverek'te yaşayan Murat Yoğunlu adlı kişinin 12 Mart günü büroya telefon ederek, "Çok önemli bir haber var. Mutlaka gelin." demesi üzerine Nazım Babaoğlu'nun Siverek'e gittiğini söyledi. Murat Yoğunlu'nun daha sonra gazeteyi telefonla arayarak bu durumu inkar ettiğini belirten Bayram Balcı, bu kişinin olaydan sonra Siverek Emniyet Müdürlüğü'nde 4 gün gözaltında tutulduğunu ve kendisiyle yüzleştirildiğini bildirdi. Murat Yoğunlu, yüzleştirme sırasında Nazım Babaoğlu'nu tanımadığını ve Özgür Gündem gazetesine telefon etmediğini savundu. Özgür Gündem gazetesinin sahibi Zübeyir Aydar ise olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, Nazım Babaoğlu'nun gazeteden rahatsız olan kişiler tarafından komplo kurularak kaçırıldığını belirterek, "Bence bu bir kontr-gerilla eylemidir. Toplum bilgilendirme amacıyla görev yapan muhabirimizin bulunmasını istiyoruz. Ancak devlet yetkilileri umursamaz bir tavır içindeler." dedi.

Nazım Babaoğlu'nun akıbeti 1994 yılı sonuna kadar ortaya çıkmadı. Ancak, 23 Mart günü Özgür Gündem gazetesinin Urfa Bürosu'na gelen bir kişi, (Adı "güvenlik" gerekçesiyle gazete tarafından açıklanmadı.) 12 Mart günü Nazım Babaoğlu ile birlikte Siverek'e gittiklerini söyleyerek, şunları anlattı: "Nazım'la beraber aynı minibüsle saat 12.00 sıralarında Siverek'e hareket ettik. Saat 13.30 sıralarında Siverek Sulu Camii'nin yanında indik. Bozuk param olmadığı için yol ücretimi o vermişti. Daha sonra şehir içinde paramı bozdurup, yol paramı ona geri verdim. Gazeteye gideceğini söyleyerek yanımdan ayrıldı. Belediyeye doğru yürüdüğünü gördüm. İlçeye gazete gelmediği için Nazım'ın kaçırıldığını çok geç öğrendim." Bu arada Özgür Ülke gazetesinde yayımlanan bazı haberlerde Nazım Babaoğlu'nun, DYP Urfa Milletvekili Sedat Edip Bucak'a bağlı köy korucuları ile polisin yaptığı işbirliği sonucunda kaçırılarak öldürüldüğü, kaçırma olayında Murat Yoğunlu'nun yem olarak kullanıldığı ve Nazım Babaoğlu'nu kaçırılan köy korucularının adlarının "Gani Karakaya" ve "Ahmet Karakaya" olduğu belirtildi.

Hıdır Çelik (40)

23 Ağustos sabahı Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde silahlı saldırıya uğrayan Hıdır Çelik adlı gazete bayisi yaşamını yitirdi. Dağkapı semtinde gazete bayiliği yapan Hıdır Çelik, 1993

yılında sık sık kimliği belirsiz kişiler tarafından Özgür Gündem gazetesi satmaması için tehdit edilmişti, Hıdır Çelik'in öldürülmesiyle ilgili olarak açılan soruşturmadan 1994 yılı sonuna kadar bir sonuç çıkmadı ve cinayet, benzer örneklerde olduğu gibi faili meçhul kaldı.

Bu arada 15 Ocak günü Mardin'in Midyat ilçesinde de kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Aydın Oruç ve Hasan Akan adlı 2 gazete bayisi yaralandı.

Daha önce öldürülenler

1994 yılı boyunca, son 3-4 yılda öldürülen 22^(*) gazetecinin katil ya da katillerinin bulunması ve bu cinayetlerin aydınlatılması için de ciddi bir çaba gösterilmedi. Cinayetlere yaklaşım hep gayri ciddi oldu. Tesadüfler sonucunda ele geçirilen bazı militanların sorgulanması ya da üzerlerinde yakalanan silahların incelenmesi sonucunda elde edilen ipuçları yine gereği gibi değerlendirilmedi. Zaman zaman polis açıklamalarında yer alan "öldürülen gazetecilerden bazılarının katillerinin yakalandığına" dair bilgiler, (Çetin Emeç, Cengiz Altun, Namık Tarancı ve Kemal Kılıç'ın öldürülmesi olaylarıyla ilgili) ya da bu konuda açılan bazı davalar, cinayetleri aydınlığa kavuşturamaya yetmedi.

Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra yaşanan olaylar, öldürülen gazeteciler ve tüm faili meçhul cinayetler konusundaki "gayri ciddi" yaklaşımın en çarpıcı örneğini oluşturdu. 24 Ocak 1993 tarihinde bombalı bir saldırı sonucunda yaşamını yitiren Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'nun katilleri, saldırının üzerinden 2 yıl geçmiş olmasına karşın ortaya çıkartılmadı. Katillerin ortaya çıkartılması bir yana, yapılan soruşturmada bir ilerleme bile sağlanamadı. Soruşturma, tahrifatlar, çelişkiler ve olayı kapatmaya yönelik çabalar sonucunda kördüğüm halini aldı. Soruşturma dosyasında Ankara DGM, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün karşılıklı yazışmaları dışında bir belge yer almadı. Ayrıca olayı soruşturmak üzere oluşturulan ekip dağıtıldı.

Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra başta dönemin Başbakan'ı Süleyman Demirel olmak üzere pek çok yetkili, "katillerin en kısa sürede bulunacağına" dair söz vermiş, özel soruşturma ekipleri oluşturulmuş ve Meclis bünyesinde faili meçhul cinayetleri soruşturmak üzere bir komisyon kurulmuştu. Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu bir sonuca ulaşamadı. Komisyon Başkanı Sadık Avundukoğlu yaptığı açıklamalarda, cinayetle ilgili bilgi almakta zorlandıklarını ve önlerine sürekli engeller çıkartıldığını söyledi.

Cumhuriyet gazetesinin 9 Eylül 1994 tarihli sayısında yayımlanan, Evren Değer tarafından yazılan bir haberde, Uğur Mumcu'nun öldürülmesiyle ilgili soruşturmadaki çelişkili yönler ve olayı kapatmaya yönelik girişimler şöyle sıralandı:

(*) Çetin Emeç (Hürriyet, İstanbul-7 Mart 1990), Turan Dursun (2000'e Doğru, İstanbul-4 Eylül 1990), Halit Güngen (2000'e Doğru, Diyarbakır-18 Şubat 1992), Cengiz Altun (Yeni Ülke, Batman-24 Şubat 1992), İzzet Kezer (Sabah, Cizre-23 Mart 1992), Bülent Ülkü (Körfez'e Bakış, Bursa-1 Nisan 1992), Mecit Akgün (Yeni Ülke, Nusaybin-2 Haziran 1992), Hafız Akdemir (Özgür Gündem, Diyarbakır-8 Haziran 1992), Çetin Ababay (Özgür Halk, Batman-29 Temmuz 1992), Yahya Orhan (Özgür Gündem, Gercüş-31 Temmuz 1992), Hüseyin Deniz (Özgür Gündem, Ceylanpınar-9 Ağustos 1992), Musa Anter (Özgür Gündem, Diyarbakır-20 Eylül 1992), Kemal Aktay (Türkiye, Hani-9 Kasım 1992), Hatip Kapçak (Gerçek, Mazıdağı-18 Kasım 1992), Namık Tarancı (Gerçek, Diyarbakır-20 Kasım 1992), Uğur Mumcu (Cumhuriyet, Ankara-24 Ocak 1993), Kemal Kılıç (Özgür Gündem, Urfa-18 Şubat 1993), İhsan Karakuş (Silvan, Silvan-13 Mart 1993), Ercan Gürel (Hürriyet Haber Ajansı, Bergama-20 Mayıs 1993), Rıza Güneşer (Halkın Gücü, İstanbul-14 Temmuz 1993), Ferhat Tepe (Özgür Gündem, Bitlis-28 Temmuz 1993), Muzaffer Akkuş (Milliyet, Bingöl-20 Eylül 1993)

Polis koruyor muydu?: Uğur Mumcu'nun oturduğu apartmana 30 metre uzaklıkta bulunan Tunus Büyükelçiliği önünde bekleyen polislerin, "Uğur Mumcu'yu da korumakla görevlendirildikleri" resmi ağızlar tarafından dile getirildi. Ancak, ifadeleri alınan söz konusu polisler, "Uğur Mumcu'nun o sokakta oturduğunu bile bilmediklerini" belirttiler. Resmi ağızlarla, polislerin ifadelerinin çelişmesi dikkat çekti.

Tutanak tahrifatı: Uğur Mumcu'ya yönelik suikastı üstlenen "İslami Hareket Örgütü" militanlarının yakalama tutanaklarında tahrifat yapıldı. "Suikastın tanığı olduğunu" iddia eden Ayhan Aydın, (*) Ankara'da yapılan yüzleştirmede Ayhan Usta ve Mehmet Ali Şeker adlı örgüt militanlarını teşhis etmesine karşın, emniyet bunu ciddi bulmadı. Ayhan Usta ve Mehmet Ali Şeker'in suikastın olduğu 24 Ocak 1993 tarihinde İstanbul'da gözaltına alındıkları açıklandı. Ayhan Usta ve Mehmet Ali Şeker'in yakalama tutanağına ise önce 26 Ocak 1993 tarihinin atıldığı ya da yazıldığı, ancak sonradan her nedense 6 rakamının üzerinde oynanarak 4 yapıldığı saptandı. Tüm bu belirlemelere karşın olayın üstüne gidilmedi.

Meçhul 3 araba: DYP Ankara eski İl Başkanı ve Uğur Mumcu'nun apartman komşusu Yunus Ertekin, 23 Ocak'ı 24 Ocak'a bağlayan gece yarısı sokakta 3 araba gördüğünü söyledi. Yunus Ertekin, ifadesinde bir aracın yolun solunu, diğer aracın yolun sağını, üçüncü aracın da Uğur Mumcu'nun oturduğu apartmanın girişini farla aydınlatıldığını ve bombanın bu sırada yerleştirilmiş olabileceğini dile getirdi. Ancak bu konu üzerinde ciddi araştırma yapılmadı.

Zanlıyı polis bıraktı: Suikastın zanlısı olarak aranan, İslami Hareket Örgütü'nün lider kadrosundan Şefik Polat, olaydan 2 gün sonra bir ihbar üzerine, örgütün Ankara sorumlusu Necmi Aslan'ın Ankara'daki evinde bulundu. Ancak hakkında herhangi bir işlem yapılmadı ve serbest bırakıldı. Bu olayda dikkat çeken en önemli nokta, Şefik Polat'ın serbest bırakıldığının resmi belgelerde (**) yer almasına karşın emniyet raporlarında bu konudan hiç söz edilmemesi oldu. Bu durum kasıt kuşkusunu artırdı.

(*) Milliyet gazetesinin 17 Eylül 1993 tarihli sayısında yer alan bir haber, Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden bir hafta sonra ortaya çıkan Ayhan Aydın adlı sürpriz tanığın anlattıklarıyla ilgiliydi. Habere göre, Ayhan Aydın, 31 Ocak 1993 tarihinde Ankara Yıldızevler Polis Karakolu'na giderek, Uğur Mumcu'yu öldürenleri gördüğünü bildirdi. Bunun üzerine, İstanbul'da sürdürülen İslami Hareket Örgütü ile ilgili operasyon nedeniyle gözaltına alınan bazı kişiler, Ankara DGM'nin isteği üzerine Ayhan Aydın ile yüzleştirildi. Ayhan Aydın, sanıklardan Mehmet Ali Şeker ile Ayhan Usta'yı, Uğur Mumcu'nun katilleri olarak teşhis etti. Mehmet Ali Şeker ve Ayhan Usta ise olayla ilgilerinin bulunmadığını ve Uğur Mumcu'nun öldürüldüğü gün İstanbul'da gözaltında olduklarını öne sürdüler. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden gelen bilgiler de bu doğrultuda olunca, Ayhan Aydın'ın ifadesi ciddiye alınmadı. Ayhan Aydın'ın, "Uğur Mumcu'nun ölümüyle ilgili olarak bilgi verecek kişiler için düşünülen para ödülünü almak için yalan beyanda bulunduğu" öne sürüldü.

(**) Uğur Mumcu öldürüldükten 2 gün sonra polise, "Aydınlıkevler'deki Ahmet Refik Paşa Caddesi ile Atış Caddesi'nin kesiştiği köyedeki binanın orta katı İslami Cihad Örgütü tarafından kullanılmaktadır." şeklinde ihbar yapıldı. İhbar üzerine ev polis tarafından basıldı. Ancak evde bulunan Necmi Aslan (ev sahibi) ile Şefik Polat (O sırada İstanbul'da devam eden İslami Hareket Örgütü ile ilgili operasyonda, örgütün liderleri arasında adı geçiyordu.) gözaltına alınmadı. Baskın sonrası tutulan tutanakta şöyle denildi: "Evle ilgili yapılan tahkikatta; söz konusu adreste Necmi Aslan adlı şahsın, eşi ve üç çocuğu ile ikamet ettiği, aynı adreste Şefik Polat adlı şahsı misafir olarak barındırdığı, Necmi Aslan'ın oto alım-satım işiyle uğraştığı, evine pek çok misafir geldiği, ancak bu misafirlerin kim oldukları ve ne amaçla geldiklerinin anlaşılması mümkün olmamakla birlikte durumlarının şüphe arz etmediği anlaşılmıştır." Tutanakta, çevrede yapılan tahkikata ilişkin bilgi ve veriye yer verilmedi. Necmi Aslan 4 gün sonra, "İslami Hareket Örgütü'nün Ankara sorumlusu olduğu" iddiasıyla gözaltına alındı ve hakkında Ankara

3 zenci kadın: Uğur Mumcu'ya düzenlenen suikastla ilgili olarak ifadesine başvuru-
lan bir kişi (A.K.N.), saldırıdan sonra, sokakta bulunan 3 zenci kadının fotoğraf çektiğini an-
lattı. 3 zenci kadının suikast sonrası ilk görüntüleri saptamaları, olayda yabancı bir istihbarat
örgütünün parmağı olabileceği kuşkularına yol açtı. Ancak emniyet konunun üstüne gitmedi.

Uğur Mumcu'un öldürülmesiyle ilgili soruşturmadan bir sonuç alınmaması, başta
Mumcu ailesi olmak üzere geniş bir çevrenin tepkilerine yol açtı. Uğur Mumcu'nun birinci
ölüm yıldönümü olan 24 Ocak 1994 tarihinde düzenlenen etkinliklerin tümünde, olayın faili
meçhul kalması ve soruşturmada bir ilerleme olmaması eleştirildi, protesto edildi.

Uğur Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu, 23 Kasım günü Adalet Bakanlığı'na başvurur-
ak, olayla ilgili soruşturmayı bir süre yürüten Ankara DGM Savcısı Ülkü Coşkun'un, kendi-
sine, "Bu olayı devlet yapmıştır." dediğini bildirdi. Bu başvuru ile büyük yankı uyandıran Gül-
dal Mumcu, özette şunları söyledi: "Soruşturmayı yürüten ilk savcı Ülkü Coşkun'un ifademini
alırken söylediği 'Bu olayı devlet yapmıştır. Siyasi iktidar isterse, bu iş çözülür.' şeklindeki
sözlerini vurgulamak istiyorum. Soruşturmanın sürüncemede bırakılmasından çıkan sonuç,
bu olayın kimler tarafından ve nasıl gerçekleştirildiğinin, devlet örgütünün bir kısmının bilgisi
dışında olmadığıdır. Bunun söylenmesi elbette çok zordur, ama Genelkurmay eski Başkanı
emekli Orgeneral Doğan Güreş'in bir gazeteci ile yaptığı söyleşide, Uğur Mumcu cinayeti
hakkındaki soruya verdiği yanıt, bu kanıyı doğrulayacak niteliktedir. Uğur'u kardeşi gibi sev-
diğini söyleyen sayın General, katillerin neden yakalanmadığına ilişkin soruyu, 'Bu konuya
hiç girmek istemiyorum.' diye yanıtlamıştır. Bu yanıt, 'Bu konuyu biliyorum, ama söylemek
istemiyorum.' anlamını taşımaktadır." Güldal Mumcu'nun iddiasını yalanlayan Ülkü Coşkun
ise "Türkiye bir hukuk devletidir. Hukuk devleti, hukukla bağdaşmayan işler yapmaz. Böyle
bir sözü, değil sarf etmek, söylemek bile aklımın ucuna gelmez. Çünkü hepsi akıl ve mantıktan
uzaktır. Düşünülmesi bile abesle iştigaldir." dedi.

Bu arada Uğur Mumcu'nun ailesi, Uğur Mumcu'nun öldürülmesinde "ağır hizmet
kusuru bulunduğu" gerekçesiyle İçişleri Bakanlığı'ndan toplam 75 milyar lira tazminat istedi.
Tazminatın 70 milyar liralık bölümü Uğur Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu ve çocukları Özgü
Mumcu ile Özgür Mumcu için, 5 milyar liralık bölümü ise kardeşleri Ceyhan Mumcu ve
Beyhan Gürsor için talep edildi. Güldal Mumcu ile Özgü Mumcu ve Özgür Mumcu adına
İçişleri Bakanlığı'na yapılan başvuruda Uğur Mumcu'nun "korunamamasında" ve "korkunç
bir şekilde yaşamını yitirmesinde" devletin kusurlu olduğuna dikkat çekilerek şöyle denildi:
"Yaşamı boyunca aynı ilkeleri savunan, bu ilkelerin etkisiz hale getirilmesi, yozlaştırılması ve
giderek ortadan kaldırılması çabalarına karşı amansız bir mücadele veren Uğur Mumcu'nun,
terörün baş hedefleri arasında yer aldığı açıldı. Hele Uğur Mumcu'nun araştırmacı bir gazeteci
olarak, terör örgütlerinin destekçilerini ortaya koyan, terör örgütleri ile mafya arasındaki iliş-
kileri sergileyen ve her türlü yolsuzluğu açığa çıkaran araştırmaları, onu terörün baş hedefle-
rinden biri konumuna getirmişti. Bu gerçekler, bakanlığımız yetkilileri tarafından da bilinmek
zorundaydı ve bilinmekteydi. İşte, Uğur Mumcu'nun hunharca bir suikaste kurban gitmesi,
bakanlığımızca kendisinin can güvenliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınmaması ol-
ması sonucunda olmuştur. Özette bakanlığımız ağır bir hizmet kusuru işlemiştir." Tazminat
isteğinin İçişleri Bakanlığı tarafından kabul edilmemesi üzerine konu mahkemeye intikal etti.

DGM'de dava açıldı. Şefik Polat ise tüm aramalara karşın bulunamadı. İHD Batman Şubesi Yönetim
Kurulu üyesi Sıddık Tan 1992 yılında Şefik Polat'ın Batman'daki evinde öldürülmüştü. Olaydan sonra 10
gün gözaltında tutulan ve suçsuz bulunarak serbest bırakılan Şefik Polat, daha sonra Batman'ı terk eder-
rek ortadan kaybolmuştu.

Öldürülen gazetecilerle ilgili gayri ciddiliğin bir örneği de Urfa'da ortaya çıktı. 18 Şubat 1993 tarihinde Urfa'da uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitiren, Özgür Gündem gazetesinin Urfa Temsilcisi Kemal Kılıç'ı koruyamayan ve katillerini bulma başarısı gösteremeyen yerel yöneticiler, bu konuda yapılan yayınlarla uğraşmayı görev bildiler. Örneğin; Özgür Gündem gazetesinin 18 Şubat 1994 tarihli sayısında Kemal Kılıç'ın birinci ölüm yıldönümü nedeniyle yayımlanan haber, Urfa Valiliği'nin tepkisine yol açtı. Yapılan Valilik açıklamasında, haber "emniyet kuvvetlerini yıpratmaya yönelik örgüt propagandası" olarak yorumlanırken, haberde yer alan "Kemal Kılıç'ın öldürülmeden 2 ay önce aldığı tehditler nedeniyle Valilik'e yaptığı 'can güvenliğinin sağlanmasını isteyen' başvurusunun neden geri çevrildiği" ve "katillerin yakalanacağına dair verilen namus sözünün neden yerine getirilmediği" şeklindeki sorular ise yanıtız bırakıldı. Açıklamada, cinayetle ilgili olarak, "24.12.1993 tarihinde Diyarbakır'da Hizbullah örgütüne karşı düzenlenen operasyonda yakalanan şahısların silahları arasında bulunan bir tabancanın, muhabir Kemal Kılıç'ın öldürülmesi de dahil birçok eylemde kullanıldığı yapılan balistik incelemeden anlaşılmıştır." denilmekle yetinildi.

Gayri ciddi yaklaşımın bir diğer örneği ise Adnan Işık adlı gazete dağıtıcısının katili ile ilgili olarak ortaya atılan iddia sonrasında görüldü. Özgür Gündem gazetesinin 19 Mart 1994 tarihli sayısında yayımlanan bir haberde, 27 Kasım 1993 tarihinde Van'da kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülen Adnan Işık adlı gazete dağıtıcısının katilinin Murat Demir adlı itirafçı olduğunu açıklandı. Habere göre, Murat Demir, Adnan Işık'ın eşi Filiz Işık tarafından fotoğraf üzerinden teşhis edildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Filiz Işık, eşinin oturdukları evin önünde öldürüldüğünü hatırlatarak, "Silah sesini duyunca kapıya çıktım. O zaman Murat Demir'in kaçtığını gördüm. Kocamı öldüren Murat Demir idi. Fotoğrafi görünce bundan emin oldum" dedi. Bu arada Murat Demir'in 14 Mart günü Özgür Gündem gazetesinin Van'daki bürosunun kapısına gelerek içeride bulunan Temsilci Bülent Çiğçi'yi ölümlü tehdit ettiği bildirildi. Ancak bu iddialar dikkate alınmadı ve soruşturulmadı. Adnan Işık'ın öldürülmesiyle sonuçlanan silahlı saldırı faili meçhul kalmaya devam etti.

Faili meçhul kalan olaylardan biri de, 1993 yılı Temmuz ayında elinde telsiz bulunan kişiler tarafından kaçırılan, Özgür Gündem gazetesinin Bitlis muhabiri Ferhat Tepe'nin öldürülmesi oldu. Ferhat Tepe'yi öldürenler bulunup mahkeme önüne çıkartılmadı ama gazetecinin birinci ölüm yıldönümünde Belge Yayınevi tarafından yayımlanan "Bizim Ferhat-Bir Cinayetin Anatomisi" adlı kitap gözden kaçmadı. Kitap, yayımlanır yayımlanmaz, İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı, "kitapta bölücülük propagandası yapıldığı ve PKK'nin övüldüğü" iddiasıyla verildi.

PKK'nin kaçırdığı gazeteciler

Diyarbakır, Batman ve Şırnak ile bu illere bağlı bazı yerleşim merkezlerinde özel bir televizyon kanalı için (TGRT) haber programı hazırlığı yapan Kutlu Esendemir (İHD Bursa Şubesi eski yöneticilerinden) ve Levent Öztürk adlı 2 gazeteci 26 Ocak günü PKK militanları tarafından kaçırıldı. Gazetecilerin kaçırıldığı duyulması üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "Gazetecilerin kaçırılmaları savunulamaz. İletişim özgürlüğü sınırlanamaz. Savaş koşullarında bile gazetecilerin görev yapması engellenemez. PKK yetkililerine sesleniyoruz. Üyemiz Kutlu Esendemir ve kameraman arkadaşı Levent Öztürk'ü derhal serbest bırakınız." dedi. PKK adına yapılan açıklamada ise "Gazeteciler Güçlükönak ile Cizre arasındaki karayolunu kesen gerillalar tarafından bölgede izinsiz çalışma yaptıkları için esir alınmıştır. Ülkemizde geniş arazi parçaları gerillanın denetimi altında olup, buralardaki her türlü otorite savaş güçlerimizin elindedir. Dolayısıyla bu alanlara Türk basın-yayın eleman-

larının girmesi, PKK'nin ilgili kurumlarının izni dahilinde olmaktadır." denildi. Açıklamada, gazetecilerin bölgedeki faili meçhul olaylar aydınlığa kavuşturuluncaya kadar serbest bırakılmayacakları belirtildi.

Kutlu Esendemir ve Levent Öztürk'ün kaçırılması Türkiye içindeki ve dışındaki basın kuruluşlarının tepkisine yol açtı. ABD'de bulunan Gazetecileri Koruma Komitesi (Committee To Protect Journalists-CPJ), PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'a gönderdiği mektupta, Kutlu Esendemir ve Levent Öztürk'ün yaşamından endişe duyulduğunu bildirerek, gazetecilerin derhal serbest bırakılmasını istedi. Olayı tepkiyle karşılayan, Fransa'daki Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü ise (Reporters Sans Frontieres-RSF) PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'a, "Sınır Tanımayan Gazeteciler, haber özgürlüğünü kısıtlayan tüm uygulamalara karşı çıkar. Kuruluşumuz, bu tavrını PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'a iletir, yaşamları tehlikede olan 2 gazetecinin derhal serbest bırakılmasını talep eder." şeklinde bir mesaj gönderdi. Çağdaş Gazeteciler Derneği Güney Marmara Şubesi Başkanı Yüksel Baysal da yaptığı açıklamada, Kutlu Esendemir ve Levent Öztürk'ün gazetecilerin gözetiminde serbest bırakılmasını isteyerek, "Gazetecinin habere ve haber kaynağına ulaşması dünyanın neresinde olursa olsun, hangi zaman kesitinde olursa olsun engellenmemelidir. Güneydoğu'da süren kirli savaşın ve bu kirli savaşı yıllardır çarpık bir şekilde kamuoyuna yansıtanların bütün yükünü bu arkadaşlarımız çekmemelidir." dedi.

Kutlu Esendemir ve Levent Öztürk, 26 Nisan sabahı Siirt'in Eruh ilçesi yakınlarında serbest bırakıldı. Gazeteciler daha sonra Eruh Jandarma Komutanlığı'na götürüldü ve bir süre sorgulandı. Kutlu Esendemir serbest bırakıldıktan sonra, TGRT'nin sahibi olan Huzur Radyo-TV Şirketi aleyhine 2 milyar 250 milyon liralık maddi, 500 milyon liralık da manevi tazminat davası açtı. Kutlu Esendemir dava dilekçesinde, görevli olarak gönderildiği Güneydoğu'da kameraman Levent Öztürk'le birlikte tutsak edildikten sonra TGRT'nin kendisine sahip çıkmadığını savundu ve serbest bırakıldıktan sonra da işten çıkarıldığını belirtti.

b)- Basına yönelik saldırılar

1994 yılında basın kuruluşları, basın örgütleri, gazeteciler, yazarlar sık sık değişik çevrelerden gelen saldırılara maruz kaldı. Bu saldırıların önemli bir bölümü kamu ya da güvenlik görevlileri tarafından düzenlendi. TİHV'nin belirlemelerine göre, 1994 yılında 34 olayda, toplam 76 gazeteci, görev yaptığı sırada kamu ya da güvenlik görevlilerinin tekmeli, küfürlü, coplu saldırılarıyla (*) ve engellemeleriyle karşılaştı. (1991 yılında 24 olayda 52 gazeteci, 1992 yılında 26 olayda 56 gazeteci, 1993 yılında da 33 olayda 52 gazeteci saldırıya uğramıştı.) Bunun yanı sıra çok sayıda gazeteci gözaltına alındı, işkence gördü ve tutuklandı. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik bombalı-silahlı saldırılar oldu. Basına yönelik baskı ve saldırılar, geleneksel kalıplar dışında, resmi ideolojiye ve tabulara karşı bir yayım politikasına sahip olan, radikal görüşler savunan dergi ve gazetelerle, bu yayım organlarında görev yapanlar üzerinde yoğunlaştı.

Özgür Gündem-Özgür Ülke: 1994 yılında en yoğun baskı ve saldırıya, yayım politikası ağırlıklı olarak Kürt sorununa yönelik olan Özgür Gündem gazetesi ile Özgür Gündem gazetesinin kapatılması üzerine yayım hayatına başlayan Özgür Ülke gazetesi maruz kaldı. İlk sayısı 30 Mayıs 1992 tarihinde yayımlanan Özgür Gündem gazetesi, saldırı, baskı ve engel-

(*) Güvenlik görevlilerinin gazete ve dergi bürolarına yaptığı baskınlar ile gazete dağıtıcılarına yapılan saldırılar değerlendirme dışı tutulmuştur.

lemelerle geçen bir süreci izleyerek 14 Nisan gününe kadar (*) yayımını sürdürdü. Gazete bu tarihte, İstanbul DGM tarafından gazetenin 2 ve 3 Mayıs 1993 tarihli sayılarında yer alan, PKK lideri Abdullah Öcalan ile yapılan bir söyleşi nedeniyle verilen 15 günlük kapatma kararının Yargıtay tarafından onaylanması üzerine kapatıldı. "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılan dava, 18 Kasım 1993 tarihinde İstanbul DGM' de sona ermişti.

Bu gelişme üzerine ve verilen diğer kapatma kararlarının da uygulamaya sokulacağı öğrenilmesi üzerine gazetenin yayımına son verildi. Özgür Gündem gazetesinin sahibi Zübeyir Aydar 20 Nisan günü yaptığı basın toplantısında kararın gazeteye yönelik baskı ve saldırılar nedeniyle alındığını söyledi. Özgür Gündem gazetesi çalışanlarından 35'inin cezaevinde olduğuna ve gazetenin her ay en az 20 sayısının toplatıldığına dikkat çeken Zübeyir Aydar, "Gazetemize yönelik saldırıların ana nedeni, doğruları yazıp halka ulaştırmamızdır. Türkiye'de yaşanan doğruların yazılması istenmemektedir. İstenilen sadece resmi doğruların yazılmasıdır." dedi. Özgür Gündem gazetesini çıkartan ekip, kısa süre içinde "Özgür Ülke" adıyla yeni bir günlük gazete yayımlamaya başladı. Sahipliğini Hasan Küçükoba'nın, genel yayın yönetmenliğini ise Baki Karadeniz'in üstlendiği gazetenin ilk sayısı 28 Nisan günü yayımlandı.

Özgür Gündem gazetesi, yayımı durdurulana kadar eşi benzeri olmayan baskı ve saldırılara maruz kaldı. Gazetenin 6 çalışanı (Hafız Akdemir, Yahya Orhan, Hüseyin Deniz, Musa Anter, Kemal Kılıç ve Ferhat Tepe) ve 12 dağıtıcısı (Halil Adamır, Kemal Ekinci, Lokman Gündüz, Orhan Karaağar, Haşim Yaşa, Zülküf Akkaya, Yalçın Kaya, Adil Başkan, Adnan Işık, Mehmet Sencer, Zuhat Tepe ve Hıdır Çelik) öldürüldü, bir çalışanı (Burhan Karadeniz) yaralanarak felç oldu, 2 çalışanı (Aysel Malkaç ve Nazım Babaoğlu) kayboldu, 250 kadar çalışını gözaltına alındı ya da tutuklandı. Gazete çalışanları saldırılar karşısında savunmasız ve korumasız bırakıldı, ruhsatlı silah almak için yaptıkları başvurular hep geri çevrildi.

Özgür Gündem gazetesinin engellenmesi için gizli genelgeler (***) yayımlandı. Toplu gazete alınan ya da satışı yapılan (kantin, bakanlık, askeri birlik, cezaevi vb.) resmi kuruluşlara Özgür Gündem gazetesinin girmesine izin verilmedi. Gazete, başta Olağanüstü Hal Bölgesi olmak üzere pek çok yerde, yerel güvenlik yetkililerinin hiçbir yasal dayanağı bulunmayan emirleri sonucunda dağıtılamaz ve satılamaz hale geldi. Gazetenin sattırılmaması yolundaki çabalara ırkçı ve radikal İslamcı gruplar tarafından da destek verildi. Özgür Gündem gazetesi satan gazete bayileri ya da gazeteyi dağıtmak için çaba sarf edenler sık sık gözaltına alınıp tehdit edildi. Tehditlere karşın gazete satmayı-dağıtmayı sürdüren bayi ve dağıtıcılar faili meçhul saldırılar sonucunda öldürüldü, yaralandı.

(*) Özgür Gündem gazetesi, baskı ve engellemeler nedeniyle ortaya çıkan ekonomik sıkıntı sonucunda 15 Ocak 1993 tarihinde yayımına ara vermişti. Gazete sahibi Yaşar Kaya, bu nedenle yaptığı açıklamada, "Diyarbakır, Urfa, Mardin, Elazığ ve Van'da gazetemizi dağıtan şirket, dağıtımdan vazgeçti. Biz kendi olanaklarımızla dağıtmaya çalıştık. Gazetemizi dağıtanlara, muhabirlerimize, gönüllülere ve yurtseverlere ailesi ettiler. Bu, bize uygulanan imha planının bir parçasıydı. Saldırı ve engellemeler sonucunda günlük zararımız 30 milyon liradır. Bu durumda yayına devam etmemiz imkansız hale gelmiştir." demişti. Özgür Gündem gazetesi 26 Nisan 1993 tarihinden itibaren yeniden yayımlanmaya başlamıştı.

(**) Ağustos ayında kamuoyuna yansıyan böyle bir genelgede, "örgütlenmeye başlayan yeni partinin (DEP kasdediliyor.) çalışmalarının engellenmesi, öldürülen asker sayısının basına verilmemesi ya da az gösterilmesi ve Özgür Gündem gazetesinin çalışmalarının engellenmesi" isteniyordu. Genelge, 1992 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki tüm yetkililere gönderilmişti. Genelgeyi ortaya çıkaran, Özgür Ülke gazetesinin Van Temsilcisi Bülent Çiftçi, bu nedenle gözaltına alındı ve tutuklandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 296'da.)

Özgür Gündem gazetesinin toplam 580 sayısından 500 kadarı (102'si 1994 yılında) toplandı. Genellikle İstanbul DGM tarafından verilen toplatma kararlarının önemli bir bölümü "Terörle Mücadele Yasası'nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca alındı. Başka bir yayın organında yayımlandığında suç sayılmayan yazı ve haberler, Özgür Gündem gazetesi için toplatma ve dava açma gerekçesi oldu. Gazetede yayımlanan yazı ve haberler nedeniyle 75'i İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, 29'u İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde, 382'si de İstanbul DGM'de olmak üzere toplam 486 dava açıldı. Gazetede yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenenlerden 10'u (Şeyh Davut Karadağ, Gülay Çelik, Bülent Balta, Özgür Aslan, Erkan Aydın, Kemal Şahin, Ömer Özdemir, Mehmet Emin Başer, Özdemir Toprak ve Emel Kapılan) açılan davalar nedeniyle 2 ayla 6 ay arasında değişen süreler için tutuklandı.

Açılan davalardan 1993 ve 1994 yıllarında bitenlerde, gazetenin sahibi, yazı işleri müdürü, muhabir, yazar ve çizerlerine toplam 134 yıl 2 ay hapis ve 25 milyar 640 milyon lira para cezası verildi. Sonuçlanan bu davalarda, verilen hapis cezalarının toplamı gazetenin yazı işleri müdürlerinden Işık Yurtçu için 20 yıl, Şeyh Davut Karadağ için ise 38 yılı buldu. Gazetenin uzun bir süre sahipliğini üstlenen Yaşar Kaya'nın aldığı para cezalarının toplamı ise 12 milyar 354 milyon lira oldu. Aldığı cezaların 14 yıl 10 aylık bölümü kesinleşen Işık Yurtçu cezaevine girerken, Şeyh Davut Karadağ ile Yaşar Kaya yurtdışına gitmek zorunda kaldı. Gazete hakkındaki kapatma cezalarının toplam süresi ise 25 ayı geçti.

Özgür Gündem gazetesinin büroları sık sık polis tarafından basıldı, eşyaları tahrip edildi, çalışanları ve yöneticileri gözaltına alındı. Gazete ve çalışanları, 1993 yılı Aralık ayında Türkiye genelinde sürdürülen yoğun bir saldırı kampanyasıyla karşı karşıya kaldı. 9 Aralık 1993 gecesi Diyarbakır'da başlatılan operasyon sonucunda gazetenin başta İstanbul'daki merkezi olmak üzere tüm büroları basıldı ve çalışanlarının önemli bölümü gözaltına alınarak işkenceli sorgulamadan geçirildi. Gazeteye yönelik operasyon Milli Güvenlik Kurulu'nun istek ve talimatları doğrultusunda başlatılıp sürdürüldü. Operasyona, bir süre gazetede çalışan Emin Şen adlı kişinin, gazete ve çalışanları hakkında verdiği asılsız ifade gerekçe gösterildi.

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkezi 10 Aralık 1993 akşamı polis tarafından basıldı. Gazete binasındaki tüm malzeme, bilgisayar kayıtları ve belgelere el koyan polisler, aralarında gazetenin üst düzey yöneticilerinin de yer aldığı 110 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan 92'si bir gün, 16'sı ise 11 gün sonra serbest bırakıldı. Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Gurbetelli Ersöz ve Müessese Müdürü Ali Rıza Halis ise 23 Aralık 1993 tarihinde tutuklandı. Gazetenin 13 yönetici ve çalışanı hakkında İstanbul DGM'de dava açıldı. 14 Haziran günü başlayan davada okunan iddianamede sanıkların, "PKK üyesi", gazetenin de "PKK'nin yayın organı" olduğu öne sürüldü. Sorguları yapılan sanıklar ise suçlamayı kabul etmediler ve kendilerinin halkın gerçekleri öğrenmesini isteyen gazeteciler olduklarını anlattılar. Haklarında çeşitli cezalar istenen 13 gazete çalışanının adları şöyle: Gurbetelli Ersöz (Genel Yayın Yönetmeni), Ferda Çetin, Gülten Kışanak (Haber Merkezi Müdürü), Ali Rıza Halis (Müessese Müdürü), Faysal Dağlı, Mahmut Doğan, Mehtap Gürbüz, Yurdusev Özsökmenler, Mehmet Balamir, Müslüm Yücel, Hüseyin Solgun, Yaşar Kaya (sahibi) ve Ferhat Tuğan." Duruşma sonunda Ali Rıza Halis ve Gurbetelli Ersöz tahliye edildi.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır bürosu, 9 Aralık 1993 akşamı polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda bürodaki bazı belge ve yayınlara el konuldu, 3'ü gazeteci 4 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan gazetenin Diyarbakır Temsilcisi Hasan Özgün 20 Aralık günü tutuklandı. Necmiye Aslanoğlu, Botan Önen ve Nuran Tekdağ ise serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlardan Necmiye Aslanoğlu, gözaltında işkence gördüklerini söyledi. Tutuklanan

Hasan Özgün hakkında daha sonra “yasadışı örgüt üyesi olduğu ve yayın yoluyla bölücülük propagandası yaptığı” iddiasıyla Diyarbakır DGM’de dava açıldı. Diyarbakır Bürosu 11 Aralık 1993 tarihinde yeniden basıldı ve muhabirlerden Mehmet Şah Yıldız ile Sıraç Koç gözaltına alındı. 2 gazeteci 7 Ocak günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Haklarında daha sonra dava açılan Mehmet Şah Yıldız ile Sıraç Koç Diyarbakır DGM’de 4 Temmuz günü biten davada beraat etti ve serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Bürosu 12 Ocak günü polis tarafından bir kez daha basıldı. Baskın sonucunda, büroda bulunan 5’i gazeteci, 4’ü dağıtıcı, 3’ü de misafir olmak üzere 12 kişi gözaltına alındı. 12 kişiden 9’u, “yasadışı örgüt üyesi oldukları” iddiasıyla 1 Şubat günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı, 3 kişi ise serbest bırakıldı. Tutuklananların adları şöyle: “Salih Tekin (Diyarbakır Temsilcisi), Hasan Değer (muhabir), Metin Dağ (muhabir), Botan Önen (muhabir), Emine İğdi (muhabir), Cemal Dağ (dağıtıcı), Nevin Güngörmüş (dağıtıcı), İhsan Erdem ve Sertip Güngörmüş.” Tutuklanan sanıkların yargılanmasına 31 Mayıs günü Diyarbakır DGM’de başlandı. Bu arada büroya 9 Aralık 1993 tarihinde düzenlenen baskından sonra tutuklanan Hasan Özgün hakkında açılan dava, bu dava ile birleştirildi. Tutuklu sanıklardan Emine İğdi, Nevin Güngörmüş ve Sertip Güngörmüş ilk duruşmada, Metin Dağ 13 Temmuz günü yapılan duruşmada, Hasan Değer ve İhsan Erdem ise 27 Ekim günü yapılan duruşmada tahliye edildi. Davanın 20 Aralık günü yapılan duruşmasında da Botan Önen’in tahliyesine karar verildi. Hasan Özgün, Salih Tekin ve Cemal Dağ’ın tahliye istekleri ise 1994 yılı sonuna kadar hep reddedildi.

11 Aralık 1993 tarihinde İzmir Bürosu’na düzenlenen baskında gazetenin İzmir Temsilcisi Sezai Karakoç ve Haber Müdürü Rıza Zingal ile gazete çalışanları Namık Alkan, Serdar Karakoç, Şenol Karaaslan, Oğuzhan Öğrük, Leyla Akgül ve Emin Ünay’ın da aralarında bulunduğu 36 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Rıza Zingal, Sezai Karakoç ve Şenol Karaaslan 14 Aralık, Namık Alkan, Emin Ünay ve Oğuzhan Öğrük ise 24 Aralık 1993 tarihinde tutuklandı. Daha sonra 6 tutuklu gazetecinin de içinde bulunduğu 8 kişi hakkında dava açıldı. 3 Mart günü İzmir DGM’de başlayan davada okunan iddianamede sanıkların “PKK’ye yardım ettikleri ve yayın yoluyla PKK propagandası yaptıkları” öne sürüldü. Duruşma sonunda, tutuklu bulunan Namık Alkan, Şenol Karaaslan, Oğuzhan Öğrük ve Emin Ünay tahliye edildi. Bu arada duruşmayı izlemek üzere mahkemeye gelenler DGM binasına alınmadı. Duruşmaya alınmayanların bu durumu protesto amacıyla yapmak istedikleri gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Gösterinin engellenmesi sırasında, olayları görüntülemeye çalışan Sven Grienmert adlı Alman gazeteci polis tarafından dövüldü. 30 Mart günü yapılan duruşmada Sezai Karakoç ile Rıza Zingal tahliye edildi. 28 Aralık günü sona eren davada sanıklardan Sezai Karakoç, Rıza Zingal, Namık Alkan, Oğuzhan Öğrük ve Sedat Alp “PKK’ya yardım ve yataklık yaptıkları” iddiasıyla 3 yıl 9’ar ay hapis cezasına mahkum oldu. Şenol Karaaslan ile Ahmet Kaya beraat etti. Emin Ünay’ın davası ise yargılandığı başka bir dava ile birleştirildi.

Özgür Gündem gazetesinin Mersin, Elazığ, Gaziantep, Ağrı, Mardin, Van, Batman ve Adana büroları 11 Aralık 1993 tarihinde polis tarafından basıldı. Bürolarda bulunan çok sayıda yayın ve malzemeye el konulan baskınlarda Elazığ’da 5, Adana’da gazetenin Adana Temsilcisi Hacı Çetinkaya’nın da aralarında bulunduğu 4, Van, Ağrı, Gaziantep, Batman ve Mersin’de ise birer kişi gözaltına alındı. Mardin Bürosu’na yapılan baskında büroda kimse bulunmadığı için gözaltına alınan olmadı. Ancak daha sonra Mardin muhabiri Rezzan Güneş, evini basan polisler tarafından gözaltına alındı.

Adana Bürosu'nun basılmasından sonra gözaltına alınan, gazetenin Adana Temsilcisi Hacı Çetinkaya ile muhabirler Mehmet Özen, Beyhan Günyeli ve Gürsel Şahin 17 Aralık 1993 tarihinde serbest bırakıldı. Serbest bırakılan gazeteciler gözaltında tutuldukları 7 gün boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. Hacı Çetinkaya ve 3 arkadaşı hakkında Malatya DGM Savcılığı tarafından açılan soruşturmada takipsizlik kararı verildi.

Gaziantep Bürosu'na düzenlenen baskında gözaltına alınan Ahmet Çaldıran 15 Aralık, Elazığ Bürosu'na düzenlenen baskında gözaltına alınanlardan Menaf Avcı, Cengiz Taş ve Bülent Güneş 24 Aralık, Ağrı'daki baskıdan sonra gözaltına alınan İsmail Güneş 25 Aralık 1993 tarihinde tutuklandı. İsmail Güneş'in yargılanmasına 18 Mart günü Erzincan DGM'de, Ahmet Çaldıran'ın yargılanmasına da 22 Mart günü Malatya DGM'de başlandı. "Güvenlik görevlilerini küçük düşürücü ve hedef gösterici yayın yapmakla" suçlanan Ahmet Çaldıran ilk duruşmada tahliye edildi. İsmail Güneş'in tahliye ise isteği, "dosyanın incelenmemiş olduğu" gerekçe gösterilerek kabul edilmedi.

Baskı, saldırı ve engellemeler Özgür Gündem gazetesi kapandıktan sonra çıkan Özgür Ülke gazetesine yönelik olarak da sürdü. Gazetenin 1994 yılında yayımlanan 247 sayısından 220'si toplatıldı. Toplatma kararları, genellikle "haber ve yazılarda, bölücülük propagandası yapıldığı, halkın askerlikten soğutulmak istendiği, yasadışı örgütlerin bildiri ve açıklamalarına yer verildiği" iddiasıyla alındı. Toplatma kararlarıyla birlikte gazete yöneticisi ve çalışanları hakkında çok sayıda dava açıldı. Davalar nedeniyle gazetenin yazı işleri müdürlerinden 7'si (Kemal Akkaya, Süha Soysal Demirci, Halil Dalkılıç, Hasan Şahin, Mehmet Evran, Yusuf Şit ve Murat Saraç) tutuklandı.

Özgür Ülke gazetesine yönelik en önemli saldırı Aralık ayında meydana geldi. Gazetenin İstanbul Kadırga'daki merkezi ve Cağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na 3 Aralık günü sabaha karşı "kimliklerinin belirsiz olduğu" öne sürülen kişiler tarafından bombalı saldırılar (*) düzenlendi. Bir kişinin öldüğü, 21 kişinin de yaralandığı saldırıların sorumluluğunu resmen üstlenen olmadı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir başta olmak üzere pek çok yetkili bombalı saldırıları düzenleyenlerin bulunacağını öne sürdü. Özgür Ülke gazetesi bombalı saldırılara rağmen yayını sürdürdü.

Özgür Ülke gazetesinin İstanbul Cağaloğlu'ndaki bürosunun bulunduğu binaya bırakılan tahrip gücü yüksek bomba 3 Aralık günü saat 03.15 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Faruk Deniz ve Ecevit Keleş adlı 2 kişi yaralandı, büro kullanılmayacak ölçüde tahrip oldu, binada büyük hasar meydana geldi. Bu olaydan 25 dakika kadar sonra ise gazetenin Kadırga'daki merkezinin girişindeki otomobil tamirhanesine bırakılan bir otomobildeki bombalar patladı. Patlama sonucunda gazetenin danışma görevlisi Ersin Yıldız (30) öldü, 19 gazete çalışanı yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Okan Yüksel (spor yazarı), Vedat Perçin (muhabir), Hasan Özen (muhabir), Yıldız Gültekin, Alişan Ünlü, Kemal Kaçmaz, Halil Işık (muhabir), Selahattin Birkay, Aslan Arıç, Mahmut Evran, Mahmut Aziz Ak, Ali Rıza Cihanbeyli, Aslan Yıldız, Türker Alp (Halkla İlişkiler Müdürü), Feridun Karakaya, Selahattin Kaya, Nafiz Kulak, Murat Saraç (Yazı İşleri Müdürü) ve Ramazan Orkun." Patlama sonucunda 3 katlı bina büyük ölçüde yıkıldı ve yangın çıktı, çevrede bulunan çok sayıda araç hasar gördü.

(*) Özgür Ülke gazetesine yönelik bombalı saldırıların, Başbakan Tansu Çiller'in muhalif yayın organlarına karşı sert ve etkili önlemler alınmasını isteyen 30 Kasım 1994 tarihli genelgesinin hemen sonrasına rastlaması dikkat çekti. (Ayrıntılı bilgi sayfa 245 ve 246'da)

Olayda yaralananlardan Faruk Deniz, Okan Yüksel, Hasan Özen, Vedat Perçin, Mahmut Evran, Aslan Arıç, Halil Işık, Aslan Yıldız, Ecevit Keleş, Murat Saraç, Ali Rıza Cihanbeyli, Türker Alp ve Mahmut Aziz Ak ilk tedavileri yapıldıktan sonra 10 saat gözaltında tutuldu.

Özgür Ülke gazetesinin, Ankara'nın Kızılay semti Menekşe Sokak'taki bürosunun kapısına bırakılan tahrip gücü yüksek bomba 3 Aralık günü saat 03.50 sıralarında patladı. Patlama sonucunda ölen ve yaralanan olmadı. Ancak büro büyük ölçüde hasar gördü, büronun bulunduğu bina ile çevredeki ev ve işyerlerinin camları kırıldı.

Bombalı saldırılar üzerine bir açıklama yapan, Özgür Ülke gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Baki Karadeniz, saldırıların devlet güçleri tarafından düzenlendiğini savundu. İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin verdiği demeçlerde Özgür Ülke gazetesini "bölücü yayın" olarak nitelendirerek, "Elimde olsa hemen kapatırım." dediğine dikkat çeken Baki Karadeniz şunları söyledi: "Özgür Ülke gazetesi, Kürtlerin sesi olduğu, general, milletvekili, özel tim görevlisi, polis ve gazetecilere kök söktürdüğü için bombalandı. 4 gün önce (29 Kasım) yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında gazetemizin susturulmasına karar verilmişti. Saldırının faili bellidir. Bu nedenle yürütülecek sahte soruşturmanın ve olayı saptırmaya yönelik ipuçlarının sonuçlarını beklemiyoruz. Yetkililerin yalandan ibaret olan açıklamalarına inanmıyoruz." İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar da saldırının insan haklarına ve barışa karşı yapıldığını belirterek, "Saldırı bir basın katliamıdır. Milli Güvenlik Kurulu'nun yaptığı son toplantıda savaşa devam kararı alınmasından sonra bu saldırının olması düşündürücüdür. Eğer İstanbul ve Ankara'nın göbeğinde, aynı saatlerde böyle organize bir saldırı gerçekleşiyorsa bunun sorumlusu açıkça devlettir." dedi.

Özgür Ülke gazetesinin Kumkapı'daki merkezine düzenlenen bombalı saldırıda kullanılan otomobilin 29 Kasım günü Ankara Söğütözü'nde kendilerini "polis" olarak tanıtan 3 kişi tarafından gasp edildiği ortaya çıktı. Bu konuda yapılan polis açıklamasında, içine bomba bulunan 06 MTF 93 plakalı otomobili, gazete binasının girişinde bulunan tamirhaneye bırakan kişi ile Ankara'daki gasp olayına karışan bir kişinin eşgalinin belirlendiği ifade edildi. Açıklamada, Çağaloğlu'ndaki patlamaya gazete tarafından kullanılan büronun yanındaki bir büroya yerleştirilen bombanın yol açtığı ve bu büronun olaydan bir gün önce, kendisini "Murat Cankara" olarak tanıtan bir kişi tarafından 4 milyon liraya kiraladığının anlatılarak büroyu kiralayan kişinin eşgalinin belirlendiği ve robot resminin çizildiği kaydedildi.

Özgür Ülke gazetesine yönelik bombalı saldırılar büyük tepki uyandırdı ve gazeteyi desteklemek üzere Türkiye genelinde çeşitli etkinlikler yapıldı. Ancak bu etkinlikler de çeşitli engellerle karşılaştı, gözaltına alınanlar, dövülenler oldu. Örneğin; Özgür Ülke gazetesine destek olmak için 10 Aralık günü İstanbul İstiklal Caddesi'nde gazete satmak isteyen bir grup gazeteci ve sanatçı polis tarafından engellendi. Gazete satışını, "Özgür Ülke satmak yasak." diyerek engelleyen polisler, gazeteci ve sanatçılar tarafından alkışlanarak protesto edildi. Aynı gün İstanbul Taksim Meydanı'nda Özgür Ülke gazetesi satan Birleşik Sosyalist Parti Genel Başkanı Sadun Aren ile partinin bazı yönetici ve üyeleri polis tarafından engellendi. Gazeteye destek olmak için 13 Aralık günü Ankara'nın Sıhırye semtinde gazete satan 22 öğrenci polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan öğrencilerden 20'si 14 Aralık, 2'si ise 16 Aralık günü serbest bırakıldı. 23 Aralık günü de Ankara Yüksel Caddesi'nde satış standı açan 20 kadar gazeteci ve sanatçı polisler tarafından karakola götürülerek bir süre gözaltında tutuldu.

Özgür Ülke gazetesine yönelik baskılar 1995 yılı başında daha yoğunlaştı. Gazetenin yayımı, İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2 Şubat 1995 tarihinde verdiği karar sonucunda durduruldu. Bu karar, "Özgür Ülke gazetesinin, Özgür Gündem gazetesinin devamı olduğu"

gerekçesiyle alındı. Basın Yasası'nın ek 2/2. maddesi uyarınca verilen kararda, "Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazetelerinin merkezi, büroları, adresi, telefonları, yazar kadrosu, sayfa düzeni ve yayın politikasının aynı olduğu" öne sürüldü. Söz konusu kararla birlikte "Özgür Ülke gazetesi yasal olmayan bir yayın organı olarak kabul edilmiş" oldu. Gazete bu karar üzerine, 4 Şubat 1995 tarihinden itibaren yayımını durdurmak zorunda kaldı.

Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazeteleri ile bu gazetelerin çalışanlarının 1994 yılında maruz kaldıkları baskı, saldırı, engelleme ve benzeri uygulamalarla ilgili diğer bilgiler şöyle:

Ocak ayının ilk günlerinde Özgür Gündem gazetesi muhabirleri Serap Aksu (İzmir), Ahmet Birgül (Adana-Osmaniye), Metin Dağ (Diyarbakır) ve Halil Ceviz (Batman) ile gazetenin Batman Temsilcisi Vehbiye Tüzün gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tümü 5 Ocak günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan Serap Aksu, Metin Dağ (12 Ocak günü yeniden gözaltına alındı ve bu kez tutuklandı), Vehbiye Tüzün ve Halil Ceviz gözaltında işkence gördüklerini söylediler.

Özgür Gündem gazetesinin Van Bürosu 6 Ocak akşamı polis tarafından basıldı ve büroda bulunan Mesut Batur adlı kişi gözaltına alındı. 7 Ocak günü serbest bırakılan Metin Batur, gözaltında dövüldüğünü söyledi. Van'da 8 Ocak günü de ev ve işyerlerine Özgür Gündem gazetesi dağıtan 9 kişi (Atılım Dağıtım Şirketi çalışanları) polis tarafından bir süre gözaltında tutuldu.

8 Ocak günü Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki ev ve işyerlerine Özgür Gündem gazetesi dağıtan bir çocuk, Polis Okulu yakınlarda kimliği belirsiz 2 kişinin saldırısına uğrayarak dövüldü. Saldırganlar, çocuğun üzerinde bulunan 110 bin lirayı gasp ederek kaçtı. Söz konusu çocuk, Polis Okulu kapısında nöbet tutan polislerin saldırıyı görmelerine rağmen olaya müdahale etmediklerini söyledi. Diyarbakır'da 9 Ocak günü de Özgür Gündem gazetesi satan 2 çocuğun elindeki 100 kadar gazeteye polis tarafından el konuldu.

15 Ocak günü Ankara'da, Özgür Gündem gazetesi Ankara muhabiri Baha Karakütük'ün bindiği belediye otobüsü, otobüsteki yankesecilik olayı nedeniyle Küçükkesat Karakolu'na götürüldü. Karakolda yapılan kimlik kontrolü sırasında üzerinden Özgür Gündem gazetesine ait kimlik çıkan Baha Karakütük, "şüpheli şahıs" olarak 4 saat karakolda tutuldu. Baha Karakütük, 29 Kasım günü de bir söyleşi nedeniyle gittiği Rusya Büyükelçiliği'nden çıktuktan sonra gözaltına alındı. "Şüpheli üzerine gözaltına alındığı" bildirilen Baha Karakütük 30 Kasım akşamı serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Van'daki dağıtımını organize eden İsmail Erörs, 19 Ocak günü polis tarafından gözaltına alındı. 24 Ocak günü serbest bırakılan İsmail Erörs, gözaltında işkence gördüğünü ve copla tecavüze uğradığını açıkladı. İsmail Erörs, tedavi için İstanbul'a gitmek isterken, 31 Ocak günü havaalanında Özgür Gündem gazetesi muhabiri Adil Harmanacı ile birlikte bir süre gözaltında tutuldu. (Ayrıntılı bilgi sayfa 212'de) TİHV İstanbul Temsilciliği'nin yardımları ile tedavi edilen İsmail Erörs, daha sonra Ankara'ya yerleşti. Özgür Ülke gazetesinde foto muhabiri olarak çalışmaya başlayan İsmail Erörs, Kasım ayında Ankara Sakarya Caddesi'nde düzenlenen bir gösteriyi izlerken polis tarafından gözaltına alındı. Kısa süre içinde serbest bırakılan İsmail Erörs, 29 Aralık gecesi kaldığı eve baskın yapan polisler tarafından Burhan Toksan (gazete dağıtıcısı) adlı arkadaşı ile birlikte yine gözaltına alındı. İsmail Erörs ve Burhan Toksan 2 Ocak 1995 tarihinde serbest bırakıldı. İsmail Erörs serbest bırakıldıktan sonra, "Sorguda, 'gazetenin PKK'nin yayın organı olduğunu ve burada çalışmamız gerektiğini' söylediler. Bizi, PKK üyesi olmakla suçladılar. Bunu kabul etmeyince

çeşitli tehditlerle karşılaştık. Ankara Bürosu'ndaki muhabirlerin ev adreslerini istediler. Bombalamadan sonra gazetenin nasıl çıkarıldığını, gazete çalışanlarının gözaltına alınması halinde nerelere baş vurulduğunu ve gazete çalışanlarının gözaltına alınma karşısındaki tepkilerinin ne olduğunu sordular.” dedi,

Özgür Gündem gazetesinin Iğdır muhabiri Meral Tilkiz, Iğdır'ın Karakoyunlu ilçesi Alicanlar köyüne 21 Ocak günü güvenlik görevlileri tarafından düzenlenen baskın sonucunda gözaltına alındı. “Gözaltında işkence gördüğü” bildirilen Meral Tilkiz, 2 Şubat günü tutuklandı ve 1994 yılı sonuna kadar serbest bırakılmadı.

Özgür Gündem gazetesinin Ankara Bürosu, 27 Ocak günü saat 22.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Büroda kimsenin bulunmaması nedeniyle ölen ve yaralananın olmadığı patlama sonucunda, büroda ve büronun bulunduğu binada hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı. Gazete yetkilileri, “Bombalı saldırı, kontr-gerillanın Ankara'da eyleme başladığının bir işaretidir.” dediler. Patlamanın ardından polis tarafından 2 saat süreyle kimsenin sokulmadığı büroda daha sonra yapılan incelemede, gazeteye ait bazı fotoğraflar ile bir fotoğraf makinesi flaşı, 3 defter, bir fihrist ve bir mini teybin kaybolduğu belirlendi.

Diyarbakır'a gönderilen Özgür Gündem gazetelerini taşıyan 2 yolcu otobüsü, 31 Ocak günü Diyarbakır girişinde polis tarafından durduruldu. Otobüsleri 2 saat süreyle alıkoyan ve gazetelere el koyan polisler, şöforleri “bir daha gazete taşımamaları” için tehdit ettiler.

Diyarbakır'da ev ve işyerlerine Özgür Gündem gazetesi dağıtan Tarık Çelik adlı dağıtıcı, 3 Şubat günü polis tarafından gözaltına alındı. Tarık Çelik'i gözaltına alan polisler, 2 bin 500 kadar gazeteye de el koydu.

Özgür Gündem gazetesi Iğdır muhabiri Emine Serhat, 3 Şubat günü Iğdır'a bağlı Yukarı Alican köyünü basan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındı. Iğdır Jandarma Alay Komutanlığı'nda sorgulanan Emine Serhat, “PKK üyesi olduğu” iddiasıyla 11 Şubat günü tutuklandı.

Özgür Gündem gazetesi Ankara muhabiri Bülent Çelik, 7 Şubat gecesi evini basan polisler tarafından gözaltına alındı. 21 Şubat günü serbest bırakılan Bülent Çelik sorgulandığı Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü söyledi ve Adli Tıp Kurumu'ndan işkence gördüğünü belgeleyen doktor raporu aldı.

Özgür Gündem gazetesi Urfa muhabiri Ramazan Öcalan ile Urfa Bürosu görevlilerinden Erol Sütapak ve gazete dağıtıcısı Seyfettin Öztürk, 8 Şubat günü polis tarafından gözaltına alındı. Ramazan Öcalan 15 Şubat günü tutuklandı, Erol Sütapak ve Seyfettin Öztürk ise serbest bırakıldı. Ramazan Öcalan, 1994 yılı sonunda Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.

Özgür Gündem gazetesi Ankara muhabiri Orhan Çabuk, 9 Şubat günü Ankara'da gözaltına alındı. Daha sonra Diyarbakır'a gönderilen ve 24 Şubat günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklanan Orhan Çabuk, 3 Mayıs günü yapılan duruşmada serbest bırakıldı. Orhan Çabuk serbest bırakıldıktan sonra, “gözaltında işkence gördüğünü” bildirerek tedavi olmak amacıyla TIHV'ye başvurdu.

25 Şubat günü Diyarbakır'daki bir berber dükkanına yapılan silahlı saldırıdan sonra olay yerine giden Özgür Gündem gazetesi muhabiri Akif Şenyiğit, “Biz olay yerine gelmeden sen nasıl geliyorsun? Olayı nereden duydun? Demek saldırıyı sen yaptın.” diyen polisler tarafından tartaklandı.

Gündem gazetesinin Batman'daki dağıtımını yapan 17 yaşındaki bir genç (N.A.), 4 Mart sabahı gazete bıraktığı Petrol-İş Sendikası'ndan çıktıktan sonra bina önünde bekleyen polisler tarafından gözaltına alındı. N.A. serbest bırakıldıktan sonra, "Götürüldüğüm ıssız bir alanda, Özgür Gündem gazetesini satmanın en büyük suç olduğunu söyleyerek beni yere yatırdılar. Daha sonra kafamın önüne doğru iki el ateş ettiler. Beni 'Bu senin için bir ihtar, devam edersen ölürsün.' diye tehdit ettiler." dedi.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır'daki dağıtımını yapan görevlilerden Yılmaz Yakut, 8 Mart sabahı polis tarafından gözaltına alındı. 3 saat gözaltında tutulan Yılmaz Yakut, ölümle tehdit edildikten sonra serbest bırakıldı.

Özgür Gündem Gazetesi Diyarbakır İdare Amiri Kadriye Özcanlı, 10 Mart günü Diyarbakır'dan Mardin'e giderken polis tarafından gözaltına alındı. Diyarbakır Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan Kadriye Özcanlı 15 Mart günü serbest bırakıldı. Kadriye Özcanlı gözaltında işkence gördüğünü söyledi.

Diyarbakır'daki ev ve işyerlerine Özgür Gündem gazetesi dağıtan görevlilerden Nandarı Aslan ve Tuncay Atan, 16 Mart günü, bindikleri taksinin sürücüsü Abdülcabbar Özdemir ile birlikte gözaltına alındı.

Özgür Gündem gazetesinin eski yazı işleri müdürlerinden Besim Döner, 1 Mayıs gecesi İstanbul'daki evini basan polisler tarafından Lokman Yıldırım ve Şirin Yıldırım adlı iki arkadaşıyla birlikte gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesinin İzmir muhabiri Emin Ünay, 18 Mayıs günü İzmir'de gözaltına alındı ve 26 Mayıs günü tutuklandı. İzmir Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada Emin Ünay'ın "eylem hazırlığı yapan PKK militanı olduğu" öne sürüldü. Emin Ünay, Özgür Gündem gazetesinin İzmir Bürosu'na 11 Aralık 1993 tarihinde düzenlenen baskından sonra gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı. 3 Mart gününe kadar tutuklu kalan ve bu tarihte yapılan duruşmada tahliye edilen Emin Ünay hakkında bu nedenle açılan dava, 26 Mayıs günü tutuklandıktan sonra açılan dava ile birleştirildi.

Özgür Ülke gazetesi şoförlerinden Mehmet Dönmez, 30 Mayıs günü İstanbul Piyerloti Caddesi'nde, sivil polisler tarafından, yanında bulunan, gazeteye ait fotoğraflar nedeniyle gözaltına alındı. Mehmet Dönmez, 31 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Mehmet Dönmez tutuklandıktan sonra, aynı fotoğraflar nedeniyle ifade vermesi için DGM'ye çağrılan, gazetenin İdare Müdürü Türker Alp de tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne konuldu. Mehmet Dönmez ve Türker Alp, 30 Eylül günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

Urfa'dan Diyarbakır'a Özgür Ülke gazetesi götüren Zafer Tüzün ve Deniz Bayram (16) adlı 2 dağıtıcı, 8 Haziran akşamı Diyarbakır'ın girişindeki Piriçlik Jandarma Karakolu civarında gözaltına alındı. Diyarbakır Jandarma Alay Komutanlığı'nda sorgulanan ve 7 Temmuz günü tutuklanan gazete dağıtıcıları, 26 Ağustos günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi. Urfa'dan Diyarbakır'a Özgür Ülke gazetesi götüren Mansur Daşlık (16) ve Mehmet Kurt adlı gazete dağıtıcıları da 10 Haziran günü aynı yerde gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar Piriçlik Jandarma Karakolu'nda bir süre sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesi Diyarbakır muhabiri Nalan Atıcı, 19 Haziran akşamı evine giderken polis tarafından gözaltına alındı. Nalan Atıcı 22 Haziran günü çıkarıldığı Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Aynı gün Urfa'da da ev ve işyerlerine Özgür Ülke dağıtan 2 çocuk polisler tarafından dövüldü.

“Grup Yorum” adlı müzik topluluğu ile dayanışma amacıyla 3 Temmuz akşamı İstanbul’da düzenlenen konsere İstanbul Valiliği tarafından izin verilmemesini protesto için konserin yapılacağı salon önünde gösteri yapan bir grup, polis tarafından dövülerek dağıldı. Topluluğun dağıtılmasından sonra Metin Narin ve Mustafa Çoban adlı avukatlar ile Özgür Ülke gazetesi muhabiri Hüseyin İnan’ın da aralarında bulunduğu 20 kişi gözaltına alındı.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabiri Necmiye Aslanoğlu, 16 Temmuz günü Diyarbakır’ın Tekkapı semtinde kimlik kontrolü yapan polisler tarafından dövülerek gözaltına alındı. Bir süre sorgulanan Necmiye Aslanoğlu, daha sonra serbest bırakıldı.

17 Temmuz günü evini basan polisler tarafından gözaltına alınan Özgür Ülke gazetesinin Özalp (Van) muhabiri Yüksel Diker, “PKK’ye yardım ve yataklık yaptığı” iddiasıyla 20 Temmuz günü tutuklandı. Yüksel Diker, 1994 yılı sonuna kadar serbest bırakılmadı.

Özgür Ülke gazetesinin İstanbul’daki merkezinde görev yapan muhabirlerden Mihriban Artuklar, 29 Temmuz sabahı pasaport almak üzere gittiği İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde gözaltına alındı. Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi’ne götürülen Mihriban Artuklar 30 Temmuz günü serbest bırakıldı. Mihriban Artuklar, gözaltında bulunduğu süre içinde polisler tarafından dövüldüğünü ve hakarete uğradığını söyledi.

Özgür Ülke gazetesinin Ağrı Bürosu 11 Ağustos günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, o sırada büroda bulunan gazete çalışanları Nevzat Bulut, Mustafa Aladağ, Safyettin Tepe ve Berivan Kutlay gözaltına alındı, çok sayıda belge ve yayına el konuldu. Ağrı Siyasi Polis Merkezi’nde sorgulanan gazete çalışanlarından Nevzat Bulut ve Mustafa Aladağ, 14 Ağustos günü tutuklandı, Safyettin Tepe ve Berivan Kutlay ise serbest bırakıldı. 4 kişi hakkında daha sonra Erzincan DGM’de dava açıldı. Nevzat Bulut ve Mustafa Aladağ 7 Şubat 1995 tarihinde yapılan duruşmada tahliye edildi. Daha sonra tekrar gözaltına alınan Safyettin Tepe sorgulandığı Bitlis Jandarma Komutanlığı’nda 29 Ağustos 1995 tarihinde yaşamını yitirdi.

Özgür Ülke gazetesinin Mardin Bürosu’nda görev yapan Hüsnü Tekin, Emine İğdi, Hüsnü Akgül ve Şükrü Kaplan, 13 Ağustos gecesi buldukları eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı ve 5 Eylül günü tutuklandı. Mardin Emniyet Müdürlüğü’nde sorgulanan Emine İğdi, Hüsnü Akgül, Hüsnü Tekin ve Şükrü Kaplan işkenceye maruz kaldı. Hüsnü Akgül ve Şükrü Kaplan 17 Kasım günü, Emine İğdi de 1995 yılında Diyarbakır DGM’de yapılan duruşmada tahliye edildi.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır’daki dağıtımını yapan görevlilerden Hidayet Pehlivan, Diyarbakır’a gazete getirirken, 10 Ağustos günü Mardin’in Mazıdağ ilçesinde jandarma tarafından gözaltına alındı. Hidayet Pehlivan, 17 Ağustos günü tutuklandı.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır Bürosu, 12 Ağustos günü polis tarafından basılarak arandı. Arama sırasında büroda bulunan tüm yayın, belge ve evraklar tek tek incelendi. Polisler, 3 saat süren aramadan sonra, “suç unsuru bulunmadığına” dair bir tutanak hazırlayarak bürodan ayrıldı. Diyarbakır Bürosu 6 Eylül günü de polis tarafından basıldı. Baskında, büroda bulunan Kadriye Özcanlı, Mehmet Balamir ve İbrahim Karaca gözaltına alındı. 3 gazeteci 30 Eylül günü tutuklandı.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabiri Metin Dağ, 3 Eylül günü bir haber konusunu araştırmak için gittiği Diyarbakır’ın 5 Nisan mahallesinde polis tarafından gözaltına alındı. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü’ne götürülen Metin Dağ, polisler tarafından dövüldükten sonra serbest bırakıldı.

9 Eylül gecesi, CHP'nin 71. kuruluş yıldönümü nedeniyle Samsun'da düzenlenen toplantı sırasında parti üyeleri arasında çıkan kavgayı görüntülemek isteyen Özgür Ülke gazetesi muhabiri Mustafa Kurualı, parti görevlileri tarafından dövüldü.

Özgür Ülke gazetesinin Adana muhabiri Hanifi Aydemir, 10 Eylül günü Adana'da polis tarafından gözaltına alındı. Bir haberle ilgili olarak bilgi toplamak için gazete bürosundan çıktuktan sonra gözaltına alınan Hanifi Aydemir, 12 Eylül sabahı serbest bırakıldı. Gözaltında işkence gördüğünü ve hakarete uğradığını açıklayan Hanifi Aydemir, "Gözaltında üzerime tazyikli su sıkılarak ve sürekli dövüldüm. Kafamı duvara vurdular. Beni copla tecavüz etmekle tehdit ettiler, ayrıca polis ajanı olmam için zorladılar." dedi.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır Bürosu 20 Eylül günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, büroda bulunan Nezahat Özen, Metin Dağ ve Gürsel Şahin adlı muhabirler gözaltına alındı. Büro, 4 Ekim sabahı bir kez daha basıldı. Bu baskında da muhabir Nevzat Aydın ile İsmail Hakkı Kelleci ve Salih Aykaç adlı öğretmenler gözaltına alındı. Gazetenin Urfa muhabiri Vehbiye Tüzün de 2 Ekim günü Diyarbakır Terminali'nde gözaltına alındı. Metin Dağ, Vehbiye Tüzün, Gürsel Şahin, İsmail Hakkı Kelleci, Salih Aykaç ve Nevzat Aydın 14 Ekim günü serbest bırakıldı. Nezahat Özen ise tutuklandı. Serbest bırakılanlar, gözaltında işkence gördüklerini, gazetede çalışmamaları için ölümle tehdit edildiklerini ve bu nedenle Özgür Ülke gazetesi aleyhine ifade vermek zorunda kaldıklarını bildirdiler.

Özgür Ülke gazetesinin İzmir'deki dağıtımını yapan görevlilerden Mahmut Akkartal 25 Eylül günü Buca Mehtap mahallesinde polis tarafından gözaltına alındı. Mahmut Akkartal'ın evi de basılarak arandı.

Özgür Ülke gazetesinin Mersin muhabiri Serap Aksu, 27 Eylül günü Mersin'in Gündoğdu mahallesinde, Tahsin Dorudemir adlı gazete dağıtıcısı ile birlikte gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 28 Eylül günü serbest bırakıldı. Serap Aksu, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, polislerin kendisini "Ya burayı terkedeceksiniz ya da hepinizi bitireceğiz. Siz PKK'nin uşaklığını yapıyorsunuz. Polisin görevi teröristi öldürmektir, yani sizi öldürmektir." şeklinde tehdit ettiklerini söyledi.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır'daki dağıtımını yapan görevlilerden Şehmuz Başkan, 6 Ekim günü gözaltına alındı. 3 saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan Şehmuz Başkan, polislerin kendisini ölümle tehdit ettiğini söyledi.

Tunceli'deki köy yakma olaylarını protesto için 7 Ekim günü İstanbul Sirkeci'de yapılan gösteriyi izleyen Özgür Ülke gazetesi muhabirleri Serpil Korkmaz ve Selda Sürmeli, polis tarafından gözaltına alındı. "İzinsiz gösteri yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan 2 gazeteci, 8 Ekim akşamı serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesinin Mersin muhabiri İsmet Bakaç, 14 Ekim günü gazetenin Mersin Bürosu önünde sivil polisler tarafından tartaklanarak gözaltına alındı. Mersin Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen İsmet Bakaç bir gün sonra serbest bırakıldı. İsmet Bakaç gözaltında dövüldüğünü, hakarete uğradığını, ölümle tehdit edildiğini ve Mersin'i terk etmesi için zorlandığını açıkladı.

Diyarbakır'ın Bağlar semtinde evlere Özgür Ülke gazetesi dağıtan 11 yaşındaki bir çocuk (M.Y.), 4 Kasım günü öğle saatlerinde polis tarafından dövüldü. M.Y., sattığı gazetelere el konulduktan ve "bir daha Özgür Ülke gazetesi satmaması" için tehdit edildikten sonra serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır'daki dağıtıcılarından İsmail Demirtaş, 5 Kasım günü Diyarbakır'a gazete getirirken Piriñçlik Jandarma Karakolu yakınlarında jandarma tarafından gözaltına alındı, 11 gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan İsmail Demirtaş, sorgulandığı Piriñçlik Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü ve "Özgür Ülke gazetesi dağıtmaması" için ölümle tehdit edildiğini söyledi. İsmail Demirtaş 23 Kasım günü Diyarbakır'a gazete götürürken Piriñçlik Jandarma Karakolu yakınlarında bir kez daha gözaltına alındı ve işkence gördü. Ayrıca İsmail Demirtaş'ın yanında bulunan 900 gazeteye el konuldu.

Özgür Ülke gazetesinin Urfa Bürosu 7 Kasım günü polis tarafından basıldı ve büroda bulunan gazete çalışanları Halil Baran ve Fuat Karataş gözaltına alındı. Halil Baran ve Fuat Karataş 11 Kasım günü serbest bırakıldı. Gazeteciler serbest bırakıldıktan sonra, gözaltında psikolojik ve fiziki işkence gördüklerini, ölümle tehdit edildiklerini, hakarete uğradıklarını ve Urfa'yı terk etmeye zorlandıklarını anlattılar. Urfa Bürosu 26 Kasım sabahı da basıldı ve büroda bulunan gazete çalışanları Hanefi Aydemir, Abdurrahman Fedai, Fuat Karataş ile Turan Cihanbeyli gözaltına alındı. Ayrıca bürodaki bazı belge ve yayımlara el konuldu. Gözaltına alınanlar, 28 Kasım günü serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabiri Metin Acet, 11 Kasım günü polis tarafından gerekçesiz olarak gözaltına alındı ve 24 saat sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı. Aynı gün Adana'da da, ev ve işyerlerine Özgür Ülke gazetesi dağıtan Lokman Batur adlı dağıtıcı gözaltına alındı.

Özgür Ülke gazetesinin Adana muhabirleri Serdar Ateş ve Şengül Adıbelli 27 Kasım günü polis tarafından gözaltına alındı. Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabirleri Azize Türkyılmaz ve Adil Denk de 4 Aralık günü bir süre gözaltında tutuldu.

Özgür Gündem gazetesinin Doğubeyazıt muhabiri Ahmet İçge, 1 Aralık günü gözaltına alındı. Doğubeyazıt Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan Ahmet İçge, 17 Aralık günü savcılık tarafından serbest bırakıldı. Ahmet İçge 1993 yılı Ağustos ayında gözaltına alınmış ve uzun bir süre tutuklu kalmıştı.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabiri Erdoğan Zamur, bir haber için gittiği Diyarbakır'ın Seyrantepe semtinde 7 Aralık akşamı gözaltına alındı. 9 Aralık günü serbest bırakılan Erdoğan Zamur, sorgulandığı Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü ve Özgür Ülke gazetesinde çalışmaması için tehdit edildiğini bildirdi.

Özgür Ülke gazetesinin İdare Müdürü Türker Alp, 10 Aralık gecesi kaldığı eve baskın yapan polisler tarafından "kimliği olmadığı" gerekçesiyle gözaltına alındı. Kimliğinin, Özgür Ülke gazetesinin İstanbul Kadırga'daki merkezine 3 Aralık günü düzenlenen bombalı saldırıdan sonra kaybolduğunu bildiren Türker Alp, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada gözaltında işkence gördüğünü söyledi.

Aydınlık: Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazeteleri kadar olmasa bile yoğun baskı ve saldırı ile karşılaşan ikinci yayın organı da Aydınlık gazetesi oldu. 20 Nisan günü baskılar ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle günlük yayımına son veren Aydınlık, Mayıs ayı başından itibaren haftalık dergi olarak yayımlanmaya başladı. Aydınlık gazetesi ve çalışanları, gazetenin günlük olarak yayımlandığı 1 Mayıs 1993 ile 20 Nisan 1994 tarihleri arasında çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. Aydınlık, haftalık olarak yayımlandığı dönemde de baskı ve saldırılara maruz kalmaktan kurtulamadı. Gazetenin 27'si 1993 yılında, 9'u da 1994 yılında olmak üzere 36 sayısı toplandı. Gazetenin sorumlu, yönetici ve yazarları hakkında çok sayıda dava açıldı, mahkumiyet kararları verildi.

Aydınlık gazetesinin haber ve yorumları, başta Genelkurmay Başkanlığı olmak üzere çeşitli çevrelerin tepkisini çekti. Gazetenin ordu ve askerlerle ilgili yayınları için Genelkurmay Başkanlığı tarafından çok sayıda suç duyurusu yapıldı. Gazete muhabirlerinin Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı'na girmesi yasaklandı. Yayımlanan yazı dizilerini tanıtmak üzere hazırlanan afişlerin asılmasına çoğu zaman engel olundu. Toplu gazete alınan ya da gazete satışı yapılan (kantin, bakanlık, askeri birlik, cezaevi vs.) resmi kuruluşlara Aydınlık gazetesinin girmesine izin verilmedi. Pek çok resmi toplantı ve etkinliğe gazetenin muhabirleri alınmadı. Gazetenin satışı ve dağıtımı 15 il, birçok ilçe ve İstanbul'un bazı mahallelerinde İslamcı grupların saldırı ve tehditleri nedeniyle tamamen ya da kısmen durdu. Gazeteyi satmakta ısrar eden bayiler saldırıya uğradı. Gazetenin dağıtımı kimi zaman da güvenlik görevlilerinin engellemesi sonucunda aksadı.

Aydınlık gazetesi ile gazete çalışanlarının 1994^(*) yılında maruz kaldıkları baskı, saldırı ve engellemelerle ilgili bazı bilgiler işe şöyle:

Artvin'de çıkan bir çatışmada ölen Nilüfer Atav adlı TIKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) militanının 2 Ocak günü Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda yapılan cenaze törenini izleyen Aydınlık gazetesi muhabirleri Doğan Duyar ve Hüseyin Tuncer polis tarafından gözaltına alındı. 2 gazeteci fotoğraf makinalarındaki filmlere ve tuttukları notlara el konulduktan sonra serbest bırakıldı.

Aydınlık gazetesinin Antalya Temsilcisi Avukat Bayram Atasoy, 5 Ocak akşamı kimliği belirsiz kişilerin bıçaklı saldırısına uğradı. Vücudunun çeşitli yerlerinden 5 bıçak yarası alan Bayram Atasoy, Antalya Devlet Hastanesi'nde tedavi altına alındı. Bayram Atasoy hastanede tedavi görürken, yanına gelen kimliği belirsiz bir kişi tarafından "Bu sana bir ihtarır." diye tehdit edildi. Aydınlık gazetesi tarafından yapılan açıklamada Bayram Atasoy'a saldıran kişilerin polis oldukları öne sürüldü.

Aydınlık gazetesinin Haber Müdürü Adnan Akfırat'a, yazı işleri müdürlüğünü üstlendiği 2000'e Doğru dergisinin 12 Mayıs 1991 tarihli sayısında yayımlanan "Türkiye'deki PKK Kampları" başlıklı haber nedeniyle verilen 1 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezası Ocak ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Adnan Akfırat, bu haberle ilgili olarak ilk önce "yasaların suç saydığı eylemleri övdüğü" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 311. maddesi uyarınca İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştı. 1991 yılında açılan davada, "Adnan Akfırat'ın yargılanmasına yol açan haberin DGM'lik suç olduğu" gerekçesiyle görevsizlik

(*) Aydınlık gazetesi 1993 yılında da çeşitli baskı ve saldırılarla karşı karşıya kaldı. Gazetenin 26 Mayıs 1993 tarihinden itibaren Salman Rişdü'nün "Şeytan Ayetleri" adlı kitabından bölümler yayımlamaya başlaması, gazeteye yönelik saldırı ve baskıları artırdı. Gazetenin Şeytan Ayetleri kitabından bölümler yayımlanan tüm sayıları (toplam 13) toplatıldı. Gazete aynı günlerde fiili saldırılara da maruz kaldı. "Hizbullah" adlı İslami örgütün, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gazete bayilerini tehdit etmesi sonucunda gazetenin bu bölgedeki satışı durdu. Gazeteye yönelik en organize saldırı 28 Mayıs 1993 tarihinde İstanbul'da meydana geldi. Cuma namazından çıkan kalabalık bir grup radikal İslamcı, Aydınlık gazetesinin merkezi önünde toplanarak gösteri yapmaya başladı. Binayı taşa tutan göstericiler, daha sonra binanın altındaki kitabevine girerek burayı tahrip etti, kitabevinin 2 çalışanı dövülerek yaralandı. Aynı günlerde gazetenin İzmir Bürosu 2 kez saldırıya uğradı. Diyarbakır Bürosu kapısına benzin dökülerek yakıldı. Kayseri'de gazete dağıtımını yapan bir araç kundaklandı. Niğde'de Aydınlık gazetesi satan Emin Akyüz ve Süleyman Yörük adlı 2 kişi, uğradıkları taşlı sopalı saldırı sonucunda yaralandı. Gebze ile Adana'nın Osmaniye ilçesindeki iki gazete bayisine Aydınlık gazetesi satışı için patlayıcı madde atıldı. Antalya ve çevre ilçelerine gazete dağıtan bir şirketin binası, Aydınlık gazetesi dağıtışı için bombalandı.

kararı verilmiş ve dava dosyası İstanbul DGM'ye gönderilmişti. Ancak bu karara İstanbul DGM tarafından itiraz edilmesi üzerine, dava dosyası Uyuşmazlık Mahkemesi'nde incelenmiş ve yargılamanın İstanbul DGM'de yapılmasına karar verilmişti. DGM'de yapılan yargılama sonucunda da Adnan Akfırat mahkum olmuştu.

Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Aşağıçatak köyü yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Cengiz Argüç (gazeteci-28) adlı Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) militanı için 2 Şubat günü Adana'da düzenlenen cenaze töreni sonrasında, Aydınlık gazetesinin Adana muhabiri Ramazan Pınarbaşı bir süre gözaltında tutuldu.

Aydınlık gazetesinin 2 Şubat 1994 tarihli sayısında "DGM'de Jandarma Ateşi" başlıklı haberin yayımlanması üzerine, haberle ilgili fotoğraflara İstanbul DGM Savcılığı tarafından el konulmak istendi. DGM Savcılığı'nın "çok ivedi" kaydıyla Emniyet Müdürlüğü'ne gönderdiği konuya ilişkin yazıda, "Mehmet Çolak ve 29 arkadaşının 2 Şubat günü yapılan duruşmasında, çıkan olaylar sırasında çekilen fotoğraflar da dahil olmak üzere 2845 sayılı kanunun 23/5 maddesi gereğince yayın yasağı konulmuştur. Bu nedenle basın kuruluşlarına mahkeme kararının tebliğ edilerek, film ve fotoğrafların ivedi olarak mahkemedeki dosyasına konulmak üzere DGM Savcılığı'na intikal ettirilmesini rica ederim." denildi. Aydınlık gazetesi bu isteği, "yasal bir dayanağı olmadığı ve fotoğraflara el koyabilmesi için DGM'ye verilmiş bir yetki bulunmadığı" gerekçesiyle reddetti.

2 Temmuz 1993 tarihinde Diyarbakır'da gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan Aydınlık gazetesi muhabiri Ahmet Sümbül, Diyarbakır DGM'nin 29 Mart günü aldığı bir kararla tahliye edildi. Cudi dağındaki kamplarda kalan PKK militanlarıyla yaptığı söyleşi nedeniyle yargılanan Ahmet Sümbül'ün "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 15 yıldan az olmamak koşuluyla hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

Aydınlık gazetesi hakkında verilen 5 günlük kapatma cezası Eylül ayı başında uygulamaya sokuldu ve o sırada haftalık olarak yayımlanan Aydınlık dergisinin yayımına 5 gün ara vermesi istendi. Bu istek dergi yetkilileri tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine derginin 3 Eylül 1994 tarihli sayısı İstanbul Şişli 2. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından "mahkemenin verdiği kapatma cezasına uyulmadığı" gerekçesiyle toplatıldı. Olayı protesto eden Aydınlık Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Ferit İlsever, günlük bir gazete hakkında verilen kararın, haftalık bir dergiye uygulanmasının basın tarihine geçecek bir olay olduğunu söyledi.

23 Ekim günü, İstanbul'un Kartal Gülsuyu mahallesi pazar yerinde toplanan bir grubun Tunceli'deki köy yakma olaylarını protesto için yaptığı yürüyüşten sonra aralarında Aydınlık dergisi muhabiri Ali Ekber Barış'ın da bulunduğu 11 kişi gözaltına alındı. Ali Ekber Barış, poliste ve mahkemede, "Ben toplantıya gazeteci olduğum için katıldım. Bana verilen görev nedeniyle oradaydım." demesine karşın yürüyüşe katılan 8 kişi ile birlikte tutuklandı. Ali Ekber Barış kısa süre sonra serbest bırakıldı.

Azadi-Denge Azadi: Yoğun baskı ile karşılaşan bir diğer yayın organı da Azadi gazetesi oldu. Gazetenin 20 Mayıs 1994 tarihine kadar çıkan 104 sayısından 66'sı toplatıldı. Gazetenin yönetici ve yazarları hakkında İstanbul DGM ile İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 120'den fazla dava açıldı. 1993 ve 1994 yıllarında sonuçlanan davalarda verilen hapis cezalarının toplamı 17 yıl 6 ay 10 gün, para cezalarının toplamı ise 3 milyar 677 milyon lira oldu. Sonuçlanan davalarda gazete hakkında toplam 3 aylık kapatma cezası verildi. Gazete, bayilere ve dağıtım şirketlerine yapılan tehdit ve fiili saldırılar sonucunda Olağanüstü Hal Bölgesi'nin büyük bölümünde satılamaz hale geldi.

Azadi gazetesi hakkında gazetenin 7 Mart 1992 tarihli 43. sayısındaki bir yazı nedeniyle verilen 15 günlük kapatma cezası 1994 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Kapatma kararı, 13 Mayıs günü uygulamaya sokuldu. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan dava, 1993 yılı Kasım ayında İstanbul DGM'de sona ermişti. Kapatma kararının kesinleşmesi üzerine yayını durdurulan Azadi gazetesinin yerine "Denge Azadi" adıyla yeni bir haftalık gazete çıkartıldı. Sahipliğini Behram Alabay'ın, genel yayın yönetmenliğini de Nevin İl'in üstlendiği Denge Azadi gazetesinin ilk sayısı 21 Mayıs günü yayımlandı. Denge Azadi gazetesine yönelik baskı ve saldırılar da Azadi'ye yapılanlardan farklı olmadı. Denge Azadi gazetesinin yayını 1995 yılı Mart ayında İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin aldığı karar sonucunda durduruldu. Bu karar, "gazetenin, Azadi gazetesinin devamı olduğu" gerekçesiyle alındı. Basın Yasası'nın ek 2/2. maddesi uyarınca verilen kararlar birlikte "Denge Azadi gazetesi yasal olmayan bir yayın organı olarak kabul edilmiş" oldu.

Azadi gazetesinin 1. ve 11. sayıları arasında sahipliğini yapan Hikmet Çetin, 2 davada 166 milyon lira para cezasına (kesinleşti) mahkum oldu. Gazetenin 12. ve 86. sayıları arasında sahipliğini yapan İkramettin Oğuz hakkında, ikisi kendi yazısından dolayı olmak üzere 49 dava açıldı. Bu davalardan 16'sı sonuçlandı ve İkramettin Oğuz'a 1 yıl 8 ay hapis, 1 milyar 500 milyon lira para cezası (1 yıl 8 ay hapis ve 450 milyon lira para cezası onaylandı.) verildi. Gazetenin 87. ve 104. sayıları arasında sahipliğini yapan Berham Alabay hakkında ise 15 dava açıldı. Behram Alabay açılan davalardan birinde 100 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de devam eden diğer 14 davada, Berham Alabay hakkında 1 milyar 500 milyon lira para cezası isteniyor.

Azadi gazetesinin 1. ve 71. sayıları arasında yazı işleri müdürlüğünü yapan Sedat Karataş hakkında İstanbul DGM'de 37 dava açıldı. Bu davalardan 13'ü sonuçlandı. Sonuçlanan davalarda 9 yıl 5 ay hapis ve 1 milyar lira para cezasına mahkum olan Sedat Karataş'ın 4 yıl hapis ve 550 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Sedat Karataş hakkında griyabi tutuklama kararı verildi. Gazetenin 72. ve 75. sayıları arasında yazı işleri müdürlüğü yapan Zana Sezen hakkında İstanbul DGM'de açılan 4 davadan 2'si sonuçlandı. Zana Sezen bu davalarda 2 yıl 5 ay 10 gün hapis ve 293 milyon lira para cezasına mahkum oldu. 19 Ekim 1993 tarihinden 28 Aralık 1994 tarihine kadar tutuklu kalan Zana Sezen hakkındaki 2 dava ise devam ediyor. Gazetenin 76. ve 89. sayıları arasında yazı işleri müdürlüğünü yapan Kamuran Oto (griyabi tutuklu) hakkında 13 davada, 10 yıla yakın hapis ve 1 milyar 500 bin lira para cezası, 90. ve 103. sayıları arasında yazı işleri müdürlüğü yapan Cihangir Aslan hakkında da 12 davada 10 yıla yakın hapis ve 1 milyar lira para cezası isteniyor. Gazetenin son sayısının (104) yazı işleri müdürlüğünü yapan Bilal Akdeniz hakkında ise açılmış tek dava bulunuyor.

Azadi gazetesinin Diyarbakır Bürosu 23 Ocak günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, büroda misafir olarak bulunan 2 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar bir süre sonra serbest bırakıldı.

2 Ağustos 1993 tarihinde Bitlis'te gözaltına alınan ve 2 gün sonra tutuklanan, Azadi gazetesinin Tatvan Temsilcisi Beşir Günden, 5 Mayıs günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşma sonucunda tahliye edildi. Beşir Günden, evinde bulunan yayınlar ile yazdığı haberlere kaynaklık eden dokümanlar nedeniyle tutuklanmıştı.

Denge Azadi gazetesinin Diyarbakır muhabiri Cengiz Özsoy, 8 Temmuz günü akşam saatlerinde polis tarafından gözaltına alındı. 25 Temmuz günü Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından serbest bırakılan Cengiz Özsoy, gözaltında bulunduğu 18 gün boyunca askıya alma, elektrik verme, aç bırakma, uyutmama gibi işkence yöntemlerine maruz bırakıldığını söyledi.

Denge Azadi gazetesinin Adana Bürosu 30 Kasım günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, büroda bulunan bazı gazete, dergi ve kitaplar ile gazeteye ait kaset, belge ve arşiv malmemelerine el konuldu, ancak gözaltına alınan olmadı.

Emeğin Bayrağı: 1988 yılında aylık olarak yayımlanmaya başlayan, 1990 yılında 15 günlük, 1994 yılı Temmuz ayında da haftalık olan Emeğin Bayrağı dergi/gazetesi de yoğun baskıyla karşılaşan yayım organlarından biri oldu. Dergi/gazetenin 131 sayısından 99'u toplatıldı. Dergi/gazete yöneticileri hakkında açılan davalarda istenilen hapis cezalarının toplamı 500 yılı, sonuçlanan davalarda verilen hapis cezalarının toplamı ise 25 yılı geçti. Bu cezaların 8 yıl 9 aylık bölümü kesinleşti. Dergi/gazetenin 50 kadar yönetici ve çalışanı gözaltına alındı, işkence gördü, tutuklandı. Sırf 1994 yılında, dergi/gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Tekin, yazı işleri müdürleri Haydar Demir ve Cem Özen ile 4 muhabiri tutuklandı, 2 bürosu basıldı.

Emeğin Bayrağı dergi/gazetesi, daha önceki yıllarda verilen kapatma kararlarının onaylanarak uygulamaya sokulması üzerine 1994 yılında sık sık yayımına ara verdi. Örneğin; dergi hakkında verilen 3 günlük kapatma cezası Nisan ayında onaylandı ve dergi 3 gün kapalı kaldı. Bunun ardından 8 Temmuz günü, 99. özel sayıdan dolayı verilen 15 günlük kapatma cezası uygulamaya sokuldu. Bu cezanın sona erdiği gün, gazete hakkında 25 Haziran 1993 tarihli 93. sayısında yayımlanan yazılar nedeniyle verilen 15 günlük başka bir kapatma cezası gündeme geldi. Bu yeni ceza nedeniyle, gazete önce açıldı, ancak aynı anda hazırlanan bir tutanakla yeniden kapatıldı. Gazete hakkında verilen kapatma cezalarının uygulanmasına Eylül ayında da devam edildi.

Emeğin Bayrağı gazetesi, Eylül ayı sonunda yayımına son verdi. Aynı günlerde "İşçinin Yolu" adlı dergi de yayımını kendi isteğiyle durdurdu. Bu iki yayım organını çıkartanlar, 8 Ekim gününden itibaren "Atılım" adlı yeni bir haftalık gazete yayımlamaya başladı. Atılım gazetesi de yıl sonuna değin benzer baskılara maruz kaldı. Gazetenin 1994 yılında çıkan 13 sayısının tümü toplatıldı. Hatta gazete tarafından 1995 yılı için hazırlanan takvim, bile toplatılmaktan (İstanbul DGM tarafından) kurtulamadı. Toplatma kararı, "takvimdeki fotoğraflarda yasadışı örgütlerin övüldüğü" iddiasıyla verildi.

9 Ocak günü HBB televizyonunun İstanbul'daki merkezi önünde, televizyonu kuran holdinge ait bir fabrikada çalışan işçilerinin ücretlerini alamadıkları için yaptıkları gösteriyi izleyen Emeğin Bayrağı muhabirleri Mustafa Engin ve Dilaver Peker, özel koruma görevlilerinin saldırısına uğradı. İşçilerle görüşürken saldırıya uğrayan 2 muhabir, polislerin gözü önünde tartaklandı ve hakarete uğradı.

Emeğin Bayrağı dergisinin yazı işleri müdürlerinden Bülent Genç'e derginin 92. sayısındaki yazılar nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası Nisan ayında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Aynı kararla, dergi hakkında verilen 3 günlük kapatma cezası da onaylandı. "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılan dava, 19 Kasım 1993 tarihinde İstanbul DGM'de sona ermişti.

Emeğin Bayrağı gazetesinin Gaziantep Temsilcisi Hüseyin Çapartaş ile gazetenin dağıtıcısı Servet Demirpençe, 8 Ağustos günü Gaziantep'deki bir cenaze töreninde polis tarafından gözaltına alındı. Hüseyin Çapartaş 12 Ağustos günü tutuklandı ve 2 ay tutuklu kaldı.

Emeğin Bayrağı gazetesinin Adana Bürosu, 29 Ağustos günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, büroda bulunan kitap, gazete, fotoğraf ve resimlerin büyük bir bölümüne el konuldu, ancak gözaltına alınan olmadı.

Atılım gazetesinin Adana muhabirleri Mahmut Karadağ ve İbrahim Yardımcı, 11 Ekim sabahı bir haber nedeniyle gittikleri Adana'nın 19 Mayıs mahallesinde gözaltına alındı. Adana Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen 2 gazeteci aynı günün akşamı serbest bırakıldı. Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, gözaltına alınanlara işkence yapıldığı belirtilerek, "Muhabirlerimize yasadışı örgüt üyesi muamelesi yapılmıştır. Bu durum devletin sosyalist basma bakış açısını ortaya çıkarmaktadır." denildi.

Mücadele: 1992 yılından itibaren haftalık olarak yayımlanan Mücadele dergisi de ağır baskıyla karşılaşan yayın organları arasında yer aldı. Derginin, verilen kapatma kararları nedeniyle yayımını durdurmak zorunda kaldığı 1994 yılı Ekim ayına kadar çıkan 114 sayısından 101'i toplatıldı ve dergi yöneticileri hakkında 150 kadar dava açıldı. Sonuçlanan davalarda dergi yöneticilerine hapis ve para cezaları verildi. Bu cezaların büyük bölümü onaylandı.

Derginin sahibi Gülten Şeşen'in onaylanan para cezalarının toplamı 1 milyar, yazı işleri müdürleri Namık Kemal Cıbaroğlu ve Erdoğan Yaşar Kopan'ınkiler ise 500'er milyon lirayı geçti. Derginin üçüncü yazı işleri müdürü Cafer Çakmak'ın 1994 yılında onaylanan hapis cezalarının toplamı ise 2 yıl 6 ay oldu. Bu arada derginin Gaziantep Temsilcisi Hüseyin Solak ile Samsun Temsilcisi Fatma Hülya Tungan'a "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla 12 yıl 6'şar ay hapis cezası verildi. Diyarbakır Temsilcisi Sakine Fidan ise Diyarbakır'daki demokratik kitle örgütlerinin 1993 yılında yaptığı bir basın açıklamasına katılmış olması nedeniyle 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

Mücadele dergisi, hakkındaki kapatma cezalarının uygulamaya sokulması üzerine 1994 yılında ancak 36 sayı çıkabildi. Dergi, onaylanan cezalar (tümü 15 günlük arayla yayım yapılan 1991 ve 1992 yıllarına ilişkin) nedeniyle 5 ve 20 Mayıs ile 14 ve 24 Temmuz günleri arasında kapalı kaldı. Toplam 5 ay 5 günlük 7 ayrı kapatma cezasının 17 Ekim gününden itibaren peşpeşe uygulamaya sokulması üzerine dergi artık yayımlanamaz oldu.

Derginin pek çok bürosu polis tarafından basıldı, (*) tahrip edildi, yayım ve benzeri dokümanlarına el konuldu, 100'den fazla yöneticisi, çalışanı ve gönüllü muhabiri gözaltına alındı, işkence gördü, 24'ü ise tutuklandı. Derginin Yazı İşleri Müdürü Cafer Çakmak (2 kez) ile Diyarbakır Temsilcisi Sakine Fidan (1993 yılında tutuklandı), Gaziantep Temsilcisi Hüseyin Solak (1993 yılında tutuklandı), Ankara Temsilcileri Burhan Kardeş, Serdar Gelir, Aysel Bölücek, Samsun Temsilcisi Fatma Hülya Tungan, Konya Temsilcisi Özgür Güdenoğlu, Zonguldak Temsilcisi Sadık Çelik, Bursa Temsilcisi Veysel Şahin, Antakya Temsilcisi Ali Yolcu ve Mersin Temsilcisi Ahmet İbili tutuklananlar arasında yer aldı.

11 Ocak günü Bolu'nun Mengen ilçesi Gökçesu kasabasında Mücadele dergisi satan Birdal Tuncer ve Hülya Kazancı adlı 2 genç, "şüpheli şahıs oldukları" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alındı. Birdal Tuncer ve Hülya Kazancı 4 saat sonra serbest bırakıldı. Aynı gün Bolu'nun Mudurnu ilçesinde de Mücadele dergisi satan İnan Pehlivan ve Özgür Özkan adlı kişiler polis tarafından 5 saat gözaltında tutuldu.

Mücadele dergisinin Eskişehir muhabiri Muhittin Erdoğan, 13 Ocak günü yapılan memur eylemlerini izlerken polis tarafından gözaltına alındı. Muhittin Erdoğan 4 saat sonra serbest bırakıldı.

(*) Adana Bürosu 8 Şubat, 12 Temmuz, 29 Eylül, 12 Ekim ve 2 Aralık, Antakya bürosu 22 Şubat, 2 Mart ve 23 Ekim, Sivas Bürosu 7 Şubat ve 19 Şubat, Elazığ Bürosu 28 Haziran ve 6 Ekim, Gaziantep Bürosu 28 Nisan ve 4 Temmuz, Kocaeli Bürosu 6 Haziran, Bolu Bürosu 25 Mart, Tunceli Bürosu 9 Mart, Ankara Bürosu 12 Ocak, Samsun Bürosu 23 Nisan günleri polis tarafından basıldı.

Ocak ayında Malatya ile Malatya'nın Akçadağ ilçesi Dumuklu köyünde polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda aralarında Mücadele dergisinin Malatya muhabiri Hanım Harman'ın da bulunduğu 30 kişi gözaltına alındı. Malatya Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan bu kişilerden aralarında Hanım Harman'ın da bulunduğu 13'ü, 4 Şubat günü tutuklandı. Hanım Harman 1995 yılında 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.

Mücadele dergisinin Diyarbakır muhabiri Fikret Egili, 8 Şubat günü gazete bayilerine dergi dağıtırken polis tarafından gözaltına alındı. 5 saat gözaltında kalan Fikret Egili, polisler tarafından dövüldüğünü ve hakarete maruz kaldığını söyledi. Derginin Diyarbakır'daki diğer muhabirleri Bedii Yıldız ve Özkan Açıktepe ise 29 Nisan gecesi, kaldıkları evi basan polisler tarafından gözaltına alındı. Bedii Yıldız ve Özkan Açıktepe bir süre sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı.

Mücadele dergisinin Antakya muhabiri Metin Alhas, 22 Şubat günü polis tarafından gözaltına alındı ve işkence gördü. Metin Alhas, 2 Mart, 7 Nisan ve 23 Ekim günleri de gözaltına alındı. Metin Alhan 23 Ekim günü gözaltına alındıktan sonra muhabir arkadaşı Gülcan Sarıoğlu ile birlikte tutuklandı. Gülcan Sarıoğlu da 2 Mart ve 7 Nisan günleri gözaltına alınmıştı.

Mücadele dergisinin Kırşehir Temsilcisi Aysel Bölücek, 5 Nisan günü, bürodan çıktuktan sonra, polis tarafından gözaltına alındı. 7 Nisan günü serbest bırakılan Aysel Bölücek, gözaltında fiziki ve psikolojik işkence gördüğünü bildirdi. Aysel Bölücek, Nisan ayı içinde dergi satarken, Halim Yurtoğlu adlı muhabir arkadaşı ile birlikte bir kez daha gözaltına alındı. Daha sonra derginin Ankara Temsilcisi olan Aysel Bölücek, 10 Ekim gecesi Ankara'nın Tuzlucaayır semtindeki evini basan polisler tarafından kardeşi Hasan Bölücek ile birlikte gözaltına alındı. Hasan Bölücek 2 gün sonra serbest bırakıldı, Aysel Bölücek ise tutuklandı. Gözaltında işkence gören Aysel Bölücek'in bu durumu, o sırada Türkiye'de bulunan Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) tarafından saptandı.

Mücadele dergisinin Adana muhabirleri Murat Kırsoy ve Bülent Ecevit Özdemir, 26 Nisan günü polis tarafından gözaltına alındı. Murat Kırsoy ve Bülent Ecevit Özdemir serbest bırakıldıktan sonra gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Bülent Ecevit Özdemir 1 Mayıs ve 2 Ağustos, Murat Kırsoy da 30 Temmuz günleri polis tarafından yine gözaltına alındı. Adana muhabirleri Handan Ekicibil, Necati Önder (daha sonra tutuklandı) ve Ayten Öztürk de 1994 yılında gözaltına alınan dergi çalışanları arasında yer aldı.

Mücadele dergisinin Eskişehir muhabiri Hamit Akyüz, 28 Mayıs gecesi Manisa'nın Salihli ilçesinde, Yüksel Demir adlı MHP üyesi tarafından bacağından tabancayla vurularak yaralandı. Olay sırasında Hamit Akyüz'ün yanında bulunan arkadaşı Tuncer Sucu da dövüldü. Olaydan sonra gözaltına alınan Yüksel Demir tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Mücadele dergisinin Gaziantep muhabiri Zeynep Korkmaz, 6 Haziran günü "Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun Gaziantep'de verdiği konserden sonra 2 gün gözaltında tutuldu. Zeynep Korkmaz serbest bırakıldıktan sonra 4 Temmuz günü yeniden gözaltına alındı ve bu kez tutuklandı. 3 ay tutuklu kalan Zeynep Korkmaz tahliye olduktan sonra 7 Kasım günü yeniden gözaltına alındı.

26 Haziran günü Elazığ'ın Bağlar ve Fevzi Çakmak mahallelerinde Mücadele dergisi satan Osman Kılıç, Hıdır Gündüz, Hakan Güler, Sultan Güler ve Erdal Ertaş adlı 5 kişi polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar önce Fevzi Çakmak Polis Karakolu'na, oradan da Elazığ Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Elazığ Emniyet Müdürlüğü'nde hakarete maruz kalan ve ölümle tehdit edilen 5 kişi, 9 saat sonra serbest bırakıldı. 28 Haziran günü gereksiz

olarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen, derginin Elazığ muhabiri Dilek Pulat da 4 saat gözaltında tutuldu. 1994 yılının ikinci yarısında Mücadele dergisinin Elazığ muhabiri Osman Kılıç 3 kez, Hıdır Gündüz ve Hakan Güler ise 2'şer kez polis tarafından gözaltına alındı. Hakan Güler ikinci gözaltına alınışından sonra 14 Aralık günü tutuklandı.

Mücadele dergisinin Mersin muhabirleri Kadir Dara 10 Ekim ve 5 Kasım, Recep Gedik ise 29 Ekim günü polis tarafından gözaltına alındı, Kadir Dara ve Recep Gedik Kasım ayında tutuklandı. Derginin Samsun muhabirleri Özlem Türk ve Nilgün Teztemur da Ekim ayında bir süre gözaltında tutuldu.

Mücadele, Halkın Gücü, İşçi Hareketi ve Devrimci Gençlik dergilerinin İstanbul'daki merkezleri (hepsi aynı binada) 24 Kasım günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, bürolarda bulunan, söz konusu dergilerin 33 çalışmanı (8'i Mücadele dergisinden) gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 10'u 25 Kasım gecesi serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan Mehmet Ağız, gözaltında kendisine ve diğer gözaltına alınanlara işkence yapıldığını bildirdi. 6 Aralık günü DGM'ye çıkarılan 23 kişiden Devrimci Gençlik muhabiri Havva Suiçmez, İşçi Hareketi Dergisi Yazı İşleri Müdürü Mehmet Akdemir ve Halkın Gücü muhabiri Mirali Demir tutuklandı, 20'si ise serbest bırakıldı. Serbest bırakılanların arasında bulunan Mücadele dergisinin karikatüristi Tarık Tolunay ile muhabirler Bülent Bağcı ve Ufuk Dağbay gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Gerçek: Baskıyla karşılaşan yayın organlarının bir diğeri de haftalık olarak yayımlanan Gerçek dergisi (28 Ocak 1995 tarihinde yayımına son verdi.) oldu. Derginin 1994 yılı sonuna kadar çıkan sayılarından 29'u toplatıldı. Derginin bazı muhabirleri gözaltına alındı, saldırıya uğradı, dövüldü. Dergi sorumluları hakkında İstanbul DGM ile İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde toplam 65 dava açıldı. Sonuçlanan davalarda derginin uzun süre sahipliğini üstlenen Avukat Kamil Tekin Sürek 921 milyon lira para, yazı işleri müdürleri Yücel Özdemir 9 yıl 7 ay hapis ve 930 milyon lira para, Pelin Şener 3 yıl 5 ay hapis ve 362 milyon lira para, Genel Yayın Yönetmeni İsmail Kayhan ise 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. Yücel Özdemir, cezalarının kesinleşmesi üzerine cezaevine girmek yerine yurtdışına gitmeyi tercih etti.

Gerçek dergisinin Tunceli muhabiri Hıdır Güyıldar 11 Ocak günü polis tarafından gözaltına alındı ve 20 Ocak günü tutuklandı. Gözaltında işkence gördüğünü açıklayan Hıdır Güyıldar, avukatlarının itirazı üzerine 9 Şubat günü tahliye edildi. Daha sonra derginin Ankara Bürosu'nda çalışmaya başlayan Hıdır Güyıldar, 14 Nisan günü Ankara Milli Eğitim Bakanlığı önünde yapılan bir gösteriyi izlerken polis tarafından dövülerek yaralandı. Bu olay nedeniyle Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Hıdır Güyıldar'a "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

Gerçek dergisinin Diyarbakır Bürosu 9 Şubat günü polis tarafından basılarak arandı ve bürodaki çok sayıda dokümana el konuldu. Diyarbakır Bürosu 15 Ağustos günü ikinci kez polis tarafından basıldı ve derginin muhabirleri Hacı Denizhan ile Şükran Erdem dövülerek gözaltına alındı. 8 saat sonra serbest bırakılan 2 gazeteci, gözaltında buldukları süre içinde polis ajanı olmaya zorlandıklarını ve tehdit edildiklerini bildirdiler. Baskın sonucunda, büroda bulunan bazı eşyalar tahrip oldu, arşive el konuldu ve büronun duvarları hasar gördü. Gerçek Dergisi Genel Yayın Yönetmeni İsmail Kayhan yaptığı açıklamada "Hacı Denizhan maruz kaldığı darbelerden dolayı evinde yatmaktadır. 16 Ağustos günü büroya giden muhabirimiz Şükran Erdem binayı ablukaya alan polisler tarafından içeriye sokulmamış ve tehdit edilerek bölgeden uzaklaştırılmıştır. Muhabirlerimizin çalışmasına engel olunmaktadır. Muhabirlerimiz ve yakınları tehdit altındadır." dedi.

Gerçek Dergisinin Adana Bürosu 11 Şubat günü polis tarafından basılarak arandı. 5 saat süren arama sonucunda, büroda bulunan tüm fotoğraf, belge ve yayınlara el konuldu. Gerçek Dergisi Genel Yayın Yönetmeni İsmail Kayhan, büronun keyfi olarak basıldığını ve arama sırasında ciddi hasar meydana geldiğini bildirdi.

Özgür Karadeniz: Trabzon'da aylık olarak yayımlanan "Özgür Karadeniz" adlı yerel gazete de yoğun baskı ve saldırılarla karşılaşan bir yayın organı oldu. Gazetenin tüm sayıları toplatıldı ya da hakkında dava açıldı. Gazetenin merkezine bombalı ve silahlı saldırılar düzenlendi. Gazetenin çalışanları en az bir kez gözaltına alındı, işkence gördü.

Özgür Karadeniz gazetesinin muhabirlerinden Ufuk Dağbay, maaşlarının verilmemesini protesto eden belediye işçilerinin 22 Ağustos 1993 tarihinde Trabzon'da düzenledikleri gösteriyi izlerken polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. "Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla sorgulanan Ufuk Dağbay, 28 Ağustos 1993 tarihinde mahkeme tarafından serbest bırakıldı. 19 Kasım 1993 akşamı da gazetenin Çarşı mahallesi Uzun Sokak'ta bulunan merkezine kimliği belirsiz kişiler tarafından tabancayla ateş edildi. Ölen ya da yaralananın olmadığı silahlı saldırıda büronun camları kırıldı. Gazetenin merkezi 19 Ocak günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda gazetenin yazı işleri müdürü Mehmet Devrim Uçar ile Ali Şahin Kuzucu ve Süleyman Celep adlı 2 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar bir gün sonra serbest bırakıldı. Merkeze 2 Ekim gecesi de kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Patlama sonucunda büroda ve çevredeki binalarda hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Özgür Karadeniz gazetesinin maruz kaldığı baskı ve saldırıları değerlendiren gazete yöneticisi Kemal Evciman, gazeteyi 15 günlük periyodla yayımlamayı hedeflemelerine karşın olanaksızlıklar ve baskılar nedeniyle ancak aylık olarak çıkartabildiklerini söyledi. Artvin'den Zonguldak'a kadar tüm Karadeniz'de elden dağıtım yaptıklarını anlatan Kemal Evciman, 2 bin gazete bastıklarını ve tümüne yakınını sattıklarını belirtti. Yerel gazete olmaları nedeniyle maruz kaldıkları saldırıları kamuoyuna yeterince duyuramadıklarına dikkat çeken ve Türkiye'de muhalif gazetecilik yapmanın zorluklarına değinen Kemal Evciman, "Hergün onlarca insanın katledildiği bir ülkede gazeteci olmak hiç kuşkusuz çok daha önemlidir. Susmak elbette hiçbir basın ahlakına uymaz. Halkın yanında olmak, halkın gözü kulağı olmak bedel ister. Bazen bu bedel can verme bile olsa." dedi.

Diğer saldırılar

2 Ocak akşamı Diyarbakır'da aralarında bir gece kulübü ile "Söz" adlı yerel gazetenin merkez bürosunun da bulunduğu bazı binalara PKK militanları tarafından bombalı ve silahlı saldırılar düzenlendi. Söz gazetesine karşı düzenlenen saldırıda 2'si polis 4 kişi yaralandı. Saldırıya katılan PKK militanlarından 2'si polisle girdiği silahlı çatışmada öldü.

Devrim dergisinin Zonguldak Temsilcisi Burhan Çoroğlu 5 Ocak günü Zonguldak'ta, yazarı Haluk Yurtsever ile dergi çalışanı Sabri İpekçi ise 8 Ocak günü İstanbul'da polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 17 Ocak günü Ankara DGM tarafından serbest bırakıldı.

Özgür Gelecek dergisi'nin Ankara bürosuna 12 Ocak akşamı polis tarafından yapılan baskıda aralarında Özgür Gelecek dergisi muhabiri Nebahat Polat'ın da bulunduğu 6 kişi gözaltına alındı. Aynı akşam derginin Ankara Temsilcisi Badegül Atav'ın evini de basan polisler, Badegül Atav ile dergi yöneticisi Kamil Eser'i de gözaltına aldı. Badegül Atav ile Kamil Eser daha sonra serbest bırakıldı, Nebahat Polat ise tutuklandı.

Alternatif dergisinin İstanbul'daki merkezine 12 Ocak akşamı polis tarafından yapılan baskında derginin yayın yönetmeni Fahrettin Dülçek ve yazı işleri müdürü Ahmet Köksal gözaltına alındı. 18 Ocak günü tutuklanan Fahrettin Dülçek, 19 Ağustos günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

13 Ocak günü saat 11.00 sıralarında Sabah gazetesinin İstanbul Cağaloğlu'ndaki bürosuna kimliği belirsiz bir kişi tarafından el bombası atıldı. Bürodaki bir pencerenin pervazına çarparak sokağa düşen bombanın patlaması sonucunda çevrede hasar meydana geldi, ancak ölen ya da yaralanan olmadı.

Maaşlarına yapılan zammı yetersiz bulan ve grevli, toplu sözleşmeli sendikal hak isteyen memurların 13 Ocak günü Ankara'da yapmak istediği gösteri, polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Gösteri için öğle saatlerinde Kızılay'da toplanan memurlar, polis tarafından toplanarak ve tekmelenerek dağıtıldı. Olayları izleyen Ulusal Basın Ajansı muhabiri Evin Güvendik ile Cumhuriyet gazetesi muhabiri Güneş Gürson polis tarafından dövüldü. Polisin olaylar sırasındaki tavrı büyük tepkilere yol açtı.

30 Ocak günü Atatürkçü Düşünce Derneği tarafından düzenlenen bir toplantıyı izleyen Beklenen Vakit gazetesi muhabiri Turgay Güler, dernek yetkilileri tarafından tartaklandı. Turgay Güler'in fotoğraf makinesi ile teybini de kıran dernek yetkilileri, gazeteciyi "Bir daha toplantımıza gelerseniz sizi gebertiriz." diyerek tehdit ettiler.

Nokta dergisinin Genel Yayın Yönetmeni Ayşe Önal ile muhabiri Figen Turna, derginin 30 Ocak 1994 tarihli sayısındaki bir haber nedeniyle kendilerine sinirlenen Uğur Çakıcı (yeraltı dünyasının ünlü adlarından Dündar Kılıç'ın kızı, Alaattin Çakıcı'nın ise eşi) adlı kadın tarafından öldürülmek istendi. Ayşe Önal ve Figen Turna, 3 Şubat gecesi meydana gelen olayda, Uğur Çakıcı'nın sıkıdığı ilk kurşunun boşa gitmesi ve daha sonra tabancanın tutukluk yapması üzerine ölümden kurtuldu. Ayşe Önal yaptığı açıklamada, Uğur Çakıcı'nın kendilerini konuşmak üzere, tedavi gördüğü hastaneye çağırıldığını belirterek, hastanede planlı bir tuzakla karşılaştıklarını söyledi.

5 Şubat günü İstanbul Ümraniye'de düzenlenen bir cenaze törenini izleyen Aydınlık gazetesi muhabiri Nevzat Yılmaz ile Gerçek dergisi muhabirleri Metin Göktepe ve Seher Karataş polis tarafından dövülerek gözaltına alındı, gazetecilerin fotoğraf makinaları kırıldı, filmlerine el konuldu. 12 saat gözaltında tutulan gazeteciler, götürüldükleri Ümraniye Emniyet Amirliği'nde de uzun bir süre dövüldü. Serbest bırakıldıktan sonra doktor kontrolünden geçen Nevzat Yılmaz'ın gözleri ve yüzü başta olmak üzere vücudunun birçok yerinde darp izleri tespit edildi. Dövülen gazeteciler savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Sabah gazetesi Cizre muhabiri Ramazan İmrak'ın büro olarak kullandığı, Cizre'deki işyeri 6 Şubat günü polis tarafından basıldı. Polislerin keyfi olarak büroyu bastığını bildiren Ramazan İmrak, "Yaptıkları aramada piyasada serbestçe satılan bir Kürtçe kaset dışında bir şey bulamadılar. Beni daha sonra büronun arkasında bulunan Tapu Kadastro Müdürlüğü'ne götürüp dövdüler. Neden böyle bir şey yaptıklarını sormam üzerine bana, "Sen bize bir şey soramazsın, herşeyi biz sorarız." diye karşılık verdiler." dedi.

Alnteri dergisinin İzmir Bürosu 21 Şubat günü polis tarafından basıldı. Baskına daha önce gözaltına alınan, derginin İzmir Temsilcisi Halime Özçelik ile birlikte gelen polisler, o sırada büroda bulunan 5 kişiyi 2 saat süreyle gözaltında tuttular. Gözaltında tutulan kişiler, derginin aranmasıyla ilgili tutanağı imzalamayan Halime Özçelik'in, yanlarında dövüldüğünü bildirdiler.

28 Şubat günü İzmir'de lise öğrencileri tarafından düzenlenen "Paralı Eğitime Hayır" eylemini izleyen Aydınlık gazetesi muhabiri Eylem Sürer Kaya ile Yeni Asır gazetesi muhabiri Deniz Sütçü polis tarafından gözaltına alındı. 2 gazeteci, 1 Mart günü serbest bırakıldı.

Sabah gazetesi köşe yazarı Hıncal Uluç, 4 Mart sabahı İstanbul'un Levent semtindeki bir benzin istasyonunda silahlı bir kişinin açtığı ateş sonucunda vurularak yaralandı. Sağ bacağına isabet eden 2 kurşun sonucunda yaralanan Hıncal Uluç, uzun süre hastanede tedavi gördü. Hıncal Uluç'un yeraltı dünyasının ünlü isimlerinden Alaattin Çakıcı'nın adamları tarafından, yazdığı bir yazı nedeniyle vurulduğu bildirildi. Olayla ilgili olarak gözaltına alınan İbrahim Türk ve Barbaros Günalan adlı 2 kişi 7 Mart günü tutuklandı, Alaattin Çakıcı hakkında da gıyabi tutuklama kararı verildi.

Başbakan Tansu Çiller'in seçim gezisini izleyen gazeteciler 16 Mart günü Antalya Havalalanı'nda polis tarafından dövüldü. Tansu Çiller'i izleyecek olan gazetecilere tahsis edilen helikopterin yetersiz olması nedeniyle başlayan tartışmaya müdahale eden polisler tarafından dövülen gazetecilerden bazıları hafif şekilde yaralandı. Dövülen gazetecilerin adları şöyle: "Tacettin Vural (Flaş TV), Özbey Özay (Flaş TV), Serdar Cebe (Kanal D), Hasan Polat (Günaydın), Ertuğrul Onursal (Türkiye), Turgut Yılmaz Güven (DYP Basın Müşaviri)". Gazetecilerin Antalya Emniyet Müdürü Mete Altan'ın verdiği emir sonucunda dövüldüğü bildirildi.

Newroz bayramı süresince yaşanabilecek olayları Spiegel Televizyonu adına izlemek üzere Almanya'dan Türkiye'ye gelen Michegel Enger, Hans Peter Wermar ve Corina Guttsaadl adlı üç gazeteci, 19 Mart günü Tatvan'da sivil polisler tarafından dövüldü.

21 Mart günü, Adana'nın Şakirpaşa mahallesinde Newroz Bayramı nedeniyle yapılan izinsiz bir gösteriyi izleyen Alman ARD Televizyonu kameramanı Gabriele Ohl ile Ali Berber ve Mehmet Alan adlı 2 gazeteci, polis tarafından 2 saat gözaltında tutuldu.

22 Mart sabahı, Hürriyet gazetesinin İstanbul Çağaloğlu'ndaki bürosuna Nurullah Koç adlı kişi tarafından tabancayla ateş edildi. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırıda büronun camları kırıldı. Siyasal yönü olmayan saldırıya, Hürriyet gazetesinin 20 Mart 1994 tarihli sayısında yer alan, Nilüfer Şatana adlı avukatın öldürülmesiyle ilgili haberin yol açtığı bildirildi.

Çağdaş Gazeteciler Derneği Güney Marmara Şubesi'nin, Bursa Kültürpark içindeki lokaline 24 Mart gecesi bomba atıldı. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırı sonucunda lokalde hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüt üstlendi. Lokale bomba atan Cem Eker adlı militan, olaydan kısa süre sonra, yanındaki başka bir bombanın patlaması sonucunda yaralandı ve bunun üzerine polis tarafından yakalandı. İstanbul DGM'de yargılanan Cem Eker, 1995 yılında 18 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Söz konusu lokal 22 Ağustos 1993 gecesi de bombalanmış ve olayda Tamer Yüksel adlı kişi yaralanmıştı. Yapılan araştırma sonucunda lokalin İBDA-C militanları tarafından "içki içildiği" için bombalandığı ortaya çıkmıştı.

Kütahya Belediye Başkanlığı'na seçilen Süleyman Can'ın göreve başlaması nedeniyle 31 Mart günü yapılan töreni izleyen Cumhuriyet gazetesi muhabiri Ali Kehribar, Halit Balta adlı ilkokul müdürünün saldırısına uğradı. Olaydan sonra hakkında soruşturma açılan Halit Balta görevden alındı. Kütahya 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Halit Balta, 1 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ali Kehribar 14 Aralık günü de Halit Balta'nın saldırısına uğradı. Kütahya Müftülüğü önünde meydana gelen olayda hafif şekilde yaralanan Ali Kehribar, bu nedenle "bir gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı ve savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Çorum Meslek Yüksek Okulu'nda okuyan öğrencilerin "can güvenliklerinin sağlanması" isteğiyle 5 Nisan günü yaptığı yürüyüş polis tarafından zor kullanılarak engellendi ve öğrenciler dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında, Çorum'da yerel yayın yapan "Hitit TV" adlı televizyon kuruluşunun kameramanı ile Cumhuriyet gazetesi muhabiri Rıza Özdemir polis tarafından tartaklandı. Kameramanın çektiği filme ve Rıza Özdemir'in notlarına el konuldu.

Ardahan'da yayımlanan "Yeni Doğu Anadolu" adlı yerel gazetenin sahibi Fakir Yılmaz, 8 Nisan günü polis tarafından gözaltına alındı. Gazetede yer alan "İnsanlar ve Yalnız Çam" başlıklı yazı nedeniyle gözaltına alınan Fakir Yılmaz 3 saat sonra serbest bırakıldı.

14 Nisan günü Ankara'daki Milli Eğitim Bakanlığı önünde gösteri yapmak üzere toplanan üniversite öğrencileri polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Öğrencilerin dağıtılması sırasında olayı izleyen gazetecilerden Kanal D Televizyonu muhabiri Metin Uca yere yatırılarak tekmelendi. Metin Uca'yı kurtarmaya çalışan Aydınlık gazetesi muhabiri Sinan Onuş da polis tarafından dövüldü. Ayrıca olayı görüntüleyen Ferhat Yalçınler adlı kameraman ile Hıdır Güylü, Kenan Tümer ve Galip Rıdvanoğlu adlı gazeteciler tartaklandı.

14 Nisan günü İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü önünde gösteri yapan öğrencilerin dövülerek dağıtılmasını izleyen gazetecilerden Cumhuriyet gazetesi muhabirleri Ahmet Şık ve Hatice Tuncer polislerin saldırısına uğradı. Olayda polisler tarafından coplarla dövülerek yaralanan Ahmet Şık ve Hatice Tuncer hastaneye kaldırıldı. Yarası hafif olan Hatice Tuncer ilk müdahale yapıldıktan sonra taburcu edilirken, beyin kanaması geçirme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Ahmet Şık bir süre hastanede tedavi gördü.

İnterstar televizyonunun sahibi Kemal Uzan hakkında açılan bir davanın 25 Nisan günü İstanbul 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmasını izlemek isteyen Flash TV muhabiri Aydın Baylan ile Türkiye gazetesi muhabiri Musa Hayal, Kemal Uzan'ın özel korumaları ve avukatı tarafından tartaklandı. Aydın Baylan ve Musa Hayal olaydan sonra yaptıkları açıklamada, "Salona girmek isteyince kapıda bekleyen korumalar ve Avukat Zülfü Soytürk tarafından engellendik. Korumalara gazeteci olduğumuzu ve duruşmanın aleni olduğunu söyledik. Ancak bizi dinlemeyen korumalar tarafından tartaklandık. Bunun üzerine durumu duruşma salonundaki Yargıç Mehmet Şen'e iletmek istedik. Ancak yargıç bizi tersledi ve salondan dışarıya çıkardı." dediler.

1 Mayıs günü Ankara ve İstanbul'da yapılan gösteriler sonrasında çıkan olayları izleyen gazeteciler polis tarafından dövüldü ya da engellendi. Ankara'daki olayda özel bir televizyon kanalının (Flash TV) muhabirlerinden Banu Mertiyürek sivil bir polis tarafından dövüldü. Tartaklanan Salih Peker adlı kameramanın ise görüntü kasetlerine el konuldu. Ayrıca Şahin Balkız adlı başka bir kameraman da üzerine saldırtılan bir polis köpeği tarafından ısırıldı. İstanbul'daki olay sırasında da Ergün Erdil, Alptekin Aydoğan ve Bengi Morgül'den oluşan televizyon ekibi bir süre gözaltında tutuldu. Gözaltına alınanlar, çektikleri görüntülerin bulunduğu kasetlere el konulduktan sonra serbest bırakıldı.

Medya Güneşi ve Barikat dergileri ile Alınteri gazetesinin Adana büroları 9 Mayıs günü polis tarafından basılarak arandı. Arama sonucunda bürolarda bulunan çok sayıda yayın ile bazı belgelere el konuldu. Büro baskınları sırasında gözaltına alınan olmadı, ancak Medya Güneşi dergisinin bürosunda, duvarda asılı olan bazı fotoğraf ve resimler tahrip edildi. Medya Güneşi dergisinin Adana Temsilcisi Ramazan Çetin, polislerin büroda 4 saat karakol kurduklarını, dergi arşivine el koyduklarını ve büroya hasar verdiklerini belirterek, "Yapılan hukuk dışı davranışı kınıyoruz." dedi.

Trabzon'a bağlı Şalpazarı kasabasında yayımlanan "Yeni Şalpazarı" adlı yerel gazetenin sahibi Turgay İkinci, yayımlanan bir haber nedeniyle eski Belediye Başkanı Hasan Cengiz'in oğlu Kamil Cengiz'in saldırısına uğradı. 8 Haziran günü meydana gelen olayda Kamil Cengiz tarafından tartaklanan Turgay İkinci, ölümlü tehdit edildi.

Balıkesir'in Bandırma ilçesinde yayımlanan "İlk Haber" adlı yerel gazetenin yazarı Hüsnü Ulu (31), 3 Temmuz akşamı Mehmet Pravadalı adlı kişi tarafından iki ayağından vurularak yaralandı. Mehmet Pravadalı, Hüsnü Ulu'yu vurduktan sonra kaçtı.

6 Temmuz sabahı, "Beklenen Vakit" adlı radikal İslamcı gazetenin İstanbul Aksaray Küçük Langa Caddesi üzerindeki bürosuna, kimliği belirsiz kişiler tarafından saatli bomba bırakıldı. Bomba, durumun fark edilmesi üzerine olay yerine gelen polisler tarafından patlamadan imha edildi. Bombanın kim tarafından konulduğuna ilişkin bir bilgi elde edilemedi.

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın 11 Temmuz günü İstanbul Beykoz'da yaptığı geziyi izleyen gazeteciler bir grup partilinin saldırısına uğradı. Olayda özel bir televizyon kuruluşunda (ATV) görev yapan Kemal Batu adlı kameramanın kafası yarıldı ve bazı gazeteciler tartaklandı.

Tahkim Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Saka, akrabalarını ziyaret için gittiği Kastamonu'nun İnebolu ilçesinde 13 Temmuz günü polis tarafından gözaltına alındı. Bir süre karakolda tutulan Mustafa Saka, Sivas olaylarına karışıp karışmadığının araştırılması için fotoğrafı çekildikten sonra İnebolu dışına çıkmaması koşuluyla serbest bırakıldı.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nden batıya göç eden Kürtlerle ilgili olarak program hazırlamak üzere İsviçre'den Türkiye'ye gelen, 6 kişilik bir televizyon ekibi, 17 Temmuz sabahı Antalya'da polis tarafından gözaltına alındı. Antalya'nın Teomanpaşa mahallesinde yaşayanlarla görüşerek çekim yaptıktan sonra gözaltına alınan 6 televizyoncu aynı gün serbest bırakıldı. Gözaltına alınan televizyoncuların, çektiği görüntülerin içinde bulunduğu kasetlere de el konuldu. Televizyon ekibinin sorumlusu Werner van Gent serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada "İçişleri Bakanlığı'ndan izin almadan çekim yaptıkları" gerekçesiyle gözaltına alındıklarını bildirdi. Bu arada İsviçreli televizyoncuların çekim yaptığı bölgelerde 20 Temmuz günü polis tarafından geniş kapsamlı bir operasyon düzenlendi ve 37 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 36'sı daha sonra serbest bırakıldı, Ali Bayrak adlı kişi ise tutuklandı. Ali Bayrak, televizyoncularla yaptığı görüşme nedeniyle hakarete uğradığını ve işkence gördüğünü bildirdi.

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki olaylarla ilgili olarak program hazırlamak için Türkiye'ye gelen Alman WDR Televizyonu'nun Türkçe Servisi görevlileri Osman Okkan ve Yüksel Uğuzlu 1 Ağustos günü Diyarbakır'da jandarma tarafından gözaltına alındı. Gereksiz olarak gözaltına alınan Osman Okkan ve Yüksel Uğurlu Diyarbakır Jandarma Alay Komutanlığı'nda 20 saat tutulduktan sonra serbest bırakıldı. 2 gazeteci serbest bırakıldıktan sonra yaptıkları açıklamada, Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan'dan çalışabileceklerine dair izin almalarına karşın, bu izni dikkate almayan jandarmalar tarafından gözaltına alındıklarını ancak gözaltında kötü bir muamele ile karşılaşmadıklarını söylediler.

Başbakan Tansu Çiller'in oğlu Mert Çiller'in asker oluşunu görüntülemek isteyen Milliyet gazetesi muhabiri Ufuk Kaptan, Hürriyet gazetesi muhabiri Ebru Küçükaydın ve Anadolu Ajansı muhabiri Necdet Doğruyol, 11 Ağustos günü Kocaeli'nin Karamürsel ilçesinde jandarma tarafından gözaltına alındı. 3 gazeteci, fotoğraf makinelerindeki filmlere el konulduktan sonra serbest bırakıldı.

Hürriyet gazetesinin İstanbul Halkalı'daki matbaası 12 Ağustos gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Ölen ve yaralananın olmadığı bombalı saldırı hasara yol açtı. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "saldırımın PKK militanları tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

Hatay'ın İskenderun ilçesinde yayımlanan "Demokrat" adlı yerel gazetesinin sahibi Ersen Korkmaz, 13 Ağustos günü kimliği belirsiz bir kişi tarafından bıçaklandı. Ağır şekilde yaralanan Ersen Korkmaz, bir süre hastanede tedavi gördü. Ersen Korkmaz'ın, gazetede yayımlanan bazı yolsuzluk haberleri ile ilgili olarak saldırıya uğradığı bildirildi.

Adana'daki Orduevi binası 23 Ağustos günü kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Patlamadan sonra binanın fotoğrafını çekmek isteyen gazeteciler adı öğrenilemeyen bir astsubayın saldırısına uğradı.

Devrim dergisinin İstanbul Bürosu, 25 Ağustos günü polis tarafından basılarak arandı. Aramada büroda bulunan eşya, yayın ve belgeler zarar gördü. Baskın sonrasında, aralarında Özgür Ülke gazetesi yazarı Haluk Yurtsever' in de bulunduğu 9 kişi, 7 saat gözaltında tutuldu.

Aras Kargo şirketinin Ankara'daki merkezini, işten çıkarılmaları üzerine işgal eden 50 kadar işçiyi ziyaret amacıyla 29 Ağustos günü bina önünde toplanan bir grup belediye işçisi jandarma tarafından coplanarak dağıtıldı. İşçilerin dağıtılması sırasında, olayı izleyen özel bir televizyon kanalının (Kanal 6) kameramanı Zihni Oğuzakın ile muhabiri Selim Şahin jandarmalar tarafından dövüldü.

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Toktamış Ateş, İstanbul Beşiktaş'taki bir kitabevinde 6 Eylül günü düzenlediği imza günü sırasında bombayla öldürülmek istendi. Toktamış Ateş'in kitap imzaladığı masanın yanına bırakılan bomba, saati ile ateşleyici mekanizma arasındaki bağlantısızlık nedeniyle patlamadı. Bomba, yazarın kitap imzalamayı bitirmesinden bir saat sonra kitabevi görevlileri tarafından bulundu. Saldırımın sorumluluğunu İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüt üstlendi.

Elazığ'da yayımlanan "Fırat" adlı yerel gazetesinin matbaasına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, matbaa görevlilerinin fark etmesi üzerine 24 Eylül günü imha edildi. Bombanın hangi amaçla ve kim tarafından konulduğu öğrenilemedi.

Gazeteci-Yazar Zübeyir Yetik'in (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Basın Danışmanı) İstanbul Aksaray Millet Caddesi üzerindeki evinin kapısına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 31 Ekim günü saat 20.45 sıralarında patladı. Binada hasara yol açan bombalı saldırının sorumluluğunu "İBDA-C" adlı radikal İslamcı örgüt üstlendi.

Newroz Gazetesi'nin Diyarbakır Bürosu, 31 Ekim akşamı polis tarafından basıldı. Baskın sırasında, büroda bulunan eşyalar tahrip edildi ve çok sayıda belgeye el konuldu. Aynı saatlerde gazetesinin Diyarbakır muhabiri Sait Alpaslan'ın evi de basıldı. Bu baskında da Sait Alpaslan ve eşi Dilek Alpaslan ile evde misafir olarak bulunan gazete çalışanı Evrim Alataş gözaltına alındı. Gözaltına alınanlarla birlikte Sait ve Dilek Alpaslan çiftinin 2 yaşındaki kızları Zilan da Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Zilan Alpaslan, 1 Kasım günü akrabalarına teslim edildi. Dilek Alpaslan ve Evrim Alataş, 2 Kasım günü serbest bırakıldı, Sait Alpaslan "yasak yayın bulundurduğu" iddiasıyla tutuklandı.

Eskişehir'de yayımlanan "Milli İdare" adlı yerel gazetesinin Köprübaşı semtindeki merkezi, 12 Kasım günü saat 19.00 sıralarında 10 kişilik bir grup tarafından basıldı ve tahrip edildi. Baskın sırasında, önce dövülen daha sonra da büronun penceresinden atlayarak kaçmak

isterken yere düşen, gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni ve Eskişehir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Yılmaz Karaca yaralandı. Yılmaz Karaca, kaldırıldığı hastanede uzun süre tedavi gördü. Saldırıya, gazetesinin hava kirliliğine yol açan kalitesiz kömür satışının engellenmesini isteyen yayınlarının neden olduğu ortaya çıktı. Olaydan sonra gözaltına alınan 8 kişiden 5'i tutuklandı. Yılmaz Karaca saldırganlardan 2'sini mahkemede teşhis etti.

16 Kasım günü İstanbul Büyükşehir Belediyesi önünde, memurların yaptığı gösteriyi izleyen Özgür Ülke gazetesi foto muhabiri Hasan Hüseyin İnan ile Nokta dergisi foto muhabiri Mehmet Bars, gözaltına alındı. "Sivil polislerin fotoğraflarını çektikleri" iddiasıyla gözaltına alınan 2 gazeteci, fotoğraf makinelerindeki filmlere el konulduktan sonra serbest bırakıldı.

Kasım ayının son günlerinde Malatya'da polis tarafından düzenlenen operasyon sonucunda aralarında Newroz Gazetesi çalışanları Sevim Lekesiz, Mehmet Lekesiz ve Teoman Gül'ün de bulunduğu 10 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Teoman Gül, 1 Aralık günü tutuklandı, Sevim Lekesiz ve Mehmet Lekesiz ise serbest bırakıldı. Sevim Lekesiz ve Mehmet Lekesiz gözaltında işkence gördüklerini bildirdiler.

Sabah gazetesi muhabiri Fügen Ünal Şen ile foto muhabiri Engin Aytas, 30 Kasım günü öğle saatlerinde İstanbul'da gözaltına alındı. İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu'nun evinin fotoğraflarını çektikleri için gözaltına alınan 2 gazeteci, Teşvikiye Polis Karakolu'nda 4 saat tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Gazetecilerin çektiği fotoğraflara da el konuldu.

Türkiye gazetesinin İstanbul Fatih Çarşamba semtindeki matbaasına 11 Aralık gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından molotof kokteyli atıldı. Molotof kokteylinin patlamaması nedeniyle bir zarara yol açmayan saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Milliyet ve Meydan gazeteleri ile Kanal D televizyonunun merkezlerinin bulunduğu, İstanbul'un Bağcılar semtindeki Doğan Medya Center'e 28 Aralık günü kimliği belirsiz 3 kişi tarafından otomatik silahlarla ateş açıldı. Çalınmış bir otomobille bina yakımlarına gelen silahlı kişilerin açtığı ateş sonucunda binaya 9 kurşun isabet etti. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırının sorumluluğunu "Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist" adlı örgüt üstlendi.

c)- Cezaevindeki düşünce suçluları

1994 yılında düşünceleri ya da siyasal faaliyetleri nedeniyle cezaevine girenlerin sayısı daha önceki yıllara göre büyük ölçüde arttı. Yazdıkları yazı-kitap, yaptıkları konuşma ya da siyasal faaliyetleri nedeniyle cezaevlerinde bulunanların sayısı yıl boyunca hep 100'ün üstünde oldu. TİHV'nin belirlemelerine göre, 1994 yılında düşünceleri nedeniyle tutuklu ya da hükümlü olarak cezaevine girenlerin sayısı 172'ye (*) ulaştı. Düşünceleri nedeniyle cezaevine girenlerin dökümü ise şöyle:

Cezası kesinleştiği için hükümlü olarak cezaevine girenler	45
Tutuklanan gazeteci, yazar ve yayıncılar	102
Tutuklanan milletvekilleri	8
Tutuklanan parti yöneticileri	17
(Ayrıntılı bilgi "Partilere Yönelik Baskılar" başlıklı bölümde)	
TOPLAM	172

(*) 172 düşünce suçlusundan 97'si (32'si hükümlü, 55'i tutuklu, 6'sı milletvekili, 4'ü parti yöneticisi) 1 Ocak 1995 tarihi itibarıyla cezaevinde bulunuyordu.

Yıl boyunca yaşanan olaylar, siyasal iktidarın “düşünce suçu” kavramını ortadan kaldırmaya niyetli olmadığını ortaya koyarken, düşüncelerinden ötürü cezaevinde bulunanların zaman zaman baskı ve saldırılara maruz kalmaları, tehdit edilmeleri, verilen cezalara ek yeni sıkıntılar yarattı. Örneğin; Gemlik Cezaevi’nde kalan düşünce suçlusu gazeteci ve yazarlar Ahmet Zeki Okçuoğlu, Ömer Yağan, Hikmet Çetin ve Selim Okçuoğlu Ağustos ayı içinde can güvenliklerinin tehlikede olduğunu açıkladılar. İHD İstanbul Şubesi’ne bir mektup göndererek, cezaevi yönetiminin provakasyon hazırlığı içinde olduğunu ve adli tutukluların kendilerine karşı kaşkırtıldığını bildiren 4 düşünce suçlusu şunları söyledi: “Son olarak adli suçtan tutuklu bir Kürt feci şekilde dövülmüş, adeta bizlere gözdağı verilmek istenmiştir. Daha sonra adli tutuklular sudan bir bahane ile bize hakarete başlamışlardır. Olayın büyümesi üzerine, cezaevine gelen savcı hücreye atılmamıza karar vermiştir. Ancak bir süre sonra bu karar geri alınmıştır. Cezaevi yönetiminin bizden rahatsız oluşunun iki nedeni vardır. Birincisi Kürt olmamız, ikincisi ise cezaevi idaresinin bilgisi dahilinde yapılan uyuşturucu ticaretini teşhir etmekte kararlı oluşumuzdur.”

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi’nde kalan İsmail Beşikçi’nin bulunduğu koğuşa, 19 Ağustos günü jandarmalar ve gardiyanlar tarafından baskın düzenlendi. Baskında, koğuşa bulunan tutuklulardan 16’sı dövülerek yaralandı. İsmail Beşikçi ise üzerine kapanan diğer tutuklular sayesinde olaydan yara almadan kurtuldu. Yayımladığı bir kitap nedeniyle ceza alan ve 1994 yılında 3 ay 22 gün cezaevinde kalan Ayşenur Zarakolu da uzun süre adli hükümlülerle birlikte tutuldu. Ayşenur Zarakolu uzun uğraşlar sonucunda siyasi dava sanıklarının bulunduğu bölüme gönderildi.

Hükümlüler

Yazıları ya da konuşmaları nedeniyle aldıkları hapis ya da para cezaları kesinleştiği için cezaevine giren düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 1994 yılında 29 (Cezaevine giren düşünce suçlularının sayısı 1992 yılında 3, 1993 yılında ise 18 olmuştur.) oldu. Bu sayıya 1993 yılında cezaevine giren ve 1994 yılının tümünü ya da bir bölümünü cezaevinde geçiren 16 hükümlü eklendiğinde cezaevindeki düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 45’e ulaştı. Bu kişilerin büyük bir bölümünü gazeteci ve yazarlar oluşturdu. Cezaları kesinleştiği için cezaevine giren ya da girmek zorunda bırakılan düşünce suçlusu hükümlülerle (*) ilgili bilgiler şöyle:

01)- Edip Polat (1993)

Yazar Edip Polat’a “Newrozladık Şafakları” adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezası 10 Haziran 1993 tarihinde Yargıtay tarafından onaylandı. Edip Polat, kitabı nedeniyle 1992 yılında Ankara DGM’de yargılanmış ve “bölücülük propagandası yaptığı” iddiasıyla mahkum edilmişti. Cezası kesinleştiği için yurtdışına kaçmak isterken 16

(*) “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca mahkum olan düşünce suçluları, diğer hükümlülere göre daha uzun süre cezaevinde kalmaktadır. Türkiye’de uygulanan infaz sistemine göre, “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca verilen hapis cezalarının dörtte üçü, “Terörle Mücadele Yasası” dışında, Türk Ceza Yasası ya da başka bir yasa uyarınca verilen hapis cezalarının ise ancak beşte ikilik bölümü cezaevinde geçirilmektedir. Örneğin; adli suçtan ötürü 20 ay hapis cezası alan bir kişi, 8 ay cezaevinde kaldıktan sonra serbest bırakılırken, yazdığı kitap nedeniyle “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca 20 ay hapis cezası alan bir kişi, cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca verilen para cezası miktarı diğer yasalar uyarınca verilenlere göre çok yüksektir. Bu nedenle para cezaları cezaevine giren gazeteci ve yazarlara ek yük getirmekte, ödeme sorunu yaratmaktadır. Para cezasının ödenememesi ise cezaevinde kalınan sürenin artmasına (Ödenmeyen para cezaları, 3 yılı geçmemek koşuluyla hapis cezasına çevilmektedir.) yol açmaktadır.

Temmuz 1993 tarihinde Ankara Esenboğa Havaalanı'nda yakalanarak gözaltına alınan Edip Polat, daha sonra tutuklandı. Önce Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne, ardından da Bursa E Tipi Cezaevi'ne gönderilen Edip Polat, aldığı hapis cezasının 18 aylık bölümünü cezaevinde geçirdi. 20 Ocak 1995 tarihinde serbest bırakılan Edip Polat'ın yurtdışına kaçma girişimi ile ilgili olarak açılan dava devam ediyor, bir gazeteye yaptığı açıklama nedeniyle aldığı 10 aylık hapis cezası da Yargıtay gündeminde bulunuyor. "Newrozladık Şafakları" adlı kitap nedeniyle Ankara DGM'de yargılanan, Başak Yayınevi'nin sahibi Hikmet Koçak ise 5 Mayıs günü 6 ay hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Hikmet Koçak, kitap nedeniyle daha önce iki kez yargılanmış ve ilk davada 1 milyar 728 milyon lira para cezasına mahkum olmuş, bu cezanın fazla bulunarak bozulması üzerine yargılandığı ikinci davada ise beraat (Bu karar da Yargıtay tarafından bozuldu.) etmişti.

02)- Hacay Yılmaz (1993)

Aydın'ın Söke ilçesinde 19 Şubat 1992 tarihinde Halkevi tarafından düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezasına mahkum edilen Gazeteci-Yazar Hacay Yılmaz'ın cezası 1993 yılı Temmuz ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Söz konusu ceza, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca İzmir DGM tarafından verilmişti. Kesinleşen cezasını çekmek üzere 18 Ağustos 1993 tarihinde tutuklanan Hacay Yılmaz, Urla (İzmir) Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçiren Hacay Yılmaz, 14 Ekim günü serbest bırakıldı.

03)- Remzi Küçükertan (1993)

12 Eylül askeri darbesinden sonra yargılandığı TİKB (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği) davasındaki savunmaları nedeniyle toplam 17 yıl hapis cezasına (Başta Kenan Evren olmak üzere, 12 Eylül dönemi yöneticilerine ve devletin bazı kurumlarına hakaret ettiği iddiasıyla) mahkum olan Remzi Küçükertan, 1993 yılı Ağustos ayında tutuklandı. Halen Haymana Kapalı Cezaevi'nde bulunan Remzi Küçükertan, şartlı tahliye uygulaması kapsamına girdiği için Türk Ceza Yasası'nın 158. ve 159. maddeleri uyarınca aldığı cezaların yaklaşık 3 yıllık bölümünü cezaevinde geçirecek. Remzi Küçükertan, 12 Eylül askeri darbesinden sonra 11 yıl cezaevinde kalmıştı.

04)- Naile Tuncer (1993)

Devrimci Proletarya dergisi Yazı İşleri Müdürü Naile Tuncer'e derginin 1991 yılı için de çıkan 1. ve 2. sayısındaki bazı yazılar nedeniyle verilen toplam 11 ay hapis ve 92 milyon lira para cezası 1993 yılında kesinleşti. İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum edilen Naile Tuncer, cezası kesinleşince 1993 yılında tutuklandı ve Çanakkale E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Naile Tuncer hakkında İstanbul DGM tarafından verilen biri 10 ay, diğeri de 2 yıl olan iki ceza Naile Tuncer cezaevinde iken onaylandı. Toplam 3 yıl 9 ay kesinleşmiş cezası bulunan Naile Tuncer, bunun 2 yıl 9 ay 21 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek. Naile Tuncer'e 5 Nisan günü Ankara DGM'de sonuçlanan başka bir basın davasında da yayına hazırladığı "Madencinin Haykıran Soluğu-Boğaziçi İşgali" adlı kitabın kapağında yer alan fotoğraf nedeniyle 1 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verildi. Naile Tuncer'in Devrimci Proleter Gençlik dergisinin 1993 yılı Mart ayında çıkan 2. sayısında yazılar nedeniyle aldığı 3 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezası da Yargıtay gündeminde bulunuyor.

05)- Tuncay Atmaca (1993)

Emek dergisinin Yazı İşleri Müdürü Tuncay Atmaca'ya 1993 yılı Şubat ayında İstanbul DGM tarafından verilen 30 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Tuncay Atmaca, cezasının kesinleşmesi üzerine 1993 yılı Ağustos ayında İzmir'de

tutuklandı ve Buca Cezaevi'ne gönderildi. Tuncay Atmaca, 30 Eylül 1993 tarihinde İstanbul DGM'de biten bir başka basın davasında da 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Tuncay Atmaca'nın bu cezası, 14 Nisan günü Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Tuncay Atmaca, aldığı toplam 3 yıllık hapis cezasının 2 yıl 3 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek. Tuncay Atmaca halen Urla (İzmir) Kapalı Cezaevi'nde bulunuyor.

06)- Günnur İlhan (1993)

İşçilerin Sesi gazetesinin Yazı İşleri Müdürü Günnur İlhan'a gazetenin 1991 yılında çıkan bir sayısında yer alan "Ölüm Mangaları Şehire İndi" başlıklı yazı nedeniyle verilen 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Günnur İlhan, İstanbul DGM'de yargılanmış ve "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Aldığı ceza kesinleşen Günnur İlhan, 1993 yılı Ekim ayında tutuklanarak Çanakkale E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Cezasının 4 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçiren Günnur İlhan, Şubat ayında serbest bırakıldı. Bu arada Günnur İlhan'a, gazetenin 18 Temmuz 1991 tarihli 11. sayısında yer alan "Kırlı Savaş Devletin Politikası Haline Geldi" başlıklı yazı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca verilen 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından bozuldu. Günnur İlhan, bu yazı ile ilgili olarak İstanbul DGM'de yeniden yapılan yargılama sonucunda para cezasına mahkum oldu.

07)- Mustafa Kaplan (1993)

Yeni Asya ve Beklenen Vakit gazeteleri yazarlarından Mustafa Kaplan'a 1989 yılında Uşak'ta düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle verilen 1 yıl hapis cezası 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Mustafa Kaplan, Uşak Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1992 yılında sonuçlanan davada, "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla mahkum olmuştu. Mustafa Kaplan'a bunun dışında, yazıları nedeniyle 1992 yılında verilen 2 ayı hapis cezası da 1993 yılında kesinleşti. Toplam 4 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan Mustafa Kaplan, 24 Eylül 1993 tarihinde İstanbul Güngören'deki evinden gözaltına alındı. 27 Eylül 1993 tarihinde tutuklanan Mustafa Kaplan, Bayrampaşa Cezaevine gönderildi. Bir süre Bayrampaşa Cezaevi'nde kalan Mustafa Kaplan daha sonra Gölcük Cezaevi'ne sevk edildi. Hapis cezalarının yaklaşık 16 aylık bölümünü cezaevinde geçiren Mustafa Kaplan 2 Şubat 1995 tarihinde serbest bırakıldı.

08)- Günay Aslan (1993)

Gazeteci-Yazar Günay Aslan'a "33 Kurşun" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 1993 yılı Eylül ayında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Bu durum üzerine yurtdışına kaçmak için 6 Ekim günü eşi ile birlikte Bodrum'dan Yunanistan'a geçmek isterken gözaltına alınan Günay Aslan, tutuklanarak Muğla E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Günay Aslan hakkında "33 Kurşun" adlı kitabı nedeniyle ilk kez 1990 yılında Türk Ceza Yasası'nın 142/3. maddesi uyarınca dava açılmış, ancak dava, söz konusu yasa maddesinin kaldırılması üzerine düşmüştü. Bunun üzerine yeniden yayımlanan kitap, bu kez "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca toplatılmış ve Günay Aslan hakkında İstanbul DGM'de dava açılmıştı. 1994 yılında Dalaman Cezaevi'ne gönderilen Günay Aslan, aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 1995 yılı Ocak ayı başında serbest bırakıldı. Günay Aslan, daha sonra Türkiye'yi terketti.

09)- Zana Sezen (1993)

İstanbul DGM, Azadi gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Zana Sezen hakkında gazetede yayımlanan yazılar nedeniyle 18 Ekim 1993 tarihinde gıyabi tutuklama kararı verdi. Bunun üzerine 19 Ekim 1993 sabahı İstanbul DGM'ye giden Zana Sezen, tutuklanarak ceza-

evine gönderildi. Hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca davalar açılan Zana Sezen'in tahliye isteği uzun süre kabul edilmedi. Zana Sezen cezaevinde iken, Azadi gazetesinin 72. sayısındaki bir yazı nedeniyle aldığı 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası 21 Ağustos günü Yargıtay tarafından onaylandı. Zana Sezen, kesinleşen cezasıyla ilgili olarak cezaevinde kalması gereken süreyi tamamladıktan sonra 28 Aralık günü serbest bırakıldı.

10)- İsmail Beşikçi (1993)

Yazar İsmail Beşikçi'ye Yeni Ülke gazetesinin 1990 yılında çıkan 1. sayısında yer alan "Kürt Kadınının Gerillaya Katılması" başlıklı yazısı nedeniyle 23 Aralık 1991 tarihinde verilen 1 yıl hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. İsmail Beşikçi, söz konusu yazısı nedeniyle İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış ve Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. İsmail Beşikçi, kesinleşen cezası nedeniyle 12 Kasım 1993 tarihinde Çorum'un İskilip ilçesinde gözaltına alındı. 13 Kasım 1993 tarihinde tutuklanan İsmail Beşikçi, İskilip Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. İsmail Beşikçi, bir süre sonra devam eden davaları dikkate alınarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne getirildi.

İsmail Beşikçi'ye "PKK Üzerine Düşünceler" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 1993 yılı Ekim ayında, "Cumhuriyet Halk Fırkası 1931-Kürt Sorunu" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 10 Kasım 1993 tarihinde, "Devlet Güvenlik Mahkemeleri" konulu yazısı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezası da 1993 yılı Aralık ayında onaylandı. İsmail Beşikçi'nin aldığı cezaların Yargıtay tarafından onaylanmasına 1994 yılında da devam edildi. İsmail Beşikçi'ye, Devrimci Yurtsever Gençlik dergisinin 1 Mart 1992 tarihli sayısındaki bir yazısı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezası 4 Ocak günü, Yeni Ülke gazetesinin 2 Ağustos 1992 tarihli sayısında yayımlanan "Anayasa Mahkemesi Başkanı'na Açık Mektup" başlıklı yazısı ile "Bilincin Yükselişi" adlı kitabı nedeniyle verilen toplam 4 yıl hapis ve 350 milyon lira para cezası Temmuz ayı başında, "Kendini Keşfeden Ulus: Kürtler" adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası Temmuz ayı ortalarında, Yeni Ülke gazetesinde yayımlanan "Uğur Mumcu'ya Açık Mektup" başlıklı yazısı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası Kasım ayı başında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti.

Kitapları, yayın organlarına yazdığı yazılar ve yaptığı konuşmalar nedeniyle hakkında çok sayıda dava açılan İsmail Beşikçi'nin aldığı hapis cezalarının toplamı 1 Ocak 1995 itibarıyla 69 yıl 11 aya (55 yıl 7 aylık bölümü 1994 yılında verildi.), para cezalarının toplamı ise 5 milyar 341 milyon liraya (4 milyar 807 milyon liralık bölümü 1994 yılı içinde verildi.) ulaştı. Ankara Kapalı Cezaevi'nde bulunan İsmail Beşikçi'nin aldığı hapis cezalarının 16 yıl 4 aylık, para cezalarının ise 1 milyar 82 milyon liralık bölümü kesinleşti (*). Bu arada yargılandığı davalarda genellikle mahkum olan İsmail Beşikçi, "Bilim Dilinde Kürtler ve Kürdistan" adlı kitaba yazdığı önsöz nedeniyle Ankara DGM'de açılan davada ise 15 Kasım günü beraat etti. İsmail Beşikçi hakkında Toplumsal Kurtuluş dergisinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle İstanbul DGM'de açılan bir dava da zaman aşımı nedeniyle 30 Aralık günü düştü. İsmail Beşikçi hakkında açılan 50'den fazla dava İstanbul DGM ile Ankara DGM'de devam ediyor.

Uzun yıllar cezaevinde yatması gereken İsmail Beşikçi, mahkum olduğu davalardaki para cezalarını da ödemeyeceğini açıkladı. İsmail Beşikçi, bu tavrının gerekçelerini İHD'ye gönderdiği 16 Haziran 1994 tarihli mektupta şöyle sıraladı:

(*) 1995 yılının ortalarına gelindiğinde, İsmail Beşikçi'nin onaylanan hapis cezalarının toplamı 30 yılı, para cezalarının toplamı ise 2 milyar lirayı geçti.

Devletin bazı konularda kitap, makele yazarlara karşı tavrıyla, yüz kızartıcı suç işlemiş olanlara, örneğin devleti dolandıranlara karşı tavrı arasında büyük fark vardır. "Adalet", "adaletin tecellisi", "adalet dağıtma" kavramları açısından da konunun irdelenmesi gerekir. Şekerbank'tan 1988 yılında 20 milyon 50 bin dolar kredi alan, fakat bu krediyi geri ödemeyen Yahya Demirel'e karşı yargı kurumlarının tutumu etraflı bir şekilde irdelenmelidir. Devlet, bugünkü kurdan 700 milyar lira civarındaki parasını geri alamıyor. 6 yıl süren yargılama sonucunda, 15 ay 16 gün hapis verilmiş. Yakalanabilirse 198 gün hapis yatacak. Devlet, yolsuzluk yapanlardan, dolandırıcılardan parasını geri alamıyor ama bir kitap yazdığı için, bir makale yazdığı için insanları ağır hapis cezası yanında ağır para cezasına da mahkum ediyor. Para cezasının tabanı geçen yıllarda 50 milyon TL. idi. 1993 yılının sonlarından itibaren 250 milyon TL. olarak uygulanıyor. Böyle bir cezanın meşru dayanağı yoktur. Özgür düşünceye karşı baskı uygulamanın, özgür düşünceyi boğmanın bir yolu olarak yaşama geçirilmiştir.

Hiçbir yazar 250 milyon liralık ağır para cezasını ödeme kudretine sahip değildir. Hele hele, bu cezanın arka arkaya iki kere ödenmesi mümkün değildir. Öte yandan, düşünce suçu, kişiyi bir kere işlemekle amacına ulaştıracak bir suç değildir. Kişi, düşüncesini daha iyi açıklayabilmek, daha mükemmel bir hale getirebilmek için birkaç kitap daha, birkaç yazı daha yazma durumunda kalabilir. Hırsızlık, rüşvet, yolsuzluk gibi suçları işleyen bir kişi, bu suçu bir kere işlediğinde amacına ulaşabilir, fakat "düşünce suçu"nun böyle olmadığı açıktır. Düşünce, dinamik bir süreçtir. Yeni olgulara, yeni durumlara göre, yeni tahliller yapma gereği ortaya çıkabilir. Kitapların tamamı üzerindeki fiyattan satılsa bile, böyle bir cezanın ödenmesi için yeterli olmaz. Kaldı ki, bu cezanın hiçbir meşru dayanağı yoktur. Ağır para cezasının ödenmeye kalkışılması kişinin kendi kendini sansür etmesi gibi elverişsiz bir durum ortaya çıkabilir. Bir daha benzer bir ceza ile karşı karşıya kalmak istemeyen kişi kendi kendini sansür edebilir. Kişinin kendisini sansür etmesi söz konusu olduğu zaman, ağır hapis cezasının da böyle bir etkiyi yaratabileceği söylenebilir. Bu kuşkusuz doğrudur. Buna rağmen, yine de ağır para cezasını ödememizin sonuçları olumsuzdur. Bu durumda, "hapiste yatmayalım, cezaevine de girmeyelim." denebilir. Hapis cezasına karşı yazarın fazla seçeneği yoktur. Yazarın kaleminden başka silahı da yoktur. Düşünceleri, kitapları, yazıları devletin yaptırımıyla karşılaşan bir kişi, bu bedeli ödemek zorundadır. Bu, kişisel bir sorun değil, toplumsal sorundur.

11)- Hıdır Ateş (1993)

Odak dergisinin yazı işleri müdürlerinden Hıdır Ateş'e derginin 1992 yılında çıkan 4. özel sayısı nedeniyle verilen 6 ay hapis ve 100 milyon lira para cezası 1993 yılı Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de mahkum olan Hıdır Ateş, cezasının kesinleşmesi üzerine 23 Kasım 1993 akşamı İstanbul'da gözaltına alındı ve 2 gün sonra tutuklandı. Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderilen Hıdır Ateş'in 6 aylık başka bir hapis cezası da cezaevinde bulunduğu sırada kesinleşti. Hıdır Ateş aldığı cezanın cezaevinde kalmasını gerektiren 9 aylık bölümünü tamamladıktan sonra, para cezasını ödemediği için bir süre daha cezaevinde kaldı. Hıdır Ateş, para cezasının ödenmesi üzerine 1994 yılı Kasım ayı başında serbest bırakıldı. Hıdır Ateş hakkında bir kısmı Yargıtay gündeminde bulunan, bir kısmı da İstanbul DGM'de devam eden 10 kadar dava bulunuyor.

12)- Zeynettin Ünay (1993)

13)- Abdülaziz Aktaş (1993)

14)- Mehmet Tekin (1993)

Hazırladıkları, ancak yasaklandığı için dağıtamadıkları bir bildiri nedeniyle İzmir DGM'de yargılanan Halkın Emek Partisi İzmir İl Örgütü yöneticileri Zeynettin Ünay, Abdül-

aziz Aktaş ve Mehmet Tekin'e verilen 6 ay 20'şer gün hapis ve 56 bin'er lira para cezası 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. HEP yöneticileri, gecekondularla ilgili olarak 1992 yılında hazırladıkları bir bildiriye "güvenlik kuvvetlerine hakaret ettikleri ve halkı suç işlemeye kışkırttıkları" iddiasıyla yargılanmışlardı. 3 HEP yöneticisi, cezanın kesinleşmesi üzerine 21 Aralık 1993 tarihinde tutuklanarak İvrindi (Balıkesir) Cezaevi'ne gönderildi. Zeynettin Ünay, Abdülaziz Aktaş ve Mehmet Tekin aldıkları cezanın 2 ay 23 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 13 Mart günü serbest bırakıldı.

15)- Ömer Ağın (1993)

16)- Ahmet Zeki Okçuoğlu

Yayın hayatına kendi isteği ile son veren Demokrat dergisinin 1991 yılı Mayıs ayında çıkan 12. sayısında yer alan söyleşi nedeniyle Yazar Ömer Ağın ve Avukat Ahmet Zeki Okçuoğlu'na verilen 20'şer ay hapis ve 42'şer milyon lira para cezası 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Aynı kararlar derginin yazı işleri müdürü Engin Günay'a verilen 5 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası ile derginin sahibi Hikmet Koçak'a verilen 83 milyon lira para cezası da kesinleşti. Sanıklar hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de açılan dava 12 Mart 1993 tarihinde sonuçlanmıştı. Cezası kesinleşenlerden Ömer Ağın 1993 yılı Aralık ayı sonunda, Ahmet Zeki Okçuoğlu ise 13 Ocak günü tutuklanarak İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Bayrampaşa Cezaevi'nde bir süre kalan Ömer Ağın ve Ahmet Zeki Okçuoğlu, daha sonra Gemlik Cezaevi'ne sevk edildi. Ahmet Zeki Okçuoğlu 13 ay 10 gün cezaevinde kaldıktan sonra 21 Şubat 1995 tarihinde, Ömer Ağın ise 15 ay cezaevinde kaldıktan sonra 1995 yılı Mart ayında serbest bırakıldı.

17)- Hikmet Çetin (1993)

Azadi gazetesi ile Deng dergisinin uzun süre sahipliğini yapan Hikmet Çetin'e 10 Ocak 1992 tarihinde İzmir'de yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 1993 yılı Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Hikmet Çetin, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İzmir DGM'de yargılanmış ve 1992 yılı Aralık ayında mahkum olmuştu. Cezası kesinleşen Hikmet Çetin 30 Aralık 1993 tarihinde İstanbul'da tutuklanarak önce Bayrampaşa Cezaevi'ne, ardından da Gemlik Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçiren Hikmet Çetin'in Deng dergisindeki bir yazı nedeniyle 83, Azadi gazetesi ile ilgili 2 dava nedeniyle de 166 milyon lira kesinleşmiş para cezası bulunuyor.

18)- Hayrettin Soykan

Ak-Zuhur dergisinin yazı işleri müdürlerinden Hayrettin Soykan'a, dergide yayımlanan "İç Savaş'ın Eşiğinde Ne Yapmalı" başlıklı yazı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 1993 yılında kesinleşti. "Bölgücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından mahkum edilen Hayrettin Soykan, bunun üzerine 13 Ocak günü tutuklanarak cezaevine konuldu. Hayrettin Soykan, cezaevinde iken derginin 1 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan bir yazı nedeniyle verilen 50 milyon liralık para cezası da kesinleşti. Hayrettin Soykan, İstanbul DGM'de 1993 yılında sonuçlanan bu davada "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Bir süre İstanbul Metris Cezaevi'nde kaldıktan sonra Gemlik Kapalı Cezaevi'ne sevk edilen Hayrettin Soykan, aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 10 Nisan 1995 tarihinde serbest bırakıldı.

19)- Kemal Sahir Gürel

"Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun 15 Mart 1992 tarihinde Denizli'de verdiği konserde söylediği şarkılar nedeniyle topluluk üyelerinden Kemal Sahir Gürel ile Elif Sumru

Gürel hakkında İzmir DGM' de açılan dava 14 Mayıs 1993 tarihinde sona erdi. "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Kemal Sahir Gürel ile Elif Sumru Gürel 20'şer ay hapis ve 42'şer milyon lira para cezasına mahkum oldu. Verilen cezalar daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı. Kemal Sahir Gürel, bu cezası nedeniyle 14 Ocak günü tutuklandı ve Çorlu Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Kemal Sahir Gürel aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 12 Nisan 1995 tarihinde serbest bırakıldı.

20)- Cemile Yürümez

"Emekçi Kadınlar Bülteni" adlı yayının yazı işleri müdürlüğünü üstlenen Cemile Yürümez'e, "yazdığı bir yazıda bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla 1993 yılında verilen 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezası 1994 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Cemile Yürümez, cezasının kesinleşmesi üzerine 24 Şubat günü polis tarafından gözaltına alındı ve 2 Mart günü tutuklandı. Cemile Yürümez, aldığı cezanın 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdi.

21)- Fikret Başkaya

22)- Selim Okçuoğlu

Doçent Dr. Fikret Başkaya'ya "Paradigmanın İflası-Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası ile kitabı yayımlayan Doz Yayınevi'nin sahibi Selim Okçuoğlu'na verilen 5 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası 16 Aralık 1993 tarihinde Yargıtay tarafından onaylandı. Söz konusu cezalar, İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 15 Ağustos 1993 tarihinde verilmişti. Fikret Başkaya ve Selim Okçuoğlu daha önce aynı suçlamalarla yargılanmış ve beraat etmişti. Ancak beraat kararı İstanbul DGM Savcılığı'nın itirazı üzerine Yargıtay tarafından bozulmuş ve sanıkların yeniden yargılanmasına karar verilmişti. Cezası kesinleşen Fikret Başkaya 18 Mart günü saat 02.00'da evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Aynı gün tutuklanarak Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderilen ve kısa süre içinde Haymana Cezaevi'ne sevk edilen Fikret Başkaya, hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 14 Haziran 1995 tarihinde serbest bırakıldı. "Fikret Başkaya'nın affedilmesini" sağlamak amacıyla Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı Mustafa Altıntaş'ın, Cumhurbaşkanlığı'na yaptığı başvuru da kabul edilmedi. Kitabı yayımlayan Doz Yayınevi'nin sorumlusu Selim Okçuoğlu ise 10 Haziran günü cezaevine girdi. İsteği üzerine, ağabeyi Ahmet Zeki Okçuoğlu'nun hükümlü olarak bulunduğu Gemlik Kapalı Cezaevi'ne gönderilen Selim Okçuoğlu, hapis cezasının 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 5 Ekim günü serbest bırakıldı.

23)- Songül Aytemur

Sağlık-Sen Genel Başkanı Songül Aytemur'a 1992 yılı Şubat ayında düzenlenen bir mitingin afişleriyle ilgili olarak verilen 5 ay hapis cezası 1994 yılı başında Yargıtay tarafından onaylandı. Cezası kesinleşen Songül Aytemur, 6 Mayıs günü tutuklanarak İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Songül Aytemur, Temmuz ayında serbest bırakıldı.

24)- Ayşe Nur Zarakolu

İsmail Beşikçi'nin "Cumhuriyet Halk Partisi Programı-1931, Kürt Sorunu" adlı kitabı nedeniyle, kitabı yayımlayan Belge Yayınevi'nin sorumlusu Ayşe Nur Zarakolu'na verilen 5 ay hapis ve 41 milyon 666 bin lira para cezası 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Ayşe Nur Zarakolu, İstanbul DGM' de "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca yargılanmış ve 1 Temmuz 1993 tarihinde mahkum olmuştu. Davada, kitabı yazan İsmail Beşikçi'ye de 20 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası verilmişti. Ayşe Nur Zarakolu, hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 4 Mayıs günü cezaevine girdi. İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderilen Ayşe Nur Zarakolu, aldığı hapis cezasının 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde

geçirdikten sonra 25 Ağustos günü serbest bırakıldı. Tutuklandıktan sonra bir süre adli hükümlülerle birlikte tutulan Ayşe Nur Zarakolu, uzun uğraşlar sonucunda siyasi dava sanıklarının bulunduğu bölüme gönderildi.

25)- Mehdi Zana

Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, 28 Ekim 1992 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda düzenlediği basın toplantısı ve aynı yerde 3 Aralık 1992 tarihinde yaptığı konuşma nedeniyle yargılandığı Ankara DGM'de 4 yıl hapis ve 200 milyon lira para cezasına mahkum oldu. 12 Mayıs günü açıklanan kararla birlikte gıyaben tutuklanan Mehdi Zana, bu karar uyarınca 13 Mayıs günü öğle saatlerinde eşi Leyla Zana'nın Milletvekili Lojmanları'ndaki evinden çıktıktan sonra polis tarafından gözaltına alındı. Aynı gün Ankara DGM tarafından tutuklanan Mehdi Zana Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. Mehdi Zana'ya verilen ceza 21 Eylül günü Yargıtay tarafından onaylandı. Aldığı hapis cezasının 36 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek olan Mehdi Zana'ya verilen 200 milyon liralık para cezası, ödenmediği takdirde 3 yıl hapse çevrilecek. Mehdi Zana'nın, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Halkın Emek Partisi'nin 28 Haziran 1992 tarihinde Bursa'da düzenlediği bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle verilmiş 2 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezası da bulunuyor. Mehdi Zana, 12 Eylül askeri darbesinden sonra 11 yılı aşkın bir süre cezaevinde kalmıştı.

26)- Sırrı Öztürk

27)- İlyas Burak

"1989-1990 Cezaevi Şiir Antolojisi" adlı kitap nedeniyle, kitabı yayımlayan Sorun Yayınları'nın sahibi Sırrı Öztürk ile Melsa Yayınları'nın sahibi İlyas Burak'a verilen 5'er ay hapis ve 41'er milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Kitap nedeniyle 1992 yılı içinde yargılanan Sırrı Öztürk ve İlyas Burak önce beraat etmiş, ancak bu karar Yargıtay tarafından bozulmuştu. Bunun üzerine İstanbul DGM'de yeniden yargılanan Sırrı Öztürk ve İlyas Burak, bu kez "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Söz konusu kitapta 40 şairin, tümü cezaevinde yazılan 100 kadar şiirine yer verilmişti. Sırrı Öztürk kararın kesinleşmesi üzerine 5 aylık hapis cezasını çekmek üzere 25 Mayıs günü cezaevine girdi. Babaeski Cezaevi'ne gönderilen Sırrı Öztürk, hapis cezasının 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 14 Eylül günü serbest bırakıldı. Cezaevinde iken, 15 Temmuz günü kalp rahatsızlığı geçiren Sırrı Öztürk, önce Babaeski Hastanesi'ne, ardından da Edirne Devlet Hastanesi'ne götürüldü. Hastanede 2 gün kalan Sırrı Öztürk, daha sonra cezaevine döndü. İlyas Burak ise Temmuz ayında Hakkari'de tutuklanarak Hakkari Cezaevi'ne gönderildi. İlyas Burak, cezaevinde kalması gereken süreyi tamamladıktan sonra, para cezasını ödeyemediği için bir süre daha serbest bırakılmadı.

28)- Münir Ceylan

Petrol İş (Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası) Genel Başkanı Münir Ceylan'a Yeni Ülke gazetesinin 21 Temmuz 1991 tarihli sayısında yayımlanan "Yarın çok geç olacaktır" başlıklı yazısı nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası 1993 yılı Aralık ayında Yargıtay tarafından onaylandı. "Halkı suç işlemek için kızdırmakla" suçlanan Münir Ceylan, ceza almasına yol açan yazısında "Terörle Mücadele Yasası"nu eleştirmişti. Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olan Münir Ceylan'ın Yargıtay kararına karşı yaptığı itiraz da kabul edilmedi. Münir Ceylan bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulundu. Söz konusu ceza nedeniyle Münir Ceylan'ın sendika yöneticiliği yapma hakkı da elinden alındı. İstanbul Valiliği tarafından Şubat ayında sendikaya gönderilen yazıda, Münir Ceylan'ın ceza aldığı için Sendikalar Yasası uyarınca Petrol-İş Sendikası Genel

Başkanlığı'nı yürütemeyeceği belirtildi. Bu yazı üzerine toplanan Petrol-İş Yönetim Kurulu Münir Ceylan'ın başkanlığına son verdi. 1 Haziran günü tutuklanan Münir Ceylan, Saray (Tekirdağ) Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Aldığı cezanın 8 aylık bölümünü cezaevinde geçiren Münir Ceylan, 30 Ocak 1995 tarihinde serbest bırakıldı.

29)- Haluk Gerger

Gazeteci-Yazar Haluk Gerger'e 22 Mayıs 1993 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıya gönderdiği mesaj nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezası 27 Nisan günü Yargıtay tarafından onaylandı. Haluk Gerger, Ankara DGM'de "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca yargılanmış ve mahkum olmuştu. 20 aylık hapis cezasını çekmek üzere 27 Haziran günü Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na teslim olan Haluk Gerger, daha sonra, önce Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne, ardından da Haymana Cezaevi'ne gönderildi. Haluk Gerger aldığı cezanın 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek. Bu arada 13 Kasım günü bir açıklama yapan Haluk Gerger, basına bir daha demeç vermeyeceğini açıkladı. Basının düşüncelerini bütünüyle sansür ettiğini, kimi zaman çarpıtıldığını, kimi zaman da söylediği sözleri, benimsediği tutumu kendine mal ettiğini belirten Haluk Gerger, adının bolca kullanıldığını, görüntüsünün ekran ve sayfalarda olduğunu, ama düşüncelerinin yansıtılmadığını söyledi. Haluk Gerger, "Düşüncelerimin kamuoyuna yansıtılmasına konan medya yasağı, devlet yasağıyla atbaşı gitmektedir. Ayrıca, üzerimize odaklanan medya ilgisi öteki siyasi hükümlerin ve politik suç kavramının varlığını örten bir araca dönüştürülüyor. Bütün bunlar beni düşüncelerimden dolayı cezalandırılmış olmaktan daha fazla rahatsız etmekte ve öfkeli kıldırılmaktadır. Bunun için beni arayan gazetecileri kabul etmeyeceğimi, ziyaretçilerle basın önünde görüşmeyeceğimi açıklıyorum." dedi.

30)- Recep Maraşlı

Yayıncı-Yazar Recep Maraşlı'ya "Diyarbakir Rızgari Davasında Savunma" adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM tarafından verilen 2 yıllık hapis cezası 1994 yılı başında kesinleşti. Bu ceza nedeniyle aranmaya başlanan Recep Maraşlı, 9 Temmuz gecesi İstanbul'un Şirinevler semtindeki evine polis tarafından düzenlenen baskından sonra gözaltına alındı. "PRK (Kürdistan Özgürlük Partisi) adlı örgütün yöneticisi olduğu" öne sürülen Recep Maraşlı, bu suçlama nedeniyle 15 gün sorgulandı ve 21 Temmuz günü tutuklandı. Gözaltında işkence gördüğünü açıklayan Recep Maraşlı hakkında 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açıldı. İHD İstanbul Şubesi tarafından 1992 yılı Aralık ayında düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezası da Aralık ayında kesinleşen Recep Maraşlı, aldığı cezaların 3 yıllık bölümünü cezaevinde geçirecek.

31)- Ahmet Zengin

Toplumsal Kurtuluş dergisinin bir süre sahipliğini yapan Ahmet Zengin, derginin 1991 yılı Eylül ayı sayısındaki yazılar nedeniyle aldığı 83 milyon lira para cezasını ödeyemediği için Haziran ayı sonunda tutuklandı. Ahmet Zengin, arkadaşlarının ve bazı yayınevlerinin girişimleri sonucunda toplanan 83 milyon liranın ödenmesi sonucunda 1 Eylül akşamı serbest bırakıldı. Ahmet Zengin, para cezası ödenmediği takdirde 3 yıl cezaevinde kalacaktı. Bu arada Ahmet Zengin hakkında yargılandığı bir basın davasının 30 Aralık günü yapılan duruşmasında giyabi tutuklama kararı verildi.

32)- Medeni Ayhan

Özgür Bilim dergisinin yazı işleri müdürlerinden Medeni Ayhan, 29 Nisan ve 1 Mayıs 1993 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen iki toplantıda yaptığı konuşmalar nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 29

Temmuz günü sona eren davada Medeni Ayhan'ın da tutuklanmasına (davanın Yargıtay incelemesinden geçmesi beklenmeden) karar verildi. Medeni Ayhan bunun üzerine duruşma salonundan Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne götürüldü.

33)- Kemal Okutan

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Halkın Emek Partisi ve Demokrasi Partisi'nin yöneticilerinden Kemal Okutan, yaptığı konuşmalar nedeniyle aldığı hapis cezalarının kesinleşmesi üzerine 8 Eylül gecesi İstanbul'un Esenyurt ilçesindeki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Kemal Okutan, 14 Eylül günü çıkarıldığı İstanbul DGM tarafından tutuklandı ve Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Yaptığı konuşmalar nedeniyle yargılandığı davalarda toplam 8 yıl hapis ve 350 milyon lira para cezasına mahkum olan Kemal Okutan'ın HEP tarafından çıkartılan bir basın bülteni nedeniyle de 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası bulunuyor.

34)- Numan Baktas

Yazar Numan Baktas'a, yazdığı "Direnme ve Yenilenme Kanunu" adlı oyun nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 208 milyon para cezası, 27 Nisan günü kesinleşti. Bir yerde sergilenmeyen ancak kitap halinde yayımlanan oyun nedeniyle Ankara DGM'de yargılanan Numan Baktas, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Numan Baktas ceza almasına yol açan eserinde, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde 1982 yılında yaşanan olayları anlatmıştı. 4 Ekim günü, çalıştığı büroya gelen polisler tarafından gözaltına alınan ve 5 Ekim günü tutuklanan Numan Baktas, önce Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne daha sonra da Haymana Cezaevi'ne götürüldü. Numan Baktas, hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek. Bu arada kitabı yayımlayan Kamçı Yayınevi'nin sorumlusu Burhan Günel'e de 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası verildi.

35)- Mahmut Akkurt

İHD Balıkesir Şubesi eski Başkanı Avukat Mahmut Akkurt'a, 18 Ekim 1992 tarihinde Balıkesir'de yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle verilen 1 yıl hapis ve 100 bin lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Mahmut Akkurt, cezasının onaylanması üzerine 31 Ekim günü tutuklanarak Kepsut (Balıkesir) Cezaevi'ne konuldu. "Halkı suç işlemeye kıskırttığı" iddiasıyla 13 Şubat günü İstanbul DGM'de Türk Ceza Yasası'nın 312/2. maddesi uyarınca mahkum olan Mahmut Akkurt, aldığı cezanın 4 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi. Mahmut Akkurt, düşüncelerinden ötürü aldığı hapis cezası onaylanan ve bu nedenle cezaevine giren ilk İHD yöneticisi oldu.

36)- İmam Canpolat

HADEP Ankara İl Başkanı İmam Canpolat, 21 Mart günü Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İmam Canpolat, Ankara DGM'de 3 Kasım günü sona eren davada, kararın açıklanmasıyla birlikte tutuklanarak (davanın Yargıtay incelemesinden geçmesi beklenmeden) cezaevine gönderildi. Halen Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde bulunan İmam Canpolat hakkındaki dava "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

37)- Mahmut Kaçar

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Kasım günü Anıt Kabir'de düzenlenen devlet töreni sırasında Mahmut Kaçar adlı radikal İslamcı gösteri yaptı. Atatürk'ün ölüm saati olan 09.05'de saygı duruşuna geçildiği sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e 3 metre kadar yaklaşan Mahmut Kaçar, elindeki Kuran'ı sallayarak, "Bu yaptığımız putlara tapmaktır. Taşlara, kemiklere secde etmeyin. Taşlar

sizi kurtaramaz. Sizi Kuran'a davet ediyorum." diye bağırdı. Mahmut Kaçar, daha sonra polis tarafından gözaltına alındı. 22 Kasım günü Ankara DGM tarafından tutuklanan Mahmut Kaçar'ın yargılanmasına 21 Aralık günü Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Mahmut Kaçar, 14 Şubat 1995 tarihinde biten davada "Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Verilen ceza daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı.

38)- Ünsal Öztürk

Yurt Yayınevi'nin sorumlusu Ünsal Öztürk'e, yayımladığı, Abdullah Öcalan'ın "12 Eylül Faşizmi ve PKK Direnişi" adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezası Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Onaylama kararı hemen uygulamaya konuldu ve Ünsal Öztürk 22 Kasım akşamı bürosuna gelen polisler tarafından gözaltında alındı. Ünsal Öztürk, 23 Kasım sabahı tutuklanarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Ünsal Öztürk, Ankara DGM'de yargılanmış ve 24 Haziran 1994 tarihinde "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum olmuştu. Ünsal Öztürk'e, İsmail Beşikçi tarafından yazılan "Kendini Keşfeden Ulus: Kürtler" adlı kitap nedeniyle verilen kesinleşmiş 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası da 24 Aralık günü uygulamaya konuldu. Her iki cezasının 22 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek olan Ünsal Öztürk'ün cezaevinde kalacağı süreye, para cezalarına ödemediği ya da ödeyemediği takdirde 3 yıl daha eklenecek. Yayımladığı kitaplar nedeniyle hakkında çok sayıda dava açılan Ünsal Öztürk'ün 1 Ocak 1995 tarihine kadar sonuçlanan davalarda aldığı hapis cezalarının toplamı 11 yıl 4 aya, para cezalarının toplamı da 1 milyar 317 milyon liraya ulaştı.

39)- Sedat Aslantaş

İHD eski Genel Başkan Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş, derneğin 24 Ekim 1992 tarihinde yapılan kongresindeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 3 yıl hapis ve 150 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 1 Aralık günü sona eren davada Sedat Aslantaş'ın gıyaben tutuklanması da (davanın Yargıtay incelemesinden geçmesi beklenmeden) kararlaştırıldı. Söz konusu dava "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Sedat Aslantaş, 5 Aralık günü, bir işi için gittiği Ankara Adliyesi'nde, hakkındaki gıyabi tutuklama kararı nedeniyle gözaltına alındı ve daha sonra tutuklanarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Sedat Aslantaş'a verilen ceza daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı.

40)- Yılmaz Odabaşı

Gazeteci-Yazar Yılmaz Odabaşı'na, 1991 yılında yayımladığı, "Şeyh Said İsyanı" adlı şiir kitabı nedeniyle 14 Ağustos 1992 tarihinde İstanbul DGM tarafından verilen 10 ay hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Yılmaz Odabaşı, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca verilen cezanın onaylanması üzerine, 8 Aralık gecesi evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 9 Aralık günü tutuklanan Yılmaz Odabaşı önce Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne, daha sonra da Haymana Cezaevi'ne gönderildi. Yılmaz Odabaşı aldığı cezanın 4 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 7 Nisan 1995 tarihinde serbest bırakıldı.

41)- Erdal Şahin

Yayımına 1991 yılında son veren Görüş dergisinin Yazı İşleri Müdürü Erdal Şahin, derginin 1989 yılında çıkan bir sayısında yer alan "Cchenneme Kadar Yolun Var" başlıklı yazı nedeniyle aldığı 1 yıl 4 ay hapis cezasının kesinleşmesi üzerine, 13 Aralık günü cezaevine girdi. Erdal Şahin "dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e hakaret ettiği" iddiasıyla yargılanmış ve Türk Ceza Yasası'nın 158. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Şarhı tahliye uygulamasından yararlanan Erdal Şahin, aldığı cezanın 3 ay 6 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi.

42)- Işık Yurtçu

Özgür Gündem gazetesinin ilk yazı işleri müdürü Işık Yurtçu, yargılandığı basın davalarında aldığı hapis cezalarının bir bölümünün kesinleşmesi üzerine 28 Aralık günü, İstanbul Ortaköy'deki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 2 gün gözaltında tutulan Işık Yurtçu, 30 Aralık günü tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Yazı işleri müdürlüğü görevi nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 6., 7. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca hakkında 100'e yakın dava açılan Işık Yurtçu'nun kesinleşmiş hapis cezalarının toplamı 14 yıl 10 aya, para cezalarının toplamı ise 1 milyar 509 milyon liraya ulaştı. Meslek yaşamının hemen hemen tümünü sol ve sosyalist eğilimli muhalif gazetelerde çalışarak geçiren Işık Yurtçu, halen Sakarya Kapalı Cezaevi'nde bulunuyor. Işık Yurtçu'nun kesinleşmiş hapis cezaları nedeniyle 10 yıl 5 ay 3 gün cezaevinde kalması gerekiyor. Işık Yurtçu, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi değiştirilse ya da kaldırılrsa bile uzun bir süre cezaevinde (*) kalacak.

43)- Güven Özata

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Halkın Emek Partisi'nin Antalya İl Başkanı Güven Özata, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca aldığı cezanın kesinleşmesi üzerine cezaevine girdi.

44)- Özkan Kılıç

Yayımlına 1993 yılı başında kendi isteğiyle son veren haftalık Yeni Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Özkan Kılıç, gazetenin 1991 yılında çıkan sayılarındaki bazı yazılar nedeniyle ve "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca aldığı cezaların kesinleşmesi üzerine cezaevine girdi.

45)- Suna Tan

Alternatif dergisinin yazı işleri müdürlerinden Suna Tan "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca aldığı cezanın kesinleşmesi üzerine 7 Ekim günü cezaevine girdi.

Yurtdışına gidenler

Bu arada bazı gazeteci ve yazarlar, aldıkları hapis ve para cezaları ya da yargılandıkları davalar yüzünden cezaevine girmek yerine yurtdışına gitmeyi tercih etti. Ayrıca Anayasa Mahkemesi tarafından milletvekilliklerine son verilen DEP milletvekilleri Remzi Kartal, Nizamettin Toğuç, Ali Yiğit, Zübeyir Aydar, Naif Güneş ve Mahmut Kılınç Türkiye'yi terk etmek (Bu konudaki ayrıntılı bilgi "Partilere Yönelik Baskılar" başlıklı bölümde.) zorunda kaldı. Yurtdışına gidenlerin büyük bölümü siyasal sığınma hakkı isteminde bulundu. 1993 ve 1994 yıllarında yurtdışına gitmek zorunda kalan gazeteci ve yazardan bazılarının adları şöyle:

- **Levent Yanlık** (Devrimci Gençlik Dergisi Yazı İşleri Müdürü)
Hakkında 20'den fazla basın davası açılmış bulunuyor.
- **Yücel Özdemir** (Gerçek Dergisi Yazı İşleri Müdürü)
7 yıl 9 ay kesinleşmiş hapis cezası bulunuyor.
- **Sedat Karataş** (Azadi Gazetesi Yazı İşleri Müdürü)
4 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunuyor.
- **Selami İnce** (Demokrat dergisi ve Özgür Gündem gazetesi muhabiri)
20 ay kesinleşmiş hapis cezası bulunuyor.

(*) Işık Yurtçu, "Terörle Mücadele Yasası'nın 6. maddesi uyarınca 750 milyon para, 7. maddesi uyarınca 3 yıl 10 ay hapis ve 384 milyon lira para, 8. maddesi uyarınca 9 yıl hapis ve 375 milyon lira para, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca da 2 yıl hapis cezasına mahkum oldu.

- **Engin Günay** (Demokrat Dergisi Yazı İşleri Müdürü)
5 ay kesinleşmiş hapis cezası bulunuyor.
- **Deniz Özbaş** (Gerçek dergisi ve Özgür Gündem gazetesi muhabiri)
Hakkında 7 basın davası bulunuyor.
- **Yaşar Kaya** (Özgür Gündem gazetesinin sahibi)
Aldığı hapis cezalarının toplamı 6 yılı geçti.
- **Mehmet Bayrak** (Yazar)
2 yıl 6 ay kesinleşmiş hapis cezası bulunuyor.
- **Ümit Oğuztan** (Yazar)
3 milyar 800 milyon lira kesinleşmiş para cezası bulunuyor.
- **Gurbetelli Ersöz** (Özgür Gündem Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni)
Hakkında 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezası isteniyor.
- **Yalçın Küçük** (Yazar)
Aldığı hapis cezalarının toplamı 6 yılı geçti.
- **Şeyh Davut Karadağ** (Özgür Gündem Gazetesi Yazı İşleri Müdürü)
Aldığı hapis cezalarının toplamı 37 yılı geçti.
- **Yusuf Cacım** (Yeni Ülke Gazetesi Yazı İşleri Müdürü)
Aldığı hapis cezalarının toplamı 5 yılı geçti.

Cezası kesinleşenler

Medya Güneşi dergisinin Genel Yayın Yönetmeni Osman Aytar, Yazı İşleri Müdürü Salih Bal ve sahibi Cemal Özçelik'e derginin 16 Ocak 1993 tarihli 22. sayısında yer alan bir yazı nedeniyle verilen hapis ve para cezaları Ocak ayında Yargıtay tarafından onaylandı. İstanbul DGM'de 7 Haziran 1993 tarihinde sonuçlanan davada, Osman Aytar 2 yıl hapis, 100 milyon lira para, Salih Bal 5 ay hapis ve 50 milyon lira para, Cemal Özçelik ise 100 milyon lira para cezasına mahkum edilmişti.

Pelê Sor Yayınevi'nin sorumlusu Abidin Kızılyaprak'a "Bir Askerin Anıları-Kürt Halkına Karşı Nasıl Savaşık?" adlı kitap nedeniyle verilen 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası Mayıs ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Abidin Kızılyaprak İstanbul DGM'de yargılanmış ve "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu.

Özgür Halk dergisinin yazı işleri müdürlerinden Hasan Tepe'ye derginin 26. ve 29. sayılarındaki yazılar nedeniyle verilen 2 yıl 6 ay hapis ve 150 milyon lira para cezası Mayıs ayında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Aynı kararlar derginin sahibi Haydar Demir'in 200 milyon liralık para cezası da onaylandı.

Aktüel dergisinin Yazı İşleri Müdürü Alev Er ile sahibi Ercan Arıklı'ya derginin 27 Ağustos 1993 tarihli sayısındaki "Birleşik Kürdistan Cephesi Kuruldu" başlıklı haber nedeniyle verilen para cezası Ekim ayında Yargıtay tarafından onaylandı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de yargılanan Alev Er, 211 milyon lira, Ercan Arıklı ise 421 milyon lira para cezası almıştı.

Ak-Zuhur dergisinin yazı işleri müdürlerinden Mustafa Aşık'a, derginin 1 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan bir yazı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 200 bin lira para cezası Ekim ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Mustafa Aşık, İstanbul DGM'de 1993 yılında sonuçlanan davada, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olmuştu.

Yazar Mehmet Bayrak'a "Kürt Halk Türküleri" adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezası, 4 Kasım günü Yargıtay tarafından onaylandı. Mehmet Bayrak "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca Ankara DGM'de yargılanmış ve 8 Mart

günü mahkum olmuştu. Mehmet Bayrak'ın, sorumluluğunu üstlendiği Öz-Ge Yayınevi tarafından yayımlanan "Çağdaş Kürt Destanları" adlı kitap nedeniyle aldığı kesinleşmiş 6 ay hapis ve 100 milyon lira para cezası da bulunuyor. Halen Almanya'da bulunan Mehmet Bayrak, Türkiye'ye döndüğü takdirde hapis cezalarının 22 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

Newroz Ateşi dergisinin Yazı İşleri Müdürü Nedime Tunç'a, derginin 11. sayısındaki yazılar nedeniyle verilen 4 yıl hapis ve 550 milyon lira para cezası Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Nedime Tunç, 29 Haziran günü İstanbul DGM'de sona eren davada "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu.

Gençliğin Sesi dergisinin Yazı İşleri Müdürü Seher Karataş'a "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen 12 ay hapis ve 150 milyon lira para cezası Aralık ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Aynı kararlar, derginin 1 aylık kapatma cezası da kesinleşti. Seher Karataş'a, yargılandığı diğer basın davalarında verilen toplam 2 yıl 2 ay hapis ve 500 milyon lira para cezası ise Yargıtay gündeminde bulunuyor.

Bu arada Yargıtay Ceza Genel Kurulu, İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'e, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla verilen 2 yıl hapis cezasının arttırılmasına karar verdi. Doğu Perinçek, (Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Sosyalist Parti'nin Genel Başkanı iken), 20 Ekim 1991 seçimleri öncesinde televizyonda düzenlenen bir açık oturumunda yaptığı konuşma nedeniyle Ankara DGM'de yargılanmış ve 15 Ocak 1993 tarihinde 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. Bu karar, 1 Temmuz 1993 tarihinde Yargıtay tarafından "verilen cezanın az olduğu" gerekçesiyle bozulmuş ve yargılamanın yenilenmesi istenmişti. Ancak Ankara DGM, yeniden yapılan yargılamada Yargıtay'ın kararına uymamış ve ilk verdiği kararda (2 yıl hapis ve 50 milyon lira para) ısrar etmişti. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gitmişti. Ceza Genel Kurulu, 3 Ekim günü açıkladığı kararında, "Doğu Perinçek'e verilen cezanın Türk Ceza Yasası'nın 80. maddesi uyarınca arttırılması gerektiği" sonucuna vardı. Türkiye'deki yargı sistemine göre, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun verdiği kararlara mahkemelerin uyma zorunluluğu bulunuyor. Kararı eleştiren Doğu Perinçek, "Bir partinin genel başkanı, Kürt sorununa ilişkin çözüm önerileri getirdiği için ceza aldı. Bu çözümsüzlüktür. Karar hukukun temel prensiplerine aykırıdır. Verilen ceza bölücüdür ve Türk-Kürt kardeşliğine darbe vurmuştur. Konuyu Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götüreceğim." dedi. Ankara DGM'de yeniden yargılanan Doğu Perinçek, 7 Haziran 1995 tarihinde Yargıtay kararına uygun olarak 2 yıl 4 ay hapis ve 58 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

Tutuklananlar

1994 yılında, kesinleşen cezaları nedeniyle cezaevine girenler dışında 102 (7'si 1993 yılında tutuklanmış, ancak 1994 yılı sonuna kadar serbest bırakılmamıştır.) gazeteci, yazar ve yayıncı hakkında da tutuklama kararı verildi. Tutuklama kararları, gazete ve dergilerin yazı işleri müdürleri ile muhabirleri üzerinde yoğunlaştı. Tutuklanan gazeteciler arasında ilk sırayı Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazetesinde çalışanlar (44 kişi) aldı. Tutuklanan ve bir bölümü (55 kişi) 1995 yılına tutuklu olarak giren gazeteci, yazar ve yayıncılarla ilgili bilgiler şöyle:

001)- Kemal Şahin

Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Kemal Şahin, gazetenin 28 Aralık 1993 ile 1 Ocak 1994 tarihleri arasındaki sayılarında yer alan yazılardan dolayı 12 Ocak günü tutuklandı. Kemal Şahin, hakkında Terörle Mücadele Yasası uyarınca İstanbul DGM'de dava açıldı. Kemal Şahin İstanbul DGM'de 1 Ağustos günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

002)- Hıdır Güyıldar

Gerçek dergisi Tunceli muhabiri Hıdır Güyıldar 11 Ocak günü Tunceli’de polis tarafından gözaltına alındı ve 20 Ocak günü tutuklandı. Tutuklandıktan sonra Erzurum Cezaevi’ne gönderilen Hıdır Güyıldar, avukatlarının itirazı üzerine 9 Şubat günü serbest bırakıldı. Gözaltında işkence gördüğünü açıklayan Hıdır Güyıldar, “Avukatımla birlikte gittiğim Tunceli Cumhuriyet Savcılığı’nda gözaltına alındım. Tunceli Emniyet Müdürlüğü’nde gözaltında kaldığım 9 gün boyunca bana işkence yaptılar. Çırlıçıplak soyarak tazyikli soğuk su altında tuttular. Elektrik verdiler ve askıya aldılar. Değişik ifadelerin altına imza atturarak beni mahkum ettirmeye, hiç değilse uzun bir süre hapiste tutmaya çalıştılar.” dedi.

003)- Burhan Kardeş

Mücadele dergisinin Ankara Bürosu 13 Ocak günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, büroda bulunan çok sayıda eşya, yayın ve belgeye el konuldu, derginin Ankara Temsilcisi Burhan Kardeş da gözaltına alındı. Burhan Kardeş 26 Ocak günü Ankara DGM tarafından Grup Ekin üyesi İhsan Cibelik ile birlikte “yasadışı örgüt üyesi olduğu” iddiasıyla tutuklandı. Burhan Kardeş tutuklandıktan sonra cezaevinde yaptığı açıklamada gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü söyledi. Burhan Kardeş, 18 Ekim günü Ankara DGM’de yapılan duruşmada tahliye edildi. Burhan Kardeş 1995 yılında yeniden tutuklandı.

004)- Ömer Özdemir

Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Ömer Özdemir, gazetenin 28 Ocak 1994 tarihli sayısında yer alan bazı yazı ve haberler nedeniyle İstanbul DGM tarafından tutuklandı. 28 Ocak akşamı tutuklanan Ömer Özdemir hakkında “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca 2 dava açıldı. Ömer Özdemir 4 ay tutuklu kaldıktan sonra tahliye edildi.

005)- Cafer Çakmak (2 kez)

Mücadele dergisinin yazı işleri müdürlerinden Cafer Çakmak, derginin 80. sayısında yer alan 4 ayrı yazı nedeniyle 1 Şubat günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. “Bölütçülük propagandası yaptığı ve yasadışı örgütleri övdüğü” iddiasıyla tutuklanan Cafer Çakmak hakkında “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca İstanbul DGM’de dava açıldı. Bir süre tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılan Cafer Çakmak, 20 Eylül günü de derginin 107., 109. ve 110. sayılarındaki yazılarla ilgili olarak açılan soruşturmalar nedeniyle tutuklandı. Cafer Çakmak, 29 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi. “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca hakkında çok sayıda dava açılan Cafer Çakmak, bu davalardan 1994 yılında sona erenlerde toplam 10 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Cafer Çakmak’ın aldığı hapis cezalarının 2 yıl 6 aylık bölümü onaylandı.

006)- Mehmet Emin Başer

Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Mehmet Emin Başer, gazetede yer alan yazılarla ilgili olarak açılan 4 ayrı soruşturma nedeniyle 18 Şubat günü tutuklandı. Mehmet Emin Başer hakkında “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca davalar açıldı. Mehmet Emin Başer 29 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

007)- Müslüm Yılmaz

Newroz gazetesinin ilk yazı işleri müdürü Müslüm Yılmaz, gazetenin 19 Şubat 1994 tarihli birinci sayısındaki 15 yazı ve haber nedeniyle İstanbul DGM tarafından tutuklandı. 1 Mart günü tutuklanan Müslüm Yılmaz hakkında “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca dava açıldı. Yargılanmasına 9 Mayıs günü İstanbul DGM’de başlanan ve ilk duruşmada serbest bırakılmayan Müslüm Yılmaz, 20 Haziran günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

008)- Özdemir Toprak

Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Özdemir Toprak, gazetenin Mart ayı başında yayımlanan sayılarındaki bazı yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 11 Mart günü tutuklandı. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca 6 dava açılan Özdemir Toprak, 5 ay sonra tahliye edildi.

009)- Hüseyin Tekin

Emeğin Bayrağı dergisinin Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Tekin, Özgür Gündem gazetesinin 1993 yılı Aralık ayında çıkan bazı sayılarındaki yazıları nedeniyle 7 Nisan günü tutuklandı. Hüseyin Tekin hakkında "yayın yoluyla bölücülük propagandası yaptığı ve güvenlik görevlilerine hakaret ettiği" iddiasıyla İstanbul DGM'de dava açıldı. Hüseyin Tekin 1 Eylül günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

010)- Selman Çıman (2 kez)

Yayınına 1994 yılı içinde son veren Serketin dergisinin sahip ve yazı işleri müdürlüğünü üstlenen Selman Çıman, dergideki yazılarla ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 6 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Selman Çıman daha sonra tahliye oldu. Selman Çıman, tahliye olduktan sonra ilk sayısı 2 Ekim 1994 tarihinde yayımlanan Jiyana Nü gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi. Selman Çıman 8 Ekim günü de Jiyana Nü gazetesinin ilk sayısındaki bazı yazılar nedeniyle İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Selman Çıman, avukatının itirazı üzerine 18 Ekim günü tahliye edildi.

011)- Emel Kapılan

Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Emel Kapılan, gazetenin Nisan ayında çıkan sayılarındaki yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 15 Nisan günü tutuklandı. Emel Kapılan, hakkında 3 tutuklama kararı verildi. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Emel Kapılan, 12 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

012)- Hakan Saraylıoğlu

Antalya'nın Manavgat ilçesinde yayın yapan "Klas" adlı yerel televizyonun yöneticilerinden Hakan Saraylıoğlu, Nisan ayında kısa bir süre için tutuklandı. Hakan Saraylıoğlu'nun tutuklanmasıyla sonuçlanan olay şöyle gelişti: Manavgat İmambatıp Kavşağı'nda 27 Nisan saat 05.30 sıralarında devriye gezen polisler, Mustafa Öztürk ile Mustafa Gülen adlı 2 genci şüphelenerek durdurdu. Polisler, "Klas Televizyonu'nda çalıştıklarını ve bölgede çekim yapmak üzere bulduklarını" bildiren Mustafa Öztürk ile Mustafa Gülen, daha sonra polisler tarafından azarlandı. Bu durum, muhabirler tarafından telefonla Hakan Saraylıoğlu'na aktarıldı. Hakan Saraylıoğlu bunun üzerine olay yerine gelerek polislerle tartışmaya başladı. Polisler, "Biz gazeteciyiz. İstedığımız yerin çekimini yaparız. İşimize engel olamazsınız" diye bağırarak Hakan Saraylıoğlu, gözaltına alınarak karakola götürüldü. Karakolda ifadesi alınan ve mahkemeye gönderilen Hakan Saraylıoğlu, "polise karşı geldiği" iddiasıyla tutuklanarak cezaevine gönderildi.

013)- Haydar Demir

Emeğin Bayrağı gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Haydar Demir, gazetenin 17 Nisan 1994 tarihli 111. sayısındaki yazılar nedeniyle 2 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Haydar Demir hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası'nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca İstanbul DGM'de dava açıldı. Haydar Demir, 8 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

014)- Kemal Akkaya

Özgür Ülke gazetesinin ilk yazı işleri müdürü Kemal Akkaya, gazetenin 28 ve 29 Nisan ile 3, 4 ve 11 Mayıs 1994 tarihli sayılarındaki bazı yazılar nedeniyle İstanbul DGM tarafından 15 Mayıs günü tutuklandı. Kemal Akkaya hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca 5 dava açıldı. Kemal Akkaya 26 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

015)- Mustafa Demirdağ

Özgür Gelecek dergisinin yazı işleri müdürlerinden Mustafa Demirdağ, derginin 16 Mayıs 1994 tarihli 27. sayısındaki bazı yazılar nedeniyle 25 Mayıs günü tutuklandı. Hakkında daha sonra Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca dava açılan Mustafa Demirdağ, Kasım ayında İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

016)- Süha Soysal Demirci

Özgür Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Süha Soysal Demirci, gazetenin Mayıs ayında çıkan 12 sayısındaki yazı ve haberler nedeniyle 5 Haziran günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca davalar açılan Süha Soysal Demirci, 22 Ağustos günü tahliye edildi.

017)- Murat Yeşilirmak

Medya Güneşi dergisinin yazı işleri müdürlerinden Murat Yeşilirmak, derginin 16 Mayıs 1994 tarihli sayısındaki bazı yazılarla ilgili olarak İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan soruşturma nedeniyle 6 Haziran günü tutuklandı. "Bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Murat Yeşilirmak hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM' de dava açıldı.

018)- İbrahim Gürbüz

Mezopotamya Kültür Merkezi Başkanı İbrahim Gürbüz, Özgür Ülke gazetesinin 26 Mayıs 1994 tarihli sayısındaki "Beyaz Adamın Psikolojisi" başlıklı yazısı nedeniyle 15 Haziran günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Daha sonra hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açılan İbrahim Gürbüz, 16 Ağustos günü İstanbul DGM' de yapılan duruşmada serbest bırakıldı. İbrahim Gürbüz, 30 Aralık günü sonuçlanan davada 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İbrahim Gürbüz' ün bunun dışında, yaptığı bir konuşma nedeniyle aldığı 2 yıl 3 ay hapis ve 112 milyon lira para cezası da bulunuyor.

019)- Yemliha Kaya

Halkın Gücü gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Yemliha Kaya, 15 Haziran günü ifade vermek için gittiği İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Yemliha Kaya, 2 ay sonra İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

020)- Mehmet Keşli

Newroz gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Mehmet Keşli, gazetenin 12 Haziran 1994 tarihli sayısındaki bazı haber ve yazılar nedeniyle 15 Haziran günü tutuklandı. İstanbul DGM tarafından tutuklanan Mehmet Keşli hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. Mehmet Keşli, 20 Eylül günü İstanbul DGM' de yapılan duruşmada tahliye edildi.

021)- Erol Akgün

Devrimci Çözüm dergisinin yazı işleri müdürlerinden Erol Akgün, derginin 14. sayısı ile ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 25 Haziran günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Erol Akgün, Eylül ayında tahliye edildi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 247' de.)

022)- Vedat Aydın

Medya Güneşi dergisinin yazı işleri müdürlerinden Vedat Aydın, derginin 1 Temmuz 1994 tarihli sayısındaki bazı haber ve yazılarla ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 20 Temmuz günü tutuklandı. Vedat Aydın, hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de dava açıldı.

023)- Cem Özen

Emeğin Bayrağı gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Cem Özen gazetenin 2, 9 ve 16 Temmuz 1994 tarihli sayılarındaki yazılar nedeniyle 20 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca hakkında dava açılan Cem Özen davanın beraatle sonuçlanması üzerine 18 Ekim günü serbest bırakıldı.

024)- Halil Dalkılıç

Özgür Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Halil Dalkılıç, gazetenin Temmuz ayında çıkan sayılarındaki haber ve yazılarla ilgili olarak İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan soruşturmalar nedeniyle 22 Temmuz günü tutuklandı. Halil Dalkılıç hakkında 6 tutuklama kararı verildi. Daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM'de hakkında davalar açılan Halil Dalkılıç, 15 Aralık günü tahliye edildi.

025)- Bülent Çiftçi

Özgür Ülke gazetesinin Van Temsilcisi Bülent Çiftçi, İstanbul'a gitmek üzere bindiği otobüsten 1 Ağustos sabahı Bitlis'in Tatvan ilçesi girişinde indirilerek polis tarafından gözaltına alındı. Sorgulanmak üzere Hakkari'ye gönderilen Bülent Çiftçi, 3 Ağustos günü Van'a getirildi ve 26 Ağustos günü de "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı. Bülent Çiftçi, gözaltına alındığı sırada İçişleri Bakanlığı tarafından 1992 yılında, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki tüm yetkililere gönderilen bir genelgeyi gazetede yayımlamak üzere İstanbul'a götürüyordu. Özgür Ülke gazetesinde daha sonra yayımlanan genelgede, "örgütlenmeye başlayan yeni partinin (DEP kasedilileri.) çalışmalarının engellenmesi, öldürülen asker sayısının basma verilmemesi ya da az gösterilmesi ve Özgür Gündem gazetesinin çalışmalarının engellenmesi" isteniyordu. Gazete yöneticilerinden Baki Karadeniz'in, Bülent Çiftçi'nin gözaltına alınma nedenini öğrenmek üzere başvurduğu Van Valiliği tarafından gazeteye gönderilen "5 Ağustos 1994" tarihli ve "Van Vali Yardımcısı Mehmet Çetin" imzalı yazıda Bülent Çiftçi'nin genelge nedeniyle gözaltına alındığı kabul edildi. Bülent Çiftçi 18 Nisan 1995 tarihinde tahliye edildi.

026)- Hasan Şahin

Özgür Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Hasan Şahin, gazetenin Ağustos ayında yayımlanan bazı sayılarındaki yazı, haber ve ilanlar ile ilgili olarak açılan soruşturmalar nedeniyle 17 Ağustos günü tutuklandı. Hasan Şahin hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM'de davalar açıldı.

027)- Abdullah Kiracı

Taraf dergisi yazı işleri müdürlerinden Abdullah Kiracı, derginin 5., 6. ve 12. sayılarında yer alan yazılarla ilgili olarak açılan soruşturmalar nedeniyle 2 Eylül günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında 3 ayrı soruşturma dosyası hazırlanan Abdullah Kiracı, tutuklandıktan sonra Metris Cezaevi'ne gönderildi. Abdullah Kiracı 3 ay tutuklu kaldıktan sonra Kasım ayı sonunda tahliye edildi.

028)- Mehmet Evran

Özgür Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Mehmet Evran, gazetenin Ağustos ve Eylül aylarında yayımlanan bazı sayılarındaki yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan 27 so-

ruşturma nedeniyle 13 Eylül günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Mehmet Evran hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca davalar açılmaya başlandı.

029)- Asiye Zeybek

Yayımına kendi isteğiyle son veren İşçinin Yolu dergisinin Yazı İşleri Müdürü Asiye Zeybek, derginin 12. özel sayısındaki yazılarla ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 4 Ekim günü tutuklandı. Daha sonra hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM'de dava açılan Asiye Zeybek, 6 Aralık günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.

030)- Yusuf Şit

Özgür Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Yusuf Şit, gazetenin 14 Eylül ile 10 Ekim 1994 tarihleri arasında çıkan 27 sayısındaki yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan soruşturmalar nedeniyle 11 Ekim günü tutuklandı. Hakkında 6 ayı tutuklama kararı verilen Yusuf Şit hakkında daha sonra İstanbul DGM'de davalar açılmaya başlandı.

031)- Serpil Köksal

Kaldıraç Yayınevi'nin sahibi Serpil Köksal, Kaldıraç dergisinin 4. sayısındaki iki yazısı ile ilgili olarak Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan soruşturma nedeniyle 24 Kasım günü tutuklandı. Ankara DGM tarafından tutuklanan Serpil Köksal hakkında "bölücülük propagandası yaptığı, yasadışı örgütleri övdüğü ve halkı birbirini aleyhine kışkırttığı" iddiasıyla dava açıldı. Serpil Köksal, 29 Aralık günü Ankara DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi. Serpil Köksal 1995 yılı Ocak ayında yeniden tutuklandı.

032)- Murat Saraç

Özgür Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Murat Saraç, gazetenin Kasım ve Aralık aylarında yayımlanan toplam 34 sayısındaki yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan 15 soruşturma nedeniyle 15 Aralık akşamı İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında 4 tutuklama kararı verilen Murat Saraç, Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderildi. Murat Saraç hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca davalar açılmaya başlandı.

033)- İsmail Akkın

Atılım gazetesinin yazı işleri müdürlerinden İsmail Akkın, gazetenin 25 Aralık 1994 tarihli 12. sayısı ile bu sayının Maraş olaylarıyla ilgili eki hakkında açılan soruşturma nedeniyle İstanbul DGM tarafından 29 Aralık günü tutuklandı. Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderilen İsmail Akkın hakkında 1995 yılında "bölücülük propagandası yaptığı ve yasadışı örgütleri övdüğü" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı.

1994 yılında tutuklanan diğer gazeteci, yazar ve yayıncılar (*) ise şöyle:

<u>Adı ve soyadı</u>	<u>Yayının adı</u>	<u>Yer</u>	<u>Tutuklama tarihi</u>
034)- Sabri Bölek (M)	Özgür Gündem	İğdır	04 Ocak 1994
035)- Gülperi Türüz (M)	Alınteri	Antakya	04 Ocak 1994
Konya DGM tarafından tahliye edildi.			
036)- Mehmet Şah Yıldız (M)	Özgür Gündem	Diyarbakır	07 Ocak 1994
4 Temmuz günü Diyarbakır DGM'de beraat etti ve serbest bırakıldı.			
037)- Sıraç Koç (M)	Özgür Gündem	Diyarbakır	07 Ocak 1994
4 Temmuz günü Diyarbakır DGM'de beraat etti ve serbest bırakıldı.			

(*) YİM : Yazı İşleri Müdürü
Y : Yazar
T : Temsilci

M : Muhabir
TV : Televizyon programcısı
S : Sahibi

İG : İdari görevli
YAY : Yayıncı

038)- Veysel Şahin (T)	Mücadele	Bursa	13 Ocak 1994
039)- Fahrettin Dülçek (YAY)	Alternatif	İstanbul	18 Ocak 1994
19 Ağustos günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
040)- Ahmet Köksal (YİM)	Alternatif	İstanbul	18 Ocak 1994
19 Ağustos günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
041)- Salih Tekin (T)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
042)- Hasan Değer (M)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
27 Ekim günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
043)- Metin Dağ (M)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
13 Temmuz günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
044)- Botan Önen (M)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
20 Aralık günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
045)- Emine İğdi (M)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
31 Mayıs günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
Emine İğdi (M)	Özgür Ülke	Mardin	05 Eylül 1994
046)- Cemal Dağ (İG)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
047)- Nevin Güngörmüş (İG)	Özgür Gündem	Diyarbakır	01 Şubat 1994
31 Mayıs günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
048)- Meral Tilkiz (M)	Özgür Gündem	İğdır	02 Şubat 1994
049)- AYTEK ÖZEL	HBB Televizyonu	Ankara	07 Şubat 1994
21 Nisan günü Genelkurmay Askeri Mahkemesi tarafından tahliye edildi.			
050)- Emine Serhat (M)	Özgür Gündem	İğdır	11 Şubat 1994
051)- Ramazan Öcalan (M)	Özgür Gündem	Urfa	15 Şubat 1994
1994 yılı sonunda Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
052)- Orhan Çabuk (M)	Özgür Gündem	Ankara	20 Şubat 1994
3 Mayıs günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
053)- F. Hülya Tungan (T)	Mücadele	Samsun	21 Şubat 1994
054)- Sadık Çelik (T)	Mücadele	Zonguldak	16 Mart 1994
18 Temmuz günü Ankara DGM tarafından tahliye edildi.			
055)- Tuna Koçak (YİM)	Barikat	İstanbul	23 Mart 1994
Yanlışlıkla tutuklandığı ortaya çıkınca 3 gün sonra tahliye edildi.			
056)- Serdar Gelir (T)	Mücadele	Ankara	26 Nisan 1994
057)- Sabahat Varol (YİM)	Devrimci Gençlik	İstanbul	09 Mayıs 1994
058)- Özgür Güdenoğlu (T)	Mücadele	Konya	20 Mayıs 1994
059)- Mehmet Emin Ünay (M)	Özgür Ülke	İzmir	26 Mayıs 1994
060)- Mehmet Dönmez (İG)	Özgür Ülke	İstanbul	31 Mayıs 1994
30 Eylül günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
061)- Türker Alp (İG)	Özgür Ülke	İstanbul	01 Haziran 1994
30 Eylül günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
062)- Nalan Atıcı (M)	Özgür Ülke	Diyarbakır	22 Haziran 1994
063)- Zeynep Korkmaz (M)	Mücadele	Gaziantep	04 Temmuz 1994
13 Eylül günü Malatya DGM tarafından tahliye edildi.			
064)- Hikmet İyidoğan	Demeç	Ankara	12 Temmuz 1994
Genelkurmay Askeri Mahkemesi tarafından tahliye edildi.			
065)- Yüksel Diker (M)	Özgür Ülke	Özalp (Van)	20 Temmuz 1994
066)- Emine Buyrukcan (YİM)	Özgür Halk	İstanbul	29 Temmuz 1994
067)- Hüseyin Çapartaş (T)	Emeğin Bayrağı	Gaziantep	12 Ağustos 1994
2 ay sonra Malatya DGM tarafından tahliye edildi.			
068)- Kenan Taşkın (T)	Partizan	Gaziantep	12 Ağustos 1994
2 ay sonra Malatya DGM tarafından tahliye edildi.			
069)- Nevzat Bulut (M)	Özgür Ülke	Ağrı	14 Ağustos 1994

070)- Mustafa Aladağ (M)	Özgür Ülke	Ağrı	14 Ağustos 1994
071)- Hüsnüye Tekin (M)	Özgür Ülke	Mardin	05 Eylül 1994
072)- Hüsnü Akgül (M)	Özgür Ülke	Mardin	05 Eylül 1994
17 Kasım günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
073)- Şükrü Kaplan (M)	Özgür Ülke	Mardin	05 Eylül 1994
17 Kasım günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
074)- Kahraman Yiğit (YİM)	Devrimci Çözüm	İstanbul	28 Eylül 1994
075)- Kadriye Özcanlı (M)	Özgür Ülke	Diyarbakır	30 Eylül 1994
076)- Mehmet Balamir (M)	Özgür Ülke	Diyarbakır	30 Eylül 1994
077)- İbrahim Karaca (M)	Özgür Ülke	Diyarbakır	30 Eylül 1994
078)- Nezahat Özen (M)	Özgür Ülke	Diyarbakır	07 Ekim 1994
079)- Rıza Dinç (S)	Sterka Rızgari	Mersin	15 Ekim 1994
080)- Aysel Bölücek (T)	Mücadele	Ankara	17 Ekim 1994
081)- Ali Ekber Barış (M)	Aydınlık	İstanbul	23 Ekim 1994
Tahliye edildi.			
082)- Ahmet İbili (T)	Mücadele	Mersin	30 Ekim 1994
083)- Sait Alpaslan (M)	Newroz	Diyarbakır	02 Kasım 1994
084)- Teoman Gül (M)	Newroz	Malatya	01 Aralık 1994
085)- Havva Suiçmez (M)	Devrimci Gençlik	İstanbul	06 Aralık 1994
086)- Mehmet Akdemir (YİM)	İşçi Hareketi	İstanbul	06 Aralık 1994
087)- Mirali Demir (M)	Halkın Gücü	İstanbul	06 Aralık 1994
088)- Ali Yolcu (T)	Mücadele	Antakya	12 Aralık 1994
089)- Hakan Güler (M)	Mücadele	Elazığ	14 Aralık 1994
090)- Mahmut Şakar (İHD)	Kitap	Diyarbakır	17 Aralık 1994
091)- Abdullah Çağır (İHD)	Kitap	Diyarbakır	17 Aralık 1994
092)- Nimetullah Gündüz (İHD)	Kitap	Diyarbakır	17 Aralık 1994
093)- Abdullah Saydın	Demeç	İzmir	27 Aralık 1994
094)- Melike Alp (İHD)	Kitap	Diyarbakır	29 Aralık 1994
095)- Alişan Güncü (YİM)	Devrimci Yaşam	İstanbul	29 Aralık 1994

1993 yılında tutuklanan ve 1994 yılında da serbest bırakılmayanlar

096)- Kenan Kalyon	Top. Dayanışma	İstanbul	20 Nisan 1993
097)- Sakine Fidan (T)	Mücadele	Diyarbakır	20 Temmuz 1993
098)- Fethiye Pekşen (S)	Devrimci Çözüm	İstanbul	01 Eylül 1993
099)- Hüseyin Solak (T)	Mücadele	Gaziantep	01 Eylül 1993
100)- Ercan Alan (M)	Özgür Gündem	Adıyaman	04 Ekim 1993
101)- Hasan Özgün (T)	Özgür Gündem	Diyarbakır	20 Aralık 1993
102)- İsmail Güneş (M)	Özgür Gündem	Ağrı	24 Aralık 1993

Bu arada 1993 yılında tutuklanan gazetecilerden (*) Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Özgür Aslan (23 Aralık 1993) 10 Şubat günü, Bülent Balta (1 Kasım 1993) 23 Şubat günü ve Erkan Aydın da (24 Kasım 1993) 1 Mart günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakıldı. 1993 yılında tutuklanan diğer gazeteciler Alternatif dergisinin Yazı İşleri Müdürü Gülay Güler (9 Aralık 1993) 15 Şubat günü İstanbul DGM, Özgür Gündem gazetesinin İzmir Bürosu muhabirlerinden Namık Alkan, Şenol Karaaslan, Oğuzhan Ögürük ve Emin Ünay (14 Aralık 1993) 3 Mart günü İzmir DGM, Özgür Gündem gazetesinin Doğubeyazıt muhabiri Ahmet İçge (18 Ağustos 1993) 3 Mart günü Erzincan DGM, Özgür Gündem gazetesinin Gaziantep Temsilcisi Ahmet Çaldıran (15 Aralık 1993) 22 Mart günü Malatya

(*) Tutuklanma tarihleri parantez içinde gösterilmektedir.

DGM, Aydınlık gazetesinin Diyarbakır muhabirlerinden Ahmet Sümül (6 Temmuz 1993) 29 Mart günü Diyarbakır DGM, Özgür Gündem gazetesinin İzmir Temsilcisi Serdar Karakoç ile İzmir Haber Müdürü Rıza Zıngal (14 Aralık 1993) 30 Mart günü İzmir DGM, Özgür Gündem gazetesinin Bismil muhabiri Ahmet Özmen, 1 Nisan günü Diyarbakır DGM, Azadi gazetesinin Tatvan Temsilcisi Beşir Gündem (4 Ağustos 1993) 5 Mayıs günü Diyarbakır DGM, Özgür Gündem gazetesinin yöneticileri Gurbetelli Ersöz ve Ali Rıza Halis (23 Aralık 1993) 14 Haziran günü İstanbul DGM, Zagros Yayınevi sorumlusu Nabi Barut (30 Aralık 1993) 5 Temmuz günü İstanbul DGM, Mardin'in Kızıltepe ilçesinde yayımlanan "Mezopotamya" adlı gazetenin Yazı İşleri Müdürü Cemil Aydoğan (9 Kasım 1993) ise 15 Aralık günü Diyarbakır DGM tarafından tahlile edildi.

d)- Verilen cezalar, yargılananlar

Başta İstanbul DGM'de olmak üzere son 2-3 yıl içinde açılan 2 binden fazla basın davasından bir bölümü, 1992 ve 1993 yıllarında olduğu gibi 1994 yılında da gazeteci, yazar, yayın sorumlusu, demokratik kitle örgütü yöneticisi ve siyasetçilere çeşitli hapis ve para cezaları verilmesiyle sonuçlandı. Bu davalarda gazeteci ya da yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 448 yıl 6 ay 25 gün'e, para cezalarının toplamı ise 71 milyar 614 milyon 935 bin lira'ya (yaklaşık 2 milyon 4 yüz bin ABD Doları^(*)) ulaştı. Mahkumiyetle sonuçlanan basın davalarının sayısı, beraatle sonuçlananları geçti. 1992 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 25 yıl 11 ay 15 gün, para cezalarının toplamı ise 5 milyar 976 milyon lira, 1993 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 165 yıl 3 ay 10 gün, para cezalarının toplamı ise 38 milyar 267 milyon lira olmuştur.

1994 yılında sonuçlanan davalarda mahkum olan gazeteci, yazar, yayıncı, yayın sorumlusu, demokratik kitle örgütü ve parti yöneticilerine^(**) verilen hapis ve para cezalarıyla ilgili TİHV'nin hazırladığı döküm şöyle:

<u>Adı ve soyadı</u>	<u>Yayının adı</u>	<u>Hapis</u>	<u>Para cezası</u>
001)- Yaşar Kaya (S) (75 dava)	Özgür Gündem	---	10.419.000.000 TL.
Yaşar Kaya	Konuşma	24 ay	250.000.000 TL.
Kanal 6 televizyonundaki konuşması nedeniyle verilen ceza.			
Yaşar Kaya	Konuşma	48 ay	500.000.000 TL.
KDP kongresi ile Almanya'daki bir toplantıdaki konuşmaları nedeniyle.			
002)- Davut Karadağ (YİM) (41 dava)	Özgür Gündem	437 ay	5.890.000.000 TL.
003)- Işık Yurtçu (YİM) (10 dava)	Özgür Gündem	54 ay	629.000.000 TL.
004)- İsmail Beşikçi (Y) (10 dava)	Özgür Gündem	204 ay	1.940.000.000 TL.
İsmail Beşikçi (Y) (2 dava)	Yeni Ülke	48 ay	150.000.000 TL.
İsmail Beşikçi (Y)	Yeni İnsan	24 ay	250.000.000 TL.

(*) 1 ABD Doları'nın 1994 yılı ortalaması 30.000 TL olarak kabul edilmiştir.

(**) YİM : Yazı İşleri Müdürü   YAY: Yayıncı   M : Muhabir
Y : Yazar   GYY: Genel Yayın Yönetmeni   S : Sahibi
T : Temsilci   TV : TV programcısı   K : Karikatürist

İsmail Beşikçi (Y)	İnsan Hakları Bülteni	48 ay	250.000.000 TL.
İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	171 ay	1.500.000.000 TL.
7 kitabı nedeniyle açılan toplam 8 davada verilen cezalar.			
İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	124 ay	417.000.000 TL.
15 kitabı nedeniyle Ankara DGM'de açılan davada verilen ceza.			
İsmail Beşikçi	Konuşma (Ankara)	24 ay	100.000.000 TL.
İsmail Beşikçi	Konuşma (İstanbul)	24 ay	200.000.000 TL.
005)-Gülây Çelik (YİM)	Özgür Gündem	10 ay	---
006)-Doğan Güzel (K)	Özgür Gündem	50 ay	3.000.000 TL.
(4 dava)			
007)- Mehmet Can Yüce (Y)	Özgür Gündem	34 ay	400.000.000 TL.
(2 dava)			
008)- Halil İncesu (K)	Özgür Gündem	20 ay	---
(2 dava)			
009)-Erkan Aydın (Y)	Özgür Gündem	30 ay	264.000.000 TL.
(3 dava)			
010)-Satı Kaya (YİM)	Özgür Gündem	10 ay	---
011)-Murat Zeren (YİM)	Özgür Gündem	10 ay	---
012)-Besim Döner (YİM)	Özgür Gündem	58 ay	541.000.000 TL.
(8 dava)			
013)-Özdemir Toprak (YİM)	Özgür Gündem	30 ay	455.000.000 TL.
(6 dava)			
014)-Ragıp Zarakolu (Y)	Özgür Gündem	10 ay	---
015)-Kamil Çelikten (YİM)	Özgür Gündem	22 ay	276.000.000 TL.
(8 dava)			
016)-Şamil Batmaz (YİM)	Özgür Gündem	10 ay	---
017)-Bülent Balta (YİM)	Özgür Gündem	6 ay	129.000.000 TL.
(2 dava)			
018)-Fatih Yeşilbağ (YİM)	Özgür Gündem	40 ay	9.000.000 TL.
(4 dava)			
019)-Kemal Şahin (YİM)	Özgür Gündem	---	52.000.000 TL.
(2 dava)			
020)-Mehmet Özdemir (YİM)	Özgür Gündem	24 ay	250.000.000 TL.
021)-Ercan Kanar (Y)	Özgür Gündem	10 ay	---
022)-Cenk Salmaner (YİM)	Özgür Gündem	---	25.000.000 TL.
(2 dava)			
023)-Emel Kapılan (YİM)	Özgür Gündem	10 ay	67.000.000 TL.
(2 dava)			
024)-Mehmet Emin Başer (YİM)	Özgür Gündem	---	145.000.000 TL.
(5 dava)			
025)-Özgür Aslan (YİM)	Özgür Gündem	24 ay	50.000.000 TL.
026)-Ömer Özdemir (YİM)	Özgür Gündem	30 ay	500.000.000 TL.
027)-Şükrü Çalı	Özgür Gündem	20 ay	208.000.000 TL.
Hakkari eski Belediye Başkanı (yaptığı açıklama nedeniyle)			
028)-Nazmi Balkaş	Özgür Gündem	20 ay	208.000.000 TL.
Lice eski Belediye Başkanı (yaptığı açıklama nedeniyle)			
029)-Abdullah Kaya	Özgür Gündem	20 ay	208.000.000 TL.
Kozluk eski Belediye Başkanı (yaptığı açıklama nedeniyle)			
030)-Eren Keskin (Y)	Özgür Gündem	24 ay	250.000.000 TL.
Eren Keskin (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Uluslararası Kürt Konferansı (Doz Yayinevi)			

031)- Sezai Karakoç (T)	Özgür Gündem	45 ay	---
032)- Rıza Zıngal (M)	Özgür Gündem	45 ay	---
033)- Namık Alkan (M)	Özgür Gündem	45 ay	---
034)- Sedat Alp (M)	Özgür Gündem	45 ay	---
035)- Oğuzhan Ögrük (M)	Özgür Gündem	45 ay	---
036)- İbrahim Gürbüz (Y)	Özgür Ülke	24 ay	250.000.000 TL.
İbrahim Gürbüz	Konuşma	27 ay	112.000.000 TL.
HADEP tarafından düzenlenen bir toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
037)- Süha Soysal Demirci (YİM) (2 dava)	Özgür Ülke	6 ay	75.000.000 TL.
038)- Hasan Küçükoba (S) (2 dava)	Özgür Ülke	---	125.000.000 TL.
039)- Özkan Kılıç (YİM)	Yeni Ülke	18 ay	200.000.000 TL.
040)- Serhat Bucak (S)	Yeni Ülke	---	200.000.000 TL.
041)- Züleyha Şahinkaya (YİM)	Yeni Dünya İçin	12 ay	500.000.000 TL.
042)- Nazım Düzenli (S)	Yeni Dünya İçin	---	1.000.000.000 TL.
043)- Eşe Yılmaz (YİM) (3 dava)	Top. Dayanışma	36 ay	260.000.000 TL.
044)- Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	57 ay	350.000.000 TL.
İsmail Beşikçi'nin 6 kitabı nedeniyle açılan 7 davada verilen cezalar.			
Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	31 ay	517.000.000 TL.
İsmail Beşikçi'nin 15 kitabı nedeniyle açılan davada verilen cezalar.			
Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	24 ay	100.000.000 TL.
12 Eylül Faşizmi ve PKK Direnişi (Yurt Yayınevi)			
Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	12 ay	250.000.000 TL.
Madencinin Haykıran Soluğu-Boğaziçi İşgali (Yurt Yayınevi)			
045)- Naile Tuncer (Y)	Kitap	12 ay	250.000.000 TL.
Madencinin Haykıran Soluğu-Boğaziçi İşgali (Yurt Yayınevi)			
Naile Tuncer (YİM)	D. Proleter Gençlik	36 ay	500.000.000 TL.
046)- Ferit İlsever (GYY) (2 dava)	Aydınlık	20 ay	---
047)- Hale Soysü (YİM) (4 dava)	Aydınlık	36 ay	41.000.000 TL.
048)- Mehmet Sabuncu (S)	Aydınlık	---	73.000.000 TL.
049)- Fikret Öntaş (YAY)	Kitap	---	42.000.000 TL.
Dünyada ve Ülkemizdeki Gelişmeler (Dönüşüm Yayınevi)			
050)- Sırrı Öztürk (YAY)	Kitap	5 ay	42.000.000 TL.
1989-1990 Cezaevi Şiir Antolojisi (Sorun Yayınevi)			
051)- İlyas Burak (YAY)	Kitap	5 ay	42.000.000 TL.
1989-1990 Cezaevi Şiir Antolojisi (MELSA Yayınevi)			
İlyas Burak (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Sosyalizm ve Devrim Sorunları (MELSA Yayınevi)			
052)- Aslı Yalçınoğlu (YİM)	Berhem	20 ay	208.000.000 TL.
053)- Erhan Akyıldız (TV)	HBB	2 ay	160.000 TL.
Yargıtay'ın verilen cezayı bozması üzerine beraat etti.			
054)- Ali Tefvik Berber (TV)	HBB	2 ay	160.000 TL.
Yargıtay'ın verilen cezayı bozması üzerine beraat etti.			
055)- Mahmut Akkurt (İHD)	Konuşma	12 ay	100.000 TL.
İHD Balıkesir Şubesi Başkanı. Sendika toplantısındaki konuşması nedeniyle.			
056)- Sedat Karataş (YİM) (11 dava)	Azadi	77 ay	630.000.000 TL.

057)- İkramettin Oğuz (S) (15 dava)	Azadi	20 ay	1.250.000.000 TL.
058)- Salih Özçelik (Y)	Azadi	24 ay	250.000.000 TL.
059)- Behram Alabay (S)	Azadi	---	100.000.000 TL.
060)- Zana Sezen (YİM) (2 dava)	Azadi	29 ay 10 gün	293.000.000 TL.
061)- İbrahim Aksoy (Y)	Azadi	24 ay	250.000.000 TL.
İbrahim Aksoy	Konuşma	20 ay	41.000.000 TL.
HEP'in 21 Mayıs 1991 tarihinde Konya'da yaptığı kongredeki konuşması nedeniyle.			
062)- Mehmet Bayrak (Y)	Kitap	72 ay	700.000.000 TL.
"Kürt Halk Türküleri", "Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri" ile "Kürdoloji Belgeleri" adlı kitapları nedeniyle (Özge Yayınevi).			
Mehmet Bayrak (YAY)	Kitap	6 ay	100.000.000 TL.
Çağdaş Kürt Destanları-Cemşit Nar (Özge Yayınevi)			
063)- Osman Aytar	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
İHD İstanbul Şubesi tarafından düzenlenen toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
064)- Recep Maraşlı	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
İHD İstanbul Şubesi tarafından düzenlenen toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
065)- Garip Töre (YİM)	Emek	24 ay	250.000.000 TL.
066)- Ali Demir (S)	Emek	---	100.000.000 TL.
067)- Nazım Taban (YİM)	Emeğin Bayrağı	24 ay	50.000.000 TL.
068)- Mustafa Yıldız (YİM)	Kurtuluş	36 ay	300.000.000 TL.
069)- Erdal Çınar (S)	Kurtuluş	---	250.000.000 TL.
070)- Şahin Gül (YİM)	Serketin	5 ay	43.000.000 TL.
071)- Zeynel Aydın (S)	Serketin	---	83.000.000 TL.
072)- Aytek Özel (TV)	HBB	12 ay 15 gün	210.000 TL.
Özel bir televizyonda yayımlanan savaş karşıtı görüşleri nedeniyle.			
Aytek Özel (Y)	Bakaya	2 ay	160.000 TL.
073)- Nevzat Teker	Konuşma	20 ay	208.000.000 TL.
DEP'in Manisa'da yaptığı kongredeki konuşması nedeniyle.			
074)- Can Ali Türkmen	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP'in 28 Haziran 1992'de Bursa'da düzenlediği toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
075)- Ercan Arıklı (S)	Aktüel	---	421.000.000 TL.
076)- Alev Er (YİM)	Aktüel	---	211.000.000 TL.
077)- Kurthan Fişek (Y)	Hürriyet	9 ay	---
078)- Hüsnü Öndül (YİM)	İnsan Hakları Bülteni	6 ay	54.000.000 TL.
079)- Hikmet Koçak (YAY)	Kitap	6 ay	100.000.000 TL.
Newrozladık Şafakları (Başak Yayınevi)			
Hikmet Koçak (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Kürt Bahçesinde Sözleşti (Başak Yayınevi)			
080)- Cezmi Özdemir (YİM)	Yurtsever Emekçi	6 ay	50.000.000 TL.
081)- Selim Okçuoğlu (YAY)	Kitap	---	50.000.000 TL.
Kürdistan'da Türk Endüstrisi (Doz Yayınevi)			
082)- Kadir Mısıroğlu (Y)	Toplantı	---	500.000 TL.
083)- Sungur Savran (Y)	Çağrı	24 ay	100.000.000 TL.
084)- Ali Rıza Tura (Y)	Çağrı	24 ay	100.000.000 TL.
085)- M. Şadi Ozansu (Y)	Çağrı	24 ay	100.000.000 TL.
086)- M. Yalçın Kaya (Y)	Çağrı	24 ay	100.000.000 TL.
087)- Hasan San (Y)	Çağrı	24 ay	100.000.000 TL.
088)- Levent Aslan (YİM)	Yeni İnsan	6 ay	50.000.000 TL.
089)- Mazhar Günbat (YİM)	Welat	24 ay	320.000 TL.

090)- Halil Ürün	Konuşma	---	2.000.000 TL.
Konya Büyükşehir Belediye Başkanı			
091)- Emine Buyrukcan (YİM)	Özgür Halk	6 ay	50.000.000 TL.
092)- Haydar Demir (S)	Özgür Halk	---	100.000.000 TL.
093)- Teslim Töre (Y)	Toplumsal Dayanışma	20 ay	333.000.000 TL.
094)- Burhan Günel (YAY)	Pir Sultan dergisi	6 ay	5.000.000.000 TL.
Burhan Günel (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Direnme ve Yenilenme Kanunu (Kamçı Yayınevi)			
095)- İ. Halit Elçi (Y)	Pir Sultan dergisi	24 ay	250.000.000 TL.
096)- Kemal Altuntaş (Y)	Pir Sultan dergisi	24 ay	250.000.000 TL.
097)- Metin Kuzugüden (YİM)	Pir Sultan dergisi	6 ay	2.000.000.000 TL.
098)- Murtaza Demir (S)	Pir Sultan dergisi	---	2.000.000.000 TL.
099)- Mustafa Pala (Y)	Kitap	24 ay	250.000.000 TL.
Yanıtlarıyla Söyleşiler (Yaba Yayınevi)			
100)- Aydın Doğan (YAY)	Kitap	6 ay	100.000.000 TL.
Yanıtlarıyla Söyleşiler (Yaba Yayınevi)			
101)- Atılay Ayçin	Konuşma	20 ay	41.000.000 TL.
Hava İş Sendikası Başkanı. İHD'nin düzenlediği mitingte yaptığı konuşması nedeniyle.			
102)- Eşber Yağmurdereli	Konuşma	20 ay	41.000.000 TL.
Avukat. İHD'nin düzenlediği mitingte yaptığı konuşması nedeniyle.			
103)- Kemal Okutan	Konuşma	72 ay	250.000.000 TL.
HEP kongrelerinde yaptığı konuşmalar nedeniyle.			
Kemal Okutan	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP'in 28 Haziran 1992'de Bursa'da düzenlediği toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
104)- Abdülcabbar Gezici	Konuşma	48 ay	100.000.000 TL.
HEP kongrelerinde yaptığı konuşmalar nedeniyle.			
105)- Feridun Yazar	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
106)- Hüseyin Turhallı	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
107)- Salih Şahin	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
108)- Harun Çakmak	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
109)- Felemez Başboğa	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
110)- Mustafa Kemal Öztürk	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
111)- Güven Özata	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
112)- Mehmet Gemsiz	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
113)- Ahmet Sağın	Konuşma	20 ay	208.000.000 TL.
DEP'in Manisa Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
114)- Naci Aslan	Konuşma	20 ay	208.000.000 TL.
DEP'in Manisa Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
Naci Aslan	Konuşma	10 ay	---
DEP'in Saruhanlı İlçe Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			
115)- Hamdi Samancılar	Bildiri	20 ay	333.000.000 TL.
116)- Hayrettin Akbaş	Bildiri	20 ay	333.000.000 TL.
117)- Faik Biçer	Bildiri	20 ay	333.000.000 TL.

118)- Recai Gün	Bildiri	20 ay	333.000.000 TL.
119)- Semanur Özel	Bildiri	20 ay	333.000.000 TL.
120)- Servet Engin (YİM)	Zaman	7 ay	4.000.000 TL.
(2 dava)			
121)- M. Güner Yazgan (Y)	Zaman	3 ay 15 gün	2.000.000 TL.
122)- Varol Bektaş (Y)	Zaman	3 ay 15 gün	2.000.000 TL.
123)- Nedime Tunç (YİM)	Newroz Ateşi	48 ay	550.000.000 TL.
124)- Ali Rıza Gezici (Y)	Newroz Ateşi	24 ay	250.000.000 TL.
125)- Seydi Bayram (Y)	İlk Haber	20 ay	208.000.000 TL.
IHD Kütahya Şubesi eski Başkanı			
126)- Aslan Arıç (YİM)	İlk Haber	5 ay	41.000.000 TL.
127)- Emin Yükselener (S)	İlk Haber	---	83.000.000 TL.
128)- Medeni Ayhan (YİM)	Özgür Bilim	24 ay	250.000.000 TL.
Medeni Ayhan	Konuşma	48 ay	500.000.000 TL.
129)- Rıza Doğan (Y)	Özgür Bilim	24 ay	250.000.000 TL.
130)- Abdürrahim Koçbin (Y)	Özgür Bilim	24 ay	250.000.000 TL.
131)- Haydar Karayel (Y)	Özgür Bilim	24 ay	250.000.000 TL.
132)- Cengiz Yaşar (Y)	Özgür Bilim	24 ay	250.000.000 TL.
133)- Mehmet Tanrıkulu (Y)	Özgür Bilim	24 ay	250.000.000 TL.
134)- Nurettin Yüksekakaya (YİM)	Medya Güneşi	44 ay	458.000.000 TL.
(2 dava)			
135)- Ayşe Eğilmez (YİM)	Alnteri	6 ay	50.000.000 TL.
136)- Yalçın Küçük (Y)	Kitap	24 ay	250.000.000 TL.
Kürt Bahçesinde Sözleşti (Başak Yayınevi)			
137)- Emel Atıcı (S)	Hedef	---	100.000.000 TL.
(2 dava)			
138)- Aşlı Güneş (YİM)	Hedef	6 ay	100.000.000 TL.
(2 dava)			
139)- Nabi Barut (YAY)	Kitap	12 ay	250.000.000 TL.
Tasfiyeciliğin Tasfiyesi-Abdullah Öcalan (Zagros Yayınevi)			
Nabi Barut (YAY)	Kitap	12 ay	50.000.000 TL.
Dirilişin Öyküsü (Zagros Yayınevi)			
140)- Mehmet Antmen	Anket metni	20 ay	400.000.000 TL.
Tüm Sağlık Sen adına Adana'da yapılan bir anket çalışması nedeniyle.			
141)- Vedia Gülüm	Anket metni	20 ay	400.000.000 TL.
Tüm Sağlık Sen adına Adana'da yapılan bir anket çalışması nedeniyle.			
142)- Berin Nadi (S)	Cumhuriyet	---	297.000.000 TL.
143)- Aydın Engin (YİM)	Cumhuriyet	---	148.000.000 TL.
144)- A. Hikmet İyidoğan (YİM)	Zafere Doğru	24 ay	250.000.000 TL.
145)- Oral Çalışlar (Y)	Kitap	24 ay	250.000.000 TL.
Öcalan ve Burkay'la Kürt Sorunu (Yar Yayınevi)			
146)- Muzaffer Erdoğan (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Öcalan ve Burkay'la Kürt Sorunu (Yar Yayınevi)			
147)- Mustafa Aşık (YİM)	Ak-Zuhur	24 ay	200.000 TL.
148)- Hayrettin Soykan (S)	Ak-Zuhur	---	50.000.000 TL.
149)- Hatice Onaran (YİM)	Devrimci Çözüm	18 ay	325.000.000 TL.
150)- Fethiye Pekşen (S)	Devrimci Çözüm	---	250.000.000 TL.
151)- Fevzi Gerçek (Y)	Direniş	24 ay	---
Tüm Sağlık Sen Genel Başkanı			
152)- Zeki Tombak (Y)	Fabrika	24 ay	400.000.000 TL.
153)- Ertan Kaplan (YİM)	Fabrika	6 ay	50.000.000 TL.

154)- Mehmet Ali Birand (TV)	32. Gün	5 ay	---
155)- Deniz Arman (TV)	32. Gün	5 ay	---
156)- Halim Abanoz (TV)	32. Gün	5 ay	---
157)- Erhan Bay (er)	32. Gün	5 ay	---
158)- İsmet Kantar (er)	32. Gün	5 ay	---
159)- Songül Özkan (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Emperyalizm, Milliyetçilik ve Kürt Sorunu (Evrensel Yayınevi)			
160)- Sedat Aslantaş	Konuşma	36 ay	150.000.000 TL.
İHD'nin 1992 yılında Ankara'da yaptığı kongredeki konuşması nedeniyle.			
161)- Kanal 6 Televizyonu	Film	---	48.000.000 TL.
"Düş Gezginleri" adlı film nedeniyle.			
162)- Pelin Şener (YİM)	Gerçek	41 ay	362.000.000 TL.
(4 dava)			
163)- Kamil Tekin Sürek (S)	Gerçek	---	455.000.000 TL.
(7 dava)			
164)- Yücel Özdemir (YİM)	Gerçek	20 ay	125.000.000 TL.
165)- İsmail Kayhan (GY)	Gerçek	10 ay	---
166)- Namık Kemal Cıbaroğlu (YİM)	Mücadele	12 ay	100.000.000 TL.
(2 dava)			
167)- Gülten Şeşen (S)	Mücadele	---	850.000.000 TL.
(5 dava)			
168)- Cafer Çakmak (YİM)	Mücadele	125 ay	500.000.000 TL.
(Bütün davaları)			
169)- Selahattin Aydar	Konuşma	12 ay	---
Bingöl Belediye Başkanı			
170)- Bedri Baran	Konuşma	12 ay	---
Diyarbakır Milli Gençlik Vakfı Başkanı			
171)- Abdullah Çevik (Y)	Alperen	18 ay	---
172)- Refik Şahinli (YİM)	Alperen	21 ay	2.000.000 TL.
173)- Mehdi Zana	Basın toplantısı	48 ay	200.000.000 TL.
Avrupa Parlamentosu'nda düzenlediği basın toplantısı nedeniyle.			
Mehdi Zana	Konuşma	24 ay	100.000.000 TL.
HEP'in 28 Haziran 1992'de Bursa'da düzenlediği toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
174)- İmam Canpolat	Konuşma	48 ay	500.000.000 TL.
HADEP Ankara İl Başkanı			
175)- Seher Karataş (YİM)	Gençliğin Sesi	38 ay	650.000.000 TL.
(5 dava)			
176)- Cem Uzan (TV)	İnterstar	---	175.000.000 TL.
177)- Özcan Ertuna (TV)	İnterstar	---	425.000.000 TL.
(2 dava)			
178)- Serpil Akilhoğlu (TV)	İnterstar	---	175.000.000 TL.
179)- Ardan Zentürk (TV)	İnterstar	---	175.000.000 TL.
180)- Özden Akbal (TV)	İnterstar	---	425.000.000 TL.
181)- Duran Dünderoğlu (TV)	İnterstar	---	175.000.000 TL.
(2 dava)			
182)- Jülide Ateş (TV)	İnterstar	---	250.000.000 TL.
183)- Engin Ardaç (TV)	İnterstar	---	250.000.000 TL.
184)- Kazım Albayrak (YİM)	Taraf	14 ay	4.000.000 TL.
185)- Yüksel Yılmaz (S)	Yayın	---	135.000.000 TL.
186)- Okan Alkan Sarıkaya (YİM)	Yayın	---	68.000.000 TL.
187)- Ayla Tunçdemir (YİM)	Direnış	24 ay	250.000.000 TL.

188 - 208)- 21 kişi	Basın açıklaması	420 ay	4.368.000.000 TL.
Diyarbakır Demokrasi Platformu. (Yapılan basın açıklaması nedeniyle 21 kişiye, 20'şer ay hapis ve 208'er milyon lira para cezası verildi.)			
209)- Aysun Kıvanç	Toplantı	24 ay	250.000.000 TL.
DEP'in 29 Ağustos 1993'de Ankara'da düzenlediği toplantıdaki sunuculuğu nedeniyle.			
210)- Aliye Pekediz	Toplantı	24 ay	250.000.000 TL.
DEP'in 29 Ağustos 1993'de Ankara'da düzenlediği toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
211)- Mehmet Özdemir	Basın açıklaması	20 ay	208.000.000 TL.
Bandırma (Balıkesir) Halkevi Başkanı			
212)- Hacı Güzel Bostan	Basın açıklaması	15 ay	125.000 TL.
Hacı Güzel Bostan	Konuşma	20 ay	208.000.000 TL.
213)- Abdülhafif Epözdemir	Konuşma	20 ay	208.000.000 TL.
DEP'in Manisa İl Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle.			

Yargılamalar ve soruşturmalar

1994 yılında gazeteci ve yazarlar hakkında açılan soruşturma ve davaların sayısında daha önceki yıllara göre büyük artış oldu. Açılan davalar nedeniyle yaklaşık 6.000 kişi sanık olarak mahkeme önüne çıktı. Yargılananlar hakkında istenen hapis ve para cezalarının toplamı astronomik rakamlara ulaştı. DGM'lerde görülen davalar içinde düşünce ve basın özgürlüğüne ilişkin olanlar (davaların yüzde 25'i) önemli yer tuttu. Bu davaların büyük bölümü İstanbul DGM'de açıldı. Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre, 1994 yılında İstanbul DGM'de görülen 2 bin 862 davadan 1.162'sini (yüzde 41) basın davaları oluşturdu. Basın davalarında 336'sı tutuklu 2 bin 98 kişi (yargılanan sanıkların yüzde 50'si) yargılandı. İstanbul DGM'de 1993 yılında ele alınan toplam 2 bin 351 davanın yüzde 46'sını (toplam 1.081) basın davaları oluşturmuştu. 1994 yılında açılan dava ve soruşturmalara ilgili bazı örnekler şöyle:

Ankara DGM Savcılığı, Sivas'ta 2 Temmuz 1993 tarihinde yaşanan ve 37 kişinin ölümlüyle sonuçlanan olaylarla ilgili olarak inceleme yapmak üzere Almanya'dan Türkiye'ye gelen Yazar Gunter Walraff hakkında Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca soruşturma açtı. Soruşturma, "Gunter Walraff'ın Ankara'da düzenlediği bir basın toplantısında Sivas olayları davasına bakan mahkeme heyetine hakaret ettiği" iddiasıyla açıldı.

1992 yılında faili meçhul bir cinayete kurban giden yazar Musa Anter'in anısı için Yurt Yayınevi tarafından yayımlanan "Koca Çınar-Kürt Bilgesi Musa Anter" adlı kitap nedeniyle Ankara DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. Ankara DGM'de 10 Şubat günü başlayan davada okunan iddianamede, kitabı yayına hazırlayan, Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya ile Yurt Yayınevi'nin sorumlusu Ünsal Öztürk'ün "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Ünsal Öztürk, dava konusu kitabın Musa Anter'in ölümü üzerine gönderilen mesajlar derlenerek hazırlandığını belirterek, "Musa Anter öldürüldükten sonra, yazı yazdığı gazete ve dergilere binlerce mesaj gelmiştir. Bu mesajlar Kürtlerin çok sevdikleri bir insanın ölümüne üzüldüklerinin belgeleridir. Musa Anter için gönderilen mesajlar konusunda dava açılması insana derin bir hüznün vermektedir." dedi.

Cumhuriyet gazetesinin 30 Eylül 1993 tarihli sayısında yer alan, Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral ile ilgili bir haber nedeniyle gazetenin sahibi Berin Nadi ve Yazı İşleri eski Müdürü Aydın Engin hakkında "Terörle Mücadele Yasası'nın 6. maddesi uyarınca dava açıldı. İstanbul DGM'de görülen davada, "Terörle mücadelede görev alan kişileri hedef olarak gösterdikleri" iddiasıyla yargılanan Berin Nadi ve Aydın Engin'in para cezasına mahkum edilmesi istendi. Davanın 10 Mart günü yapılan duruşmasında söz alan Avukat Fikret İlkiz,

yayımlanan haberde anlatılan olayların tamamının belgelere dayandığını ve yazılanların gerçek olduğunu söyledi. Aydın Engin ise “Nusret Demiral’ı hedef göstermekle suçlanan ben de bu davada yargılanarak Nusret Demiral gibi düşünenlere hedef gösteriliyorum.” dedi.

Cumhuriyet gazetesinin 27 Ekim 1993 tarihli sayısında yayımlanan PKK ile ilgili bir haber nedeniyle, gazetenin sahibi Berin Nadi ile Yazı İşleri eski Müdürü Aydın Engin hakkında İstanbul DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. “Terörle Mücadele Yasası”nın 6. maddesi uyarınca açılan davanın ilk duruşması 8 Mart günü İstanbul DGM’de yapıldı. Duruşmada okunan iddianamede Berin Nadi ve Aydın Engin’in “yasadışı örgütlere ait bildirimleri yayımlamak” suçundan 50 milyon liradan az olmamak üzere para cezasına mahkum edilmesi istendi. 6 Ekim günü yapılan duruşmada savunma yapan Avukat Fikret İlkiz ise dava açılmasına neden olan haberin propaganda amacıyla değil kamuoyunu bilgilendirmek için yazıldığını söyledi ve beraat kararı verilmesini istedi. Berin Nadi ve Aydın Engin daha sonra beraat etti.

Türkiye’de yaşayan Lazlar tarafından yayımlanan “Ogni” adlı kültür ve sanat dergisinin ilk sayısındaki yazılar nedeniyle İstanbul DGM’de yargılanan, derginin Yazı İşleri Müdürü Mehmet Ali Barış Beşli beraat etti. 7 Nisan günü sona eren dava, “Çıkararken”, “Kendinde kendin olma bilinci üzerine düşünceler” ve “Dil, kültür ve kimlik sorununa kısa bir giriş” başlıklı yazılarda “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Beraat kararıyla birlikte dergi hakkında verilen toplatma kararı da kaldırıldı.

Milliyet gazetesine yaptığı bir açıklamada yer alan “Türkiye’nin Güneydoğu bölgesinde bir Kürt devleti kurulabileceği” şeklindeki sözleri nedeniyle hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca dava açılan işadamı Besim Tibuk’un yargılanmasına 20 Nisan günü İstanbul DGM’de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, “bölücülük propagandası yapmakla” suçlanan Besim Tibuk’un 2 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada savunma yapan Besim Tibuk ise suçlamayı kabul etmeyecek, “Ben ayrılıkçıların Güneydoğu’da bir Kürt devleti kurabileceğini, ancak bu devletin ayrılıkçılara da zararı olacağını söylemişim.” dedi. Davada, Milliyet gazetesinin Yazı İşleri Müdürü Eren Güvener de ikinci sanık olarak yargılandı. Besim Tibuk ve Eren Güvener ilk duruşmada beraat etti. Besim Tibuk hakkında, Aktüel dergisinde yer alan benzer bir demeci nedeniyle açılan dava da 10 Mayıs günü beraatle sonuçlandı.

Gazeteci Hıdır Göktaş ile Metin Gülbay tarafından yayımlanan “Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye” adlı kitap, Mayıs ayında İstanbul DGM tarafından “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı, kitapta yer alan, Hatip Dicle ile yapılmış söyleşide “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla verildi. Dünyadaki gelişmeler üzerine siyasetçi, bilim adamı ve aydınlarla yapılan söyleşilerden oluşan kitapta, dönemden Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, dönemin Kültür Bakanı Fikri Sağlar, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ve Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu’nun görüşlerine de yer verilmişti. Toplatma kararının ardından Hıdır Göktaş ve Metin Gülbay ile kitabı yayımlayan Hasan Basri Çıplak hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı. 17 Mayıs 1995 tarihinde sona eren davada Hıdır Göktaş ve Metin Gülbay’a 20’şer ay hapis ve 333’er milyon lira para, Hasan Basri Çıplak’a da 5 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası verildi.

Yazar Aziz Nesin hakkında, 1993 yılı Aralık ayında İzmir’de yapılan bir toplantıdaki konuşmasında yer alan “Yetmiş yıllık Cumhuriyet hükümetlerinin tümü sahtecedir.” şeklindeki ifade nedeniyle dava açıldı. İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada “Türkiye Cumhuriyeti’ne ve hükümetlere hakaret ettiği” öne sürülen Aziz Nesin’in Türk Ceza Ya-

sası'nın 159/1. maddesi uyarınca 1 yılla 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 24 Haziran günü İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaya başlayan Aziz Nesin, 18 Kasım günü beraat etti.

Berfin Yayınevi tarafından yayımlanan "Yasak Tümceler" adlı kitap nedeniyle, yayınevini sorumlusu İsmet Aslan hakkında dava açıldı. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 16 Eylül günü başlayan davada "İslam dinine ve kutsal değerlere hakaret etmekle" suçlanan İsmet Aslan'ın Türk Ceza Yasası'nın 175. maddesi uyarınca 2 yıl 6 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Davanın nedeniyle, kitabın yurt dışında yaşayan yazarı Abdullah Rıza Ergüven hakkında da gıyabi tutuklama kararı verildi.

"Newrozladık Şafakları" adlı kitabı nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezası uyarınca 1994 yılı Bursa Özel Tıp Cezaevi'nde geçiren Edip Polat hakkında, bastırmak üzere cezaevinden dışarıya gönderdiği bir kitap çalışması nedeniyle dava açıldı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Edip Polat'ın 2 yılla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İstanbul DGM'de görülen dava nedeniyle 25 Ekim günü Bursa'da ifade veren Edip Polat, hazırladığı "Bilim mi, Resmi İdeoloji mi?" adlı kitaba, bastırmak üzere cezaevinden dışarıya gönderilirken, Cezaevi Müdürlüğü tarafından el konulduğunu ve savcılığa suç duyurusu yapıldığını söyledi.

e)- Toplatılan ve kapatılan yayınlar

Pek çok yetkilinin son yıllarda sık sık yinelediği "Yasak yayın uygulamasına son verilmiştir." şeklindeki açıklamalara karşın, kitap, dergi ve benzeri yayınlar hakkında toplatma kararları verilmesine 1994 yılında da devam edildi. 1994 yılında 961 gazete ve dergi ile 37 kitap hakkında toplatma kararı verildi. (1991 yılında 121 gazete ve dergi ile 29 kitap, 1992 yılında 189 gazete ve dergi ile 20 kitap, 1993 yılında da 425 gazete ve dergi ile 29 kitap toplatılmıştı.) Toplatma kararlarının büyük bölümü "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca alındı. Türk Ceza Yasası'nın 155. ve 312. maddeleri de toplatma kararları için gösterilen gerekçeler arasında önemli yer tuttu.

Toplatma kararları resmi ideolojiye aykırı yayın yapan muhalif yayın organları üzerinde yoğunlaştı. Bu tür yayın organlarının hemen hemen tüm sayıları (*) toplandı. Toplatma kararı verilirken, kimi zaman birbirinden komik ve ilginç gerekçeler gösterildi. Örneğin; Cumhuriyet gazetesinin 11 Eylül 1994 tarihli sayısı, İstanbul DGM tarafından "yasadışı örgütlerin propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplandı. Gazetenin toplatılmasına Cumhuriyet Gazetesi Yazarı Toktamış Ateş'e yönelik bombalı suikast girişiminden sonra, bu saldırıyı üstlenen radikal İslamcı İBDA-C örgütünün liderleriyle yapılan söyleşilerin gazetede yayımlanması neden oldu. Toplatma kararı Avukat Fikret İlkiz'in itirazı üzerine 2 gün sonra kaldırıldı. Ancak, gazetenin sahibi Berin Nadi ile Yazı İşleri Müdürü İbrahim Yıldız hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca dava açıldı.

Newroz gazetesinin 11 Eylül 1994 tarihli 30. sayısı İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplandı. Toplatma kararı, "gazetede yayımlanan 10 yazıda bölü-

(*) 1994 yılında Özgür Gündem gazetesinin 104 sayısından 102'si, Özgür Ülke gazetesinin 247 sayısından 220'si, Mücadele dergisinin 36 sayısından 36'sı, Emegün Bayrağı gazetesinin haftalık olarak yayımlandığı dönemde çıkan 20 sayısından 19'u, Taraf dergisinin haftalık olarak yayımlandığı dönemde çıkan 16 sayısından 16'sı, Devrimci Çözüm dergisinin 21 sayısından 19'u, Kızıl Bayrak dergisinin 8 sayısından 8'i, Serketin dergisinin 8 sayısından 7'si, Atılım gazetesinin 13 sayısından 13'ü toplandı.

cülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla verildi. Gazetenin sahibi Aydın Yılmaz, toplatma kararına gerekçe olarak gösterilen 10 yazıdan birisinin ilk iki paragrafı dışındaki bölümünün teknik bir hata sonucunda gazetede yer almadığına dikkat çekerek, “DGM için bir yazımın 2 paragrafı bile toplatma kararı vermek için yeterli olmuş.” dedi. Newroz gazetesinin 5 Kasım 1994 tarihli 38. sayısı da “gazetede yer alan bazı haber, yazı ve ilanlar ile bulmacada bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

Lucien Rambout tarafından yazılan “Çağdaş Kürdistan Tarihi”, Rohat tarafından yazılan “Kürdistan’da Eğitim Süreçleri” ve Mehmet Ali Ural tarafından yazılan “Sorgu, Zindan, Direniş ve Yaşam” adlı 3 kitap Mart ayında Diyarbakır DGM tarafından toplatıldı. Dilan Yayınevi tarafından piyasaya çıkartılan kitapların 1992 yılında basıldığı ve 1994 yılı Mart ayına kadar bir soruşturmaya konu olmadığı bildirildi. Yayınevi yetkilileri toplatma kararlarının yasalara aykırı olarak verildiğini söylediler.

Kapatılan yayımlar

1993 yılının son üç ayında, İstanbul DGM’de görülen basın davalarında, uzun süredir uygulanmayan, eski bir yasa hükmünün uygulamaya sokulmasıyla gündeme gelen kapatma cezaları 1994 yılında da devam etti. Bu uygulama sonucunda pek çok yayım organına 3 günle 1 ay arasında değişen süreler için kapatma cezası verildi. TİHV’nin belirlemelerine göre, 1994 yılında mahkûmiyet kararı verilerek sonuçlandırılan basın davalarından 91’inde, 24 yayına toplam 62 ay 2 gün kapatma cezası (1993 yılında 21 davada 13 dergi ve gazete hakkında toplam 15 ay 6 günlük kapatma cezası verilmişti.) verildi. Kapatma cezalarıyla (Kapatma cezası Yargıtay’ın onaylaması halinde yürürlüğe girmektedir.) ilgili döküm şöyle:

Yayımların adı	Dava sayısı	Kapatma süresi
01)- Newroz	1 dava	1 ay
02)- Özgür Gelecek	2 dava	2 ay
03)- Fabrika	1 dava	1 ay
04)- Mücadele	8 dava	5 ay 5 gün
05)- Özgür Gündem	44 dava	25 ay 10 gün
06)- Emegın Bayrağı (15 günlük)	6 dava	4 ay 15 gün
07)- İşçinin Yolu	1 dava	15 gün
08)- Medya Güneşi	1 dava	15 gün
09)- Kurtuluş	1 dava	15 gün
10)- Azadi	4 dava	2 ay 17 gün
11)- Taraf (aylık)	2 dava	2 ay
12)- Özgür Halk	3 dava	2 ay 15 gün
13)- Devrimci Emek	2 dava	2 ay
14)- Emek	1 dava	1 ay
15)- Yeni Dünya İçin	2 dava	1 ay
16)- Gençliğin Sesi	2 dava	1 ay 10 gün
17)- Welat	1 dava	1 ay
18)- Alınteri	1 dava	1 ay
19)- Aydınlık (günlük)	1 dava	5 gün
20)- Yeni Ülke	1 dava	1 ay
21)- Gerçek	3 dava	3 ay
22)- Newroz Ateşi	1 dava	1 ay
23)- Devrimci Gençlik	1 dava	1 ay
24)- Devrimci Proleterya	1 dava	1 ay

Mahkemeler tarafından 1993 ve 1994 yıllarında verilen kapatma kararlarının bir bölümü 1994 yılında Yargıtay tarafından onaylandı ve hızla uygulamaya sokuldu. Bu nedenle pek çok yayın organı, yayımına uzun süre ara vermek ya da yayımını tamamen durdurmak zorunda kaldı. Örneğin; İşçinin Yolu ve Özgür Gelecek dergileri 15'er gün, Taraf (aylık), Partizan, Gençliğin Sesi ve Devrimci Proleterya dergileri birer ay kapalı kaldı. Özgür Gündem ve Azadi gazeteleri de kapatma kararlarının peş peşe kesinleşmesi ve uygulamaya sokulması üzerine Mayıs ayında yayımlarına son verdiler.

Emeğin Bayrağı dergi/gazetesi, daha önceki yıllarda verilen kapatma kararlarının onaylanarak uygulamaya sokulması üzerine 1994 yılında sık sık yayımına ara verdi. Örneğin; dergi hakkında verilen 3 günlük kapatma cezası Nisan ayında onaylandı ve dergi 3 gün kapalı kaldı. Bunun ardından 8 Temmuz günü, 15 günlük bir kapatma cezası uygulamaya sokuldu. Bu cezanın sona erdiği gün, 15 günlük başka bir kapatma cezası gündeme geldi. Bu nedenle, gazete önce açıldı, ancak aynı anda hazırlanan bir tutanakla yeniden kapatıldı. Gazete hakkında verilen kapatma cezalarının uygulanmasında Eylül ayında da devam edildi. Aynı şekilde Devrimci Emek dergisi de peş peşe uygulamaya sokulan kapatma kararları nedeniyle Nisan ayından Kasım ayına kadar geçen süre içinde yayımlanamadı.

Mücadele dergisi, hakkındaki kapatma cezalarının uygulamaya sokulması üzerine 1994 yılında ancak 36 sayı çıkabildi. Dergi, onaylanan cezalar (tümü 15 günlük periyotla yayım yapılan 1991 ve 1992 yıllarına ilişkin) nedeniyle 5 ile 20 Mayıs ve 14 ile 24 Temmuz günleri arasında kapalı kaldı. Toplam 5 ay 5 günlük 7 kapatma cezasının 17 Ekim gününden itibaren peşpeşe uygulamaya sokulması üzerine dergi artık yayımlanamaz oldu.

Radyo ve televizyonlar

Özel televizyon ve radyo kuruluşlarının çalışmalarını düzenleyen yasa Meclis Genel Kurulu'nda 13 Nisan günü yapılan görüşmeler sonucunda DYP, ANAP, SHP ve CHP milletvekillerinin oylarıyla kabul edildi. RP'li milletvekilleri ise yasanın aleyhinde oy kullandı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından onaylanan yasa Resmi Gazete'nin 20 Nisan 1994 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasaya göre, partiler, dernekler, vakıflar, belediyeler, bankalar, kooperatifler, pazarlama şirketleri, finans ve meslek kuruluşları, radyo ve televizyon kuramayacak. Radyo ve televizyon kuruluşlarının denetlenmesi ve lisans verilmesi için tek yetkili merci, yeni yasa ile oluşturulan Radyo Televizyon Üst Kurulu olacak. Meclis tarafından seçilen 9 kişiden oluşan bu kurul radyo ve televizyonları süreli ya da süresiz olarak kapatabilecek. Ayrıca Başbakan ya da onun görevlendireceği bir bakan da yayım durdurma yetkisine sahip olacak.

Özel televizyon ve radyo kuruluşlarının çalışmalarını düzenleyen yasa kamuoyunda değişik tepkiler aldı. Yasayı eleştiren İHD Genel Başkan Yardımcısı Ercan Kanar, "Bizi yönetenler, toplumu tek sesli ve tek ses dinlemeye mahkum, şekilsiz yağınlar haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bunun en son örneği Özel Radyo ve Televizyon Yasasıdır. Yasa, totaliter bir anlayışın ürünüdür." dedi. Yeni yasa, 26 Nisan günü İstanbul'da düzenlenen ve basım kuruluşlarının temsilcilerinin katıldığı bir toplantıda da değerlendirildi. Toplantıda yapılan konuşmalarda özel televizyon ve radyoların yasal statüye kavuşturulmalarının olumlu bir gelişme olduğu ancak çıkan yasanın demokratik bir yaklaşımla hazırlanmadığı üzerinde duruldu. Ayrıca yasanın demokratik olmayan bölümlerinin vakit geçirilmeden düzeltilmesi istendi.

Yüksek Seçim Kurulu, "İnterstar" adlı özel televizyonun yayımını 6 Ocak günü, 5 gün süreyle durdurdu. Karar, "Televizyonun Seçim Yasası'na aykırı yayım yaptığı" iddiasıyla alın-

di. İnterstar televizyonunun yayınının durdurulması basın kuruluşları ve muhalefet partileri tarafından protesto edildi. İHD Genel Başkan Yardımcısı Ercan Kanar, yazılı ve elektronik basın üzerindeki kapatma cezalarına son verilmesini isteyerek, İnterstar televizyonunun kapatılmasını basın özgürlüğüne yönelik bir saldırı olarak değerlendirdiğini bildirdi.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, Şubat ayında Gazeteci Mehmet Ali Birand hakkında, 1992 yılı Kasım ayında yaptığı bir programda “orduya ve güvenlik görevlilerine hakaret ettiği” iddiasıyla Türk Ceza Yasası’nın 159. maddesi uyarınca dava açtı. Genelkurmay Başkanlığı’nın suç duyurusu üzerine açılan davada, Mehmet Ali Birand’ın 6 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Mehmet Ali Birand hakkında dava açılmasına yol açan program 16 Kasım 1992 tarihinde yayımlanmış ve bu programda, o günlerde yapılan bazı resmi açıklamaları yalanlar biçimde “PKK militanlarının teslim olmadığını” ve “silah bırakmadığını” ortaya koyan görüntülere yer verilmişti. Bu yayım, başta dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş olmak üzere birçok üst düzey yetkilinin tepkisine yol açmıştı. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanan Mehmet Ali Birand, 22 Eylül günü beraat etti.

İnterstar adlı televizyon kuruluşunun bazı yönetici ve çalışanları hakkında “Seçim Yasası’na aykırı yayın yaptıkları” iddiasıyla açılan 2 dava 18 Nisan günü sona erdi. İstanbul Küçükçekmece Sulh Ceza Mahkemesi’nde görülen davalardan ilkinde televizyon kuruluşunun yöneticileri Cem Uzan, Özcan Ertuna, Serpil Akıllıoğlu, Ardan Zentürk, Özden Akbal ve Duran Dündaroglu toplam 1 milyar lira para cezasına mahkum oldu. Aynı mahkemede sonuçlanan ikinci davada ise İnterstar Televizyonu yöneticileri Özcan Ertuna ve Özden Akbal ile spiker Jülide Ateş ve yorumcu Engin Ardıç’a 250’şer milyon lira para cezası verildi.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, Mayıs ayında Kanal 6 adlı özel televizyon kuruluşuna, yayımladığı “Düş Gezginleri” adlı film nedeniyle 48 milyon lira para cezası verdi. Para cezası, filmin lezbiyen bir ilişkiyi anlatan bölümlerinin “müstehcen olduğu” iddiasıyla verildi. Başrollerini Meral Oğuz ve Lale Mansur’un paylaştığı filmle ilgili soruşturma, Refah Partisi’nin yaptığı suç duyurusu üzerine açılmıştı.

Konya’da faaliyet gösteren “Gençliğin Sesi” adlı yerel radyo, “halkı kızkırttığı” iddiasıyla Konya Valiliği tarafından 17 Ağustos günü kapatıldı. Kapatma kararı, radyoda konuşan küçük bir çocuğun (M.A.), kaldığı yuvada “kendisine işkence yaptığını” anlatmasının tepkilerine yol açması üzerine alındı. Kapatma kararının yanısıra radyonun sahibi Naci Dağlıoğlu ile radyoda görev yapan Ahmet İnci adlı spiker bir süre gözaltında tutuldu. Küçük çocuğun anlatımları üzerine, olayın yaşandığı yuva önünde toplanan kalabalık bir grup, yuva yöneticileri aleyhinde uzun süre gösteri yapmıştı.

Samsun’da yayın yapan “SRT TV” adlı özel televizyon kuruluşu, 8 Ekim akşamı canlı olarak yayımlanan “Türkiye’de insan hakları ve düşünce suçları” konulu tartışma programı devam ederken sivil polisler tarafından basıldı. Başkanın tartışma programı ile ilgili olarak Emniyet Müdürlüğü’ne gelen ihbar üzerine yapıldığı açıklandı. Başkan, Özgür Ülke gazetesinde yayımlanan “Gizli Belgeler”, “İşte Yanan Köy”, “Düşünce Özgürlüğü Yürüyüşü”, “İnsanlık Vahşeti” başlıklı haberlerin kopyeleri ekrandan gösterildiği sırada yapıldı.

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP’in genel başkanlarından Yaşar Kaya, özel bir televizyon kanalında (Kanal 6) 17 Ocak 1993 tarihinde yayımlanan bir programdaki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM’de 28 Ekim günü biten davada programın sunucuları Ahmet Altan ve Neşe Düzel ise beraat etti. Dava “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Erzurum Valiliği, Aralık ayında aldığı kararla Ahmet Kaya'nın "Şarkım Dağlara" ve Ferhat Tunç'un "Özlemim Dağ Rüzgarı" adlı kasetleri ile Ahmet Kaya, Ferhat Tunç ve Emre Saltık'ın birlikte hazırladığı "Yağmur Türküleri" adlı kasetin il sınırları içinde satışını ve çalınmasını yasakladı. Valilik kararında, satışı yasaklanan kasetlerin yerel radyolarda da çalınmayacağı belirtildi. Mardin Valiliği de aynı günlerde Ahmet Kaya'nın "Şarkım Dağlara" adlı kasetinin satılmasını, çoğaltılmasını ve kasette yer alan "Cinayet Saati" adlı şarkının radyolarda yayımlanmasını yasakladı.

f)- Zorunlu askerlik

1994 yılında güncellenen başka bir olay da vicdani redciler ile zorunlu askerliğe karşı çıkan ya da zorunlu askerliği eleştirenlere yönelik uygulamalar oldu. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde süren çatışmaların şiddetlenmesi ve askere gitmeyen, geç gitmeye çalışan ya da askerden kaçanların sayısındaki büyük artış, 1993 yılının son aylarından itibaren vicdani redciler ile zorunlu askerliğe karşı çıkan kişi, grup ve örgütlere yönelik baskıları arttırdı. Baskılar Hükümet'in terhisleri durdurmak ve zorunlu askerlik süresini uzatmak zorunda kalması (*) üzerine fazlaştı. Askeri konularda eleştiri getirenler hakkında çok sayıda dava ve soruşturma açıldı. Dava ve soruşturmalar için, pek çok yasaya ve bu konularla ilgili tüm uluslararası sözleşmelere aykırı olarak askeri mahkemeler ve askeri savcılıklar yetkili kılındı. Böylece sıkıyönetim dönemleri ve casusluk suçları dışında da sivil kişilerin askeri mahkemelerde yargılanabilmelerinin yolu açılmış oldu.

Vicdani redciler ile zorunlu askerlik uygulamasına karşı çıkan ya da askeri konulara ilişkin eleştiri yapan kişi ve örgütlerin karşı karşıya kaldığı baskılarla ilgili olarak TİHV'nin derlediği bazı bilgiler şöyle:

Genelkurmay Askeri Mahkemesi, özel bir televizyon kanalında (HBB) program hazırlayan Erhan Akyıldız ile yardımcı Ali Tevfik Berber hakkında 14 Aralık 1993 tarihinde giyabi tutuklama kararı verdi. Karar, 8 Aralık 1993 akşamı HBB televizyonunda yayımlanan bir programda, "halkı askerlikten soğutacak konuşmalar yapıldığı" iddiasıyla alındı. Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber, 14 Aralık 1993 tarihinde İstanbul'da gözaltına alındı ve Ankara'ya gönderildi. İki gazeteci, 15 Aralık 1993 tarihinde tutuklanarak Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildi. Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber'in, tutuklama kararının kaldırılması için yaptıkları itiraz da kabul edilmedi. Haklarında daha sonra dava açılan Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber, son 30-40 yıl içinde, sıkıyönetim dönemleri dışında, çalışmalarını nedeniyle askeri mahkemede yargılanan ilk gazeteciler olma özelliğini kazandılar. Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in hazırladıkları programa konuşmacı olarak katılan Savaş Karşıtları Derneği üyesi Menderes Meletli ve Aytek Özel hakkında da giyabi tutuklama kararı verildi.

Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in yargılanmasına 21 Aralık 1993 tarihinde Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıkların Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca 2 ayla 2 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada savunma yapan Erhan Akyıldız ise şunları söyledi: "Gazetecilerin, haber verme görevini yaparken, Genelkurmay Başkanı'nın ya da Başbakan'ın hoşuna

(*) Bakanlar Kurulu, 6 Ocak günü aldığı kararla terhisleri belli bir süre için durdurdu. Karar sonucunda asteğmenler 5 ay, er ve erbaşlar 4 ay, kısa dönem askerlik yapanlar ise 2 ay geç terhis oldu. Bakanlar Kurulu, Temmuz ve Ekim aylarında da benzer kararlar aldı. Terhis durdurma kararı, 26 Aralık günü kalıcı hale getirildi ve askerlik stresi, erler için 15 aydan 18 aya, yedeksubaylar için 12 aydan 16 aya, kısa dönem askerler için ise 6 aydan 8 aya yükseltildi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 52 ve 53' de.)

gidip gitmemek gibi bir kaygıları olmaz. Yaptığımız haber, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş' in hoşuna gitmemiştir. Bu hoşnutsuzluğun sonucu olarak apar topar tutuklanıp Mamak Askeri Cezaevi' ne konulmuşuzdur. 1940 yılından kalan bir yasaya dayanarak askeri mahkeme tarafından tutuklanıp cezaevine konulmamız ve askeri mahkeme önünde yargılanmamız, bizim değil, Türk demokrasisine leke sürenlerin ayıbıdır.” Duruşmada daha sonra sanıkların tahliye edilmesine karar verildi. Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber, Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde 11 Şubat günü sona eren davada 2'şer ay hapis ve 160'şar bin lira para cezasına mahkum oldu. Mahkemenin bu kararı Haziran ayında Askeri Yargıtay tarafından “iki gazeteciye ceza verilmesinin yerinde olmadığı” gerekçesiyle bozuldu. Bozma kararı üzerine Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde tekrar yargılanan iki gazeteci 6 Aralık günü beraat etti.

Hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen Aytek Özel ise 7 Şubat günü tutuklandı. Aytek Özel götürüldüğü Mamak Askeri Cezaevi'nde dövüldü ve zorla saçları kesildi. Olayı tepkiyle karşılayan İzmir'li insan hakları savunucuları, hukuka aykırı bir biçimde tutuklanan Aytek Özel' in bir an önce serbest bırakılmasını ve sivil mahkemede yargılanmasını istediler. Aytek Özel hakkında daha sonra “halkı askerlikten soğutmayı amaçladığı” iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca dava açıldı. Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde yargılanan Aytek Özel, 21 Nisan günü sona eren davada 1 yıl 15 gün hapis ve 210 bin lira para cezasına^(*) mahkum oldu. Aytek Özel, kararla birlikte tahliye edildi. Bu arada Aytek Özel'e, Bakaya dergisinde yayımlanan “Zorunlu Askerliğe Hayır” başlıklı yazısı nedeniyle de 2 ay hapis ve 160 bin lira para cezası verildi. Genelkurmay Askeri Mahkemesi tarafından verilen bu ceza 26 Mayıs günü Askeri Yargıtay tarafından onaylandı. Aytek Özel'e yaptığı televizyon konuşması nedeniyle verilen 1 yıl 15 gün hapis ve 210 bin lira para cezası da Eylül ayında Askeri Yargıtay tarafından onaylandı. Toplam 1 yıl 2 ay 15 gün kesinleşmiş hapis cezası bulunan ve yargılanırken 2,5 ay tutuklu Aytek Özel, aldığı hapis cezaları nedeniyle yaklaşık 3,5 ay daha cezaevinde kalacak.

Kuruluş hazırlıklarına 1993 yılında başlanan İzmir Savaş Karşıtları Derneği, 26 Şubat günü yapılan açılış töreninin ardından faaliyete geçti. Almanya ve Hollanda'daki bazı barış örgütlerinin temsilcilerinin de katıldığı törende bir konuşma yapan kurucu üyelerden Avukat Ahmet Nazım, “Daha önce 7 kurucu üye ile kurduğumuz Savaş Karşıtları Derneği prosedür eksikliği nedeniyle feshedildi. Bunun üzerine 22 kişinin girişimiyle İzmir Savaş Karşıtları Derneği'ni kurduk. Ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeler karşısında Savaş Karşıtları Derneği'nde bir arada olunması gereği bir kez daha görülmüştür.” dedi.

Bakanlar Kurulu'nun terhisleri durdurması üzerine, özel bir televizyon kanalında yayımlanan (Show TV) “32. Gün” adlı haber programında bu konuyu inceleyen gazeteciler

(*) Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca daha önceki yıllarda açılan iki davada beraat, bir soruşturmada ise takipsizlik kararı verildi. İstanbul DGM Savcılığı, 1989 yılı içinde Sokak dergisi yöneticileri Tuğrul Elıyılmaz ve Vedat Zincir hakkında, “halkı askerlikten soğutucu yayın yaptıkları” iddiasıyla dava açtı. Dava, 19 Ağustos 1990 tarihinde “zorunlu askerliğe karşı çıkmanın suç olamayacağı” görüşüne varılarak beraatle sonuçlandı. Sokak dergisinde yer alan başka bir haber nedeniyle Tayfun Gönül ve Ahmet Zeki Okçuoğlu hakkında açılan ikinci dava da 10 Nisan 1991 tarihinde beraatle sonuçlandı. Beraat kararları Yargıtay tarafından onaylandı. Cumhuriyet gazetesinin 18 Ocak 1993 tarihli sayısında yer alan bir haber nedeniyle Menderes Meletli (Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in yargılanmasına yol açan söyleşiye katılan kişi) hakkında açılan soruşturma da takipsizlikle sonuçlandı. Ortada daha önce verilen beraat ve takipsizlik kararları bulunurken benzer davalar açılması ve yargılamanın askeri mahkemede yapılması uygulamanın keyfiligi konusunda somut bir gösterge oldu.

Mehmet Ali Birand ve Deniz Arman ile programın çekimini yapan kameraman Halim Abanoz ve programda konuşan 2 er hakkında soruşturma açıldı. Ankara 4. Kolordu Komutanlığı Askeri Savcılığı tarafından sürdürülen soruşturma sonucunda Mehmet Ali Birand, Deniz Arman ve Halim Abanoz ile Erhan Bay ve İsmet Kantar adlı 2 er hakkında Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca dava açıldı. Sanıkların yargılanmasına 9 Eylül günü Ankara 4. Kolordu Askeri Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Deniz Arman, Bakanlar Kurulu'nun askerliği uzatan kararından sonra böyle bir program yaptıklarını ve halkı askerlikten soğutmayı amaçladıklarını söyledi. 23 Kasım günü biten davada Mehmet Ali Birand, Deniz Arman, Halim Abanoz, Erhan Bay ve İsmet Kantar 5'er ay hapis cezasına mahkum oldu.

İstanbul Savaş Karşıtları Derneği 17 Mayıs akşamı polis tarafından basıldı. Başkan sonucunda dernekte bulunan Walker Thomas, Christon Arnich ve Gerhart Lennert adlı 3 Alman'ın da aralarında bulunduğu 10 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan diğer 7 kişinin adları şöyle: "Arif Hikmet İyidoğan (SKD Başkanı), Fatma Güresin, Osman Murat Ülke, Kemal Duman, Hayriye Aktaş, Gökhan Demirkıran ve Mehmet Sefa Fersal." Gözaltına alınanlardan Arif Hikmet İyidoğan, Osman Murat Ülke ve Sefa Fersal tutuklandı, diğer kişiler ise serbest bırakıldı. Bu arada dernek de İstanbul Valiliği tarafından kapatıldı. Arif Hikmet İyidoğan, Osman Murat Ülke ve Sefa Fersal'ın yargılanmasına 6 Haziran günü İstanbul 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede 3 savaş karşıtının "izinsiz toplantı düzenledikleri" iddiasıyla 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Arif Hikmet İyidoğan, Osman Murat Ülke ve Sefa Fersal duruşmadan sonra, tutuksuz yargılanmak koşuluyla tahliye edildi.

Yaptıkları basın açıklamaları nedeniyle haklarında dava açılan Savaş Karşıtları Derneği üyeleri Arif Hikmet İyidoğan, Sefa Fersal, Gökhan Demirkıran ve Osman Murat Ülke'in yargılanmasına 12 Temmuz günü Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde başlandı. Sanıklardan Arif Hikmet İyidoğan yapılan ilk duruşmada tutuklandı ve Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildi. 9 Ağustos günü yapılan duruşmada söz alan Arif Hikmet İyidoğan, tutuklu bulunduğu Mamak Askeri Cezaevi'nde kendisine zorla "askeri tutuklu" elbisesi giydirildiğini anlatarak bu elbiseleri mahkeme salonunda çıkarttı. Cezaevinde dövüldüğünü ve can güvenliğinin bulunmadığını bildiren Arif Hikmet İyidoğan, zorla giydirilen elbiseleri çıkarttığı için hücreye atılabileceğini söyledi. Kendisine askeri tutuklu elbisesi giydirilmesinin yasa ve yönetmeliklere aykırı olduğunu belirten Arif Hikmet İyidoğan, bu tutumu nedeniyle "duruşmanın disiplinini bozduğu" iddiasıyla mahkeme salonundan çıkartıldı. Arif Hikmet İyidoğan 27 Eylül günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

29 Ağustos 1995 tarihinde sona eren davada, Arif Hikmet İyidoğan'a (*) 6 ay hapis ve 780 bin lira para, Gökhan Demirkıran'a 4 ay hapis ve 520 bin lira para, Sefa Fersal'a da 2 ay hapis ve 260 bin lira para cezası verildi. Osman Murat Ülke ise beraat etti. Ayrıca, Sefa Fersal ile Osman Murat Ülke'nin zorla askere gönderilmesi kararlaştırıldı. Bu karar uyarınca, duruşmaya katılan ancak karar açıklanmadan önce verilen aradan yararlanarak kaçan Sefa Fersal gyaben tutuklandı. Salondan ayrılmayan Osman Murat Ülke ise askerlik şubesine teslim edildi. Osman Murat Ülke, avukatlarının yaptığı girişim sonucunda 2 günlük bir süre için serbest bırakıldı. 29 Ağustos akşamı Eskişehir'de polis tarafından yakalanan Sefa Fersal 31 Ağustos günü tutuklanarak Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildi.

(*) Arif Hikmet İyidoğan'a, yazı işleri müdürlüğünü yaptığı "Zafere Doğru" adlı dergide yayımlanan yazılar nedeniyle yargılandığı davada da 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verildi. 12 Ekim günü İstanbul DGM'de sona eren dava "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Bilkent Üniversitesi Öğrenci Konseyi Başkanı Doğan Yıldırım ile Fikir Kulübü üyesi İbrahim Sirkeci hakkında zorunlu askerlik uygulamasını eleştirmek üzere 1993 yılı Aralık ayında yaptıkları bir basın açıklaması nedeniyle dava açıldı. 20 Haziran günü Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde başlayan davada "halkı askerlikten soğutmakla" suçlanan Doğan Yıldırım ve İbrahim Sirkeci'nin Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca 2 aydan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Açıklama nedeniyle Bilkent Üniversitesi Rektörlüğü tarafından yapılan disiplin soruşturması sonucunda da İbrahim Sirkeci'ye bir ay okuldan uzaklaştırma cezası verildi.

Resmi kuruluş başvurusu 1 Eylül günü İstanbul Beyoğlu Kaymakamlığı'na yapılan Savaş Karşıtları Derneği'nin faaliyete geçmesine İstanbul Valiliği tarafından izin verilmedi. İçişleri Bakanlığı'nın talimatı üzerine alınan bu karar üzerine, derneğin kurulması için hazırlanan belgeler kuruculara geri verildi. Dernek yöneticilerine de, "bu amaca uygun (anti-militarist) hiçbir derneğin çalışmasına izin verilmeyeceği" bildirildi. Derneğin kuruluşu sırasında hazırlanan bildiriye, "Biz barış isteyenler, hemen şimdi barış isteyenler, uzun süre tartışık bir araya geldik ve şimdi buradayız. Amacımız, kamuoyunun duyarlılığını artırmak, barış isteyen duyarlı insanları bir araya getirerek, dayanışma sağlamak, militarist kültür yerine barışçı ve özgürlükçü bir kültür yaratmaktır." denildi.

26 Ocak 1993 tarihinde Lüleburgaz'da düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmada "halkı askerlikten soğutacak ifadeler kullandığı" iddiasıyla hakkında İstanbul DGM'de dava açılan sanatçı Bilgesu Erenus 2 ay hapis cezasına mahkum oldu. Bilgesu Erenus hakkında, "Anneler sizden rica ediyorum, yalvarıyorum. Çocuklarınızı askere göndermeyin." şeklindeki sözleri nedeniyle dava açılmıştı. Bilgesu Erenus dava ile ilgili olarak yaptığı açıklamada, kendisinin askerlik çağına gelmiş oğlu bulunan bir anne olduğuna dikkat çekerek, "Bu sadece düşünce açıklamasıydı. Güzellikleri ve iyilikleri yalnızca kendi çocuğum için değil tüm gençler için istiyorum. Güçlüler yolunu bulup çocuklarını Güneydoğu'ya göndermiyor. Toplantıda kadınların çoğunlukta olduğunu gördüm. Çoğu anne olan kadınlarla dertleşmek istedim. Kimseyi askerlikten soğutmadım." dedi. Bilgesu Erenus'a verilen ceza daha sonra Yargıtay tarafından "yargılamanın DGM yerine askeri mahkeme'de yapılması gerektiği" görüşüyle bozuldu.

7 Şubat günü Bahkesir'de, üzerinde "Askerliğe Hayır" şeklinde slogan bulunan afişleri asarken gözaltına alınan Savaş Karşıtları Derneği üyesi Neşet Koçkar hakkında Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde dava açıldı. 2 ayla 2 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Neşet Koçkar'ın yargılanmasına 22 Kasım günü başlandı. "Halkı askerlikten soğutacak biçimde propaganda yapmakla" suçlanan Neşet Koçkar, sivillerin askeri mahkemede yargılanmalarının hukuk dışı olduğunu savunarak, "Askerlerin bile askeri mahkemelerde yargılanmaları gerekir. Savaşa, zorunlu askerliğe karşıyım. Anadolu'da bir savaş yaşanıyor, insanlar öldürülüyor ve bizlere yalan söyleniyor. Artık savaşa karşı çıkılması gerektiğine inanan herkes bir şekilde bunu anlatmalı diye düşünüyorum." dedi.

g)- Kürtçe

1994 yılında, yasal bir engel bulunmamasına karşın Kürtçe konuşan, Kürtçe yayın yapan, yazı yazan ve şarkı söyleyenler daha önceki yıllarda olduğu gibi yine baskılara maruz kaldı. Ayrıca Kürt geleneklerine uygun olarak düzenlenen sünnet ve düğün törenlerine yönelik tahammülsüzlük de ortadan kalkmadı. Düğün ve sünnet törenleri güvenlik görevlileri tarafından engellendi. Kürtçe söylenen türküler nedeniyle insanlar gözaltına alındı, kimi zaman tutuklandı, yargılandı. Kürtçe kasetlere yasal olmayan uygulamalar yapıldı. Çok sayıda kaset,

valilerin verdiği kararlar sonucunda toplatıldı, satışı ya da çalınması yasaklandı. Örneğin; Tunceli Valiliği, Nisan ayında tamamı Kürtçe olan 38 kasetin il sınırları içinde satışını yasakladı. Karar sonrası dükkanları gezen polis ekipleri, yasaklanan kasetlerin tümüne el koydu. Satışı yasaklanan kasetler arasında Koma Berxwedan, Cıwan Haco ve Koma Çiya adlı müzik topluluklarının bazı yapıtları ile Mezapotamya Kültür Merkezi tarafından çıkartılanların tümü yer alıyor. Benzer uygulamalara Diyarbakır ve Siirt' de de tanık olundu.

Oysa Kürtçe konusundaki yasaklama ve engellemeler DYP-SHP koalisyon hükümetinin attığı birkaç olumlu adımdan biri sonucunda 1991 yılı sonunda yumuşatılmıştı. Bu sayede Kürtçe yayınlar üzerindeki yasaklar büyük ölçüde kaldırılmış, Kürtçe kasetlerin piyasaya çıkmasına olanak tanınmış, Kürtçe kaset, kitap ve sözlükler rahatça satılabilir hale gelmiş, içinde Kürtçe bölümler yer alan dergiler yayımlanmıştı. Hatta tamamı Kürtçe olan "Welat" adlı bir dergi bile çıkmaya başlamıştı. Welat dergisi 1994 yılında yayımını durdurmak zorunda kaldı. Ayrıca bazı sayılarındaki yazılar nedeniyle soruşturma ya da davalar açıldı, mahkumiyet kararları verildi.

Welat dergisinin yazı işleri müdürü Mazhar Günbat, derginin 11 Temmuz 1993 tarihli sayısındaki bir yazı nedeniyle yargılandığı davada 2 yıl hapis ve 320 bin lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 13 Haziran günü sona eren dava, "halkın birbiri aleyhine düşmanlığa teşvik edildiği" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca açılmıştı. Davada ayrıca Welat dergisinin de bir ay süreyle kapatulmasına karar verildi. Bu arada duruşmada savunmasını Kürtçe yapmak isteyen Mazhar Günbat'a mahkeme heyeti tarafından izin verilmedi. Bu durum tutanağa, "Sanık anlaşılabilir bir dille konuşmaktadır," şeklinde geçirildi. Mazhar Günbat hakkında derginin 14 Kasım 1993 tarihli 91. sayısındaki yazılar nedeniyle de Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca dava açıldı. İstanbul DGM'de 11 Ekim günü başlayan davada Kürtçe savunma yapmak isteyen Mazhar Günbat'a "Türkçe bildiği" gerekçe gösterilerek izin verilmedi.

"Kürt bayrağı" olarak tanımlanan "kırmızı-sarı-yeşil" renklerin birlikte kullanılması na karşı duyulan tepki de ortadan kalkmadı. "PKK'yi simgelediği" öne sürülen bu üç rengin bir arada bulunduğu giyim ya da süs eşyaları, araç aksesuarları ve dükkan tabelaları toplatıldı, tahrip edildi. "Kırmızı-sarı-yeşil" renklerin bir arada olmasına duyulan tepki kimi zaman komik olaylara da (*) yol açtı. Örneğin; Şubat ayında İçişleri Bakanlığı'na başvuran ANAP Bilecik Milletvekili Mehmet Seven, Ankara Altınpark'a hep kırmızı, sarı ve yeşil renkli çiçek ekildiğini belirterek, bu durumun ülkenin birlik ve bütünlüğünü bozmaya yönelik kasıtlı bir davranış olup olmadığını araştırılmasını istedi. Mehmet Seven'in başvurusu üzerine İçişleri Bakanlığı müfettişleri harekete geçti ve Altınpark'daki çiçekler incelendi. İnceleme sonucunda parktaki çiçeklerin, milli bütünlüğe zarar verecek durumda olmadığı belirlendi. Daha sonra İçişleri Bakanı Nahit Mentеше imzasıyla Mehmet Seven'e gönderilen yanıtta, "Altınpark'ta sadece sarı, kırmızı, yeşil değil mor ve mavi renkler ile bu renklerin çeşitli tonlarında bol miktarda çiçek bulunduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla Altınpark'taki çiçeklerin bazılarının şu ya da bu renkte olmasında bir kasıt bulunmadığı anlaşılmıştır." denildi.

(*) Hatırlanacağı gibi, 1992 yılı Haziran ayında Batman şehir merkezinde kullanılan bazı trafik lambalarındaki yeşil renkli camlar sökülerek yerine mavi cam takılmıştı. "Kırmızı, sarı ve mavi" olarak üç gün süreyle kullanılan trafik lambaları, tepkiler üzerine dönemin Batman Valisi Zeki Şanal'ın talimatıyla yeniden "kırmızı-sarı-yeşil" renge dönüştürülmüştü. Zeki Şanal durumun kamuoyuna yansımaları üzerine yaptığı açıklamada, olayda art niyet bulunmadığını ve değişikliğin, lambaları yenileyen şirketin batısından kaynaklandığını savunmuştu.

h)- İnanç özgürlüğü ve dini baskılar

1994 yılında din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin insan hakları sorunları da sık sık tartışma, eleştiri ve tepki konusu oldu. Tartışma, eleştiri ve tepkilerin odak noktasını ise yine başörtüsü sorunu oluşturdu. Üniversitede okuyan başı örtülü kızların karşılaştığı sorunlar 1994 yılında da tamamen ortadan kalkmadı. Başı örtülü kız öğrenciler, yüksek öğrenim kurumlarının önemli bir bölümünde derslere serbestçe girebilirken az sayıda fakülte ve yüksek okulda çeşitli güçlüklerle karşılaştı. Başını örten öğrencilere çeşitli disiplin cezaları verildi. Başı örtülü öğrencilerin güçlüklerle karşılaştığı öğretim kurumları arasında ilk sırayı Ankara, İstanbul ve İzmir'deki bazı üniversitelerin doktor, hemşire, ebe gibi sağlık personeli yetiştiren birimleri aldı.

Başörtüsü yasağını en katı uygulayan üniversitelerden biri olan Ankara Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı Dış Hekimliği Fakültesi'nde derslere başını örterek girmekte ısrar eden 2 öğrenciye 1'er hafta, bir öğrenciye de 1 yıl süreyle okuldan uzaklaştırma cezası verildi. Aynı üniversiteye bağlı Hemşirelik Yüksek Okulu'nda da derslere başı örtülü öğrenci girmesine izin verilmedi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne bağlı Sağlık Yüksek Okulu'nun Ebelik Bölümü'nde başı örtülü öğrenciler (55 kişi) uygulamaları derslere alınmadı. Öğrencilerin derslere girme konusunda ısrar etmesi ve protesto gösterisi yapması üzerine de Ebelik Bölümü'ndeki eğitime 26 Ekim günü bir hafta süreyle ara verildi. Aralık ayında Ankara'da da Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencisi Ayşe Nur Seçal, staj yapmak üzere gittiği Cebeci İltikin İlköğretim Okulu'nda, başı örtülü olduğu için derslere sokulmadı.

Üniversitelerdekine benzer uygulamalar avukatlık görevini başını örterek yerine getirmek isteyenler açısından da çeşitli sıkıntılara yol açtı. Örneğin; Konya Barosu avukatlarından Nadire Zengin, Akşehir Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 28 Nisan günü yapılan bir duruşmaya başı örtülü olduğu için alınmadı. 10 Mayıs günü Konya İdare Mahkemesi'nde görülen bir davaya avukat olarak katılmak isteyen Rahime Özdemir de başındaki örtüyü hakim'in tüm uyarılarına karşın çıkartmadığı için duruşma salonundan çıkarıldı.

1994 yılında, "ordu içinde dini faaliyette buldukları" iddiasıyla soruşturmaya uğrayan ya da ordudan atılan askerlerin durumları da sık sık gündeme geldi. "Görev yaptıkları askeri birliklerde laikliğe aykırı biçimde dini propaganda yaptıkları" iddiasıyla haklarında soruşturma açılan 16 subay ve astsubaydan 7'si ordudan atıldı. Söz konusu karar, Yüksek Askeri Şüra'nın Kasım ayında Ankara'da yapılan toplantısında verildi. Ordudan atılan askerlerden birinin binbaşı, birinin de yüzbaşı olduğu açıklandı. 9 subay ve astsubay hakkında ise açılan soruşturma devam ettiği için bir işlem yapılmadı.

Bu arada Diyarbakır DGM Savcılığı Temmuz ayında, Bingöl'ün RP'li Belediye Başkanı Selahattin Aydar ile Milli Gençlik Vakfı Diyarbakır Şubesi Başkanı Bedri Baran hakkında, 22 Haziran günü Diyarbakır'da yapılan bir toplantıdaki konuşmaları nedeniyle dava açtı. Davada, "halkı din farkı gözeterek birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtmakla" suçlanan Selahattin Aydar ve Bedri Baran'ın Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Yargılanmalarına yol açan konuşmalarında Selahattin Aydar, "10 tane kelle olsa, 10 tanesi de şeriate feda olsun. Bundan sonraki ömrümüz bizim değil, rabbümüzün, Muhammet'in, şeriatın ömrüdür. Biz şeriat misyonunu taşıyoruz.", Bedri Baran ise "Mevcut sistem halka zulmediyor. Terörü yetiştiren, büyüten, bu hale getiren mevcut sistemdir. Biz terörist değiliz. Biz Kürtçü değiliz. Biz Türkçü değiliz. Biz Müslümanız." demişti. Selahattin Aydar ve Bedri Baran Diyarbakır DGM'de 22 Aralık günü sona eren davada 1'er yıl hapis cezasına mahkum oldu, ancak verilen cezalar tecil edildi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Kasım sabahı Anıt Kabir' de düzenlenen devlet töreni sırasında Mahmut Kaçar adlı radikal İslamcı gösteri yaptı. Atatürk'ün ölüm saati olan 09.05'de saygı duruşuna geçildiği sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e 3 metre kadar yaklaşan Mahmut Kaçar, elindeki Kuran'ı sallayarak, "Bu yaptığımız putlara tapmaktır. Taşlara, kemiklere secde etmeyin. Taşlar sizi kurtarmaz. Sizi Kuran'a davet ediyorum." diye bağırды. Van Postanesi'nde memur olarak görev yapan Mahmut Kaçar, daha sonra polis tarafından gözaltına alındı. "Terör suçlusu" olarak kabul edilen ve Ankara Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen Mahmut Kaçar, Ankara DGM Savcılığı'nın verdiği talimat sonucunda uzun süre gözaltında tutuldu ve sorgulandı. Mahmut Kaçar, "yaptığı eylem DGM kapsamına giren suç" olarak kabul edildiği için CMUK'un (normal yargı sistemi için öngörülen) sanık lehine olan hükümlerinden yararlanamadı. 22 Kasım günü Ankara DGM tarafından tutuklanan Mahmut Kaçar hakkında Ankara DGM Savcılığı'nın görevsizlik kararı vermesi üzerine soruşturma Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na devredildi. Daha sonra hakkında Atatürk'ü Koruma Yasası uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açılan Mahmut Kaçar'ın yargılanmasına 21 Aralık günü Ankara 17. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Mahmut Kaçar'ın avukatı Abdullah Çiftçi ilk duruşmada yaptığı savunmada müvekkilimin gözaltına alındıktan sonra 24 saat içinde hakim önüne çıkartılması gerekirken 12 gün emniyette sorgulandığına ve daha sonra DGM tarafından tutuklandığına dikkat çekerek, bu durumun Anayasaya ve yasalara aykırı haksız bir uygulama olduğunu söyledi. Mahmut Kaçar'ın inandığı fikirleri açıkladığı için yargılandığını belirten Abdullah Çiftçi, "Müvekkilimin eylemi, Atatürk'ü Koruma Yasası kapsamında değildir. Eğer ortada bir suç var ise bu suç ancak Türk Ceza Yasası'nın emniyet tedbirlerine riayet etmemek fiilini düzenleyen 526. maddesinin kapsamına girmektedir." dedi. Mahmut Kaçar, 14 Şubat 1995 tarihinde biten davada "Atatürk'ü Koruma Yasası'nın öngördüğü en ağır cezaya, 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Bu ceza daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı.

1994 yılında din ve vicdan özgürlüğünü tehdit eden başka bir durum da Müslüman olmayan azınlıklara (Ermeni-Rum-Süryani) yönelik saldırılar oldu. Özellikle İstanbul'da Rum ve Ermenilere ait mezarlık, kilise ve okullara kimliği belirsiz kişiler tarafından çeşitli saldırılar (Bu saldırıların bir bölümü İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün üyeleri tarafından düzenlendi.) yapıldı. Rum ve Ermeni cemaatine ya da bu cemaatlerin önde gelen kişilerine yönelik tehdit ve hakaretler yoğunlaştı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşayan Süryaniler de çeşitli baskılara ve saldırılara maruz kaldı.

2 Ocak gecesi İstanbul'un Narlıkapı semtinde bulunan bir Ermeni kilisesine kimliği belirsiz kişiler tarafından tabancayla ateş açıldı. Aynı kilise 3 Ocak gecesi de kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Silahlı ve bombalı saldırılar kilisede hasara yol açtı. Kilise yetkilileri son bir yılda kiliseye yönelik 10 saldırı yapıldığını ve bu saldırıların faillerinin bulunamadığını söylediler. Saldırılar üzerine İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu'na başvuran Türkiye Ermenileri Patriği Karekin, Ermeni cemaatinin saldırılar nedeniyle büyük bir tedirginlik içinde olduğunu bildirerek, Doğu Ortodoks Kiliseleri'nin Noel'i olan 5 Ocak ve 6 Ocak günleri, İstanbul'daki Ermeni kiliselerinin daha sıkı korunmasını istedi.

9 Ocak günü Şırnak'ın İdil ilçesinden Haberli köyüne giden bir minibüsü durduran kimliği belirsiz kişiler, Haberli ve Öğündük köylerindeki Süryani kiliselerinde görev yapan Melki Tok (60) adlı papazı kaçırdı. Süryani cemaati içinde önemli bir yere sahip olan Melki Tok'un kimler tarafından ve hangi amaçla kaçırıldığı konusunda bir bilgi elde edilemedi. Melki Tok 13 Ocak sabahı serbest bırakıldı.

Mardin'in Midyat ilçesi Akçakaya mahallesinin muhtarı olan ve Midyat'da meşrubat başbayiliği yapan Yakup Mete adlı Süryani'nin de içinde bulunduğu bir minibüse 17 Şubat günü kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda minibüsü kullanan Yaşar Akgün ile Yakup Mete yaşamını yitirdi. Yakup Mete'nin yakınları, "Midyat'daki Kürtlerle Süryaniler karşı karşıya getirilmek isteniyor. Yakup Mete sevilen bir insandı, Antlaşmazlık içinde olduğu kimse yoktu. PKK ile de bir sorunu bulunmuyordu. Onu kontr-gerilla öldürdü." dediler.

İstanbul'un Ulus semtindeki Musevi Mezarlığı'nda bulunan bazı mezarlar 5 Nisan gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından tahrip edildi. Olayı kamuoyuna duyuran Silvyo Ovedya adlı mezarlık görevlisi, saldırıda 75 kadar mezarın hasar gördüğünü belirterek "Neden böyle bir saldırı yapıldı? Anlamış değiliz." dedi. Olayla ilgili olarak soruşturma açıldığını bildiren emniyet yetkilileri ise saldırının sarhoşlar tarafından yapılmış olabileceğini söylediler. 10 ve 11 Nisan geceleri de İzmir'in Balçova, Buca ve Soğukkuyu semtlerindeki Hristiyan Mezarlıkları'nda bulunan bazı mezarlar kimliği belirsiz kişiler tarafından tahrip edildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan İzmir Mezarlıklar Müdür Yardımcısı Suat Çetin, "Buca Mezarlığı'nda 101, Balçova Mezarlığı'nda 20, Soğukkuyu Hristiyan Mezarlığı'nda da 20 mezar tahrip edilmiş. Daha önce de mezarlar tahrip ediliyordu. Ancak bu kez aynı günlerde 3 mezarlığa birden saldırı yapılmış olması düşündürücü." dedi.

Elazığ'da bulunan Meryem Ana Kilisesi'ne 11 Nisan gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Ölen ve yaralananın olmadığı bombalı saldırı kilisede hasara yol açtı. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "saldırımın Bosna'daki Sırp zulmünü protesto için İBDA-C militanları tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

14 Nisan gecesi, İstanbul Fener'de bulunan Fener Rum Lisesi'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından molotof kokteyli atıldı. Molotof kokteylinin patlaması sonucunda çıkan yangın kısa sürede söndürüldü. Saldırımın "İBDA-C militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerinde bulunan "Santa Maria" ve "Saint Antuan" adlı iki kilise 19 Mayıs günü öğle saatlerinde kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Patlamalar sonucunda kiliselerde hasar meydana geldi. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "kiliselerin İBDA-C militanları tarafından bombalandığını" bildirdi.

İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi'nin çatısma kimliği belirsiz kişiler tarafından yerleştirilen saatli bomba, 29 Mayıs günü patlamasına az bir süre kala polis tarafından bulunarak etkisiz hale getirildi. Bombanın, patrikhanede yapılacak bir düğün töreni sırasında patlayacak şekilde ayarlanmış olduğu öğrenildi.

Şırnak'ın İdil ilçesinde 1970 ile 1977 yılları arasında belediye başkanlığı yapan Şükrü Tutaş 17 Haziran akşamı evine gitmek üzere arabasına binerken kimliği belirsiz kişiler tarafından vurularak öldürüldü. Bölgede yaşayan Süryani cemaatinin önde gelen kişilerinden olan Şükrü Tutaş, 27 Mart yerel seçimlerinde İdil Belediye Başkanlığı için bağımsız aday olmuştu.

İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, Fener Rum Patriği Bartelemeos hakkında soruşturma açılması için Aralık ayında İstanbul Valiliği'ne talimat verdi. Patrik Bartelemeos'a "yurtdışında Türkiye alchihine faaliyet göstermek" ve "Ortodoksların ruhani lideri olmak için Rusya ve Yunanistan ile işbirliği yapmak" gibi suçlamalar yöneltildi.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1994 yılı, örgütlenme, hak arama, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü ile sendikal haklar açısından da daha önceki yıllardan farklı geçmedi. Demokratik kitle örgütlerine ve bazı partilere yönelik baskı, saldırı ve engellemeler devam etti. Anayasa ile Dernekler Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, Polisin Görev ve Yetkileri Yasası gibi çoğu 12 Eylül hukuksuzluğunun ürünü olan düzenlemelerin anti-demokratik hükümleri sık sık uygulandı. Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında, bazı partiler ile demokratik kitle örgütlerinin etkinliklerinden duyulan rahatsızlıklar dile getirildi. Bu çerçevede çeşitli kararlar alındı. Ardından da bu parti ve kitle örgütlerine yönelik baskılar yoğunlaştı. "Terörle Mücadele Yasası"nın hükümleri tümü yasal olan kuruluşlar ile onların yönetici ve üyelerine karşı sık sık uygulandı.

Partilerin, işçi ve memur sendikalarının, demokratik kitle örgütlerinin ve gösteri yapanların karşılaştığı baskı, güçlük ve saldırılar, yıl boyunca devam etti. Yasal kuruluşlar, partiler kapatıldı, yöneticileri hatta milletvekilleri tutuklandı, yargılandı, çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum edildi. Gösterilere katılanlara ateş açıldı, göstericiler zor kullanılarak dağıtıldı. Demokratik kitle örgütlerine, parti binalarına yönelik bombalı-silahlı saldırılar, kitle örgütü ve parti yöneticilerine yönelik faali meçhul cinayetler devam etti.

a)- İHD'ye baskılar

İnsan Hakları Derneği, İHD üyeleri ve insan hakları savunucuları 1994 yılında da sık sık çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. İHD Urfa Şubesi'nin kurucusu ve Şube eski Sekreteri Muhsin Melik (HADEP Parti Meclisi Üyesi) 2 Haziran sabahı Urfa'nın Yenişehir semtindeki evinden çıkarken uğradığı silahlı saldırı sonucunda (Ayrıntılı bilgi sayfa 345'de.) yaşamını yitirdi. (*) İHD yönetici ve üyeleri gözaltına alındı, tutuklandı, işkence gördü, hakarete uğradı. İHD'nin 7 şubesi, [İzmir (3 gün), Mersin, İskenderun (1 ay), Çorum, Adana (2 kez), Konya (1

(*) Daha önceki yıllarda öldürülen İHD yönetici ve kurucularının adları şöyle: Didar Şensoy (İHD Kurucu Üyesi), Vedat Aydın (İHD Diyarbakır Şubesi Kurucu Üyesi), Sıddık Tan (İHD Batman Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), İdris Özçelik (İHD Urfa Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), Kemal Kılıç (İHD Urfa Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), Orhan Karaağar (İHD Van Şubesi Kurucu Üyesi), Cemal Akar (İHD Erzincan Şubesi Kurucu Üyesi), Şevket Epözdemir (İHD Tatvan Temsilcisi), Metin Can (İHD Elazığ Şubesi Başkanı), Hasan Kaya (İHD Elazığ Şubesi Üyesi).

ay) ve Diyarbakır (1 ay) şubeleri yerel yöneticilerin kararıyla kapatıldı. Başta Olağanüstü Hal Bölgesi'ndekiler olmak üzere birçok İHD şubesi baskı ve saldırılar sonucunda çalışamaz hale getirildi. İHD'nin pek çok etkinliğine izin verilmedi, bazı etkinlikleri ise engellendi. Genel Başkan Akın Birdal, Genel Başkan yardımcıları Ercan Kanar ve Sedat Aslantaş ile Genel Sekreter Hüsnü Öndül'ün de aralarında bulunduğu pek çok İHD yöneticisi ve üyesi hakkında davalar açıldı. Sonuçlanan davalarda hapis ve para cezaları verildi, bazı cezalar kesinleşti.

İHD Genel Başkan Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş, 12 Mayıs günü saat 17.00 sıralarında Ankara'da ağabeyi Vedat Aslantaş ile birlikte gözaltına alındı. Vedat Aslantaş daha sonra serbest bırakıldı. Sedat Aslantaş hakkında, Diyarbakır Demokrasi Platformu'nun 27 Mayıs 1993 tarihinde yaptığı basın açıklaması nedeniyle 1993 yılında gıyabi tutuklama kararı verilmişti. 13 Mayıs günü Ankara DGM tarafından tutuklanan ve Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderilen Sedat Aslantaş, 8 Haziran günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi. Sedat Aslantaş, İHD'nin 24 Ekim 1992 tarihinde yapılan kongresindeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada ise 3 yıl hapis ve 150 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 1 Aralık günü sona eren davada gıyaben tutuklanması kararlaştırılan Sedat Aslantaş, 5 Aralık günü tutuklandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 289'da.)

İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, derneğin yayın organı olan İnsan Hakları Bülteni'nin 1993 yılı Ağustos ayı sayısında yer alan, İsmail Beşikçi'ye ait yazı nedeniyle yargılandığı davada 6 ay hapis ve 53 milyon 850 bin lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 5 Mayıs günü sona eren davada İsmail Beşikçi'ye de 3 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verildi. "Bölücülük propagandası yaptıkları ve halkı suç işlemek için kışkırttıkları" iddiasıyla yargılanan Hüsnü Öndül ve İsmail Beşikçi, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. ve Türk Ceza Yasası'nın 312/2-3. maddeleri uyarınca mahkum edildi. Verilen cezalar 28 Aralık günü Yargıtay tarafından bozuldu. Ankara DGM'de yeniden görülen dava 30 Mart 1995 tarihinde, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca Hüsnü Öndül'e 6 ay hapis ve 50 milyon lira para, İsmail Beşikçi'ye de 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verilmesiyle sonuçlandı.

İHD Kütahya Şubesi Başkanı Seydi Bayram, 1993 yılında yaptığı bir basın açıklaması nedeniyle yargılandığı davada 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Konya DGM'de 6 Temmuz günü sona eren dava Seydi Bayram'ın, "İlk Haber" adlı gazetede yayımlanan açıklamasında yer alan "Kürdistan" ve "Türk ve Kürt halkları" sözcükleri nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Davada, gazetenin yazı işleri müdürü Arslan Ariç'e 5 ay ağır hapis ve 41 milyon lira para, gazete sahibi Emin Yükseleler'e 83 milyon lira para cezası verildi, İHD yöneticilerinden Ruşen Aydın ise beraat etti.

İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin, sorumluluğunu üstlendiği Doz Yayınevi tarafından yayımlanan "Uluslararası Kürt Konferansı" adlı kitap nedeniyle yargılandığı davada 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 9 Eylül günü sonuçlanan dava "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Eren Keskin söz konusu kitap nedeniyle daha önce yargılanmış ve beraat etmişti. Ancak bu karar DGM Savcılığı'nın itirazı üzerine bozulmuştu. Eren Keskin, İstanbul DGM'de 16 Eylül günü sona eren başka bir davada da Özgür Gündem gazetesinin 14 Haziran 1993 tarihli sayısında yayımlanan "Dünyanın Kürt Halkına Borcu Var" başlıklı yazısı nedeniyle 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Toplam 2 yıl 6 ay hapis cezası 1995 yılında Yargıtay tarafından onaylanan Eren Keskin, 2 Haziran 1995 tarihinde tutuklanarak cezaevine gönderildi.

İHD Balıkesir Şubesi Başkanı Avukat Mahmut Akkurt'a 1992 yılında Balıkesir'de yapılan bir sendika toplantısındaki konuşması nedeniyle verilen 1 yıl hapis ve 100 bin lira para

cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Mahmut Akkurt cezasının onaylanması üzerine 31 Ekim günü tutuklanarak Kepsut Cezaevi'ne konuldu. Mahmut Akkurt aldığı cezanın 4 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 288'de.)

İHD İstanbul Şubesi tarafından yayımlanan bültenin 1993 yılı Eylül ayında çıkan 5. sayısındaki yazılar nedeniyle açılan davada verilen beraat kararı Ekim ayında Yargıtay tarafından bozuldu. Bozma kararı nedeniyle İHD Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar ile o dönemde bültenin yazı işleri müdürlüğünü üstlenen İzzet Eray İstanbul DGM'de yeniden yargılandı. 20 Haziran 1995 tarihinde sona eren davada, İzzet Eray'a 5 ay hapis ve 42 milyon lira para, Ercan Kanar'a ise 83 milyon lira para cezası verildi, derginin de bir ay kapatılması kararlaştırıldı. Ercan Kanar, Özgür Gündem gazetesinin 25 Mart 1994 tarihli sayısında yayımlanan bir yazısı nedeniyle ve Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca yargılandığı davada ise 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 21 Aralık günü sona eren davada, Ercan Kanar'a verilen ceza ertelendi.

İnsan hakları savunucularına karşı siyasi iktidar tarafından 1992 ortalarında başlatılan ve 1993'te de sürdürülen fiili ve ideolojik saldırılar 1994 yılında iyice arttı. Bu çerçevede İHD'nin çalışmalarının engellenmesi amacıyla gizli genelgeler yayımlandı, İHD'yi suçlayıcı çok sayıda açıklama yapıldı. Bazı yayın kuruluşları ve gazetecilerin de desteğini alan bu saldırılar, İHD'yi "terör örgütü", insan hakları savunucularını da "terörist" olarak suçlayacak ölçüde pervasızlaştı. Pek çok yayın organı, İHD tarafından yapılan açıklama ve etkinliklerin haberlerini yayımlamadı, ama buna karşılık İHD'yi suçlamaktan da geri kalmadı. İHD'yi ve insan hakları savunucularını suçlayan yazılara verilen yanıtlar gözardı edildi, yayımlanmadı.

Yazılı ve görüntülü basında İHD'ye ve insan hakları savunucularına yönelik ağır ithamlarda bulunan, hakaret eden ve saldırı yöneltenlerin başında Hürriyet gazetesinin 5. sayfasında yazıları çıkan Emin Çölaşan (*) geldi. 1993 yılı başından itibaren İHD'ye yönelik asılsız suçlamalarda bulunmayı alışkanlık haline getiren Emin Çölaşan, kendisine verilen sözlü ve yazılı yanıtları da hiçbir zaman dikkate almadı.

Emin Çölaşan'ın 1994 yılında Hürriyet gazetesinde yayımlanan, İHD'yi ve insan hakları savunucularını hedef alan yazılarından bazı örnekler şöyle:

Düşünce Özgürlüğü (3 Eylül 1994)

(...) *Şimdi soruyorum: Bu mudur "düşünce özgürlüğü"?... Dünyanın, hangi ülkesi, bu tür yayınlara izin verir, böyle bir "özgürlüğü" benimser? Siz Amerika veya İngiltere'de suikast çağrılarını yapabilir misiniz? Savaş çılgınlıkları atabilir misiniz? Ormanların yakulması için basın yoluyla emir verebilir misiniz? Kendi ülkenizin ordusundan "düşman ordusu" diye söz edebilir misiniz? Kaç askerin veya kaç polisin öldürüldüğünü, zevkten beş köşe biçimde yazabilir misiniz?*

Dünyanın neresinde "Biz bu ülkeyi böleceğiz." diye bağırarlara izin verilir.

Bu gerçek, sadece Türkiye'ye özgüdür... Çünkü tezgah kurulmuştur. İç ve dış düşmanlar birlik olmuş, yalanın bin bir çeşidine başvurmuştur. Özellikle Avrupa ülkelerinde, tümüyle yalana dayalı propaganda mekanizması iyi işletilmektedir.

(*) Televizyon yorumcusu Engin Ardic, radyo ve televizyonlarda program yapan Fatih Altaylı ile Akşam, Türkiye ve Zaman gazeteleri İHD'ye ve insan hakları savunucularına asılsız suçlamalar yöneltenler arasında yer almaktadır.

Yan kuruluşlar da tamamdır! Örneğin İnsan Hakları Derneği kurulmuştur. Adeta PKK'nın yan kuruluşu olarak görev yapmaktadır. Düşünün ki, bu derneğin üst düzey bir yetkilisi, PKK gazetesinde köşe yazıları yazmaktadır!

Toktamış Hoca'ya Bomba (9 Eylül 1994)

(...) Bütün amaç, laik Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmak, vatani bölüp parçalamak... Ve bu amaca ulaşmak için inanılmaz oyunlar oynanıyor, ittifaklar kuruluyor. O kadar ki, "insan hakları" gibi kutsal kavramlar bile oyuna alet ediliyor. Size bir örnek vereyim.

Terör örgütü PKK'nın yan kuruluşu gibi çalışan bir İnsan Hakları Derneği var. Bu dernek tarafından yayımlanan "İnsan Hakları Bülteni, sayı 65-66, Temmuz-Ağustos 1994" elimde. 47. sayfasında Yelda imzalı bir yazı var. Bakınız bozuk Türkçesiyle aynen ne yazıyor:

"Her türlü şiddete karşı ama herkesin örgütlenme hakkı için mücadele etmeyi savunduğundan İBDA-C yakınlarının derneğimizde (İnsan Hakları Derneği'nde) basın açıklaması yapmalarına izin vermemizi uygun buluyorum. Son zamanlarda laiklik tartışmaları vesilesiyle özellikle ekranlarda demokratlığın İslamcılara kalmış olmasını görmek üzücü geliyor.

Oruç tutmayı öldüren, onlara göre "açık" giyinene saldıran bu kesimin sözcüleri takkiye, hülle, hile de yapsa, sonuçta Kemalistler (Atatürkçüler) karşısında daha demokrat, sivil toplumcu tavırlar sergiliyorlar"...

Yani Yelda isimli bu vatandaş her kim ise, demek istiyor ki: "Şeriatçı teröristler, Atatürkçülere karşı iyi bir mücadele veriyor. Onlardan yanayım."

Bu nasıl İnsan Hakları Derneği'dir? Kimin, hangi insanların hakkını savunmaktadır? Bu nasıl İnsan Hakları Derneği'dir ki, açıkça PKK yandaşlığı yapmakta, Atatürkçü ve yurtsever kesimlerin silahlı düşmanlarını kendine dost bilmektedir?

Öldürülen Öğretmenler (13 Eylül 1994)

(...) Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde dün bir facia daha yaşandı. Terör örgütü PKK, hiçbir suçu olmayan, silahu bulunmayan 6 öğretmeni birden kurşuna dizdi. Utanç verici, yüz kızartıcı bir olay.

Burada size bazen "İnsan Hakları Derneği" isimli bir örgütten söz ediyorum ve adamların PKK'nın şubesi olarak çalıştığını vurguluyorum. "İnsan hakları" gibi kutsal bir kavramın ardına sığınıp suratlarına bu maskeyi geçiren adamlar, hiç sıklımadan kamuoyunun karşısına çıkıp PKK övücülüğü yapıyor, kendilerince Kürçüklük oynuyor.

Ve bu davranışlarıyla, topluma bir şeyler yutturmaya kalkışıyor. Yutmayınız.

Şimdi soruyorum... Dün PKK tarafından kurşuna dizilen silahsız, masum ve tek amacı o yörenin çocuklarına bir şeyler öğretmek olan bu öğretmenlerin öldürülmesi konusunda bu "İnsan Hakları" Derneği ne düşünüyor? Bunların başında olan Akın Birdal isimli şahıs acaba ne diyor?...

İnsan haklarının bundan daha aşağılık, daha alçak, daha rezil bir çiğnenmesi olabilir mi?... Dün akşam saatlerine kadar kendisinden ve örgütünden hiç ses çıkmadı. Ne bir protesto bildirisi, ne başka şey... Çünkü bu PKK sivilleri, masum insanları öldürünce "insan hakları" yok!... Çünkü bu dernek, PKK'nın adeta bir şubesi... Ne biçim "insan hakları" derneği bu?

Bu konuda cevaplarını -eğer varsa- bekliyorum.

Emin Çölaşan'ın İHD'ye ve insan hakları savunucularına yönelik suçlama, hakaret ve ithamları karşısında sessiz kalınmadı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, yazılardaki suçlamaları çürüten, İHD'yi anlatan ve çalışmaları hakkında bilgi veren bir mektubu Emin Çölaşan'a gönderdi. Akın Birdal'ın Emin Çölaşan'a gönderdiği 13 Eylül 1994 tarihli mektup şöyle:

Sayın Emin Çölaşan'a

Derneğimize ilişkin periyodik olarak köşenizde yazıyorsunuz. Daha önce bu tür yazılarınız üzerine sizinle görüşmüş, sonra da köşenizde yayımlanmak üzere mektup göndermiştik; ama yayımlanmadınız. Ne var ki, derneğimizin insan hakları anlayışını ve kuruluş amacına uygun programlarını tek yanlı görmeyi ve o yöndeki propagandayı sürdürüyorsunuz.

Derneğimiz, devlet ve hükümet dışı, ayrımsız herkes için insan haklarını savunan bir sivil toplum örgütüdür. Derneğimiz, 9 yıldır çalışmaları ile yurtiçinde ve yurtdışında tanınmakta ve güven duyulmaktadır. Derneğimizin, ezilen birey, ezilen sınıf ve ezilen halklardan yana öncelikli çalışmaları Genel Kurulumuzun kararıdır.

Biz, insanların insan olmalarından, uluslararası belge ve sözleşmelerden kaynaklanan hak ve özgürlüklere kavuşmasını istiyoruz. Bunun için de dil, din, cinsiyet, ırk, siyasi görüş, etnik köken ya da başka bir statü ayrımı gözetmeksizin herkesin eşit ve özgür yaşamasını istiyoruz. Bu isteğimizin ve çabamızın Türkiye'nin gereksinmesi olan demokrasi ve barışın da önünü açacağına inanıyoruz. Derneğimize sadece dün yapılan başvuruları ve bu konudaki çabalarımızı size iletmek, umarım derneğimizin insan hakları anlayışı ve mücadelesi ile ilgili bilgi vermeye yetecektir:

- Ağustos ayına ilişkin İnsan Hakları Raporu ve 8 aylık bilanço basın toplantısı ile kamuoyuna duyurulmuştur.
- Kahramanmaraş, Erzurum ve Malatya cezaevlerinde yaşanan sorunlarla ilgili ailelerin başvurusu değerlendirilmiş ve Adalet Bakanı Sayın Mehmet Moğoltay ile telefonda görüşülerek sorunun çözümü istenilmiş, gerekirse derneğimizin arabulucu olabileceği bildirilmiştir.
- Sanatçı-Mimar Babür Pınar ve eşiyle, Pınar'ın baldızı ve eşinin Cuma günü gözetim altına alınmaları ile ilgili Babür Pınar'ın söz konusu günde 7 saat evde alıkonulan babası emekli ilköğretim müfettişi Halis Pınar'ın başvurusu üzerine Babür Pınar ve yakınları ile ilgili olarak İçişleri, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanları ile TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanı'na faks çekilmiştir.
- Daha önce gerillalarca kaçırılan asker, subay, astsubay, mühendis, öğretmen ve işçilerin serbest bırakılmaları için derneğimize çağrı yapılmıştır. Daha sonra bırakılanlar olduğu öğrenilmiştir. Derneğimize birçok kez başvuran öğretmen ailelerinden Veli Avcı dün gelerek teşekkür etmiş ve girişimlerimizi sürdürmemizi istemiştir.
- Azerbaycan'dan Türkiye'ye sığınma hakkı isteyen ve bunun kabul edilmemesi nedeniyle Yazarlar Birliği'nde açık grevi sürdüren Lokman ve Elder İbrahimoğlu derneğimize başvuruda bulunarak kendileriyle ilgilenilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Yazarlar Birliği'ne gidilerek kendileriyle görüşülmüştür. Sorunlarının çözümü için Dışişleri Bakanlığı'na, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne, Uluslararası Af Örgütü'ne ve Helsinki Watch'a başvurularında bulunulmuştur.
- TMMOB, derneğimize başvurarak Karayolları Van Bölge Müdürlüğü'nde çalışan jeoloji mühendisi Yaşar Kalaycı, inşaat mühendisi Ahmet Karagüzel, bir laborantı ve bir topoğraf olmak üzere 4 kişinin gerillalarca kaçırıldığını bildirerek girişimde bulunulmasını istemiş ve derneğimiz o doğrultuda girişimlerde bulunmuştur.

Bu çabalar sadece ve sadece Türkiye'de insan hakları, demokrasi ve barış isteyen ve bu nedenle bir araya gelmiş gönüllü insanların üstlendikleri görevin bir günüdür.

Sizinle herhangi bir açık oturumda, basın ya da TV'de tartışmaya hazırız. Bu tutumunuzla derneğimize ya da yöneticilerimize yönelik bir saldırının sorumlusu olacaksınız.

Akan Birdal

BASIN AÇIKLAMASI - 13 Eylül 1994 (*)

Derneğimiz Türkiye'nin de imzaladığı 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 3. maddesindeki kurallara uyulmasını istemektedir.

Anılan madde, herhangi bir ülkede meydana gelen silahlı çatışmalarda uyulması gerekli kuralları düzenlemektedir. Buna göre, silahlı çatışmanın tarafı durumunda olmayan kişiler insanca muamele göreceklendir.

İHD savaşın boyutlarına sürekli olarak dikkat çekmektedir.

Türk-Kürt, asker-gerilla kanunun akmaması için çağrılarını ısrarla sürdürmektedir. 20 binden fazla insanımızın akan kanunun üzerinde politika yapanları, savaş çıkartkanlarını ve sahte gözyaşı dökenleri kınamaktadır. Daha dün (12 Eylül) yaptığımız basın toplantısında Ağustos ayı ve son 8 aylık ihlalleri sergiledik. Ne var ki birçok gazetede yer almadığını da üzülerek gördük.

Şimdiye değin boşaltılan, yakılan, yıkılan 1254 köy ve mezrada yaşayan iki milyona yakın yurttaşımız nasıl yaşıyorlar bilinmeli ve gizlenmemelidir.

Son 8 ayda işkencede ve yargısız infazlarda öldürülen 212 yurttaşımızın neden öldürüldüğünün hesabı sorulmalıdır. Yalnızca Ağustos ayında yakılan 21 ormanı kimin, niçin yakıtığı ve sonra çevre haklarından söz ettiği bilinmelidir.

Son 8 ayda 118 sendika ve derneği kimin bastığı bilinmelidir.

Şu anda düşünceleri nedeniyle cezaevlerinde tutuklu 100 gazeteci, yazar, yayıncı, bilimadamı ve milletvekilinin özgürlüğünün kimlerce kısıtlandığı bilinmelidir.

12 Eylül 1994 tarihinde Tunceli'de 6 öğretmen öldürülmüştür.

Bölgede kimin yaptığı belli olmayan bu ve benzeri olaylar çok sık yaşanmaktadır. Ancak, İHD açısından alınması gereken tavır çok net ve açıktır. İHD her koşulda ve herkese (devlete veya devlet dışı silahlı mücadele yürüten politik örgütlere) insani hukuka uyma çağrısı yapmaktadır. İHD, Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 3. maddesine aykırı her eyleme karşı çıkmakta ve protesto etmektedir.

Akan Birdal /İHD Genel Başkan

Emin Çölaşan'a gönderilen mektup, daha önceki benzerlerinde olduğu gibi Emin Çölaşan tarafından yayımlanmadı. Mektubun eki olan basın açıklaması ise çarpıtılarak yeni bir yazının konusu haline getirildi. 14 Eylül günü Hürriyet gazetesinin 5. sayfasında yayımlanan, asılsız suçlama ve hakaretlerden ibaret yazı (***) şöyle:

(*) 13 Eylül 1994 tarihli mektubun eki olarak Emin Çölaşan'a da gönderilmiştir.

(**) Emin Çölaşan'ın, İHD'ye ve insan hakları savunucularına yönelik saldırı ve hakaretleri daha sonra da devam etti. Bu tavrını 1995 yılında yoğunlaştıran Emin Çölaşan, İHD tarafından mahkemeye verildi.

İşte Size Basın Özgürlüğü! (14 Eylül 1994)

(...) Belli değilmiş!

PKK'nın şubesi olarak çalışan "İnsan Hakları Derneği" yöneticilerine dün burada bir soru sormuştum. Acaba bu dernek, Tunceli'de altı öğretmenin PKK tarafından alçakça öldürülmesi konusunda ne düşünüyordu?

Cevap geldi. Bu olayı kınayan bir bildiri yayımlamışlar. Ancak, öldürenler belli değilmiş. Öyle diyorlar. Herhalde bu öğretmenleri PKK değil, asker, polis ya da kontrgerilla öldürmüştür!

Bir "insan hakları" derneği düşününüz ki, İstanbul Şubesi Başkanı olan Ercan Kanar isimli sefil adam, PKK'nun yukarıda sözünü ettiğim yayın organında köşe yazıları yazmaktadır!

Bir "insan hakları" derneği düşününüz ki "1994 yılı insan hakları ödülünü", geçtiğimiz aylarda mahkeme kararıyla kapatılan bir gazeteye, PKK'nın yayın organı ve Türkiye'nin baş düşmanı olan Özgür Gündem gazetesine vermiştir! Çıkarıdıkları bültenin Ragıp Zarakolu gibi bazı yayın kurulu üyeleri, aynı zamanda PKK gazetesinin köşe yazarıdır.

Terör örgütü PKK ile "İnsan Hakları Derneği" arasındaki somut ilişkiyi görüyor musunuz?

Bu derneğin en son yayını elimde. PKK organı gazete ile aynı utanmaz yalanlar! Güneydoğu'da güvenlik güçleri kadınların ırzına geçiyor, yağmacılık yapıyor! Ve PKK'nun cinayetleri, bunların dergisine bakınız nasıl yansıyor:

"Malazgirt ilçesine bağlı Nurettin köyünü basan gerillalar, "ajan" olduğunu öne sürdükleri falanca ve filancayı öldürdüler"...

Sinsi oyuna bakın!.. PKK öldürünce, kılıfını da bizim insan hakçıları hazırlıyor... "Ajan oldukları gerekçesiyle"...

İnsan hakları kutsal bir kavramdır. Ama birileri bu kavrama sahtekarca yöntemlerle sahip çıkmaya kalkarsa, bunu fazla yutturamaz. Sen "İnsan Hakları Derneği" kuracaksın ve insan haklarını binlerce kez çiğnemiş bir terör örgütünün avukatlığına soyunacaksın, onun yan kuruluşu olacaksın,

Hayır, bunu kimse yutmaz.

Eğer bu ülkede insan haklarını savunmak sizin gibilere kaldıysa, vah o insan haklarına!

1994 yılında yaşanan, İHD ve üyelerine yönelik baskı, saldırı, yasaklama, engelleme ve yargılamalara ilişkin diğer bazı örnekler ise şöyle:

İHD'nin 1992 yılı Aralık ayında düzenlediği "İnsan Hakları Haftası" etkinlikleri kapsamındaki toplantılarda yaptıkları konuşmalar nedeniyle, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD İzmir Şubesi eski Başkanı Alpaslan Berktaş, İstanbul eski Milletvekili Hüsnü Okçuoğlu, Avukat Ali Yıldırım ve Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük hakkında dava açıldı. 13 Ocak günü Ankara DGM'de başlayan davada okunan iddianamede, sanıkların "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Akın Birdal, konuşmasının iddianamede yazıldığı gibi olmadığını belirterek,

“Bizim görevimiz nerede insan hakları ihlali varsa görüp ortaya çıkarmak ve kamuoyuna gerekli şekilde duyurmaktır. Toplantıdaki konuşmalarımız da bu çerçevede olmuştur. Ancak yaptığımız konuşmalar, birtakım cümleler bir araya getirilerek çarpıtılmıştır.” dedi.

1994 yılı boyunca devam eden davanın 13 Aralık günü yapılan duruşmasında esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, sanıklardan İHD Genel Başkanı Akın Birdal’ın “ırk ayrımı yaparak halkı birbirine düşman etmeye çalıştığını”, İstanbul eski Milletvekili Hüsnü Okçuoğlu ve Avukat Ali Yıldırım’ın ise “bölücülük propagandası yaptıklarını” öne sürdü. DGM Savcısı bu nedenle Akın Birdal’ın 1 yıla 3 yıl, Hüsnü Okçuoğlu ve Ali Yıldırım’ın ise 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesini istedi. Esas hakkındaki görüşte sanıklardan İHD İzmir Şubesi eski Başkanı Alpaslan Berktaş hakkında beraat kararı verilmesi, yurtdışında bulunan Yalçın Küçük ile ilgili davanın ise ayrılması istendi. 11 Nisan 1995 tarihinde sona eren davada, Akın Birdal, Hüsnü Okçuoğlu, Ali Yıldırım ve Alpaslan Berktaş beraat etti. Hüsnü Okçuoğlu, Ali Yıldırım ve Alpaslan Berktaş hakkındaki beraat kararı oy birliğiyle, Akın Birdal hakkındaki karar ise oy çokluğuyla alındı. Davanın, Yalçın Küçük ile ilgili bölümü ise ayrıldı.

İHD Genel Başkan eski Yardımcısı Yavuz Binbay, 13 Ocak günü öğle saatlerinde Van’daki işyerine gelen sivil polisler tarafından gözaltına alındı. Yavuz Binbay’ın durumunu öğrenmek üzere Van Emniyet Müdürlüğü’nü telefonla arayan İHD Genel Başkanı Akın Birdal’a görevli polisler tarafından bilgi verilmedi. Yavuz Binbay 14 Ocak günü Van Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Yavuz Binbay, hakkında verilen bir ifade nedeniyle gözaltına alındığını, gözaltında işkence görmediğini ve kötü muamele ile karşılaşmadığını, ancak üşütme nedeniyle sağlığının bozulduğunu söyledi.

İHD Siirt Şube Başkanı Hacı Oğuz, 17 Ocak gece yarısı polis tarafından evine yapılan baskın sonucunda eşi Hediye Oğuz, kızı Sevim Oğuz ve kızkardeşi Sinem Oğuz ile birlikte gözaltına alındı. Hacı Oğuz, 21 Ocak günü tutuklandı. Hacı Oğuz’la birlikte eşi, kızı ve kardeşinin de tutuklanmasına karar verildi. Hacı Oğuz 25 Şubat 1993 tarihinde de gözaltına alınmış ve yaklaşık 2 ay tutuklu kalmıştı.

İHD Bursa Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri hakkında 10 Aralık 1993 tarihinde yaptıkları basın açıklaması nedeniyle Ocak ayında dava açıldı. Bursa Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, şube yöneticilerinin “Dernekler Yasası’na aykırı davrandıkları” iddiasıyla 3 aydan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmeleri isteniyor. Haklarında dava açılan İHD Bursa Şubesi yöneticilerinin adları şöyle: “Muhammed Aydın (Şube Başkanı), Aykan Diken, Yüksel Küçük, Ramazan Güneş, Davut Köse, Kudret Gül ve Orhan Şahin”. Sanıkların yargılanmasına 17 Şubat günü Bursa 5. Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlandı.

İHD İzmir Şubesi 28 Ocak günü polis tarafından basıldı. Dernekte bulunan arşiv dokümanlarına ve yasal birçok belgeye el konuldu. Baskından sonra bir açıklama yapan İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen, “Bu uygulama diğer demokratik kuruluşlara yapılan baskıların bir parçasıdır.” dedi.

Newroz bayramı süresince yaşanabilecek olayları izlemek üzere Almanya’dan Van’a gelen yabancı heyetleri karşılamak için 19 Mart günü Van Havaalanı’na giden İHD Van Şubesi Başkanı Nazmi Gür ile Şube Sekreteri Necatî Bayram polis tarafından gözaltına alındı. 20 Mart günü serbest bırakılan Nazmi Gür ve Necatî Bayram, gözaltında “İHD’yi, PKK’nin yan örgütü olmakla” suçlayan polisler tarafından dövüldüklerini ve hakarete maruz bırakıldıklarını söylediler.

İHD İstanbul Şubesi tarafından Newroz bayramı ile ilgili olarak hazırlanan afişlerin asılması İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklama kararına bir gerekçe gösterilmedi. Yasaklanan afişlerin üzerinde, "Savaşsız bir dünya, kansız bir Newroz!" yazısı yer alıyordu.

1993 yılı Kasım ayında gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan İHD Derik Temsilcisi ve DEP Derik İlçe Başkanı Mehmet Gökalkp ile Mirhan Mercan ve Mahmut Aktaş adlı 2 arkadaşı, 28 Şubat günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi. Mehmet Gökalkp cezaevindeyken Derik'deki dükkanı kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı.

1993 yılı Haziran ayında, dernek binasında yapılan açlık grevi bahane edilerek, "amaç dışı faaliyet gösterildiği ve yasak yayım bulundurulduğu" iddiasıyla kapatılan İHD Mersin Şubesi hakkında açılan dava dernek lehine sonuçlandı. 13 Nisan günü İçel 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sona eren davada, "İçel Valiliği'nin derneğin kapatılması için gösterdiği gerekçelerin ve ortaya koyduğu delillerin yetersiz olduğu" görüşüyle kapatma kararı uygun bulunmadı. İHD Mersin Şubesi bu karar üzerine, 22 Nisan günü düzenlenen bir törenden sonra faaliyete geçti. Ancak aynı gün dernek binasına gelen polisler tarafından, "derneğin açılabilmesi için gereken işlemlerin tam olarak yapılmadığı" iddiasıyla bir kez daha kapatıldı. Bu arada dernek binasında bulunan 6 kişi gözaltına alındı. İHD Mersin Şubesi, yapılan yasal girişimler sonrasında kısa süre içinde yeniden açıldı.

İHD Samsun Şubesi, 14 Nisan akşamı polis tarafından basıldı. Baskın sırasında dernek binasında bulunan bazı yayım ve dokümanlara el konuldu, Ali Haydar İmre, Nuray Ögütçü, Özkan Yeral ve Murat Çepni adlı İHD üyeleri gözaltına alındı. İHD Samsun Şubesi hakkında Mayıs ayında da "derneğin kuruluş amacına aykırı olarak faaliyet gösterdiği ve dernek binasında bölücü nitelikte yayım ve doküman bulunduğunu" iddiasıyla kapatma davası açıldı.

İHD İskenderun Şubesi 1 Mayıs akşamı polis tarafından basılarak arandı ve Şube Başkanı Sadullah Çağlar gözaltına alındı. Sadullah Çağlar 2 Mayıs sabahı serbest bırakıldı. İHD İskenderun Şubesi, bu olaydan kısa bir süre sonra, 4 Mayıs günü İskenderun Kaymakamlığı tarafından bir ay süreyle kapatıldı. Kapatma kararı, "derneğin Dernekler Yasası'na aykırı faaliyet gösterdiği ve yaptığı basın açıklamalarıyla halkı kışkırttığı" iddiasıyla verildi. İHD İskenderun Şubesi 3 Haziran günü yeniden açıldı.

İHD İzmir Şubesi tarafından toplumdaki ırkçı yaklaşımlara dikkat çekmek amacıyla hazırlanan bildirinin dağıtımına Cumhuriyet Savcılığı tarafından, "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla izin verilmedi. Bildiride, "Etnik kökeni ne olursa olsun, Rum, Ermeni, Kürt, Laz, Yahudi, dünyayı eşit ve özgür şekilde paylaştığımız herkes bizim arkadaşımızdır. Arkadaşlarımıza kendi kimlikleriyle varolma hakkı tanımadan biz de varolamayız. Ne mutlu herkesin kimliğini özgürce açıklayabildiği bir topluma." deniliyordu.

İzmir Buca Cezaevi'ndeki insanlık dışı uygulamaları protesto için, 22 Eylül 1992 tarihinde yapılan gösteri nedeniyle yargılanan, İHD İzmir Şubesi yöneticileri Derviş Altun ve Naile Eroğluer ile Haluk Dirik, Kemal Bilgiç ve İsmail Hakkı Türkaslan adlı İHD üyeleri 18'er ay hapis ve 150'şer bin lira para cezasına mahkum oldu. İzmir 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 27 Mayıs günü sona eren davada gösteriye katılan 29 tutuklu yakınına da 18'er ay hapis cezası verildi. Ancak cezalar daha sonra tecil edildi. Sanıklardan Derviş Altun, Naile Eroğluer, İsmail Hakkı Türkaslan ve Haluk Dirik bu dava nedeniyle 1992 yılında 22 gün tutuklu kalmışlardı.

İHD tarafından 8 Eylül 1991 tarihinde İstanbul'da düzenlenen mitingde yaptıkları konuşmalar nedeniyle yargılanan Hava İş Sendikası Genel Başkanı Atılay Ayçin ile Avukat Eşber Yağmurdereli 20'şer ay hapis ve 41'er milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul

DGM'de 23 Haziran günü sona eren dava "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Davada yargılanan gazeteci Ragıp Duran ise beraat etti. Verilen cezalar 1995 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Atılay Ayçin bu nedenle 16 Mayıs 1995 tarihinde tutuklanarak cezaevine gönderildi.

İHD İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Naile Eroğlu'er, 15 Temmuz gecesi İzmir'in Karşıyaka semtindeki evine baskın yapan polisler tarafından eşi İnan Eroğlu'er ile birlikte gözaltına alındı. Aynı gece yine İzmir'de yapılan ev baskınları sonucunda İHD Genel Yönetim Kurulu üyesi Ali Aslan ile Haydar Arslan (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği İzmir Şubesi Başkanı), Ahmet Alagöz, Mithat Uyanık, Mahmut Akkartal ve Yaşar Kasap adlı kişiler de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Ali Aslan 19 Temmuz günü tutuklandı, diğer kişiler ise serbest bırakıldı. İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen gözaltına alınanlara işkence yapıldığını ve bu nedenle Naile Eroğlu'er ile Ali Aslan'ın sağlığının bozulduğunu bildirdi.

İHD Diyarbakır Şubesi eski Başkanı Fevzi Veznedaroğlu'nun eşi Sevtap Veznedaroğlu, 4 Temmuz günü saat 16.00'da Diyarbakır'da polis tarafından gözaltına alındı. Diyarbakır Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde araştırma görevlisi olan Sevtap Veznedaroğlu 15 Temmuz günü serbest bırakıldı.

İHD tarafından 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle hazırlanan bildiriye İstanbul İstiklal Caddesi'nde dağıtan İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin (avukat) ve Yönetim Kurulu Üyesi Hürriyet Şener ile dernek üyeleri Semih Mutlu (avukat), Mercan Güçlü (avukat), Ali Kiran ve Berivan Okçuoğlu polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alındıktan sonra Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen 6 kişi, 1 Eylül gecesi serbest bırakıldı.

1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle Eylül ayının ilk haftası içinde İHD İzmir Şubesi ile İzmir Savaş Karşıtları Derneği'nin ortaklaşa düzenleyeceği toplantılara İzmir Valiliği tarafından izin verilmedi. Toplantılara, "trafiğin engelleneceği", "güvenliğin sağlanamayacağı" ve "başvuru belgelerinde eksiklikler olduğu" gibi gerekçelerle izin verilmediği öğrenildi.

İHD Ankara Şubesi'nin, 11 Eylül günü yapacağı kongreyi duyurmak üzere hazırladığı afişler, Ankara Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklanan afişlerin üzerinde "İnsan haklarıyla insandır." başlığı altında Türkiye'deki insan hakları ihlalleriyle ilgili istatistikî bilgiler yer alıyordu. İHD Ankara Şubesi'nin 19 Kasım günü yapmak istediği "Eğitim ve İnsan Hakları" konulu toplantıya da "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı olduğu" iddiasıyla Ankara Valiliği tarafından izin verilmedi.

İHD İzmir Şubesi, 16 Eylül günü İzmir Valiliği tarafından 3 gün süreyle kapatıldı. Kapatma kararı, dernek binasına 2 Ağustos günü yapılan polis baskını sırasında bulunan, hakkında toplatma kararı verilmiş 2 dergi nedeniyle verildi. Kapatma kararına tepki gösteren İHD yöneticileri, kapatma kararının Cuma akşamına denk getirilerek Bölge İdare Mahkemesi'nde dava açmalarının engellendiğini söylediler.

Halk müziği sanatçısı Sadık Gürbüz'ün 17 Eylül günü Sivas'da vereceği konser, Sivas Valiliği tarafından yasaklandı. İHD Sivas Şubesi'nin düzenlediği konserin yasaklanmasına gerekçe gösterilmedi. Karara tepki gösteren Sadık Gürbüz, "Son aylarda İHD ile birlikte yapmak istediğim 4-5 konsere izin verilmedi. Başka dernek ya da kurumlar için konser verdiğim zaman böyle yasaklar konulmuyor. İHD'yi potansiyel suçlu olarak görmek yanlıştır." dedi.

İHD Adana Şubesi, Eylül ayında Adana Valiliği tarafından süresiz kapatıldı. Karar üzerine 21 Eylül günü öğleden sonra dernek binasına gelen polis ekipleri içeride bulunanların

kimliklerini kontrol ettikten sonra derneği mühürledi. İHD Adana Şubesi yöneticileri, kapatma kararının kaldırılması için Bölge İdare Mahkemesi'ne dava açtı. Bu arada Adana Valiliği'nin suç duyurusu üzerine İHD Adana Şubesi yöneticileri hakkında da "Dernekler Yasası'na aykırı davrandıkları, yasak yayın bulundurdıkları, izin almadan yardım kampanyası düzenledikleri ve izinsiz basım açıklaması yaptıkları" iddiasıyla dava açıldı. Adana 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 26 Aralık günü başlayan davada İHD yöneticilerinin 6 ayla 2 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Haklarında dava açılan İHD yöneticilerinin adları şöyle: "Öcal Ata (İHD Adana Şube Başkanı), Mehmet Dağdoğan, Ayfer Güneşer, Badegül Sevgili, Metin Çelik, Faruk Ulaş (avukat) ve Nurgül Şahin." Davanın beraatle sonuçlanması üzerine İHD Adana Şubesi 1995 yılı Şubat ayında yeniden açıldı. İHD Adana Şubesi, Adana Valiliği tarafından 1994 yılı Mayıs ayı içinde de 15 gün süreyle kapalı tutuldu. Adana Şubesi 30 Ağustos günü de polis tarafından basılarak arandı.

İHD Tunceli Şubesi Başkanı Ali Ekber Kaya, 22 Eylül günü Tunceli'de polis tarafından gözaltına alındı. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Gözaltı olayı İHD'ye yönelik yoğunlaşan baskıların bir örneğidir. Baskılar İHD'nin evrensel insan hakları değerlerini savunmasını engelleyemeyecektir." dedi. Tunceli Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan Ali Ekber Kaya, bir hafta sonra serbest bırakıldı. Ali Ekber Kaya serbest bırakıldıktan sonra, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı.

İstanbul'da 30 Eylül günü polis tarafından bir süre gözaltında tutulan İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin, gözaltında dövüldüğünü ve hakarete uğradığını açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüğünü anlatan Eren Keskin, "Burada yüzümü duvara döndürdüler. Gelen geçen herkes bana vurmaya başladı. Bana ve İHD'ye sürekli küfür ettiler. Polislerin insan hakları savunucularına duyduğu nefretin ne kadar büyük olduğunu bu olayda bir kez daha anladım." dedi.

İstanbul'un Beşiktaş semtindeki bir kafeteryaya 28 Eylül günü polis tarafından yapılan baskında öldürülen Avukat Fuat Erdoğan'ın Denizli'deki cenaze törenine katılanlardan 23'ü polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında İHD Denizli Şubesi Başkanı Huriye Çoban da yer aldı. 6 Ekim sabahı serbest bırakılan 23 kişi, "sorgulandıkları Denizli Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüklerini ve hakarete uğradıklarını" bildirdiler.

İHD İstanbul Şubesi 3 Ekim günü saat 14.00'da polis tarafından basılarak arandı. 3 saat süren arama sırasında İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu binaya giriş ve çıkışa izin verilmedi. Baskına, İstanbul Valiliği'nin 1994 yılı Ocak ayında bütün dernekler için verdiği "denetleme talimatı" gerekçe olarak gösterildi. Baskın sonucunda, dernekte bulunan 7 kişi gözaltına alındı. Baskını protesto eden İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, "Bu uygulamanın yasal ve haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Yapılan, binaya giriş ve çıkışların yasaklandığı, zorba yöntemlerin uygulandığı, haksızların ve suçluların bir baskınıdır. İnsan haklarına karşı düşmanlığı had safhaya çıkaran devlet, temel hak ve özgürlüklerin ihlali kime yapılırsa yapılsın, takipçisi olan derneğimizden korkmaktadır. İHD bu tür zorbalıklarla yolundan alıkonamayacaktır." dedi.

İHD Hakkari Şube Başkanı Abdülkerim Demirer, Türkiye'ye gelen ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı John Shattuck ile görüşmek üzere Diyarbakır'a giderken 22 Ekim günü polis tarafından gözaltına alındı. 25 Ekim günü serbest bırakılan Abdülkerim Demirer, aynı gün John Shattuck'la görüşmek üzere gittiği Van Havaalanı'nda ikinci kez gözaltına alındı. John Shattuck'ın olaya müdahale etmesi üzerine kısa süre içinde serbest bırakılan Abdülkerim Demirer daha sonra şu açıklamayı yaptı: "Shattuck'la görüşmek üzere Diyarbakır'a gidiyordum.

Hakkari çıkışında gözaltına alındım. Üzerimde Özgür Ülke gazetesine göndermek üzere yazdığım bir yazı, bölgedeki olaylarla ilgili bazı notlar, bölgedeki insan hakları ihlallerine ilişkin raporlar ile boşaltılan ve yakılan köylerin listesi vardı. Bu dokümanlara el konuldu. Daha sonra savcı tarafından serbest bırakıldım. Hakkari Emniyet Müdürlüğü'ndeki polisler bana çok iyi davrandı. Doğrusu çok şaşırđım. Serbest bırakıldıktan sonra John Shattuck'la görüşmek üzere Van Havaalanı'na gittim. Ancak gitmemle gözaltına alınmam bir oldu. Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Yaklaşık 2 saat burada tutuldum. Kaldığım süre boyunca bana sürekli dayak attılar. Polisler üzerinde belge olduğunu iddia ediyordu. Oysa bu belgeler Hakkari'de polis tarafından alınmıştı. Shattuck, benim gözaltında olduğumu duymuş ve duruma müdahale etmiş. Bunun üzerine alelacele doktora gönderilip, kontrolden geçirildim ve savcılığa bile çıkartılmadan serbest bırakıldım. Daha sonra John Shattuck'la görüştüm."

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde kalan hasta tutukluların tedavi edilmemesini protesto için 29 Kasım günü, cezaevi önünde basın açıklaması yapmak isteyen İHD İstanbul Şubesi üyeleri polis tarafından engellendi. Topuluğu tartaklayarak dağıtan polisler, aralarında Ayşegül Şentürk ve Kerime Gökturna adlı 2 İHD üyesinin de bulunduğu 4 kişiyi gözaltına aldı.

İHD İskenderun Şubesi Başkanı Sadullah Çağlar ile Eğitim Sen (Eğitim, Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası) İskenderun Şubesi Başkanı İsmail Cömertoğlu, 7 Aralık günü polis tarafından gözaltına alındı. 9 Aralık günü serbest bırakılan Sadullah Çağlar ve İsmail Cömertoğlu, "Lise öğrencilerinin yaptığı bir gösteriyi gözlemci olarak izlemiştik. Bu gösteriyi organize etmekle suçlandık ve gözaltına alındık." dediler.

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından yayımlanan "Olağanüstü Hal Bölge Raporu 1992" adlı kitap Aralık ayı başında Diyarbakır DGM tarafından "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla toplatıldı. Bu kararla birlikte İHD Diyarbakır Şubesi'ne baskın yapan polisler tarafından 400 kadar kitaba el konuldu. Kitabın toplatılmasının ardından açılan soruşturma sonucunda İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Halit Temli (İHD Genel Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şubesi Başkanı), Mahmut Şakar (İHD Diyarbakır Şubesi Sekreteri-avukat), Nimetullah Gündüz (avukat), Abdullah Çağır (avukat), Melike Alp, Hayri Veznedaroğlu ve Hüseyin Yıldız hakkında dava açıldı ve tutuklama kararı verildi. Verilen karar üzerine Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz ve Abdullah Çağır 17 Aralık günü, Melike Alp ise 30 Aralık günü tutuklandı. Diğer 3 İHD yöneticisinin de aranmasına başlandı. Bu arada İHD Diyarbakır Şubesi 28 Aralık günü, kitap gerekçe gösterilerek, "yasak yayın bulunduğuru" iddiasıyla bir ay süreyle kapatıldı. 7 İHD yöneticisinin yargılanmasına 13 Şubat 1995 tarihinde Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, İHD yöneticilerinin "PKK üyesi oldukları ve PKK adına Türkiye aleyhine propaganda yaptıkları" iddiasıyla 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmeleri, İHD Diyarbakır Şubesi'nin de kapatılması istendi. İddianamede, İHD Diyarbakır Şubesi tarafından saptanan insan hakları ihlalleri, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamaları kullanılarak çürütülmeye çalışıldı. Tutuklu sanıklar Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz, Abdullah Çağır ve Melike Alp 17 Nisan 1995 tarihinde yapılan duruşmada tahliye edildi. Davanın diğer sanıkları Halit Temli, Hüseyin Yıldız ve Hayri Veznedaroğlu hakkındaki giyabi tutuklama kararı ise kaldırılmadı.

İHD İzmir Şube Sekreteri Derviş Altun, 23 Aralık günü işyerine gelen MHP yanlılarının saldırısına uğradı. İHD İzmir Şubesi tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "Derviş Altun, Ülkü Ocakları Derneği'ne ait biletleri satın almadığı için saldırıya uğramıştır. Saldırganlardan birinin kimliği bilinmektedir. Kamuoyunun dikkatini faşist saldırılara çekiyor ve bu tür saldırıları kınıyoruz." denildi.

İHD Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar ile Özgür Ülke gazetesi avukatlarından Osman Ergin'in ortaklaşa kullandığı bürünün bulunduğu Aksaray'daki bir binanın girişine 25 Aralık günü saat 08.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bombanın patlaması sonucunda binada hasar meydana geldi. İHD İstanbul Şubesi yöneticilerinden Zeynep Baran, bombanın ses bombası olduğunu ancak patlama sonrası binada araştırma yapan polislerin olaya tüp patlaması süsü vermek istediğini söyledi.

İHD Kongresi

İHD'nin 5. Olağan Kongresi 29 Ekim günü Ankara'da yapıldı. Kongrede, İHD'nin son 2 yıllık çalışmaları değerlendirildi, gelecek çalışma dönemine ilişkin programlar tartışıldı ve derneğin yeni yöneticileri seçildi. İHD Merkez Yürütme Kurulu'na seçilenlerin adları şöyle: "Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Ercan Kanar, Halit Temli, Hediye Felekoğlu, Yeşim İşlegen, Erol Anar, Ragıp Zarakolu, Kamil Ateşoğulları, Selahattin Esmir ve Nazmi Gür." İHD Genel Yönetim Kurulu ise şu isimlerden oluştu: "Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Ercan Kanar, Halit Temli, Hediye Felekoğlu, Yeşim İşlegen, Erol Anar, Ragıp Zarakolu, Selahattin Esmir, Kamil Ateşoğulları, Nazmi Gür, Alp Ayan, Özcan Sapan, Mustafa Ayzit, Müjgan Aslan, Ahmet Turan Demir, Günseli Kaya, Yaşar Ertaş, Hamit Toprak, Ümit Erkol, Nebahat Akkoç, Nihat Bulut, Hüseyin Yıldırım ve Süleyman İslimbey." Kongrede bir grup delege tarafından hazırlanan ve "devlet dışı muhalif grupların yaptığı insan hakları ihlallerinin de kınanmasını öngören Yokohama Bildirgesi'nin İHD gündeminden çıkartılmasını" isteyen önerge uzun tartışmalardan sonra 156'ya karşı 178 oyla reddedildi.

Kongrenin ardından yapılan görev bölümü sonucunda İHD Genel Başkanlığı'na Akın Birdal, Genel Sekreterliği'ne Hüsnü Öndül, Genel Başkan Yardımcılıklarına Ercan Kanar ve Halit Temli, Genel Saymanlığı'na Hediye Felekoğlu getirildi. 31 Ekim günü açıklanan Kongre Sonuç Bildirisi'nde de kongrenin, Türkiye'nin en kritik dönemlerinden birini yaşadığı günlerde toplandığı vurgulanarak, "İHD, işkencesiz, kayıpsız, fiili infazsız, sürgünsüz, yasaksız, idamsız, tüm temel hak ve özgürlüklerin tanıdığı yeni bir ülke yaratmak, demokratik ve sivil bir toplum kurmak için, tüm siyasal ve toplumsal grupları çaba harcamaya çağırır." denildi.

b)- İHD ve TİHV yöneticilerinin yargılanması

1994 yılında insan hakları savunucularına yönelik uygulamalar içinde, TİHV ve İHD'nin bazı yöneticileri hakkında, bu örgütlerin yayımladığı iki kitap nedeniyle açılan davalar önemli bir yer tuttu. Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan ve aynı günlerde ele alınarak karara bağlanan davalar, iç ve özellikle de dış kamuoyunda büyük yankı uyandırdı, tepkilere yol açtı. Bu davalardan ilkinde İHD Genel Merkezi tarafından yayımlanan "Yakılan Köylerden Bir Kesit-1993 Bölge Raporu" adlı kitap nedeniyle İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD Genel Başkan eski Yardımcısı Sedat Aslantaş ile İHD Yayın Sorumlusu Erol Anar, ikincisinde ise "İşkence Dosyası 1980-1994" adlı kitap nedeniyle TİHV Başkanı Yavuz Önen ile TİHV Yönetim Kurulu Üyesi Fevzi Argun yargılandı.

İHD Genel Merkezi tarafından yayımlanan "Yakılan Köylerden Bir Kesit-1993 Bölge Raporu" adlı kitap (*), Mayıs ayı başında Ankara DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasa-

(*) Dava açılmasına yolaçan kitapta, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki olaylar ve insan hakları ihlalleri anlatılıyor. Kitapta Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresinde 1990 yılından sonra yoğunlaşan köy boşaltma ve yakma olaylarıyla ilgili ayrıntılı bilgi ve dokümlere de yer veriliyor. Bu çerçevede 1990 yılı başından 1993 yılı sonuna kadar bölgedeki 923 köy ve mezranın boşaltıldığı ya da yakıldığı belirtiliyor.

sı”nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı “kitapta bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla verildi. Bu karar üzerine 5 Mayıs sabahı İHD Genel Merkezi’ne gelen polisler, matbaadan yeni alınan 714 adet kitaba el koydu. Toplatma kararı sonrasında, kitabı tanıtmak üzere İHD Genel Başkan Yardımcısı Sedat Aslantaş tarafından yazılan giriş yazısı nedeniyle İHD’nin bazı yöneticileri hakkında Ankara DGM Savcılığı tarafından dava açıldı.

Kitap nedeniyle açılan davaya 17 Ekim günü Ankara DGM’de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD Genel Başkan Yardımcısı Sedat Aslantaş ile İHD Yayın Sorumlusu Erol Anar hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca 2’şer yıl hapis cezası istendi. DGM Savcısı Ali Rıza Konuralp tarafından hazırlanan dört sayfalık iddianamede şöyle denildi: “Kitapta ileri sürülen görüşler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye Devleti sınırları içerisindeki Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayan ve Türk vatandaşları olan kişiler etnik grup olarak nitelendirilerek, devlet güvenliği güçleri tarafından öldürme, sürgün ve baskıya maruz bırakıldıkları açıklanmak suretiyle, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda yapıldığı anlaşılmıştır.”

İlk duruşmada sorgusu yapılan Akın Birdal ise “Dün kitapları ve insanları yakanlar, bugün içindekilerle birlikte köyleri yakıyor. Bunlar insanlığa karşı suç işlemektedirler. Yakılan köyleri yazanlar değil, köyleri yakanlar yargılanmalıdır.” dedi. Hüsnü Öndül de sorgusunda, yargılanan kitabın Türkiye’deki insan haklarının durumunun anlattığını ve kapsamında bir suç unsuru bulunmadığını söyledi. 14 Kasım günü yapılan duruşmada ise daha önceki duruşmaya katılmayan Sedat Aslantaş ve Erol Anar’ın sorgusu yapıldı. Erol Anar sorgusunda, “Kitabımız tarihe bırakılmış bir belgedir. Sizler köyleri yakanları yargılamıyorsunuz, bizleri yargılıyorsunuz. Ama tarih, bir gün köyleri yakanları yargılayacaktır. ‘Köyler yakılmasın. İnsanlar öldürülmesin. Silahlar sussun.’ demek bölücülük ise biz bölücüyüz.” dedi. 7 Aralık günü yapılan duruşmada da dava açılmasına yol açan kitabın bastırılması için verilen İHD Genel Yönetim Kurulu kararı incelendi.

Ankara DGM’de 19 Aralık günü yapılan duruşmada, DGM Savcısı’nın esas hakkındaki görüşü açıklandı. Yargılama konusu olan kitapta “bölücülük propagandası yapıldığı”nın öne sürüldüğü esas hakkındaki görüşte, kitabı hazırlayan Sedat Aslantaş’ın “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/1. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında, kitabın yayımlanmasını sağlayan Akın Birdal ile Hüsnü Öndül’ün “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/2. maddesi uyarınca 6 ayla 2 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi, Erol Anar hakkında ise beraat kararı verilmesi istendi.

Ankara DGM Savcılığı, Ekim ayında da, TİHV tarafından yayımlanan ve 12 Eylül günü kamuoyuna açıklanan “İşkence Dosyası 1980-1994” adlı kitap hakkında soruşturma açtı. “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/1. maddesi uyarınca açılan soruşturma kapsamında, kitap (*) hakkındaki toplatma kararı verildi. Soruşturma nedeniyle TİHV Başkanı Yavuz Önen 1 Kasım günü, TİHV Yönetim Kurulu Üyesi Fevzi Argun ise 3 Kasım günü Ankara DGM Savcılığı’na

(*) Söz konusu kitapta, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden 12 Eylül 1994 tarihine kadar geçen süre içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin, işkence olayları ile gözaltı yerlerinde ya da cezaevlerinde ölenler boyutu ele alınıyor. Kitapta, 12 Eylül darbesi sonrası, 14 yılda 390’ı gözaltında sorgulanırken ya da cezaevlerinde, 13’ü insanlık dışı yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla cezaevlerinde yapılan açık grevlerinde, 17’si de gözaltında ve cezaevlerinde gördükleri işkence sonucunda hastalanarak ya da gerekli tedavi olanağı bulamadığı için olmak üzere, toplam 420 kişinin öldüğü belirtiliyor.

giderek DGM savcılarında Yarbay Nuh Çetinkaya'ya ifade verdi. Ankara DGM Savcılığı daha sonra Yavuz Önen ile Fevzi Argun hakkında dava açtı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8/1. maddesi uyarınca açılan davada Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un 2 yılla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon liraya kadar da para cezasına mahkum edilmesi istendi. Hazırlanan iddianameye göre, Yavuz Önen kitapçık için yazdığı "12 Eylül 1980: Karanlığa Atılan Adım" başlıklı yazının bazı bölümleri, Fevzi Argun ise kitapçığın 10. sayfasındaki, Kürt sorununa ilişkin bir paragrafla ilgili olarak suçlandı.

"Yayın yoluyla Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan propaganda" yaptıkları öne sürülen Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un yargılanmasına 19 Aralık günü başlandı. Ankara DGM'de görülen davanın ilk duruşmasında iddianamenin okunmasından sonra sorgusu yapılan Yavuz Önen, 12 Eylül darbesinin 14. yıldönümünde, 14 yıllık dönemde yaşanan işkenceleri, işkencede ve cezaevinde ölümleri anlatmak üzere bir kitap yayımladıklarını belirterek şunları söyledi:

Bir sivil toplum örgütü olarak bunu görev saydık. Yazımı yazarken de aynı sorumluluk ve bilinçle davrandım. Ülkemizde 1980'den bu yana yaşanmakta olan siyasi, ekonomik, politik ve kültürel duruma değindim. Yazımda genel gelişmelere ve uygulamalara, Kürt gerçeğine ve sorununa değindim. Bu gerçeğe yaklaşmak, soruna çözüm bulunmasına katkıda bulunmak ve Türkiye'yi gerçekten demokratik bir yönetime kavuşturmak için, milliyetçi ve dinci akımların giderek büyüyen tehlikelerine değindim. Siyasi partilerin kapatılmasını anti-demokratik olarak değerlendiyorum. Halkın oylarıyla seçilmiş milletvekillerinin TBMM çatısı altında görevlerine devam etmelerinin sorunların çözümüne olumlu katkı sağlayacağına inanıyorum. Demokratik yaşamın kısıntıya ve baskıya uğramadan gelişmesi gerektiğini söylüyorum. 'Kürtlerin siyasi ve demokratik hakları' değinmesi ise insan haklarına saygılı bir hukuk devleti olması için çaba harcadığım demokratik Türkiye kapsamında değerlendirilmelidir. Yazımda yer verdiğim bütün değinme, eleştiri ve düşüncelerden, iddianamede bana yöneltilen 'Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda' suçlamasına varmak olanaksızdır. Kitabın tamamına bakıldığında suçlamada büyük zorlama olduğu açıkça görülmektedir. Kitapçık yadsınamaz, belgelere dayalı, nesnel ve gerçek bilgileri kapsamaktadır. Bu bilgiler başta işkence olmak üzere pek çok sorunun çözümüne ışık tutacak önemli verilerdir. Kitaba bu açıdan bakmak gerekir ve esas amacımız da bu verileri sağlamaktır.

Fevzi Argun da sorgusunda dava açılmasına yol açan kitabın titiz bir çalışma sonucunda ortaya konulan, propagandayı değil bilgi vermeyi amaçlayan ve gazeteci gözüyle yapılan bir araştırmanın sonucunda hazırlandığını belirterek şöyle konuştu:

Kitapta yer alan 'Kürt sorunu', 'Kürt halkı' ve 'gerilla hareketi' gibi kavramlar, iddianamede yazılı bulunan nitelikte bir propagandayı hedeflememektedir. Bu kavramlar yaygın olarak kullanılan ve sık sık rastlanılan deyimlerdir. Bunların suç olarak kabul edilmesi halinde Türkiye bir suçlular dünyası haline gelecektir. Çünkü bu bölümde ve kitabın bütününde anlatılan konular, yetkili yetkisiz, pek çok kişi tarafından tekrarlanmış, seçim bildirgelerine, hükümet programlarına yansımış, bakanların hatta kimi zaman da başbakanların konuşmalarında yer almış konulardır, kavramlardır. Şu an görev yapan DYP-SHP koalisyon hükümetinin bu kitapçığın giriş bölümünde özetlenen sıkıntıları çözme vaadiyle göreve başladığı hafızalarımızdadır. Ayrıca aralarında Doğan Güreş, Yıldırım Akbulut gibi devletin en üst düzeyinde görev yapmış kişilerin de bulunduğu pek çok yetkilinin açıklama ve konuşmalarında 'gerilla', 'gerilla savaşı', 'gerilla hareketi' gibi kavram ve deyimler kullandığına, şu an Tür-

kiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Başbakanlığı sırasında yaptığı (1991 yılı Aralık ayı) ilk önemli açıklamanın 'Kürt realitesini tanıyorum.' olduğuna dikkat çekmek istiyorum. Kitap Türkiye'nin kanayan yarası işkence olaylarına dikkat çekmek için hazırlanmıştır. Kitap hazırlanırken ne bütününe ne de tek bir cümlesinde bölücü propaganda yapmak amaçlanmamıştır. Ancak yayın farklı biçimde değerlendirilmiştir. Kitapta anlatılan olayları suç duyurusu olarak kabul edip soruşturma açmak ve açılan bu soruşturmada tanık sıfatıyla bilgilerimize başvurmak yerine, sanık olarak mahkeme önüne çıkartılmamız tercih edilmiştir.

29 Aralık günü yapılan ikinci duruşmada ise DGM Savcısı Nuh Çetinkaya, esas hakkındaki görüşünü açıkladı. Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis ve 100 milyon liraya kadar para cezasına mahkum edilmesini isteyen Nuh Çetinkaya şunları söyledi: "Yavuz Önen'in suç konusu yazısında, Anayasa'da yer alan ve Türkiye'de uygulanmakta olan Atatürk milliyetçiliğini inkarcı, sömürücü ve ilkel olarak nitelendirmek suretiyle Kürt halkının sömürülüp, varlığının inkar edildiğinin vurgulanmaya çalışıldığı, Türkiye'de uygulanmakta olan siyasi ve demokratik hareketin Türk siyasi ve demokratik hareketi olduğu göz ardı edilerek ayrıca Kürt siyasi ve demokratik hareketinden bahsedildiği, böylece Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı; Fevzi Argun'un ise kitabın özellikle iddianameye yazılan bölümünde Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu ve dolayısıyla bütün vatandaşlar Türk halkını oluşturduğu halde Türkiye'de Türk halkından başka Kürt halkının olduğu, Kürt halkının sorunlarının bulunduğu, yönetimin sorunun çözümüne yönelik, Kürt halkının demokratik istemlerine kulak tıkadığı belirtilmek suretiyle devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı kanaatine varılmıştır. Bu nedenlerle, sanıklar Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un, eylemlerine uyan "Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca ayrı ayrı cezalandırılması, suç konusu kitabın zoraltımına karar verilmesi mütalaa olunur."

Yayımladıkları kitaplar nedeniyle yargılanan İHD ve TİHV yöneticileri hakkındaki kararlar 11 Ocak 1995 tarihinde Ankara DGM'de yapılan duruşmalarda açıklandı. Kalabalık bir izleyici topluluğu önünde yapılan duruşmaların ilkinde "İşkence Dosyası 1980-1994" adlı kitapçık nedeniyle yargılanan Yavuz Önen ve Fevzi Argun ile sanık avukatları savunmalarını yaptı. Savunmaların tamamlanmasından sonra kararı açıklayan mahkeme heyeti, Yavuz Önen ve Fevzi Argun hakkında "kitapçıkta, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde tarifini bulan bölücülük propagandası suçunun yasal unsuru bulunmadığı" gerekçesiyle oy birliği ile beraat kararı verdi.

Bu davanın ardından İHD yöneticilerinin son duruşması başladı. Duruşmaya İHD'nin 1992 yılındaki kongresinde yaptığı konuşma nedeniyle 40 gündür cezaevinde tutuklu olarak bulunan Sedat Aslantaş da katıldı. Duruşmada Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Sedat Aslantaş ve Erol Anar son savunmalarını yaptı. Duruşmada daha sonra kararını açıklayan mahkeme heyeti, Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Sedat Aslantaş ve Erol Anar'ın heraatlerine karar verdi. Beraat kararı, yargıçlardan Abdülkadir Davarçoğlu'nun muhalefetiyle oy çokluğuyla alındı. Ancak sanıklar hakkında "kitapta yer alan bazı bölümlerde güvenlik görevlilerine hakaret edildiği" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Suç duyurusunun kabul edilmesi halinde Akın Birdal, Hüsnü Öndül ve Sedat Aslantaş hakkında Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açılacaktır.

TİHV ve İHD yöneticilerinin yargılandığı davaların duruşmaları Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu adına Ali Yurttagül, Alman Yeşiller Partisi Milletvekili Amke Dieter-

Schener, Center for Victims of Torture adına Douglas Johnson, Mark Williams ve Michael Cline, Avrupa Birliği Ankara Temsilci Yardımcısı Jörg Ketelsen ile Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu ve Centre for the Independence of Judges and Lawyers temsilcileri tarafından izlendi. Duruşmalar sırasında bazı ülkelerin Ankara'daki diplomatları, TİHV yönetici ve çalışanları, İHD yönetici ve üyeleri, milletvekilleri, siyasi partilerin temsilcileri, demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri de hazır bulundular. Kararların açıklandığı son duruşmalar ise ortak alınan bir karar uyarınca Avrupa Birliği'ne üye bütün ülkelerin diplomatları ile ABD ve Rusya Büyükelçilik temsilcileri tarafından izlendi.

Ankara DGM Savcılığı, İHD ve TİHV yöneticileri hakkında verilen beraat kararlarına daha sonra itiraz etti. İtirazda, "sanıkların Terörle Mücadele Yasası uyarınca yeniden yargılanarak mahkum edilmeleri gerektiği" belirtildi. Bu itiraz Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından uygun bulunmadı ve beraat kararları 1995 yılı Mayıs ayında onaylandı.

c)- Kapatılan dernekler, engellenen etkinlikler

1994 yılında pek çok demokratik kitle örgütü İHD'nin uğradığı saldırı ve baskılara benzer uygulamalarla yız yüze kaldı. Düzenlenen etkinlikler yasaklandı ya da güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi. Göstericilere ateş açıldı, bu nedenle yaralananlar oldu. Demokratik kitle örgütlerinin yönetici ve üyeleri fiili saldırılara maruz kaldı, gözaltına alındı, tutuklandı. Bu kişiler hakkında hapis veya para cezası istemiyle davalar açıldı, mahkumiyet kararları verildi. Aldıkları cezaların kesinleşmesi nedeniyle bazı kitle örgütü yöneticileri cezaevine girdi. Bir yıl boyunca toplam 25 demokratik kitle örgütü (7'si daha önceki bölümde anlatılan İHD şubeleri) yerel yöneticilerin verdiği kararlar sonucunda kapatıldı. Kapatılan derneklerin (İHD şubeleri dışında) listesi şöyle:

- Keçiören Halkevi (Ankara)
- Pir Sultan Abdal Derneği Ümraniye Şubesi (İstanbul)
- Of Halkevi (Trabzon-3 ay)
- Ege Özgür-Der (Haklar ve Özgürlükler Derneği-İzmir)
- Besni Halkevi (Adıyaman)
- Meram Özgür-Der (Konya)
- Ankara Özgür-Der
- Ereğli Özgür-Der (Konya)
- Yıldırım Halkevi (Bursa)
- Osmangazi Halkevi (Bursa)
- Alibeyköy Lisesi Mezurları Derneği-ALYED (İstanbul)
- Adana Özgür-Der
- İstanbul Savaş Karşıtları Derneği (SKD)
- Bandırma Halkevi (Balıkesir)
- Çağdaş Gazeteciler Derneği Güney Marmara Şubesi Lokali (Bursa-3 gün)
- Pir Sultan Abdal Derneği Adana Şubesi
- Tutuklu Aileleri ve İnsan Hakları Yardımlaşma Derneği (TİYAD)
- Akdeniz Özgür-Der (Adana)

1994 yılında yaşanan, "örgütlenme özgürlüğünün" hiçe sayıldığı, ihlal edildiği ve çiğnendiği yüzlerce olaydan bazı örnekler ise şöyle:

Pir Sultan Abdal Derneği'nin İstanbul Bağcılar Şubesi 11 Ocak akşamı polis tarafından basılarak arandı. Baskın sonucunda, Şube Başkanı Yücel Özen ile Muharrem Özel ve Şevket Uçan adlı 2 dernek üyesi gözaltına alındı. Pir Sultan Abdal Derneği yetkilileri, 3 kişinin hakkı bir gerekçe olmadan gözaltına alındığını söylediler.

19 Şubat günü İzmir'in Gültepe semtindeki pazar yerinde, zamları protesto amacıyla gösteri yapan bir gruba polisler tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Gürhan Tamer (29) ve Volkan Yerlikaya (20) adlı 2 kişi vurularak yaralandı. Gösterinin engellenmesinden sonra, olay sırasında yaralanan Gürhan Tamer ile Enver Cacım, Ali Asker Bal, Halime Özçelik (Alinteri dergisinin İzmir Temsilcisi), Kerim Karatay ve Mustafa Kerim Okatan adlı kişiler polis tarafından gözaltına alındı. Gürhan Tamer serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Gösteri sırasında polisin ateş açması üzerine vurularak yaralandım. Kurşun kalçama girdi ve çıktı. Yere düşünce polisler beni dövmeye başladı. Daha sonra polis otosuna bindirildim. Polislerden biri parmağımı, diğeri kolumu kırmaya çalışıyordu. Bir diğeri de parmağıyla kulağıma bastırıyordu. Karakola geldikten sonra diğer polislerle birlikte bir daha dövdüler. Yaramın üzerine tekme atıyorlardı." dedi.

Antalya Hacı Bektaş Veli Kültür ve Tanıtma Derneği, 23 Şubat gecesi kaptısına benzin dökülerek kundaklandı. Olayı kınayan dernek yetkilileri, "Çağdaş düşünceden, insan sevgisinden nasibini almamış, yüzyılların gerisinde kalmış bu zavallı ruhlu insanları ve bu olayın ardındaki kurumları nefretle kınıyoruz." dediler.

Liman İş Sendikası Mersin Şubesi yöneticileri hakkında, 1 Mayıs 1990 tarihinde düzenledikleri miting nedeniyle açılan dava beraatla sonuçlandı. İçel 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 25 Şubat günü sona eren dava "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranıldığı" iddiasıyla açılmıştı. Yaklaşık 4 yıl süren dava sonucunda beraat edenlerin adları şöyle: "Hasan Biber (Liman İş Sendikası Genel Başkanı), Mustafa Demir, Muammer Türkmen, Recep Özbey, Abdülkerim Necefoğlu, Erhan Palabıyık (İHD Mersin Şubesi eski Başkanı), Remzi Erkut, Ali Güllüçubuk, İrfan Tepeaşan, Fahri Gül, İsmail Uluç, Cafer Daracı."

14 Nisan günü İstanbul'un Cağaloğlu semtindeki Milli Eğitim Müdürlüğü önünde "paralı eğitimi" protesto amacıyla gösteri yapmak isteyen öğrenciler polis tarafından dövülerek dağıtıldı ve 33 öğrenci gözaltına alındı. Polislerin öğrencileri dövmesi ve gözaltına alması civardaki esnafların tepkisini çekti. Esnafların müdahalesi üzerine bazı öğrencilerin gözaltına alınması engellendi. 33 öğrenciden Gürsel Berk, Suat Suna, Erdal Açıkalm ve Süleyman Demircan tutuklandı, 29'u ise serbest bırakıldı. Aynı gün Ankara'da da Milli Eğitim Bakanlığı önünde "paralı eğitimi protesto" amacıyla gösteri yapmak isteyen 400 kadar öğrenci polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Gösterinin dağıtılması sırasında dövülen öğrencilerden 20'si yaralandı. 50'den fazla öğrenci de gözaltına alındı. Yaralılardan 4'ü tedavi için TİHV'ye başvurdu. Olaylar sırasında çok sayıda gazeteci de dövüldü ve hakarete uğradı.

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi yöneticileri ile bazı illerin tabip odalarında yöneticilik yapan 43 doktor hakkında "sağlık çalışanlarının yaşadığı sorunları dile getirmek" amacıyla 7 Ocak günü Başbakanlık önünde yaptıkları gösteri nedeniyle soruşturma açıldı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturma nedeniyle, TTB Merkez Konseyi Başkanı Selim Ölçer 15 Nisan günü savcılığa ifade verdi. Ankara Valiliği'nin ihbarı üzerine açılan soruşturmada "TTB yöneticileri ile diğer doktorların Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" öne sürülüyor.

Yaptıkları bir basın açıklaması nedeniyle yargılanan, Diyarbakır Demokrasi Platformu üyesi 21 kişi, 20'er ay hapis ve 208'er milyon lira para cezasına mahkum oldu. Diyarbakır DGM'de 17 Nisan günü eren davada sanıklardan Ali Öncü ve Yüksel Zengin beraat etti, dava sürerken ölen Cengiz Argüç hakkındaki dava ise düştü. Sanıklar hakkındaki dava, insan hakları ihlallerine ilişkin olarak 27 Mayıs 1993 tarihinde ortaklaşa yaptıkları bir basın açıklaması nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Nisan ayı sonunda, Adana'nın Şakirpaşa, Denizli ve Anadolu mahallelerindeki 40 kadar kahvehane, 21 Mart Newroz bayramında açılmamış olmaları nedeniyle 20 gün ile 25 günlük süreler için kapatıldı. Kapatma kararı Adana Valiliği tarafından verildi. Adana Kahveciler Odası Başkanı Burhan Göktaş verilen kapatma kararlarının yasadışı olduğunu söyledi.

1 Mayıs İşçi Bayramı, başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde düzenlenen izinli miting ya da toplantılarla kutlandı. Ankara'daki miting sonrasında yürüyüş yapan gruplar Sıhhiye Köprüsü üzerinde polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında 3'ü polis 10 kişi yaralandı, 16 kişi gözaltına alındı. Köprüden düşerek yaralanan Ahmet Öğretir adlı kişi ile ayağı kırılan bir polis hastaneye kaldırıldı. Bu arada Ankara Milletvekili Salman Kaya da polis tarafından dövüldü. Aldığı darbeler sonucunda yaralanan Salman Kaya bir süre hastanede tedavi gördü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 184' de.) İstanbul'daki 1 Mayıs mitingi sonrasında yürüyüş yapan gruplar da polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında İdris Erdinç, Murat Salmaner ve Tunç Tatoğlu adlı 3 kişi yaralandı, gözaltına alınanlar oldu. Ankara ve İstanbul'daki 1 Mayıs gösterileri sonrasında çıkan olayları izleyen gazeteciler ve televizyon ekipleri polisler tarafından dövüldü ya da engellendi. İzmir, Bursa, Samsun, Silifke, Kayseri, Gebze, Kocaeli, Çorum ve Sivas'ın Divriği ilçesinde yapılan miting ve toplantılar olaysız sona erdi. Adana'da yapılmak istenen 1 Mayıs gösterisi Adana Valiliği tarafından bir ay, Lüleburgaz'daki miting de Kaymakamlık tarafından 15 gün süreyle ertelendi.

3 Mayıs günü sabah saatlerinde Adıyaman'ın Eski Samsat Caddesi'nde toplanarak, tütün ekim alanlarının azaltulmasını protesto için yürüyüşe geçen yaklaşık 500 tütün üreticisi, polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Topluluğun yürüyüşe devam etmek istemesi üzerine de polisle göstericiler arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. 15 dakika kadar süren çatışmada aralarında Adıyaman Çevik Kuvvet Müdürlü Erdal Ayan'ın da yer aldığı 9 kişi yaralandı, 15 kişi gözaltına alındı. DYP ile SHP Adıyaman il merkezlerinin camları da göstericiler tarafından taş atılarak kırıldı. Olaylar göstericilerin dövülerek dağıtılmasıyla sona erdi.

16 Mayıs günü Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde zamları protesto için gösteri yapmak isteyen öğrenciler polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olayda 2 öğrenci yaralandı, bazı öğrenciler de gözaltına alındı.

"Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun 6 Haziran akşamı Gaziantep'te verdiği konser sırasında atılan sloganlar nedeniyle yaklaşık 50 kişi gözaltına alındı. Konser katılanların gözaltına alınmasını protesto için gösteri yapan bir grup da polis tarafından havaya ateş açılarak ve dövülerek dağıtıldı. Gözaltına alınanlar 2 gün sonra serbest bırakıldı.

Sivas'ın Divriği ilçesindeki maden ocaklarında çalışan bin kadar işçinin 16 Haziran günü yaptığı yürüyüş güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi. İşçileri dipçik ve coplarla döverek dağıtan güvenlik görevlileri tarafından yaklaşık 50 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında işçilerin üyesi oldukları sendika şubesinin yöneticileri Murtaza Yıldırım, Dursun Yıldırım, Süleyman Erdoğan ve Mahmut Döne de yer aldı. Gözaltına alınanlar 17 Haziran günü serbest bırakıldı.

Bandırma (Balıkesir) Halkevi Başkanı Mehmet Özdemir, Özgür Gündem gazetesinin 1993 yılı Haziran ayında çıkan bir sayısında yayımlanan demeci nedeniyle yargılandığı davada 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 1994 yılı Haziran ayında sona eren davada "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum olan Mehmet Özdemir'in cezası daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı. Mehmet Özdemir 1995 yılı Mayıs ayında tutuklanarak Bandırma Cezaevi'ne gönderildi.

“Grup Yorum” adlı müzik topluluğu ile dayanışma amacıyla 3 Temmuz akşamı İstanbul’da düzenlenen konsere İstanbul Valiliği tarafından izin verilmedi. Bu durum konseri izlemek isteyenler tarafından tepkiyle karşılandı. Yasaklama kararını protesto için konserin yapılacağı salon önünde gösteri yapan bir grup polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında Metin Narin ve Mustafa Çoban adlı avukatlar ile Özgür Ülke gazetesi muhabiri Hüseyin İnan’ın da aralarında bulunduğu 12 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 4 Temmuz günü serbest bırakıldı. Grup Yorum’un İstanbul’da konser vermesine 1989 yılından beri izin verilmiyor.

Sivas’ta 2 Temmuz 1993 tarihinde 37 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan olayların birinci yıldönümü nedeniyle 3 Temmuz günü İstanbul’da bir miting düzenlendi. Kalabalık bir topluluğun katıldığı miting öncesinde üzerlerinin aranmasına karşı çıkan bir grup polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında polis tarafından dövülen Esengül Teke (hanile), Hüsnüye Kılıç, Mensure Yüksel, Veysel Yılmaz, Ali Kılıç ve Mehmet Demir adlı 6 kişi yaralandı. Olayların birinci yıldönümü nedeniyle İzmir’de yapılması planlanan mitinge ise İzmir Valiliği tarafından “turizm sezonunun başlamış olması” gerekçe gösterilerek izin verilmedi.

İstanbul’da faaliyet gösteren Çağlayan Kültür ve Dayanışma Derneği 9 Ağustos günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, dernek binasında bulunan bazı yayın ve belgelere el konuldu, 2 kişi gözaltına alındı.

Adana’nın Dağlıoğlu, Gülbahçesi, Anadolu ve Denizli mahallelerinde PKK’nin silahlı eylemlere başlamasının 10. yıldönümü nedeniyle 14 Ağustos günü sabah saatlerinde çeşitli gösteriler düzenlendi. Gösteriler, polisler tarafından zor kullanılarak engellendi. Ayrıca 10’u Dağlıoğlu, 35’i de Denizli mahallesinde olmak üzere 100 kişi gözaltına alındı.

Ankara Ahmet Arif Parkı’nda 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle düzenlenecek olan toplantıya, Ankara Valiliği tarafından “güvenliğin sağlanamayacağı ve kamu düzeninin bozulacağı” iddiasıyla izin verilmedi. Toplantıyı düzenleyen komitenin Barış Günü nedeniyle hazırladığı afişlerin asılması ve bildirilerin dağıtılması da yasaklandı. HADEP’in Barış Günü nedeniyle Antalya’da düzenlemek istediği toplantıya da izin verilmedi.

Barış Haftası nedeniyle İstanbul Beşiktaş Vapur İskelesi’nde 4 Eylül günü yapılan toplantıya katılanlardan 24’ü polis tarafından gözaltına alındı. Üzerinde, aralarında Kürtçe’nin de bulunduğu 5 ayrı dilde yazılmış “Barış Hemen Şimdi!” sloganı bulunan pankart nedeniyle gözaltına alınan 24 kişi 5 saat sonra serbest bırakıldı. Çoğunluğu İHD üyesi olan gözaltına alınanların adları şöyle: “Şanar Yurdatapan (besteci), Atif Yılmaz (film yönetmeni), Müjdat Gezen (sinema ve tiyatro sanatçısı), Lale Mansur (sinema ve tiyatro sanatçısı), Orhan Alkaya (tiyatro sanatçısı), Sunay Akın (şair), Aysel Sağır, Can Sarvan, Serdar Bingöl, Yelda, Suna Aras, Nihal Boztekin, Jülide Kural (tiyatro sanatçısı), Hürriyet Şener (İHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), Ali Rıza Dizdar (avukat), Eylem Kaftan, Uğur Doğan, Rıza Şahin, İltiz Sayın, Ferizat Sultan, Filiz Karakuş, Tülin Özden, İlkay Demir ve Nilgün Sipahi.”

İzmir Fuarı’nın açılışı nedeniyle 9 Eylül günü İzmir’de düzenlenen törene katılan Başbakan Tansu Çiller, kalabalık bir işçi grubu tarafından protesto edildi. Protesto gösterisi üzerine, “gösteriyi planlamakla” suçlanan 7 sendika yöneticisi, 9 Eylül gecesi evlerine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan sendikacıların adları şöyle: “Mustafa Öztaşkın, Şükrü Günsili, Coşkun Yılmaz, Ahmet Yıldırım, Yakup Doğan, Cuma Şahin ve Faruk Turan.” İşçileri Bakanı Nahit Mentеше’nin talimatı üzerine gözaltına alınan 7 sendikacı tutuksuz yargılanmak koşuluyla 10 Eylül akşamı mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

Mezopotamya Kültür Merkezi'nin İstanbul'daki merkezi 10 Eylül günü saat 16.30 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, kültür merkezinde bulunan ve aralarında HADEP İstanbul İl Başkanı Kemal Parlak'ın da bulunduğu çok sayıda kişi gözaltına alındı. Kemal Parlak 6 saat sonra, diğer gözaltına alınanlar ise 11 Eylül günü serbest bırakıldı. Baskın sırasında bürodaki bazı eşya, giysi, belge ve yayımlara el konuldu. Merkezin İzmir Şubesi 1 Aralık günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, binada bulunan 7 kişi gözaltına alındı, eşyalar tahrip edildi, bazı afiş, kitap ve yayımlar ile arşivde bulunan belgelere el konuldu.

Almanya'da konserler verdikten sonra Türkiye'ye dönen "Grup Kızılırmak" adlı müzik topluluğunun üyeleri İlkay Akkaya, İsmail İlknur, Tuncay Akdoğan, Yaşar Aydın ve Cengiz Akataş ile ozan Ali Ekber Eren, 12 Eylül gecesi polis tarafından gözaltına alındı. İstanbul'da uçaktan indikten sonra gözaltına alınan müzisyenler 13 Eylül akşamı serbest bırakıldı.

Murtaza Kaya adlı öğrencinin 11 Haziran 1991 tarihinde İstanbul'un Kanarya semtinde polis tarafından öldürülmesini protesto için "gösteri yaptıkları ve bir polis otobüsünü yaktıkları" iddiasıyla yargılanan Metin Canpolat ve Fehmi Kaya, 28 Eylül günü sona eren davada 11 yıl 8'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Davada Şahin Gencay, Özgür Hakan Polat, Yasemin Başaran, Ayhan Özdemir, Ahmet Engin, İhsan Zer, Aziz Öztürk, Gülsüm Karataş, Ersan Şahin, Metin Göktepe ve Gülsen Berk'e 5'er yıl, Ümit Yaşar'a da 3 yıl hapis cezası verildi.

İstanbul Çağaloğlu'daki Milli Eğitim Müdürlüğü önünde, liselerdeki öğrencilerden "eğitime katkı payı" adı altında para alınmasını protesto eden lise öğrencilerinin yaptığı gösteri polis tarafından engellendi. 21 Ekim günü öğle saatlerinde yapılan gösteriye katılan öğrencilerden 15'i gözaltına alındı. "Eğitime katkı payı" uygulamasını protesto için 22 Ekim günü İstanbul Beşiktaş'ta yapılan gösteri sonrasında da gösteriye katılanlardan Ömer Elmas, Hüseyin Koç, Rıza Dalkılıç, Ferit Gültekin, Abbas Yılmaz, Cengiz Aşkını, Onur Şeker polis tarafından gözaltına alındı.

Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) tarafından Ankara'da düzenlenen, "Kürt Sorunu"na ilişkin bir toplantıdaki konuşmaları nedeniyle baklarında dava açılan 5 kişinin yargılanmasına başlandı. Ankara DGM'de 24 Ekim günü yapılan duruşmada okunan iddianamede Mazlum Der Genel Başkanı İhsan Arslan ile Mehmet Pamak, Mustafa İslamoğlu, Haşim Haşimi ve Abdullah Ünalın'ın "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2'şer yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada ifadesi alınan İhsan Arslan, "toplantıda bölücülük propagandası yapıldığı" yolundaki iddiaları reddederek, "Toplantının amacı, ülkenin yıllardır yaşadığı bir sorunun bilimsel olarak tartışılması ve çözüme ilişkin önerilerin ortaya konulmasıdır." dedi.

TTB Merkez Konseyi Genel Sekreteri Ata Soyer hakkında, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bazı yerleşim merkezlerine geçici görevle (rotasyon) doktor gönderilmesini eleştiren açıklaması nedeniyle soruşturma açıldı. Ata Soyer yaptığı açıklamada, "Doktor rotasyonlarının seçim yatırımı olduğunu belirttiğimiz basın açıklamasına DGM Savcılığı tarafından soruşturma açılması ilginçtir. DGM'nin etki alanının bu denli genişletilmesi, ülkemizdeki demokratikleşme süreci açısından umut kırıcıdır." dedi.

8 Kasım günü Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Kantini'nde "YÖK'ü protesto" amacıyla toplantı düzenleyen yaklaşık 150 öğrencinin daha sonra yapmak istediği yürüyüş polisler tarafından zor kullanılarak engellendi. Yürüyüşe geçen öğrencileri coplarla dövecek dağıtmak isteyen polislere öğrenciler de taş atarak karşılık verdi. Olay sırasında 20 öğrenci ile 3 polis yaralandı, 18 öğrenci gözaltına alındı.

Uluslararası çevre örgütü Greenpeace (Yeşil Barış) üyesi 33 kişi, Sinop Akkuyu'da yapılması planlanan nükleer santrali protesto amacıyla Ankara'daki Türkiye Elektrik Kurumu Genel Müdürlüğü önünde 11 Kasım günü gösteri yaptı. Sabah saatlerinde genel müdürlük önüne gelen Greenpeace üyeleri, binaya, üzerinde "Başka Çernobil'lere gerek yok!" yazan pankartı astıktan sonra yere yatarak ya da kendilerini kapıya zincirleyerek binaya giriş ve çıkışı engellediler. 28'i yabancı, 5'i de Türk olan 33 gösterici, daha sonra polis tarafından sürüklenerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında Greenpeace Akdeniz Koordinatörü Mario Damato da yer aldı. Gözaltına alınanlar, Çevre Bakanı Rıza Akçalı ile Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu'nun devreye girmesi üzerine 5 saat sonra serbest bırakıldı. Gösteri nedeniyle Greenpeace üyeleri ve Türkiye'li çevrecilerden oluşan 9'u yabancı 35 kişi hakkında "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla dava açıldı. Ankara 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava 24 Nisan 1995 tarihinde beraatle sonuçlandı.

İstanbul Bakırköy İncirli Caddesi üzerinde bulunan Sivas Dayanışma Derneği'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 25 Aralık günü sabah saatlerinde bomba imha uzmanları tarafından patlatıldı. Patlama sonucunda Sivas Dayanışma Derneği ile çevresindeki binaların camları kırıldı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

d)- Partilere yönelik baskılar

1994 yılı siyasi partiler ve siyasi faaliyetler açısından da olumlu geçmedi. Muhalif siyasi parti ve gruplara yönelik baskılar, daha önceki yıllardakine benzer bir biçimde devam etti. Siyasi faaliyetler açısından 1994'ün en önemli olayları (tarih sırasıyla) 8 milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması ve bazılarının tartaklanarak gözaltına alınması, 6 milletvekilinin tutuklanması, DEP'in (*) Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılıp 13 milletvekilinin milletvekilliklerinin düşürülmesi, 8 milletvekilinin çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum edilmesi oldu. Siyasi faaliyetlere yönelik baskı ve saldırılar, DEP'in kapatılması ya da milletvekillerine yönelik uygulamalarla sınırlı kalmadı. İşçi Partisi (İP), Yeşiller Partisi (YP), Sosyalist Birlik Partisi/Birleşik Sosyalist Parti (SBP/BSP) ve Sosyalist İktidar Partisi (SİP) ile bu partilerin yönetici ve üyeleri de çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. Baskı ve saldırılara kimi zaman belediye başkanları ve belediye başkan adayları da maruz kaldı.

Anayasa Mahkemesi, 10 Şubat günü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın isteği doğrultusunda Yeşiller Partisi'nin kapatılmasını ve mal varlığının hazineye devredilmesini kararlaştırdı. Karar oy çokluğu ile alındı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 1993 yılı Ocak ayında açılan davada, "Yeşiller Partisi'nin 1988 yılına ilişkin mali hesaplarını tüm uyarılara karşın Anayasa Mahkemesi'ne vermediği" gibi bir bürokratik eksiklik gerekçe gösterilerek parti hakkında kapatma kararı verilmesi istenmişti. (Siyasi Partiler Yasası uyarınca, partilerin mali hesapları Anayasa Mahkemesi tarafından denetleniyor.)

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 29 Aralık 1993 tarihinde de Sosyalist Birlik Partisi'nin kapatılması istemiyle dava açtı. Hazırlanan iddianamede, "parti programı ve kongre

(*) DEP'in Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının kesinleşmesi üzerine, "Halkın Demokrasi Partisi" adıyla yeni bir parti kuruldu. 11 Mayıs günü kurulan HADEP'in Genel Başkanlığı'na, DEP eski Genel Sekreteri Murat Bozlak getirildi. Murat Bozlak, yaptığı açıklamada, "Türkiye'de sorunları çözmeye aday tek parti DEP idi. Onu kapatıyorlar. Türkiye inşallah bir hukuk devleti gibi davranır ve HADEP'i de kapatmaz. HADEP kapatılırsa siyasi yaşamda büyük boşluk doğar." dedi. HADEP'in ilk kongresi 26 Haziran günü Ankara'da yapıldı. Kongre sonucunda HADEP Genel Başkanlığı'na, 346 oydan 344'ünü alan Murat Bozlak seçildi.

kararları ile parti genel başkanı ve bazı parti yetkililerinin yaptığı açıklamalarda bölücülük propagandası yapıldığı" öne sürüldü. Açılan kapatma davası 1994 yılı boyunca devam etti. SBP, 19 Temmuz 1995 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından "tüzük ve programının, Anayasa ile Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu ve bu belgelerde bölücülük yapıldığı" iddiasıyla kapatıldı. SBP yönetici ve üyeleri, kapatma davası açıldıktan sonra SBP'nin faaliyetine son vermiş ve Birleşik Sosyalist Parti içinde yer almıştı.

1994 yılında parti binalarına, toplantı ve etkinliklerine, yönetici, üye ve adaylarına yönelik bombalı-silahlı saldırılarda da artış oldu. Saldırıları büyük ölçüde HEP, DEP ile HADEP'in yönetici ve üyelerine yöneldi. Bu üç partiye yönelik saldırıların tümü ile diğer saldırıların bir bölümü faili meçhul kaldı. Bu arada PKK militanları tarafından da bazı partilerin yönetici, üye, bina ve toplantılarına karşı saldırılar düzenlendi. Ayrıca siyasi görüş ayrılıkları, seçim tartışma ve anlaşmazlıkları sonucunda gerginlikler/çatışmalar yaşandı. (Bu tür olaylar "Yerel Seçimler" başlıklı bölümde ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır.)

Saldırıları sonucunda ya da siyasi anlaşmazlıklar yüzünden çıkan çatışmalarda öldürülen parti yöneticisi, aday ya da benzeri konumdaki kişilerin (toplam 26 kişi) dökümü (*) şöyle:

Adı ve soyadı	Görevi/Konumu	Olay tarihi	Olay yeri	
01)- Faik Kızılay	HEP Iğdır İl ÖY	01 Şubat 1994	Iğdır-Özdemir	FM
02)- Hüseyin Özden	HEP Iğdır İl ÖY	01 Şubat 1994	Iğdır-Özdemir	FM
03)- Ali Kara	DEP Şırnak-Hilal BBA	15 Şubat 1994	Uludere-Hilal	FM
04)- Nuri Ekinci	HEP Sason İlçe ÖY	16 Şubat 1994	Batman-Sason	FM
05)- Muhyettin Ayata	CHP Kayapınar BBA	16 Şubat 1994	Diyarbakır	PKK
06)- Ekrem Akçakaya	DEP Genel Merkezi	18 Şubat 1994	Ankara	FM
07)- Sadık Boyanbaş	RP Bingöl İGM	22 Mart 1994	Bingöl-Arıcılar	PKK
08)- Hikmet Lale	RP Siirt-Atabağ BB	27 Mart 1994	Atabağ	ÇAT
09)- Mehmet Şen	DEP Urfa-Ayran BBA	30 Mart 1994	Gaziantep yak.	FM
10)- Vahap Akar	RP Iğdır İl Başkanı	11 Nisan 1994	Karakoyunlu	PKK
11)- Abuzer Önen	DEP Adıyaman Mrk. İB	26 Nisan 1994	Adıyaman	FM
12)- Siddik Yaslan	DEP Manisa Mrk. İB	01 Mayıs 1994	Manisa	FM
13)- Medeni Göktepe	HEP Batman İl ÖY	09 Mayıs 1994	Batman	FM
14)- Muhsin Melik	HADEP PM Üyesi	02 Haziran 1994	Urfa	FM
15)- Şükrü Tutaş	Şırnak-İdil eski BB	17 Haziran 1994	İdil	FM
16)- Kerim Tek	DEP Siirt İl ÖY	24 Temmuz 1994	Siirt-Gökçebağ	FM
17)- Sinan Gürer	SHP Erzincan İl ÖY	30 Ağustos 1994	Erzincan	ÇAT
18)- Servet Aslan	SHP Diyarbakır İl ÖY	07 Eylül 1994	Diyarbakır	FM
19)- Şehabettin Latifeci	SHP Diyarbakır İl ÖY	07 Eylül 1994	Diyarbakır	FM
20)- M.Salih Sabutekin	HADEP Yüreğir İlçe ÖY	28 Eylül 1994	Adana	FM
21)- Mehmet Topaç	Eski milletvekili/bakan	29 Eylül 1994	Ankara	DS
22)- Rebiha Çabuk	HADEP Yüreğir İB	03 Ekim 1994	Adana	FM
23)- Sefer Cerf	HADEP Yüreğir İlçe ÖY	03 Ekim 1994	Adana	FM
24)- Ekrem Canpolat	DYP Siirt-Atabağ BBA	09 Kasım 1994	Baykan yak.	ÇAT
25)- Sıddık Çetinkaya	DYP Siirt-Yücebağ BB	11 Aralık 1994	Sason-Yücebağ	ÇAT
26)- Faik Candan	HEP Ankara İl Başkanı	14 Aralık 1994	Ankara-Bala	FM

(*) BB : Belediye Başkanı
 ÖY : Örgütü yöneticisi
 İB : İlçe Başkanı

BBA : Belediye Başkan Adayı
 İGM : İl Genel Meclisi Adayı
 ÇAT : Siyasi çatışma/çekişme

PM : Parti Meclisi
 FM : Faili meçhul cinayet
 DS : Devrimci Sol

Siyasi faaliyetler konusunda tanık olunan olumsuzluklar bombalı-silahlı saldırılarla sınırlı kalmadı. Pek çok parti yöneticisi ve üyesi ile bazı belediye başkanları gözaltına alındı, işkence gördü, tutuklandı, çeşitli cezalara mahkum oldu. Tutuklanan parti yöneticilerinden bazılarının adları şöyle: “Kemal Bilget (DEP Genel Başkan Yardımcısı), Nevzat Teker (DEP Parti Meclisi Üyesi), Mehmet Gökalp (DEP Derik İlçe Başkanı), Ramazan Bulut (DEP Ankara İl Başkanı-2 kez), Hamdi Samancılar (Sosyalist İktidar Partisi-SİP İzmir Konak İlçe Örgütü yöneticisi), Hayrettin Akbaş (SİP Konak İlçe Örgütü yöneticisi), Recai Gün (SİP Konak İlçe Örgütü yöneticisi), Sema Nur Özer (SİP Konak İlçe Örgütü yöneticisi), Sıddık Yaslan^(*) (DEP Manisa Merkez İlçe Örgütü yöneticisi), Ali Karşıl原因 (İşçi Partisi İzmir İl Başkanı), Kemal Altıok (DEP Aydın İl Başkanı), Mehmet Bingün (Güroymak Belediye Başkanı), Hamit Acar (HADEP Van İl Başkanı), Cabbar Gezici (DEP Merkez Yönetim Kurulu Üyesi), Şahabettin Yılmaz (HADEP Payas İlçe Başkanı), Tevfik Kaya (HADEP Altındağ İlçe Örgütü yöneticisi) ve Abdullah Saydın (HADEP Merkez Yönetim Kurulu Üyesi).” 17 parti yöneticisinden 13’ü 1994 yılı içinde tahliye edildi, 4’ünün (Cabbar Gezici, Şahabettin Yılmaz, Tevfik Kaya ve Abdullah Saydın) tutukluluk durumu ise 1994 yılı sonuna kadar devam etti.

DEP’e saldırılar

Partilere yönelik baskı ve saldırılar DEP ile DEP’in yerine kurulan HADEP üzerinde yoğunlaştı. Bu iki partinin binaları, yönetici, üye ve adayları çok sayıda bombalı-silahlı saldırıya maruz kaldı. Saldırılar DEP’in Ankara’daki Genel Merkezi’ni hedef alacak ölçüde pervasızlaştı. 1993 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan HEP’in bazı yöneticileri de saldırıya uğramaktan kurtulamadı. HEP, DEP ve HADEP’in yönetici, üye ve binalarına karşı düzenlenen bombalı-silahlı saldırılar ile diğer baskı ve engellemelerden bazı örnekler şöyle:

DEP’in Ankara Yenimahalle İlçe Merkezi’ne 20 Ocak gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba konuldu. Bombanın patlaması sonucunda, binada çaycılık yapan Fahrettin Aydoğan (24) yaralandı, binada ve çevrede hasar meydana geldi. DEP’in Ankara Mamak İlçe Merkezi de 29 Ocak gecesi bombalandı. 200 milyon liralık hasara yol açan patlamada ölen ve yaralanan olmadı. DEP Ankara İl Merkezi 14 Şubat gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Mithatpaşa Caddesi üzerinde bulunan il merkezinde büyük hasara yol açan patlama sonucunda, il merkezinin bulunduğu binadaki bir inşaat şirketinde çalışan 3 kişi hafif şekilde yaralandı. Bombalı saldırıların sorumluluğunu üstlenen olmadı. Bu arada DEP Lice İlçe Merkezi, 10 Ocak gecesi güvenlik görevlileri tarafından otomatik silahlarla tarandı.

DEP Genel Sekreteri Murat Bozlak (HADEP Genel Başkanı), 5 Şubat gecesi Ankara’nın Keçiören semtindeki evine gelen kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda yaralandı. Murat Bozlak, saldırıdan sonra hastanede tedavi altına alındı. Göğsünden ve kolundan 4 kurşun yarası alan Murat Bozlak olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada şunları söyledi: “Bu saldırı şahsıma yönelik değildir. Bu olay, DEP’e, mücadele eden insanlara yapılan bir saldırıdır. Bana sıkılan kurşunlar, Türkiye’de barışa, kardeşliğe sıkılan kurşunlardır. Bu saldırılar Türkiye’deki yanlışlıkları, çelişkileri gören, ülkedeki anti-demokratik uygulamalara karşı çıkan, gerçekleri dile getiren, baskılara karşı direnen tüm yurtseverlere, devrimcilere ve demokratlara yöneltir. Hakkımı arayan değil, verilenle yetinen suskun bir toplum istiyorlar. Bunu sağlayabilmek için de, direnen herkese saldırıyorlar. Kiminin canını almaya, kiminin de hapse atılmasına yönelik saldırılarla karşı karşıya kahyörüz.” DEP Genel Başkanı Hatip Dicle ise

(*) Mart ayında tahliye olan Sıddık Yaslan (32), 3 Mayıs günü şehir dışında Manisa Birlik Kooperatif Alanı’nda, başına kurşun sıkılarak öldürülmüş olarak bulundu.

Murat Bozlak'ın "kontr-gerilla" olarak bilinen karanlık güçler tarafından öldürülmek istendiğini belirterek, "Bu olayın faillerinin bulunacağından ümidimiz yok. Çünkü katiller devletin içinde yuvalanmışlardır. Devletin imkanlarını kullanarak vurdukları gibi, devletin imkanlarıyla da korunuyorlar." dedi.

Batman'ın Sason ilçesinde 16 Şubat günü kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda ağır yaralanan Nuri Ekinci adlı esnaf tedavi gördüğü hastanede öldü. HEP'in Sason İlçe Örgütü yöneticilerinden olan Nuri Ekinci 1993 yılında da silahlı saldırıya uğramıştı.

DEP'in Ankara Necatibey Caddesi'ndeki genel merkezinin bulunduğu binaya bırakılan tahrir gücü yüksek bomba 18 Şubat günü saat 18.15 sıralarında patladı. Patlamada Ekrem Akçakaya (30) adlı kişi öldü, 2'si ağır 16 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Hıdır Solgun, Nazlı Özçelik, Hamza Yardımcı, Nurgül Yardımcı, Nurettin Kasırga, Ramazan Haya, Ali Yağcı, Erol Ötügen, Recep Coşkun, Ferit Aksoy, Selahattin Yılmaz, Hülya Karataş, Emine Özkan, Muammer Çuhadaroğlu, Nurdoğan Aydoğan ve Recep Coşkun." Çevrede büyük hasara yol açan patlama 6. katı DEP'e ait olan binanın 5. katında, asansör boşluğunda meydana geldi. Patlama sırasında parti merkezinde bulunan DEP genel başkan yardımcılarını Kemal Bilget ve Osman Özçelik ile Batman Milletvekili Nizamettin Toğuş olaydan yara almadan kurtuldu. Patlama üzerine bir açıklama yapan DEP Genel Başkanı Hatip Dicle, "1,5 aydır genel merkez için ilgili makamlardan koruma istiyoruz. 10 gün önce koruma gönderdiler. Bu koruma 5 gün kaldıktan sonra Ankara İl Merkezi'nin bombalanması üzerine geri çekildi. Korumanın geri çekilmesi saldırıyı işaretliydi. Olay tamamen kontr-gerillanın işidir." dedi. İHD Merkez Yürütme Kurulu tarafından yapılan açıklamada ise saldırının doğrudan demokrasiye yapıldığı belirtilerek, "Bir parti genel merkezine, tüm çevrede can ve mal güvenliğini yok edecek güçte bomba konulabilmiş olması, demokrasinin güvenliğini gündeme getirmiştir. DEP'e ve üyelerine yönelik baskı ve şiddet eylemlerine, demokrasi güçlerinin özellikle de medyanın sessiz kalması demokrasi düşmanlarına güç ve cesaret vermektedir. Demokrasi güçleri seslerini yükseltmeli, kınama ya da üzüntü duymanın ötesinde hak ve özgürlüklerin korunması için aktif çaba göstermelidir." denildi.

Gaziantep'in Nizip ilçesinde işlettiği kahvehaneye 25 Mart günü gelen kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Şen (35) adlı DEP üyesi 30 Mart sabahı Gaziantep'in Şehitkamil ilçesine bağlı Karpuzkaya köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Mehmet Şen'in eşi Nuray Şen, kocasının kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırıldığını söyledi. Mehmet Şen, DEP seçimlere katılmış olsaydı, Urfa'nın Birecik ilçesine bağlı Ayran kasabası Belediye Başkanlığı'na aday gösterilecekti.

DEP Adıyaman İlçe Başkanı Abuzer Önen (55) 11 Nisan günü Adıyaman'da kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğradı. Saldırı sonucu ağır yaralanan Abuzer Önen, tedavi gördüğü Adana'da 26 Nisan günü yaşamını yitirdi. DEP Manisa Merkez İlçe Örgütü yöneticilerinden Sıddık Yaslan (32) ise 3 Mayıs günü şehir dışında Manisa Birlik Kooperatif Alanı'nda ölü olarak bulundu. 9 Mayıs günü öğle saatlerinde de Batman'ın Beşevler mahallesinde silahlı saldırıya uğrayan Medeni Göktepe ve İbrahim Gür adlı 2 kişi öldü, Ramazan Gür adlı kişi yaralandı. Öldürülenlerden Medeni Göktepe'nin DEP üyesi olduğu ve HEP'in Batman İl Örgütü'nde yöneticilik yaptığı bildirildi.

HADEP Parti Meclisi üyesi ve DEP Urfa eski İl Başkanı Muhsin Melik 2 Haziran sabahı Urfa'nın Yenişehir semtindeki evinden çıkarken kimliği belirsiz 4 kişinin silahlı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda ağır yaralanan Muhsin Melik, kaldırıldığı hastanede öldü. Saldırganlara üzerinde bulunan ruhsatlı tabanca ile karşılık veren Muhsin Melik'in, hastaneye gelen

yakınlarına, “Beni vuranları iyi tanıyorum. Polistirler. Beni devamlı izleyen kişilerdi.” dediği öğrenildi. Olayda Muhsin Melik’in şöförü Mehmet Ayyıldız da vurularak öldü. Muhsin Melik ve Mehmet Ayyıldız, 2 Haziran günü öğleden sonra Urfa Harrankapı Mezarlığı’nda toprağa verildi. İHD Urfa Şubesi’nin kurucuları arasında yer alan Muhsin Melik, 1988-1990 yılları arasında şube sekreterliği görevinde bulunmuştu. Bu arada, Muhsin Melik’e 9 Haziran 1992 tarihinde Ankara’da yapılan HEP Büyük Kongresi’ndeki konuşması nedeniyle verilen 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezası, saldırıdan bir hafta sonra Yargıtay tarafından onaylandı.

Siirt şehir merkezinden 22 Temmuz günü kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Kerim Tek adlı DEP üyesi 24 Temmuz günü Gökçebağ kasabası yakınlarında ölü olarak bulundu. 1989 yılı Mart ayından ile 1994 yılı Mart ayı sonuna kadar Siirt İl Genel Meclisi’nde üye olarak görev yapan Kerim Tek’in işkence gördüğü ve başına sıkılan 3 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Kerim Tek, “PKK’ye yataklık ettiği” iddiasıyla birkaç kez gözaltına alınmıştı.

HADEP Adana Yüreğil İlçe Örgütü yöneticilerinden Mehmet Salih Sabuttekin 28 Eylül günü sabah saatlerinde Adana’nın 19 Mayıs mahallesinde kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi. Mehmet Salih Sabuttekin, 28 Eylül günü düzenlenen törenden sonra Adana Akkapı Mezarlığı’nda toprağa verildi. 3 Ekim sabahı Adana’nın Mutlu mahallesinde de HADEP Yüreğil İlçe Başkanı Rebiha Çabuk ile ilçe örgütü yöneticilerinden Sefer Cerf kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Olayda Salih Satan adlı HADEP üyesi de bacağından vurularak yaralandı. HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak, saldırıların İçişleri Bakanı Nahit Mentеше’nin demecilerinden cesaret aldığı söyledi.

Ankara’nın Sıhhiye semtindeki bürosundan 2 Aralık günü çıktıktan sonra ortadan kaybolan, HEP Ankara İl Başkanı Avukat Faik Candan, 14 Aralık sabahı Ankara’nın Bala ilçesi yakınlarındaki Salih Bey bölgesinde ölü olarak bulundu. (Ayrıntılı bilgi sayfa 128 ve 129’da.)

Milletvekillerinin tutuklanması

Meclis Anayasa-Adalet Karma Komisyonu, Şubat ayı içinde Şınak milletvekilleri Orhan Doğan, Mahmut Alınak ve Selim Sadak, Muş Milletvekili Sırrı Sakık, Diyarbakır milletvekilleri Hatip Dicle (DEP Genel Başkanı) ve Leyla Zana ile Mardin Milletvekili Ahmet Türk’ün dokunulmazlıklarının kaldırılmasına karar verdi. Komisyonun verdiği kararlar DYP ve ANAP’lı milletvekillerinin oylarıyla alındı. Komisyon ayrıca RP İstanbul Milletvekili Hasan Mezarıcı’nın da (Daha sonra RP’den istifa etti.) “Atatürk’e hakaret ettiği” iddiasıyla dokunulmazlığının kaldırılmasını kararlaştırdı. Meclis’in 2 ve 3 Mart günleri yaptığı toplantılarda Hatip Dicle, Sırrı Sakık, Ahmet Türk, Leyla Zana, Mahmut Alınak, Orhan Doğan ve Selim Sadak’ın dokunulmazlıkları kaldırıldı. Söz konusu kararlar, DYP, ANAP, RP, MHP ve BBP’ne üye milletvekillerinin oylarıyla alındı. Refah Partisi’nden istifa eden Hasan Mezarıcı dokunulmazlığı kaldırılan (*) 8. milletvekili oldu.

(*) 70 yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca siyasal nedenlerle 12 parlamenterin dokunulmazlığı kaldırıldı. Bu parlamenterlerin adları şöyle: Reşat Aydın (30 Kasım 1949-Cumhurbaşkanı’na suikast girişimi iddiası), Sadık Aldoğan (24 Mart 1950-Cumhurbaşkanı ve Meclis’e hakaret iddiası), Hüseyin Cahit Yalçın (18 Nisan 1952-dönemin iktidarına hakaret iddiası), Kamil Us (2 Temmuz 1956-dönemin iktidarına hakaret iddiası), Kamil Kırkoğlu (2 Temmuz 1956-dönemin iktidarına hakaret iddiası), Sırrı Atalay (2 Temmuz 1956-dönemin iktidarına hakaret iddiası), Osman Alişiroğlu (2 Temmuz 1956-dönemin iktidarına hakaret iddiası), Osman Bölükbaşı (24 Haziran 1957-dönemin iktidarına hakaret iddiası), Nuri Beşer (1962-orduya hakaret iddiası), Celal Sungur (1968-darbe hazırlığı yapma iddiası), Çetin Altan (1969-Meclis’e hakaret iddiası ve komünizm propagandası), Ali Karahan (bölücülük propagandası iddiası).”

Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekillerinden Hatip Dicle ve Orhan Doğan 2 Mart akşamı Meclis'ten ayrılırken polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alma uygulaması, Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'ın yazılı talimatı uyarınca yapıldı. Nusret Demiral'ın Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne gönderdiği "2 Mart 1994 tarih ve 1994/274 sayılı" talimat şöyle: "(...) milletvekillerinin, işledikleri suçlardan dolayı, gerek Başsavcılığımızca, gerek diğer DGM Başsavcılıklarınca dokunulmazlıklarının kaldırılması istemiyle düzenlenen fezlekeleler dolayısıyla, TBMM'ce gerekli işleme tevessül edildiği ve 02.03.1994 tarihinde toplanan TBMM Genel Kurulu'nda milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması hususunda oylama yapılacağı öğrenilmiştir. Adı geçen milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması halinde; haklarındaki soruşturmalar dolayısıyla sorgularının yapılması ve varsa başka delillerin elde olunması bakımından gözetim altına alınmalarının uygun olacağı cihetle, adı geçenlerin gözaltına alınmaları ve soruşturmanın ikmali için gözetim süresinin Başsavcılığı-mızdan istenmesi önemle rica olunur."

Hatip Dicle ve Orhan Doğan, gözaltına alındıktan sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Orhan Doğan, gözaltına alınırken itilip kakıldı, tartaklandı. Hatip Dicle ve Orhan Doğan'ın, haklarında verilen karar Resmî Gazete'de yayımlanmadan gözaltına alınmaları Meclis'te tepkilere neden oldu. Hatip Dicle ve Orhan Doğan 3 Mart günü avukatlarıyla görüştürüldü. Hatip Dicle ve Orhan Doğan'ın, avukatlarına, "Emniyet Müdürlüğü'nde "iş-kence ya da kötü muameleyle karşılaşmadıklarımı söyledikleri" bildirildi. Bu arada Hatip Dicle'nin, avukatlarına "gözaltına alınışı sırasında aşağılandığımı ve küçültücü davranışlara maruz bırakıldığımı anlattığı" açıklandı. Bu arada dokunulmazlıkları kaldırılan Leyla Zana, Ahmet Türk, Selim Sadak, Sırrı Sakık ve Mahmut Almak, gözaltına alınmamak için 2 Mart gecesini Meclis'te geçirdiler. Meclis binası, milletvekillerini gözaltına almak üzere bekleyen çok sayıda sivil ve resmi polis tarafından abluka altına alındı.

3 Mart günü dokunulmazlığı kaldırılan Hasan Mezarıcı 2 Mart gecesini İstanbul'daki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Hasan Mezarıcı, gözaltına alındıktan sonra bir minibüse bindirilerek İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürülürken, dokunulmazlığının henüz kaldırılmadığının anlaşılması üzerine serbest bırakıldı. Hasan Mezarıcı'nın gözaltına alınması için dokunulmazlığının kaldırılmasını beklemeden talimat veren İstanbul 7. Bölge Emniyet Müdürü Osman Ülker, İçişleri Bakanlığı tarafından görevinden alındı. Hasan Mezarıcı dokunulmazlığı kaldırıldıktan sonra 3 Mart akşamı yeniden gözaltına alınarak Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Hasan Mezarıcı, 4 Mart sabahı, 1992 yılında yaptığı bir konuşma ile ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle Balıkesir'in Bandırma ilçesine gönderildi.

Bandırma Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alınan Hasan Mezarıcı tutuklanma istemiyle hemen mahkemeye sevk edildi. Tutuklama istemini uygun görmeyen mahkeme, Hasan Mezarıcı'nın serbest bırakılmasını kararlaştırdı. Hasan Mezarıcı hakkında, "Bandırma Belediyesi tarafından 4 Haziran 1992'de düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla dava açıldı. Bandırma Cumhuriyet Savcılığı tarafından 5816 Sayılı Atatürk'ü Koruma Yasası uyarınca açılan davada Hasan Mezarıcı'nın 1 yıla 4 yıl 6 ay arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hasan Mezarıcı'nın yargılanmasına 15 Nisan günü Bandırma Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada savunma yapan Hasan Mezarıcı, yargılanmasına yol açan konuşmanın basın tarafından çarpıtıldığını belirterek, "Atatürk'e hakaret etmediğini ve Türkiye'de laik terör yaşandığını" söyledi. Hasan Mezarıcı bu davada beraat etti, karar Yargıtay tarafından uygun bulunmadı ve Hasan Mezarıcı'nın yeniden yargılanmasına karar verildi.

Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekillerinden Sırrı Sakık, Leyla Zana, Selim Sadak, Ahmet Türk ve Mahmut Alınak, 4 Mart sabahı kendi istekleriyle Meclis emniyet görevlilerine teslim oldu. 5 milletvekili daha sonra Meclis'e ait araçlarla Ankara DGM Savcılığı'na getirildi. Sırrı Sakık, Leyla Zana, Ahmet Türk ve Mahmut Alınak sorgulanmak üzere hemen Ankara Siyasi Polis Merkezi'ne gönderildi. Selim Sadak ise 1992 yılında yaptığı bir konuşma yüzünden hakkında açılan soruşturma nedeniyle Kocaeli'ne gönderildi. Kocaeli Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alınan Selim Sadak, tutuksuz yargılanmak koşuluyla serbest bırakıldı.

Hatip Dicle, Leyla Zana, Sırrı Sakık, Ahmet Türk, Mahmut Alınak, Orhan Doğan ve Selim Sadak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin Meclis kararının iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruldu. Milletvekillerinin avukatları tarafından 7 Mart günü yapılan başvuruda, alınan kararın Anayasa'ya ve Meclis İçtüzüğü'ne aykırı olduğu belirtildi. Anayasa Mahkemesi, Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararı iptal etti. 21 Mart günü açıklanan iptal kararı uyarınca Selim Sadak hakkında Kocaeli Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturmaya ara verildi. Mahkeme, Hatip Dicle, Sırrı Sakık, Leyla Zana, Ahmet Türk, Orhan Doğan ve Mahmut Alınak ile ilgili itirazı ise reddetti. Bu karar sonucunda idam istemiyle yargılanmaları için engel kalmayan 6 milletvekili, 17 Mart günü tutuklanarak Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. Gözaltında bulunduğu süre içinde ifade vermeyen Hatip Dicle, bu tavrını 17 Mart günü mahkemede de sürdürdü.

Bu arada Hatip Dicle, Ahmet Türk, Leyla Zana, Sırrı Sakık, Orhan Doğan ve Mahmut Alınak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurarak gözaltı süresinin uzun tutulması nedeniyle Türkiye'nin yargılanmasını ve kendilerine tazminat ödenmesini istediler. Milletvekilleri adına Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran Avukat Hasip Kaplan, milletvekillerinin hemen yargıç önüne çıkarılmasına yönelik olarak savcılığa dilekçeler verildiği halde bu isteğin yerine getirilmediğini belirterek, uluslararası sözleşmelerin makul gözaltı süresini 4 gün olarak belirlediğini ve Türkiye'deki yasaların sözleşmelere aykırı olduğunu söyledi. Türkiye'nin açılan davada, uzun gözaltı süreleri nedeniyle yargılanacağını kaydeden Hasip Kaplan, sözleşmelere aykırı olan ve CMUK kapsamı dışında bırakılan DGM suçlarıyla ilgili gözaltı mevzuatının değiştirilmesini istedi. Hasip Kaplan, dava dilekçesinde dokunulmazlığın kaldırılması kararı kesinleşmeden haksız biçimde gözaltına alınmış olmaları nedeniyle milletvekillerinin görevlerini yerine getiremediklerini ve Anayasa'ya aykırı davranılarak bu kişilerin özgürlüğünün kısıtlandığını savundu.

DEP'in kapatılması

Anayasa Mahkemesi, "bölücülük yaptığı, Anayasa ve yasalara aykırı faaliyet gösterdiği" iddiasıyla Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına ve mal varlığının hazineye devredilmesine karar verdi. Kararla birlikte DEP'e üye 13 milletvekilinin milletvekillikleri düşürüldü. Anayasa Mahkemesi'nin 16 Haziran akşamı açıklanan kararı oy çokluğuyla alındı. DEP'in kapatılmasına mahkeme üyelerinden Yılmaz Aliefendioğlu, 13 milletvekili hakkında verilen karara da Yılmaz Aliefendioğlu ile Mustafa Gönül karşı çıktı. Milletvekillikleri düşen DEP'lilerin adları şöyle: "Hatip Dicle (Diyarbakır), Leyla Zana (Diyarbakır), Sedat Yurtdaş (Diyarbakır), Ahmet Türk (Mardin), Remzi Kartal (Van), Ali Yiğit (Mardin), Naif Güneş (Siirt), Zübeyir Aydar (Siirt), Selim Sadak (Şırnak), Orhan Doğan (Şırnak), Sırrı Sakık (Muş), Mahmut Kılınç (Adıyaman) ve Nizamettin Toğuç (Batman)."

Anayasa Mahkemesi kararıyla milletvekillikleri düşürülen 13 DEP'li den Remzi Kartal, Ali Yiğit, Zübeyir Aydar, Mahmut Kılınç, Nizamettin Toğuç ve Naif Güneş Türkiye'yi terk etti. Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak ise Türkiye'de kaldı. Türkiye'yi terk eden milletvekil-

lerinden Remzi Kartal, Mahmut Kılınç, Zübeyir Aydar, Nizamettin Toğuç ve Ali Yiğit 17 Haziran günü Brüksel’de bir basın toplantısı düzenleyerek, mücadelelerini bir süre yurtdışında sürdüreceklerini açıkladılar.

Anayasa Mahkemesi’nin DEP’ in kapatılmasına ilişkin kararı, Resmi Gazete’nin 30 Haziran akşamı çıkan özel sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Gerekçeli kararın yayımlanmasıyla birlikte 13 Kürt milletvekilinin milletvekilliklerinin düşürülmesine ilişkin karar da yürürlüğe girdi. Böylece Türkiye’yi terk etmeyen DEP milletvekilleri Selim Sadak ve Sedat Yurtdaş’ın gözetlmesine alınmalarının önündeki engel kalkmış oldu. 1 Temmuz günü Ankara DGM Savcılığı’na teslim olan ve hemen Ankara Emniyet Müdürlüğü’ne götürülerek gözetlmesine alınan Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak 12 Temmuz günü tutuklandı.

DEP’ in kapatılması üzerine, DEP hukuk müşavirleri Hasip Kaplan ve Feridun Yazar Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na başvurdu. Başvuruda, partinin kapatılmasının DEP’ in eski Genel Başkanı Yaşar Kaya’nın konuşmalarına dayandırıldığı belirtilerek, uygulamanın uluslararası sözleşmelere aykırı olduğu savunuldu. Komisyon tarafından incelemeye alınan başvuruda şöyle denildi: “Düşüncenin açıklanması suç sayılmaz. Düşüncenin suç sayılması Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne aykırıdır. Düşüncenin açıklanması nedeniyle parti kapatılmaz. Kapatılırsa, partiler o zaman kitlelere düşüncelerini nasıl açıklayacak? DEP’ in kapatılması tamamen siyasidir, haksızdır ve hukuka aykırıdır. Kürt kimliğini dile getirmek kapatma gerekçesi sayılmaz. Yasal, demokratik platformlarda yapılan konuşmalar, suç unsuru olarak algılanamaz. Bu, Türkiye’nin demokratikleşmesi bakımından önemlidir. Kürt realitesinden Turgut Özal ve Süleyman Demirel başta olmak üzere, birçok politikacı söz etmiştir. O zaman bu insanların da yargılanması gerekir.”

Ankara DGM Savcılığı, Haziran ayında, tutuklu milletvekilleri Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan, Ahmet Türk, Mahmut Alınak ve Sırrı Sakık hakkında dava açtı. Hazırlanan 452 sayfalık iddianamede, sanıklar hakkında Türk Ceza Yasası’nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istendi. İddianamede “milletvekillerinin vatana ihanet ettikleri, Türkiye’yi bölmeye çalıştıkları ve PKK ile bağlantıları olduğu” öne sürüldü.

6 milletvekilinin yargılanmasına 3 Ağustos günü Ankara DGM’de başlandı. İlk duruşmaya avukatlar, gazeteciler, bazı yabancı gözlemciler ile sanık milletvekillerinin az sayıdaki yakını dışında kimse alınmadı. Sabah erken saatlerde başlayan duruşmada ilk olarak milletvekillerinin kimlik tespitleri yapıldı. Daha sonra söz alan Avukat Feridun Yazar, iddianamenin Anayasa’ya aykırı olarak düzenlendiğini savunarak davanın düşmesini istedi. Bu istek, mahkeme heyeti tarafından reddedildi ve ardından iddianamenin okunmasına başlandı. Duruşmanın yapıldığı Ankara Adliye binası 2 Ağustos akşamından itibaren polis kontrolü altına alındı. Duruşmayı izlemek üzere Adliye’ye gitmek isteyen yaklaşık 600 kişilik bir topluluk, polisler tarafından binaya yaklaştırılmadı. Duruşmayı izlemek üzere gelenleri taşıyan 20 kadar otobüsün Ankara’ya girmesine izin verilmedi. Ayrıca, dava nedeniyle Türkiye’ye sert eleştiriler yönelten Siggı Martsch (Yeşiller Partisi Milletvekili) duruşma salonuna alınmadı. Duruşmanın öğleden sonraki bölümünde iddianamenin okunmasına devam edildi. İddianamenin okunması sürerken söz alan Ahmet Türk, iddianamede kendisi ile ilgisi olmayan konuşmalara yer verildiğini belirterek, “Savcı kamuoyunu yönlendirmeye çalışıyor” dedi. Mahmut Alınak da iddianamede kendisiyle ilgili gerçek dışı bölümlerin yer aldığını söyledi.

İddianamenin okunmasına 4 Ağustos sabahı yapılan duruşmada da devam edildi. Bu arada avukatların isteği üzerine mahkeme heyeti, duruşmayı isteyen herkesin izleyebileceğine karar verdi. Ancak bu karar, Ankara DGM Savcılığı’nın “salona sınırlı sayıda insan alınması”

yolundaki talimatı nedeniyle uygulanamadı. İddianamenin okunması 4 Ağustos günü öğleden sonra tamamlandı. Daha sonra söz alan Mahmut Alnak, iddianamede, Moskova'da okuyan oğlunun arkadaşlarıyla yaptığı telefon görüşmelerinin bile, PKK'ye ait telefonlarla görüşme olarak yer aldığını belirterek, iddianamenin senaryolara ve düzmece delillere dayanılarak hazırlanmış olduğunu söyledi. Bazı yayın organlarında davayı etkileyecek yayım yapıldığına dikkat çeken Mahmut Alnak, "Bu dava tarihi bir davadır. Demokrasinin gerçekleşmesi ve Kürt sorununun kansız halledilmesi için bu dava tarihi misyona sahiptir." dedi. Sırrı Sakık da dokunulmazlığı kaldırılmadan iki gün önce bankadan çektiği paraların, "PKK'ye ait gibi gösterilmesini" eleştirerek, "Bu bir komlodur. Para milletvekili olduğum günden beri hesabında bulunuyordu." şeklinde konuştu.

5 Ağustos günü yapılan duruşmada sorgusu yapılan Ahmet Türk, davanın siyasi bir dava olduğunu dikkat çekerek, şunları söyledi: "Parlamentoda bizi karşı görüşleriyle mahkum edemeyenler, bu davayla mahkum etmek istiyorlar. Bu dava siyasi başarısızlıkların faturasını birine çıkarma çabasıdır. Başbakan 3-5 oy uğruna yargıç yerine geçti ve bizleri mahkum etti." Leyla Zana da sorgusunda "davanın hukuksal olmadığına" dikkat çekerek, "Ben ve arkadaşlarım savunduğumuz düşünceler nedeniyle idam cezası istemiyle karşımıza çıkartıldık. Bu tarihi bir davadır. Sivil yönetimlerde böyle bir dava ilktir. DEP, Kürt halkının özgürlük mücadelesinin siyasal alana taşınmaması için kapatıldı. DEP'i kapatanlar kazanmadı, kaybetti." dedi. Orhan Doğan ise Türkiye'de Kürtlere zenci muamelesi yapıldığını savunarak kan dökülerek Kürt sorununun çözülemeyeceğini söyledi. Türkiye'nin PKK ile mücadele için 400 trilyon lira harcadığını kaydeden Orhan Doğan, "Kurtuluş Savaşı'nda 8 bin 256 kayıp verildi. Ama PKK ile mücadelede 12 bin 420 insan yaşamını yitirdi. Burada bir yanlışlık var. Kürt sorunu çözülüyor, çünkü menfaatler var." şeklinde konuştu.

8 Ağustos günü yapılan duruşmada Sırrı Sakık, Hatip Dicle ve Mahmut Alnak'ın sorgusu yapıldı. Mahmut Alnak'ın sorgusu sırasında DGM savcılarını eleştirmesi, tartışmalara neden oldu. Başbakan Tansu Çiller'in yargıya baskı yaptığını, bazı televizyon kanallarında da kendilerine haksız suçlamalar yönelten programlar yayımlandığını belirten Mahmut Alnak, "Sayın savcılar, onlar hakkında da soruşturma açsınlar, dava açsınlar. Ama güçleri yetmez. Çünkü onlar devlet memuru." dedi. Bunun üzerine yerinden fırlayan Savcı Tevfik Hancılar, "Sataşma oluyor. Savcılarım gücü yeter. Bu sataşmayla bir yere varamazsınız." diye bağırды. Savcının bu tavrı, sanık avukatlarının tepkisiyle karşılaştı. Avukatlar ve Mahmut Alnak ile bir süre tartışan Tevfik Hancılar, "452 sayfalık iddianameye teşekkür mü edilecekti?" denilmesi üzerine, bu kez "O kadar çok suçunuz var ki 452 sayfa tuttu." diye bağırды. Aynı anda topluca ayağa kalkan sanık avukatları da Tevfik Hancılar'ı protesto ederek, bu sözlerin tutanaklara geçirilmesini ve savcının sorguya müdahale etmesinin engellenmesini istediler.

Daha sonra sorgusu yapılan Sırrı Sakık iddianamenin terkiplerle dolu siyasal bir belge olduğunu savunarak, "Bizlere 'katil' sıfatı verildi. Kime silah sıktık, hangi eyleme karıştık?" diye sordu ve şunları söyledi: "Bir mayın tarlasına yürüdüğümüzü biliyorduk. Akan kanın durması için verdiğimiz mücadele idamla yargılanmamıza neden olmuştur. Kürt sorunu, benim ceza almamla çözülecekse buna hazır olduğumu belirtiyorum. Bugün düşüncelerimizi açıkladığımız için yargılanıyoruz. Demokrasi tek sesli rejim değildir. Ben başkaları gibi düşünmek zorunda değilim. Burada yargılanan ben değil, '3-5 çapulcu' diye diye, PKK'yi bugünlere taşıyanlar olmalıdır." dedi. Hatip Dicle de sorgusunda, dokunulmazlıklarının kaldırılmasını, "Meclis'in intihar etmesi" olarak nitelendirdi ve şöyle konuştu: "Devlet susmamızı ve şiddet politikalarını savunmamızı istiyordu. Ama biz, bedeli ne olursa olsun bu yolu seçmeye karar

verdik. Yargılanmamız için talimatı Milli Güvenlik Kurulu verdi, Tansu Çiller de uyguladı.” Hatip Dicle’nin, sorgusu sırasında Tansu Çiller’in “Yargıya söyledim, bu işi hızlandıracaklar.” şeklindeki sözlerini anımsatarak “Başbakan’ın gölgesi yargıma üstündedir.” demesi üzerine sınırlanan Mahkeme Başkanı Muammer Ünlüsoy, “Başbakan’ın bir tek hakimle görüştüğünü kanıtlayın, cüppemi çıkarıp gideceğim.” dedi.

7 Eylül günü yapılan duruşmada dava dosyasındaki yazılı belge, ifade ve tutanakların incelenmesine başlandı. Delil olarak kabul edilen bu belgelerin incelenmesine milletvekilleri ve avukatları karşı çıktı. Sanıklar ve avukatları belgelerin büyük çoğunluğunun sahte, yanlış, hukuka ve ahlaka aykırı yöntemlerle elde edilmiş olduğunu söylediler. Bu arada 7 Eylül günü yapılan duruşmanın son bölümünde izleyicilerin, Orhan Doğan’ı, yaptığı konuşma nedeniyle alkışlamaları üzerine duruşma salonu boşaltıldı. Karara karşı çıkan Hasip Kaplan’a da bir duruşmaya katılmama cezası verildi.

Milletvekillikleri düşürüldükten sonra tutuklanan Selim Sadak ve Sedat Yurtdaş hakkında Ankara DGM Savcılığı tarafından Eylül ayında dava açıldı. Türk Ceza Yasası’nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmeleri istenen Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak’ın yargılanması 26 Ekim günü Ankara DGM’de başladı. Duruşmada sorgusu yapılan Sedat Yurtdaş suçlamaları kabul etmeyerek, savcıların iddianameyi hazırlarken İstiklal Mahkemeleri’nin mantığı ile hareket ettiğini söyledi. Selim Sadak da iddianamedeki suçlamaların tümünün gerçek dışı olduğunu ve PKK ile bir ilgisinin bulunmadığını belirterek, “Çağdaş ve demokratik bir Türkiye için görüşlerimizi açıklamamız çok doğaldır. Ben kendimi hiçbir zaman suçlu görmedim ve görmeyeceğim.” dedi. 9 Kasım günü yapılan duruşmada Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak’ın yargılandıkları davanın, 6 milletvekilinin yargılandığı diğer dava ile birleştirilmesine karar verildi.

Ankara DGM’de 10 Kasım günü yapılan duruşmada dava dosyasındaki bazı yazılı belge, ifade ve tutanaklar incelendi. Duruşmada söz alan Hatip Dicle, Türkiye’de demokrasi bulunmadığını belirterek, “Ben bu mahkemenin vereceği kararın adil olacağına inanmıyorum. Yalan, talan ve kana ortak olmadığımız için burada yargılanıyoruz.” dedi. 24 Kasım günü yapılan duruşmada da sanık avukatlarının soruşturmanın genişletilmesi ve bazı kişilerin tanık olarak dinlenmesi yolundaki istekleri reddedildi. Mahkemenin bu kararına tepki gösteren sanık avukatlarından Hasip Kaplan, “Burada adil yargılama olmayacağı bir kez daha görüyoruz.” diye bağırды. Feridun Yazar da, “Dava başka yerlerde karara bağlandı.” dedi. Avukatlar daha sonra duruşma salonunu terk etti. Bu olayın ardından esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, Hatip Dicle, Leyla Zana, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Sedat Yurtdaş, Orhan Doğan, Selim Sadak ve Mahmut Alınak’ın Türk Ceza Yasası’nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesini istedi. Savcının kendileri hakkındaki iddialarını ve ölüm cezası istemini sessizce dinleyen milletvekilleri ise yargılamanın adil olmadığını belirterek savunma yapmayacaklarını açıkladılar.

Milletvekillerinin yargılandığı dava, 8 milletvekilinin çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum edilmeleriyle sonuçlandı. 8 Aralık günü açıklanan karara göre, Hatip Dicle, Ahmet Türk, Orhan Doğan, Leyla Zana ve Selim Sadak Türk Ceza Yasası’nın 168/2. maddesi uyarınca 15’er yıl hapis cezasına mahkum oldu. Davada, Sedat Yurtdaş’a Türk Ceza Yasası’nın 169. maddesi uyarınca 7 yıl 6 ay, Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak’a ise “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca 3 yıl 6’şar ay hapis ve 60’ar milyon lira para cezası verildi. Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak daha sonra tahliye edildi. Mahkumiyet kararları oy çokluğuyla alındı. Mahkeme üyelerinden Çetin Güvener, “sanıklara Türk Ceza Yasası’nın 168/1. maddesi uya-

rınca daha fazla ceza verilmelidir.” diyerek karara muhalif kaldı. Kararın açıklandığı duruşmaya sanık avukatları katılmadı. Tahliyelerine karar verilen Sırrı Sakık ve Mahmut Almak, aynı gün saat 16.00’da serbest bırakıldı. 8 milletvekilinin mahkum olması büyük tepkilere ve protestolara yol açtı.

Mahkemenin verdiği karar, Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral tarafından da beğenilmedi. Milletvekillerine verilen cezaları yetersiz bulan Nusret Demiral, milletvekillerinin idam istemiyle yeniden yargılanması için kararı temyiz edeceğini açıkladı ve şunları söyledi: “Ben 125. maddeye göre idamla cezalandırılmalarını istedim. Bu işin peşini kolay kolay bırakmam. Ben Cumhuriyet Başsavcısıyım. Benim makamımda Cumhuriyet kelimesi yazıyor. Atatürk’ün Cumhuriyet Savcılarına emanet ettiği devleti biz sonuna kadar koruruz. Temyiz hakkımız vaki, tabii ki temyiz edeceğiz. Ben tekrar 125. maddeden yargılanmalarını isteyeceğim. Bunlar hakkında vatan hainliği suçlaması yapıldı. Şunu söylüyoruz: Terör örgütünde askeri kanat ne ise siyasi kanat da odur. Birisi askeri yönden adam öldürerek terör örgütünü ortama getirir, öteki de siyasi yönden propaganda yaparak ortama getirir. İkisi de birbirine uygundur. Onlar için de geçerli. Gerekçelerimizi ve delillerimizi sıralayacağız.”

HEP, DEP ve HADEP ile bu partilerin yönetici ve üyelerine yönelik fiili saldırı, baskı, soruşturma ve davalarla ilgili diğer bazı örnekler şöyle:

1993 yılında tutuklanan DEP Genel Başkan Yardımcısı Kemal Bilget hakkında Türk Ceza Yasası’nın 146. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 166’da.) Pasaportunu almak üzere 15 Kasım 1993 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü’ne giden Kemal Bilget gözaltına alınmış ve 9 gün sonra İstanbul DGM tarafından tutuklanmıştır.

İstanbul DGM Savcılığı, Ocak ayında, Özgür Gündem gazetesinin 18 Eylül 1993 tarihli sayısında yer alan demeçleri nedeniyle Hakkari Belediye Başkanı Şükrü Çalı, Lice Belediye Başkanı Nazmi Balkaş ve Kozluk Belediye Başkanı Abdullah Kaya hakkında dava açtı. “Bölücülük propagandası yaptıkları” iddiasıyla haklarında dava açılan belediye başkanlarının “Terörle Mücadele Yasası’nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hakkında dava açılan belediye başkanlarından Abdullah Kaya ile Nazmi Balkaş, Şubat ayında İçişleri Bakanlığı tarafından görevinden alındı. Aynı günlerde Kurtalan Belediye Başkanı Cemil Akgül’ün de görevden alınması kararlaştırıldı. İstanbul DGM’de 3 Şubat günü başlayıp 13 Eylül günü sona eren davada, Şükrü Çalı, Nazmi Balkaş ve Abdullah Kaya 20’şer ay hapis ve 208’er milyon lira para cezasına mahkum oldu.

DEP Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Metin Toprak ile ilçe belediye başkan adayları Musa Özsat ve Nebahat Akkoç 12 Şubat gecesi evlerine baskın düzenleyen polisler tarafından gerekçesiz olarak gözaltına alındı. DEP Genel Başkanı Hatip Dicle, Diyarbakır’daki belediye başkan adaylarının gözaltına alınmasının DEP’e karşı sürdürülen sistemli sindirme kampanyasının en üst noktaya ulaştığını gösterdiğini belirterek, “Devletin, seçimlerde DEP’i etkisiz hale getirme politikası adım adım hayata geçiriliyor.” dedi. Gözaltına alınanlar 22 Şubat günü serbest bırakıldı. Metin Toprak serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü belirterek, “Bana sürekli olarak tazyikli su sıkıtlar ve vantilatörün önünde beklettiler.” dedi.

DEP Parti Meclisi üyeleri Melik Aygül, Ahmet Karataş ve Ahmet Civan 8 Mart günü Ankara’da polis tarafından gözaltına alındı. İşçi Partisi Genel Merkezi’nden çıktıktan sonra gözaltına alınan 3 DEP’li Melik Aygül 10 Mart sabahı serbest bırakıldı, Ahmet Karataş ise kamuoyuna “PKK’ye yardım ve yataklık eden kişi” olarak tanıtıldı, Ahmet Karataş Ankara

Emniyet Müdürlüğü'nde yaptığı açıklamada, kendisine yöneltilen suçlamalarla bir ilgisinin bulunmadığını söyledi. Ahmet Karataş ve Ahmet Civan 16 Mart günü serbest bırakıldı. Ahmet Karataş gözaltında kalp krizi geçirerek hastaneye kaldırıldı. Ahmet Karataş, serbest bırakıldıktan sonra tekrar hastaneye götürüldü. Polisin kurduğu bir komplo sonucunda gözaltına alındığını ve kamuoyuna teşhir edildiğini açıklayan Ahmet Karataş, gördüğü işkence ve yoğun psikolojik baskının rahatsızlanmasına yol açtığını bildirdi. Tedavi gördüğü Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi'nden 24 Mart günü taburcu olan Ahmet Karataş, 25 Mart gecesi evine gelen sivil polisler tarafından gerekçesiz olarak yeniden gözaltına alındı.

DEP eski Genel Sekreteri İbrahim Aksoy (1995 yılında kurulan Demokrasi ve Değişim Partisi'nin Genel Başkanı), 21 Mayıs 1991'de Konya'da yaptığı konuşma nedeniyle yargılandığı davada, 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Konya DGM'de 10 Mart günü sona eren dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

DEP kurucularından Nevzat Teker, DEP'in 24 Ekim 1993 tarihinde yapılan Manisa İl Kongresi'ndeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 19 Nisan günü sona eren dava "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Söz konusu dava nedeniyle 4 Kasım 1993 tarihinde tutuklanan Nevzat Teker kararla birlikte serbest bırakıldı.

Hazro (Diyarbakır) Belediye eski Başkanı Resul Dolan, 11 Haziran günü Hazro'da polis tarafından gözaltına alındı. Resul Dolan daha sonra Diyarbakır'a götürülerek Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulandı. Resul Dolan ile birlikte Nasri Uzunca, Celal Uzunca ve Refik Uzunca adlı 3 kişi de gözaltına alınarak Diyarbakır'a götürüldü. Resul Dolan'ın oğlu Yücel Dolan, 1993 yılında gözaltına alınmış ve sorgulanırken yaşamını yitirmişti.

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan HEP'in kongrelerinde yaptıkları konuşmalar nedeniyle yargılanan 15 HEP yöneticisinden 10'u çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum oldu. Ankara DGM'de 23 Haziran günü sona eren davada sanıklardan Kemal Okutan'a 6 yıl hapis ve 250 milyon lira para, Abdülcabbar Gezici'ye 4 yıl hapis ve 100 milyon lira para, Feridun Yazar'a (HEP eski Genel Başkanı) 2 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezası verildi. Sanıklardan Hüseyin Turhallı, Salih Şahin, Harun Çakmak, Felemez Başboğa, Mustafa Kemal Öztürk, Güven Özata ve Mehmet Gemsiz de 2'şer yıl hapis 50'şer milyon lira para cezasına mahkum oldu. Mehmet Şakir Alay, Hamit Geylani, Sultan Güneş Ünsal, Şahabettin Özarlan ve Mustafa Demir ise beraat etti.

DEP Manisa eski İl Başkanı Ahmet Sağın ile HADEP Parti Meclisi Üyesi Naci Aslan, 1993 yılında yapılan DEP Manisa Merkez İlçe Kongresi'ndeki konuşmaları nedeniyle 20'şer ay hapis ve 208'er milyon lira para cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de Haziran ayında sona eren dava "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Ahmet Sağın 8 Haziran 1993 tarihinde yapılan başka bir toplantıdaki konuşması nedeniyle yargılandığı davada da 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 12 Kasım günü sona eren davada DEP kurucularından Abdüllatif Epözdemir'e de 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezası verildi.

DEP eski Genel Başkanı Yaşar Kaya, 1993 yılı içinde, Kürdistan Demokrat Partisi'nin Erbil'de toplanan kongresi ile Almanya'daki bir toplantıda yaptığı konuşmalar nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 28 Haziran günü sona eren dava gazeteci Emin Çölaşan'ın bir yazısı sonucunda "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Yaşar Kaya ceza aldığı dava nedeniyle 1993

yılında 3 ay tutuklu kalmıştı. Yaşar Kaya'ya özel bir televizyon kanalında (Kanal 6) 17 Ocak 1993 tarihinde yayımlanan bir programdaki konuşması nedeniyle yargılandığı davada da 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verildi.

Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın oğlu Ronay Zana (19), 28 Eylül sabahı Fransa'ya gitmek üzere geldiği Ankara Esenboğa Havaalanı'nda polis tarafından gözaltına alındı. Fransa'da öğrenim gören Ronay Zana'nın Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün 10 Ocak 1994 tarihli bir yakalama emri nedeniyle gözaltına alındığı öğrenildi. 29 Eylül günü serbest bırakılan Ronay Zana'nın yurtdışına çıkışı bir süre engellendi.

HADEP İstanbul İl Örgütü'nün 30 Ekim günü yapmayı planladığı "Barış ve Kardeşlik Şöleni" adlı toplantıya, İstanbul Valiliği tarafından "güvenliğin sağlanamayacağı" gerekçesiyle izin verilmedi. Uygulamayı HADEP İstanbul İl Başkanı Kemal Parlak, "İstanbul Valiliği, keyfi davranmıştır. Bu durum partimize yönelik baskıların bir devamıdır." dedi.

HADEP Ankara İl Başkanı İmam Canpolat, yaptığı bir konuşma nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İmam Canpolat, Ankara DGM'de 3 Ekim günü sona eren davada, kararın açıklanmasıyla birlikte tutuklandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 288'de.) HADEP Ankara Altındağ İlçe Örgütü yöneticilerinden Tevfik Kaya da, 13 Ekim günü yapılan parti kongresindeki konuşması nedeniyle 20 Aralık sabahı Ankara DGM tarafından tutuklandı. Tevfik Kaya hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı.

Diyarbakır DGM'de tutuklu olarak yargılanan HADEP Van İl Başkanı Hamit Acar 16 Aralık günü çıkarıldığı Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi. Hamit Acar, 10 Ekim günü "PKK'ye yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla tutuklanmıştı.

Ankara DGM'nin hakkında vermiş olduğu gıyabi tutuklama kararı nedeniyle 26 Aralık günü Karşıyaka'daki evine baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan HADEP Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Abdullah Saydın, 27 Aralık günü tutuklandı. Abdullah Saydın'm, bir dergide yer alan yazısı nedeniyle tutuklandığı bildirildi.

HADEP Parti Meclisi Üyesi Naci Aslan, 29 Ağustos 1993 tarihinde yapılan DEP Saruhanlı İlçe Kongresi'ndeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde 30 Aralık günü sona eren dava, Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca açılmıştı.

Diğer partiler

Sosyalist İktidar Partisi Konak İlçe Örgütü yöneticileri Ahmet Hamdi Samancılar, Hayrettin Akbaş, Recai Gün, Faik Biçer ve Semanur Özel hazırladıkları bir bildiri nedeniyle yargılandıkları davada, 20'er ay hapis ve 333'er milyon lira para cezasına mahkum oldular. İzmir DGM'de 24 Haziran günü sona eren dava, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Ceza alanlardan Ahmet Hamdi Samancılar, Hayrettin Akbaş, Recai Gün ve Semanur Özel, bu dava nedeniyle 13 Ocak ile 25 Şubat günleri arasında tutuklu kaldılar.

İşçi Partisi İzmir İl Başkanı Ali Karşılıyan, "seçim yasaklarına aykırı davrandığı" iddiasıyla Menemen Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 25 Ocak günü tutuklandı. İşçi Partisi yöneticilerinden Adil Arslan, Ali Karşılıyan'ın İzmir'in Menemen ilçesinde İşçi Partisi'nin seçim afişlerini asarken gözaltına alındığını ve hemen tutuklandığını belirterek, parti afişlerinin suç olamayacağını ve tutuklama kararını veren hakim suç işlediğini söyledi. Ali Karşılıyan, avukatlarının yaptığı itiraz üzerine 26 Ocak günü serbest bırakıldı.

Diyarbakır'ın Suriçi semtindeki SHP'ye ait bir seçim bürosuna 18 Mart gecesi PKK militanları tarafından bombalı saldırı düzenlendi. Saldırıda 2'si ağır 17 kişi yaralandı. Yaralananlardan bazılarının adları şöyle: "Mehmet Pudak, Muhittin Baran, Mustafa Çiçek, Ali İhsan Şanlı, Abdülkadir Aktaş, Servet Cemal, Naif Aslan, Abdülbaki Şanlı, Mustafa Çetiner, Mehmet Bozan, Mehmet Ali Alçay ve Mehmet Aslan." Bombalı saldırıda ağır yaralanan Mehmet Aslan (26) tedavi gördüğü hastanede 22 Mart günü öldü.

Bingöl'e bağlı Arıcılar köyüne 21 Mart gecesi baskın yapan PKK militanları tarafından kaçırılan Refah Partisi Bingöl İl Genel Meclisi Adayı Sadık Boyanbaş 22 Mart sabahı köy yakınlarında ölü olarak bulundu.

6 Nisan günü PKK militanları tarafından kaçırılan Refah Partisi Iğdır İl Başkanı Vahap Akar, 11 Nisan sabahı Iğdır'ın Karakoyunlu ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Vahap Akar'la birlikte kaçırılan 3 köy muhtarı ise serbest bırakıldı.

Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Halil Ürün, "Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla yargılandığı davada 1 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Konya 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 15 Haziran günü sona eren davada, Halil Ürün'e verilen hapis cezası 1 milyon 825 bin lira para cezasına çevrildi. Halil Ürün, 1992 yılında Konya'nın Selçuklu ilçesinde RP tarafından düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle yargılanıyordu.

Erzurum Emniyet Müdürlüğü, Erzurum Milletvekili Abdulmelik Fırat'ın yurtdışına çıkışını yasakladı. Abdulmelik Fırat bu uygulama üzerine yaptığı açıklamada şunları söyledi: "8 Temmuz günü Berlin'e hareket üzere havaalanına gittim. Erzurum Emniyet Müdürlüğü, yurtdışına çıkışına yasak koymuş. Uçağa binmeme izin vermediler. Meydan Emniyet Müdürü'ne başvurudum. Yarım saat bekledikten sonra yurtdışına çıkışına izin verildi. Almanya'dan dönünce bilgisayarda aynı bilginin durduğunu gördüm. Görevliler, 'Dışarı nasıl çıktınız? Çıkamazsınız, kayıtlarda yasak var.' dediler. Dokunulmazlığım kalkmadığına göre bu muamelenin neye dayanarak yapıldığını merak etmekteyim." Abdulmelik Fırat, Meclis Başkanlığı'na başvurarak olayı aktardı. Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk, bunun üzerine İçişleri Bakanlığı'na bir yazı göndererek, "Bir milletvekiline yurtdışına çıkma yasağı koyan makamların da, bunu uygulayanların da, ülkede bir parlamentonun, bir Anayasa'nın ve bir demokrasinin varlığından habersiz olmaları çok ürkütücüdür." dedi. Abdulmelik Fırat'ın Meclis Lojmanları'ndaki evine de 10 Aralık gecesi tabancayla tek el ateş edildi. Saldırı sırasında evde bulunmayan Abdulmelik Fırat, olayın bir devlet tertibi olduğunu savundu.

SHP Diyarbakır Gençlik Komisyonu Başkanı Servet Aslan (23) ile komisyon yöneticilerinden Şahabettin Latifeci (21), 7 Eylül sabahı Dicle Nehri kıyısında ölü olarak bulundu. Servet Aslan ve Şahabettin Latifeci'nin kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldıktan sonra işkence yapılarak ve boğularak öldürüldükleri belirlendi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'e, "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla verilen 2 yıl hapis cezasının arttırılmasına karar verdi. Kararı eleştiren Doğu Perinçek, "Karar hukukun temel prensiplerine aykırıdır. Verilen ceza bölücüdür ve Türk-Kürt kardeşliğine darbe vurmuştur. Konuyu Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götüreceğim." dedi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 292'de.) Doğu Perinçek hakkında Aralık ayında da bir konuşması nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından dava açıldı. "Orduya hakaret etmekle" suçlanan Doğu Perinçek'in Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca 6 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Doğu Perinçek, konuşmasında ordu içinde ABD yanlısı bir cunta olduğunu savunmuş ve bazı generallerin emekli edilmesini istemişti.

e)- Çalışma yaşamı ve sendikalar

1994, çalışma yaşamı açısından beklentilerin boşa çıktığı, bu konudaki vaatlerinin yerine getirilmediği bir yıl oldu. İşçi haklarını kısıtlayan ve sendikal özgürlükleri yok eden, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemede yapılması gereken değişiklikler bu yıl da gerçekleştirilmedi. Koalisyon hükümetinin en önemli vaatlerinden olan bu değişikliklerin yapılması ertelenirken, günlük yaşamda da bir dizi olumsuz gelişmeye tanık olundu. Genel olarak sağlıklı bir ortama ve iş güvenliğine sahip olmayan işyerlerinde çalışan işçiler sık sık iş kazaları ile karşılaştı. Bu nedenle çok sayıda işçi öldü ya da sakat kaldı.

Toplu sözleşme hükümlerinin yerine getirilmemesi ya da ücretlerin ödenmemesi işçilerin direnişlerine yol açtı. Direnişe geçen işçilerin üzerine güvenlik kuvvetleri gönderildi. İşçiler, sendikacılar tartaklandı, dövüldü, gözaltına alındı, tutuklandı ve yargılandı. Toplu iş görüşmelerinin sonuçlanması da çoğu zaman uzun süre aldı. Görüşmelerin uzaması işçilerin tepkilerine, sendikaların da bazı eylemleri gündeme getirmelerine yol açtı. Örneğin; devlete ait fabrika, işletme ve kuruluşlarda çalışan onbinlerce işçi toplu sözleşme görüşmelerinde bir anlaşma sağlanamamasını protesto amacıyla sık sık gösteriler yaptı.

İşçi çıkarmalar geçmiş yıllara göre büyük ölçüde arttı ve işten çıkarılanların sayısı 650 bin kişiyi geçti. En yoğun işçi çıkarma yine tekstil ve metal iş kolunda yaşandı. İşini kaybeden işçilerin protesto eylemleri güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi. Örneğin; Aras Kargo Şirketi'nin Ankara'daki merkezi, işçi çıkarmaları protesto eden bir grup işçi tarafından 28 Ağustos günü işgal edildi. Binayı işgal eden işçiler, 1 Eylül sabahı binaya baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından dövülerek dışarı çıkartıldı ve gözaltına alındı. Dövülen işçilerden bir bölümü yaralandı. Hastaneye götürülen yaralı işçilerden Cemal Akyürek'e 15 gün, Osman Zingildak ve Cemal Baybaş'ya da 10'ar gün süreyle "iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporları verildi. Gözaltına alınan 47 işçiden 35'i savcılık, 12'si de mahkeme kararıyla 5 Eylül günü serbest bırakıldı. İşçiler hakkında "iş ve çalışma özgürlüğünü bozdukları" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 201. maddesi uyarınca dava açıldı.

Yerel seçimlerin ardından pek çok belediyede toplu memur/işçi çıkarmalara tanık olundu. 27 Mart günü yapılan seçimlerden sonra geçen 3 aylık sürede belediyelerde 10 bine yakın işçi ve 1300'e yakın memurun işine son verildi. İşçi çıkarma konusunda 1284 memur ve 3489 işçinin işine son veren RP'li belediyeler ilk sırayı aldı. RP'li belediyeleri 3 bin 439 işçiyi işten çıkaran ANAP'lı belediyeler, 1544 işçiyi işten çıkaran MHP'li belediyeler, 926 işçiyi işten çıkaran DYP'li belediyeler izledi. Belediyelerdeki yaygın işçi çıkarma olayları, sık sık direniş, işgal ve protesto gösterilerine yol açtı.

Örneğin; RP'li başkan tarafından yönetilen Gebze Belediyesi'nde 80'i memur 733 kişinin işine son verilmesi üzerine yüzlerce işçi direnişe başladı. 11 Haziran günü başlayan ve 9 Temmuz günü mahkeme kararıyla durdurulan direniş süresince çeşitli olaylar yaşandı. 20 Haziran günü direnişi sürdüren eşlerine destek olmak için protesto gösterisi yapan bir grup kadın, polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. 29 Haziran sabahı, Gebze Belediyesi Garajı önünde nöbet tutan kadınlar, polis korunması altında işyerine girmek isteyen bir gruba müdahale etmeye kalkınca polis ve kimlikleri bilinmeyen sivil kişiler tarafından dövüldü. 5 Temmuz günü de direniş yapan işçiler tarafından işgal altında tutulan Belediye Otobüs Garajı'nda bulunan 9 otobüs 5 Temmuz günü polis gözetiminde dışarı çıkartıldı. Otobüslerin dışarı çıkartulmasına engel olmak isteyen işçiler polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Olayda bir kadının kolu kırıldı, 10 işçi de çeşitli yerlerinden yaralandı. Otobüs Garajı'ndaki araçların 8 Temmuz günü

polis gözetiminde dışarı çıkartılması da olaylara neden oldu. Araçların garajdan çıkartılmasına engel olmak isteyen ve bu araçlara taş atan işçilerin polis tarafından dağıtılmak istenmesi üzerine çatışma çıktı. Çok sayıda işçinin polisler tarafından dövüldüğü olaylar sırasında 14'ü polis yaklaşık 100 kişi yaralandı. Yaralananlardan 33'ü hastanede tedavi gördü. Olay sonrasında 20 işçi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 13'ü serbest bırakıldı, 7'si tutuklandı.

Çalışma yaşamı açısından 1994'ün önemli iki gelişmesi, özelleştirme çalışmaları ile 5 Nisan günü uygulamaya sokulan ekonomik önlemler oldu. Ekonomik kararlar, (Ayrıntılı bilgi sayfa 111'de.) Başbakan Tansu Çiller ile dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın'ın 5 Nisan günü düzenlediği basın toplantısıyla birlikte yürürlüğe sokuldu. Kamuoyunda "5 Nisan paketi" olarak tanımlanan bu kararlar çerçevesinde devlete bağlı kuruluşların ürettiği mallara ve yaptığı hizmetlere yüzde 50 ile yüzde 120 arasında değişen oranlarda zam yapıldı. Devlete ait fabrika ve işletmelerin bir bölümünün kapatılmasına, bir bölümünün de özelleştirilmesine (Cumhuriyet tarihinin ilk çerçeve Özelleştirme Yasası, Meclis Genel Kurulu'nda 23 Kasım günü yapılan oylamayla kabul edildi.) karar verildi. Tarım kesimindeki desteklemeler büyük ölçüde kaldırıldı. Devlete bağlı kurumlarda çalışan memur ve işçilerin maaşlarına yıl sonuna kadar az zam yapılması kararlaştırıldı. Ekonomik kararlar, başta işçi ve memurlar olmak üzere toplumun önemli bölümünün günlük yaşamını olumsuz yönde etkiledi. Hayat pahalılığı, işsizlik ve sosyal huzursuzluk daha arttı. Enflasyon oranı yüzde 150'yi geçti. Alınan kararlar ilk aşamada işçi ve memurlar ile işçi sendikalarının tepkilerine yol açtı. 6 Nisan günü olağanüstü bir toplantı yapan Türk İş yönetimi Türkiye genelinde eyleme geçme kararı aldı. Türkiye 6 Nisan gününden itibaren işçi ve memurların eylemlerine tanık olmaya başladı.

Kararlar, 6 Nisan günü İstanbul, Karabük, Yarımcı, Kırşehir ve Gölçük'de gösteri ve eylemlerle protesto edildi. Yapılan eylem ve gösteriler, polis ya da jandarmanın bir müdahalede bulunmaması nedeniyle olaysız sona erdi. Kapatılmasına karar verilen Kırşehir Petlas Lastik Fabrikası'nda çalışan işçiler ile ailelerinden oluşan 5 bin kişi 7 Nisan sabahı, kararı protesto için Ankara'ya doğru yürümeye başladı. Kırşehir'den ayrıldıktan sonra, yola kurlan 2 ayrı polis barikatını aşan topluluk, 2 saat süren bir yürüyüşten sonra önceden kiralanan kamyon ve otobüslere binerek Ankara'ya hareket etti. İşçileri taşıyan otobüs ve kamyonların önü Ankara'ya yaklaşık 70 kilometre uzaklıkta, Kırıkkale yakımlarında polis tarafından kesildi. Bunun üzerine otobüs ve kamyonlardan inerek Ankara'ya doğru yürüyüşe başlayan topluluk ile polis arasında çatışma çıktı. Çatışmada 2'si polis 5 kişi yaralandı, karayolu da trafiğe kapandı. Petlas işçileri 8 Nisan günü Kırşehir'e geri döndü.

8 Nisan günü İstanbul, İzmit ve İzmir'in Aliğa ilçesinde yapılan gösterilerde, alınan ekonomik kararlar ile devlete ait bazı fabrikaların kapatılmak istenmesi protesto edildi. Ekonomik kararları protesto amacıyla 9 Nisan günü Zonguldak'ta yapılan mitinge binlerce kişi katıldı. 13 Nisan günü de Ankara Sakarya Caddesi'nde 5 bin memurun katıldığı protesto gösterisi düzenlendi. Aynı gün Ankara'nın Siteler semtinde de yaklaşık 2 bin esnaf ve işçinin katıldığı bir gösteri yapıldı. Hükümeti protesto eden sloganlarla yürüyüş yapan göstericilerin Ankara-Samsun karayolunu trafiğe kapatma girişimi polis tarafından engellendi. 13 Nisan günü İstanbul'un Eminönü semtinde zamları protesto amacıyla gösteri yapan 400 kişilik topluluk polis tarafından zor kullanılarak engellendi ve gösteriye katılan 25 kişi gözaltına alındı.

Sendikalarının çağrılarına uyan yüzbinlerce işçi ve memur hükümeti protesto amacıyla 20 Temmuz günü Türkiye genelinde bir günlük uyarı eylemi yaptı. Eylem nedeniyle ya işe gidilmedi ya da işyerlerinde bir saat ile 8 saat arasında değişen sürelerle iş yapılmadı. Uyarı eyleminin etkisi en fazla İstanbul'da hissedildi ve şehirdeki günlük yaşam büyük ölçüde etkilendi,

yapılan yürüyüşler ve otobüs-vapur gibi toplu taşıma araçlarının çalışmaması nedeniyle ulaşım aksadı. Uyarı eylemine devlete ait fabrika, işletme ve kuruluşlarda çalışanların büyük bir bölümü katılırken, özel sektöre ait işyerlerindeki katılım düşük oldu. Eyleme katılan işçi ve memurların bir bölümü İstanbul'da Aksaray ve Kartal meydanları, Ankara'da da Sakarya Caddesi'nde toplanarak protesto gösterileri yaptılar. Bu gösteriler polisin bir müdahalede bulunmaması nedeniyle olaysız sona erdi. Ancak İstanbul'un Gülsuyu semtinde yürüyüş yapan 500 kişilik bir grup polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Göstericilerin taş atarak polise karşı koyduğu olayda yaralananlar oldu. Kartal Cevizli'deki sigara fabrikası önünde ise Kartal Meydanı'ndaki gösteriye katılmak üzere yürüten işçilerin yolunun polis tarafından değiştirilmek istenmesi üzerine çıkan tartışma kısa sürede çatışmaya dönüştü. Polislerin cop kullanarak topluluğu dağıtmak istemesi sırasında Ercan Atmaca adlı sendika yöneticisi başından hafif şekilde yaralandı. Olay polis müdürlerinin devreye girerek polisleri durdurmaları üzerine fazla büyümeden önlendi. İşçiler istedikleri güzergahı kullanarak Kartal Meydanı'na gitti. Bakırköy'de ise yürüyüş yapan bin kişilik bir işçi grubu polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı.

Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın kapatılmak istenmesini protesto için 8 Kasım günü Karabük'te 4 saat süren geniş katımlı bir eylem yapıldı. Eylem süresince öğrenciler okullarına, işçi ve memurlar ise işlerine gitmedi, dükkanlar açılmadı, araçlar çalışmadı ve trafik durdu. Ayrıca, şehir merkezinde bir gösteri düzenlendi. Eylem olaysız sona erdi. Bu arada Karabük Kaymakamı'nın suç duyurusu üzerine, eylemi düzenleyen kitle örgütlerinin yöneticileri hakkında soruşturma açıldı. 23 Kasım günü de Zonguldak'ta maden ocaklarının kapatılmak istenmesini protesto için geniş katımlı bir eylem gerçekleştirildi. Eylem süresince öğrenciler okullarına, işçi ve memurlar ise işlerine gitmedi, dükkanlar açılmadı, araçlar çalışmadı ve trafik durdu. Ayrıca, şehir merkezinde geniş katımlı gösteri yapıldı.

Hükümetin 1995 yılı için düşündüğü bazı ekonomik önlemleri protesto eden 50 bin işçi ve memur 26 Kasım günü Ankara'da bir gösteri yaptı. Sabah Tandoğan Meydanı'nda biraraya gelen işçi, memur ve bazı kitle örgütlerinin üyelerinden oluşan topluluk öğle saatlerinde önce Anıt Kabir'e gitti. Topluluk daha sonra Hükümet'i protesto eden ve Başbakan Tansu Çiller'i istifaya çağırın sloganlar atarak Meclis'e doğru yürüyüşe geçti. Yoğun kar yağışı altında yürüyüşünü sürdüren topluluğun Meclis'e gitmesi, Meclis yakınlarında yola barikat kuran polisler tarafından engellendi. Bunun üzerine Necatibey Caddesi'ne giren topluluk yürüyüşe devam etti. İşçi ve memur gruplarının gösterileri Necatibey Caddesi ve civarında akşam saatlerine kadar sürdü. Necatibey Caddesi'ndeki gösteri sürerken, bazı işçi grupları Meclis yakınlarındaki polis barikatını yarıp Meclis'e gitmek istedi. Barikatı aşan işçiler, polis tarafından coplanarak durduruldu. Yürüyüş sırasında ve sonrasında gözaltına alınan olmadı.

Memur sendikaları

1994 yılı, devlet kurumlarında çalışan memurları, yıllardır bekledikleri sendikal özgürlüklere yine kavuşturmadı. Oysa "memurlara sendikal haklar tanınacağı" vaadi hükümet programında önemli bir yer tutmuştu. Ancak bu konuda 1992 ve 1993'de olduğu gibi, 1994 yılında da bir ilerleme olmadı. Bir türlü yasal statüye kavuşturulmayan memur sendikalarının faaliyetleri de çeşitli baskı ve engellerle karşılaştı, idari engellemelerle yüz yüze geldi ya da faaliyetten men edildi. Memur sendikalarının düzenlediği pek çok etkinliğe izin verilmedi. Memur sendikalarının ve şubelerinin kuruluşlarını engellemek için her türlü güçlük çıkarıldı. Tüm baskılara karşın memur sendikalarının üyeleri, haklarını alabilmek amacıyla sürekli eylemlilik içinde oldu. Başta Ankara olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde onbinlerce memurun katıldığı gösteriler, yürüyüşler, mitingler düzenlendi, kimi zamanlar işbaşı yapıldı.

Bu eylemler çoğu kez polislerin müdahalesiyle karşılaştı. Sendikaların düzenlediği eylemlere katılanlar çoğu kez polis tarafından acımasızca dövüldü, gözaltına alındı.

Örneğin; Memurların büyük bir bölümü, “maaşlarına yapılan zamların yetersiz olmasını ve sendikal haklar verilmemesini” protesto için 13 Ocak günü işbaşı yapmadı. Memurların işbaşı yapmaması sonucunda pek çok belediye, bakanlık, adliye, vergi dairesi, hastane ve genel müdürlükte işler durdu. Eylem en fazla Ankara’da etkisini gösterdi. Memur sendikalarının çağrısı üzerine işbaşı yapmayan onbinlerce memur başta Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Eskişehir, Bursa ve Malatya olmak üzere pek çok il ve ilçede protesto gösterileri düzenlediler. Protesto gösterileri Ankara, Malatya ve Bursa dışındaki yerleşim merkezlerinde polisin müdahalede bulunmaması nedeniyle olaysız geçti. Malatya ve Bursa’da ise gösteri yapan memurlar polis tarafından coplanarak dağıtıldı. Olaylar sırasında Malatya’da 33, Bursa’da da bir kişi gözaltına alındı. Ankara’daki gösteriler ise polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Memur sendikalarının çağrısı üzerine işbaşı yapmayan binlerce memur, öğle saatlerinde Kızılay’da toplanmaya başladı. Kısa süre içinde sayıları 5 bini geçen memur topluluğu, polislerin oluşturduğu barikatlarla karşılaştı. Memurlar daha sonra polis tarafından coplanarak ve tekmele-nerek dağıtmaya başlandı. Polisin gösterileri engellemeye çalışırken memurları acımasızca dövdüğü görüldü. Bu arada Ankara Emniyet Müdürlüğü Orhan Taşanlar bazı memurları yumrukladı. Olaylar sırasında yaklaşık 30 memur yaralandı, 67 memur gözaltına alındı. Polislerin memurlara yönelik saldırıları özel televizyon kanalları tarafından kamuoyuna yansıtıldı. Bu görüntüler büyük tepki yarattı. Gözaltına alınan memurlar bir gün sonra serbest bırakıldı. ÇHD Ankara’daki olaylarla ilgili olarak Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar hakkında suç duyurusunda bulundu. Orhan Taşanlar ile bazı emniyet görevlileri hakkında İçişleri Bakanlığı bünyesinde de soruşturma başlatıldı. Suç duyuruları üzerine başlatılan idari ve adli soruşturmalardan bir sonuç çıkmadı.

24 memur sendikasının başkan ve yöneticileri, “memurlara sendikal hakların verilmemesini ve son zamları protesto” amacıyla 25 Mayıs sabahı Ankara’da açlık grevine başladı. Sabah saatlerinde beraberlerinde kalabalık bir memur grubuyla birlikte Güvenpark’a gelen sendika başkanlarına uzun bir süre polis tarafından müdahalede bulunulmadı. Ancak gece yarısı açlık grevinin sürdüğü park polis tarafından sarıldı ve 22 sendika başkanı ile 54 sendika üyesi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 27 Mayıs gecesi serbest bırakıldı. Bu arada 28 Mayıs günü Türkiye’nin her tarafından Ankara’ya gelen 20 binden fazla memur, Hipodrom Meydanı’ndan Başbakanlık’a kadar yürüyüş yaptı. Ankara’nın en işlek caddesi olan Atatürk Bulvarı’nı 6 saat trafiğe kapatan memurlar, memurlara sendikal haklar verilmemesini, zamları ve hükümeti protesto eden sloganlar attı.

“Grevli ve toplu sözleşmeli sendikal haklar” isteyen ve maaşlarını yetersiz bulan onbinlerce memur, 20 Aralık günü Türkiye genelinde bir günlük iş bırakma eylemi yaptı. Eylem nedeniyle pek çok devlet kurumunda işler durdu, okullarda eğitim yapılamadı. İşbaşı yapmayan memurlar, başta Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde protesto gösterileri düzenlediler. Hükümetin kınandığı ve memur maaşlarının yetersizliğinin dile getirildiği gösteriler büyük ölçüde olaysız sona erdi. İstanbul Beyazıt’ta memurların yaptığı yürüyüşe katılmak isteyen öğrencilerin dövülerek dağıtılması sırasında bir öğrenci elinden yaralandı. Adana’da ise yürüyüş yapmak isteyen memurlar polis tarafından coplanarak dağıtıldı. Yapılan gösterilerle ilgili olarak İstanbul’da 15, Adana’da 17, Mersin’de de 30 kişi gözaltına alındı. Eylem nedeniyle çok sayıda memur hakkında soruşturma açıldı, tayin, görev yerinin değiştirilmesi, ücret kesme gibi çeşitli cezalar uygulandı.

SİVAS OLAYLARI

2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ta meydana gelen ve 37 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan katliamla ilgili olarak açılan ve 26 Aralık günü sonuçlanan dava sık sık kamuoyu gündemine geldi, tepkilere neden oldu.

Sivas'ta 1 Temmuz 1993 tarihinde başlayan Pir Sultan Abdal Kültür şenliklerinin ikinci gününde Aziz Nesin'in şenlikte yaptığı konuşma ile yazdığı çeşitli yazıları bahane eden binlerce fanatik İslamcı, belleklerden silinmeyecek bir toplu katliam gerçekleştirdi. 2 Temmuz günü Cuma namazı sonrası bir araya gelen ve sayıları kısa sürede 5 bin kişiye ulaşan topluluk, ciddi bir müdahale olmamasından da yararlanarak Aziz Nesin ile şenliğe katılan sanatçıların kaldığı Madımak Oteli'ni kuşattı. Akşam saatlerine kadar binayı kuşatma altında tutan ve güvenlik görevlilerinin müsamahakar tavrından da cesaret alan topluluk saat 19.30 sıralarında oteli benzin dökerek yaktı. Olaylar sırasında 2'si kurşunla, 35'i de yanarak ya da dumandan boğulmak suretiyle 37 kişi öldü. Saldırımın odaklandığı Madımak Oteli katliamı belleklere kazıyacak şekilde harabeye döndü. Öldürülenlerin adları şöyle: "Muhlis Akarsu, Behçet Aysan, Asım Bezirci, Serkan Doğan, Hasret Gültekin, Yeşim Özkan, Gülsüm Karababa, Gülcender Akça, Edibe Sultan Ağbaba, Sehergül Ateş, Ahmet Özyurt, Koray Kaya (12), Belkıs Çakır, Muammer Çiçek, Handan Metin, Kenan Yılmaz, Erdal Ayrancı, Asaf Koçak, Huriye Özkan, Menekşe Kaya, İnci Türk, Ahmet Öztürk, Özlem Şahin, Hakan Türkgil, Sait Metin, Uğur Kaynar, Yasemin Sivri, Asuman Sivri, Nurcan Şahin, Mübibe Akarsu, Serpil Canik, Murat Gündüz, Ahmet Alan, Carina Cuanna, Nesimi Çimen, Mehmet Atay, Metin Altuok."

Sivas olayları, Türkiye genelinde tepkiyle karşılandı. Geniş katılımlı protesto gösterileri düzenlendi. Bazı gösteriler ise güvenlik görevlilerinin engellemesiyle karşılaştı. Gösterilerin engellenmesi üzerine çıkan olaylarda çok sayıda kişi yaralandı, gözaltına alındı. Sivas'taki olaylarla ilgili olarak İçişleri Bakanlığı yetkilileri tarafından yapılan soruşturma sonucunda olayda ihmali görülen Sivas Valisi Ahmet Karabilgin, Emniyet Müdürü Doğukan Öner ve Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'nun görevden alınması kararlaştırıldı. Temel Karamollaoğlu, mahkemeye yaptığı itirazın kabul edilmesi üzerine kısa sürede görevine geri döndü.

Sivas olayları sonrasında yapılan operasyonlar sonucunda çoğu radikal İslamcı grup ve örgütlere mensup 150'den fazla kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 111'i tutuklandı. Yakalanamayan bazı kişiler hakkında da gıyabi tutuklama kararı verildi. Hakkında gıyabi tutuklama kararı verilenler arasında Sivas Belediye Meclisi'nin Refah Partili üyelerinden Cafer Erçakmak da (Aziz Nesin'i yanan otelden çıkarılırken öldürmek isteyen kişi) yer aldı. Olayın en önemli elebaşlarından biri olan Cafer Erçakmak bir türlü yakalanamadı. Olaylar nedeniyle Kayseri DGM ile Sivas Ağır Ceza Mahkemesi ve Sivas Asliye Ceza Mahkemesi'nde üç dava açıldı. Bu üç dava daha sonra birleştirilerek 124 sanıklı tek dava haline getirildi ve dava, "güvenlik" gerekçesiyle Ankara DGM'ye alındı. 111'i tutuklu 124 kişinin yargılanmasına 21 Ekim 1993 tarihinde Ankara DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, haklarında çeşitli hapis cezaları istenen sanıkların yasadışı faaliyet gösteren İslamcı bir örgüte üye oldukları belirtildi. İlk duruşmada sorgusu yapılan sanıklar ise olaylara karışmadıklarını belirterek, emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını bildirdiler.

Sivas'taki olaylar nedeniyle tutuklanan 111 kişiden 32'si 28 Ekim 1993 tarihinde yapılan duruşmada serbest bırakıldı. Tahliye kararıyla birlikte Sivas olayları nedeniyle tutuklu olarak yargılananların sayısı 79'a düştü. Davada tutuklu olarak yargılananların tahliyelerine 1994 yılında da devam edildi. Tahliyeler sonucunda tutuklu sanık sayısı 33'e düştü. Tahliye

edilenler arasında olaylara karıştıkları video çekimleriyle kanıtlanan ya da tanıklar tarafından teşhis edilen sanıklar da yer aldı. Örneğin 25 Mart günü yapılan duruşmada tahliye edilen 26 sanıktan Ahmet Hakan Aslan, Tufan Caymaz, Yalçın Kepenek, Süleyman Kurşun, Metin Ceylan, Eren Ceylan, Bülent Karayığıt, Bülent Düvenci, Gazi Tufan, Muammer Özdemir, Yusuf Ziya Eliş ve Tekin Arıt görgü tanıkları tarafından “olaylara katıldıklarına” dair teşhis edilmişlerdi. Aynı şekilde 1 Haziran günü yapılan duruşmada tahliye edilen 13 kişiden Yusuf Şimşek, olaylar sırasında yapılan video çekimlerinde, Madımak Oteli önünde elinde benzin bidonuyla dolaşırken görülüyordu.

Sivas olaylarıyla ilgili davanın duruşmaları çeşitli olay ve gerginliklere sahne olarak sürdü. Duruşmalarda sanık ve sanık avukatları ile müdahil avukatlar arasında kimi zaman yumruklaşmaya kadar varan sert tartışmalar çıktı. Duruşmayı izleyenlerle güvenlik görevlileri arasında gerginlikler yaşandı. Mahkeme heyetinin tarafı tutumunu protesto eden müdahil avukatları ve yakınları sık sık tepkilerini dile getirdiler. Davada, sanıkların sorgularının Ocak ayı başında tamamlanmasından sonra önce, olaylar sırasında zarar gören ya da yakınlarını kaybedenler, ardından da emniyet görevlileri tanık olarak dinlendi. Tanıkların dinlenmesi yaklaşık 3 ay devam etti. Daha sonra dava dosyasındaki belgelerin incelenmesi tamamlandı.

25 Mart günü yapılan duruşmada ise davanın gizli olarak devam etmesi ve yargılama sürecine ilişkin haberlere yayın yasağı konulması kararlaştırıldı. Bu kararlar müdahil avukatlarının tepkilerine yol açtı. Kararı eleştiren müdahil avukatlardan Şenal Saruhan (Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı), duruşmaların basına kapalı yapılmasının davaya gölge düşüreceğini belirterek, “Davayı kamuoyuna kapatmak demek, bu olayı unutturmak demektir. Üstelik de kamuoyunun dışlanması yargılamanın ne denli adil olup olmadığı konusunda kuşku uyandırır, davaya kesinlikle gölge düşürür.” dedi. Müdahil avukatlar, 25 Nisan günü yapılan duruşmada davaya konulan yaym yasağının kaldırılmasını istediler. Yargılamanın açık yapılmasının yargı güvencesinin en temel unsurlarından biri olduğunu belirten avukatlar, “Gizliliğe karar verilmesinin, ciddi sakıncalar doğuracağına inanmaktayız. Toplumun yakından ilgilendiren ve kamu vicdanını derinden etkileyen tarihsel önemdeki bu davada gizlilik kararında ısrar edilmesi, yargılamanın kamuoyundaki inandırıcılığına gölge düşürecektir” dediler. Mahkeme heyeti müdahil avukatların isteğini kabul etmedi. Müdahil avukatlar bu nedenle duruşmalara katılmama kararı aldılar ve dava sonuna kadar duruşmalara girmediler.

Sivas olayları nedeniyle açılan dava, sanıkların beklenenin altında cezalara mahkum edilmeleriyle sona erdi. Ankara DGM’de 26 Aralık günü sona eren davada sanıklardan 26’sı önce ölüm cezasına mahkum oldu. Ancak bu ceza “suçun ağır tahrir altında işlendiği” gerekçesiyle 22 sanık için 15 yıla, 3 sanık için 10 yıla bir sanık için de 5 yıla indirildi. “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’na aykırı davranmakla” suçlanan sanıklardan 54’üne 3’er yıl, 6’sına da 2’şer yıl hapis cezası verildi. 37 sanık beraat etti, bir sanık hakkındaki dava dosyası sanığın yakalanamaması nedeniyle ayrıldı, tutuklu 33 sanıktan 12’si de tahliye edildi. Mahkeme ayrıca “Sivas’taki olayları tahrik ettiği” iddiasıyla yazar Aziz Nesin hakkında Türk Ceza Yasası’nın 159. ve 175. maddeleri uyarınca Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulunulmasını kararlaştırdı. Karara göre, 37 kişinin öldürüldüğü Sivas olayları, “siyasi bir eylem değil de adli bir suç” olarak kabul edildi. Bu nedenle sanıklar “Terörle Mücadele Yasası” kapsamı dışında tutuldular. Kararın açıklanmasından sonra sanıklar, duruşmayı izleyen gazeteciler ile mahkeme heyetine bozuk para, çakmak ve sopalarla saldırdı. Saldırı sonucunda Abdurrahman Antakyalı (Anadolu Ajansı) ve Volkan Yıldırım (Günaydın) adlı 2 gazeteci yaralandı. Mahkum olan sanıkların adları şöyle:

5 ile 15 yıl arasında hapis cezasına mahkum olanlar: “Cafer Tayyar Soykök, Muhsin Erbaş, Harun Gülbaş, Bekir Çınar, Murat Karataş, Erol Sarıkaya, Eren Ceylan, Mevlüt Atalay, Bülent Düvenci, Ahmet Turan Kılıç, Temel Toy, Kenan Kale, Harun Yıldız, Zafer Yelok, Faruk Ceylan, Ali Teke, Durmuş Tufan, Yunus Karataş, Halil İbrahim Düzbiçer, Ömer Faruk Gez, Ali Kurt, Ahmet Oflaz, Ekrem Kurt, Erkan Çetintaş, Yusuf Şimşek ve Faruk Sarıkaya.”

2 ile 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum olanlar: “Nevzat Aydın, Latif Karaca, Çetin Asamaka, Adem Kozun, Mustafa Dürer, Yalçın Kepenek, Hayrettin Yeğin, Ahmet Onar, Haydar Şahinoğlu, Sedat Yıldırım, Orhan Demir, Kerim Küçükköse, İlhami Çalıskan, Süleyman Toksun, Mehmet Yılmaz, Vahit Kaynar, Halil Kütükte, Mehmet Demir, Murat Çanaktaş, Sadettin Yüksel, Mustafa Uğur Yaraş, Abdülkadir Arıdıcı, Özer Çanaktaş, Yusuf Ziya Eriş, Hayrettin Gül, Alim Özhan, Faruk Belkavli, Harun Kavak, Serhan Özgentürk, Osman Çıbıkcı, Metin Ceylan, Ethem Ceylan, Murat Songur, İsmet Onar, Fatih Erdem, İbrahim Duran, Ramazan Önder, Ömer Demir, Gazi Tufan, Tekin Arız, Turan Kaya, Muammer Özdemir, Özkan Doğan, Yılmaz Ceylan, Hasan Basri Koç, Metin Yokuş, Ahmet Başkaya, Emin Bozkurt, Kemal Onar, Ali Yılmaz, Engin Durna, Adem Ağbektas, Ergün Kılıç, Yıldırım Yüksel, Halit Karakaya, Bünyamin Eriş, Muhammed Nuh Kılıç, Bülent Güldü, Vedat Yıldırım ve Mustafa Saydam.”

Sivas olayları davasının, sanıkların beklenenin altında cezalara mahkum edilmeleriyle sona ermesi, olayda yaşanlarını yitirenlerin yakınlarının tepkisine yol açtı. Mahkemenin bitmesinden sonra kararı protesto eden 800 kişilik bir grup, DGM binasından Kızılay’a kadar bir protesto yürüyüşü yaptı. Kararı tepkiyle karşılayan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, “Özel ve olağanüstü mahkemelerden evrensel hukuk ilkelerine uygun bir yargılama beklemek olanaklı değildir. Bu dava açılmasından sonuçlandırılmasına kadar ne müdahiller, ne de sanıklar açısından adil olmuştur.” dedi. Türkiye Barolar Birliği Başkanı ve Sivas olayları davasının müdahil avukatlarından Önder Sav, kararın hukuka uygun olmadığını belirterek şunları söyledi: “Sivas katliamı, tesadüfen bir araya gelen şursuz bir kalabalığın oteli yakıp insanları öldürme eylemi olarak nitelenemez. Olay, planlı, örgütlü, önceden kararlaştırılmış gerici bir ayaklanmadır. Yargılamada olayın örgütlü kalkışma olduğu hiç tartışılmamış, ihmal edilmiştir. Karardaki hukuk mantığı geçerli olursa, bundan böyle Sivas olaylarına benzer tüm eylemler için hafifletici nedenlere, bahanelere sığınmak mümkün olabilecektir. Buna göre, kökten dinci eylemlerin sanıkları her zaman mazur gösterilebilecektir.”

Bu arada İstanbul Bakırköy’de 25 Aralık 1991 tarihinde düzenlenen ve bir alışveriş merkezinin (Olağanüstü Hal Bölge eski Valisi Necati Çetinkaya’nın kardeşine ait olan Çetinkaya Mağazası) yakılarak 12 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan gösteri nedeniyle haklarında dava açılan 28 kişiden 8’i ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM’de 18 Ekim günü biten davada ömür boyu hapis cezasına mahkum olanların adları şöyle: “Çetin Arkaş, Nuran Ekingen, Soner Önder, Ziya Büyükkışık, Cemal Tekin, Lütfü Yavuz, Hüseyin Bilge ve Nevzat Güngör.” Davada Ahmet Yurttaş’a 3 yıl 9 ay, Kadir Ergün’e de 1 yıl 8 ay hapis cezası verildi, 18 kişi beraat etti. Meydana gelişi, yargılamanın yapıldığı mahkemelerin niteliği ve eylemlerin siyasi oluşu gibi birçok benzerlik gösteren iki olayla ilgili verilen kararlardaki farklılık dikkati çekti. Çetinkaya Mağazası’nın davasının yakılması olayında suçlu bulunan 8 kişiye ömür boyu hapis cezası verilirken, Sivas Madımak Otelinin yakılmasına katıldıkları için mahkum olanların aldığı hapis cezaları 15 yılı geçmedi. Çetinkaya Mağazası sanıkları “Terörle Mücadele Yasası” kapsamına alındıkları için pek çok haktan yararlanamazken, Sivas olayları sanıkları adli suçlu olarak kabul edildikleri için böyle bir durumla karşı karşıya kalmadılar.

1994 BİLANÇOSU

ÖLENLER

Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	34
Newroz olayları sırasında ölenler	Yok
Yerleşim merkezlerine saldırılar sırasında ölenler	51
Ev ve işyeri baskınları sırasında ölenler	32
Göstericilere ateş açılması sonucunda ölenler	Yok
Dur ihtarına uymama vb. sonucunda ölenler	97
Mayın patlaması sonucunda ölenler	131
Faili meçhul cinayetler	423
Sivillere karşı saldırılar sonucunda ölenler	192
Silahlı saldırı ve suikastlerde ölenler	218
Çatışmalarda ölen güvenlik görevlileri	1077
Çatışmalarda ölen militanlar	1737
Köy korucuları arasındaki çatışmalarda ölenler	24
Yerel seçimler sırasında ölenler	15
Siyasi çatışma ve olaylarda ölenler	10
Toplam ölü sayısı	4041

İŞKENCE

Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	34
Gözaltına alındıktan sonra kaybolanlar	49
İşkence görenlerin (*) sayısı (TİHV'nin saptadığı)	1128

(*) İşkence görenlerin 24'ü çocuk, 261'i kadın, 476 kişi gördüğü işkenceyi resmi makamlardan aldığı doktor raporuyla belgeledi. İşkence gördüğünü bildiren kadınlardan 36'sı tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını açıkladı.

BASIN, DÜŞÜNCE ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen gazeteciler/gazete çalışanları	2
Öldürülen gazete bayileri	1
Kaybolan basın çalışanları	1
Kamu görevlilerinin saldırısına uğrayan gazeteciler	76
Toplatılan gazete ve dergiler	961
Toplatılan kitaplar	37
Kapatılan gazete ve dergiler	24
Kapatma kararlarının toplam süresi	62 ay 2 gün
Ceza alan gazeteci, yazar ve diğerleri	213
Verilen hapis cezalarının toplamı	448 yıl 6 ay 25 gün
Verilen para cezalarının toplamı	71.614.935.000 TL. (*)
Cezası kesinleşip cezaevine giren düşünce suçluları	45
Tutuklanan gazeteci ve yazarlar	102
Tutuklanan milletvekilleri	8
Tutuklanan parti yöneticileri	17
1 Ocak 1995 itibariyle cezaevindeki düşünce suçluları	97

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen İHD yöneticileri	1
Kapatılan İHD şubeleri	7
Kapatılan demokratik kitle örgütleri	25
Öldürülen parti yöneticileri/adayları	26
Öldürülen öğretmenler.....	33
Öldürülen sağlık personeli	7
Kapatılan siyasi partiler	2
Kapatılması istenen siyasi partiler	1

(*) Yaklaşık 2 milyon 400 bin ABD Doları.

Aydınlık Gazetesi'ne; (*)

Aydınlık Gazetesi'nin 8 Nisan 1995 tarihli sayısında "*ABD Senatosu'ndan TİHV'e 'yardım' kararı!*" başlıklı, TİHV'ni hedef alan yazımız üzerine bu mektubu gönderiyorum.

Bu yazımın özünü, "*Batının 'sivil toplum' örgütlerinin ideolojik ve kültürel bir hegemonya aracı olarak istemeleri yeni değil. Ancak Yeni Dünya Düzeni'nde rolleri daha da arttı. 'İnsan haklarını' batıcı bir çizgide savunmak, bu örgütleri, Amerika'nın 'insan hakları' sopasının aleti durumuna düşürüyor.*" yargısı oluşturuyor. Ahmet Taner Kışlalı'nın "*Amerikalıların 'dıştan alınamayan kaleleri içeriden ele geçirmek' için bazı sivil toplum örgütlerini 'satın almaya' çalıştıkları*"na dair görüşünü de yargınıza kanıt olarak gösteriyorsunuz. Ayrıca, Genelkurmay Başkanlığı nezdinde NATO irtibat subayı olarak çalışan Amerikalı Albay Preston Hughes'un "*Atatürkçülük Öğretisi Sempozyumu*"nda "*Atatürkçülük devrim tarihi kitaplarından çıkarılmalıdır.*" ve geçtiğimiz Eylül ayında Washington'daki Türkiye Büyükelçiliği'nde, Ankara'ya atanması kesinleşen yeni Büyükelçi Marc Grossman'ın, onuruna verilen resepsiyonda "*Hükümet dışı kuruluşlar arasında ilişkiyi geliştirelim.*" dediklerine de yer vererek, bu yazınızı zenginleştirmeye ve durumun "vehametini" vurgulamaya çalışmışsınız.

Yazımın kurgusunun son bölümünde de Türkiye'deki önemli kitle örgütlerinden birinin yöneticisinin Amerikan Senatosu'nda saptanan ödeneğin Minnesota'daki bir tedavi merkezi devreye sokularak Vakfa ödendiği iddiasını, "*Para TİHV'e verildi*" başlığıyla veriyorsunuz. Bu iddianın gerçekdışı olduğunu beni telefonla arayan Hikmet Çiçek'e bildirmeme rağmen, karanlıkta gizlenen bir kişinin açıklamalarını, bir örgütün adı ve görevi bilinen ve kendisiyle telefonda görüştüğünüz bir yöneticisinin açıklamalarından daha doğru ve güvenilir buldunuz. Kendisini, "*Para TİHV'na Minnesota'daki bir merkez aracılığıyla verildi*" id-

(*) Aydınlık, gazetesinin 8 Nisan 1995 tarihli sayısında "ABD Senatosu'ndan TİHV'e yardım" başlıklı bir haber yayımlandı. Haberde kimliği belirsiz bir kişinin ne amaçla, ne zaman yaptığı belli olmayan bir açıklamaya dayandırılan ve tırnak içine alınan "Para TİHV'e verildi" ara başlığıyla bir bölüm de yer aldı. Bu haber üzerine TİHV Başkanı Yavuz Önen, Aydınlık gazetesine bir mektup gönderdi. Mektup, gazetede, son paragrafı dışında (o da "Eski solcuyu kullanmanın tadı" arabaşlığı altında alaycı bir üslupla olmak üzere) yayımlanmadı. Gazetenin TİHV ve İHD üzerinden insan hakları savunucularına yönelik yayımlarının ardı arkası kesilmedi. TİHV ve İHD'nin uluslararası ilişkileri çoğu gerçekdışı olan, bir bölümü de gizemli hale getirilen verilerle suçlama konusu yapıldı. Yapılan yayınlar sırasında iş, insan hakları savunucularını "casuslukla" ve "emperyalist devletlerin propagandasını yapmakla" suçlamaya kadar vardı. Bu yayınlar bazı gazete ve yazarlar ile bazı partilerin yetkililerinin insan hakları savunucularını suçlayıcı kampanyalar açmalarına yaradı.

diasını kanıtlamaya çağırıyorum. Onurluysa açığa çıkar ve kanıtlar. Ancak sizin deyiminizle “Türkiye’deki önemli kitle örgütlerinden birinin yöneticisi” olan bu kişinin TİHV’nın “*Batı ile temasa geçtikçe halktan uzaklaşarak teknik bir merkeze döndüğü*”ne dair düşüncelerini pek çok kereler dinledik, biliyoruz.

Bu düşünceleri, TİHV’nın konumunu, Tanzimat’ın ünlü Fuat Paşa’sının “*Bize süflörlük ediniz, fakat sahneyi ve rollerin icrasını bize bırakınız*” deyişiy-le de destekleme gayretiniz üzerine, size ve okuyuculara TİHV’nın ne olduğunun anlatılmasının gerektiğini gördüm.

TİHV, 1989 yılında İnsan Hakları Derneği tarafından kuruldu. Dernek Vakfın 33 kurucusundan biridir. Bu 33 kurucu aynı zamanda 1986 yılında Derneğin de kurucularıdır. Bu nedenle Vakfın kuruluş ortamının da kısaca bilinmesinde yarar var. 1980 askeri darbesinin yarattığı insan hakları ihlallerine karşı mücadelenin örgütlü olarak yönlendirilmesi gerektiği, çok geniş ve yoğun bir sosyal baskı sonucunda kararlaştırılmıştır. Bu karar, tutuklu ve hükümlü ailelerinin temsilcileri, gazeteci, yazar, bilimadamı, sanatçı, öğretim üyesi, öğretmen ve çeşitli meslek mensuplarından oluşan 96 kişilik kurucular kurulu tarafından alınmıştır. Bu temsilcilerin hepsi, toplumumuzun baskı altında tutulan, horlanan, kıyılan geniş bir kesiminin özlemleri ve istemleri ile kendi iradeleri doğrultusunda davranmış, insan hakları mücadelesini örgütlemiştir.

Bu mücadele, 1980 sonrası yaşanan idam cezalarına, kötü cezaevi koşullarına, tutuklu ve hükümlülerin yaşadığı kötü muamele ve baskılara, önyargılı ve hukukdışı yargılamalara, işkencelere, işkence altında ölümlere, yargısız infazlara, keyfi ve uzun süreli tutuklamalara, halka yönelik baskı ve şiddet uygulamalarına karşı örgütlenmiş bir mücadeledir. TİHV da bu mücadele ortamında doğmuş, bu mücadele ortamında kurulmuş bir kurumdur. Hem İHD hem TİHV kendi özgüçlerine dayanarak ve güvenerek kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

Vakfımızın beş yıldan beri yaptığı dokümantasyonun, yayınlardaki görüşlerin ve bilgilerin tümü, binlerce bireyin ve giderek toplumun sosyal, kültürel ve politik alanlarda yaşadığı demokrasi ve insan hakları ihlallerine dairdir. Özetle, baskı altındaki halkın yaşantısının bir yansımasıdır. Bu çabalar, “*Türkiye’deki kitle örgütlerinden birinin*” pek değer verdiğiniz yöneticisinin iddia ettiği gibi halktan kopuşun değil, halkımızla bütünleşmemizin kanıtlarıdır.

TİHV, işkence görenlerin tedavisini batıya ideolojik ve kültürel bir hegemonya aracı olmak için değil, 1980 sonrası işkence görmüş 650 bini aşkın insanımıza el uzatmak, onların psikolojik ve fizik yardımına koşmak için yapmaya başlamıştır ve bu çabasına devam etmektedir. Vakfın işkence rehabilitasyon çabası, halka yönelik en onur kırıcı şiddet uygulamalarına karşı bir çabadır. Beş yıllık süre içinde, olanaklar elverdiği çerçevede 1600’ü aşkın işkence kurbanına hizmet götürülmüştür. Bu hizmet sırasında ailelerle ve 250’yi aşkın gönüllü hekimle ilişkiler geliştirilmiştir. Bu tedavi çalışmaları halkla bütünleşmenin kanıtlarıdır.

İşkence rehabilitasyonu, hekimlerin, psikologların, psikiyatristlerin, sosyologların, sosyal hizmet uzmanlarının üstlendiği ve gerçekleştirdiği bir yanıyla teknik bir olaydır. Ancak işkence rehabilitasyonu, ülkemizdeki sistemli ve yaygın işkence uygulamalarının dokümantasyonu ve bu alanda kamuoyunun bilgilendirilmesi dahil, işkence uygulamalarının durdurulması için caydırıcı bir uğraştır. Bu yanıyla tedavi çalışmamız özünde siyasi alanda etkilemeler yapan bir uğraştır. İşkence rehabilitasyonu, politikleşmiş bir teknik hizmettir. İşkence uygulamalarına karşı politikalar, halktan kopuk değil halkın içinde gelişen politiklardır.

TİHV dış ilişkilerini, "*Yeni Dünya Düzeni'nde insan haklarını Batıcı bir çizgide savunmak ve Amerika'nın 'insan hakları' sopasının aleti durumuna düşmek*" için değil, fakat kendi ülkesindeki insan hakları ihlallerini teşhir eden, onlara karşı çıkan, resmi ideolojiyi temsil etmeyen ve devlet uzantısı olmayan bize benzer kuruluşlarla ortak bir mücadele zinciri oluşturmak için geliştirmektedir. Bu ilişkiler yurt içinde ve dışında insan hakları savunucusu kişi ve kuruluşlarla da kurulmaktadır. İlişkilerimiz ülke ve dünya çapında sosyal bir dayanışma zeminine oturmaktadır.

TİHV'nin ilişkilerinin, çalışma tarzının Vakıf Senedi'nde yazılı çerçevede sürdürüldüğünü ve Vakfın her davranış ve girişiminin Yönetim Kurulu kararlarına dayandığını, çalışmaların yıllık genel kurullarda denetlendiğini ve onaylandığını belirtmek istiyorum. Yönetim Kurulumuz eğer Senato'da kararlaştırıldığını iddia ettiğiniz Amerikan parasının alınması yönünde karar alsaydı ve bu para doğrudan ya da dolaylı olarak Vakfa ödenseydi, bunu da kamuoyuna açıklardı.

Bitirirken, müsaade ederseniz size bir soru yöneltmek istiyorum. Türkiye, Amerikalıların fethedemediği bir kale midir? 1950'den bu yana dışarıdan alamadığı (!) bir kaleyi içerden ele geçirmek için Amerika bula bula TİHV'ni mi buldu?

TİHV'nin Kurucular Kurulu listesini lütfen bir gözden geçirin. Hepsi, geçmişte ve şimdi, dışarıdan yazılma politik reçeteleri yırtıp çöp sepetine atmış insanlardır. Türkiye'de daha onurlu bir yaşam için ve insan hakları ihlallerinin her biçimine karşı çıkan, gerçekten demokratik bir ortam için uğraş veren ve bütün bu çabayı da kendi halkı ve ülkesi için yapan insanlardır.

Yazımın yayınlanması istemiyle, saygılarımı sunuyorum.

12 Nisan 1995 / Ankara

Yavuz Önen
TİHV Başkanı

ISBN 975-7217-05-0

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sokak 16/6, 06440 Kızılay - ANKARA
Tel: 312 - 417 71 80 Faks: 312 - 425 45 52

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

İnönü Cad. Dümen Sok. No: 1/12 Taksim - İSTANBUL
Tel: 212 - 249 30 92 Faks: 212 - 251 71 29

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

Cumhuriyet Bulvarı No: 212/3 Alsancak - İZMİR
Tel: 232 - 463 46 46 Faks: 232 - 463 46 46

TİHV ADANA TEMSİLCİLİĞİ

Reşatbey Mah. Cumhuriyet Cad. Kasımoğlu Ap. No:3 - ADANA
Tel: 322 - 457 65 99 Faks: 322 - 458 85 66